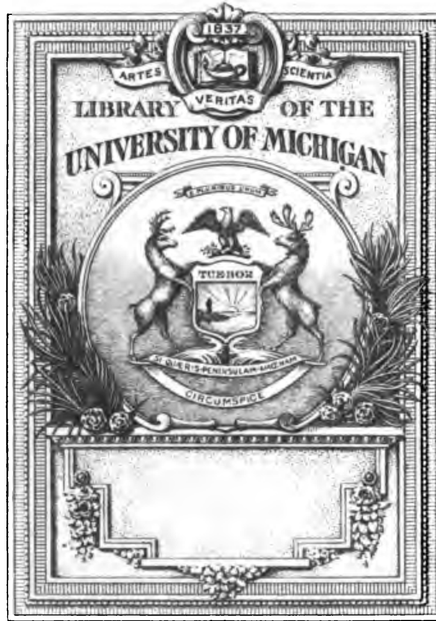
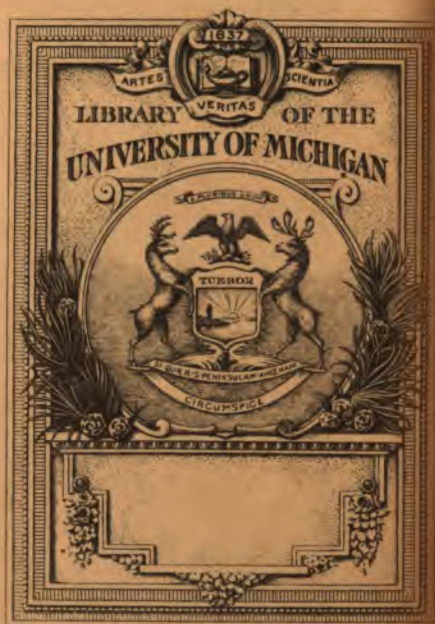

1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

DE

SCH

DE
NEDERLANDSCHE TAAL.

TIJDSCHRIFT

TER

Bevordering van Nederlandsche Taalkunde,

VOOR BEOEFENAARS DER TAAL,

ALS:

LEERLINGEN VAN GYMNASIEN, LATIJNSCHE EN MIDDELBARE SCHOLEN,
AANKOMENDE ONDERWIJZERS, EN VOOR ALLEN,
DIE VERLANGEN,

HUN MOEDERTAAL GRONDIG TE KENNEN
EN GOED TE SCHRIJVEN.

Eerste Jaargang.

TE GRONINGEN, BIJ
J. OOMKENS, J. ZOON.
1856.

DICHTERLIJKE LETTERKUNDE VAN DE NEDERLANDEN,

VERKORT NAAR HET ENGELSCH VAN

BOWRING.

Er is een land, bijna in het gezigt der kusten van ons eiland, welks letterkunde ons minder bekend is dan die van Perzië of Hindostan; een land, dat ook uitmunt door zijn beschaving, en door zijn belangrijke bijdragen tot het geheel van de menschelijke kennis. Zijn taal is ten naauwste met de onze verwant; en zijn bestuur is over het algemeen zóó geweest, dat het medegevoel van een Engelschen geest daardoor werd opgewekt.

Het is in der daad vreemd, dat, terwijl de dichters van Duitschland honderden bewonderaars en duizenden beoordeelaars gevonden hebben, die van een land, dat niet alleen nader bij ligt, maar ook door gewoonten en geschiedenis meer met onze gedachten en herinneringen verbonden is, onopgemerkt voorbij gegaan zou worden.

Men zou even ligt kunnen verwachten, de vogels van het Oosten onze wouden en valeijen met hun zangen te hooren vervullen, als de Bataafsche zangers in onze boekerijen of gezelschapskamers te vinden. En het schijnt bijna, alsof zij volgens een billijke beoordeeling van hun aanspraak waren uitgesloten, zoo algemeen is het vonnis van veroordeeling; echter zijn er vele onder hen, wier roem zóó zeer gevestigd is, ofschoon ook niet zoo wijd en zijd verspreid, als die van de vermaardste onder de zonen der faam. Maar Vondel zelf, hoe vernuftig, krachtig en verheven hij ook is, heeft nooit een vertolker, misschien naauwelijks zelfs ooit een lezer in Engeland gevonden.

Classieke schrijvers, schilders, geleerden, namen als Erasmus, Grotius, Lipsius en Boerhave, vullen de bladzijden van de Nederlandsche letter-geschiedenis, en het zou in der daad vreemd zijn, indien men op die bladzijden geen namen van dichters vond.

De buitengewoonste gebeurtenissen en de verhevenste karakters boeijen de aandacht in de afwisselende, maar belangrijke geschiedenis van Holland. De worstelingen om burgerlijke en godsdienstige vrijheid, en haar zegepralende uitkomsten, de trotsche voortgang van de Bataafsche Republiek in toenemenden invloed en waardigheid, alles schijnt samengewerkt te hebben, om een letterkunde en eene taal belangrijk te maken, die tot op dien tijd naauwelijks buiten haar eigene natuurlijke en naauwe grenzen waren doorgedrongen. Het land, dat Laurens Koster zag geboren worden, hem, die de middelen, waardoor kennis en beschaving over de halve wereld verspreid werden, mag, in een tijd als deze, niet verzuimd worden. Het land van Rubens en van Dijk, van Rembrandt en Ruysdaal, en honderd anderen, wier roem zich verspreid heeft tot aan de einden der

aarde, heeft ook kinderen van de oudere, meer goddelijke kunst. In Holland zijn de zaden van den dichterlijken geest gestrooid; zij hebben knoppen en bloesems voortgebracht; zij zijn verfrischt door den dauw van het natuurlijke gevoel; zij zijn door de zon der geestdrift beschenen: in Holland zijn die bloemen schoon en liefelijk.

Vele oorzaken hebben samengewerkt tot het verzuimen van de Hollandsche schrijvers; en eenige van deze oorzaken hebben ongetwijfeld haar oorsprong gehad in een miskenning van het volkskarakter, en in hun eigen onoplettendheid op hun taal en letterkunde. Een sterkere reden echter was een wezenlijke onbekendheid van het bestaan van iets, dat aanspraak kon maken op den naam van Hollandsche poëzij.

De Hollandsche taal, de zuiverste van alle Gothische dialecten, is het onderwerp van bespotting en verachting geworden, niet bij hen, die haar kennen, maar bij dezulken, aan wie zij geheel onbekend is.

Het Hollandsch is een der belangrijkste takken van den Teutoonschen stam en heeft veel meer van het oorspronkelijke karakter behouden, dan alle overige takken. De laatste tijden hebben haar tot haar vorige kracht terug gebracht; en de vaderlandsche geest, welke de aanranding van het Fransch weêrstond, heeft zich verbonden met de herleefde liefde en beoefening van de letterkunde, die haar luister over deze tijden heeft verspreid. De diensten van Bilderdijk, Siegenbeek, en andere herstellers van hun moedertaal kunnen moeijelijk door een vreemdeling gewaardeerd worden. Maar het karakter van de Hollandsche taal werd tot nu toe op een vreemde wijze miskend. Zij is niet zacht en muzikaal, maar zij is welluidend en krachtig; zij heeft niet de schoonheden der vokaalrijke talen van het zuiden, maar zij heeft

schoonheden, welke deze nooit bezitten kunnen; en vooral in de verscheidenheid en bevalligheid van haar verkleinwoorden mag zij met de rijkste onder haar vergeleken worden.

Alle talen hebben haar kenmerkende eigenschappen; en de kenmerken van de eene zijn dikwijls geheel onbestaanbaar met de bijzonderheden van een andere. Het Hollandsch kenmerkt zich door zijn kracht. Het is geen onbevallige verbinding van harde en wanluidende klanken, het gelijkt eerder een welgestelde ouverture, waarin de luidere instrumenten een voorname rol spelen, ofschoon hun aandeel *gepast is en geduld wordt.* De spelling, door de Hollanders aangenomen, is niet zeer aanlokkelijk voor het oog (1); echter zullen de volgende proeven, gelezen door iemand, die meester van de taal is, als bewonderenswaardige blijken van overeenstemming tusschen geluid en zin bevonden worden. Het eerste is Helmers' beschrijving van Python, in zijn dichtstuk Apollo:

„Een schubbig vel bedekt zijn rug, een hoorn is 't wapen
Van zijn afgrijslijk hoofd, hij slaakt een naar gehuil.
Het gansche land verstomt bij zijn afschuwlijk brullen:
Zijn klaauw doorwroet den grond, gedrogtlijk wringt zijn staart
Zich, als een ratelslang, in vreesselijke krullen,
En stalen vinnen zijn om 't koop'ren lijf geschaard.
Neen! de Acheron zag nooit een monster zoo afschuwlijk,
De vrucht sterft in het zaad door d' adem van 't gedrogt.
De razernijen met haar toortsen zijn min gruwlijk,
Dan 't monster daar het loert van uit zijn zwarte krocht.

Ook zullen wij niet kunnen toestemmen, dat het Hollandsch geheel van melodie en zachtheid ontbloot

(1) En die van het Engelsch nog minder.

is, zoo lang de volgende verzen van Hooft niet als onmuzikaal beschouwd worden:

„Klaare, wat heeft'er uw hartje verlept,
Dat het verdrietjes in vroolijkheid schept,
En 't aller tijd even beneepen, verdort,
Gelijk als een bloempjen, dat dauwetjen schort?

Krielt het van vrijers niet om uwe deur?
Moogh je niet gaan te kust en te keur?
En doe je niet branden, en blaaken, en braên
Al, waar 't u lust een lonkjen te slaan?

Anders en speelt'er het windetje niet,
Om elzetakken, en leuterig riet,
Als: 't lustighjes, lustighjes. Lustighjes gaat
Het watertje, daar 't tegen 't walletje slaat.

Ziet d' openhartige bloemetjes staan,
Die u, tot alle blijgeestigheid, râen.
Zelf 't zonnetje wenscht' u wel beter te moê;
En werpt u een lieffelijk oogelijn toe.

Maar zoo ze kunnen, door al hun vermaan,
Niet steeken met vreugd uwe zinnetjes aan,
Ik leg u te maaken aan 't schreijen de bron,
De boomen, de bloemen, de zuivere zon.

En van Herm. van den Berg:

„Lachjes, lonkjes, tooverlusjes,
Kneepjes, wenkjes, zachte kusjes;
Kusjes geurig als muskaat,
Zoet als versche honigraat."

En van Jacob Westerbaan:

„Moe gewandelt, moe geseeten,
Moe gedronken, moe gegeeten,
Moe te gast gaan alle daegh,
Bij de vrienden in den Haegh,
Raeckt' ik weder op mijn huisje
In mijn Ockenburger kluisje,
Daar ik nu voor tijdverdrijf
Deze rijmpjes aan u schrijf."

De Hollandsche taal is, zoo als wij gezegd hebben, een der zuiverste en minst gekende takken van den Gothischen stam. Zij kan in haar volkomenheid bestudeerd worden in die schoone en krachtige Bijbelvertaling, welke haar bestaan te danken heeft aan de Synode van 1618—1619. Tot de uitdrukking van godsdienstig en verheven gevoel is zij bijzonder geschikt. Deze taal, beperkt in den naauwen omtrek van de Noordelijke Nederlanden, was vóór vele eeuwen de vertegenwoordigster van het Christelijke gevoel, maar bleef onbekend en onopgemerkt in de andere deelen van Europa: want terwijl Europa met verwelkomende dankbaarheid dien stroom van oude geleerdheid ontving, aangevoerd in het zuiverste Latijn, dat van de akademies en scholen uitvloeide, werden de nationale stroomen, die Holland zelf verfrischten en versterkten, geheel voorbij gezien.

Het wezenlijke karakter van Holland's poëzij, dat haar in alle eeuwen en afwisselingen kenmerkt, is een hooge toon van godsdienstig gevoel, een verhevenheid, ontleend aan vrome gedachten, en bijzonder aan de heilige schrift.

Vondel gaf een duurzamen invloed aan dezen godsdienstigen geest; hij spreidt overal een welsprekend en eerbiedig gevoel van Gods alomtegenwoordigheid

en voorzienigheid ten toon. Cats is niet minder de dichter van de godsdienst: en zelfs door de geheele 18de eeuw heen, in welk tijdperk de dichterlijke letterkunde het meest schijnt verminderd te zijn, kenmerkt een ernstige en vrome geest elken schrijver, wien eenige roem of gezag werd toegekend. Die geest is duidelijk zigtbaar in de schriften van hen, die in de laatste tijden de krachten van hun voorgangers weêr hebben doen ontwaken. De verstandelijke krachten en de uitstekende geleerdheid van Bilderdijk zijn niet minder opmerkelijk dan de zuiverheid van zijn godsdienstige gevoelens; en velen, die, als Da Costa en anderen, onder welke de edele De Clercq bij zijn leven uitmuntte, er trotsch op zijn, hem hun meester te noemen, ademen den zelfden geest van vroomheid.

Ofschoon de oorsprong van alle talen eenigermate in het duister ligt, kan echter die van de Nederlandsche opgespoord worden, ten minste tot in de dertiende eeuw, omstreeks welker midden de publieke raadsbesluiten en burgerlijke akten het eerst in de taal van het land geschreven werden; maar volgens Emmius kwam zij niet in algemeen gebruik vóór het jaar 1298. Het oudste publieke stuk, dat voorhanden is, is een ordonnantie, uitgevaardigd door Graaf Willem II. aan de burgers van Walcheren, den 11den Maart 1254.

Huydecoper spreekt van een geschrift, dat hij vooronderstelt in 1190 aan het licht gebracht te zijn: maar Van Lelyveld beschouwt het als van een lateren datum te zijn. Verscheidene andere manuscripten hebben veel aandacht tot zich getrokken, ofschoon wij gelooven, dat de poging om hun oorsprong tot een vroeger tijdperk te volgen, vruchteloos geweest is, met uitzondering misschien van één, getiteld: „Een epistel tot den XI dusent maagheden Christi,"

dat Ypey vooronderstelt geschreven te zijn in 1183. Vóór dit tijdperk was een Monnikenlatijn de eenige taal, die, voor de letterkunde, beoefend werd. In Holland, even als in alle andere deelen van Europa, werden de oorspronkelijke dialecten te veel veracht, om ze te gebruiken als middel van gemeenschap tusschen menschen van letteren. Zij waren over het algemeen te beperkt in hun omvang, om voordeelig en gemakkelijk te worden aangewend. Ongetwijfeld had het algemeene gebruik van de Latijnsche taal eenige voordeelen, want zij was het algemeen verstaan wordende middel van gemeenschap tusschen de geleerden van alle Europesche natiën. Maar weinig natuurlijke poëzij kan er bestaan in een land, dat zijn eigene taal niet gebruikt voor de voortbrengselen der letterkunde. „Gedachten, die vrijwillig welluidende verzen te voorschijn brengen," hetwelk, in waarheid, de eenvoudigste en schoonste definitie van de poëzij is, kunnen slechts uitgedrukt worden in de taal, waarin *men denkt.* —

Tot zoo ver de Schrijver. — En wij voegen er als in éénen adem bij: Mogen de Hollandsche taal en letterkunde steeds meer en meer herleven, en zij ook een plaats innemen in de rij der meest bekende en beoefende talen. En het eerste, dat wij van onzen kant daaraan te doen hebben, zal wel zijn, te zorgen, dat geen vreemdeling meer zeggen kan, dat een voorname oorzaak van de algemeene onbekendheid der Hollandsche letterkunde is, dat de Hollanders zelven haar verzuimen.

D. W.

GELDERSCH TAALEIGEN.

I.

De onderstaande lijst, grootendeels uit een vroeger geheugen vervaardigd, en die van tijd tot tijd zal aangevuld worden, beveel ik vooral aan de aandacht der geldersche taalgeleerden, als die, op de plaats zelve zich bevindende, mij wellicht hier en daar, waar ik mocht mistasten of dwalen, kunnen terecht helpen; hetwelk mij niet anders dan zeer aangenaam zal wezen.

T. H. BUSER.

Balg. Inzonderheid de buik of buikdeelen van een beest, b. v. *de koe of 't varken krig al 'en oardigen. balg;* dikke buik of hangbast als teeken van vetwording. De gemeene man zegt het evenwel ook wel van het menschelijke onderlijf: *pine in den balg.* Dit *balg*, met den wortel van het werkwoord *blazen* vereenigd, geeft *blaasbalg*, en men noemt voorts den persoon, die den blaasbalg of windleider van 't kerkorgel met zijn voeten in beweging brengt, een *balkentreder*, dien men ook *poestentreder* noemt.

Betuun. (Als ware 't *betuind*, met een tuin of gevlochten rikwerk omzet, afgesloten en daardoor niet voor ieder genaak- of toegangbaar) schraal, schaarsch, weinig in voorraad. *De botter is rechtevoort betuun*, er wordt niet veel boter gekarnd, en van daar dat er weinig aan de markt komt

Byen. Bijen, wordt in een overdrachtigen zin, niet oneigenaardig gezegd van de sneeuwvlokken: *de witte byen vliegen.*

Drammen, van kinders die de moeders plagen en dwingen en al schreeuwende en de lip latende hangen hunne ontevredenheid te kennen geven. Een *drammer*, de zoodanige, een lastige schreeuwer en dwinger.

Erpels. Aardappelen.

Haspels. Een soort van wittebroodjes, timpjes of weggetjes, waarvan men er vier met de punten aan elkander voegt en zoo gaar bakt, als wanneer zij wel iets hebben van 't formaat van een garenhaspel.

Heîknapper, eigenlijk een koe of pink, die op de heide loopt en daar 't voedsel zoekt. Vervolgens wordt het gebezigd ('t zij met eerbied gezegd) van zulke predikanten, die zich ergens op een afgelegen dorp of vergeten standplaats bevinden, en weinig kans hebben op een stedelijk beroep, en van wier talenten men zich dan ook niet veel voorstelt. Elders noemt men deze WelEerw. Heeren wel eens min of meer verachtelijk *buitenmannen*, als of de steedsche predikanten alleen de geleerdheid in pacht hadden.

Kemphaan. Een bekende vogelsoort, die zich in moerassig en dras land gedurende den zomertijd ophoudt en waarvan de mannetjes gedurig met elkander vechten. Van daar overdrachtig een twistziek mensch, die altijd met anderen overhoop ligt, en om de minste kleinigheid zich in postuur zet.

Kerfstok. Een aloud rekenhoutje of staafje, nog hier en daar op 't platte land niet geheel in onbruik bij menschen die niet kunnen lezen of schrijven. Op zoodanigen stok of lat nu teekent de eenvoudige arbeider b. v. de dagen aan, die hij voor

zijn lauter of anderzins in 't werk is geweest, en wel door een eenvoudig kerfje of insnijding, welke hij later bij de afrekening slechts behoeft saam te tellen, om te weten hoe veel dagen arbeidsloon hem toekomt; van daar de spreekwijze: *de kerfstok is vol*, waardoor men te kennen wil geven, dat het tijd wordt om de onderlinge rekening te vereffenen. Vergelijk *Kiliaan* op *kerf*, *kerfhout*, *kerfstock*.

Keukelen. Buitelen, hol over bol spelen, rollebollen.

Kif. Eiken schors, run, die gemalen en op de looierijen wordt gebruikt, om er de huiden meê te bestrooien en die gaar te doen worden, en als ze daar uitgediend heeft, gebruikt wordt om er de tuinpaden meê te bedekken, en eindelijk, op een hoop of bult vereenigd en vermolmd zijnde, een zeer goede, hoewel losse turfsoort oplevert.

Koem. Plaats, waar 't leêr bereidt wordt, met haar werkloots, runkuipen, kalkputten, enz., anders looierij.

Kribbenbieter. Eigenlijk een paard, dat de krib aan stukken bijt; voorts overdrachtig een mensch, die met al wat men doet ontevreden is, een Jantje contrarie, dwarsdrijver, tegenstrever.

Meizoentje. Madeliefje of kersouw; 't is dat lieve bloemetje met zijn geel hartje en wit, soms rood kransje daar om heen, dat vroeg in 't voorjaar zich in alle nederigheid op de weidelanden en gazons komt vertoonen, en door de kinderen zoo gaarne wordt afgeplukt.

Nestdodde. Nestekuiken; het vogeltje dat het laatst uitkomt en daardoor iets achterlijk blijft, zoodat het nog een poos het nest moet houden, als de andere reeds beginnen uit te vliegen.

Plagge. De bovenste gras- of heidekorst, die door

den plaggemaaier met zijn breede, kleine zicht wordt losgeslagen en opgelicht; deze plaggen nu worden, gedroogd zijnde, door de kleine boertjes en heidekeuters als brandstof gebruikt, maar ook naar huis gehaald en tot veestrooiïng en alzoo tot mest gebezigd.

Pleskes. Zeer kleine ronde krentebroodjes, die zich met smaak laten gebruiken en veel aan de kinders als een soort van snoeperij worden gegeven.

Poesten. Blazen. *Kiliaan*, idem.

Poestentreder. Orgeltrapper; zie op *Balg.*

Rechtevoort. Thands, tegenwoordig. Mellema, *den schat der Duitscher Tale*, 1618, *rechtevoort*, maintenant, à c'est heure.

Rèren, zegt men van 't bulken of loeien der kalveren en koeien; en voorts overdrachtig van menschen die wat hard schreeuwen en doorslaan, Engelsch *to roar*, schreeuwen, brullen, bulken; *Kiliaan*, *reeren*, loeien, razen, schreeuwen.

Roazen. Razen, zegt men van het water dat begint te koken in den theeketel en een niet onaardig geluid of geneurie veroorzaakt; elders noemt men het *zingen.* Ook gebruikt men het van 't ijlen of dwaalspreken der in de koorts liggenden.

Rookpiepe. Schoorsteen, inzonderheid het boven 't dak uitstekend gedeelte, 't zij dan uit metselsteen of uit een houten buis of geleider bestaande.

Schoer. Bui, regen- of donderbui, Engelsch *shower*, hagelbui, regenvlaag, Duitsch *Schauer*, id. Melis Stoke heeft (III, 6):

En quam *een donre scuere* so groot
Dat water van den hemele vloot
Of ment met backen hadde ghegoten.

Stork. Ooievaar, Duitsch *Storch*, Overijselsch (*h*) *eileuver*, waar de kinders dit rijmpje zingen:

Eileuver
Klokkenkleuver
Duitendief!
Hy 'ef sien vaâr of moêr niet lief.

Tamper. Zuurachtig, rinsch, zerp. Men zegt het van boomvruchten en andere eetwaren, die een smaak hebben, naar het zure trekkende.

Vedde, haarvedde. Haarlok, haarvlecht.

Vetje (van *vet*). Winstje, voordeeltje, buitenkansje, onverwacht en ongehoopt bijvalletje of gelukje: *ergens een vetje afhalen; binnenvetje*, eigenlijk een slachtbeest, dat, schoon uitwendig zich niet *vet* latende aanvoelen, echter aan binnensmeer meêvalt; overdrachtig iemand, die meer weet en is dan hij uiterlijk toont, die de knepen achter de mouw heeft, van een meisje of vrouw gezegd, ofschoon in geen slechten zin op te vatten.

Wieze-moer, ook *vroêmoer*, vroedvrouw, *obstetrix;* gewoonlijk eene bedaagde en bezadigde vrouw, die, geholpen door een lange ondervinding de verloskunde uitoefent. Fransch *sage femme.*

Wrange. Het hol of de gaten van konijnen, vossen en andere diersoorten, die hunne rust- of verblijfplaats onder den grond hebben, en zich derwaarts langs uitgeholde wegen en pijpen begeven. Van *wringen*, zich ergens doorschuiven, oudtijds vervoegd — als *ik drink*, *ik drank*, nu *dronk* — *ik wring*, *ik wrang*, nu *wrong*, b. v. *Walewein*, vs. 5516:

Ontfarmelike *wranc* soe hare hande
Ende dreef *arde* groot mesbaer.

Zwil, zegt men inzonderheid van de verharding der huid van de handen, die door veel werken opzwelt en aldaar een dikke en harde korst zet, die somtijds openspringt en min of meer van een barst, Duitsch *Schwiele*, eelt, *Kiliaan*, *swelle*, swel, gezwel; *zwellen*, (*zwillen*) opwellen, met voorgevoegde *z* van *wellen.*

AFLEIDING

VAN EENIGE GRONINGER WOORDEN.

Achterbaks, in de gezegden: *achterbaks blijven* = achteruit, terug blijven, in tegenoverstelling van: voor den dag komen; *iets achterbaks schuiven* = het laten rusten. *Bak* (baecce) beteekende oudtijds *de rug.* In *achterbaks* is de *s* adverbiaal, en dus letterlijk = *achter den rug.* Evenzoo in *bakboord.* Dit *bak* heeft dus niets gemeen met dat in *bakhuis* en *bakkebaard*, daar *bakken* oudtijds *wangen* beteekende.

Aisk = walgelijk. Van 't oude *eise* = wonde, van den stam *egen* of *eken*, dat iets stekends te kennen geeft. Daarvan ook *ijselijk.*

Anbuiten, voor: aanleggen van vuur. *Buiten* = stoken. Van *boeten* = te bate komen; later in de beteekenis van: bezuren, ontgelden. Overigens ook *buiten*, voor boeten, boete betalen. Hij moet het buiten = hij moet er voor boeten, het goed maken.

Andoeken = het rusten van een kind tegen de moederborst. Van duiken (dook, gedoken).

Anturen = aan een touw laten weiden. Voorheen was vertuijen = vastmaken, hechten, verbinden, waarvan het frequent. *tuijeren*, dat hetzelfde beteekent als *anturen*. Naauw verwant met tijgen = trekken. Wij hebben *optuigen* van een schip, paard, *tooijen*, *optooijen* van een mensch.

Baiern (beijeren) = slingeren. Hiervan *koddebeijer* = stokzwaaijer.

Balsturig = ongezeggelijk, moeijelijk te besturen. Bal = kwaad, boos, als in: *baldadig*.

Bandrekel voor: jonge deugniet. Van een hond (rekel) met een muilband voorzien, dus bij wijze van vergelijking.

Barve = lijkbaar. Van baren = dragen.

Batsch = zwierig, opzigtelijk rijk gekleed. Welligt van denzelfden stam, waarvan wij *beter* en *best* hebben.

Bedoeren. Men *bedoert* zich over iets; *'t bedoert mij* = 't bedroeft mij, door 't opwekken van het medelijden. Het hangt zamen met *dier* en *dierbaar*, en is = het Duitsch *bedauern*.

Bedogen, *bedoven* = met water bedekt, ondergedompeld, b. v. van de wasch gezegd. Het komt nog bij Hooft voor, en is het verleden deelwoord van het verouderde *beduiven*. *Bedogen* hangt ook met *duiken* te zamen.

Benselen, *wegbenselen* = wegjagen, uiteenjagen, b. v. van een troep kwâjongens. Frequent. van *bannen*.

Betuun = schaarsch. Van betuinen = beperken.

Biesjager, voorheen zoo veel als *veldwachter*. *Bijzen* beteekende oudtijds zoo veel als: *wild rondloopen*, *springen*. Wordt zoo wel van mensch als dier gezegd. In Gron. *birzen* voor *bijzen*.

Boijen, *anboijen* en *oetboijen* = uit- en aankleeden = boeijen.

Börg = landelijk heerenhuis. In 't Deensch *en borg* = een burgt.

Bron, in de keel; eene keelziekte. Moet wellig tot *branden* gebragt worden.

Den (Westerkwartier), *legge* (Oldambt) = de plaats op het land, waar het koolzaad wordt gedorscht.

Damsteeg, wordt van een paard gezegd, dat niet van *'t heem* wil, of ook niet door dammen of *driften*. Een *steeg kind* = koppig. *Stijgen* had oudtijds de beteekenis van *gaan*, later die van: *opwaarts gaan*. Hiervan het frequent. *steigeren*, en zoo van onwil, koppigheid.

Drouen = voornemens zijn. In betrekking tot het afleggen van een bezoek. Wordt zoo wel onzijdig als bedrijvend gebruikt, b. v. wij drouen er naar toe, en: ik heb hem al lang drout. Hoogd. *drohen*, plat duitsch *drauen* = dreigen. *'t Blijft bij 't drouen* = 't komt niet verder dan tot het dreigen met een bezoek. Van hier de beteekenis van talmen.

Drijg = strekzaam. Wordt van spijs gezegd. Beste boter, meel is drijger dan boter, meel van minder kwaliteit, d. i. kan langer strekken, bevat meer voedende deelen. *Drijg* hangt zamen met *dringen;* een drijge kerel = een ineengedrongen man, die dikker en zwaarder is, dan hij op 't eerste gezigt schijnt.

Ducdalf. Dit zijn drie zware palen, die schuins tegen elkander staan, om er schepen aan vast te leggen. (In 't Reitdiep: elders slechts één paal.) Verbastering van: Duc d'Alva = hertog van Alva.

Eels, *eelsk* = aanhaligheid, lieftalligheid van kleine kinderen. Soms hoort men het ook in eene ongunstige beteekenis bezigen, en dan = lastig vleijen van kinderen. Hangt zamen met *edel*.

Euvels, b. v. *'t is euvels mooi.* Het verouderde *evel* (Hoogd. *Übel*) had eene ongunstige beteekenis, zoo als blijkt uit: *voeteuvel*, *euveldaad*, *iets euvel nemen.* Het dient tot versterking, dat menigmaal gebeurt door woorden, die er in 't geheel niet bij passen, b. v. *ijselijk mooi*, *lustig*, *knap ziek*, *miserabel*, *krachtdadig mooi*, *oliedom* (= olijk dom).

Feng = scherp, fijn, nijpend. In: *feng koud; feng uit de oogen zien.* Eene zamentrekking van *vinnig.*

Fies, adj. en adv. Van vijsten, veesten. Vergelijk hiermede het spreekwoord: als de eene koe biest, ligt de andere den staart op.

Fröseln, *wrakselen* = worstelen, zoo als jongens onderling doen. (Eng. *to wrestle*), dus door letteromzetting, als *born* en *bron*, *drie* en *der*(tig), *barnen* en *branden*, enz.

Gôadelijk (gadelijk) = voordeelig, geschikt tot het doel. *'t Loopt gadelijker* = die weg is korter; 't komt *gadelijkst* uit, het voordeeligst; *ongalijk* = ongeschikt, in een bepaald geval. Het is verwant aan *gade.*

Geeren = schuin loopen, van onbezielde voorwerpen. Oudtijds ook: *gieren.* Nog in de Overw. op Nova Zembla:

Verdelgend en verbreedend *giert* het aan (de ijsberg).
En spat de brokken weg, die tergend hem weerstaan.

(Wordt vervolgd.)

H. MOLEMA.

IETS
OVER VIER BASTERDUITGANGEN.

1.) EEL.

Het staat ons niet voor, ergens in de taalkundige werken van Siegenbeek iets over den basterduitgang *eel* te hebben aangetroffen, namelijk of daarin de *ee* scherp-lang of zacht-lang is, d. i. of zij bij verlenging met *ee* of met *e* behoort geschreven te worden.

In het „Woordenboek voor de Nederduitsche Spelling" vinden wij de *ee* als scherp-lang opgegeven in: *Abeel*, BARBEEL, *fluweel*, *gareel*, *graveel*, HOUWEEL, JUWEEL, KAMEEL, KANDEEL, *kaneel*, *kanteel*, KAPITEEL, *karbeel*, KASTEEL, KORBEEL, *krakeel*, KWARTEEL, PANEEL of PANNEEL, PENSEEL, TAFEREEL, *tooneel* (1), enz.

---

(1) Men zou welligt beter doen en nader bij de uitspraak komen, zoo men ééne *o* wegliet en *toneel* schreef, dewijl de *o*, wegens den klemtoon op de volgende lettergreep, hier even zoo kort wordt uitgesproken, als in *tonijn* en *topaas*. In de woorden *juwelier* en *kastelein*, van *juweel* en *kasteel*, laat men éénе *e* uit. — *Toonelist* in plaats van *tooneelist* te schrijven, gelijk ergens wordt voorgeslagen, zou niet raadzaam wezen, en kon ligt tot eene verkeerde uitspraak leiden, dewijl de *ee* zekeren nadruk behoudt en geenszins in eene scheva overgaat, zoo als in *juwelier* en *kastelein*.

Het is niet onwaarschijnlijk, dat de Fransche uitgang *eau* of *au* (*aut*), welken de meeste van deze woorden hebben, als: *Barbeau*, *hoyau*, *joyau*, *chameau*, *chaudeau*, *chapiteau*, *corbeau*, *château*, *quartaut*, *panneau*, *pinceau*, *tableau*, aanleiding tot de aangenomene schrijfwijze gegeven hebben, en wij kunnen ons met die spelling zeer wel vereenigen.

Doch hoe nu met de basterdwoorden op *eel* gehandeld? Tegenwoordig schrijft de eene *criminele*, *financiële*, *formele*, *morele*, *partiële*, *personele*, enz. de andere *crimineele*, *financiëele*, *formeele*, *moreele*, *partiëele*, *personeele*, enz. Ter bevordering der eenparigheid zou men, naar ons inzien, zeer wel doen, in deze en dergelijke woorden ook steeds de scherplange *ee* te bezigen.

2.) ISCH.

Voor ettelijke jaren werd er tusschen twee taalkundigen een pennestrijd gevoerd over de spelling van den uitgang *isch*: de eene wilde hem *isch*, de andere *iesch* geschreven hebben. Het is ons niet gebleken, of beide partijen het daaromtrent eens zijn geworden, ofschoon wij ons meenen te herinneren, dat de voorstander van *isch* het laatste woord heeft gehad.

Onlangs viel ons van een' geachten schrijver, die echter eene eigene spelling volgt, een werk in handen, waarin men *poëtiesch* en *poëtische* leest. Dit is naar ons inzien bijna het zelfde, alsof men schreef *keurieg* en *keurige*, *vurieg* en *vurige*. Wij voor ons volgen in dezen Siegenbeek liever, die *poëtisch* schrijft. De *i* heeft in dezen uitgang altijd den korten alphabetischen klank, waarmeê de tweede *i* in *Ilias* en *irias* wordt uitgesproken.

Byen. Bijen, wordt in een overdrachtigen zin, niet oneigenaardig gezegd van de sneeuwvlokken: *de witte byen vliegen.*

Drammen, van kinders die de moeders plagen en dwingen en al schreeuwende en de lip latende hangen hunne ontevredenheid te kennen geven. Een *drammer*, de zoodanige, een lastige schreeuwer en dwinger.

Erpels. Aardappelen.

Haspels. Een soort van wittebroodjes, timpjes of weggetjes, waarvan men er vier met de punten aan elkander voegt en zoo gaar bakt, als wanneer zij wel iets hebben van 't formaat van een garenhaspel.

Heîknapper, eigenlijk een koe of pink, die op de heide loopt en daar 't voedsel zoekt. Vervolgens wordt het gebezigd ('t zij met eerbied gezegd) van zulke predikanten, die zich ergens op een afgelegen dorp of vergeten standplaats bevinden, en weinig kans hebben op een stedelijk beroep, en van wier talenten men zich dan ook niet veel voorstelt. Elders noemt men deze WelEerw. Heeren wel eens min of meer verachtelijk *buitenmannen*, als of de steedsche predikanten alleen de geleerdheid in pacht hadden.

Kemphaan. Een bekende vogelsoort, die zich in moerassig en dras land gedurende den zomertijd ophoudt en waarvan de mannetjes gedurig met elkander vechten. Van daar overdrachtig een twistziek mensch, die altijd met anderen overhoop ligt, en om de minste kleinigheid zich in postuur zet.

Kerfstok. Een aloud rekenhoutje of staafje, nog hier en daar op 't platte land niet geheel in onbruik bij menschen die niet kunnen lezen of schrijven. Op zoodanigen stok of lat nu teekent de eenvoudige arbeider b. v. de dagen aan, die hij voor

zijn lauter of anderzins in 't werk is geweest, en wel door een eenvoudig kerfje of insnijding, welke hij later bij de afrekening slechts behoeft saam te tellen, om te weten hoe veel dagen arbeidsloon hem toekomt; van daar de spreekwijze: *de kerfstok is vol*, waardoor men te kennen wil geven, dat het tijd wordt om de onderlinge rekening te vereffenen. Vergelijk *Kiliaan* op *kerf*, *kerfhout*, *kerfstock*.

Keukelen. Buitelen, hol over bol spelen, rollebollen.

Kif. Eiken schors, run, die gemalen en op de looierijen wordt gebruikt, om er de huiden meê te bestrooien en die gaar te doen worden, en als ze daar uitgediend heeft, gebruikt wordt om er de tuinpaden meê te bedekken, en eindelijk, op een hoop of bult vereenigd en vermolmd zijnde, een zeer goede, hoewel losse turfsoort oplevert.

Koem. Plaats, waar 't leêr bereidt wordt, met haar werkloots, runkuipen, kalkputten, enz., anders looierij.

Kribbenbieter. Eigenlijk een paard, dat de krib aan stukken bijt; voorts overdrachtig een mensch, die met al wat men doet ontevreden is, een Jantje contrarie, dwarsdrijver, tegenstrever.

Meizoentje. Madeliefje of kersouw; 't is dat lieve bloemetje met zijn geel hartje en wit, soms rood kransje daar om heen, dat vroeg in 't voorjaar zich in alle nederigheid op de weidelanden en gazons komt vertoonen, en door de kinderen zoo gaarne wordt afgeplukt.

Nestdodde. Nestekuiken; het vogeltje dat het laatst uitkomt en daardoor iets achterlijk blijft, zoodat het nog een poos het nest moet houden, als de andere reeds beginnen uit te vliegen.

Plagge. De bovenste gras- of heidekorst, die door

voeding ontvangen hebben. Steller dezes hoorde voor eenigen tijd een kapitein der artillerij van een *stel-laad-je* spreken.

Indien men de eigenaardige uitspraak van die woorden in de taal wil behouden, moet men den uitgang *aadje* verwerpen, en in de gebruikelijke letters daartoe het middel zoeken, — en dit is niet moeijelijk te vinden. Slaat men een Fransch woordenboek op, in hetwelk de uitspraak wordt opgegeven, dan vindt men *age* voorgesteld door *aj*. Ieder, die in de Fransche taal niet geheel onbedreven is, weet, dat de *j* daar als *zje* luidt, zoo dat wij *age* zeer voegzaam door *azje* kunnen afbeelden (1).

Voor ettelijke jaren sloeg de Heer Bomhoff deze spelling voor, doch vond hevige bestrijders, en heeft tot dus verre, voor zoo veel ons bekend is, geen enkelen navolger.

L. 31. Dec. 1855. M.

---

(1) Dewijl de *z* in het Nederlandsch nooit een lettergreep sluit, behoeft men niet te vreezen, dat iemand het woord verkeerd zal uitspreken, daar toch wel niemand *stél-laz-je* zal zeggen, met den klemtoon op de eerste lettergreep.

HET LIJDENDE DEELWOORD VAN DEN TOEKOMENDEN TIJD.

De Nederlandsche taal heeft in hare overgankelijke of bedrijvende werkwoorden een zekeren vorm, welke aan het *participium passivum futuri* (het lijdende deelwoord van den toekomenden tijd) beantwoordt, doch waarvan onze meeste spraakkunsten en spraakleeren geen melding maken, namelijk den vorm *te doen*, *te maken*, *aan te stellen*, *te aanvaarden*, *door te staan*, *af te leggen*, *te loven*, *te begaan*. Bilderdijk echter gewaagt er van in zijn Spraakleer, doch spreekt er niet gunstig over, wanneer hij op bladz. 183 zegt: „Maar men zegt ook *om te doen* en *van te doen*. *Ik kwam* OM TE *eten*, OM TE *werken;* en *de moeielijkheid* VAN TE *werken*. In deze gevallen is *te* het artikel *to* der Engelschen, dat zy voor alle werkwoorden stellen. *To be*, *to have*, *to work*, enz. is by hen eenvoudig *zijn*, *hebben*, *werken*. En deze anglicismus heeft ook by ons plaats uit de onderlinge gemeenschap van Anglen en Saxen; zoo dat wy even als zy zeggen: TE ZIJN *of niet* TE ZIJN *is de vraag;* TE WERKEN *valt lastig;* TE DANSEN *verhit*. *Lang* TE SLAPEN *bezwaart het hoofd*, enz. enz. Dit

alles heeft niets gemeens (1) met *gerundia.* 't Zijn bloote Infinitiven, en blijven 't. Wij gebruiken dit *te* by het werkwoord, wanneer daar *om* of *van* voor moet komen, schoon onze Ouden *zwaar om doen* en dergelijke schreven. Maar verre van dat dit *te* 't Verbum tot een nomen zou maken, toont het als kenteeken het Verbum (en wel zijn infinitief) aan. Het is eene volstrekte ongerijmdheid, hierby aan *gerundien* of aan een Latijnsch *participium passivum futuri* te denken, gelijk de halfkundige schoolvossen zich zoo wel by ons als by de Hoogduitschers hebben ingebeeld.

„Die misvatting heeft echter veroorzaakt, dat men deze infinitiven als adjectiven verbogen heeft. En dus heeft men gezegd: *de niet te verbrekene kracht des hoog te ontzienen mans*, en dergelijke. In den grond wantaal, uit belachlijk nabootsen van 't zwaarmoedig verkunsteld Hoogduitsch voortgesproten, ten walg van een Hollandsch oor en verstand! — De ware plaatsing van deze infinitiven (dat ik dit hier in 't voorbygaan aanmerke,) is ook niet, als die der adjectiven, voor het substantief, maar daarachter. *Een geval, licht te ontmoeten*, eischt onze taal; en niet: *een licht te ontmoeten geval. Een lof, licht te verkrijgen;* en niet: *een licht te verkrijgen lof.* Het eerste is geen Neder- maar Hoogduitsche woordschikking, waarnaar wy ons sedert omtrent een leeftijd veel te veel verwend hebben, en die 't van het hoogste belang is weêr af te gewennen.

„Het is des niet tegenstaande een waarheid, dat onze oude taal de infinitiven niet plat afbeet, maar met de *e* of *scheva* uitsprak (2) en schreef. *Stane*, *doene*, *loopene*, enz. zeiden (3) en schreven zy. Indien wy

(1) Lees: niets gemeen. — Waarom?

(2) Dit zien wij niet in.

(3) Wie kan dat bewijzen?

derhalve den Infinitivus met het voorzetsel *te* voor een Substantivum plaats gaven, (en wie vermijdt het tegenwoordig volstrekt?) zou 't niet gants en al verwerpelijk zijn, er die zachte *e* welluidendheidshalve achter te voegen; maar het aan de buiging eens Adjectiefs te onderwerpen, is een eigendunkelijk Adjectief scheppen, 't geen een Dichter, *Cui*

Quidlibet audendi conceditur aequa potestas,

zich (des noods) wel eens veroorloven mag, maar dat geen Prozaschrijver is toe te staan, noch ook van anderen na te volgen.

„Wat deze Hoogduitsche vorm betreft, welke in die taal het Participium futuri van 't Verbum passivum uitdrukken moet. Zy heeft kennelijk haar oorsprong in de verwarring van 't Activum en Passivum, in oude taaltakken niet vreemd. Dus zegt en schrijft de Duitscher: *Der nie genug* zu lobende; *wegen einer* aufzurichtenden *Handlungsgesellschaft; auf den* zu hoffenden *Gewinst.* 't Geen ik juist uit een Berlijnschen welervaren Autheur overschrijve. Dat *lobende*, dat *aufrichtende*, dat *hoffende*, zijn niet anders dan *participia activa* van 't praesens. En, om een voorbeeld van ouden tijd bij te brengen, zie hier, uit een handschrift van de Gothaïsche Bibliotheek:

Keyser Carle, der hoi gelovende *stam*,
Alle Chrystendom was Ime underthan;
Rome dat wan he mit Macht,
Leo den Pawest he dar wider in bracht, enz.

„*Hoi* is *hoge* (hoog); *gelovende*, (te loven, *laudandus*). Wellicht is in 't Handschrift een schrijffeil, en moet het *ze lovende* voor *zu lovende* zijn, gelijk *z* en *g* veel in oude schriften verward werden; in allen geval is het voor *laudandus* en van passive beduiding. Maar hoe dit zij, het is altijd een participium activum, en niets anders."

Aan het slot schijnt zich de geleerde man eenigs-

zins met dien vorm te verzoenen. Doch hoe dit ook zijn mag, de vorm bestaat en is reeds zoo zeer in de taal ingedrongen, dat hij er moeijelijk weêr uit te verbannen zal wezen.

Wanneer zulke deelwoorden in de laatste lettergreep geen *en* hebben, worden zij regelmatig, even als andere bijvoegelijke naamwoorden, verbogen, als: *Ik zal hem met den overmorgen te doenen voorslag bekend maken. De aan te gane verbintenis. De door te stane vermoeijenissen. Wij kwamen op een niet te beganen weg.* — Indien zij daarentegen op *en* uitgaan, laat men ze doorgaans onverbogen, even als met bijvoegelijke naamwoorden en deelwoorden op *en* het geval is, als: *den tevreden man; den gewezen burgemeester; de gelezen brieven.*

E.

WAT ZIJN GERMANISMEN?

Het bestaan van een woord of woordvorm in onze taal, ook in het Hoogduitsch aanwezig, levert nog geen genoegzamen grond op, om het voor een germanismus te houden. Ook is het gebruik van woorden, die vroeger voorkomen, op zich zelf geen bewijs, dat het geen germanismen zijn. Bilderdijk spreekt van: *de sterren betrachten*, in den zin van *beschouwen;* van het *verwandelen* dezer aarde in een Eden. In de 17e eeuw komen o. a. voor: *zich van iets bedanken* = over iets tevreden zijn; *gansch en gaar* = geheel en al; *lusten* = volbrengen; *uiteren* = uiten; *vernuft* voor rede. De naauwe verwantschap der genoemde talen is oorzaak, dat beide zoo vele woorden bezitten van gelijke beteekenis en spelling. Het *Nederlandsch* toch behoort tot het *Nederduitsch*, de taal, die in Noord-Duitschland, enz. gesproken wordt, in de streken ten noorden van eene lijn, die men zou kunnen trekken van Duinkerken over Kortrijk, Doornik, Waterloo, Tongeren, Aken, Bonn, Kassel, Dessau, Wittenberg, Luckau, tot bezuiden Frankfort (aan den Oder), verder N.O.waarts naar Dantzig, Elbing tot Koningsbergen. Tot het *Nederduitsch* behoort het *Anglo-Saksisch*, het *Friesch* en het *eigenlijke Nederduitsch.* Dit laatste splitst zich weder

in *Neder-Saksisch* of *Platduitsch*, en *Nederlandsch.* Het *Nederlandsch* is de taal van Nederland en Noord-België, en daarin heeft men het *Hollandsche* en het *Vlaamsche* dialect. Het Nederlandsch heeft zich gevormd in de 16e eeuw, door Spieghel, Marnix, Coornhert; later gaven Hooft, Vondel, Cats en Huyghens er de rigting aan. Dewijl dit van Amsterdam uitging, is het Hollandsche dialect heerschend in de schrijftaal. Door gansch Nederland heen heeft men bijna in iedere stad, ja in ieder dorp, verschillende dialecten, die gekleurd zijn naar de taal der aangrenzende landen. Zoo heeft b. v. het Groningsch veel overeenkomst met het Platduitsch, en is in Friesland de taal met Friesch vermengd. Het *Nederduitsch* staat tegenover *Opperduitsch.* Dit verdeelt men in drie tijdperken: het *Oud-Hoogduitsch,* van 500 — 1200; het *Midden-Hoogduitsch* van 1200 — 16e eeuw, en eindelijk het *Hoogduitsch.*

Het laatste, als beschaafde boekentaal in Duitschland aangenomen, is zijn ontstaan verschuldigd aan de Bijbelvertaling door Luther. Luther was te Eisleben, dus op de grens van bovengenoemde lijn, geboren, juist het midden tusschen Opper- en Nederduitsch. Hij trachtte in zijne vertaling beide dialecten te vereenigen, en het is hem gelukt, eene taal te vormen, die zich boven de dialecten verhief. Het Hoogduitsch en het Nederlandsch verwijderden zich al meer en meer van elkander, vooral doordien het Fransch grooten invloed op onze taal had, alsmede door de uitbreiding onzer handelsbetrekkingen, waardoor wij met verschillende volken in aanraking kwamen. Dit was niet het geval met het Hoogduitsch. Hoewel nu beide talen uit den Dnitschen stam zijn voortgekomen, loopen zij toch zeer veel uiteen. Na den tijd van Schiller en Göthe heeft het Hoogduitsch groote vorderingen gemaakt. De Duitschers bezitten eene schoo-

ne en rijke literatuur. Vele Duitsche boeken worden hier te lande gelezen en in onze taal overgebragt.

Zoo sluipen er in onze taal gemakkelijk germanismen in, en het gevaarlijkste er van is, dat zij soms moeijelijk te herkennen zijn. Tegen het bezigen van zulke woorden behoort men ten strengste te waken, want men heeft geen regt, om een woord of uitdrukking uit de eene of andere taal over te nemen; want de taal van een volk is zijn natoniale eigendom, dien men behoort te eerbiedigen, en in de meeste gevallen strekt het niet tot taalverrijking, maar loopt op taalverknoeijing uit.

Germanismen zijn:

1°. Woorden, uit het Hoogduitsch overgenomen, in strijd met den aard onzer taal, of met tegenstrijdige beteekenis. Hiertoe behoort b. v.: *leedvermaak*, het Hoogduitsch *Schadenfreude* = vreugde over eens anders leed. Maar *leedvermaak* beteekent: het vermaak van 't leed, *van een ander* ligt er niet in.

Buitenland, 't Hoogduitsche *Ausland.* Het staat tegenover *binnenland* = het binnenste gedeelte van 't land; *buitenland* zou moeten beteekenen: het aan de kusten of grenzen gelegen land. Maar dit meent men er niet meê. Het komt welligt van de uitdrukking: *buiten 's lands.*

brokstuk, 't Hoogduitsch *Bruchstück.* Letterlijk vertaald beteekent het: stuk van eene breuk; brokstuk = stuk van een brok, dus is het woord een pleonasmus. Men bedoelt echter stuk, gedeelte, fragment.

opvallen en *opvallend* voor: treffen en treffend, in 't oog loopend.

vallen laat zich niet met *op* vereenigen, tenzij men er de beteekenis aan hecht van: iemand op 't lijf vallen. Maar dan is er iets onaange-

naams, iets onedels in het woord, en zou reeds daarom moeten vermeden worden.

hang naar iets of van iets. Een hang tot het wonderbare hebben enz.; *hangen* van een persoon gezegd drukt iets flaauws, eene krachteloosheid uit, en dit wil men door zucht, trek, neiging, begeerte te kennen geven!

eigendommelijk, 't Hoogd. *eigenthümlich.* Wij hebben geene woorden, waarin *dom* van *lijk* gevolgd wordt. *Rijkdommelijk*, *wasdommelijk*, enz. zou bespottelijk klinken. Wij hebben er *eigen* en *eigenaardig* voor. De drie trippelende lettergrepen maken het slepend en onaangenaam voor het gehoor.

2⁰. Woorden uit het Hoogduitsch overgenomen in eene nieuwe beteekenis, terwijl ze bij ons reeds eene bepaalde beteekenis hadden, b. v.:

nederig, 't Hoogd. *niedrig* = gering; *nederige lieden* voor: geringe, arme menschen. Maar wij passen het op 't karakter toe, en gebruiken het dus alleen in moreelen zin.

schade voor *jammer; het is schade* voor: 't is jammer!

bestemd en *onbestemd*, in de beteekenis van *bepaald* en *onbepaald*, in: *druk u wat bestemder uit.* Er bestaan geene redenen, om *bepaald* te laten varen, te meer daar *bestemd* bij ons reeds eene gevestigde beteekenis heeft.

billijk in plaats van *goedkoop*, in annonces: goederen zullen tot billijke prijzen verkocht worden. Ons *billijk* is = hetgeen volgens een algemeen, zedelijk regt is goed te keuren, dus: een zachtere beteekenis dan *regtvaardig.*

bemerken, *bemerking*, in den zin van *opmerken*, *opmerking.* Wij hebben echter: bemerken = het eerste gewaarworden van iets.

doorvoeren verkeert in het zelfde geval; het is van later tijd. Men spreekt van: *karakters doorvoeren* (in een roman). In 't Holl. is dit onzin. Wij hebben : de karakters behandelen, ontwikkelen, volhouden. *Doorvoeren* sluit in zich: eene strekking waarheen, waardoor.

3°. Woorden uit het Hoogduitsch overgenomen, voor welker beteekenis wij reeds een eigen woord hebben, dat volkomen het zelfde uitdrukt, b. v.:

opgaaf, 't Hoogduitsch *Aufgabe*, in de beteekenis van: *taak*. Ook zulke woorden kunnen geene aanwinst voor ons zijn; wij zouden dan ook uit andere talen de woorden met die beteekenissen kunnen overnemen, waardoor onze Hollandsche woorden allengs zouden verdrongen worden. Zoo ook:

monden voor *smaken; aangeven* voor *opgeven;* een schrijver *geeft de oorzaken aan* van eene gebeurtenis. Maar wij hebben hiervoor *opgeven*, en bovendien heeft *aangeven* bij ons eene andere beteekenis, n.l. die van opgeven in *bepaalde gevallen.*

aanstrengen voor *inspannen;* met *aanstrenging* van alle krachten. *Streng*, vroeger = sterk; daarvan nog: *strenge* maatregelen en de titel *W.Ed.Gestr.*, enz., dus = sterke, strakke maatregelen. Die beteekenis moet nu als verloren beschouwd worden, en daarom is *aanstrengen* een germanismus.

voorwoord in plaats van *voorrede* of *voorberigt.* Wij zeggen wel: *een woord vooraf; voorwoord* kan als eene verkorting daarvan aangemerkt worden, maar nog niet gelden voor de inleiding van een boek.

H. MOLEMA.

OVER EENIGE ACHTERVOEGSELS, WAARVAN SOMMIGE, DIE WISSELEN.

***heid* en *dom*.**

heid beteekende oorspronkelijk: de wijze van het zijn; *grootheid* = het groot zijn; *volheid* = het vol zijn.

dom komt van *doen*, even als *doemen* = veroordeelen. Hierom is de eigenlijke beteekenis = daad, handeling; *wasdom* = de daad van wassen. Later werd die beteekenis gewijzigd, en verkreeg die van: staat, gesteldheid. Hiervan *doemen* = de gesteldheid eener zaak opnemen = oordeelen. Van de concrete voorstelling ging het dus tot eene abctracte opvatting over. Waar *heid* en *dom* beide achter een woord gevoegd worden, drukt het eerste de eigenschap in het algemeen uit: het laatste slaat op een bijzonder geval.

vrijheid = de toestand van vrij te zijn.

vrijdom, alleen met betrekking tot belastingen.

eigenheid = eigenaardigheid, b. v. van iemands karakter.

eigendom. beteekent: het eigen zijn, toegepast op goederen.

oudheid is het abstracte begrip van *oud zijn;* wordt ook genomen voor: *oude tijd.*

ouderdom, in bepaalde toepassing op het menschelijke leven.

heiligheid = wat zonder zonde is: Gods heiligheid; dit sluit het algemeene begrip in zich.

heiligdom, het heilig zijn op een bepaald voorwerp toegepast; vroeger waren het alleen reliquiën, nu ook kerken, enz.

Christenheid, abstract genomen = het Christen zijn; concreet = de gezamenlijke Christenen.

Christendom is concreet, en men verstaat er onder: alles wat tot den Christen behoort.

menschheid = het mensch zijn; ook = de gezamenlijke menschen als redelijke wezens beschouwd.

menschdom = alle menschen, met hetgene er al toebehoort. *Menschheid* heeft edeler beteekenis; *menschdom* is meer alledaagsch, b. v.: men neemt in de geschiedenis van het *menschdom* de geschiedenis der *menschheid* waar.

heid wisselt met *te; te* komt gewoonlijk achter bijv. n.w. die eene zinnelijke eigenschap uitdrukken; *heid* ook, maar dan worden die woorden bij overdragt genomen, en meestal op het karakter toegepast. Men spreekt van de

grootte van een gebouw; maar van:

grootheid van ziel. Van eene mathematische

hoogte, en van

hoogheid eens Konings. Van

laagte van den grond; maar van:

laagheid van karakter. Van

stilte, na een storm, maar van:

stilheid, waardoor zich b. v. een huisgezin kenmerkt.

koude (staat voor *koudte*) = gemis van warmte, en:

koudheid van hart.

Ook *nis* wisselt met *heid; nis* staat geheel concreet; *heid* geheel abstract.

droefenis = het feit van bedroefd zijn.

droefheid = het bedroefd zijn der ziel. Men spreekt van: *aanhoudende droefheid*, en van *innige droefheid.*
duisternis = gebrek aan licht.
duisterheid, met betrekking tot stijl, rede.

schap en *dom.*

Het suffix *schap* was oudtijds mede een zelfst. n.w. en beteekende: *vorm, maaksel.*

In enkele gevallen wisselt *schap* met *dom*, b. v.:
priesterschap (vrouwel. genomen) = de vereenigde priesters in eene vergadering gedacht.
priesterdom = de vereenigde priesters, ook zonder ze in vergaderingen te denken.

Zoo heeft men ook:
blijdschap, het tegenovergestelde van *droefheid*, en
blijheid zou men tegenover *bedruktheid* kunnen stellen, alleen in: *blijheid* en *vrijheid.*

ing en **nis**.

ing drukt de handeling uit als handeling; *nis* drukt de handeling uit als bestaand feit: het eerste is dus abstract; het tweede concreet.
storing. Men spreekt van *storing* in den loop der planeten.
stoornis is de toestand, die door de *storing* ontstaat.
erkenning = de daad van erkennen.
erkentenis = het feit, dat daardoor ontstaat.
begraving = de daad van begraven.
begrafenis = de geheele plegtigheid, met al wat er bij behoort.
vergeving, men bidt om *vergeving* van zonden.
vergiffenis. Men dankt voor de ontvangen *vergiffenis.*
bekommering, het zich bekommeren.
bekommernis, hetgeen er uit volgt, de toestand.

Er heerscht een opmerkelijk onderscheid tusschen de bijv. n.w. op **baar** en **lijk**, waar beide bestaan.
onbeschrijfbaar = hetgeen niet beschreven kan worden.
onbeschrijfelijk = wat alle beschrijving te boven gaat.

onnoembaar = waarvoor men geen bepaalden naam kan vinden.
onnoemelijk = wat alle noemen overtreft.
ongeloofbaar = wat uit zijn aard geen geloof verdient = ongerijmd.
ongeloofelijk = wat het te boven gaat.
onmeetbaar = wat ongeschikt is om gemeten te worden.
onmetelijk = oneindig groot.
onuitspreekbaar zegt men b. v. van woorden, maar: *onuitsprekelijke* zaligheid.

Het achtervoegsel *baar* komt regtstreeks van beren (bar, geboren) = dragen. Het kwam oorspronkelijk achter subst., als: *vruchtbaar* = vruchtdragend. Vervolgens ook bij adject., als *dierbaar*, en drukt dan eene versterking uit. Vroeger had men b. v. ook *kondbaar*, *luidbaar*, *voorbaar* (= uitmuntend), daarvan ons: *voorbarig*. De meer algemeene vorm is die, waarin de bijv. n.w. op *baar* worden afgeleid van w.w., om de mogelijkheid van het passivum uit te drukken; b. v.: *hoorbaar* = hetgeen gehoord kan worden. Hiertoe behooren echter niet: *strijdbaar*, *feilbaar*, enz.; want deze zijn niet afgeleid van w.w., maar van de z.n.w. *strijd*, *feil; feilbaar* beteekent dus niet: *hij die feilt*, maar: *die feilen met zich draagt; onfeilbaar* dus = die geene feilen heeft, en = *feilloos (loos* van *liezen*, nog in: *verliezen*) = zonder feilen. Het suff. *lijk* is afgeleid van *lif*, *lijf* = gestalte; nog over in *gelijk* = het zelfde ligchaam hebbende, alsmede in *ligchaam* (= lijk-hame = omkleeding des vleesches). Dat dit *lijk* als *lek*, dus toonloos, wordt uitgesproken, komt, omdat men zoodanige woorden beschouwde als eene afleiding, maar niet als eene zamenstelling. Dat wij dezen uitgang dikwijls ter vervanging van een tweeden naamval gebruiken, komt in navolging van het Fransch. Men dient met het achtervoegen van *lijk* zeer voorzigtig te zijn.

kinderlijk genot is niet alleen *het genot van een kind*, maar ook: *het genot, dat een kind geoorloofd is.*
koninklijk paleis = *het paleis, dat een koning betaamt.*
Cham ontving den *Zegen des Vaders;* het was evenwel geen *vaderlijke zegen*, maar eene vervloeking. Herodias gaf hare dochter geen *moederlijken raad*, toen zij *haar moeders* raad inriep.

Wat de verwisseling van *baar* en *lijk* betreft, waar beide achtervoegsels bestaan, zoo blijkt, dat die op *baar* de eigenlijke, die op *lijk* de overdragtelijke beteekenis hebben.

zaam en **baar**.

Waar woorden op *zaam* van w.w. afkomen, zijn zij alle neutraal, op *baar* daarentegen alle actief.
zaam beteekent: van nature geschikt; *baar* = geschikt, door eene kracht van buiten.
buigzaam is riet;
buigbaar is ijzer, zonder buigzaam te zijn.
mijdzaam (Gron. dial.) = die zich niet op den voorgrond stelt, die zich van natuur mijdt.
mijdbaar = wat te mijden is, wat gemeden kan worden.

Het suffix *ij* is van Franschen oorsprong. Wij hebben het in sommige woorden tot *erij* of *arij* verlengd. Woorden met dezen uitgang hebben eene ongunstige beteekenis; zij geven iets hatelijks of vervelends te kennen. Die op *ij* drukken in 't algemeen eene hoedanigheid uit.
tooverij drukt de handeling van tooveren uit.
toovenarij staat voor *tooverij* (de *n* is om de welluidendheid ingelascht) en heeft eene hatelijke beteekenis.
zeevaart = de handeling van het: ter zee varen.
zeevaardij = de toestand van de zeevaart met alles, wat er toe behoort.
woestenij, oudtijds: *woestine*, dus door klankomzetting, met accentverplaatsing.

vol en ***rijk***.

Hoewel wij deze woorden geenszins als achtervoegsels mogen beschouwen, vindt men tegenwoordig eene menigte daarmede verbondene woorden, als:

liefdevol en *liefderijk; gedachtenvol* en *gedachtenrijk; heilvol* en *heilrijk*, enz.

Wat die op *vol* aangaat, om het onnatuurlijke der beteekenis, die zij uitdrukken, moeten zij verworpen worden; ten opzigte van *rijk* behoort men in het oog te houden, dat het altijd bijv. n.w. blijven, en nimmier toonloos worden uitgesproken.

lei en *hande*, *halve* en *wege* zweven reeds tusschen achtervoegsels en afzonderlijk bestaande woorden in.

lei is zamengetrokken uit *lege* van *liggen;* dus = de ligging der zaak, hoe het met de zaak gesteld is. Hier van de beteekenis van: soort,

allerlei = alle soorten.

hande komt van het ligchaamsdeel *hand*. Wij spreken van regter- en linkerhand, voor regter- en linkerzijde; *hande* staat dus met *zijde*, *kant*, en zoo ook met *soort* in verband; daarvan ook *hande* = soort.

allerhande = alle soorten, even als *allerlei*.

halve = de helft, de eene zijde van iets.

wege komt van *weg*, dus = de strekking of rigting, waarin zich iets beweegt.

mijnenthalve = *mijnerzijds* = *mijnentwege* = in rigting, betrekking tot mij.

H. MOLEMA.

VOORBEELDEN VAN GEBREKKIGE TAAL,

UIT GEDRUKTE WERKEN ONTLEEND,

den liefhebberen van taaloefening ter verbeting aangeboden.

---

1. Het Nederlandsche leger, thans gezuiverd van alle vreemde bestanddeelen, thans gewaarborgd tegen verderen afval of ontrouw in zijne gelederen en aangevuld door eene breede rei van vrijwilligers uit alle klassen en standen der maatschappij, zie zich op de roepstem van hunnen vorst, van gade en kroost, van ouders, vrienden en dierbare betrekkingen, van hun bedrijf of hun ambt of hunne studiën hadden losgescheurd; thans nog versterkt door de kern der natie, de wakkere schutterij, en door vrijcorpsen van de studenten der drie hoogescholen, en van bijzondere personen, die alle met geestdrift te wapen waren gesneld; het Nederlandsche leger hoopte op dien merkwaardigen 23sten Julij het reeds lang verbeidde „voorwaarts!" te zullen hooren.

2. Zoo veel is zeker, dat de zee zich weinig om die bedreiging bekreunt, want zij gaat even als te voren voort met het schip op en neder te wiegen.

3. Bovendien belet plaatselijke gesteldheid niet zelden datgene daar te stellen, hetwelk anders op

zich zelve, in het belang van het onderwijs nuttig en wenschelijk voorkomt.

4. Des Zaturdags voormiddags wordt er eene zoogenaamde hulpschool gehouden, waarin verschillende onderwijzers werkzaam zijn, om vakken tot de school behoorende, te onderwijzen: het gezamenlijke getal beliep 43.

5. Wel weet ik, dat de aankondiging van een meer bepaald onderwijs onder een' deftiger titel of geestig gekozene spreuk, al aanstonds meer de aandacht tot zich trekt; maar gij weet evenzeer, dat den inhoud niet altijd aan het opschrift beantwoord, dat het innerlijke niet altijd in overeenstemming is met het uiterlijke.

6. Het is waar, het genie is onnavolgbaar althans niet dan gebrekkig te volgen, daarentegen, alle deugden kunnen beoefend worden, die der *werkzaamheid* vooral, als de moeder van zoo vele andere.

7. De *Wijste* aller menschen heeft het ons daarenboven verzekerd: „dat wij *hier* nog maar de eerste periode daarvan zijn ingetreden, om, met de kennis daardoor verkregen, daar boven eene andere, oneindige ter voortzetting in te gaan.

8. En of het ook geene verschooning daarstelt, alléén zal ik er mij toch wel niet over moeten schamen.

9. Doch van waar dan dit? Toch niet het werk eener blinde magt of van het toeval?

10. Na den wensch te kennen gegeven te hebben, om den volgenden morgen de vroegmis bij te wonen, werden wij tot den avondmaaltijd genoodigd.

11. Een lange tafel, waarop honderde kleine brooden liggen, loopt door de geheele lengte en aan weerszijden strekt eene dubbele steenen bank tot zitting.

12. Verdienen kan nog geen van die kleinen wat, want het oudste meisje was negen en de jongste pas nog maar een half jaar oud.

13. Ook de brave en oppassende moeder was buiten staat, om iets bij te verdienen, daar ze genoeg te sloven had, om haar talrijk troepje behoorlijk in orde en heel in de kleeren te houden, en de menigte opgezette lappen en stukken, waarmee haar kleine goed voor den dag kwam, deed blijken, dat ze de vlijtige hand er niet aan spaarde.

14. Het duurde dan ook nog ruim een uur, eer men de huisbel over hoorde gaan en Therese bij hare moeder binnen trad en haar eene hartelijke zoen gaf.

15. „Het is guur en koud van avond voor de jonge jufvrouw, ik zal wel eene dikke doek mede dienen te nemen, wanneer ik haar haal."

16. Hoe dikwijls zien wij niet dat de grijsheid der jeugd gelijk wordt in kleinigheden.

17. Zijn donker haar was glanzig en krullend, de welbesneden mond scheen nu eens vriendelijk, dan weder ironisch te kunnen lagchen, en kenmerkte zich door niet eene onaangename, doch wel door eene ernstige trek.

18. Als men ondergeschikt is, moet men zoo veel voor lief nemen, en zich daarin voegen.

19. Ten half zes zou men met dineren beginnen, te vijf uren verwachte men de genoodigden.

20. Het was immers duidelijk dat niet der gouvernante, maar harer dochter deze attentie gold.

21. Wanneer men echter in aanmerking neemt, dat de voorslag van Petrus aan de vergadering zoo aannemelijk voorkwam, dat dezelve algemeen werd goedgekeurd, dan gevoelt men, hoe moeijelijk het is, in onderzoekingen van dezen aard eene beslissende stem uit te brengen.

22. Onbegrijpelijk groot is de hoeveelheid sterke drank, welke hier wordt verkocht, en vreesselijk is de ellende, die door dezen duivel wordt gesticht.

23. Eene koude rilling voerde de moeder plotseling door de leden.

24. Zou men ook vooral het oor van den vreemdeling hebben willen beveiligen tegen het hartverscheurend angstgeschrei, dat deze, in de hoofdstad van Paramaribo rondwandelende, dagelijks uit de woningen kon hooren opgaan?

25. Dat gaf hem het mededoogen in met een' diep gevallenen, die weleer zijn broeder geweest was, en dat betaamde hem, die in den gebede tot God sprak.

26. Wie schetst Thérêse's verbazing, toen die deur open ging, en hare trouwe Neeltje zonder pligtpleging en met de boezelaar voor de oogen haar omhelsde en een kus gaf.

27. Terwijl zij daar om de ure des morgengebeds, in stilte en eendragt bij elkander zaten, zag en hoorde men daar een verschijnsel, dat elks hart met verbazing vervulde.

28. Slechts de olifant, de rhenoceros en het nijlpaard hebben hunne zwaarwichtige massaas uit de schipbreuk der oude geslachten gelukkig gered, om getuigenis af te leggen van een verdwenen geweldigen tijd, en om de menschen te herinneren aan de reuzen der voorwereld, die door de zelfde kracht werden geformd, en vernietigd, die de mugjens in den zonneschijn komen laat en verdwijnen.

29. Dit onderwerp, ten allen tijde belangrijk, mag vooral tegenwoordig gewigtig heeten, nu de belangstelling in den landbouw bij de meer beschaafde van het Nederlandsche volk steeds grooter en grooter wordt.

30. Orelia zag er wezenlijk indrukwekkend uit, toen zij den ouden eiken trap afklom, den rijzweep

in de plooijen van haar gewaad in de linkerhand ophoudende (*).

(*) Degenen, die zich met de verbetering dezer „Voorbeelden van gebrekkige taal" willen verledigen, worden verzocht, de redenen voor de gemaakte veranderingen op te geven, en het geheel dus te stellen:

12. De smid zeide hen, dat hij den kachel dadelijk zou laten halen.	12. De smid zeide *hun*[1], dat hij *de*[2] *kagchel*[3] dadelijk zou *laten halen*[4].

1. Ofschoon *hen* en *hun* in den grond niet verschillen, heeft echter het gebruik er allengs onderscheid tusschen gemaakt en *hen* als den vierden en *hun* als den derden naamval in zwang gebracht.

2. Het woord *kagchel* is, welligt in navolging van het Duitsche *Kachel* vrouwelijk. Bilderdijk kent er het mann. geslacht aan toe.

3. Over de spelling met *gch* en *ch* is veel getwist: de eerste voldoet beter aan de uitspraak, zoo als blijken kan uit *Jochem*, hetwelk door sommigen *Jo-chem*, door anderen *Joch-chem* wordt uitgesproken.

4. Dit *halen laten* is een plomp en stuitend germanismus, waartegen men niet zorgvuldig genoeg op zijne hoede kan zijn.

VRAGEN.

1. Sommigen, welligt de meesten, schrijven met Siegenbeek en Weiland *rerrassen*, anderen *verrasschen*: welke spelling verdient op goede gronden de voorkeur?

2. Moet men schrijven: *Iemand iets dank weten*, of: *Iemand iets dank wijten?* Beide uitdrukkingen komen voor.

3. Is het woord *overigens*, (voor het overige,) dat bij Weiland voorkomt, voor een germanismus te houden? Ook *hoagstens* en *minstens* treft men tegenwoordig soms in anders goede geschriften aan.

4. *De leeuw trekt zich terug in zijn kuil.* Is deze uitdrukking goed te keuren?

5. Velen schrijven tegenwoordig: *grijzaard*, *laffaard*, *luijaard*, *veinzaard*, waarvoor men vroeger algemeen: *grijsaard*, *lafaard*, *luiaard*, *veinzaard* bezigde. Welke spelling verdient de voorkeur? en op welke gronden?

6. De meesten schrijven: *integendeel*, enkelen *in 't tegendeel.* Welke schrijfwijze behoort men te volgen?

7. In Bilderdijk's Verklarende geslachtlijst vindt men „*Zonderheid*, vr. Kwalijk voegt men 't met het „voorzetsel *in* te samen, als ware 't één eenig woord, „*inzonderheid.* Het is *in zonderheid*, in twee woor„den, dat is, *in zondering* of *bezondering*, anders „*in afscheiding.* Het voorzetsel *zonder* is, als wij meer „opmerkten, inderdaad een imperativus, en zegt „*scheid af*, gelijk *sine* in 't Lat. ook is." Zou men dus niet beter doen, steeds *in zonderheid* te schrijven?

8. In een onderwijzersgezelschap deed onlangs een der leden de vraag, of men niet beter zou doen, *reddingloos*, in plaats van *reddeloos*, te schrijven?

9. Sedert eenigen tijd leest men dikwijls *indrukwekkend*, dat vroeger niet, of ten minste hoogst zelden voorkwam, in plaats van *indrukmakend.* Is het

woord goed? Zoo ja, op welke gronden? Zoo neen, waarom niet?

10. In den Recensent van 1855, No. 6, leest men op bladz. 509 *staathuishoudkunde* en *staatshuishoudkunde:* zijn beide schrijfwijzen goed? Bij Weiland vindt men enkel *staatshuishoudkunde.*

11. Welke naamval is *iemand* in: *Iemand iets diets* of *wijs* maken?

12. Welke naamval is *iemand* in: *Iemand lastig vallen?* en moet men zeggen: *Hij is mij lastig gevallen* of *hij heeft mij lastig gevallen?*

13. Op hoe velerlei wijze kan men in Verwer's: „Ik breng met blijdschap op morgen den bruîgom voor „de bruid een' ruiker uit den tuin ter versiering bij „het nageregt," eene verplaatsing in de woorden brengen?

14. In het werk van een taalkundige, hetwelk over taalkunde handelt, leest men: „— *wilde hij ook, dat men oorspronkelijk, dat men zich zelf zou zijn?*"

Zoo dit goed is, dan is „*Ik ben mij zelf* of *zelve, wij zijn ons zelven;* enz. ook niet af te keuren.

Steller dezes zou gaarne het oordeel van een' of meer desbevoegden hieromtrent in dit tijdschrift lezen. M.

15. Is het verleden deelwoord van *vernissen* vernist of gevernist? Beide vormen komen voor. Volgens Bilderdijk kan het als een compositum van *ver* en *nijs* of *nis* ('t Eng. *nice)* worden aangemerkt.

16. Bilderdijk zegt op bladz. 193 van zijne Spraakleer „*Onafscheidelijk* is 't (voorzetsel) ook, wanneer het reeds tot het oorspronkelijke naamwoord behoort Zoo is 't b. v. in *achterlappen.*" Maar waarom heeft *achterlappen* en *voorschoenen* in 't verleden deelwoord *geachterlapt* en *gevoorschoend?*

LEIDDRAAD BIJ DE BEOEFENING VAN DE ZINSONTLEDING ALS VAK VAN WETENSCHAP;

VOLGENS HET WERK VAN DEN HOOGLEERAAR T. ROORDA,
Over de deelen der Rede en de Rede-ontleding;

DOOR

Dr. G. VAN WIERINGHEN BORSKI.

INLEIDING.

1. Een zin is een door middel der spraak in woorden uitgedrukt gevoel van den denkenden geest (1).

2. De ontleding van een zin bestaat in de *onderscheidene* aanwijzing van de deelen, waaruit de zin is zamengesteld; en indien deze deelen ook weêr uit deelen zamengesteld zijn, dan even zoo verder in de *onderscheidene* aanwijzing van de onderdeelen van die hoofddeelen, totdat men komt aan de grondbestanddeelen of élementen (2).

---

(1) Roorda, *Over de deelen der Rede*, Tweede uitgaaf, bl. 7.

(2) Roorda, bl. 4.

3. Bij de ontleding van een zin heeft men niet alleen elk zamengesteld woord, dat in de taal een volkomene grammatische eenheid verkregen heeft, maar ook elke logisch zamengestelde benaming, uitdrukking of spreekwijs, slechts als één zindeel te beschouwen. De *lidwoorden* behooren dus beschouwd te worden als een lid of deel van de benaming, waarbij zij gevoegd zijn, en niet als een deel van den zin (1).

4. In elken zin wordt iets *stellender-*, *vragender-*, *toeroepender-* of *uitroependerwijs* gezegd. Dat bestanddeel van een zin, waarin iets gezegd wordt, noemt men het *gezegde;* het voorwerp, waarvan door het gezegde iets in een zin gezegd wordt, noemt men het *onderwerp.*

5. Sommige zinnen, waarin over een omstandigheid, dat is over iets, dat plaats grijpt of geschiedt, gesproken wordt, hebben geen *onderwerp van het gezegde*, omdat het *ondenkbaar* is, als: *Er wordt aan de deur geklopt; — in dit bosch wordt zelden gewandeld; — tegenwoordig wordt hier grof gespeeld; — in Friesland wordt druk schaatsgereden; — hierover wordt nog getwist* (2). Bij het bezigen van de *gebiedende wijs* wordt het *onderwerp* veelal weggelaten, omdat het door dien vorm van zelf wordt aangeduid, en dus niet noodzakelijk is, als: *Geef mij dat boek eens! Spreek mij daar niet meer van!*

6. Het *onderwerp* van het gezegde heeft òf een *bepaalde* òf een *onbepaalde* beteekenis. Als onderwerpen van een *onbepaalde* beteekenis bezigt men de woorden MEN voor personen, en HET voor zaken. Somtijds heeft een zin bij een zelfde gezegde eerst

(1) Roorda, bl. 148.

(2) Roorda, bl. 47 en 48.

een onderwerp van een *onbepaalde*, en dan een onderwerp van een *bepaalde* beteekenis, als: HET *verheugt mij* U TE ZIEN; — HET *is ongeloofelijk*, HOE VEEL ARBEID EEN JEUGDIG MENSCH VERRIGTEN KAN. Wordt het laatste voorop gezet, dan vervalt het eerste, als: U TE ZIEN *verheugt mij;* — HOE VEEL ARBEID EEN JEUGDIG MENSCH VERRIGTEN KAN, *is ongeloofelijk.*

7. De ontleding van een zin, waarin een *onderwerp* en een *gezegde* gevonden wordt, vangt aan met de oplossing van den zin in deze twee hoofdbestanddeelen.

VOORBEELDEN.

1. *Goud*	Onderwerp.
2. *blinkt.*	Gezegde.
1. *De letterkundigen van onzen leeftijd*	Onderwerp.
2. *stellen hoogen prijs op een natuurlijken stijl.*	Gezegde.
1. *Werken en bidden*	Onderwerp.
2. *moeten steeds zamen gaan.*	Gezegde.
1. *Het huis*	Onderwerp.
2. *is ingestort of omvergehaald.*	Gezegde.
1. *Die hard loopt,*	Onderwerp.
2. *valt ligt.*	Gezegde.
1. *Gij*	Onderwerp.
2. *weet zeker, dat de zaak geen voortgang zal hebben.*	Gezegde.

8. Na de oplossing van den zin in het *onderwerp* en het *gezegde*, moet men dezen gaan ontleden, zoo zij daarvoor vatbaar zijn. Men bedient zich daarbij van de benamingen *hoofdwoord* en *bepaling*. Het bestanddeel, dat bepaald wordt, noemt men *hoofdwoord;* het bestanddeel, dat bepaalt, noemt men *bepaling*.

VOORBEELDEN.

1. *Cats*	Onderwerp.
2. *is een echt volksdichter.*	Gezegde.
1. *Cats*	Onderwerp.
2. *is*	Hoofdw. van 't gez. (1).
3. *een echt volksdichter.*	Bep. van 2, waarin *een volksdichter* hoofdwoord, *echt* bep. daarvan.

1. *Vondels gedichten*	Onderwerp.
2. *worden herdrukt.*	Gezegde.
1. *Vondels*	Bep. van 2.
2. *gedichten*	Hoofdw. van 't onderw.
3. *worden herdrukt.*	Gezegde.

1. *De gedichten van den Heer Tollens*	Onderwerp.
2. *zien thans op nieuw het licht.*	Gezegde.
1. *De gedichten*	Hoofdw. van 't onderw.
2. *van den Heer Tollens*	Bep. van 1, waarin *van* hoofdw., *den Heer Tollens* bep. daarvan, en daarin *Tollens* hoofdw., *den Heer* bep. daarvan.

(1) Roorda, bl. 48, 49, 136—139 en 150.

3. *zien*	Hoofdw. van 't gezegde.
4. *thans* 5. *op nieuw* 6. *het licht.*	Bep. van 3.

9. De bepalingen worden onderscheiden in *attributen* of *toekenningen*, en in *complementen* of *aanvullingen*. Tusschen de *attributen* en *complementen* is dit onderscheid, dat de *attributen* reeds in de voorstelling zelf verbonden zijn aan hetgeen er door bepaald wordt; terwijl de *complementen* slechts dienen om vollediger uit te drukken hetgeen men in de gedachten heeft. Bepalingen van personen of zaken dragen dus den naam van *attributen;* alle overige bepalingen heeten *complementen* (1).

VOORBEELDEN.

1. *Welke schipper*	Onderwerp.
2. *heeft dit pakje bezorgd?*	Vragend gezegde.
1. *Welke*	Attrib. van 2.
2. *schipper*	Hoofdw. van 't ond.
3. *heeft bezorgd*	Hoofdw. van 't gez.
4. *dit pakje?*	Compl. van 3, waarin *pakje* hoofdwoord, *dit* attrib. daarvan.

1. *Hoe schoon is*	Uitroepend gez.
2. *deze landstreek!*	Onderwerp.
1. *Hoe schoon*	Compl. van 2, waarin *schoon* hoofdwoord, *hoe* compl. daarvan.
2. *is*	Hoofdw. van 't gez.

(1) Roorda, bl. 148—150, 164 en 165.

3. *deze landstreek!*	Ond., waarin *landstreek* hoofdw., *deze* attrib. daarvan.
Laat hem eens hier komen!	Gebiedend gezegde.
1. *Laat*	Hoofdw. van 't gez.
2. *hem*	Compl. van 1.
3. *eens*	Compl. van 4.
4. *hier komen!*	Compl. van 1, waarin *komen* hoofdw., *hier* compl. daarvan.
Groet Hendrik zeer hartelijk van ons!	Toeroepend gezegde.
1. *Groet*	Hoofdw. van 't gez.
2. *Hendrik*	Compl. van 1.
3. *zeer hartelijk*	Compl. van 1, waarin *hartelijk* hoofdw., *zeer* compl. daarvan.
4. *van ons!*	Compl. van 1, waarin *van* hoofdw., *ons* compl. daarvan.
1. *Het*	Onderwerp.
2. *ga u wel!*	Wenschend gezegde.
1. *Het*	Onderw.
2. *ga*	Hoofdw. van 't gez.
3. *u*	Compl. van 2.
4. *wel!*	Compl. van 2.
Over dit punt wordt nog dagelijks zeer hevig getwist.	Gezegde.

1. *Over dit punt*	Compl. van 2, waarin *over* hoofdw., *dit punt* compl. daarvan, en daarin *punt* hoofdw., *dit* attrib. daarvan.
2. *wordt getwist*	Hoofdw. van 't gez.
3. *nog*	Compl. van 2.
4. *dagelijks*	Compl. van 2.
5. *zeer hevig.*	Compl. van 2, waarin *hevig* hoofdwoord, *zeer* compl. daarvan.

1. *Dat voor uw oudsten broeder onlangs op stapel gezette schip*	Onderwerp.
2. *zal zeer spoedig afgebouwd zijn.*	Gezegde.
1. *Dat*	Attrib. van *voor uw oudsten broeder onlangs op stapel gezette schip.*
2. *voor uw oudsten broeder*	Compl. van 3, waarin *voor* hoofdw., *uw oudsten broeder* compl. daarvan, en daarin *broeder* hoofdw., *oudsten* attrib. daarvan, *uw* attrib. van *oudsten broeder.*
3. *onlangs op stapel gezette*	Attrib. van 4, waarin *gezette* hoofdw., *op stapel* compl. daarvan, *onlangs* compl. van *op stapel gezette.*
4. *schip*	Hoofdw. van 't onderw.
5. *zal afgebouwd zijn*	Hoofdw. van 't gez.

6. *zeer spoedig.*	Compl. van 5, waarin *spoedig* hoofdw., *zeer* compl. daarvan.

10. Door *modale* of *zinwijzigende complementen* verstaat men zulke, die slechts dienen om een bijzondere wijziging van den zin der gedachten aan te duiden. Ze worden beteekend door *bijwoorden.* Zoo heeft men:

1°. voor de *bevestigende* wijs van spreken: *ja*, *wel*, *stellig*, *waarlijk*, als: JA, *het is gebeurd;* — *het is* WEL *waar;* — *hij doet het* STELLIG; — *het heeft* WAARLIJK *plaats gehad;* —

2°. voor de *ontkennende* wijs van spreken: *neen* en *niet*, als: NEEN, *dat is op eene andere wijs geschied;* — *het is* NIET *waar;* —

3°. voor de *problematische* of *onzekere* wijs van spreken: *mogelijk*, *misschien*, *welligt*, *denkelijk*, *waarschijnlijk*, als: MOGELIJK *komt hij van avond terug*, enz.; —

4°. voor de *kategorische*, *onvoorwaardelijke* of *algemeen geldige* wijs van spreken: *onvoorwaardelijk*, en ook wel *toch*, als: *een burger van den staat is* ONVOORWAARDELIJK *verpligt de wet te gehoorzamen;* — *ik hoop* TOCH, *dat ik u van avond zien zal;* —

5°. voor de *assertorische* of *verzekerende* wijs van spreken: *werkelijk*, *inderdaad*, *zeker*, *ongetwijfeld*, *buiten twijfel*, *buiten kijf*, *gewis*, *ontegenzeggelijk*, als: *het is* WERKELIJK *gebeurd*, enz.; —

6°. voor de *apodictische* wijs van spreken, waardoor een *denknoodzakelijkheid* beteekend wordt: *onmogelijk*, *noodzakelijk*, *onfeilbaar*, *ontwijfelbaar*, *onmiskenbaar*, als: *een deel is* ONMOGELIJK *grooter*, *dan het geheel.*

Behalve deze bijzondere wijzen van spreken heeft men nog:

1°. de *voorwaardelijke*, waarin met beperking wordt gesproken, òf *onderstellenderwijs*, als: ALS MEN ZOO HANDELT, *is men te berispen;* — *ik wil nog wel een*

stukje, MITS NIET TE GROOT; — òf door het bezigen van den *nadruk* of *klemtoon*, als: ALS VELDHEER *was Napoleon een groot man;* — OP DIE WIJS *benadeelt men zich zelf;* — DAN *hebt gij gelijk;* — ZOO *komt het nimmer tot stand;* —

2°. de *eenvoudig stellige*, waardoor iets *slechtweg* aan een persoon of zaak gezegd wordt toe te komen, als: *de zon gaat onder;* — *dit huis staat te huur;* — *ik verwacht u morgen* (1).

Bij de ontleding moeten de zinwijzigende bijwoorden als grondbestanddeelen van den zin voorkomen, en zoo benoemd worden, dat de *modaliteit* van den zin er door wordt aangewezen (2).

VOORBEELD.

1. *'s Mans verdiensten*, ALS ONDERWIJZER,	Onderwerp.
2. *zijn misschien wel niet naar waarde geschat.*	Gezegde.
1. *'s Mans*	Attrib. van 1.
2. *verdiensten*,	Hoofdw. van 't ond.
3. ALS ONDERWIJZER,	Zinwijzigend complement voor de *voorwaardelijke* wijs van spreken.
4. *zijn geschat*	Hoofdw. van 't gez.
5. *misschien*	Zinwijzigend complement voor de *problematische* wijs van spreken.
6. *wel*	Zinwijzigend complement voor de *bevestigende* wijs van spreken.

(1) Roorda, bl. 8—17.

(2) Roorda, bl. 213 en 214.

7. *niet*	Zinwijzigend complement voor de *ontkennende* wijs van spreken.
8. *naar waarde.*	Compl. van 4.

11. Wanneer de *modaliteit* van den zin niet door een *zinwijzigend* bijwoord in een *modaal complement* wordt uitgedrukt, maar in een der bestanddeelen van den zin, als: *niemand*, *nergens*, *niets*, *nooit*, *nimmer*, *geenszins*, *geenerlei*, enz. uitgedrukt is; dan moet die bij de ontleding bij dat gedeelte van den zin, waarin zij uitgedrukt is, meê genoemd worden (1). De *negative* benaming van hoeveelheid, GEEN, wordt bij de ontleding het best als *ontkennend lidwoord* beschouwd (2).

VOORBEELDEN.

1. *Niemand*	Onderw. met ontkenning.
2. *kan twee heeren dienen.*	Gezegde.
1. *Niemand*	Onderw. met ontkenning.
2. *kan*	Hoofdw. van 't gez.
3. *twee heeren*	Compl. van 4, waarin *heeren* hoofdw., *twee* attrib. daarvan.
4. *dienen.*	Compl. van 2.
1. *Iemand*	Onderw.
2. *kan geen twee heeren dienen.*	Gezegde.
1. *Iemand*	Onderw.
2. *kan*	Hoofdw. van 't gez.

(1) Roorda, bl. 216 en 217.

(2) Roorda, bl. 131.

3. *geen twee heeren*	Complement van 4 met ontkenning, waarin *geen heeren* hoofdw., *twee* attrib. daarvan.
4. *dienen.*	Compl. van 2.
1. *Het boek*	Onderw.
2. *is nergens te vinden.*	Gezegde.
1. *Het boek*	Onderw.
2. *is*	Hoofdw. van 't gez.
3. *nergens*	Compl. van 4 met ontkenning.
4. *te vinden.*	Compl. van 2.

12. De *problematische* wijs van spreken wordt niet slechts door *modale* bijwoorden, maar ook door de werkwoorden KUNNEN en MOGEN beteekend, als: *de knecht* KAN *wel uitgegaan zijn*, = MISSCHIEN *is de knecht wel uitgegaan;* — *de oude heer* MAG *van daag t' huis gebleven zijn*, = WELLIGT *is de oude heer van daag t' huis gebleven.* Even zoo wordt de *apodictische* wijs van spreken door de werkwoorden MOETEN en ZULLEN beteekend, als: *volgens de berigten* MOET *er hongersnood op Java geweest zijn*, = *volgens de berigten* IS HET NOODZAKELIJK TE DENKEN, *dat er hongersnood op Java geweest is;* — *dat nieuws* ZULT *gij zeker al gehoord hebben*, = HET IS NOODZAKELIJK TE DENKEN, *dat gij dat nieuws al gehoord hebt.*

Wanneer KUNNEN en MOGEN geen *physische* of *moreele* mogelijkheid beteekenen, maar slechts dienen om *problematisch* te spreken, moet dit in de ontleding aangewezen worden. Het zelfde geldt van ZULLEN en MOETEN, wanneer ze geen *physische* of *moreele* noodzakelijkheid, maar een *denknoodzakelijkheid* beteekenen, en dus dienen om *apodictisch* te spreken (1).

(1) Roorda, bl. 18 en 19.

VOORBEELDEN.

1. *Het*	Onderwerp.
2. *kon van nacht wel eens hard vriezen.*	Gezegde.
1. *Het*	Onderw.
2. *kon*	Hoofdw. van 't gez., zinwijzigend werkwoord voor de *problematische* wijs van spreken.
3. *van nacht*	Compl. van 7.
4. *wel*	Zinwijzigend compl. voor de *bevestigende* wijs van spreken.
5. *eens*	Compl. van 7.
6. *hard*	Compl. van 7.
7. *vriezen.*	Compl. van 2.

1. *Men*	Onderw.
2. *moet wel het ergste vreezen naar het zeggen van den geneesheer.*	Gezegde.
1. *Men*	Onderw.
2. *moet*	Hoofdw. van 't gez., zinwijzigend werkwoord voor de *apodictische* wijs van spreken.
3. *wel*	Zinwijzigend compl. voor de *bevestigende* wijs van spreken.
4. *het ergste*	Compl. van 5.
5. *vreezen*	Compl. van 2.

6. *naar het zeggen van den geneesheer.*	Compl. van 5, waarin *naar* hoofdw., *het zeggen van den geneesheer* compl. daarvan, en daarin *het zeggen* hoofdw., *van den geneesheer* attrib. daarvan, waarin *van* hoofdw., *den geneesheer* compl. daarvan.

13. Naar den vorm worden de werkwoorden verdeeld in *súbjective* en *óbjective*. Tot de *súbjective* behooren alle zoogenoemde *bedrijvende* en *onzijdige* werkwoorden; tot de *óbjective* de zoogenoemde *lijdende* (1). Elk onderwerp, waarvan iets gezegd wordt met een *súbjectief* werkwoord, wordt voorgesteld als SÚBJECT of als PERSOON. Zegt men dus: *De onderwijzer leert het kind; — het spel vermaakt het kind; — het loopen vermoeit het kind;* dan worden de onderwerpen: *De onderwijzer, — het spel, — het loopen*, alle voorgesteld als *súbjecten* of *personen*, die gezegd worden *te leeren, te vermaken, te vermoeijen.* Alwat met betrekking tot iets *anders*, dat als SÚBJECT voorkomt, als *zaak* wordt voorgesteld, is ZAKELIJK ÓBJECT van dat *súbject. Het kind*, dat *geleerd, vermaakt, vermoeid* wordt, is dus *zakelijk óbject* in tegenoverstelling van: *De onderwijzer, — het spel, — het loopen.* Zegt men dus: *Het kind wordt door den onderwijzer geleerd, — het kind wordt door het spel vermaakt, — het kind wordt door het loopen vermoeid;* dan wordt *het kind* wel het *onderwerp* van het *gezegde*, maar het blijft, in tegenoverstelling van *den onderwijzer, het spel, het loopen*, ZAKELIJK ÓBJECT. Bij *óbjective*

(1) Roorda, bl. 91—96.

werkwoorden wordt dus het onderwerp voorgesteld als ZAKELIJK ÓBJECT òf van een *genoemd* súbject, zooals in de gebezigde voorbeelden, òf van een geheel *onbepaald* gelaten súbject, als: *Dit schilderij zal morgen verloot worden.* Het gezegde van een onderwerp als *zakelijk óbject* is *óbjectief;* van een onderwerp als *súbject* is het *súbjectief*, wanneer het onderwerp *niet* in het gezegde als *óbject-van zich zelf* terug komt. Komt het onderwerp in het gezegde als *óbject van zich zelf* terug, als: IK *wasch* MIJ, — GIJ *vergist* U, — DE KNECHT *kleedt* ZICH, — WIJ *vermaken* ONS, — ZIJ *schamen* ZICH, — dan is het gezegde *súbjectief-objectief* of *wederkeerig* (1). Een en ander moet bij de ontleding worden aangewezen.

VOORBEELDEN.

1. *De tuinman*	Onderwerp als súbject.
2. *plukt groenten.*	Súbjectief gezegde.
1. *De tuinman*	Onderwerp.
2. *plukt*	Hoofdw. van 't gez.
3. *groenten.*	Compl. van 2.
1. *Dit huis*	Onderwerp als óbject.
2. *zal eerlang verkocht worden.*	Objectief gezegde.
1. *Dit huis*	Onderwerp, waarin *huis* hoofdw., *dit* attrib. daarvan.
2. *zal verkocht worden*	Hoofdw. van 't gez.
3. *eerlang.*	Compl. van 2.

(1) Roorda, bl. 27—33.

1. *De man*	Onderw. als súbject.
2. *zou zich daarin ligt vergissen.*	Súbj.-óbj. gezegde.
1. *De man*	Onderw.
2. *zou vergissen*	Hoofdw. van 't gez.
3. *zich* / 4. *daarin* / 5. *ligt.*	Compl. van 2.

14. Wanneer de werkwoorden *kunnen* en *mogen*, *zullen* en *moeten*, slechts dienen om te beteekenen, dat er *problematisch* of *apodictisch* gesproken wordt, en zoo alleen een *modaliteit* van den zin uitdrukken, hebben zij noodwendig geen invloed op de wijs, waarop het onderwerp wordt voorgesteld. In de zinnen: *Hij* KAN *wel bekroond zijn*, = WELLIGT *is hij wel bekroond;* — *naar uw zeggen* MOET *die zaak door ieder tegengewerkt worden*, = *naar uw zeggen* IS HET NOODZAKELIJK TE DENKEN, *dat die zaak door ieder tegengewerkt wordt*, komen de onderwerpen HIJ en DIE ZAAK als *zakelijke óbjecten* voor; het eerste in tegenoverstelling van het onbepaald gelaten *súbject*, dat bekroond heeft; het tweede in tegenoverstelling van het *súbject* door *ieder* aangeduid.

15. Een onderwerp wordt gezegd voorgesteld te worden als *objectief subject*, wanneer het wel den schijn heeft van voorgesteld te worden als *zakelijk object*, maar toch als *súbject* voorgesteld wordt. Dit heeft dus plaats bij de tijden van die *súbjective* werkwoorden, welke met ZIJN zamengesteld zijn, als: *De boom* IS GEVALLEN; — *het huis* WAS INGESTORT; — *die perzik* ZAL *spoedig rijp* GEWORDEN ZIJN; — *ik* BEN *het vergeten;* — *ik* WAS *hem* GEVOLGD; — *hij* ZAL *wel* GEWANDELD ZIJN (1).

---

(1) Roorda, bl. 99—101.

werkwoorden wordt dus het onderwerp
als ZAKELIJK ÓBJECT òf **van een** *gene*
zooals in de gebezigde voorbeelden,
geheel ***onbepaald*** gelaten súbject, als:
zal morgen verloot worden. Het geze
derwerp **als *zakelijk óbject*** is *óbject*
werp als *súbject* is het *súbjectief*,
werp *niet* in het gezegde als *ob*
komt. Komt het onderwerp
van zich zelf **terug**, als: IK
gist **U, — DE KNECHT**
ken **ONS, — ZIJ** *schamen*
súbjectief-objectief of *wed*
moet bij de ontleding

1. *De tuinman*
2. ***plukt*** *groenten.*
   1. *De tuinman*
   2. ***plukt***
   3. ***groenten.***

1. *Dit huis*
2. *zal eerlang*
   den.

   1. ***Dit*** *huis*

   2. *zal ve*
   3. ***eerlang***

---

(1) Roor

..k is bij ons stellig een geheel jaar
..ijks gesproken.
. heel wel vertrokken zijn zonder ons te
n.
. LID VAN HET GEZELSCHAP mag men hem
.t voorbij gaan.
Heeft het van nacht niet hard gevroren ?

N. B. *De zwarigheden, die bij de ontleding van deze zinnen voorkomen, zullen in een volgend nommer opgelost worden, zoo zij aan den Uitgever tijdig* VRACHTVRIJ *kenbaar gemaakt zullen zijn.*

OVER DE ONJUISTHEID DER SPELLING VAN SOMMIGE WOORDEN IN DE NEDERLANDSCHE TAAL.

Ofschoon misschien nergens in de wereld eene enkele taal wordt aangetroffen, welker spelling in alle opzigten aan de uitspraak voldoet, zoo achten wij het evenwel den pligt van iederen schrijver, om alle woorden zoo veel mogelijk met die letters af te beelden, welke het meest en het best geschikt zijn, om den gevorderden klank uit te drukken.

Ofschoon de Nederlandsche taal ten aanzien harer spelling in geenen deele volmaakt is, behoort zij ongetwijfeld tot de minst gebrekkige in dit opzigt; en wij hebben ons voorgenomen, van tijd tot tijd voorbeelden daarvan aan te voeren en daarbij de middelen op te geven, welke ons doelmatig voorkomen, om die onnaauwkeurigheden van lieverlede uit onze taal te doen verdwijnen.

I.

1.) PAARL.

Bij Weiland en Siegenbeek vindt men, in plaats van *parel*, ook *paarl* geschreven, welk laatste woord

evenwel niet in ééne lettergreep uitgesproken kan worden; doch *paarlen* is goed, hetzij als samentrekking van *parelen* (1) of als meervoud van *paarle*, gelijk het bij Bilderdijk, nevens *paarl* en *parel*, gespeld voorkomt.

2.) DEERN, KWEERN, TWEERN.

Weiland en Siegenbeek schrijven *deern* en *deerne*, Bilderdijk enkel *deerne*, doch geen hunner maakt gewag van *deren*, dat intusschen, zoo niet algemeen, echter veelvuldig gebezigd wordt. Men vermijde *deern*, en gebruike in het meervoud *deernen* of *derens*.

Kweern, (een molen, een handmolen,) komt bij Weiland nevens *kwern* voor. Dewijl de spelling niet aan de uitspraak beantwoordt, volge men liever het voorbeeld van Bilderdijk, die enkel *kwern* opgeeft.

Tweern en *tweernen* komen, nevens *twijn* en *twijnen*, bij Weiland voor. Men vermijde *tweern* of spelle *tweren*, en zie ten aanzien der vervoeging van *tweernen* bij *dwarlen* en *toornen*.

3.) DWARLEN, (dwarlwind,) MARLEN, (marlpriem, marlreep,) MORLEN, WARLEN, (warlwind).

Wanneer men deze werkwoorden, die aldus gespeld bij Weiland voorkomen, doch in Siegenbeek's „Woordenboek voor de Nederduitsche Spelling" niet gevonden worden, *dwarlen*, *(dwerlen,)* *marlen*, *morlen*,

---

(1) In dit geval zou *paârlen* de voorkeur verdienen. — Sommigen schrijven *paerel*, als wanneer *ae* den klank der Fransche è in *père* heeft.

en *warlen* (nevens *werlen*) schrijft, dan moeten zij bij de vervoeging natuurlijk: *ik dwarl, marl, morl, warl, — ik dwarlde, marlde, morlde, warlde, — ik heb gedwarld, gemarld, gemorld, gewarld*, bekomen. Dat men *dwarl* (1), *marl, morl* en *warl* moeijelijk of in het geheel niet kan uitspreken, zal ieder moeten toestemmen. Men zal altijd zeggen: *dwarrel, marrel, morrel, warrel, — dwarrelde, marrelde, morrelde, warrelde, — gedwarreld, gemarreld, gemorreld, gewarreld*, benevens *dwarrelwind, marrelpriem, marrelreep, warrelwind.* Uit dien hoofde zouden wij aan de spelling *dwarrelen, dwarrelwind, marrelen* (2), *marrelpriem, marrelreep, morrelen, warrelen* en *warrelwind* de voorkeur geven, en den tweelettergrepigen vorm *dwarlen, marlen, morlen en warlen* als samentrekking aanmerken en toelaten; doch in plaats van *dwarl, dwarlde, gedwarld*, enz. steeds *dwarrel, dwarrelde, gedwarreld*, enz. aanraden (3).

4.) DOORN, HOORN, KOORN, TOORN (toren), VOORN.

De zelfde moeijelijkheid, om niet te zeggen onmogelijkheid, treft men aan bij het uitspreken van de woorden *doorn, hoorn, koorn, toorn* en *voorn*, die in-

---

(1) *Dwarl* komt, nevens *dwerl*, bij Bilderdijk als een mannelijk zelfstandig naamwoord voor.

(2) Weiland erkent zelf in zijn Taalkundig Woordenboek, dat *marlen* in plaats van *marrelen* staat.

Indien het ter bevordering der welluidendheid, of om welke reden het ook zij, mogt noodig wezen, kan men ook *scharrelen, borrelen, korrelen*, enz. tweelettergrepig maken en tot *scharlen, borlen, korlen*, enz. verkorten.

(3) Dat wij met ons gevoelen niet alleen staan, heeft de Heer Schimmel getoond, die ergens (in proza) *dwarreling* schrijft, hoewel *dwarling* daar even goed zou geweest zijn. —

tusschen ook met twee lettergrepen voorkomen: *doren* (1), *horen*, *koren*, *toren* (2) en *voren* (3).

Zoo men het om de eene of andere reden noodig mogt achten, de genoemde woorden met een lettergreep te verkorten, mag men zulks doen, doch enkel wanneer *rl* of *rn* van een' klinker wordt gevolgd, dewijl zich de *l* en *n* alsdan gemakkelijk met de volgende lettergreep verbinden. Bij voorbeeld: *de doorn is in de wond afgebroken; de koe heeft een hoorn afgestooten; het koren is een weinig gerezen; zijn toorn is bedaard; wie heeft mijn voorn opgegeten?*

In het meervoud kan men naar welgevallen, of ter bevordering van de welluidendheid, *dorens* of *doornen*, *horens* of *hoornen*, *vorens* of *voornen* bezigen. — Het stoffelijke bijvoegelijke naamwoord van *horen* of *hoorn* luidt meestal *hoornen*, zelden *horenen*, waarvoor *horen* in: *een horen kam*, minder juist is.

Uit dit eene en andere blijkt ten slotte, dat *rn* na een langen klinker moeijelijk of in het geheel niet uitgesproken worden kan.

5.) BRUISCHEN, DOSSCHEN, VLEESCH, PLASSCHEN.

Men heeft er in de laatste jaren op aangedrongen, dat men, in overeenstemming met *druischen* en *ruischen*,

---

(1) Bilderdijk geeft ook *doorne* op.

(2) Niet bij Weiland en Siegenbeek, maar wel bij Bilderdijk vindt men *toorn* en *toren*. De twee eerste hebben *toren* naar alle waarschijnlijkheid weggelaten, om het van *toren* (kerk*toren*) door de spelling te onderscheiden, hetwelk volgens Bilderdijk oudtijds ook *toorn* werd geschreven. In eenige volksdialecten wordt het *toorne* uitgesproken. — Met uitzondering van kerk*toren* en *voren* hebben al de genoemde woorden in het Hoogduitsch *orn*, als: *Dorn*, *Horn*, *Korn*, *Zorn*.

(3) Bij Bilderdijk vindt men enkel *voren*.

ook in *bruisen* de *ch* moest bezigen en *bruischen* schrijven. Wij zullen de gronden voor die verandering niet onderzoeken, doch ons tevreden stellen met de mededeeling, dat men het woord in vele streken van Nederland *broezen* hoort uitspreken, dat het in het Hoogduitsch *brausen* luidt, welk een en ander niet voor de *ch* pleit; weshalve men naar ons inzien liever moet voortgaan, *bruisen* te schrijven, gelijk tot dus verre vrij algemeen plaats had.

Dosschen komt voor bij Bilderdijk en die hem volgen op naäpen, terwijl Weiland en Siegenbeek *dossen* spellen. Zoo lang ons de gronden voor de *ch* niet bekend zijn, volgen wij liever de laatste en schrijven *dossen*.

Men heeft reeds meer dan eens voorgeslagen, om de *ch* van *vleesch* weg te laten, dewijl men daarvan een meervoud *vleezen* en een bijvoegelijk naamwoord *vleezig* heeft. Doch hoe men het substantief ook mag spellen, men zal wèl doen, *gevleesd* en *ontvleesd* te schrijven, en niet, zoo als Weiland schrijft. Ook vindt men de wanspelling *gevleeschd* bij Siegenbeek.

Weiland en Siegenbeek schrijven *plassen*, *plas*, Bilderdijk heeft *plas* en *plasch*, en Kiliaan, volgens Weiland, *plasch*. Welke schrijfwijze de voorkeur verdient, durven wij niet beslissen, schoon het Engelsche *plash* wel eenigszins voor de *ch* schijnt te pleiten.

I.

GEBRUIK VAN HET DEELTEEKEN.

Het deelteeken, in navolging der Franschen ook wel *trema* (1) en bij de geleerden *diaeresis* (2) geheeten, bestaat in twee stippen (··), die men op de *a*, *e*, *i*, *o* en *u* zet, doch niet op de *ij* en *y*, zoo dat ze *ä*, *ë*, *ï*, *ö*, en *ü* worden geschreven, om hierdoor te kennen te geven, dat een syllabe met de van zulk een teeken voorziene letter aanvangt, en alzoo te beletten, dat een voorafgaande klinker in de uitspraak daarmede verbonden worde, als: *naärbeiden*, *geënt*, *geït*, welk laatste zonder de stippen *geit* (zeker dier) zou luiden. De klinker derhalve, welke van het deelteeken voorzien is, staat altijd aan het begin van een lettergreep en moet een zoodanigen klinker voor zich hebben, dien men bij gemis van het teeken daarmede ligt zou verbinden kunnen. Zie hier eenige voorbeelden:

---

(1) Een Grieksch woord, hetwelk *gat* of *opening* beteekent.

(2) Een Latijnsch woord, dat uit het Grieksch is afgeleid en *scheiding* of *verdeeling* te kennen geeft.

werkwoorden wordt dus het onderwerp voorgesteld als ZAKELIJK ÓBJECT òf van een *genoemd* súbject, zooals in de gebezigde voorbeelden, òf van een geheel *onbepaald* gelaten súbject, als: *Dit schilderij zal morgen verloot worden.* Het gezegde van een onderwerp als *zakelijk óbject* is *óbjectief;* van een onderwerp als *súbject* is het *súbjectief*, wanneer het onderwerp *niet* in het gezegde als *óbject-van zich zelf* terug komt. Komt het onderwerp in het gezegde als *óbject van zich zelf* terug, als: IK *wasch* MIJ, — GIJ *vergist* U, — DE KNECHT *kleedt* ZICH, — WIJ *vermaken* ONS, — ZIJ *schamen* ZICH, — dan is het gezegde *súbjectief-objectief* of *wederkeerig* (1). Een en ander moet bij de ontleding worden aangewezen.

VOORBEELDEN.

1. *De tuinman*	Onderwerp als súbject.
2. *plukt groenten.*	Súbjectief gezegde.
1. *De tuinman*	Onderwerp.
2. *plukt*	Hoofdw. van 't gez.
3. *groenten.*	Compl. van 2.
1. *Dit huis*	Onderwerp als óbject.
2. *zal eerlang verkocht worden.*	Objectief gezegde.
1. *Dit huis*	Onderwerp, waarin *huis* hoofdw., *dit* attrib. daarvan.
2. *zal verkocht worden*	Hoofdw. van 't gez.
3. *eerlang.*	Compl. van 2.

(1) Roorda, bl. 27—33.

1. *De man*	Onderw. als súbject.
2. *zou zich daarin ligt vergissen.*	Súbj.-óbj. gezegde.
1. *De man*	Onderw.
2. *zou vergissen*	Hoofdw. van 't gez.
3. *zich* 4. *daarin* 5. *ligt.*	Compl. van 2.

14. Wanneer de werkwoorden *kunnen* en *mogen*, *zullen* en *moeten*, slechts dienen om te beteekenen, dat er *problematisch* of *apodictisch* gesproken wordt, en zoo alleen een *modaliteit* van den zin uitdrukken, hebben zij noodwendig geen invloed op de wijs, waarop het onderwerp wordt voorgesteld. In de zinnen: *Hij* KAN *wel bekroond zijn*, = WELLIGT *is hij wel bekroond; — naar uw zeggen* MOET *die zaak door ieder tegengewerkt worden*, = *naar uw zeggen* IS HET NOODZAKELIJK TE DENKEN, *dat die zaak door ieder tegengewerkt wordt*, komen de onderwerpen HIJ en DIE ZAAK als *zakelijke óbjecten* voor; het eerste in tegenoverstelling van het onbepaald gelaten *súbject*, dat bekroond heeft; het tweede in tegenoverstelling van het *súbject* door *ieder* aangeduid.

15. Een onderwerp wordt gezegd voorgesteld te worden als *objectief subject*, wanneer het wel den schijn heeft van voorgesteld te worden als *zakelijk object*, maar toch als *súbject* voorgesteld wordt. Dit heeft dus plaats bij de tijden van die *súbjective* werkwoorden, welke met ZIJN zamengesteld zijn, als: *De boom* IS GEVALLEN; — *het huis* WAS INGESTORT; — *die perzik* ZAL *spoedig rijp* GEWORDEN ZIJN; — *ik* BEN *het vergeten; — ik* WAS *hem* GEVOLGD; — *hij* ZAL *wel* GEWANDELD ZIJN (1).

---

(1) Roorda, bl. 99—101.

gen wij ons niet, dan pleiten deze alle ten voordeele der scherp-lange *ee*. Het Overijsselsche en inzonderheid het Geldersche dialect, uit het zoogenoemde Graafschap Zutphen, waarin wij geboren en opgetogen zijn, en 't welk (althans onder Winterswijk) van dien aard is, dat het bij eene grondige studie er van een veilige gids, zouden we haast durven zeggen, voor de enkele of dubbele vokaalspelling mag genoemd worden, laat bij 't uitspreken van dezen uitgang den zelfden scherpen *ee*-klank hooren, als in *leeren*, *bezeeren*, enz.; terwijl het daarentegen de zachtlange *e* in *verweren*, *verteren*, *leven*, enz. als de *Fr.* *è* doet klinken. — Als ter loops voegen we hier nog bij, dat het zelfs zoo vast gaat, dat er de verkeerde spelling van *ee* in plaats van, *e* bij Weiland en Siegenbeek, zeer duidelijk door aangewezen wordt, in de woorden *beeren* (ursi), *begeeren*, *deelen* (vloeren), *scheenen*, *veenen* en *zweepen*.

Keeren we echter tot onzen uitgang terug.

Sommigen, die met Sieg. eene enkele *e* verkiezen maar toch, en niet zonder reden, voor eene verkeerde uitspraak vreezen, trachten dit door een toonteeken, als *bravéren*, *lavéren*, in onderscheiding van *daveren*, *vorderen*, te verhelpen; maar wij zien niet in, waarom men juist bij dezen uitgang van dit teeken zou moeten gebruik maken, dat toch ter aanduiding van scherp-lange klinkers aan onze taal geheel vreemd is. Anders zou men ook des noods *bewénen*, *belédigen*, *vergróten*, enz. kunnen bezigen. Met meer regt zou het dan nog eene plaats verdienen op *kastélen*, *juwélen* (voor kasteelen, juweelen), welke taalkundig de enkele *e* vorderen; — men vergelijke hiermede *kastelein*, *juwelier;* — en dat de accenten op *één* en *vóór* van een' gansch anderen aard zijn, of een geheel andere strekking hebben, begrijpt ieder bij eenig nadenken.

Dewijl in dezen uitgang de scherp-lange *ee* dus zonder eenigen twijfel overal wordt gehoord, en het accent te dezen opzigte tegen den aard onzer tale strijdt, verdient, volgens onze beschouwing althans, de spelling *braveeren*, *laveeren*, enz. de voorkeur; — en omdat men de dubbele *ee* in *kasteelen* en *juweelen* billijkt, zou er de regelmaat bij winnen, ook *perceelen*, *personeele*, *financiëele*, enz. met *ee* te schrijven, die met *kasteelen*, *juweelen*, wat de afleiding betreft, na genoeg op ééne lijn staan; terwijl in al deze woorden de scherp-lange *ee* aan de uitspraak volkomen beantwoordt.

J. B. GROOTERS.

EEN PAAR AANMERKINGEN OP 'T GELDERSCHE TAALEIGEN UIT No. 1 VAN DIT TIJDSCHRIFT.

Op verlangen van den Heer Buser, hem, waar hij in zijne lijst aangaande 't Geldersche taaleigen mogt misgetast of gedwaald hebben, te regt te wijzen, diene het volgende:

De heer B. zegt aldaar: „*Plagge.* De bovenste gras- of heidekorst . . .; deze plaggen worden, gedroogd zijnde, als brandstof gebruikt, maar ook tot strooiïng en alzoo tot mest gebezigd."

Ofschoon ook de Heeren Weiland en Bomhoff (zie hunne groote taalk. woordenboeken) deze meening zijn toegedaan, moeten wij evenwel betuigen, dat noch in de omstreken onzer geboorteplaats, Winterswijk, waar zeer veel *plaggen* gebruikt worden, noch elders, voor zoo verre wij weten, de eigenlijke *plaggen* tot brandstof worden aangewend. — Die brokken, welke men (behalve turf) brandt, worden *schadden* genoemd en onderscheiden in *hei-* of *veld-* en *veenschadden.* De eerste soort komt, wel is waar, veel overeen met *heiplaggen*, doch ze zijn doorgaans dikker, grooter en bevatten ook betere brandbare stoffen dan de *plaggen*, inzonderheid die van de laatste soort, welke bepaald van veengrond en met eene driehoekige spade gestoken worden.

Worden er echter werkelijk hier of daar in Gelderland *plaggen* aan den haard gebrand, dan zal 't ons hoogst aangenaam zijn, de plaatsen of streken te vernemen, waar dit geschiedt.

Het woord *plagge* is slechts eene wijziging van *plakke*, dat ook nog gehoord wordt, en met *plek*, *vlak* en *vlek* tot de zelfde familie behoort.

Verder moeten we hierbij aanmerken, dat het ons niet zeer duidelijk is, tot welk gedeelte van Gelderland de Heer B. zijn taaleigen bepaalt. ZEd. zal er toch de gansche provincie niet onder verstaan? Want de dialecten, welke in 't Graafschap Zutphen, op de Veluwe, in de Nederbetuwe, in 't Maaswaalsche, enz. gesproken worden, verschillen in menig opzigt hemelsbreed van elkander; iets, dat ons de ondervinding, door een langer of korter verblijf in die streken, genoegzaam heeft doen opmerken.

Intusschen verschaft het ons een wezenlijk genoegen, dat genoemde heer zich met de beschrijving er van onledig gehouden en beloofd heeft, van tijd tot tijd het geleverde aan te vullen. — Gedurende de laatste vier jaren hebben ook wij ons nu en dan met het verzamelen van bouwstoffen voor eene beschrijving van dit dialect, uit de streek onzer geboorteplaats, bezig gehouden, maar drukke bezigheden beletteden ons steeds, het geliefkoosde plan ten uitvoer te brengen.

Onze tweede aanmerking betreft: „*Vedde*, *haarvedde*. Haarlok, haarvlecht."

Wij hoorden steeds *vette*, *haarvette*, eene *vette vlas*, eene *vette garen*, en leiden het af van *vatten*, waaruit *vatte* tot *vätte* of *vette* is overgegaan; welke laatste in oorsprong eene hoeveelheid beteekent, die met de hand *gevat* of liever *omvat* kan worden, of iets, dat bijeen *gevat* (gedaan) is. — Een garenkooper omvat

dan ook altijd met zijne hand de vetten garen, om zich ten naaste bij te overtuigen, of de tien bindten, waaruit ze bestaan, wel vol zijn; dewijl de persoon, die het garen haspelt, wel eens de schelmachtige vrijheid neemt, den bindt toe te binden, vóór de haspel geknapt heeft, waardoor de bindt alzoo 't noodige getal rondten van draden mist. Ook het laden van mest, turf, enz. wordt in sommige streken van Gelderland nog veelvuldig met den naam van *vatten* bestempeld.

Goor, Febr. 1856. J. B. GROOTERS.

VERBASTERING

DER

NEDERLANDSCHE TAAL.

Waaraan toch mag het te wijten zijn, dat onze moedertaal, in plaats van hare gebreken af te leggen, in de latere jaren aanmerkelijk achteruit gegaan is en van hare vroegere zuiverheid zeer veel heeft verloren? — Drie oorzaken, die wel de voornaamste schijnen en het naaste voor de hand liggen, zullen wij hier aanvoeren.

1.) Het aanleeren van vreemde talen, inzonderheid van de Hoogduitsche en de Engelsche, is sedert de omwenteling van het jaar 1813 grootelijks toegenomen, niet alleen in de aanzienlijke steden van ons land, maar zelfs in de vlekken en op de dorpen van eenigen naam. Men zal tegenwoordig in die standen, welke op eenige beschaving aanspraak kunnen maken, weinig mannen van letteren aantreffen, die niet ruim zoo goed met de regelen der Fransche, der Engelsche en der Hoogduitsche taal — om van het Italiaansch, het Deensch, het Spaansch, enz. niet te gewagen — bekend zijn, als met die van hun moedertaal. Het veelvuldig en bij voorkeur lezen — al ware het enkel tot

oefening — van werken in die vreemde talen geeft al zeer ligt aanleiding, dat men zich in zijne moedertaal van woorden en uitdrukkingen bedient, welke aan deze of gene dier talen eigen, doch aan de Nederlandsche oorspronkelijk vreemd zijn. Wanneer zulke lieden beginnen te schrijven of in het openbaar als sprekers optreden, dan laten zij er ongemerkt een woord of zegging, die aan de Nederlandsche taal vreemd is, in vloeijen, welke de van alle taalkunde verstokene menigte nu als eene aanwinst, taalverrijking of fraaiheid met gretigheid en zonder aarzelen overneemt en bij iedere voegzame gelegenheid bezigt, ja er meê pronkt.

2.) Het min kostbare en daardoor aanmerkelijk toegenomene aanleeren van vreemde talen, sedert de oprigting van de Gymnasiën, heeft een heirleger van vertalers doen ontstaan, die soms de overzetting van werken op zich nemen, welke zij weinig beter verstaan, dan (de Pottebakker) Gerrit Paape *de Abderieten* van Wieland verstond, toen hij zich nederzette, om dat werk uit het Hoogduitsch te vertalen.

3.) Eene derde oorzaak, en welligt geen van de minst belangrijke, moet gezocht worden bij zoo veel gewetenlooze uitgevers, die zich voor een *Schandgeld* (spotprijs) vertalingen laten bezorgen, even als Hackländer in zijn „*Europeesch Slavenleven*" aan den armen, doch doodeerlijken Steiger voor de vertaling van „*Uncle Tom's Cabin*" (de Negerhut) door den schandelijken uitgever Blaffer omstreeks *f* 1.50 per vel druks van 16 bladzijden groot octavo laat betalen.

Ook in ons Nederland ontbreken zulke Blaffer's, helaas! in geenen deele, welke, als zij weten, dat een vertaler in behoeftige omstandigheden verkeert en zonder werk is, er geene gewetenszaak van maken, om een boek voor een onbeduidend honorarium vertaald te krijgen. Is nu zulk een arme vertaler

een man van strenge beginselen, die, om den broode, alles doet, wat met de eer bestaanbaar is, dan zal hij goed werk leveren, al lijdt hij ook met vrouw en kinderen gebrek. Heeft de vertaler in 't tegendeel een ruim geweten (1), dan komt schier onwillekeurig de gedachte bij hem op: Voor *ƒ* 1.50 kan niemand eene goede vertaling leveren, zoo als de uitgever zeer goed weet. Hij verlangt dus „knoeiwerk." En hoe moet de vertaling nu zijn? Zij vloeit over van . . . *ismen*, inzonderheid *germanismen*, hoewel het aan *gallicismen* en *anglicismen* niet ontbreekt.

Wij laten hier eenige

VOORBEELDEN VAN GERMANISMEN

volgen, voor het grootste gedeelte ontleend aan een kort verhaal, hetwelk in een van onze Maandwerken (1855) voorkomt.

BRUIDSPAAR. Het kan door niemand, die met de taal en de gebruiken onzer Duitsche naburen slechts eenigermate bekend is, verborgen wezen, dat eene maagd in Duitschland van het oogenblik der verloving af *Braut* (bruid) heet, de jonkman *Bräutigam* (bruidegom of bruîgom). Bij ons voeren beide den naam van *bruid* en *bruidegom* of *bruîgom* slechts van den dag hunner aanteekening of, gelijk het op sommige plaatsen heet, inteekening tot aan de voltrek-

---

(1) Een mijner leermeesters, die veel kunde bezat en voor ettelijke jaren te Brussel in hoogen ouderdom overleed, zeide mij eens: „Ik laat het honorarium aan den uitgever over, van *ƒ* 3.00 tot *ƒ* 8.00 het vel druks: ik werk voor loon. Hij weet zeer goed, dat eene vertaling van *ƒ* 3.00 minder voortreffelijk moet zijn, dan eene voor *ƒ* 6.00 of *ƒ* 8.00." — Dit was in 1816: dus voor 40 jaren was het even als thans.

king van het huwelijk voor den ambtenaar van den burgerlijken stand en nog dien geheelen dag. *Brautpaar* beteekent in het gemelde verhaal *paar verloofden.* — *Bruidspaar* is geen Nederlandsch: in het laatste geval zeggen wij *bruidegom en bruid*, in het eerste *verloofden.*

SCHOLIERSTER. Een meisje, dat op eene lagere of middelbare school gaat, kan *scholierster (Schülerinn)* heeten; doch in alle andere gevallen, in een van welke het hier voorkomt, wordt zij door ons *leerling*, *leermeisje*, *borduurmeisje*, *breikind*, *breimeisje*, *naaikind*, *naaimeisje*, enz. genoemd.

JUFFROUW. „*Wilt gij dan eene oude juffrouw worden?*" vroeg de vader, waarmede hij te kennen wilde geven, of zij voornemens was, om nimmer in het huwelijk te treden. Het Hoogduitsche *alte Jungfer* beantwoordt aan het Nederlandsche *oude vrijster*, een bejaarde vrouwelijke persoon, die nooit gehuwd is geweest.

GLAD AANLIGGEN, *glatt anliegen*, beteekent, van kleedingstukken gesproken, naauw sluiten. Wie verstaat zulke wantaal!

OPSCHRIKKEN. *Aufschrecken*, gelijk het Hoogduitsche woord luidt, beteekent van schrik doen opspringen of van schrik wakker doen worden. *Opschrikken* is zelfs geen Nederlandsch.

ZICH VERSTAAN in: „*Dat verstaat zich van zelf,*" *(es versteht sich von selbst,)* is geen Nederlandsch. Men zou het kunnen vertolken door: *Dat is ligt te begrijpen.* Ook in het Fransch zegt men: „*Cela s'entend aisément,*" d. i. *Cela est facile à comprendre*, *dat is gemakkelijk te begrijpen.*

OPVALLEN en OPVALLEND komen hoe langer hoe meer in zwang. Het Hoogduitsche *auffallen* beteekent figuurlijk: eene levendige gewaarwording van het nieuwe, ongewone en onverwachte doen ontstaan;

in verdere figuur: eene levendige gewaarwording van het ongepaste, beleedigende verwekken. Onze taal is veel te rijk, dan dat wij een germanismus behoeven te gebruiken, om de vermelde begrippen uit te drukken.

INGESMEDE GALEISLAVEN. Wie geen Hoogduitsch verstaat, zal moeite hebben te zeggen, wat deze uitdrukking moet beteekenen. Slaan wij een Hoogduitsch woordenboek op, dan zullen wij vinden: *Einschmieden*, v. a. *in Fesseln schmieden*, d. i. in boeijen slaan of klinken, boeijen; dierhalve moet men er *geboeide galeislaven* onder verstaan.

NEDERZETTING. Dit woord, dat ons elders ook reeds meer dan eens is voorgekomen, schijnt (hier) een vertaling van *Niederlassing* (nederlating) te moeten zijn, hetwelk in de Hoogduitsche woordenboeken door *Colonie* wordt verklaard, dus *volkplanting*, *colonie.*

ZICH OPENEN kunnen slechts zoodanige voorwerpen, die voor zelfwerking vatbaar zijn, b. v. *oesters*, *bloemen*, *bloemkelken*, en dergelijke, *kunnen zich openen*. Doch men kan van eene deur niet zeggen: *zij opende zich*, maar wel *zij ging open* of *werd geopend*, naar mate het de samenhang medebrengt. In het boven gemelde verhaal staat: „Er werd getikt. *De deur opende zich* (in plaats van *ging open* of *werd geopend) op het „binnen.*"

WIT voor *blank*, in: „*De haren golfden om het witte voorhoofd*," *um die weisse Stirn.*

HANDELSHEER. *Handelsherr*, een aanzienlijk koopman, een handelaar; ook wat bij ons de *patroon* is met opzigt tot de kantoorbedienden, enz.

SCHUCHTER. Het Hoogduitsche woord *schüchtern*, door onze schrijvers in *schuchter* veranderd, is sedert de laatste jaren meermalen zonder noodzaak gebezigd, zelfs ten koste der duidelijkheid, dewijl menige lezer het woord niet kent, en alzoo niet verstaat. Wij kunnen het begrip zonder moeite uitdruk-

ken door *schuw*, *bedeesd*, *schroomachtig*, *schroomvallig*, *ligt verlegen*, enz.

AANMOEDIGHEID. Lach niet, Lezer! er staat duidelijk: „George, dat was geen aardsch wezen, dat was een engel, eene godin. Welk eene aanmoedigheid in het bekoorlijke bloeijende gelaat, welk eene pracht in de heerlijke vormen, die de bloesem der jeugd versierden." Voor hem, die in het Hoogduitsch niet bedreven is, zal *aanmoedigheid* wel een raadsel blijven. Lomper germanismus zal men niet ligt aantreffen, en den schrijver of liever vertaler komt ongetwijfeld de eer toe, dat hij onze taal met dit woord verrijkt heeft.

In een Hoogduitsch woordenboek leest men bij *Anmuth* als definitie: de aangename gewaarwording, die men bij het genot van het goede ondervindt; die eigenschap van iets, welke de vermelde gewaarwording te weeg brengt, dus: *aangenaamheid*, *liefelijkheid*, *bevalligheid*, *bekoorlijkheid*.

KORALEN. „Welke koralen schitterden daarbij door het purper der fijne lippen." Deze woorden zijn, voor ons ten minste, raadselachtig.

VOEREN. „Zij voerde mij naar de fontein." Wat dit zal beteekenen, is vrij onduidelijk. *Voerde* zal wel voor het Duitsche *führte* staan: „Zij geleidde mij naar de fontein."

BETEEKENISVOL, Hoogd. *bedeutungsvoll*. Waarom niet *veelbeteekenend*, hetwelk ten minste goed Nederlandsch is?

HEILIGENSCHIJN. Hoogd. *Heiligenschein*, bij ons *stralenkroon*, *glorie*, *gloriekroon*, d. i. stralen om het hoofd van een heilige.

„MEENDE (Hoogd. *meinte*) de graaf," d. i. merkte de graaf aan.

AANWEZIGHEID. Dit is wel geen germanismus; doch *tegenwoordigheid* drukt het denkbeeld juister uit.

TEGENTREDEN, Hoogd. *entgegentreten;* in onze taal beter: *te gemoet treden*, *naar* (iemand) *toetreden.*

ZICH BEMOEIJEN, Hoogd. *sich bemühen*, moeite doen, zich moeite geven. Ons *zich bemoeijen* heeft de beteekenis *zich* (met iets) *inlaten.*

CIJFERBLAD, Hoogd. *Zifferblatt*, wijzerplaat (van een uurwerk).

AANSTALTEN maken. Ofschoon *stalte* in *gestalte* voorkomt, is *aanstalten* (voor: toebereidselen) *maken* geen Nederlandsch.

BUKS, Hoogd. *Büchse*, bus; doos; schietgeweer met een getrokken loop. Waarom noemen wij het ook niet *bus?*

EEN GOED GEPOLSTERD BED. *Polster* is ons *bulster*, doch in een eenigszins gewijzigde beteekenis. De bedoeling zal wel zijn: *een goed gevuld bed.*

Ik raapte mij op *(raffte mich auf)* en zette mijne vlugt voort.

Ik strengde iedere zenuw aan. *Anstrengen* beteekent: inspannen, b. v. *Alle Kräfte anstrengen*, alle krachten inspannen.

A.

VERBETERINGEN

DER

VOORBEELDEN VAN GEBREKKIGE TAAL,

UIT GEDRUKTE WERKEN ONTLEEND,

den liefhebberen van taaloefening ter verbetering aangeboden.

(Bladz. 42 en volgg.)

---

1. Het Nederlandsche leger, thans gezuiverd van alle vreemde bestanddeelen, thans gewaarborgd tegen verderen afval of ontrouw in zijne gelederen en aangevuld door eene

1. Het Nederlandsche leger, thans gezuiverd van alle vreemde bestanddeelen, thans gewaarborgd tegen [1] verderen afval of nieuwe [2] ontrouw in zijne gelederen, [3] en aangevuld

[1] Hier zou *voor* misschien beter zijn, hoewel *voor* en *tegen* in veel gevallen de zelfde beteekenis hebben, b. v. *een middel* voor *of* tegen *de koorts*.

[2] Wij hebben dit woord hier ingelascht, dewijl *verderen* bij het vrouw. *ontrouw* niet wel voegt, en *verder* afval ons even min bevalt.

[3] Wij vinden het comma hier noodig.

breede rei van vrijwilligers uit alle klassen en standen der maatschappij, die (1) zich op de roepstem van hunnen vorst, van gade en kroost, van ouders, vrienden en dierbare betrekkingen, van hun bedrijf of hun ambt of hunne studiën hadden losgescheurd; thans nog versterkt door de kern der natie, de wakkere schutterij, en door vrijcorpsen van de studenten der drie hoogescholen, en van bijzondere personen, die alle met geestdrift te wapen waren gesneld; het Nederlandsche

door eene breede rij [4] van vrijwilligers uit alle klassen en standen der maatschappij, die zich, door hun' vorst opgeroepen [5], van gade en kroost, van ouders, vrienden en andere [6] dierbare betrekkingen, van hun bedrijf [7], hun ambt of hunne studiën hadden losgescheurd; thans nog versterkt door de kern der natie, de wakkere schutterij, en door vrijcorpsen van de studenten der drie hoogescholen, en van bijzondere personen, die alle met geestdrift te wapen [8] gesneld waren; het Neder-

[4] Dat *rij* en *rei* in beteekenis aanmerkelijk verschillen, weet ieder. Doch mogten wij ons bedriegen en mogten er zijn, voor welke het onderscheid niet duidelijk is, dan laten wij hier volgen de definitiën, die in Bomhoff's Woordenboek voorkomen. „Rei, m. koor in de tooneelstukken der ouden; eene reeks van dansende of zingende personen." — „Rij, vr. reeks van naast elkander geplaatste voorwerpen; lat, waarvan zich metselaars bedienen, om de steenen behoorlijk te plaatsen."

[5] Dit werd dus veranderd, om het *van* te vermijden, hetwelk onmiddellijk nog driemaal volgt.

[6] *Andere* kwam ons hier noodig voor, dewijl *gade en kroost*, enz. toch onder de dierbare betrekkingen zeker niet tot de minste behooren.

[7] Dit *of* is hier onwelluidend, in allen gevalle overtollig.

[8] Deze omzetting geschiedt ter bevordering der welluidendheid.

---

(1) Waarschijnlijk een drukfout, dewijl er *zie* staat.

leger hoopte op dien merkwaardigen 23sten Julij het reeds lang verbeidde „voorwaarts!" te zullen hooren.

landsche leger hoopte op dien merkwaardigen 23sten Julij het reeds lang verbeide [0] „voorwaarts!" te zullen hooren.

[0] Het verl. deelw. *verbeid* kan bij verlenging geen *d* aannemen.

2. Zoo veel is zeker, dat de zee zich weinig om die bedreiging bekreunt, want zij gaat even als te voren voort met het schip op en neder te wiegen.

2. Zoo veel is zeker, dat zich [1] de zee weinig aan die bedreiging stoort [2]; [3] want, even als vroeger [4], gaat zij voort [5] het schip op en neêr [6] te wiegen.

[1] De *zee zich* is onwelluidend.

[2] *Stoort* is hier gebezigd, om het wanluidende *bedreiging bekreunt* te vermijden.

[3] Voor *want* bezigt men veelal een punt-comma.

[4] Ter bevordering der welluidendheid wordt dit hier met een kleine verandering geplaatst.

[5] *Met* is niet alleen overtollig, maar laat zelfs een oogenblik den lezer in twijfeling.

[6] *Neêr* verdient, naar ons gehoor, boven *neder* de voorkeur.

3. Bovendien belet plaatselijke gesteldheid niet zelden datgene daar te stellen, hetwelk anders op

3. Bovendien verhindert [1] plaatselijke gesteldheid meermalen [2], datgene tot stand te brengen [3],

[1] *Verhindert* kwam ons welluidender voor.

[2] *Meermalen* zal hier wel even duidelijk uitdrukken, wat de schrijver wil zeggen, en is ongetwijfeld vloeijender.

[3] *Daarstellen* is een plompe germanismus en wordt tegenwoordig, vooral sedert Dr. Nassau daartegen is te velde getrokken, door alle nette schrijvers met de uiterste zorg vermeden.

zich zelve, in het belang van het onderwijs nuttig en wenschelijk voorkomt.

wat [4] anders op zich zelf [5], 't [6] belang van het onderwijs, nuttig en wenschelijk schijnt [7].

[4] *Wat* moge al niet beter zijn, dan *hetwelk*, het is na *datgene* ruim zoo gebruikelijk.

[5] *Zelve* wordt door onze beste schrijvers slechts in het vrouwelijk enkelvoud gebezigd. De verbuiging is deze:

	Enkelvoud.		Meervoud.
m.	vr.	o.	m. vr. en o.
1. zelf.	zelve.	zelf.	zelven.
2. zelfs.	zelfs.	zelfs.	zelfs.
3. zelven.	zelve.	zelf.	zelven.
4. zelven.	zelve.	zelf.	zelven.

[6] Ter vermijding van tweemaal *het* zoo digt bij elkander, verdient *'t* de voorkeur.

[7] *Voorkomt* moge al geen dubbelzinnigheid opleveren, — *schijnt* maakt den zin evenwel duidelijker.

4. Des Zaturdags voormiddags wordt er eene

4. Des Zaturdags [1] wordt [2] er vóór [3] den mid-

[1] Er bestaat met opzigt tot de namen der weekdagen verschil van gevoelen, namelijk of zij als eigennamen of als gemeene namen beschouwd moeten worden. Dewijl men de namen der maanden over 't algemeen als eigennamen aanmerkt en met een hoofdletter schrijft, komt het ons voor, dat men even zoo met de eerste behoort te handelen en *Zaturdag, Zondag, Maandag*, enz. te bezigen.

[2] *Des Zaturdags voormiddags* moge als taalkundig juist te verdedigen zijn, — het is wanluidend, en hierom is het dus veranderd.

[3] Om *voor* (ante) met den vereischten nadruk te doen uitspreken, voorziet men de klinkers veelal van teekenen. — Op het „*Vierde Nederlandsche Taal- en Letterkundig Congres*, gehouden te Utrecht, op 20, 21 en 22 September 1844" werd voorgeslagen, om slechts één toonteeken boven *een, daar* en *zoo* (derhalve *één, dáar* en *zóo*, voor *één, dáár* en *zóó*) te stellen. Men schijnt zich daar al met vrij beuzelachtige zaken onledig te hebben gehouden. Wij voor ons zouden in dezen liever het heerschende gebruik volgen en het teeken op beide klinkers blijven

zoogenaamde hulpschool gehouden, waarin verschillende onderwijzers werkzaam zijn, om vakken tot de school behoorende, te onderwijzen: het gezamenlijk getal beliep 43.	dag eene zoogenoemde [4] hulpschool gehouden, waarin verschillende meesters [5] onledig [6] zijn met het onderwijzen van vakken, welke tot de school behooren [7]: het gezamelijke [8] getal [9] beliep 43.

plaatsen. Wij maken er hier enkel melding van, opdat de aankomende onderwijzers niet geheel onkundig mogen blijven van hetgeen er in de taal omgaat.

[4] *Genaamd*, verl. deelw. van het verouderde *namen*, thans *noemen*, is nog wel in zwang, doch geraakt meer en meer in onbruik, zoo dat wij aan *zoogenoemd* de voorkeur moeten geven.

[5] *Meester* in *deze* beteekenis wordt zoo algemeen voor *onderwijzer* gebezigd, dat wij niet aarzelen, er hier gebruik van te maken, al ware het enkel, om het wanklankige *onderwijzers* en *onderwijzen*, zoo digt bij elkander, voor te komen.

[6] *Werkzaam zijn* beviel ons niet om de twee *z's* onmiddellijk na elkander. — *Onledig* en *werkzaam* zijn immers synoniem? — *Werkzaam zijn om te onderwijzen* en *met onderwijzen onledig zijn* verschillen toch in der daad zeer weinig of niets.

[7] *Vakken tot de school behoorende* . . . men volge in dezen de spreektaal, welke op die wijze geene tegenwoordige deelwoorden gebruikt.

[8] Men vindt: *gezamenlijk*, *gezamentlijk* en *gezamelijk*, aan welk laatste wij de voorkeur geven.

[9] Het is niet duidelijk, of hier een getal van 43 *vakken* of van 43 *onderwijzers* bedoeld wordt.

5. Wel weet ik, dat de aankondiging van een meer bepaald onderwijs onder een' deftiger titel of geestig gekozene spreuk	5. Ik weet zeer goed [1], dat de aankondiging van een meer bepaald onderwijs onder een' deftigen [2] titel of geestig gekozen [3]

[1] *Wel weet* is wanluidend.

[2] Dat *een' deftiger* is welligt een drukfout.

[3] Bijvoegelijke naamwoorden op *en* kunnen de verbuigingsuitgangen meestal ontberen.

al aanstonds meer de aandacht tot zich trekt; maar gij weet evenzeer, dat den inhoud niet altijd aan het opschrift beantwoord, dat het innerlijke niet altijd in overeenstemming is met het uiterlijke.

spreuk onmiddellijk [4] de aandacht meer tot zich trekt; maar gij weet even zoo goed [5], dat de [6] inhoud niet altijd aan het opschrift beantwoordt [7], dat het innerlijke niet altijd in overeenstemming is met het uiterlijke.

[4] *Al aanstonds* is niet zeer welluidend: *onmiddellijk* drukt het doel van den schrijver even juist uit.

[5] *Evenzeer* behoort vaneen *even zeer* (*even dik*, *even groot*, enz.) te worden geschreven.

[6] Het is de I. naamval, en behoort daarom *de* te zijn. De schrijver zal toch de *n* niet ter bevordering der welluidendheid gebezigd of Bilderdijk's *casus emphaticus* bedoeld hebben?

[7] Het is de 3. persoon.

6. Het is waar, het genie is onnavolgbaar, althans niet dan gebrekkig te volgen, daarentegen, alle deugden kunnen beoefend worden, die der *werkzaamheid* vooral, als de moeder van zoo vele andere.

6. Het is niet te ontkennen [1], dat het genie onnavolgbaar is, althans slechts [2] gebrekkig is na te volgen [3]; terwijl daarentegen [4] alle deugden beoefend kunnen worden, vooral de *werkzaamheid* [5] als de moeder van zoo vele andere.

[1] Ter vermijding van *het* . . . *het* zoo digt bij elkander.

[2] *Niet dan* is onwelluidend, en laat zich door *slechts* vervangen.

[3] *Navolgen* is hier volstrekt noodig om het voorafgaande *onnavolgbaar*.

[4] De inlassching van *terwijl* kwam ons hier doelmatig voor, om de tegenstelling des te beter te doen uitkomen.

[5] Wil men hier het oorspronkelijke zoo veel mogelijk behouden, dan schrijve men liever *de deugd der werkzaamheid.* — *Vooral* plaatsten wij vroeger, om het wanluidende *voor*al al*s* te vermijden.

7. De *Wijste* aller menschen heeft het ons daarenboven verzekerd: „dat wij *hier* nog maar de eerste periode daarvan zijn ingetreden, om, met de kennis daardoor verkregen, daar boven eene andere, oneindige ter voortzetting in te gaan.

7. De *Wijsste* [1] van [2] alle menschen heeft [3] ons daarenboven verzekerd [4], dat wij hier nog slechts [5] de eerste periode er van [6] zijn ingetreden, om, met de kennis daardoor verkregen, hierboven [7] eene andere, oneindige ter voortzetting in te gaan.

[1] De eerste *s* behoort tot het grondwoord *wijs*, de tweede dient om den overtreffenden trap te vormen.

[2] Wij geven hier de voorkeur aan *van alle*, omdat *wijsste aller* ligt als *wijst aller* wordt uitgesproken.

[3] Dit *het* is hier overtollig, en veroorzaakt tevens een' wanklank.

[4] Het dubbele punt en de aanhalingsteekenen zijn hier ten onregte geplaatst.

[5] *Nog maar* is plat.

[6] Ter vermijding van het driemaal zoo digt bij elkander voorkomende *daar*.

[7] *Hierboven* zal het denkbeeld juister uitdrukken, dan *daar boven*.

8. En of het ook geene verschooning daarstelt, alléén zal ik er mij toch wel niet over moeten schamen.

8. En mogt [1] het ook al geene verschooning opleveren [2], alleen [3] zal ik er mij toch voorzeker niet over moeten schamen.

[1] Indien wij den zin vatten, dan zal de aangebodene constructie de meening van den schrijver gewis duidelijker maken.

[2] Zie no. 3 [3].

[3] De toonteekens zijn hier noodeloos.

9. Doch van waar dan dit? Toch niet het werk

9. Doch van waar dan dit? Immers [1] niet het werk

[1] Dit *toch* is hier eenigszins plat en daarbij onwelluidend.

eener blinde magt of van het toeval?

van [2] een [3] blinde magt of van het toeval?

[2] Wanneer, zoo als hier, meer tweede naamvallen op elkander volgen, moeten zij ieder òf verbogen òf samengesteld (1) zijn.

[3] Het komt hoe langer hoe meer in zwang, dat men het niet-bepalende lidwoord *een* zonder eenigen nadruk uitspreekt en het steeds onveranderd laat.

10. Na den wensch te kennen gegeven te hebben, om den volgenden morgen de vroegmis bij te wonen, werden wij tot den avondmaaltijd genoodigd.

10. Nadat [1] wij onzen wensch hadden geüit [2], om den volgenden dag [3] naar de vroegmis [4] te gaan [5], werden wij tot het soupé [6] genoodigd.

[1] *Na . . . te hebben* is een gallicismus, welke, hoe diep ook reeds in onze taal geworteld, niet zorgvuldig genoeg vermeden kan worden. De gesprokene taal kent zulk eene constructie niet.

[2] Er ligt in het eerste gedeelte van den volzin iets slepends en onaangenaams, dat wij ook door deze verandering getracht hebben weg te nemen.

[3] Dewijl een *vroegmis* altijd in den morgen plaats heeft, geven wij hier de voorkeur aan *dag*.

[4] Hoewel *vroegmis* in onze woordenboeken niet voorkomt, en deze of gene het daarom ligt voor een germanismus *(Frühmesse)* kon aanzien, merken wij hierbij aan, dat het woord even zoo goed is, als *vroegdienst*, *vroegkerk*, *vroegpreêk*, enz.

[5] Dit zal toch wel het zelfde uitdrukken.

[6] Ofschoon wij niet van basterdwoorden houden, geven wij echter te dezer plaatse de voorkeur aan *soupé* boven *avondmaaltijd*. Zoo er aan den *avonddisch* had gestaan, zouden wij het welligt onveranderd hebben gelaten.

---

(1) Wij hebben, ter uitdrukking van den genitivus, twee vormen, die sommigen ter onderscheiding niet onaardig den VERBOGEN *(eener blinde magt)* en den SAMENGESTELDEN *(van het toeval)* noemen.

11. Een lange tafel, waarop honderde kleine brooden liggen, loopt door de geheele lengte en aan weerszijden strekt eene dubbele steenen bank tot zitting.

11. Een lange tafel, waarop men [1] honderden [2] kleine brooden ziet [1], loopt door de gansche [3] lengte van het vertrek [4], en aan beide zijden [5] dient een [6] dubbele steenen bank tot zitting.

[1] Om het *liggen*, *loopt*, dat onwelluidend is, te vermijden, kwam ons deze verandering geschikt voor.

[2] *Honderde* (en *duizende*) vindt men bij vele schrijvers, zelfs bij geleerde mannen; en toch *kan* dit niet goed zijn, omdat zij in zulke gevallen als substantieven voor *honderdtallen* (en *duizendtallen*) genomen worden.

[3] *Gansch* is hier welluidender dan *geheel*.

[4] Deze bijvoeging maakt den stijl vloeijender.

[5] *Weerszijden*, dat buitendien *weêrszijden* moest wezen, beviel ons hier in geenen deele.

[6] Men schrijve het toonlooze lidwoord *een* liefst zonder verlenging.

12. Verdienen kon nog geen van die kleinen wat, want het oudste meisje was negen en de jongste pas nog maar een half jaar oud.

12. Iets [1] verdienen kon nog geen van die kleinen; [2] want het oudste meisje was negen en de jongste knaap [3] naauwelijks [4] een half jaar oud.

[1] *Wat* behoort in dit geval tot de platte volkstaal. Doch ook is *wat want* verre van welluidend.

[2] *Want* heeft gewoonlijk een punt-comma voor zich.

[3] Het woord *knaap* is hier volstrekt noodig.

[4] *Pas nog maar* — hoe lam en plat!

13. Ook de brave en oppassende moeder was buiten staat, om iets bij te

13. Ook de brave en oppassende moeder was buiten staat (*of liever:* niet

verdienen, daar ze genoeg te sloven had, om haar talrijk troepje behoorlijk in orde en heel in de kleeren te houden, en de menigte opgezette lappen en stukken, waarmee haar kleine goed voor den dag kwam, deed blijken, dat ze de vlijtige hand er niet aan spaarde.

in staat), om er [1] iets bij te verdienen, daar ze genoeg te slooven [2] had, om haar talrijk kroost [3] behoorlijk in orde te houden en niet met gescheurde [4] kleêren [5] te laten loopen [6], en aan de menigte lappen [7], die er op gezet waren, kon men zien [8], dat zij [9] de vlijtige hand daaraan niet spaarde.

[1] Dit *er* is hier onmisbaar, dewijl het voorzetsel *bij* zonder dat geen voorwerp bij zich heeft en alzoo in de lucht hangt: een werkwoord *bijverdienen* toch is in onze taal niet bekend.

[2] Dit woord heeft volgens het algemeene gebruik de scherplange *oo*.

[3] In een *talrijk troepje* heerscht eene groote tegenstrijdigheid. *Talrijk* toch beteekent *veel*, *troepje* daarentegen (een kleinen troep, d. i.) geeft *weinig* te kennen.

[4] *Heel in de kleeren houden*, zoo het taalkundig juist mogt zijn, is al zeer plat.

[5] Als samentrekking van *kleederen* behoort men het *kleêren* te schrijven.

[6] Zie [4].

[7] *Stukken* kan hier als overtollig wel gemist worden.

[8] Wij hebben dit gedeelte ingekort, dewijl de zin er niets bij lijdt, maar wel vloeijender wordt.

[9] *Zij* kwam ons hier welluidender voor.

14. Het duurde dan ook ruim een uur, eer men de huisbel over hoorde gaan en Therese bij

14. Er verliep dan ook nog een groot uur, voor dat [1] men de huisbel over hoorde gaan [2]. Therese

[1] Zoo veel eenlettergrepige woorden, en alle bijna zonder eenigen nadruk, maken den stijl mat en flaauw.

[2] Wij bezigen hier een punt, om de herhaling van *en* te vermijden.

hare moeder binnen trad en haar eene hartelijke zoen gaf.	trad nu bij haar moeder in de kamer [3] en gaf haar een' hartelijken zoen [4].

[3] *In de kamer* zal toch wel het zelfde beteekenen als *binnen*, en maakt den stijl vloeijender.

[4] *Zoen* is mannelijk.

CORRESPONDENTIE.

1. Verscheidene ingekomen stukken moesten, bij gemis van ruimte, blijven liggen voor het volgende nommer.
2. Gaarne zou de Red. zien, dat aankomende onderwijzers zich onledig hielden met het verbeteren der „Voorbeelden van gebrekkige taal," en ze aan de Red. onder het adres van den Uitgever toezonden. Daaruit is voor hen veel te leeren.

ZINSTORENDE DRUKFOUT.

Op bladz. 48, 3. regel van onderen, staat: *achterlappen*, lees: *achterklappen*.

LEIDDRAAD BIJ DE BEOEFENING VAN DE ZINSONTLEDING ALS VAK VAN WETENSCHAP.

(*Vervolg van bl.* 65).

—

EERSTE HOOFDSTUK.

Over het bepalen van den te bezigen spraakkunstigen vorm met behulp van de zinsontleding.

§ 1. COMPLEMENT VAN ZAKELIJK, LOUTER OF EENVOUDIG ÓBJECT.

1. Een *complement van zakelijk*, *louter of eenvoudig óbject* is een complement van een zegwoórd of bijvoeglijk naamwoord, waardoor een voorwerp benoemd, aangewezen of aangeduid wordt, dat, met betrekking tot *iets* ANDERS, *dat het subject er van is*, als *zaak* wordt voorgesteld (1).

---

(1) Zie boven, bl. 61.

VOORBEELDEN.

1. *Het spel*	Onderw. als súbj.
2. *vermaakt het kind.*	Súbjectief gez.
1. *Het spel*	Onderwerp.
2. *vermaakt*	Hoofdw. van 't gez.
3. *het kind.*	Compl. van zak. óbj. van 2.

OPHELDERING. Door het complement HET KIND wordt een voorwerp benoemd, dat met betrekking tot *iets* ANDERS, dat er het *súbject* van is, — HET SPEL namelijk, — als *zaak* wordt voorgesteld: derhalve is HET KIND een *complement van zakelijk óbject.*

1. *Hij*	Onderw. als súbj.
2. *heeft het vergeten.*	Súbjectief gez.
1. *Hij*	Onderwerp.
2. *heeft vergeten*	Hoofdw. van 't gez.
3. *het.*	Compl. van zak. óbj van 2.

1. *Hij*	Onderw. als óbjectief súbject (1).
2. *is het vergeten.*	Súbjectief gezegde.
1. *Hij*	Onderw.
2. *is vergeten*	Hoofdw. van 't gez.
3. *het.*	Compl. van zak. óbj. van 2.

OPHELDERING. In beide zinnen wordt door het complement HET een voorwerp aangeduid, dat met betrekking tot *iets* ANDERS, dat het *súbject* er van is, — het door HIJ aangewezen voorwerp namelijk, — als *zaak* wordt voorgesteld: derhalve is HET in beide zinnen een *complement van zakelijk óbject.*

---

(1) Zie boven, bl. 63.

AANM. De eerste zin antwoordt op de vraag: *Wat heeft het súbject gedaan?* de tweede op de vraag: *Wat is er gebeurd?* (1).

1. *Geen wijze*	Onderw. als súbj. met ontkenning.
2. *verheft zich op zijn verstand.*	Súbj.-óbj. gezegde.
1. *Geen wijze*	Onderw. met ontkenning.
2. *verheft*	Hoofdw. van 't gez.
3. *zich*	Compl. van zak. óbj. van 2.
4. *op zijn verstand.*	Compl. van 2, waarin *op* hoofdw., *zijn verstand* compl. daarvan, en daarin *verstand* hoofdw., *zijn* attrib. daarvan.

OPHELDERING. Door het complement ZICH wordt een voorwerp aangewezen, dat met betrekking tot *iets* ANDERS, dat er het *súbject* van is, — EEN WIJZE namelijk, — als *zaak* wordt voorgesteld: derhalve is ZICH een *complement van zakelijk óbject.*

1. *Men*	Onderw. als súbj.
2. *zal die zaak wel vergeten.*	Súbjectief gezegde.
1. *Men*	Onderwerp.
2. *zal vergeten*	Hoofdw. van 't gez.
3. *die zaak*	Compl. van zak. óbj. van 2, waarin *zaak* hoofdw., *die* attrib. daarvan.
4. *wel.*	Zinwijzigend complement voor de *bevestigende* wijs van spreken.

(1) Roorda, bl. 101.

OPHELDERING. Door het complement DIE ZAAK wordt een voorwerp benoemd, dat met betrekking tot *iets* ANDERS, dat er het *súbject* van is, — het door MEN geheel onbepaald aangeduide voorwerp namelijk, — als *zaak* wordt voorgesteld: derhalve is DIE ZAAK een *complement van zakelijk óbject.*

1. *Regende toen geen schotschriften*	Vragend súbjectief gezegde.
2. *het?*	Onderw. als súbj.
1. *Regende*	Hoofdw. van 't gez.
2. *het*	Onderw.
3. *toen*	Compl. van 1.
4. *geen schotschriften?*	Compl. van zak. óbj. van 1 met ontkenning.

OPHELDERING. Door het complement SCHOTSCHRIFTEN worden voorwerpen benoemd, die met betrekking tot *iets* ANDERS, dat er het *súbject* van is, — het door HET geheel onbepaald aangeduide voorwerp namelijk, — als *zaak* worden voorgesteld: derhalve is SCHOTSCHRIFTEN een *complement van zakelijk óbject.*

AANM. Op *ontkennende* vragen verwacht men een *bevestigend* antwoord; op *bevestigende*, als: *Regende het toen* WEL *schotschriften?* wordt een *ontkennend* antwoord verwacht. Beide soorten van vragen drukken dus de meening, vooronderstelling of overtuiging van het tegendeel uit. Eveneens is het gelegen met de *ontkennende* uitroepingen, als: *Hoe beroemd was Boerhave* NIET! (1).

Berg uw hoofd!	Gebiedend súbjectief gez.
1. *Berg*	Hoofdw. van 't gez.
2. *uw hoofd!*	Compl. van zak. óbj. van 1, waarin *hoofd* hoofdw., *uw* attrib. daarvan.

(1) Roorda, bl. 10 en 36.

OPHELDERING. Door het complement UW HOOFD wordt een voorwerp benoemd, dat met betrekking tot *iets* ANDERS, dat er het *súbject* van is, — het weggelaten onderwerp van het gezegde namelijk (1), — als *zaak* wordt voorgesteld: derhalve is UW HOOFD een *complement van zakelijk object.*

2. De complementen van zakelijk óbject zijn dikwijls hieraan te onderkennen, dat zij, zoo men, met omkeering van den zin, *óbjectief* gaat spreken, de *onderwerpen van het gezegde* worden, als: *Het spel vermaakt* HET KIND, = HET KIND *wordt door het spel vermaakt;* — *Hij heeft* HET *vergeten*, = HET *is door hem vergeten;* — *Men zal* DIE ZAAK *wel vergeten*, = DIE ZAAK *zal wel vergeten worden*, enz. Uit deze omstandigheid blijkt het allerduidelijkst, dat de voorwerpen, die door een complement van zakelijk óbject benoemd, aangewezen of aangeduid worden, evenals de *onderwerpen van óbjective* gezegden, *passieve* of *lijdelijke* óbjecten zijn van *hun* accident, dat is van hetgeen in het bestanddeel van den zin, *waartoe zij behooren*, gezegd wordt plaats te hebben, voor te vallen of te geschieden, — bijgevolg voorwerpen, die, als *zaken*, gewaarworden, ondervinden of ontvangen, wat van het *súbject*, als een *persoon*, uitgaat.

3. Aan het zoo even opgegeven kenteeken zijn de complementen van zakelijk óbject niet te onderkennen, wanneer het zegwoord, waarvan zij een complement zijn, den *óbjectiven* vorm niet toelaat, als: *De morgenstond* HEEFT *goud in den mond;* ook niet, wanneer dat zegwoord een zamengestelde uitdrukking is, die wel logische, maar geen volkomene spraakkunstige eenheid heeft, en zamengesteld is uit een zegwoord, dat den *óbjectiven* vorm mist, met een of

---

(1) Zie boven, bl. 50.

ander complement, als: *Hij* IS *zijn beurs* KWIJT; — *hij* RAAKT *het spoor* BIJSTER; — *hij* WERD *het* GEWAAR; — *hij* KOMT *geld* TE KORT; — *hij* IS *zijn loon* WAARD; — *hij* IS *het leven* MOÊ, enz. (1). Bij het ontleden moeten zulke logisch zamengestelde uitdrukkingen als één zindeel beschouwd worden (2).

VOORBEELD.

1. *Hij*	Onderw. als subj.
2. *had geen onderwijs noodig*, of: *van noode, om de taal van het land magtig*, of: *meester, te worden.*	Subjectief gezegde met ontkenning.
1. *Hij*	Onderw.
2. *had noodig*, of: *van noode,*	Hoofdw. van 't gez.
3. *geen onderwijs*	Compl. van zak. óbj. van 2 met ontkenning.
4. *om de taal van het land magtig*, of: *meester, te worden.*	Compl. van 2, waarin *om* hoofdw., *de taal van 't land magtig*, of: *meester, te worden* compl. daarvan, waarin *magtig*, of: *meester, te worden* hoofdw., *de taal van 't land* compl. van zak. óbj. daarvan, en daarin *de taal* hoofdw., *van het land* attrib. daarvan.

(1) Roorda, bl. 183.

(2) Zie boven, bl. 50.

4. Zooals bij de *óbjective* wijs van spreken het *súbject*, in tegenoverstelling van hetwelk het *onderwerp van het gezegde* een *zakelijk óbject* is, wel eens geheel onbepaald wordt gelaten (1); evenzoo wordt het *súbject van het zakelijk óbject*, dat door een complement benoemd, aangewezen of aangeduid wordt, dikwijls geheel onbepaald gelaten.

VOORBEELDEN.

1. *Geld verteren*	Onderw. als súbj.
2. *is geen kunst.*	Súbjectief gez. met ontkenning.
1. *Geld*	Compl. van zak. óbj. van 2.
2. *verteren*	Hoofdw. van 't onderw.
3. *is*	Hoofdw. van 't gez.
4. *geen kunst.*	Compl. van 3 met ontkenning.

OPHELDERING. Het súbject van GELD is het geheel onbepaald gelaten voorwerp, waarvoor het geen kunst is, dat *het dat verteert.*

1. *Het — den tijd goed te besteden*	Onderwerpen als súbject (2).
2. *is pligt.*	Súbjectief gez.
1. *Het*	Onbep. onderw.
2. *is*	Hoofdw. van 't gez.
3. *pligt*	Compl. van 2.
4. *den tijd goed te besteden.*	Bepaald onderw., waarin *te besteden* hoofdw., en daarvan *goed* compl. en *den tijd* compl. van zak. óbj.

(1) Zie boven, bl. 63.

(2) Zie boven, bl. 50 en 51.

OPHELDERING. Het súbject van DEN TIJD is het geheel onbepaald gelaten voorwerp, waarvoor het pligt is, dat *het dien goed besteedt.*

1. *De tijd*	Onderw. als súbj.
2. *is te kort om dat werk af te doen.*	Súbjectief gez.
1. *De tijd*	Onderwerp.
2. *is*	Hoofdw. van 't gez.
3. *te kort* (1)	Compl. van 2.
4. *om dat werk af te doen.*	Compl. van 3, waarin *om* hoofdw., *dat werk af te doen* compl. daarvan, en daarin *af te doen* hoofdw., *dat werk* compl. van zak. óbject daarvan, waarin *werk* hoofdw., *dat* attrib. daarvan.

OPHELDERING. Het súbject van DAT WERK is het geheel onbepaald gelaten voorwerp, waarvoor de tijd te kort is, dat *het dat afdoet.*

AANM. In complementen, die een meer zelfstandig deel van een zin uitmaken, en daarom vóór, of achter, of in het midden van een zin, daaraan toegevoegd kunnen worden, vindt men dikwijls bij een *gerundium* (2) een complement van zakelijk óbject, waarvan het súbject *geheel onbepaald* wordt gelaten, als: *om* DE DAMES *niet* TE HINDEREN, *werd er niet gerookt;* — *er werd, om* DE DAMES *niet* TE HINDEREN, *niet gerookt;* — *er werd niet gerookt, om* DE DAMES *niet* TE HINDEREN; — *Zonder* EENIG VERLOF

(1) Roorda, bl. 85.

(2) Roorda, bl. 103—106.

TE VRAGEN *werden de pijpen gestopt;* — *de pijpen werden*, *zonder* EENIG VERLOF TE VRAGEN, *gestopt;* — *de pijpen werden gestopt*, *zonder* EENIG VERLOF TE VRAGEN. Voegt men, in beide zinnen, bij het hoofdwoord van het gezegde het complement: *door de heeren*, dan wordt door het complement van het voorzetsel *door* het súbject benoemd van de zakelijke óbjecten: *de dames* en *eenig verlof* (1).

5. Het súbject van het zakelijk óbject, dat door een complement benoemd, aangewezen of aangeduid wordt, vindt men meermalen door eenig óbject of door eenig súbject, dat nog een ander voorwerp tot zakelijk óbject heeft, benoemd, aangewezen of aangeduid.

VOORBEELDEN.

1. *Hij*	Onderw. als óbj.
2. *is veroordeeld zonder zijn zaak verdedigd te hebben.*	Óbjectief gezegde.
1. *Hij*	Onderwerp.
2. *is veroordeeld*	Hoofdw. van 't gez.
3. *zonder zijn zaak verdedigd te hebben.*	Compl. van 2, waarin *zonder* hoofdw., *zijn zaak verdedigd te hebben* compl. daarvan, en daarin *verdedigd te hebben* hoofdw., *zijn zaak* compl. van zak. óbj. daarvan, waarin *zaak* hoofdw., *zijn* attrib. daarvan.

OPHELDERING. Het súbject van ZIJN ZAAK is het voorwerp, dat *haar niet verdedigd heeft*, welk voor-

(1) Roorda, bl. 209 en 210.

werp door het *onderwerp van het gezegde*, en dus door het óbject van het geheel onbepaald gelaten súbject, *dat veroordeeld heeft*, aangewezen wordt.

1. *Hij*	Onderw. als súbj.
2. *verwaarloost al zijn tijd in plaats van dien nuttig te besteden.*	Súbjectief gez.
1. *Hij*	Onderwerp.
2. *verwaarloost*	Hoofdw. van 't gez.
3. *al zijn tijd*	Compl. van zak. óbj. van 2, waarin *tijd* hoofdw., *zijn* attrib. daarvan, *al* attrib. van *zijn tijd.*
4. *in plaats van dien nuttig te besteden.*	Compl. van 2, waarin *in plaats van* hoofdw., *dien nuttig te besteden* compl. daarvan, en daarin *te besteden* hoofdw., *nuttig* compl., *dien* compl. van zak. óbj. daarvan.

Opheldering. Het súbject van het door DIEN aangewezen voorwerp, is het voorwerp, dat *den tijd niet nuttig besteedt,* welk voorwerp door het onderwerp van het gezegde, bijgevolg mede door het súbject van AL ZIJN TIJD, — het door HIJ aangewezen voorwerp namelijk, — wordt aangewezen. Evenzoo is het in den zin: *Hij had geen onderwijs noodig, om de taal van het land magtig te worden,* waarin DE TAAL VAN HET LAND hetzelfde voorwerp tot súbject heeft, als ONDERWIJS.

1. *De brief*	Onderw. als óbj.
2. *werd door hem overhandigd zonder een enkel woord te spreken.*	Óbjectief gez.

1. *De brief*	Onderwerp.
2. *werd overhandigd*	Hoofdw. van 't gez.
3. *door hem*	Compl. van 2, waarin *door* hoofdw., *hem* complem. daarvan.
4. *zonder een enkel woord te spreken.*	Compl. van 2, waarin *zonder* hoofdw., *een enkel woord te spreken* compl. daarvan, en daarin *te spreken* hoofdw., *een enkel woord* complement van zak. óbj. daarvan, waarin *een woord* hoofdwoord, *enkel* attrib. daarvan.

OPHELDERING. Het súbject van EEN ENKEL WOORD is hetzelfde als dat van DE BRIEF, het door HEM aangewezen voorwerp, dat *den brief overhandigde en er geen woord bij sprak.*

6. In een *attribuut* is een complement van een *deelwoord* of *bijvoeglijk naamwoord* niet zelden een complement van zakelijk óbject, zoowel wanneer het *attribuut* het hoofdwoord voorafgaat, als wanneer het, als een zelfstandig deel van den zin, het hoofdwoord volgt, en dan, omdat het eigentlijk dient om van een voorwerp iets te *prédiceren*, dat is om aan een voorwerp iets *op de wijs van een gezegde toe te schrijven*, — *prédicatief attribuut* wordt geheeten (1).

(1) Roorda, bl. 152 en 153.

VOORBEELDEN.

1. *De alles vervrolijkende lente*	Onderw. als súbj.
2. *breekt thans aan.*	Súbjectief gez.
1. *De lente*	Hoofdw. van 't onderw.
2. *alles vervrolijkende*	Attrib. van 1, waarin *vervrolijkende* hoofdw., *alles* compl. van zak. óbj. daarvan.
3. *breekt aan*	Hoofdw. van 't gez.
4. *thans.*	Compl. van 3.

OPHELDERING. Het geheel van voorwerpen, door ALLES beteekend, heeft tot súbject hetzelfde voorwerp, dat het onderwerp van het *súbjective* BREEKT AAN is, DE LENTE namelijk: de lente is het voorwerp, dat *zoowel vervrolijkt*, *als aanbreekt.* Luidde de zin: *de alles vervrolijkende lente wordt weldra terugverwacht*, dan zou ALLES evenzeer een zakelijk óbject zijn van DE LENTE, het zakelijk óbject van het geheel onbepaald gelaten súbject, dat *haar terugwacht:* de lente zou dan het voorwerp zijn, dat *zoowel vervrolijkt*, *als teruggewacht wordt.*

1. *Ge*	Onderw. als súbj.
2. *hebt daar een glas, vol rooden wijn.*	Súbjectief gez.
1. *Daar*	Compl. van 2.
2. *hebt*	Hoofdw. van 't gez.
3. *ge*	Onderwerp.
4. *een glas,*	Compl. van zak. óbj. van 2.
5. *vol rooden wijn.*	Prédicatief attrib. van 4, waarin *vol* hoofdw., *rooden wijn* compl. van zak. óbj. daarvan, en daarin *wijn* hoofdw., *rooden* attrib. daarvan.

OPHELDERING. ROODEN WIJN heeft tot súbject EEN GLAS, het zakelijk óbject van het door GE aangewezen súbject: een glas, dat vol rooden wijn is, *bevat* dien wijn als súbject. Luidde de zin: *Daar staat een glas, vol rooden wijn*, dan zou ROODEN WIJN evenzeer het zakelijk óbject zijn van EEN GLAS, het onderwerp van het *súbjective* STAAT.

7. Ook een *tusschenwerpsel* kan door een complement van zakelijk óbject bepaald worden.

VOORBEELD.

Foei dat gepoch!	Uitroep van afkeuring.
1. *Foei*	Hoofdwoord.
2. *dat gepoch!*	Compl. van zak. óbj. van 1, waarin *gepoch* hoofdw., *dat* attrib. daarvan.

OPHELDERING. Het súbject van DAT GEPOCH is het voorwerp, dat den uitroep uitspreekt, en dat, als dien *uitsprekende*, niet anders dan als súbject kan gedacht worden.

REGEL VOOR DE WOORDVOEGING.

De benamingen van de voorwerpen, die door een complement van zakelijk óbject, of door het hoofdwoord van zulk een complement, benoemd worden, staan in den vierden naamval; evenzoo de voornaamwoorden, die deze benamingen aanwijzen of aanduiden.

OEFENINGEN.

1. Een haastige uitvoering verijdelt gewoonlijk goed overlegde plannen.
2. Stille waters hebben diepe gronden.

3. Beloont de wereld de deugd wel altijd?
4. Men heeft hem op de hielen gevolgd.
5. Men is hem op de hielen gevolgd.
6. Schaam u zulk werk te leveren!
7. Het sneeuwt geen kleine vlokken.
8. Welke steenen heeft het daar gehageld!
9. 'T is waarlijk zoo aangenaam niet den langsten weg te gaan.
10. Den langsten weg te gaan is waarlijk zoo aangenaam niet.
11. Ik verkies den kortsten weg te gaan.
12. Kermis gaan is een bilslag waard.
13. Niemand zal hier zijn leven zeker achten.
14. Wees altijd deze les gedachtig!
15. In een oogenblik was de markt vol menschen.
16. Die inspanning wordt gevorderd om de noodige kennis te verkrijgen.
17. Deze u vereerende onderscheiding vindt algemeenen bijval.
18. Deze u vereerende onderscheiding wordt algemeen goedgekeurd.
19. Hoe verlang ik u te zien!
20. De vader is aangemaand om den jongen niet langer zoo te laten loopen.
21. Deze gelegenheid heeft hij weêr verwaarloosd, in plaats van die tot zijn voordeel te gebruiken.
22. Deze gelegenheid is door hem weêr verwaarloosd, in plaats van ze tot zijn voordeel te gebruiken.
23. Daar noemt ge een zaak, aller aandacht waardig.
24. Zou hij, het Fransch volkomen meester, geen vertaalwerk kunnen vinden?
25. Buiten kijf zal hij, den afgebeden zegen deelachtig, zich dankbaar gedragen.
26. De Hemel bekroone dit werk met zijn zegen!

§ 2. COMPLEMENT VAN TWEELEDIG ZAKELIJK ÓBJECT.

Wanneer de werkwoorden: *zien*, *hooren*, *voelen*, *doen* en *laten*, behalve een *complement van zakelijk óbject*, nog een *súbjectiven infinitief*, die een *óbjective* beteekenis heeft, tot complement hebben; dan is het complement van zakelijk óbject *een complement van tweeledig zakelijk óbject*. In de zinnen: *Ik zie den moordenaar door den beul onthoofden; — ik hoor daar een paard beslaan; — ik voel den grond bewegen; — ik doe de deur openbreken; — ik laat de brug afbreken*, hebben de infinitiven: *onthoofden*, *beslaan*, *bewegen*, *openbreken* en *afbreken* alle den *súbjectiven* vorm met een *óbjective* beteekenis, omdat er gesproken wordt van *den moordenaar*, die *onthoofd wordt; — een paard*, dat *beslagen wordt; — den grond*, die *bewogen wordt; — de deur*, die *opengebroken wordt; — de brug*, die *afgebroken wordt.* Immers de beteekenis is: *Ik zie den moordenaar door den beul* ONTHOOFD WORDEN; — *ik hoor daar een paard* BESLAGEN WORDEN; — *ik voel den grond* BEWOGEN WORDEN; — *ik doe de deur* OPENGEBROKEN WORDEN; — *ik laat de brug* AFGEBROKEN WORDEN. De voorwerpen: *den moordenaar*, *een paard*, *den grond*, *de deur*, *de brug* worden derhalve als *zaken* voorgesteld, zoowel met betrekking tot het voorwerp, dat *ziet*, *hoort*, *voelt*, *doet* en *laat*, als met betrekking tot het voorwerp, dat *onthooft*, *beslaat*, *beweegt*, *openbreekt* en *afbreekt*, om het even of dit voorwerp, zooals in den eersten zin, door het complement van het voorzetsel *door* benoemd, of slechts aangewezen of aangeduid, of ook, zooals in de vier laatste zinnen, *geheel onbepaald* gelaten wordt (1). Dat de regel voor de woordvoeging,

(1) Roorda, bl. 197.

boven, bl. 109, opgegeven, ook hier van toepassing is, spreekt wel van zelf; de complementen van *tweeledig* zakelijk óbject zijn toch werkelijk niets anders dan *complementen van zakelijk óbject.* Men onderscheidt ze bij de ontleding om den *logischen* zin van de *súbjective infinitiven* te doen opmerken.

VOORBEELD.

1. *Wie*	Onderwerp als súbj.
2. *heeft dat huis laten afbreken?*	Vragend súbjectief gez.
1. *Wie*	Onderwerp.
2. *heeft laten*	Hoofdw. van 't gez.
3. *afbreken*	Compl. van 2.
4. *dat huis?*	Compl. van tweeledig zak. óbj. van 2, waarin *huis* hoofdwoord, *dat* attrib. daarvan.

N. B. De zwarigheden, die de ontleding van de zinnen, bl. 109 en 110 opgegeven, mogen opleveren, zullen in een volgend nommer opgelost worden, zoo zij aan den Uitgever tijdig VRACHTVRIJ kenbaar gemaakt zullen zijn.

OVER PROVINCIALISMEN.

Een provincialismus is een woord of uitdrukking, waarvan men zich slechts in eenig gewest bedient en waaraan men uit dien hoofde ook wel den naam van *gewestelijk woord* of *gewestelijke uitdrukking* geeft.

Velen, misschien door het woord provincie (afdeeling van een rijk) misleid, schijnen in den waan te verkeeren, dat zulke woorden of uitdrukkingen in de geheele provincie, en ook *enkel* in die provincie, aangetroffen worden.

Degenen, welke die meening zijn toegedaan, dwalen grootelijks. Vele woorden en uitdrukkingen, welke met regt provinciale heeten, omdat zij niet tot de algemeene taal van het land behooren, komen in twee of meer provinciën voor, terwijl andere slechts in een enkele kleine plaats, in een gering dorp, ja soms in een afgelegen gehucht worden gebezigd. Zie hier een voorbeeld. Toen ik nog een knaap was, hoorde ik een hoog bejaarde vrouw, die in een verwijderde buurtschap van een aanzienlijk Geldersch dorp woonde, van de *lufte hand* spreken. Dewijl ik het woord *lufte* vroeger nooit had gehoord en het alzoo niet begreep, vroeg ik haar natuurlijk om de noodige

verklaring: zij wees daarbij op haar *linker*hand. Eenige jaren later, toen ik mij op de Engelsche taal toelegde, kwam mij de uitdrukking niet meer zoo ongerijmd voor, omdat het woord *luft* met het Engelsche *left* (linker) een en het zelfde is.

Het is te bejammeren, dat men de goudmijn der provincialismen naauwelijks begonnen heeft te ontginnen, en wij tot dus verre nog geheel verstoken zijn van een „Woordenboek van Provincialismen," gelijk andere talen er bezitten. Hetgene men tot nog toe hiervoor gedaan heeft en voortgaat te doen, is weinig geschikt om tot het gewenschte doel te leiden. Sommigen hebben in jaarboekjes, maandwerken en magazijnen lijsten van eenige bezorgd; Hoeufft heeft zelfs een lijvig boekdeel van „Bredaasch Taaleigen" in het licht gegeven. Doch hoe veel is van het daarin opgenomene ook niet elders in gebruik, ja voor lang in de algemeene taal gebruikelijk en zelfs in het Woordenboek van Weiland te vinden!

Men zou kunnen zeggen, dat thans de tijd gekomen is, om provincialismen te verzamelen. De onderwijzers toch, die niet, zoo als vroeger meermalen, op hun standplaats geboren, maar van elders beroepen zijn, hebben de schoonste gelegenheid, om zulke woorden en uitdrukkingen op te merken: dat ze die opschrijven met hun door voorbeelden opgehelderde beteekenissen, met de bijvoeging, of zij in het geheele dorp, of slechts in een gedeelte voorkomen.

Wanneer de leden van de onderwijzersvereenigingen zich met die taak wilden belasten en op hun vergaderingen daarover tusschenbeide handelen, dan zouden zij op die wijze spoedig kleine verzamelingen bijeen kunnen brengen, die wij gaarne in ons tijdschrift willen opnemen.

Doch er is nog een ander en welligt het eenige middel, om door den tijd een goed Woordenboek

van provincialismen te bekomen: maar dan moeten zich de provinciën, d. i. de Provinciale Staten, door het landsbestuur daartoe gemagtigd, de zaak aantrekken en circulaires tot dat einde aan alle landelijke of plaatselijke ambtenaren (1) toezenden, met de uitnoodiging, om alle woorden en uitdrukkingen, die niet tot de algemeene taal behooren, bijeen te zamelen en, met duidelijke voorbeelden opgehelderd, van tijd tot tijd, b. v. op het einde van elk jaar, aan de Provinciale Staten in te zenden. Deze benoemen nu een of meer bekwame personen, welke de ingekomene bijdragen tot een geheel brengen en in alphabetische orde voor de drukpers gereed maken.

A.

(1) B. v. onderwijzers, leeraren van de godsdienst, burgemeesters, ontvangers, enz.

HET AFBREKEN DER *NG*.

Hoewel ieder Nederlander, welke zijn moedertaal verstaat, thans volkomen overtuigd is, dat men slechts in samengestelde woorden (b. v. *mijngraver*, *steengruis*, *zingenot*, *wangunst*, *ongeluk*) bij het afbreken de *ng* mag scheiden, moet het elks bevreemding opwekken, dat, met uitzondering van den Heer Alberdingk Thijm (1) en een paar andere schrijvers, allen nog voortgaan *zingen*, in plaats van *zing en* af te breken.

De Heer P. van Genabeth heeft ten jare 1851 over dit aaneenschrijven der *ng* hevig uitgevaren in eene brochure, getiteld: *Eenige woorden aan alle voorstanders onzer moedertaal, enz.* Te Haarlem, bij J. B. van Loghem Junior. 1851.

Of het van even groot belang is, *danken*, *wenken*, *vinken*, *banken*, *dunken*, enz. na de *k* af te breken en b. v. *dank en* te schrijven, durven wij niet beweren. *Danken* luidt wel als *dangken*, doch bij het afbreken voor de *k* ontstaat geen zoo stuitende wanklank, als met de gescheiden *ng (ran gen)* het geval is.

A.

---

(1) Deze manier van afbreken komt reeds voor in diens: „Over de spelling van de bastertwoorden in 't Nederduitsch, door M." Amsterdam, Nayler en C⁰., 1843. Het boekje bevat veel lezenswaardigs.

OVER DE ONJUISTHEID DER SPELLING VAN SOMMIGE WOORDEN IN DE NEDERLANDSCHE TAAL.

(*Vervolg van bl.* 70.)

II.

6.) Koffij.

Sommigen, ofschoon hun getal niet zeer groot is, schrijven *koffie*. Voor zoo ver wij ons herinneren, hebben wij het woord nooit *koffei* hooren uitspreken. De oude schrijfwijze *koffy*, die ook nog bij Bilderdijk voorkomt, heeft Weiland en Siegenbeek welligt tot de spelling met *ij* verleid. Wij hebben die spelling steeds voor de beste en aanbevelenswaardigste aangezien, waarbij de uitspraak en de spelling niet in strijd zijn, en gaven daarom reeds voor lang aan *koffie* de voorkeur.

7.) Echel.

Bij Weiland en Siegenbeek vindt men *echel* gespeld. Dewijl het woord algemeen *egchel* wordt uitgesproken,

zal men wèl doen, de *g* er in te voegen en *egchel* te schrijven, even als *kagchel*, *rigchel*, *bogchel*, *rugchelen*, *kugchen*, enz.

Echo is als vreemd woord te dulden, ofschoon *egcho* misschien beter zou wezen, al ware het enkel om voor te komen, dat een onkundige *e-cho* zeide.

8.) TOEGEEFLIJK, VERGEEFLIJK.

Waarom Weiland en Siegenbeek *toegeeflijk* en *ontoegeeflijk*, *vergeeflijk* en *onvergeeflijk* schrijven, is ons nooit duidelijk geworden, daar beide *liefelijk*, *gerijfelijk*, enz. bezigen. Wanneer men *toegefelijk* en *ontoegefelijk*, *vergefelijk* en *onvergefelijk* spelt, wordt èn aan de uitspraak èn aan den algemeenen regel niet te kort gedaan.

9.) TARIF.

Dus gespeld komt dit woord bij Weiland voor met het meervoud *tarifs*. Wij twijfelen, of het ooit zoo in gebruik is geweest. Doch hoe het daarmede ook zijn mag, tegenwoordig zegt men algemeen het *tarief* en de *tarieven*.

10.) PARAPLUIE.

Degenen, hoewel hun getal niet bijzonder groot is, welke, overeenkomstig de gewone en beschaafde uitspraak van het woord, *paraplu* schrijven, hebben tot dus verre niet zoo veel navolgers, als zij wèl verdienen.

11.) LEDIKANT.

Niettegenstaande Weiland en Siegenbeek *ledikant* spellen, vindt men, zelfs bij nette schrijvers, meer-

malen *ledekant*, hetwelk bij Bilderdijk ook, nevens *ledikant*, voorkomt. De spelling *ledekant* is èn met de afleiding *(lit de camp)* èn met de gewone uitspraak overeenkomstig. Wat het geslacht betreft, Siegenbeek heeft enkel het vr., Weiland en Bilderdijk het vr. en o. Het onzijd. geslacht is bijna uitsluitend in zwang.

12.) LAKENSCH.

Dit woord heeft Bilderdijk reeds voor jaren afgekeurd, dewijl de stoffelijke bijvoegelijke naamwoorden volgens hem enkel op *en* kunnen uitgaan, en in plaats daarvan *lakenen* opgegeven. Wij herinneren ons niet, dit laatste ooit ergens elders te hebben ontmoet. Onze taal heeft nog verscheidene andere bijvoegelijke naamwoorden van dien aard op *sch*, b. v. *beversch*, *breeddoeksch*, *duffelsch*, *neteldoeksch*, *smaldoeksch.* Dewijl toch niemand onder *beversche mantel*, *breeddoeksch hemd*, *duffelsche jas*, *neteldoeksch kleedje*, *smaldoeksche kussensloop* iets anders verstaan zal, dan een *mantel van bever*, een *hemd van breeddoek*, een *jas van duffel*, een *kleedje van neteldoek*, een *kussensloop van smaldoek*, zoo voldoen deze woorden zeer goed aan het oogmerk.

13.) LEERLINGE.

Er zijn schrijvers, die, uit overgroote vrees om niet duidelijk genoeg te zullen wezen, aan de gemeenslachtige woorden op *ling*, *genoot* en *verwant* eene *e* toevoegen, wanneer daarmeê een vrouwelijke persoon wordt bedoeld. *Genant* (naamgenoot) en *wees* verkeeren in het zelfde geval. De aanhechting der *e* is noodeloos en wordt door alle taalkundigen van eenigen naam afgekeurd.

I.

NOG IETS OVER DEN UITGANG *EREN;*

OF:

Antwoord aan den Heer J. B. GROOTERS.

(*Bladz.* 73.)

Wanneer wij met Siegenbeek aannemen, dat de scherp-lange (1) *ee* en *oo* over 't algemeen uit tweeklanken ontstaan zijn, dan behoort de bedoelde uitgang niet *eeren* te worden gespeld. De Hoogleeraar verklaarde zich daaromtrent later in een brief aan den Heer A. de Jager (2), alwaar hij zegt: „Hetgeen door u, op bladz. 14 en volgg. (3), omtrent de noodzakelijkheid wordt aangemerkt, om de lange *ee* in *braveren*, *triomferen* en andere woorden met den basterd-uitgang *eren*, door een of ander teeken duidelijk te maken, vindt bij mij gereede toestemming. Doch daar die lange *ee* buiten twijfel een' zachten (4)

---

(1) Daar wij tusschen de zacht-lange *e* en *o* en de scherp-lange *ee* en *oo* volstrekt geen onderscheid hooren, en in de dubbele geen meer *scherpte* dan in de enkele opmerken, zouden wij ze liever enkele *e* en *o* en dubbele *ee* en *oo* noemen.

(2) Deze brief is opgenomen in: „Verscheidenheden uit het gebied der taalkunde, door A. de Jager, enz. Te Deventer, bij A. Ter Gunne, 1844."

(3) Zie de Verscheidenheden.

(4) Hoe men aan de *e* of *ee* voor de *r* een zachten klank toeschrijven kan, is ons steeds een raadsel geweest.

klank heeft, zou ik daartoe ongaarne met Bilderdijk de verdubbeling der vokaal gebruiken, welke ook op zijnen voorgang, tot aanduiding der hard-lange *e* in lettergrepen, niet op een' medeklinker stuitende, is aangenomen; maar liever, op [het] voetspoor van Ten Kate, de langheid door bovenstreping aanwijzen, en dus *bravéren*, enz. schrijven. Het gebruik dier bovenstreping is toch aan onze beste schrijvers geenszins vreemd, als in *één*, telwoord, in onderscheiding van *een*, lidwoord, in *vóór (ante)* in tegenstelling van andere beteekenissen van dit voorzetsel. Gij zult mij hierin te gereeder, vertrouw ik, uwe toestemming geven, als ik u doe opmerken, dat uwe bewijzen voor de hard-lange *ee* in *braveren*, enz., uit de schrijfwijze van *braveeren*, *braggeeren*, op bl. 15 uit Hooft bijgebragt, in dezen niets afdoen, omdat die schrijver zich tot regel gesteld heeft, den langen klinker altijd door verdubbeling der vokaal uit te drukken, en dus *vermaanen*, *geeven*, *leeven* te schrijven."

Om nu den wensch van den Heer Grooters te bevredigen, verklaren wij hier openlijk en rondborstig, dat wij de spelling met *é* voorstaan, en sedert verscheidene jaren Siegenbeek's voorgang hebben gevolgd en altijd *blaméren*, *condemnéren*, *determinéren*, *forméren*, *lamentéren*, enz. enz. schrijven.

Wat intusschen het gevoelen van den Heer Grooters betreft, dat onderscheidene dialecten voor de *ee* pleiten, hierin meenen wij van hem te moeten verschillen. Indien wij in zijne bedoeling niet mistasten, dan zal de grond voor zijne meening wel gelegen zijn in de omstandigheid, dat de *e* in den basterduitgang *eren* haar klank zuiver behoudt (1), en niet

(1) Het zelfde misverstand schijnt Siegenbeek te hebben verleid, om de *oo* in muziek*noot* voor scherp-lang aan te zien en het meervoud *nooten* te schrijven. Later heeft hij echter zijne dwaling ingezien en erkend.

in *ae* (Fransche *è*) overgaat, zoo als dit in *leven*, *smeren*, *steken*, (eenige) *weken*, enz. plaats heeft. Deze klankverandering pleit wel is waar dikwijls voor de zacht-lange *e*, doch niet altijd. Want zoo alle woorden, in welke die klankverandering niet plaats heeft, de scherp-lange *ee* hadden, dan behoorde men ook, ten minste naar ons gehoor, *needer*, *weeder*, *keegel*, *weezel*, *eezel*, *steevel*, *steevig*, *deeze*, enz., enz. met *ee* te schrijven.

Zie hier nog een zonderling voorbeeld, waarin het zelfde woord tweeërlei uitspraak heeft, namelijk *keeren*, dat, althans in het Veluwsche dialect, *keeren* en *keren* wordt uitgesproken, het eerste voor *wenden*, het laatste voor *vegen;* want men zegt: *Een rok keeren*, en: *De dele keren.*

M.

ANDWOORDEN

OP

SOMMIGE VRAGEN,

(*Bladz.* 47 *en* 48.)

DOOR

S. WAGENAAR.

---

1. Welke spelling verdient de voorkeur: *verrassen* of *verrasschen?*

Er zijn in onze taal veel woorden, waarin de *ch* door de meesten geschreven wordt, ofschoon die in de uitspraak niet gehoord wordt, als: *Wenschen*, *menschen* en een menigte, van zelfst. naamw. gevormde, bijvoeglijke naamwoorden, als: *Japansche*, *Joodsche*, *Oostersche*, e. a. m. „In dezen uitgang is de *ch* thands overtollig. Voorheen was zij er noodig om de uitspraak, toen men de harde en de zachte sissing beiden door de zelfde letter *s* uitdrukte, en de regel voor de uitspraak was: „Vóór de *w* en de vokalen is de *s* zacht; vóór de overige consonanten hard." Toen was men verplicht om bij voorbeeld: *Japansche*, *Oostersche*, *mensche* schrijvende, de *s* door de *ch* te versterken, opdat er niet *Japanze*, *Oosterze*,

menze, gelezen wierd, en de *ch* was een diacritisch aanhangsel van de *s*, maar werd in de uitspraak niet gehoord (want nooit sprak men de laatste sylbe in *menschen*, *Oostersche* als de eerste in *schapen* of *schotels* uit). Dit was een ongelegenheid toen men geen *z* gebruikte; maar sedert deze letter ingevoerd is, en geen andere dan de harde sissing aan de *s* eigen gebleven is, is de *ch* nevens haar, wanneer deze keelletter niet zelf door moet steken, volstrekt nutteloos en verwerpelijk geworden (1). Maar in woorden als *verrassen*, *mussen*, *bossen*, was de *ch* als diacritisch aanhangsel van de *s* niet noodig, omdat deze woorden niet, *verraszen*, *muszen*, *boszen* uitgesproken konden worden. Men heeft haar echter in de woorden *mussen* en *bossen* ingevoerd, en *musschen*, *bosschen* geschreven; maar *verrassen* vrij gelaten. Dat velen van deze woorden in het Hoogduitsch *ch* hebben, kan voor ons geen reden zijn, want het heeft ook *Schlag* voor ons *slag* en *Schwert* voor ons *zwaard*. Men zou dus *wensen*, *mensen*, *Japanse*, *Joodse*, *Oosterse*, *mussen*, *bossen*, *verrassen*, en in het enkelvoud *mens*, *wens*, *mus*, *bos*, en in den grondvorm *Japans*, *Joods*, *Oosters*, moeten schrijven, hetwelk volkomen aan de uitspraak beandwoordt. Maar die in al die andere woorden de *ch* schrijft, dient dan ook wel *verrasschen* te schrijven.

2. Moet men schrijven: *Iemand iets dank weten*, of: *Iemand iets dank wijten?*

Iemand iets dank weten is, dunkt mij, geen echt Hollandsch, maar een Gallicisme, een vertaling van:

---

(1) Bilderdijk, Verhandeling over de Geslachten der Naamwoorden, bl. 92 en 93.

Savoir gré de quelque chose à quelqu'un. *Weten* wordt in het Hollandsch alleen in den eigenlijken zin gebruikt. Maar *wijten*, wel te onderscheiden van *verwijten*, is een synoniem van *toeschrijven*, *toekennen*, *toerekenen*, *toebrengen*, en dus kan men in plaats van: *Iemand voor iets dank toebrengen*, zeggen: *Iemand met iets dank wijten.* De uitdrukking behoort echter niet tot de spreektaal. Men zegt in goed Hollandsch: *Iets aan iemand te danken hebben*, al beteekent dat ook niet volkomen hetzelfde.

4. Is de uitdrukking: „*De leeuw trekt zich terug in zijn kuil*" goed te keuren?

Zich terugtrekken is geen Hollandsch, maar een vertaling van *se retirer*, en dus een Gallicisme. Men zegt in goed Hollandsch: *De leeuw deinst terug*, *of trekt af*, of *wijkt naar zijn kuil.*

5. Moet men schrijven: *grijzaard*, *laffaard*, *luijaard*, *veinzaard*, of *grijsaard*, *lafaard*, *luiaard veinsaard?*

De woorden die *grijsaard*, *rijkaard* geschreven, maar *grijzaart*, *rijkaart* uitgesproken worden, kunnen onmogelijk beteekenen iemand die *rijk* of *grijs* van *aard* is. Er moet dus voor dien uitgang een andere beteekenis en een andere oorsprong te vinden zijn. „De uitgangen *ert* en *aart* zijn de uitgangen *er* en *aar* met een versterking en voortzetting der tongtrilling, waardoor de tong tegen de tanden stoot" (1). Ook zegt men in het meervoud niet *grijzaarden*, maar *grijzaarts;* en men zou zich veel moeite moeten

---

(1) Bilderdijk, t. a. p., bl. 45.

geven om *grijzaards* uit te spreken. Het zijn dus geen *zamengestelde*, maar *afgeleide* woorden, en de uitgang is *ert* of *aart*, welke beiden somtijds verwisseld worden, want men zegt *lafaart* en *laffert*. Zoo vormt men van *grijs: grijzaart*, (waarin de uitspraak een *z* vordert, even als in *grijze*, *grijzer*); van *rijk: rijkaart*; van *laf: lafaart*, van *lui: luiaart* (de verdubbeling van de *i* is even min noodig als in *luie*, *luieren*) van *veinzen: veinzaart*; van *leelijk: leelijkert*; van *lief: lievert*; van *groot: grootert*, van *stout: stouter*

6. Welke schrijfwijze is beter: *integendeel* of *in 't tegendeel*?

Er zijn veel zamengestelde uitdrukkingen, zamengesteld uit een voorzetsel en een zelfstandig naamwoord, tusschen welken het lidwoord is uitgelaten, als: *in gemoede*, *van morgen*, *op bezien*, *bij tijds*, *bij wijlen*, *bij gevolg*, *bij vlagen*, *onder weg*, *onder eede*, *onder zeil*, *boven mate*, *uit kracht van*, *bij gebrek aan*, *naar gelang van*, *naar mate*, *in plaats dat*, *in geval*, *op voorwaarde*, *onder beding*; zoo ook *integendeel*, dat volgends Siegenbeek's verhandeling aanéén, volgends Weiland's Taalkundig Woordenboek van elkander gescheiden moet geschreven worden. „De logische eenheid, die in zulke zamengestelde uitdrukkingen reeds is, wordt, indien het niet reeds van zelf een zamengesteld woord is, in de uitspraak gemakkelijk ook grammatische eenheid, en dan schrijft men ook in één woord b. v. *thuis*, *naderhand*, *inderdaad*," enz. (1). Evenzoo schrijft men zeer goed *integendeel* in één woord.

(1) Roorda, Over de deelen der rede en de Rede-ontleding, bl. 147 van de 2e Uitgaaf.

7. Moet men schrijven *inzonderheid* of *in zonderheid?*

Op den grond, in het andwoord op vraag 6 gegeven, schrijft men zeer goed, volgends het bestaande gebruik: *inzonderheid* in één woord.

8. Wat is beter te schrijven: *reddeloos* of *reddingloos?*

„Het achtervoegsel *loos* wordt meestal achter allerlei soort van zelfstandige naamwoorden geplaatst, want zelfs *acht* in *achteloos* moet men ten minsten in beteekenis, niet als werkwoord, maar als naamwoord voor *achtgeving* aanzien. *Achteloos* is *loos*, dat is *zonder* het achten of de achtgeving" (1). Even zoo is *reddeloos*: *loos*, dat is, *zonder* het redden of de redding. Maar „een werkwoord in den *infinitief* komt als *naamwoord* voor" (2) En de naamwoorden op *ing* zijn niet anders dan oude *subjective* (bedrijvende) deelwoorden. Want men had oudtijds in het Hollandsch en in het Engelsch twee *subjective* deelwoorden: één in *end* of *ent* (Eng. *and*) en één in *ing*. Alleen de eersten zijn bij ons, alleen de laatsten zijn in 't Engelsch overgebleven (3). En hiervan is het in sommige oude dialekten niet vreemd, deze verbalia in *end* of *ent* met de infinitiven verward te zien, als zijnde toen, even als die in *ing*, eensbeteekenend met den infinitief. *Het achten* en *de achting*, *het pogen* en *de poging*, is één" (4). Dus is ook *het redden*

(1) Lulofs, Gronden der Nederlandsche Woordafleidk., bl. 129.

(2) Van Wieringhen Borski, Bekn. leerb. v. h. aanv. Ond. in de Moed. Tweede Cursus, bl. 23, en Roorda t. a. p., bl. 192.

(3) Bilderdijk t. a. p., bl. 55 en 77.

(4) „ „ bl. 238.

en *de redding* een. Men zegt dus op goede gronden zoowel *reddingloos* en *denkinglijk* als *reddeloos* en *denkelijk*. De eersten zijn echter niet in gebruik, de laatsten wel, en dezen verdienen daarom de voorkeur.

10. Moet men schrijven, *Staathuishoudkunde* of *Staatshuishoudkunde?*

Bij de vorming van zamengestelde woorden wordt tusschen de zamenstellende deelen somtijds *e*, somtijds *s*, somtijds *en*, somtijds niets ingevoegd, al naardat de welluidendheid zulks vordert. Zoo zegt men *eendekooi*, *vogelkooi*, *schaapskooi*, *oogenblik*, *oogwenk*, *hondehok*, *varkenshok*. „Ofschoon die *s* in zulke zamengestelde woorden wel eigenlijk de uitgang van den Genitief is, zoo dient zij toch meer voor de welluidendheid, dan om de betrekking van het een tot het ander te beteekenen. Men zegt daarom ook bij voorbeeld even goed: *timmermansbaas* als *timmermansknecht*" (1). Nu is *Staathuishoudkunde* welluidender dan Staatshuishoudkunde, en verdient daarom de voorkeur.

11. Welke naamval is *iemand* in: *Iemand iets diets* of *wijs maken?*

Iemand is hier het *persoonlijk* of *subjectief object*, want *iemand* komt voor als *óbject* of *zaak* tegenover hem, die iets *wijs maakt*, maar als *subject* of *persoon* ten opzichte van hetgeen *wijs gemaakt wordt*, en een woord dat een *súbjectief object* benoemt, staat in den *derden* naamval (2).

---

(1) Roorda t. a. p., bl. 141. Zie ook bl. 140.
(2) Roorda t. a. p., bl. 158 en 68.

12. Welke naamval is *iemand* in: *Iemand lastig vallen?* en moet men zeggen: *Hij is* of *hij heeft mij lastig gevallen?*

„Wanneer het *óbject* zich niet als *subject* van het voorwerp, dat het onderwerp is, voor den geest stelt; dan wordt het, al is het ook een *persoon*, toch niet als een *passief* SÚBJECT van het accident gedacht, maar *als passief* ÓBJECT, en blijft dus *louter* of *eenvoudig óbject;* bij voorbeeld: *Hij valt* MIJ *gedurig lastig*" (1). Dus is in *Iemand lastig vallen*, iemand een *louter* of *eenvoudig* of *zakelijk object;* en een naamwoord, dat een *zakelijk object* beteekent, staat in den *vierden* naamval (2).

„Sommige *subjective* zegwoorden worden uitsluitend met ZIJN vervoegd, anderen uitsluitend met HEBBEN, nog anderen, zoowel met ZIJN als met HEBBEN. Door ZIJN wordt beteekend, dat er iets *gebeurd* is, waartoe het onderwerp als *van zelf* (d. i. niet door een *súbject*) gekomen is; door HEBBEN, dat hetgeen het onderwerp *deed* of voorgesteld wordt *gedaan te hebben, verrigt is*" (3). Wil ik nu uitdrukken, dat ik *door hem* ben lastig gevallen, dan is *hij* het *súbject*, die zulks *gedaan* heeft, en het zegwoord *lastig vallen* moet dus met HEBBEN vervoegd worden, en men moet zeggen: *Hij heeft mij lastig gevallen*, waarin *mij*, als *zakelijk óbject*, in den *vierden* naamval staat. — Zegt men: *Hij is lastig gevallen*, dan is dit de *óbjective* (lijdende) vorm, en dan is *hij* het onderwerp, niet als *súbject*, maar als *zakelijk*

---

(1) Roorda t. a. p., bl. 186,

(2) Roorda t. a. p., bl. 68.

(3) Van Wieringhen Borski, Bekn. leerb. v. h. aanv. Ond. in de Moed. Tweede Cursus, bl. 23. Zie ook Roorda t. a. p., bl. 101.

óbject, terwijl in dezen zin het *subject*, die hem lastig gevallen heeft, niet is uitgedrukt. Maar in den zin: *Hij is* mij *zelfs door zijn Vader over die zaak lastig gevallen*, wordt *mij* als een *passief subject* voorgesteld in betrekking tot het *geheele voorval*, zonder evenwel juist als *súbject* of *óbject* gedacht te worden van een in den zin genoemd ander voorwerp, even als wanneer men zegt: *Wat is* mij *dat kind overgekomen? Daar heeft men* mij *dat kleine kind een mes gegeven!* In zulk een zin beteekent *mij* een persoon, die het *voorval* verneemt en er door getroffen wordt, maar die evenwel tot een in den zin genoemden *persoon* of *zaak* in geenerlei betrekking als súbject of óbject gedacht wordt (1). Dus is *mij* in dezen zin een *subjectief* of *persoonlijk object*, en staat dus in den *derden* naamval.

15. Is het verleden deelwoord van vernissen *vernist* of *gevernist?*

Verscheidene werkwoorden, als *verschoonen*, *verfraaien*, *verzoeten*, *verlengen*, *verkorten*, *verbreeden*, zijn gevormd van een bijvoeglijk naamwoord met het voorvoegsel *ver* en het achtervoegsel *en*. Evenzoo is *vernissen* waarschijnlijk gevormd van een oud bijvoeglijk naamwoord *nis* verwant met het Engelsche *nice*, dat *net*, *keurig*, *sierlijk*, *teeder*, *hupsch*, *schoon*, *fraai*, *aangenaam*, *lief*, *heerlijk*, *kostelijk*, *verwijfd*, *naauwkeurig*, *kiesch*, *spitsvindig* beteekent.

Nu hebben de werkwoorden, die de voorsylben *be*, *ver*, *ont*, en dergelijke onafscheidbare voorzetsels hebben, in het *objective* (lijdende) deelwoord het augment *ge* niet, daar zij dit onder zich verbergen (2).

---

(1) Roorda, t. a. p., bl. 125.
(2) Bilderdijk, t. a. p., bl. 101.

De hierboven genoemde werkwoorden hebben dus de *objective* deelwoorden *verschoond*, *verfraaid*, *verzoet*, *verlengd*, *verkort*, *verbreed*, en evenzoo *vernist.*

Zij die *gevernist* schrijven, houden zeker het werkwoord *vernissen* voor afgeleid van het zelfstandig naamwoord *vernis.* Is dit waar, dan moet men *gevernist* schrijven, zoowel als: *geölied*, *geteerd*, *gelijmd*, *geverwd.* Maar in al deze woorden wordt *ge* in het spreken gehoord, echter zal men in de spreektaal nooit *gevernist*, maar altijd *vernist* hooren, en dit doet mij besluiten, dat *vernissen* van een oud bijvoeglijk naamwoord *nis* is afgeleid, en het zelfstandig naamwoord *vernis* van het werkwoord, daar het datgeen beteekent, waarmeê men *vernist* of *nis* maakt.

Delft.

VERBETERINGEN

DER

VOORBEELDEN VAN GEBREKKIGE TAAL,

UIT GEDRUKTE WERKEN ONTLEEND,

den liefhebberen van taaloefening ter verbetering aangeboden.

(Bladz. 86 *en volgg.)*

---

15. „Het is guur en koud van avond voor de jonge jufvrouw, ik zal wel eene dikke doek mede dienen te nemen, wanneer ik haar haal.

15. Het is van avond koud [1]: ik zal wel een warmen doek [2] meê dienen te nemen, wanneer ik de juffrouw [3] van avond haal.

[1] Als het *koud* is, zal het ook wel *guur* zijn, weshalve guur overtollig is. *Van avond* stond hier, naar onze wijze van zien, niet op de regte plaats. Om de vele *d's* te vermijden, kozen wij *warm* voor *dik*.

[2] *Doek* is nooit vrouwelijk, maar in dezen zin altijd mannelijk.

[3] Volgens Siegenbeek moet men dit woord, even als *juffer*, met *ff* en niet met *fv* rchrijven.

16. Hoe dikwijls zien wij niet, dat de grijsheid der jeugd gelijk wordt in kleinigheden.

16. Hoe dikwijls zien wij niet in kleinigheden [1], dat de grijsheid [2] (*of liever:* de ouderdom) aan de jeugd (*of misschien beter:* aan de kindschheid) gelijk wordt.

[1] Indien wij de bedoeling van den schrijver niet misverstaan, zullen de gemaakte veranderingen den zin wèl zoo duidelijk voorstellen.

[2] *De grijsheid der jeugd* — bij de eerste lezing schijnt *der jeugd* de 2. naamval te wezen.

17. Zijn donker haar was glanzig en krullend, de welbesneden mond scheen nu eens vriendelijk, dan weder ironisch te kunnen lagchen, en kenmerkte zich door niet eene onaangename, doch wel door eene ernstige trek.

17. Zijn donker' haar was glanzig en krullend; [1] de welbesneden (*of:* welgevormde) mond scheen nu eens vriendelijk, dan weder ironisch te kunnen lagchen, en kenmerkte zich door geen [2] enkelen onaangenamen, doch wel door een ernstigen trek [3].

[1] Een comma is hier niet voldoende.

[2] *Niet een* voor *geen* is zwak en onwelluidend. *Geen enkelen* is krachtiger. Indien men *niet een* wilde behouden, dan moest het ten minste *niet éénen* zijn.

[3] *Trek* is mannelijk.

18. Als men ondergeschikt is, moet men zoo

18. Wanneer men ondergeschikt is, moet men zeer veel [1] voor lief nemen

[1] Dit *zoo veel* is al zeer plat, en behoort tot de taal van 't gemeen, hetwelk zegt: *Het is van daag zoo koud. De man is zoo arm. De vrouw heeft zoo'n hoofdpijn. De kinderen zijn zoo stout.* Hij, die beter onderrigt is, vraagt bij zulke gezegden wel eens: „*Hoe koud? Hoe arm? Hoedanige hoofdpijn? Hoe stout?*"

veel voor lief nemen, en zich daarin voegen.

en zich daaraan met gelatenheid onderwerpen [2].

[2] „*Zich in iets voegen*" is een zoo plompe germanismus, als men slechts vinden kan. „*Sich in etwas fügen*" wordt in het *Volksthümliche Wörterbuch* van Heinsius verklaard door: *sich darein schicken*, (zich er in of naar schikken,) hetwelk hij verklaart door: *sich in irgend einer Lage, bei irgend einer Sache zu finden, zu benehmen wissen*, zich bij iets weten te gedragen of te houden. De woorden, die wij voor *zich in iets voegen* in de plaats hebben gesteld, zullen het denkbeeld genoegzaam uitdrukken.

19. Ten half zes zou men met dineren beginnen, te vijf uren verwachte men de genoodigden.

19. Men zou [1] te [2] half zes aan tafel gaan [3], te vijf uur [4] verwachtte [5] men de gasten [6].

[1] Deze constructie maakt den zin vloeijender.

[2] Waarom men *ten*, in gevallen als het onderhavige, zoo dikwijls in plaats van *te* of *om* bezigt, hebben wij tot dus verre niet begrepen. *Ten* — dit weet toch ieder — is eene samentrekking van *te den*. — *Dineren* behoort, zelfs volgens Siegenbeek, een toonteeken te hebben en *dinéren* geschreven te worden.

[3] Om het basterdwoord *dinéren* te vermijden, bezigen wij *aan tafel gaan*: de samenhang toch zal wel doen blijken, dat het noch ontbijt noch avonddisch was.

[4] *Te vijf uur is*, ten minste in de spreektaal, gebruikelijker.

[5] *Verwachte* is misschien wel een drukfout. Iedereen weet toch, dat de verleden tijd met *de* of *te* achter den wortel gevormd wordt.

[6] *Genoodigden* zijn immers *gasten*? Het laatste woord beviel ons beter dan het eerste.

20. Het was immers duidelijk, dat niet der gouvernante, maar harer dochter deze attentie gold.

20. Het was immers duidelijk, dat deze attentie [1] niet de [2] gouvernante, maar hare [2] dochter gold.

[1] Deze constructie maakt den zin duidelijker.

[2] *Gelden* is een bedrijvend of liever overgankelijk werkwoord, en regeert, niet den *derden*, maar den *vierden* naamval.

21. Wanneer men echter in aanmerking neemt, dat de voorslag van Petrus aan de vergadering zoo aannemelijk voorkwam, dat dezelve algemeen werd goedgekeurd, dan gevoelt men, hoe moeijelijk het is, in onderzoekingen van dezen aard eene beslissende stem uit te brengen.

21. Wanneer men echter in aanmerking neemt, dat de voorslag van Petrus [1] de vergadering aannemelijk genoeg [2] voorkwam om [2] algemeen te worden goedgekeurd, dan gevoelt men, hoe moeijelijk het is, om in onderzoekingen van dezen aard een beslissende stem uit te brengen.

[1] Dit *aan* is hier overtollig.

[2] Om de herhaling van *dat* voor te komen, hebben wij de constructie eenigszins veranderd en hierdoor ook *dezelve* vermeden.

22. Onbegrijpelijk groot is de hoeveelheid sterke drank, welke hier wordt verkocht, en vreesselijk is de ellende, die door dezen duivel wordt gesticht.

22. Ontzettend [1] is de hoeveelheid sterken [2] drank, welke hier verkocht wordt [3], en vreeselijk [4] is de ellende, welke [5] deze duivel te weeg brengt [6].

[1] Dit *onbegrijpelijk groot* beviel ons hier om meer dan eene reden niet.

[2] Hier wordt *van* als uitgelaten ondersteld. Het zou eigenlijk *sterken dranks* moeten zijn; doch men laat die oude stijve vormen hoe langer hoe meer varen.

[3] Deze constructie maakt, naar ons inzien, den stijl vloeijender.

[4] Sedert de *s* voor een klinker in Nederlandsche woorden niet meer als *z* wordt uitgesproken, is een enkele *s* in dit en dergelijke woorden voldoende. Siegenbeek schreef vroeger de meeste van die woorden met *ss*, schoon hij in de latere jaren daarvan terug is gekomen.

[5] *De ellende, die door dezen duivel* — hoe onwelluidend!

[6] Schoon *stichten* ook wel in een kwaden zin gebruikt wordt, kwam ons hier *te weeg brengen* doelmatiger voor.

23. Eene koude rilling voerde de moeder plotseling door de leden.

23. Een koude rilling voer [1] de moeder eensklaps [2] door de leden.

[1] Dit *voerde* is misschien wel een drukfout.

[2] *Eensklaps* kwam ons hier welluidender voor, dan *plotseling*.

24. Zou men ook vooral het oor van den vreemdeling hebben willen beveiligen tegen het hartverscheurend angstgeschrei, dat deze, in de hoofdstad van Paramaribo rondwandelende, dagelijks uit de woningen kon hooren opgaan?

24. Zou men ook vooral het oor van den vreemdeling hebben beveiligen willen [1] tegen het hartverscheurend angstgeschrei, hetwelk [2] deze op [3] eene wandeling in de hoofdstad [4] Paramaribo dagelijks uit de woningen kon hooren opgaan?

[1] Deze constructie beviel ons beter, dewijl zij den stijl welluidender maakt.

[2] Ter vermijding van *dat deze*.

[3] Tegenwoordige deelwoorden, zoo als dit *rondwandelende*, behooren niet tot de spreektaal en kunnen niet zorgvuldig genoeg vermeden worden.

[4] Dit *van* is welligt eene drukfout.

25. Dat gaf hem het mededoogen in met een' diep gevallenen, die weleer zijn broeder geweest

25. Dat werd [1] hem ingegeven door het mededoogen met een' diep gevallene [2], die weleer zijn

[1] Door het gebruiken van den lijdenden vorm wordt *hem het* en het onjuiste *in met* vermeden.

[2] Een bijvoegelijk naamwoord als zelfstandig gebruik wordt thans aldus verbogen:

Enkelvoud.		Meervoud.	
m.	vr.	m.	vr.
1. De rijke	De schoone.	1. De rijken.	De schoonen.
2. Des rijken.	Der schoone.	2. Der rijken.	Der schoonen.
3. Den rijke.	Der (de) schoone.	3. Den rijken.	Der (de) schoonen.
4. Den rijke.	De schoone.	4. De rijken.	De schoonen.

was, en dat betaamde hem, die in den gebede tot God sprak.

broeder geweest was, en dat betaamde hem, die in het gebed [3] tot God sprak.

[3] Behalve in eenige uitdrukkingen, welke door een veeljarig gebruik zijn gevestigd, bezigt men thans *den* in het onzijdig enkelvoud zelden meer.

26. Wie schetst Thérêse's verbazing, toen die deur open ging, en hare trouwe Neeltje zonder pligtpleging en met de boezelaar voor de oogen haar omhelsde en een kus gaf.

26. Wie schetst Therese's [1] verbazing, toen die deur open ging, en haar [2] trouwe [3] Neeltje zonder pligtpleging en met den [4] boezelaar voor de oogen haar omhelsde en haar [5] een kus gaf.

[1] Wil men het woord in het Fransch schrijven, dan moet het *Thérèse* zijn.

[2] Dewijl *Neeltje* als verkleinwoord onzijdig is, moet het noodzakelijk *haar* zijn.

[3] Volgens Weiland zou er *trouw* dienen te staan. Het gebruik is intusschen anders en vordert de *e*, ten minste bij eenlettergrepige woorden; b. v. *mijn nieuwe boek*, *zijn eerste vers*, *haar oude voorschoot*, *ons jonge paard*, *uw groote huis*, *hun stoute kind.*

[4] *Boezelaar* is mannelijk.

[5] Het zelfde woord kan niet te gelijk *derde* en *vierde* naamval zijn: *haar* moet dus volstrekt herhaald worden.

27. Terwijl zij daar om de ure des morgengebeds, in stilte en eendragt bij elkander zaten, zag en hoorde men daar een verschijnsel, dat elks

27. Terwijl zij daar om de ure van het morgengebed [1] stil en eendragtig [2] bij elkander waren gezeten [3], zag en hoorde men [4] een verschijnsel,

[1] *Des morgengebeds* is hard en onwelluidend.

[2] Dit zal wel het zelfde uitdrukken.

[3] Ter vermijding van *zaten zag.*

[4] *Daar* is overtollig.

hart met verbazing vervulde.

dat elks hart met ontsteltenis [5] vervulde.

[5] Ter vermijding van *ver* . . . . . . *ver* . . . . .

28. Slechts de olifant, de rhinoceros en het nijlpaard hebben hunne zwaarwichtige massaas uit de schipbreuk der oude geslachten gelukkig gered, om getuigenis af te leggen van een verdwenen geweldigen tijd, en om de menschen te herinneren aan de reuzen der voorwereld, die door de zelfde kracht werden geformd, en vernietigd, die

28. Alleen [1] de olifant, de rhinoceros en het Nijlpaard [2] hebben hun zware [3] massa's [4] gelukkig [5] uit de schipbreuk der oude geslachten gered, om getuigenis af te leggen van een verdwenen geweldigen tijd, en om de menschen te herinneren [6] aan de reuzen der voorwereld, welke [7] door de zelfde kracht werden geformeerd [8] en vernie-

[1] Dr. Nassau wil dit *slechts* geheel verbannen hebben.

[2] Wij schrijven liever een hoofdletter, even als bij *Rijnzalm*, en andere met eigennamen samengestelde woorden.

[3] *Zwaarwigtig* kwam ons hier min gepast voor. Het wordt hoofdzakelijk in een figuurlijke beteekenis gebruikt.

[4] De gewoonte van sommigen, om het meervoud van *massa*, *opera*, enz. *massa's*, *opera's* te schrijven, wordt hoe langer hoe meer gevolgd. Dr. Brill bezigt zelfs *ra's*, waarvoor men bij Weiland *raas* vindt. „Even als de [het] punt (.) twee bedieningen „heeft, die van sluit- en van verkortings-teeken, zoo heeft de (') „er ook twee, die van weglatings- en van afscheidingsteeken." zegt een Recensent in „Het Leeskabinet."

[5] Om ge*slachten* g*elukkig* ge*red* te vermijden, plaatsen wij het tweede hier.

[6] Schoon *iemand iets herinneren* (het hem weêr te binnen brengen) voorzeker juister is, dan *iemand aan iets herinneren*, wordt het laatste echter zoo veelvuldig gebruikt, dat men het naauwelijks meer als eene fout kan aanmerken.

[7] Ter vermijding van *die door de*.

[8] *Geformd* is zeker eene fout. *Geformeerd* kwam ons ook gepaster voor.

de mugjens in den zonneschijn komen laat en verdwijnen.

tigd, die de mugjes [9] in den zonneschijn laat [10] komen en verdwijnen.

[9] Men schrijft de verkleinwoorden (op *jen*) met Siegenbeek, Weiland, enz. over 't algemeen zonder *n*. Wanneer zulk een verkleinwoord van een' klinker wordt gevolgd, kan de *n* soms gebezigd worden ter bevordering van een meer vloeijende uitspraak.

[10] Dewijl de zin vordert *laat komen en laat verdwijnen*, kan dit *laat* niet achter *komen* staan.

29. Dit onderwerp, ten allen tijde belangrijk, mag vooral tegenwoordig gewigtig heeten, nu de belangstelling in den landbouw bij de meer beschaafde van het Nederlandsche volk steeds grooter en grooter wordt.

29. Dit onderwerp, te [1] allen tijde belangrijk, mag tegenwoordig vooral [2] gewigtig heeten, nu de belangstelling in den landbouw bij de meer beschaafden [3] van het Nederlandsche volk dagelijks toeneemt [4].

[1] *Ten* is eene samenstelling van *te* met het lidw. *de* in den 3. nv. mann. en onz. enkelv.; dewijl *alle* nooit een lidwoord voor zich heeft, kan *ten* hier niet goed zijn.

[2] *Vooral*, hier geplaatst en met eenigen nadruk uitgesproken, maakt den stijl vloeijender.

[3] *Beschaafde*, als substantief gebezigd, moet eene *n* in het meervoud hebben.

[4] Dit zal wel de bedoeling van den schrijver zijn: het is in allen gevalle welluidender.

30. Orelia zag er wezenlijk indrukwekkend uit, toen zij den ouden eiken trap afklom, den rijzweep

30. Orelia zag er waarlijk [1] indrukmakend [2] uit, toen zij de oude eiken trap [3] afklom, terwijl

[1] *Waarlijk* of *in der daad* beviel ons hier beter, dan *wezenlijk*.

[2] Men *maakt een indruk;* om hem te *wekken*, moet hij er eerst zijn.

[3] In Weiland's Handwoordenboek vindt men enkel het mann. geslacht opgegeven. Zoo de vervaardiger daarvan, hetzij dan

in de plooijen van haar gewaad in de linkerhand ophoudende.

zij [4] de [5] rijzweep in de plooijen van haar gewaad met [6] de linkerhand omhoog hield [7].

Weiland zelf of iemand anders, in het Taalk. Woordenboek verder gelezen had, zou hij gevonden hebben: „Voor eenige trappen „zamengenomen bezigt men, in overeenkomst met het Hoogd. „*Treppe,* [het woord] *trap* met de voorzetzels (1) *eene*, of *de: wij* „*gingen langs eenen* (2) *marmeren trap naar boven. Ik ga den* (2) *trap* „*op naar de Koningin.*" Ook Siegenbeek heeft enkel het mann. geslacht opgegeven; doch Bilderdijk zegt: „TRAP, M. als „wortelsylbe van *trappen*.... Doch beter met de Ouden, *trappe*, „in 't V. als praeteritum van *trippen, ik trip, trap.*"

[4] Wij geven aan dezen vorm de voorkeur boven het tegenw. deelwoord.

[5] *Zweep* is vrouwelijk.

[6] *Met* verdient hier de voorkeur, al bestond daarvoor geene andere reden, dan het voorafgaande *in*.

[7] *Omhoog houden* zal het denkbeeld wel ruim zoo goed uitdrukken, als *ophouden*, een woord, dat verscheiden beteekenissen heeft.

---

(1) Wat W. hier wil zeggen, begrijpen wij niet — *eene* en *de* toch zijn geen voorzetsels! Zoo veel echter zien wij er uit, dat hij in dit geval het woord voor vrouwelijk houdt.

(2) Het is wel vreemd, dat Weiland, anders zoo uiterst naauwkeurig, hier eene zoo tastbare onwaarheid uit.

VOORBEELDEN VAN GEBREKKIGE TAAL,

UIT GEDRUKTE WERKEN ONTLEEND,

den liefhebberen van taaloefening ter verbetering aangeboden.

(*Vervolg van bladz.* 46.)

---

31. Jezus opstanding was de krachtigste, onwedersprekelijke bevestiging van de waarheid zijner leer en de goddelijkheid zijner zending; en welk doel kon men hebben met openlijk op te treden als getuigen dezer opstanding, dan om ook alom de leer als waar en Goddelijk te verkondigen?

32. Laat ons dan hier een weinig toeven, door naar onze waarnemingen en grijze ondervinding u opmerkzaam te maken op de wijsheid van God onzen hemelschen Vader, de bron des lichts, in het toelaten van zoo veel duisters op de paden onzes levens, want wij vinden ons daartoe opgewekt, omdat wij u lief hebben, en uwe beste belangen ons aan het harte liggen.

33. De wakkere meester was heden zoo geheel in zijn' schik in den huisselijken kring bij het smakelijkst zondagsmaal, want van voorname gasten hield

hij niet, en hij was nooit vrolijker, dan wanneer hij in het gezelschap van zijne dochter Gertrude en zijne beminde leerlingen Theobald en Hubert eenen beker echten Duitschen wijn drinken en zich ongedwongen aan zijne luim overgeven kon.

34. Men zou hen gevolgelijk kunnen vergelijken bij sponzen, welken de Keizer den tijd laat zich te vullen om ze vervolgens tot zijn eigen voordeel uit te persen, en ze dan weder uit te werpen om nieuwe sappen in te zuigen.

35. Een jager zijnde in den volsten zin des woords, beschouwde hij de verschillende bewegingen van al de hem verzellende jagersbenden, gelijk een generaal de operatiën eener armee op het slagveld leidt: hij verdeelde de rollen, wees ieder zijnen post aan, en behield voor zich zelven altijd de moeijelijkste en gevaarlijkste; men zag hem om zoo te spreken, overal te gelijk, de honden aanhitsende, de pikeurs aansporende, en zich met de stoutmoedigste onverschrokkenheid in het digtste geboomte wagende, waar velen hem niet zouden hebben durven volgen.

36. In plaats van zijn waanzin te trachten te genezen, stelde hij er zijn trots in dien te willen doen zegevieren.

37. Hij wilde dat zijne vernedering nog dieper zou schijnen, door der onverbiddelijke zijne tranen te laten zien.

38. Zij dankte God uit den grond van haar hart; en een vriend, een beschermer ziende, in ieder menschelijk wezen, dat Herwart niet was, stond zij op zonder te aarzelen, en ging vol vertrouwen op den onbekende aan, als op een engel, die ter harer redding was afgezonden door de Voorzienigheid.

39. Haar niet in huis vindende, en haar te vergeefs overal gezocht hebbende in den tuin, had een

dierlijk instinkt hem gezegd, dat hij haar vinden zou in het bosch.

40. Nog altijd om de muren dolende, en op middelen peinzende hoe toch tot zijn doel te geraken, waren de Berberen hem te hulp gekomen.

41. Dien dag vroeger dan naar gewoonte op zijnen post gekomen, had hij de poort verbrand en de zwarte portierster vermoord gevonden; en zich met den yatagan wapenende die aan hare zijde lag, had hij zich den Tuin in gespoed, hoewel ten zeerste verwonderd, dat hij geen den minsten tegenstand ontmoette.

42. Gave Allah, dat gij en uw meester alleen met mij te doen hadden.

43. Zie hier een volk, dat den moed had om de regten van het geweten en zijner staatsinstellingen te handhaven.

44. Frans Fröhlich is de zoon eener arme weduwe, tot welks onderhoud hij van de vroege jeugd af moest medewerken.

45. Begrijp eens, Elia, dat men haar, nog een kind zijnde, uit mijne armen gescheurd heeft, en dat sedert zoo lang al mijne smeekingen om haar weder te zien zonder gunstig gevolg gebleven zijn.

46. Deze gedienstige bezorgdheid ziende, glimlachte Catharina.

47. Dan eens heeft men, hare roeping miskennende, regeringen verbodsbepalingen zien afkondigen in het vermeend belang van eigen handel; meermalen in het vermeend belang der binnenlandsche nijverheid of ten einde de prijzen van levensbehoeften kunstmatig te drukken; eindelijk ook in het vermeend belang der zedelijkheid van de onderdanen.

VRAGEN.

17. Is de uitdrukking: *Hij heeft niets gemeens met dien man*, goed te keuren?

18. Men leest ergens: *Hij weet het beter dan iemand.* Valt hierop iets aan te merken?

19. Waarom schrijft men (volgens Siegenbeek en Weiland) *ontzaggelijk* en zegt *ontzagchelijk?*

20. Mevrouw Bosboom-Toussaint schrijft in haar *Gideon Florensz.* bestendig *Sluisenaar;* de Heer P. Fret slaat in de Navorscher de spelling van *Evezenaar* voor. Is er iets op beider schrijfwijze aan te merken?

J. H. v. D.

20. Wijlen de Hoogleeraar Lulofs en de Heer van Moock schrijven *kwellaadje*, *stellaadje* en *boschaadje.* Moet het laatste nu ook niet *bosschaadje* zijn, gelijk het door anderen geschreven wordt?

J. H. v. D.

'k Vertrouw mijn lot
Aan u, o God!
Die alles wel zal maken.

Valt er op den laatsten regel ook iets aan te merken?

J. H. v. D.

CORRESPONDENTIE.

Veel, waarvoor in dit nommer geen plaats was, zal later worden opgenomen.

MISSTELLING.

Op bladz. 59, regel 8 van ond., staat:
dat gij dat nieuws al gehoord hebt.
lees: *dat gij dat nieuws* ZEKER *al gehoord hebt.*

LEIDDRAAD BIJ DE BEOEFENING VAN DE ZINSONTLEDING ALS VAK VAN WETENSCHAP.

(*Vervolg van bl.* 112).

§ 3. Prédicative complementen van óbject, en prédicative complementen van óbjective gesteldheid.

1. Een complement van zakelijk óbject, uitgedrukt door een *infinitief* of een *gerundium*, noemt men een *prédicatief* complement van zakelijk óbject, omdat infinitiven en gerundiën, hoewel zij in den aard van *naamwoorden* deelen en zoo benamingen van een *súbject* of *óbject* kunnen zijn, evenwel *zegwoorden* blijven, en dus altijd iets *prédiceren* of *zeggen* (1).

(1) Roorda, bl. 192 en 193.

VOORBEELDEN.

1. *Een kind*	Onderw. als súbj.
2. *wil gaarne spelen.*	Súbjectief gezegde.
1. *Een kind*	Onderwerp.
2. *wil*	Hoofdw. van 't gez.
3. *gaarne*	Compl. van 2.
4. *spelen.*	Prédicatief compl. van zak. óbj. van 2.

OPHELDERING. Door den *infinitief* SPELEN wordt, in een complement van een *zegwoord*, een voorwerp benoemd, dat met betrekking tot *iets* ANDERS, dat er het *súbject* van is, — EEN KIND, namelijk, — als *zaak* wordt voorgesteld: derhalve is het een *prédicatief complement van zakelijk óbject.*

1. *Hij*	Onderw. als súbj.
2. *kan wel praten.*	Subjectief gezegde.
1. *Hij*	Onderwerp.
2. *kan*	Hoofdw. van 't gez.
3. *wel*	Zinwijzigend compl. voor de *bevestigende* wijs van spreken.
4. *praten.*	Prédicatief compl. van zak. óbj. van 2.

OPHELDERING. Door den *infinitief* PRATEN wordt, in een complement van een *zegwoord*, een voorwerp benoemd, dat met betrekking tot *iets* ANDERS, dat er het *súbject* van is, — het door HIJ aangewezen voorwerp namelijk, — als *zaak* wordt voorgesteld: derhalve is het een *prédicatief complement van zakelijk óbject.*

1. *Men*	Onderw. als súbj.
2. *verkoos niet te zwijgen.*	Súbjectief gezegde.
1. *Men*	Onderwerp.
2. *verkoos*	Hoofdw. van 't gez.
3. *niet*	Zinwijzigend compl. voor de *ontkennende* wijs van spreken.
4. *te zwijgen.*	Prédicatief compl. van zak. óbj. van 2.

OPHELDERING. Door het *gerundium* TE ZWIJGEN wordt, in een complement van een *zegwoord*, een voorwerp benoemd, dat met betrekking tot *iets* ANDERS, dat er het *súbject* van is, — het door MEN geheel onbepaald aangeduid voorwerp namelijk, — als *zaak* wordt voorgesteld: derhalve is het een *prédicatief complement van zakelijk óbject.*

1. *Het*	Onderw. als súbj.
2. *zal (moet) veranderen.*	Súbjectief gezegde.
1. *Het*	Onderwerp.
2. *zal (moet)*	Hoofdw. van 't gez., zinwijzigend werkwoord voor de *apodictische* wijs van spreken.
3. *veranderen.*	Prédicatief compl. van zak. óbj. van 2.

OPHELDERING. Door den *infinitief* VERANDEREN wordt, in een complement van een *zegwoord*, een voorwerp benoemd, dat met betrekking tot *iets* ANDERS, dat er het *súbject* van is, — het door HET geheel onbepaald aangeduid voorwerp namelijk, — als *zaak* wordt voorgesteld: derhalve is het een *prédicatief complement van zakelijk óbject.*

Ga nog wat zitten!	Gebiedend súbjectief gez.
1. *Ga*	Hoofdwoord.
2. *nog*	Compl. van 1.
3. *wat*	Compl. van 4.
4. *zitten!*	Prédicatief compl. van zak. óbj. van 1.

OPHELDERING. Door den *infinitief* ZITTEN wordt, in een complement van een *zegwoord*, een voorwerp benoemd, dat met betrekking tot *iets* ANDERS, dat er het *súbject* van is, — het weggelaten onderwerp van het gezegde, door de *gebiedende* wijs van spreken van zelf aangeduid, namelijk, — als *zaak* wordt voorgesteld: derhalve is het een *prédicatief complement van zakelijk óbject.*

1. *De kleine Hendrik, meenende niet gezien te worden,*	Onderw. als óbj. súbj.
2. *is stil weggeloopen.*	Súbjectief gezegde.
1. *De kleine Hendrik,*	Hoofdbestanddeel van het onderwerp, waarin *Hendrik* hoofdw., *de kleine* attrib. daarvan.
2. *meenende niet gezien te worden,*	Prédicatief attrib. van 1, waarin *meenende* hoofdwoord, *gezien te worden* prédicatief compl. van zak. óbj. daarvan, *niet* zinwijzigend complem. voor de *ontkennende* wijs van spreken.
3. *is weggeloopen*	Hoofdw. van 't gez.
4. *stil.*	Compl. van 3.

OPHELDERING. Het *súbject* van het door GEZIEN TE WORDEN benoemd óbject, het complement van het *zegwoord* MEENENDE, is hetzelfde als dat van het hoofdwoord van het gezegde; derhalve DE KLEINE HENDRIK. — Zooals een *zelfstandig naamwoord*, voorafgegaan van een *lidwoord*, meermalen voor den naam van een persoon staat, om de qualiteit of den titel van dien persoon uit te drukken, als: DE PROFEET *Ezechiël*, — DE DICHTER *Tollens*, — DE DROSSAARD *Hooft*, — DE BOEKHANDELAAR *Teubner*, enz.; zoo geschiedt dit mede met een *bijvoeglijk naamwoord*, hetzij tot onderscheiding, als: DE KLEINE *Hendrik heeft het gedaan, niet* DE GROOTE; of als *versierend toezetsel* (epitheton), als:

„DE SCHRANDRE *Barends zelf zal Heemskerks roer bestieren!*"

Het *lidwoord* behoort in die gevallen bij den titel of de benaming van qualiteit.

1. *Bévolen te spreken, begon te klappen*	Súbjectief gezegde.
2. *hij.*	Onderw. als súbj.
1. *Bevolen te spreken,*	Compl. van 2, waarin *bevolen* hoofdw., *te spreken* prédicatief compl. van zak. óbj. daarvan.
2. *begon*	Hoofdw. van 't gez.
3. *hij*	Onderwerp.
4. *te klappen.*	Prédicatief compl. van zak. óbj. van 2.

OPHELDERING. Het *súbject* van het door TE SPREKEN benoemd *óbject*, het complement van het *zegwoord* BEVOLEN, is hetzelfde als dat van het *óbject* TE KLAPPEN; dus het door HIJ aangewezen onderwerp van het gezegde.

1. *Teekenen leeren*	Onderw. als súbj.
2. *is heel prettig.*	Súbjectief gezegde.
1. *Leeren*	Hoofdw. van 't onderw.
2. *teekenen*	Prédicatief compl. van zak. óbj. van 1.
3. *is*	Hoofdw. van 't gez.
4. *heel prettig.*	Compl. van 3, waarin *prettig* hoofdw., *heel* compl. daarvan.

OPHELDERING. Het *súbject* van het door TEEKENEN benoemd *óbject*, het complement van het *zegwoord* LEEREN, is het geheel onbepaald gelaten voorwerp, waarvoor het prettig is, dat *het leert teekenen.*

1. *Zelden zag een schilderstuk, zoo waard bekroond te worden,*	Súbjectief gezegde.
2. *ik.*	Onderw. als súbj.
1. *Zelden*	Compl. van 2.
2. *zag*	Hoofdw. van 't gez.
3. *ik*	Onderwerp.
4. *een schilderstuk,*	Hoofdw. van 't compl. van zak. óbj. van 2.
5. *zoo waard bekroond te worden.*	Prédicatief attrib. van 4, waarin *waard* hoofdw., *zoo* compl. daarvan, *bekroond te worden* prédicatief compl. van zak. óbj. van *zoo waard.*

OPHELDERING. Het *súbject* van het door BEKROOND TE WORDEN benoemd *óbject*, het complement van het *bijvoeglijk naamwoord* WAARDI, is het als *zake-*

lijk óbject van IK voorgestelde *een schilderstuk*, *dat* WAARD IS *bekroond te worden.*

2. In een meer zelfstandig deel van een zin kan ook een *bijwoord* door een *prédicatief complement van zakelijk óbject* bepaald worden. In den zin: VAN ZINS *uit te gaan*, *werd ik verhinderd;* — of: *Ik*, VAN ZINS *uit te gaan*, *werd verhinderd*, is UIT TE GAAN een *prédicatief complement van zakelijk óbject*, waarvan het *súbject* is het *aangewezen* onderwerp van het gezegde, dat het *zakelijk óbject* is van het geheel onbepaald gelaten voorwerp, dat *verhinderde.*

3. De infinitiven, die met *zullen* een zoogenoemden *toekomenden tijd* vormen, als: *Ik zal* PRIJZEN, — of: GEPREZEN WORDEN, — *Ik zal* GEPREZEN HEBBEN, — of: GEPREZEN ZIJN, zijn werkelijk *prédicative complementen van zakelijk óbject*, en *zullen* is daarin niets anders dan een *zinwijzigend* werkwoord, waardoor het als voorwerp benoemde *accident*, door den *infinitief* uitgedrukt, als *nog te wachten* wordt voorgesteld. Eveneens is het met de *infinitiven* in uitdrukkingen als de volgende: *Hij heeft*, of: *had* ZITTEN *te praten;* — *hij is*, — of: *was* KOMEN *te vallen. Hebben* en *zijn*, zoo gebezigd, beteekenen geen begrip, zooals in: *Hij* HEEFT *geld;* — *hij* IS *een bemiddeld man;* het zijn dan *zinwijzigende* werkwoorden, waardoor een, als voorwerp benoemd, *accident* als *voleindigd* wordt voorgesteld. Bij de zinsontleding moet dit aangewezen worden.

VOORBEELDEN.

1. *Dadelijk zal vertrekken*	Súbjectief gezegde.
2. *ik.*	Onderw. als súbj.
1. *Dadelijk*	Compl. van 2.

---

(1) Roorda, bl. 20—27.

2. *zal vertrekken*	Zamengesteld hoofdw. van 't gez., waarin *vertrekken* préd. compl. van zak. óbj. van *zal*.
3. *ik*.	Onderwerp.
1. *Wie*	Onderw. als súbj.
2. *heeft dat huis laten afbreken?*	Vragend súbjectief gez.
1. *Wie*	Onderwerp.
2. *heeft laten*	Zamengesteld hoofdw. van 't gez., waarin *laten* préd. compl. van zak. óbj. van *heeft*.
3. *afbreken*	Préd. compl. van zak. óbj. van 2.
4. *dat huis?*	Compl. van tweeledig zak. óbj. van 2, waarin *huis* hoofdw., *dat* attrib. daarvan.

4. Uit de gegevene voorbeelden, — die men trouwens nog met veel andere, als: *Die jongen moet* REKENEN *leeren*, enz., zou kunnen vermeerderen, — blijkt, hoe het eene prédicatief complement van zakelijk óbject een complement van het andere kan zijn. Drie op elkander volgende complementen van dien aard vindt men in dit

VOORBEELD.

1. *Die jongen*	Onderw. als súbj.
2. *mag wel beginnen rekenen te leeren.*	Súbjectief gezegde.

1. *Die jongen*	Onderw., waarin *jongen* hoofdw., *die* attrib. daarvan.
2. *mag*	Hoofdw. van 't gez.
3. *wel*	Zinwijzigend compl. voor de *bevestigende* wijs van spreken.
4. *beginnen*	Préd. compl. van zak. óbj. van 2.
5. *rekenen*	Préd. compl. van zak. óbj. van 6.
6. *te leeren.*	Préd. compl. van zak. óbj. van 4.

Dikwerf is niet slechts het eerste, maar ook wel het tweede prédicatief complement een *zinwijzigend* werkwoord, als: *Het zal* KUNNEN *gebeuren* = WELLIGT *zal het gebeuren;* — *het zou* KUNNEN GAAN *regenen*, waarin *gaan* het, door *regenen* als voorwerp benoemd, *accident* als reeds *in beweging* voorstelt (1).

5. Een prédicatief complement van zakelijk óbject kan allerlei complementen bij zich hebben, en dus ook complementen van zakelijk óbject en van *tweeledig* zakelijk óbject, als: DAT *zou ik niet durven zeggen.* — *Hebt gij daar* DAT PAARD *zien beslaan?*

6. De zin van een prédicatief complement van zakelijk óbject wordt ook wel door een *geheele zinsnede* uitgedrukt, en dan wordt die zinsnede eenvoudig *complement van zakelijk óbject* genoemd. Voorbeelden zijn: *Ik wenschte*, DAT IK HEM EENS SPRAK, = *Ik wenschte* HEM EENS TE SPREKEN; — *Ik weet*, WAAR HIJ WOONT, = *Ik weet* HEM TE WONEN; — *Hebt gij ge-*

(1) Roorda, bl. 22.

zien, DAT HIJ DIT DEED? = *Hebt gij* HEM DIT ZIEN DOEN? Maar ook anders kan een geheele zinsnede als complement van zakelijk óbject gebezigd worden, als: *Ik meen*, WAT IK ZEG; — *Ik hoor*, DAT HIJ VERHUISD IS; — *Vertel eens*, HOE HET GEBEURD IS (1).

Zooals een zin *twee* onderwerpen kan hebben, een geheel *onbepaald* en een *bepaald*, en wel zoo, dat het *onbepaalde* vervalt, wanneer het *bepaalde* wordt vooropgezet (2): evenzoo kan een zin *twee* complementen van zakelijk óbject bij *hetzelfde* zegwoord hebben.

VOORBEELD.

1. *Ik*	Onderw. als súbj.
2. *zou het niet durven verzekeren, dat hij dit gezegd heeft.*	Súbjectief gezegde.
1. *Ik*	Onderwerp.
2. *zou durven*	Zamengesteld hoofdw. van 't gez., waarin *durven* préd. compl. van zak. óbj. van *zou.*
3. *het*	Onbepaald compl. van zak. óbj. van 5.
4. *niet*	Zinwijzigend compl. voor de *ontkennende* wijs van spreken.
5. *verzekeren,*	Préd. compl. van zak. óbj. van 2.
6. *dat hij dit gezegd heeft.*	Bepaald compl. van zak. óbj. van 5.

(1) Roorda, bl. 217—219.

(2) Zie boven, bl. 51.

Zet men het *bepaalde* complement voorop, dan vervalt het *onbepaalde*, als: DAT HIJ DIT GEZEGD HEEFT, *zou ik niet durven verzekeren.*

7. Een prédicatief complement van zakelijk óbject is een *prédicatief complement van óbjective gesteldheid*, wanneer het dient om de *gesteldheid* uit te drukken van een daarnevens genoemd, aangewezen of aangeduid complement van zakelijk óbject, en zoo werkelijk een *tweede* complement van óbject bij *hetzelfde* zegwoord uitmaakt (1).

VOORBEELDEN.

1. *Daar zie een vrouw loopen*	Súbjectief gezegde.
2. *ik.*	Onderw. als súbj.
1. *Daar*	Compl. van 2.
2. *zie*	Hoofdw. van 't gez.
3. *ik*	Onderwerp.
4. *een vrouw*	Compl. van zak. óbj. van 2.
5. *loopen.*	Préd. compl. van óbjective gesteldheid van 2.

OPHELDERING. *Een vrouw* en *loopen* zijn beiden complementen van zakelijk óbject van *hetzelfde* zegwoord; maar het *tweede* dient om de gesteldheid van het *eerste* uit te drukken, en *prédiceert* of *zegt* daarenboven iets: derhalve is het een *prédicatief complement van óbjective gesteldheid.*

1. *Noemt etsen wel met een bastaardwoord graveren*	Vragend súbjectief gez.
2. *men?*	Onderw. als súbj.

(1) Roorda, bl. 193 en 194.

1. *Noemt*	Hoofdw. van 't gez.
2. *men*	Onderwerp.
3. *etsen*	Préd. compl. van zak. óbj. van 1.
4. *wel*	Zinwijzigend compl. voor de *bevestigende* wijs van spreken (1).
5. *met een bastaard-woord*	Compl. van 1, waarin *met* hoofdw. *een bast-aardwoord* compl. daarvan.
6. *graveren?*	Préd. compl. van objective gesteldheid van 1.

Opheldering. *Etsen* en *graveren* zijn beiden prédicative complementen van zakelijk óbject van *hetzelfde* zegwoord; maar het *tweede* dient om de *gesteldheid* van het *eerste* uit te drukken: derhalve is het een *prédicatief complement van óbjective gesteldheid.*

Hoor haar eens zingen!	Gebiedend súbjectief gez.
1. *Hoor*	Hoofdwoord.
2. *haar*	Compl. van zak. óbj. van 1.
3. *eens*	Compl. van 1.
4. *zingen!*	Prédicatief compl. van óbjective gesteldheid van 1.

Opheldering. *Haar* en *zingen* zijn beiden complementen van zakelijk óbject van *hetzelfde* zegwoord; maar het *tweede* dient om de *gesteldheid* van het *eerste* uit te drukken, en *prédiceert* of *zegt* daarenboven iets: derhalve is het een *prédicatief complement van óbjective gesteldheid.*

---

(1) Zie boven, bl. 100.

1. *Hoe deed ieder beven*	Uitroepend súbjectief gez.
2. *hij!*	Onderw. als súbj.
1. *Hoe*	Compl. van 2.
2. *deed*	Hoofdw. van 't gez.
3. *hij*	Onderwerp.
4. *ieder*	Compl. van zak. óbj. van 2.
5. *beven!*	Préd. compl. van óbjective gesteldheid van 2.

Opheldering. *Beven* dient om de *gesteldheid* van het door *ieder* aangeduid zakelijk óbject uit te drukken.

1. *Hem hoorende zingen, hebt u zeker verlustigd*	Súbj.-óbj. gezegde
2. *gij.*	Onderw. als súbj.
1. *Hem hoorende zingen,*	Compl. van 2. waarin *hoorende* hoofdw., *hem* compl. van zak. óbj. en *zingen* préd. compl. van óbjective gesteldheid daarvan.
2. *hebt verlustigd*	Hoofdw. van 't gez.
3. *u*	Compl. van zak. óbj. van 2.
4. *zeker*	Zinwijzigend compl. voor de *assertorische* wijs van spreken.
5. *gij.*	Onderwerp.

Opheldering. *Zingen* dient om de *gesteldheid* van het door *hem* aangewezen complement van zakelijk óbject uit te drukken.

1. *Dat werk*	Onderw. als súbj.
2. *laat niets te wenschen over.*	Súbjectief gezegde.

1. *Dat werk*	Onderw., waarin *werk* hoofdw., *dat* attrib. daarvan.
2. *laat over*	Hoofdw. van 't gez.
3. *niets*	Compl. van zak. óbj. met ontkenning van 2.
4. *te wenschen.*	Préd. compl. van óbjective gesteldheid van 2.

OPHELDERING. De zin is: *Dat werk laat* NIETS *over*, DAT TE WENSCHEN IS; *te wenschen* drukt dus de *gesteldheid* uit van *niets.*

8. Een prédicatief complement van óbjective gesteldheid kan weêr door andere complementen bepaald worden, onder anderen door een *complement van zakelijk óbject.*

VOORBEELD.

1. *Gisteren zag den smid een paard beslaan*	Súbjectief gezegde.
2. *ik.*	Onderw. als súbj.
1. *Gisteren*	Compl. van 2.
2. *zag*	Hoofdw. van 't gez.
3. *ik*	Onderwerp.
4. *den smid*	Compl. van zak. óbj. van 2.
5. *een paard*	Compl. van zak. óbj. van 6.
6. *beslaan.*	Préd. compl. van óbjective gesteldheid van 2.

Zegt men: *Ik zag een paard beslaan*, dan zijn *een paard* en *beslaan* wel beiden complementen van zakelijk óbject van *hetzelfde* zegwoord; maar het *tweede* dient *niet* om de *gesteldheid* van het *eerste* uit te drukken. Immers de *gesteldheid* van het óbject, door *een paard* benoemd, is niet die van *te beslaan*, maar van *beslagen te worden; een paard* is dus een *complement*

van tweeledig zakelijk óbject, omdat het als *zaak* wordt voorgesteld èn met betrekking tot het door *ik* aangewezen *súbject*, en met betrekking tot het *geheel onbepaald gelaten súbject*, *dat het besloeg* (1).

OEFENINGEN.

1. Liefde moet ons geheel gedrag besturen.
2. Op die wijs zult gij uw doel nooit bereiken.
3. Men mag hem niet voorbijgaan.
4. Ik verkies den kortsten weg te gaan.
5. Hoe verlang ik u te zien!
6. Is hij hier wat komen koopen?
7. Den moed latende zinken, zijt gij verloren.
8. Verboden te loopen, ging hij wat zitten.
9. Zijn woord te durven doen, verdient geprezen te worden.
10. Nergens ontmoette ik iemand, zoo begeerig te sterven.
11. Wie heeft hem daar dat huis laten bouwen?
12. Hij kan wel moeten dulden achtergesteld te worden.
13. Men kan het niet bepalen, hoeveel tijd daartoe noodig is.
14. Hoor ik daar niet iemand om hulp roepen?
15. Zulk een doen heet men te regt misleiden.
16. Gij hebt verkeerd gedaan, haar zóó doende schrikken.
17. Hebt gij al iets te eten?
18. Geef mij toch wat te lezen!
19. Ik heb niets te zegge
20. Nergens vind ik iets aan te merken.
21. Dat gebrek acht ik wel te verhelpen.

---

(1) Roorda, bl. 197.

22. Morgen krijg ik menschen te logeren.
23. Wie deed u de deur openbreken?
24. Gisteren hoorde ik hem het volkslied zingen.
25. Voornemens mijn zaken uit te breiden, ben ik wel verpligt een nieuw pakhuis te laten bouwen.

N. B. *De zwarigheden, die de ontleding van deze zinnen oplevert, zullen in een volgend nommer opgelost worden, zoo zij aan den Uitgever tijdig* VRACHTVRIJ *kenbaar gemaakt zullen zijn.*

EEN PAAR OPMERKINGEN.

Op bladz. 129 vind ik een passage uit den tweeden cursus van mijn *Beknopt Leerboek voor het aanvankelijk onderwijs in de Moedertaal* aangehaald, maar niet toegepast om *Hij is mij lastig gevallen* te verklaren. — Het onderwerp wordt hier voorgesteld als *óbjectief subject,* het gezegde is *súbjectief;* derhalve wordt er in den zin gesproken van iets, dat *gebeurd* is (1). Vraagt men bijv.: *Wat heeft Jan toch gedaan, dat gij zoo boos op hem zijt?* — dan zal het antwoord moeten luiden: *Hij* HEEFT *mij weêr met malligheden lastig gevallen.* Maar vraagt men: *Wat is er toch gebeurd,* — of: *Welke omstandigheid heeft er plaats gehad, dat gij zoo boos op Jan zijt?* — dan moet het antwoord luiden: *Hij* IS *mij weêr met malligheden lastig gevallen.* Dit is voorbij gezien. *Hij is mij lastig gevallen* is, tegen de bedoeling van de vraag, opgevat in den zin van: *Men heeft mij hem lastig gevallen.* In het *Aanhangsel van het Beknopt Leerboek,* — waarin eenige oefeningen voor den *eersten* cursus voorkomen, en dat tevens tot wegwij-

(1) Roorda, bl. 101.

zer kan dienen voor zulken, die bij het eerste taalonderwijs alle wetenschappelijke benamingen willen vermijden, — vindt men bladz. 32 de volgende zinnen, om het onderscheid van beteekenis tusschen een *súbjectief gezegde* met een *onderwerp als súbject* en een met een *onderwerp als óbjectief súbject* te leeren vatten: Hoe zijt gij hier gekomen? „Ik BEN met „de schuit van Haarlem naar Amsterdam GEVAREN. „Dan HEBT gij twee uren GEVAREN. — Hoe is het „paard over de rivier gekomen? Het IS er OVERGE- „ZWOMMEN. Dan HEEFT het wel een half uur GE- „ZWOMMEN. — Hoe zou hij de reis gemaakt heb- „ben? Hij ZAL wel GELOOPEN ZIJN. Dan ZAL hij „lang GELOOPEN HEBBEN. — Waar is Tromp ge- „sneuveld? Ik BEN het VERGETEN. — Waar is uw „boek? Ik HEB het VERGETEN." Met *hebben* wordt gezegd, wat het onderwerp *gedaan heeft;* met *zijn*, wat er *geheurd is*, of welke omstandigheid er heeft plaats gehad. Zoo ook in: *Het vat* HEEFT GELEKT; *al de wijn is er* UITGELEKT. Wordt het onderwerp voorgesteld als *óbjectief súbject*, dan is het *als door zich zelf* in een *lijdelijken toestand* gekomen, als: *Het huis is ingestort*, waarbij aan geen *súbject* kan gedacht worden, dat het *ingestort heeft;* maar wordt het onderwerp voorgesteld als *zakelijk óbject*, dan is het door een *súbject* in een *lijdelijken toestand* gekomen, als: *Het huis is omvergehaald*, dat niet geschied kan zijn zonder *súbject*, dat het *omvergehaald heeft.*

Op bladz. 133 leest men, dat uitdrukkingen, als: *Het is van daag zoo koud; — Die man is zoo arm; — De vrouw heeft zoo'n hoofdpijn; — De kinderen zijn zoo stout; — Men moet zoo veel voor lief nemen*, zeer plat zijn, tot de taal van het gemeen behooren, en beter onderrigten tot een niet onvernuftige woordenvitterij verleiden. — En dagelijks hoort men de beschaafdste vrouwen zeggen: *De levensmiddelen zijn*

zoo DUUR; — *Het huishouden kost zoo* VEEL? — 'T is waar, ze kennen de *spraakkunst* niet, maar daarom, even als 't gemeen, de *taal* dikwijls zooveel beter. Bij dat onbedorven volkje ga ik althans ter school, als ik wat van de *taal* wil weten. — Wat is er nu van de zaak? Wij willen het van den Hoogleeraar ROORDA leeren (1). — Het bijwoordelijk aanwijzend voornaamwoord *zoo* wordt in een *complement* gebezigd om den *trap* of *graad* van een hoedanigheid of hoeveelheid, die onmiddellijk daarna met den *klemtoon* genoemd wordt, te beteekenen, als: *Zij is zoo* LIEF; — *het kost zoo* VEEL. Met het *onbepaalde lidwoord* is *zoo* meermalen een *attribuut*, waardoor een *hoeveelheid* wordt beteekend van een onmiddellijk daarop met den *klemtoon* genoemd voorwerp, als: *Hij heeft zoo'n* HOOFDPIJN; — *Zij heeft zoo'n* AFKEER *van wandelen.* Een bewonderenswaardigen, of ontzettenden, of op eenige andere wijze *treffenden* trap of graad duidt men aan door een uitroep er bij te voegen, als: *Het was*, O! ZOO DOM! — *Het was*, O! ZOO'N LIEF KIND!

Dr. G. v. W. B.

---

(1) Roorda, bl. 216.

GELDERSCH TAALEIGEN.

II.

„De studie der tongvallen is zeer verwaarloosd geworden, door het eens gevestigd dwaalbegrip, dat vele plaatselijke volkstalen, hoewel van eene onbetwistbare oudheid, slechts verbasteringen zouden zijn der algemeene schrijftaal. Het is juist in die volkstongvallen, dat men de geschiedenis der taal moet zoeken, schaars in de schrijftaal te vinden, die gewoonlijk een gewrocht is van nieuwere overeenkomsten, daar de oude woorden en spreekwijzen gezocht moeten worden in afgelegene hoeken, waar mode- en veranderingszucht minder invloed hadden."

Aalte. De pis of gier van het rundvee (dat op stal staat) die zich bij en om den mesthoop, mestbult, *vaalte* verzamelt en de mest bevochtigt; en ook wel afzonderlijk als meststof op den akker wordt gebracht. In 't Eng. is *ale* een zeker soort van bier.

Afschöttelen. Afschepen, afjacht geven, id. Overijselsch; eigenlijk van den zelfden schotel verdrijven of afbijten, zoo als de honden doen.

Allens of *allins*. Het zelfde, even eens, g
'teven, onverschillig: *alleens*, *al-eens*,
geheel eens, gelijk *alleen*, (*al-een*) *geh*
Eng. *alone*.

Vondel, *Joseph in Dothan*, 1692,
'tGewas valt niet *alleens* . . . .

Alleleens heeft I. de Harduyn, *U*
stukken, bladz. 51:

'Tvaert met hem *alleleens*, ghelijck men kan
Met 'tvoghelken te sijn, 't welck swaddert me
Ghetuymelt sijnd' in 't goor, daer 't wel uyt
Maer wat dat 't doet, of niet, het is verloren

bij wien men bladz. 6 ook *al-alleen*
alleen leest:

Ik ben van Sodoma den oirspronck *all-alleen*

Bedoesd zijn. Suf, verstomd, verbaasd,
verslagen, *perplex* zijn. Van het
of *duizen* (verwisseling van *oe* en
en *vuist* enz.) waarvan ons tegenw
zelen, voortdurend werkwoord.

Belzen, ook *sleën* genaamd; eene soort v
blaauwe, zeer kleine wilde pruim
Schlehen, aan den sleedoornstruik
uitermate wrang, zuur en samentr
smaak, zoo dat er de tanden *slee*, (s
slijten) van worden; ze krijgen echte
ten smaak als de vorst er over is g
wanneer de boerenjongens ze doorga
zitten.

Blekken. 'T blaffen of keffen der kleine hon
overdrachtig van menschen, vooral va
nige vrouwspersonen gezegd, die wat l
vinnig vallen in 't spreken, braaf den m
ren en snateren en dan wel eens overg

schelden, razen, tieren. *Blekken* staat door omzetting der *l* voor *belken*, dat tot de familie van *balken* en *bulken* behoort; woorden die de geluiden nabootsen door dieren voortgebracht wordende (1), Duitsch *bellen*, blaffen.

Bonnet. (Ook Overijselsch.) Een zwarte muts of kapje met overliggende dito veêr, die door de kleine boerenmeisjes wordt gedragen, en waar zij zich meê opschikken op feest- en heilige dagen, of wanneer ze naar de stad gaan; 't is het Fransche *bonnet*, maar geëigend aan zoodanige pronkkap der boerinnetjes.

Bremse, zie *daas*.

Brengen en *toebrengen.* Toedrinken; wanneer men bij 't overreiken van een borrel, dien op uitnoodiging eerst aan de lippen zet, vóór men 't glas overgeeft; voorts bezigt men het ook om een toast of eeredronk aan te duiden, dien men aan tafel of in 't gelag aan iemand opdraagt. Idem Overijselsch.

Brugge. Boterham, ook Overijselsch, Drentsch *brugge* en ook *brukkien*, hetwelk doet onderstellen dat het woord wellicht van *breken* is, waarvan ook *brok;* als wanneer het oorspronkelijk zou beteekenen een stuk (2) of brok broods, dat men later meer fatsoeneerde, tot sneedjes of plakjes sneed, smakelijkheidshalve met boter ging besmeren en waaraan de weelde eindelijk nog kaas enz. heeft toegevoegd. Deze gissing krijgt nog

---

(1) Van deze woorden is, voor zoo verre mij bekend, nog geene verzameling gegeven; ik heb er eene lijst van onderhanden, die ik later hoop te plaatsen.

(2) Te Breda is *stuk* voor *boterham* nog in gebruik; zie Hoeufft op *stuk;* vglk. deze plaats uit *Hondius' Moufe-schans*, blz. 274:

En noch selfs elck oogenblick
Bidden om haer daeghlickx *stick*.

meer waarschijnlijkheid, als men bedenkt, dat in de Middeneeuwen het brood niet werd gesneden, maar aan tafel gebroken (1), gelijk men ook nog zegt *het brood* of *zijn brood breken*, (conform *Statenbijbel*, *Handel.* XX: vs. 7.) *Cats* (editie *Feith*) III: 29.

God wort (en wel te recht) met bidden aengesproken
Eer dat' er eenigh *broot* aen tafel wort *gebroken.*

en wie kent niet *Tollens*' (naar *Bürger*):

Vrouw Magdalis *brak* nu haar laatste stuk brood,
En kon het van kommer niet eten.

hetwelk mij in het geheugen ligt.

Ik zie dat *ten Kate*, *Aenl.* deel II, blz. 136 ook deze afleiding voorstaat (2).

Bungel. Schop, schommel, schongel, waarvan

Bungelen. Schommelen, waarvoor men ook zegt *talteren*, *ruilen*, *beieren;* Engelsch *to bangle*, verslingeren. *Bungel* heet ook 1° een blok dat men de paarden in de weide aan een der pooten bindt, om hun het loopen en springen te beletten, en 2° een dwarshout dat den hond om den hals gehangen wordt ter voorkoming van jacht (art. 24 der jachtwet) (3). *Bong* of *bung* was oudtijds een muziekinstrument, later gebruikte men het woord om er een trom of trommel door aan te duiden; thans is *bong* in

---

(1) Vergelijk het opstel in den *Gelderschen Volks-Almanak* voor 1852, blz. 205: „wat onze voorouders aten en dronken, van Karel den Groote tot op het einde der kruistogten."

(2) Zie echter Dr *te Winkel*, *N. N. T. M.* III. 283; zie ook l. c. blz. 279.

(3) Luidende: „Buiten de steden, de kom der landgemeenten en de openbare wegen, mogen geene honden losloopen, tenzij voorzien van een slependen kruis*bungel.*

Gelderland en Overijsel een zeker vischtuig, (in Holland meen ik *tuimelaar* geheeten) zijnde een korte fuik met twee openingen of ingangen die naar binnen en bezijden elkaâr heenleiden. Het geheel wordt gespannen om vier door twee dwarsstokken uitgezette hoepels en voorts een steen of iets zwaars er aan bevestigd, om het ter vereischte diepte te kunnen doen zinken. Men gebruikt ze veel in den rij- of schaartijd, als wanneer er soms zoo'n aantal visschen in kruipt, dat men ze niet dan met moeite ophaalt of lichten kan; de uiterlijke gedaante van zoo'n *bong* heeft veel overeenkomst met een legertrom. Door verwissing van *ng* in *m*, ontstond van *bong* „bom," trom, *Vondel*, *Lucifer*, IV bedrijf:

Zoo dra ghij steeght in 't licht, en, op bazuin en *bommen*,
Door 't blakende gesternte en steenen quaemt te brommen.

welk *bom* we nog in *rinkelbom* (tamborijn) overig hebben. *Bong* vormde *bongen* (*bonken*, ergens op *bonken*) of *bungen* voor slaan of stooten, Engelsch *to bang;* van dit werkw. *bungen* kwam het zelfst. naamw. *bungel* dat weêr het voortdurend werkwoord *bungelen* gaf, „heen en weêr bewegen." *Bungelen* voor *bengelen*, trof ik aan bij *van Lennep:*

Hy greep in 't eind een kleine lier
Die *bungelde* op zijn rug.

en *Hofdijk:*

. . . . . Hy wees door 't raam,
Bestraald van d' avondglans —
Daar stak het *bungelende* lijk
Reeds uit den torentrans.

Daas, daze, blinde daas. Horzel of hurzel, paardenvlieg, bremse, tamelijk groote vlieg of wesp, met uitpuilende oogen, die hunne eieren tusschen vel en vleesch leggen. Men noemt ze *blinde dazen*, omdat ze blind ergens op neêr vallen, zonder los te laten, inzonderheid op de koeien, die er in de weide veel van te lijden hebben, zoodat ze als razend rondloopen, *horzelwoedend zijn*, genoemd. *Kiliaan*, *daese*, *daesele*, *daesene*, asilus, tabanus, welke woorden het *Dict. tetraglotton*, 1714 overzet door „wespe oft vliege die d'Ossen, koeyen, etc. seer quelt," en „een koe-vliege, bremse." Vergelijk ook zijn *daesen* en het Eng. *to dash.* — Men bezigt het woord *daze* ook van aankomende meisjes, die niet recht snugger of gaauw zijn in 't werk, Overijselsch *doedeldop.*

Dale, dale zetten, dale smieten. Nederleggen, op den grond werpen, „smiet oe dale," zet u neêr, ga zitten, neem plaats; „op en dale," op en neder; ook Overijselsch. *Dal*, *daling*, laagte. Middennederl. *dale*, *te dale*, naar beneden, nederwaart, omlaag, als *Walewein*, vs. 9347:

> Al duereleden (1) si die sale,
> Ende ghingen nederwaert *te dale*
> Den andren graet (2), enz.

Reinaert, vs. 890:

> Doe ginc hi neder *te dale*
> Eenen verholenliken pat.

Duk. Dikwijls en

Dukkels. Dikwijls, meermalen, het Overijselsche *dik* en *dikkels; duck* voor *dikwijls* treft men veel aan

(1) Doorgingen, [*overlijden*, overgaan].
(2) Trap, Lat. *gradus.*

in *der Minnen Loep*, als o. a. I vs. 2687, waar ook *dick* met de zelfde beteekenis, als:

Soe moghen dan die vrouwen spreken:
„Dese mannen sijn van lozen treken,
Sij ghecken (1) oick die vrouwen *duck*.
Als een wijff waent hebben gheluck
So en heeft sy nauwe een hantvol zonnen.
Si werden oick wail *dick* verwonnen
Mit schonen woerden van den man."

Emte. Mier, idem Overijselsch. Het staat in verband met het Duitsche *emsig*, vlijtig, bedrijvig, ijverig, naarstig, *Kiliaan emsich*, assiduus, die ook van *emte* op *miere*, formica verwijst, Engelsch *emmet*, mier, anders *ant*. (2). Vergelijk ook *Huydecoper*, *Proeve*, II. 358. Bijzonder wel strookt het aangehaalde met de rustelooze vlijt en aanhoudende werkzaamheid, *Emsigkeit*, welke die diertjes, gedurende het zomersaizoen aan den dag leggen, waar *Salomo* in een zijner spreuken zoo treffend op zinspeelt, (Spreuken 6 vs. 6,) en *Vondel* van zingt:

De mieren, in den bouw, om nootdruft te vergaeren
Des zomers, eer de kou des winters, zonder airen
En vrucht, haer overvall' zijn bezich in het velt,
Vervoeren ordentlijck de rijpe tarwe en spelt
Met yver in het hol. D' een sleept en torst het koren
Al zweetende op den neck. Een ander geeft de sporen
Aan traegen, en bestuurtze, en drijftze op 't smalle padt.
Het is 'er alsins drock. D' een geeft, en d' ander vat.
Zij bijten 't zaet in d' aerde, eer 't wortel koom' te schieten.
Voorzichtige arbeit zwicht voor lasten, noch verdrieten.

(Poëzy, 1682, I. 235.)

Vandaar dan ook de benaming van *emtegat*, van een

(1) Foppen.
(2) Zie ook *de Vrije Fries*, I. 167.

klein meisje gezegd, 't welk altoos in beweging is, om en voor de voeten dwarrelt en bezig is zonder juist veel uit te voeren „dwarrelgat, kriewelgat."

Fiedel, Duitsch *Fiedel*. Vedel, viool, waarvan

Fiedelen, Duitsch *fiedeln*, op de viool, vedel spelen en wel bijzonder er op krassen en schrapen, als de boeren speelluî of kermismuziekanten, doorgaans krukken en brekebeenen in 't vak, bij gelegenheid der dorpskermissen en landelijke bruiloften of feesten doen, waarvan Bilderdijk, *Buitenleven*, blz. 41 zoo meesterlijk en eigenaardig zingt:

Maar hier bij d'ouden Olm, die honderd jaren hengt,
Verzamelt zich de bloei en 't schoonste van de jeugd.
De Boersche vedel klinkt, en ieder maakt zijn paartjen.
De vreugde blinkt in 't oog, de hoed staat op een haartjen.
Men springt, men danst, men schokt, men huppelt in het rond,
En vat zijn meisj' in d' arm, en heft haar van den grond.
Het jonge hartjen klopt, by 't teder vingren nijpen,
En liefde koomt in 't spel, om in den hoop te grijpen.
't Genoegen lacht alom; gezondheid krijgt een blos;
De geest wordt opgebeurd; de leden worden los;
De steeds gerekte boog herstelt zich door 't ontspannen;
En zucht om leêg te zijn blijft uit het dorp verbannen.

met recht mag men op deze schoone versregels toepassen 's Dichters eigen zeggen (zoo dikwerf geciteerd) blz. 151 l. c.:

Bataven, kent uw spraak en heel heur' overvloed:
Zijt meester van de taal, gy zijt het van 't gemoed.

Er is nog een oud liedje, waarin onder andere voorkomt:

Den haverzak,
Waar de meid op lag;
Fiedeldi, fiedeldom,

Poesje wegge, wegge, wegge:
Fiedeldi, fiedeldom,
Poesje wegge.

Wie weet er meer van?

Foekepot, elders *rommelpot*, Engelsch *rumbling-pot*, te Hindeloopen *goefe* geheeten; vergelijk *Merkwaardigheden van Hindeloopen*, blz. 57 en 91. Voor die dit muziekinstrument niet mochten kennen, strekke de volgende beschrijving van wijlen Prof. Lulofs (1): „het bestaat uit een', met eene blaas bespannen pot, waarin een gat geboord is, door welk gat een houten steel (2) in dien pot gestoken wordt, die, bewogen en rondgedraaid, een dof, brommend geluid maakt; een geluid, hetwelk door het woord *foeke* zeer juist wordt uitgedrukt. Ik geloof dan ook," voegt hij er bij „dat het Geldersche *Foekepot* een naar den klank gevormd woord, of, zooals de Geleerden het noemen, *onomatopoioumenon* is." Dit streelende *foeka*, *foeka*, dat het hart en de gehoorzenuwen zoo zeer aandoet en treft, gaat vergezeld van den volgenden deun, ook bij Lulofs, l. c. blz. 314, met eene kleine wijziging te vinden:

'k Heb zoo lang met den foekepot geloopen,
'k Heb geen geld om brood te koopen,
Foekepotterij! Foekepotterij!
Geef mij een half centje (3) dan ga ik voorbij.

---

(1) *Eenige gedichten van Vondel*, 1838, blz. 313, in zijne *Inleiding* voor *Vondels* „de rommelpot van het Hanekot."

(2) *Van Moock* heeft ook zoo: „*rommelpot*, pot couvert d'une vessie, dans laquelle on fait hausser et baisser un *bâton* pour rendre un bruit sourd;" doch min juist: geen houten steel, maar een *rietje*, hetwelk het geluid geeft, om dat het hol is.

(3) Anders „een oortje."

Te Zwolle zingt men, behalven dit, er ook nog bij:

Vastenoavend is 't van oavend!
  Klink op de busse;
Alle mooie meisies hebben 'en man,
  Behalven ik en mien zuster.

of anders hiervoor:

Vastenoavend, hoerenkind,
  Ik hebbe nog geen man;
Ik heb nog een klein hoendertien,
  Dat zal er van oavend an.

op beiden volgt dan:

Als ik mien pöttien schoeren wil
  Dan zwèrt mie de doem;
Dan gao ik noar de buren
En laot mien pöttien schuren,
Dan goa ik noar de Fransen
En loat mien pöttien dansen;
Hier 'en stoel en doar 'en stoel
  Op ieder stoel 'en kussen;
Mooi meisien holt oe kinnebak toe
Of 'k smiet er oe 'en pannekoek tussen.

of wel:

Dan zal ik oe es kussen (1).

Maar dit is hier een hors d'oeuvre en dus basta. De *foekepot*, dien men in Overijsel ook kent, komt met Vastenavond op de proppen, wanneer de straatjongens, de *gamins*, onder 't zingen van het aangehaalde liedje, en al foekende

(1) (Zwolsch dialekt.). Vergelijk o. a. hiermede het tijdschrift *de Navorscher* van 1852, blz. 10. De volksliedjes in Overijsel door de kinders gezongen wordende, wensch ik, voor zoo veel ik ze te weten kan komen, bij de eene of andere gelegenheid nog eens mede te deelen voor hen voornamelijk, die, als ik, in deze deuntjes belang stellen. — Ieder heeft al zoo zijn speelpop (Elck zot heeft zijn Marot), immers de gustibus non est disputandum.

langs de huizen trekken, om eenig geld op te halen. Wat de afleiding betreft: *foekepot* is eigenlijk *stootpot*; bij *Kiliaan* toch vindt men, *fuyck*, pulsus, (het Fransche *le pouls*, ons *pols*,) „slag of stoot," en *fuycken*, pulsare, (het Fransche pousser,) „stooten," *Mellema*, *fuycken*, poulser. Vergel. nog *Reinaert de Vos* van *Willems*, 2en druk, blz. 270.

Foezel. Slechte jenever, id. Overijselsch. Na aftrek van de geestrijke deelen, 't zij dan van gerst of rogge, wordt het bezinksel of de draf veel aan varkens gegeven en te Zwolle onder den naam van *foezel*, *foezeldrank* te dien einde door de kleine boeren van de branderijen weggehaald; terwijl in Gelderland dat zelfde bezinksel genoemd wordt *juche* of *juchte*, Kiliaan, *juche*, sop, soep, draf, nat enz. in het Fransch *jus*, Lat. *jus*, in Holland *spoeling* geheeten; zie op *Zomp.*

Glieve. Spleet, scheur, reet, barst, opening als bij v. in een muur of beschot; „de deur op 'en glieve zetten," aanzetten, op een kier zetten; van *glieven*, *klieven*. *Kiliaan*, *klieve*, vetus (verouderd) „spleet."

Griezelke of *kriezelke.* Beetje, kleinigheid; verwisseling van *ie* en *ui* (als *kieken* en *kuiken*): *gries*, *gruis*, *gruizen*, *gruizel*, *gruizelen*, *vergruizelen.*

Gupse. Zoo veel als men in de beide, aan elkander gevoegde en bij wijze van een kommetje of nap omgebogen handpalmen kan bergen, „een gupse vol kersen of noten," *Kiliaan*, *gasp*, *gaps*, *hand-vol.*

Hangerig (waarvoor men ook wel eens hoort *sloerig*) zegt men van iemand, die niet frisch is, eene ziekte onder de leden heeft, zonder recht te weten waar 't hem schort; kwijnend, lusteloos, neêrgedrukt, geen lust aan eten of drinken, of

werken hebbende, van streek, van de wijs zijn, geeuwerig en gaperig, rekkerig en trekkerig, kolderig en beverig zijn.

Hangoor. Ronde, ruwe boerentafel met neêrhangende zijbladen, die men op en neêr kan slaan; anders *klaptafel* genoemd.

Hank. Kolk, inham of vijver, die een eind wegs in een wei- of oeverland schiet en tevens gemeenschap heeft met de daarnaast of voorbij loopende beek of rivier; het zij dat het een oud en verlaten stroombed zij van het water dat eene andere richting heeft genomen, of wel dat het opzettelijk tot een of ander einde aldaar gegraven is.

Zoodanig een *hank* is somtijds zeer vischrijk en wordt dan ook door den eigenaar of recht verkrijgende gedurig met de zegen afgetrokken. *Hang* of *hank* is door verwisseling van *ng* en *m*, als *prangen* en *pramen*, één met *ham*, *inham*, Engelsch *ham*, knieboog.

In geels niet. In het geheel niet, id. Overijselsch.

Kistentuug. Het gala- sabbaths-, of staatsiekleed van den boer, dat slechts bij plechtige gelegenheden aangedaan en overigens zorgvuldig in de kleêrkist wordt weggeborgen; zondagspak. In Drenthe en Overijsel ook bekend. Van *kist* en *tugen (tuigen)* trekken, aantrekken, aandoen: *kistenpak.*

Kloft. Verzameling, menigte, bende, hoop, troep, vlucht, koppel; men gebruikt het van bijeenscholende menschen, als „'en heele kloft deerns;" doch inzonderheid van vogels, als patrijzen of veldhoenders, duiven, enz. die troepsgewijze vliegen en bijeenblijven. Vergelijk over de afleiding mijn *Overijselsch Taaleigen* in Dr. *Te Winkels Taalmagazijn.*

Koeze. Boerenwandelstok, id. Overijselsch; een tamelijk lange stok, gewoonlijk van een eiken tronk afgescheurd en van onderen met een krommen dikken knoest of knobbel voorzien. Zoo'n knots heeft de landman in de hand, wanneer hij zich van huis begeeft en over weg of ter markt gaat. *Kiliaan kuys, kuyse*, knots, het Fransche *massue;* vergelijk *Huydecoper, Melis Stoke*, III, 82.

Krek. Net, juist, volkomen: „'t is krek zien vaâr," hij gelijkt volkomen zijn vader; Fransch *correct*, Lat. *accuraté.*

Kroot, ook wel dubbel *bietekroot.* Biet, bietwortel, vergelijk het Fransche *carotte.*

Lanter of liever *lanther*, saamgetrokken uit *landheer*, dat is de landeigenaar, die zijn land, enz. in pacht uitgeeft om het te bebouwen voor een zekere geldsom of op de garve. Het is de gewone eerbiedige aanspraak van den boer jegens zijn heer.

Liefzeerte. Buikpijn, van een mensch, *balgpiene* van een dier gezegd; zie *tandzeerte.*

Mekoar of *makoar.* Malkander, elkander; saâmgetrokken van *malk*, met uitwerping der *l* en *ander*, ââr.

Mèken. Meisje, Overijselsch *maachien.*

Moor. Klein koffieketeltje, dat gestadig op en bij het vuur of in de heete assche staat, en dat zelden wordt gezuiverd, althands nooit van buiten, zoodat het er *zwart* en berookt uitziet en dan ook niet op tafel verschijnt.

Niedsch. Hevig, ruw, hard, onbesuisd, krachtig, geweldig, onbehouwen, lomp, vinnig, bij v. „iemand 'en niedschen slag geven," d. i. een slag, die door nijd en kwaadaardigheid wordt bestierd, en dus alles behalven malsch en verschoonend neêrkomt; Duitsch *neidisch.* Holl. *nijd.*

Overstuur in 1° *overstuur zijn*, aangedaan zijn, id. Stads-Friesch, te Hindeloopen *oersteér;* 2° *overstuur gaan*, te loor gaan; beiden in Overijsel gehoord; vergelijk mijn *Overijselsch Taaleigen.*

Pardoes. Waarachtig, waarlijk, zoo waar; een vloek, het Spaansche *par Dios*, bij God, zoo als ook de Heer *Halbertsma* het verklaart; vergelijk ook *Bilderdijk, over een oud Amsterdamsch Volksdeuntjen, Leyden*, 1824, blz. 11. Ook Overijselsch, en zoo vonden wij het ook in de *Rijmen* van den in jeugdigen ouderdom overleden Zwolschen dichter *J. C. Pruimers*, Amsterdam, 1821, blz. 64:

> Op zoo'n duvelse temptautie,
> Kan, *perdous!* en borrel staun! (staan).

Pardoes beteekent ook onverwachts, onvoorziens: „hi viel em zoo pardoes op 't lief," zoo plotseling; als zoodanig wordt het door den Heer *Halbertsma* op eene andere plaats afgeleid van het Fransche *perdu*, Italiaansche *perduto*, verloren, terwijl hij er bij voegt: „de Engelschen hebben *perdu* in den zin van eene wacht in hinderlage op eenen gevaarlijken post. *To lay perdue.*" *Overijsselsche Alm. v. Oudh en Lett.* voor 1845, blz. 236.

Peppel. Idem Overijselsch. Popel, popelboom populier, esp, abeel, Lat. *populus.* Het woord komt van *popen*, en vormt het voortdurende werkwoord *popelen* of *poperen*, beven, sidderen, trillen, schudden. Zie *Kiliaan* met *van Hasselts* aanteekening. Hij is dus genoemd wegens het trillen der bladeren, die bijna altoos in beweging zijn, en daarom spottenderwijze wel *vrouwentongen* genoemd worden, welke benaming *Huydecoper*, *Proeve*, III, 49 niet onaardig vindt, waarmede *Bilderdijk*, *Geslachtslijst*, II, 367 niet

kan instemmen. De beteekenis van sidderen, enz. zit ook in de Fransche benaming *tremble*, anders *peuplier*.

Poer. Hakblok; denkelijk verwant aan *porren*, in den zin van slaan, kloppen, houwen, hakken; het Amsterdamsche *porren*, kloppen, wekken: „hier gaat men uit porren," waarvan zie *Bilderdijk* op *Por*.

Pulken. Trekken, rukken, men hoort het zeggen van kinderen, als ze bij v. in den neus wroeten en peuteren: „Lig toch zoo niet te pulken in de neuze." 't Woord is door verzetting der *l* één met *plukken*, als *born* en *bron* enz.

Ruilen. Schommelen, (anders *bungelen* of *talteren* (1)); Holl. *ruilen*, keeren, verwisselen, Fransch *rouler*.

Ruven. Veldrapen of veldknollen, Duitsch *Rüben*, bij *Kiliaan*, *roef*, *roeve*, *rof* (verouderd) rapum; ze worden doorgaande op het licht omgeploegde stoppelland gezaaid en zijn hoofdzakelijk bestemd tot stalvoedering voor het vee. Men noemt ze ook wel *knollen*, met dit onderscheid echter, dat *ruven* alleen wordt gezegd van het najaarsgezaai, terwijl onder *knollen* ook het voorjaars- en zomergewas wordt verstaan.

Men vindt nogtans onder deze *ruven* (wit of geel van kleur), die zeer smaaklijk zijn, en ook wel te koop worden aangeboden, ofschoon het overigens een luchtige en winderige kost is; vandaar het Moffrikaansche liedje:

Sauerkraut und Rüben
Haben mich vertrieben;
Hätte meine Mutter Fleisch gekocht,
Ich wäre wohl länger geblieben.

---

(1) Waarvan in de 3e bijdrage.

In een koddig Twentsch en Drentsch bruiloftsdicht bij *Scheltema, Geschied- en Letterk. Mengelwerk*, d. 5 stuk 2 leest men blz. 202:

. . . . it vryen is soo seute
As gebraden lammer veute;
Ja, i meugt mi wol geleuven
Seut as schapen vlysch mit *reuven.*

De uit het zaad geperste of geslagen olie gebruikt men in de lamp en in spijzen en wordt *ruvenöllie* (raapolie) genaamd.

Schappe. Plank om iets op te zetten, bij v. in een kast, boekenhanger, enz. id. Overijselsch; elders bij uitbreiding voor de kast zelve. Het woord komt al in den *Heliand* voor, zie o. a. de fragmenten door wijlen den Belgischen Taalkenner *Vandenhove* (Delecourt) meêgedeeld in 't *Taelverbond*, 1853. Van daar *schapraai*, kast met schappen, in 't bijzonder etens-, brood-, spijskast, als *Hondius, Moufe-schans*, blz. 197:

Uwe boogaerts en u hoven,
Uwe *spende* en u *schapprae*
Staen van onder en van boven
Open onder mijn genae.

Vergelijk o. a. *Hoeufft, Bredaasch Taal-eigen*, blz. 511.

Scheper. Herder, schaapherder, schaaphoeder of alleen *hoeder*, als:

De *Hoeder* drijft de trage kudde
Naar weide en heideveld en broek.
(*Hofdijk*, Kennemerland I. 13).

Ook Overijselsch en Drentsch, Duitsch *Schäfer. Kiliaan*, *schaeper*, *Mellema*, *scheeper.* Vergelijk *Hoeufft, Bredaasch Taal-eigen*, blz. 517. Het ware te wenschen dat zoodanige woorden in onze algemeene taal weder werden opgenomen, zoo

als ze er vroeger als echte landskinderen toe behoorden. De poëzy althands zou er bij winnen en een geschikten plaatsvervanger bekomen voor het ellenlange en ondichterlijke *schaapherder*, dat zich zoo slecht in de maat en kadans vlijt; en zulks nog te meer omdat de woorden *herder* en *hoeder*, waar men gewoonlijk zijn toevlucht toe moet nemen, dikwerf te onbepaald uitdrukken wat men er onder verstaat, daar men er de beteekenis van uit hetgeen vooraf gaat of volgt of wel uit zijn eigen verbeelding moet opmaken of gissen.

Schiew. Vogelverschrikker, tuinspook, schrikbeeld in hoven, enz. waar men de vogels mede bang maakt, molik. *Schiew* of *schuuw (schuw)*, Duitsch *Scheuche*, *Kiliaan Schouw*, terriculum, hetwelk het Dict. tetraglotton 1714 overzet door: „*chose qui épouvante, épouventail.* Een vervaerlijk ding, dat vervaerdheyd aenjaegt, een sjamme;” waarvoor onze Staten-bijbel *schouwsel* (Duitsch *Scheusal)* heeft, *Baruch*, VI, vs. 69.

Het woord behoort tot *schuwen (schouwen)*, uit vrees vermijden, enz. Duitsch *scheuchen.* Het Fransch heeft voor ons woord *épouvantail* van *épouvanter*, schrik aanjagen, vervaard maken. *Schiew* past men ook toe op menschen, die wonder vreemd toegetakeld en opgeschikt zijn: „i ziet er net uut als een schiew;” zoo zegt men ook *schiewleelijk* voor afschuwelijk leelijk, zoo leelijk en mismaakt als een *schiew* of spook, elders *schreeuwleelijk.* Bij Dr. *van Vloten*, *Het Nederlandsche kluchtspel*, vind ik het woord *scu* gespeld, als blz. 18:

. . . . . siet mi desen *scu*

en blz. 23:

besiet mi wel, dunc ic u een *scu?*

vergelijk de plaatsen in heur verband.

Schinke. Ham, ook Overijselsch en Drentsch, oudtijds en ook thands nog in Vlaanderen *hespe* Dict. tetraglotton „*perna*, hespe, hamme." Vergel. *Kiliaan.* Hollandsch *schonk*, *schenk*, *schink*, *schinkel*, *schenkel*, Duitsch *Schinken*, „ham, dij, bil."

Scholte (schout). Boerenburgemeester, burgemeester in een buitengemeente; ook een groote boer, heerboer, als in Overijsel; zoo heet *de hoofdige boer* in *Starings* aardige vertelling onder dien naam (1) „Scholte Stuggink."

Schöttelen noemt men collectief de potten en pannen, tellers en teilen, waarin het eten of de middagspijze wordt gereed gemaakt en opgedaan. Van daar het saamgestelde *schöttelwater*, voor „vaatwater," dat is het warme water, waarin de geheele etenstoestel, ná gemaakt gebruik, wordt afgewasschen en gezuiverd.

Schramen, *schraamkes*, Overijselsch *kuechies*, *(ue* als in 't Fr. *heure)* Holl. *kajen.* Uitgebraden en uitgeperste dobbelsteentjes vet of reuzel. Het woord staat in verband tot *schrempen*, branden, zengen, schroeien, bij *Huygens* I, blz. 275:

. . . . maer jonge Li'en zijn kloeck;
Sy kijcken sonder bril in 's Werelds groote boeck,
En lesen 't lustigh door; en vinden sy daer bladen
Met inckt van swaerigheit en kommer overladen,
Sy gaen niet door de sloot, sy springens' over heen,
En maecken witt van swart, en smelten Jae tot Neen:
Tot dats' eens in de keers haer wieken voelen *schrempen.*

---

(1) Waarover men des verkiezende zie *Starings leven* door *Lulofs*, 1843, blz. 27, 155 en 214.

Schrimpen is Groningsch voor *vet smelten*. *Schrempen* of *schrimpen* is met voorgevoegde *sch* van *rimpen*, *rimpelen*, frequentativum, dat met *k* vooropkrimpen, *inkrimpen*, samentrekken, optrekken vormt en waarvan ook *schrompen*, frequent. *schrompelen*, *verschrompelen*, verrimpelen, verdorren, als *Bilderdijk*, *Winterbloemen*, II. 102:

..... 'k Laat aan u de zegepalmen over,
En schuil met hangend hoofd in 't lang *verschrompeld* lover.

Slief. Ook Overijselsch, Drentsch *sleef*. De groote of houten pollepel, waar men de spijzen meê uit den etens- of kookpot in de schotels of teilen schept. *Kiliaan* heeft *sleef*, zie *pot-lepel;* Engelsch „to laugh in one's *sleeve*," in zijn vuist lachen. Vergel. *Bild.* op *sleuf*, die aldaar zegt: „*Sleyf* is in het IJslandsch een *lepel*."

Spinde. Brood- of etenskast, id. Overijselsch, bij *Kiliaan* *spende*, *spinde* en *spijnde*, hetwelk overeenkomt met het Drentsche *spiende;* het woord is van *spenden*, *spinden*, geven, deelen, uitdeelen, Lat, *expendere*, Eng. *to spend*, Duitsch *spenden;* thands *spendeeren* met een bastertuitgang, Duitsch *spendiren* en waarvan ook *spint*, als deel, toedeel, maat. *Spinde* is dus een kast, waarin men bergt 't geen uitgedeeld, verbruikt, genuttigd wordt. Zoo heeft *Kiliaan* nog *spind-brood*, *deyl-brood*, panis gradilis, enz.

Bij Bilderdijk komt *spinde* nog voor (1), *de Dieren*, blz. 45:

Vermelde ik 't huisdier, dat, van 't warme bont omringd,
Zich aan de haardsteê vlijt, langs dak en boomtak springt,
En 't knagend ondier weert uit voorraadschuur en *spinden*.

---

(1) Vergelijk ook op *Schappe*.

Sprekke, als: „sprekt es 'en sprekke," zeg eens iets meê, spreek eens een woord meê, zeg, praat ook eens wat; Friesch „nin sprek sprekke," geen woord spreken; *Vrije Fries*, I, 88 op *bol; nin* is *ne-in*, niet een, geen, als *nooit*, *ne-ooit* enz.

Steren. Star of ster, meervoud *sterens*, starren; „'n steren in 't ies vallen," zoo geweldig op 't ijs neêrvallen, dat er als een ster met uitschietende stralen in te voorschijn komt; *'n steren met 'n start*, staartster, komeet.

Tandzeerte. Tandpijn; daar en tegen *koezepine*, kiespijn; *zeer*, *zeer-e*, *zeerte*, met ingevoegde *t.*

Te hoope. Te samen: „goên dag te hoope," goeden dag te samen. *Vondel* (editie *van Lennep*) I. blz. 373:

En danssen zien *te hoop* vijf Heeren en twee Vrouwen.

en blz. 759:

Van wijd en zijd *te hoop* vergadert op een stê.

Teller. Etensbord, *taljoor*, *teljoor;* Fransch *tailloir*, Duitsch *teller.*

Ulk. Bunsing; bij *Kiliaan ulck*, *ullick*, *ullinck;* id. Overijselsch en Drentsch; de bunsing of bonsing is een soort van wezel, maar grooter, en bruin van kleur, die vooral onder het pluimgedierte groote verdelging en slachting aanricht, als bij v. onder de kippen, door ze den kop af te bijten en 't bloed af te zuigen. Om die reden wordt op zijn vangst veel prijs gesteld, alsmede om zijn dik en heerlijk zacht bont of hermelijn. Wanneer het dier gevangen zit of op 't punt is van gevangen te worden, verspreidt het van angst een geweldigen en ondragelijken stank; van daar het Holl. spreekwoord: „stinken als

een bunsing," waarvoor de Gelderschman zegt: „stinken als een pravaat" *(privé)*.

Wiske. Wischje, handvol, kleinigheid; van daar *wissewassie*, *wisje-wasje*, Engelsch *wishy-washy*, als bij *Huigens*, wien het aanleiding gaf tot eene woordspeling in het volgende aardige sneldicht:

Wat redenen ick sprack, ik hoorde niet uyt Jasje
Als tut, tut, *wisje wasje:*
In 't ende wierd' ick gramm, en stiet hem in een plasje;
Doe seide ick op mijn' beurt, gaet henen, *wiss je wass je*.

Wisse. Zeker, gewis, „wisse wel," wis en zeker.

Zomp. Varkenstrog, spoelingbak, als bij *Hondius*, *Moufe-schans*, blz. 280:

Off uyt haere *spoelijngh-back*
Vult de Verckens haeren sack.

Zunde. Zonde; voorts jammer, spijt, bij v. „'t is zunde van de deerne; „ook hoort men wel eens meer volledig „'t is zunde en jammer;" dit *zunde* maakt voorts *zundig*, dat als een bevestigend of bekrachtigend stopwoord wordt gebezigd, als in de spreekwijze: „'t is zoo zundig woar," voor 't is wis en zeker, ongetwijfeld waar; en dit is weder eene brevilokwentie of kortsprake voor: 't is zoo zeker waar, als ik een zondig mensch ben.

16 Maart 1856. T. H. BUSER.

VERBETERINGEN

DER

VOORBEELDEN VAN GEBREKKIGE TAAL,

UIT GEDRUKTE WERKEN ONTLEEND,

den liefhebberen van taaloefening ter verbetering aangeboden.

(*Bladz.* 141 *en volgg.*)

---

31. Jezus opstanding was de krachtigste, onwedersprekelijke bevestiging van de waarheid zijner leer en de goddelijk-

31. Jezus'[1] opstanding was de krachtigste, onweêrsprekelijke[2] bevestiging van de waarheid Zijner[3] leer en van[4] de god-

[1] Wanneer eigennamen op een' sisklank in den verbogen 2. naamv. staan, voegt men er gemeenlijk ' achter, b. v. Paulus' brief aan de Romeinen.

[2] Hier beviel ons *weêr* beter.

[3] De voornaamwoorden, die voor God en Jezus (Christus) staan, worden door de meesten met een hoofdletter geschreven.

[4] De herhaling van dit *van* moge hier al voor de duidelijkheid niet volstrekt noodig zijn, zij maakt den stijl echter vloeijender.

heid zijner zending; en welk doel kon men hebben met openlijk op te treden als getuigen dezer opstanding, dan om ook alom de leer als waar en Goddelijk te verkondigen?

delijkheid Zijner [3] zending; en welk ander [5] doel kon men hebben met openlijk op te treden als getuigen [6] dezer opstanding, dan om ook allerwegen [7] Zijne [5] leer als waar en goddelijk [8] te verkondigen?

[5] De bijvoeging van dit *ander* maakt den zin duidelijker.

[6] Dewijl *men* ook meer dan één persoon voorstelt, aarzelen wij niet, *getuigen* hier in het meervoud te laten staan.

[7] Ter vermijding van *om*... *alom*, wordt hier voor het laatste *allerwegen* gebezigd.

[8] Even als *goddelijk*heid behoort ook *goddelijk* met eene klein *g* te worden geschreven.

32. Laat ons dan hier een weinig toeven, door naar onze waarnemingen en grijze ondervinding u opmerkzaam te maken op de wijsheid van God onzen hemelschen Vader, de bron des lichts, in het toelaten van zoo veel duisters op de paden onzes levens, want wij vinden ons daartoe opgewekt, omdat wij u lief hebben, en uwe beste belangen ons aan het harte liggen.

32. Laten wij [1] dan hier een weinig toeven, om [2] naar onze waarnemingen en grijze ondervinding u opmerkzaam te maken op de wijsheid van God [3], onzen hemelschen Vader [4], de bron des lichts, in het toelaten van zoo veel duisters op de paden van [5] ons leven; [6] want wij vinden ons daartoe opgewekt, omdat wij u liefhebben [7] en uwe beste belangen [8] ons aan het harte liggen.

De noten ontbraken in de kopie. Men verwachtte ze in het volgende nommer.

33. De wakkere meester was heden zoo geheel in zijn' schik in den huisselijken kring bij het smakelijkst zondagsmaal, want van voorname gasten hield hij niet, en hij was nooit vrolijker, dan wanneer hij in het gezelschap van zijne dochter Gertrude en zijne beminde leerlingen Theobald en Hubert eenen beker echten Duitschen wijn drinken en zich ongedwongen aan zijne luim overgeven kon.

33. De wakkere meester was heden bijzonder [1] opgeruimd [2] in den huiselijken [3] kring, want hij was geen vriend [4] van aanzienlijke [5] gasten; en men zag hem [6] nooit vrolijker, dan wanneer hij in het gezelschap van zijn [7] Getrude en zijn [7] beminde leerlingen Theobald en Hubert een [7] beker echten Duitschen wijn kon [8] drinken en zich ongestoord [9] aan zijn [7] luim overgeven.

[1] *Zoo* vordert *als* of *dat* na zich, hetwelk hier ontbreekt: daarom was deze verandering noodig.

[2] *In zijn schik zijn* behoort tot de taal van het dagelijksche leven, ja is zelfs een weinig plat.

[3] Dat in dit en dergelijke woorden ééne *s* toereikend is, werd reeds voor jaren door Siegenbeek zelven erkend.

[4] *Houden van* moge al niet uitsluitend tot de platte volkstaal behooren, fraai is de uitdrukking niet, waarom wij hier aan *een vriend zijn van* de voorkeur geven.

[5] *Aanzienlijk* beviel ons hier beter, dan *voornaam*.

[6] *Men zag hem* voldoet hier ruim zoo goed als *was hij*.

[7] Men laat de uitgangen van de bezittelijke voornaamwoorden (1), van *geen* en het niet-bepalende lidwoord *een* meer en meer weg, gelijk men bij onze beste schrijvers zien kan.

[8] In gevallen als dit is het vaak onverschillig, of het hulpwoord voor of achter staat: dewijl dit zindeel tamelijk lang is, wordt door de gemaakte verandering de meening van den schrijver duidelijker.

[9] *Ongestoord* beviel ons hier veel beter, dan *ongedwongen*.

(1) Met uitzondering van *ons*.

34. Men zou hen gevolgelijk kunnen vergelijken bij sponzen, welken de Keizer den tijd laat zich te vullen om ze vervolgens tot zijn eigen voordeel uit te persen, en ze dan weder uit te werpen om nieuwe sappen in te zuigen.

34. Men zou hen derhalve [1] kunnen vergelijken bij sponsen [2], welke [3] de Keizer den tijd laat om [4] zich te vullen [5], ten einde [4] ze vervolgens tot zijn eigen voordeel uit te persen, en ze dan weêr [6] uit te werpen, om nieuwe sappen in te zuigen.

[1] *Gevolgelijk* is niet zeer welluidend, hierom bedienden wij ons van *derhalve*.

[2] Het woord *spons* behoudt in het meervoud de *s*, even als *slons*.

[3] Spons is van het vr. geslacht.

[4] *Om* kwam ons hier, zoo al niet volstrekt noodzakelijk, ten minste gepast voor: daarom werd het volgende *om* voor *ten einde* verwisseld.

[5] Hier is een comma noodig.

[6] Om de *zes* toonlooze lettergrepen ten minste met een te verminderen, schreven wij *weêr* in plaats van *weder*.

35. Een jager zijnde in den volsten zin des woords, beschouwde hij de verschillende bewegingen van al de hem verzellende jagersbenden, gelijk een generaal de operatiën eener armee op

35. Daar [1] hij in den volsten zin des woords een jager was, beschouwde en leidde [2] hij de verschillende bewegingen van al de hem verzellende jagersbenden, gelijk een opperbevelhebber [3] de operatiën

[1] Tegenwoordige deelwoorden, zoo als hier gebruikt, kent de spreektaal niet: men vermijde ze dus in de schrijftaal zorgvoldig.

[2] Dit *en leidde* is hier noodig om het volgende een opperbevelhebber.... leidt.

[3] Dit woord is hier gebezigd, om, zoo min mogelijk, basterdwoorden te gebruiken.

het slagveld leidt: hij verdeelde de rollen, wees ieder zijnen post aan, en behield voor zich zelven altijd de moeijelijkste en gevaarlijkste; men zag hem om zoo te spreken, overal te gelijk, de honden aanhitsende, de pikeurs aansporende, en zich met de stoutmoedigste onverschrokkenheid in het digtste geboomte wagende, waar velen hem niet zouden hebben durven volgen.

van een leger [4] op het slagveld leidt: hij verdeelde de [4] rollen, wees ieder [5] zijn [5] post aan, en behield voor zich zelven altijd den moeijelijksten en gevaarlijksten [6] hij was [7] ,[8] om zoo te spreken, overal te gelijk, hitste [7] de honden aan, spoorde [7] de pikeurs aan, en waagde [7] zich met de grootste [9] onverschrokkenheid in het digtste geboomte, waar velen het niet zouden gewaagd hebben [10], hem te volgen.

[4] *Leger* drukt het denkbeeld even zoo goed uit, als het basterdwoord *armee,* dat buitendien *armée* behoorde te wezen.

[5] Zie 33 [1].

[6] *Post* is van het m. geslacht.

[7] Dit zal toch wel het zelfde uitdrukken, en dient tevens, om de volgende drie deelwoorden te vermijden.

[8] Hier moet een comma staan.

[9] *Stoutmoedigste* beviel ons hier niet, dewijl het naar ons inzien de bedoeling van den schrijver slecht uitdrukt.

[10] *Vier* werkwoorden op *en*..... hoe wanluidend!

36. In plaats van zijn waanzin te trachten te genezen, stelde hij er zijn trots in dien te willen doen zegevieren.

36. In plaats van pogingen aan te wenden, om [1] zijn waanzin te genezen [1], stelde hij er zijn trots in [2], dien [3] te doen zegevieren.

[1] *Te trachten te genezen* is al zeer wanluidend. Indien er nog stond: *In plaats van te trachten zijn waanzin te genezen.*

[2] Hier behoort, naar ons inzien, een comma te staan.

[3] Was het zijn trots, dat hij *den wil had?* Wij gelooven niet, dat sulks de bedoeling van den schrijver is.

VOORBEELDEN VAN GEBREKKIGE TAAL,

UIT GEDRUKTE WERKEN ONTLEEND,

den liefhebberen van taaloefening ter verbetering aangeboden.

(*Vervolg van bladz.* 143.)

---

48. Ik zie den dood, zijn' dienaar....; hij heft zijnen sikkel op.

49. Het eenige middel om het doel te bereiken zou dus daarin gelegen zijn, dat de raad wierd verpligt hetzij een der personen te verkiezen door den schoolopziener aanbevolen (de plaats. schoolcommissie toch zou niet altijd genoegzaam bekend zijn met het onderwijzend personeel uit andere gemeenten), hetzij ingeval de vergelijkende examens wierden behouden eene keuze te doen uit een zeker aantal der daarbij uitgemunt hebbende mededingers.

50. Onmerkbaar had hij den weg naar de allée ingeslagen, die voor ruiters en rijtuigen ingerigt is.

51. Heemskerk, die dwars door 't ijs en 't ijzer dorst te streven,
Liet de eer aan 't Land, hier 't lijf, voor Gibraltar het leven (1).

---

(1) Dit grafschrift op den Admiraal Jakob aan Heemskerk luidt bij Hooft:

Heemskerk, die dwars door 't ijs, en 't ijzer darde streeven,
Liet d' eer aan 't landt, hier 't lijf, voor Gibraltar het leven.

52. Ik ben besloten, te toonen, dat ik de laatste spruit van de familie ben.

53. De verzoeker is niet zoo ligt te verjagen, dan misschien door de verijdeling onzer dierbaarste hoop.

54. Zich spoedig herstellende, stelde Rosalind hem hare nicht voor, terwijl hij zijne pligtplegingen met zijne gewone kalme hoffelijkheid bewees, en zijn genoegen te kennen gaf van aldus zijne kennismaking met jufvrouw Vernon te vernieuwen.

55. Ik begrijp u volkomen, lieve Rosalind, en ik zal Cyril zeggen, dat hij zich niet moet verbeelden, dat uw verblijf hier een paar dagen langer eenige verandering maakt in het antwoord, dat gij dezen morgen gegeven hebt.

56. Den volgenden morgen kwam zij vast besloten bij Rosalind, en zeide haar, dat het haar te pijnlijk viel te blijven, waar zij verdacht werd, en dat zij voelde, dat het beter was, dat zij scheidden, hoewel het haar bedroefde hare lieve jonge meesteres te verlaten, die zij altijd zou blijven liefhebben.

57. Het meisje was zoo verdiept in deze gedachten, toen zij langzaam haren weg langs het pad voortzette, dat glibberig was door het half ontdooide ijs, dat zij niet merkte, dat mijnheer Sackville haar volgde, voor dat hij digt bij haar was.

58. Vermag men dus deze beschutting voor nadeel vrij te waren, zoo is dit niet, omdat die beschutting het maanlicht afweert, maar omdat zij het aanzienlijk warmteverlies door afstraling, dat anders de planten in zulke onbewolkte nachten als waarin de maan helder schijnen kan, ondervinden, tegengaat en verhindert.

59. Rosalind wilde niemand, wie het ook ware, verdringen, en de verzoeken van mijnheer Forester zouden mogelijk geen gehoor gevonden hebben, als zij niet ondersteund waren geworden door de stem

zijner moeder van het andere eind der kamer, die Rosalind vrzocht, om hare belofte te vervullen van hare geliefkoosde ballade van de *Hulsttak* te zingen, „die met den tijd van het jaar en de plaats ook overeenkomt," merkte mevrouw Forester aan, met een blik de kamer rond ziende, wier eiken houten paneelen, met loofwerk gesneden zoldering, en gothische ramen nu sterk versierd waren met kersmisgroen.

60. Zoo Lord Desmond zoo goed wil zijn, zijne redenen op te geven, waarom hij de weekdienst niet goedkeurt, zal ik, hoop ik, niet onovertuigbaar zijn, maar voor als nog beken ik, dat ik meen, dat een uur, dat aan het een of ander nutteloos werk wordt besteed, minder werk doet, dan dat men denzelfden tijd in de kerk doorbrengt.

61. Hun gesprek werd nu gestoord door het opstaan van mevrouw Forester, die zeide, dat zij vond, dat de lucht er uitzag naar eenen sneeuwstorm, en dat zij zich wezenlijk moest haasten, om 't huis te zijn, eer die kwam.

62. Het teekenboek doorbladerende, werd Roze op eens getroffen door eene schets in waterverw.

63. Johan was de vreugd van 't gezin en de troost zijner moeder, toen zij in het gedrag van haren oudsten zoon smartelijk gewond werd, wiens dood zij sinds eenigen tijd te droeviger betreurde.

64. De cultuur van den tabak is een belangrijken tak van onzen landbouw, verlevendigt de handel in tabak en het vertier onzer groote koopsteden en geeft de fabriekmatige behandeling er van aan duizende handen werk.

65. Kon men de menschen maar wat beter in het hart zien, om te weten naar welke drijfveeren zij handelen! Maar Sinclair had zich ten dien opzigte niet zoo zeer behoeven te bekommeren. Het was genoeg om hare dochter te zien, om de betoovering, die zij uitgeoefend had, te kunnen verklaren.

VRAGEN.

21. Voor eenigen tijd las ik in: „De Huisvriend" het woord *ijstegel*. Het kwam mij voor een drukfout te zijn, dewijl mij geen ander woord dan *ijskegel* (1) bekend was. Eenige dagen later ontmoette ik het zelfde woord in een volgend nommer tweemaal digt bij elkander. Is dit *ijstegel* misschien een Groninger provincialismus?

22. Moet men met Bilderdijk *Haarlemer*, *Arnhemer* (2), enz. of met Mr. J. van Lennep (3) *Haarlemmer*, *Arnhemmer*, enz. schrijven?

23. Men leest ergens: „*Beenen* worden doorgaans onderscheiden van *voeten*, als strekkende zich van de *heup* af tot de *enkels* toe." Is deze bepaling juist?

24. Is „*ten* getale *van twintig*," enz., hetwelk dikwijls voorkomt, goed te keuren?

(1) Als provincialismus ook *ijstap*.

(2) Schoon men *Bentheim* schrijft en (hoewel in het gewone verkeer ook vaak *Benthem*) spreekt, hoort men gedurig *Benthemer bad*, *steen*.

(3) Zie het Mag. van Taalk.

CORRESPONDENTIE.

De verbeteringen van den Heer J. W. Schepers zijn over het algemeen goed; doch de Redactie ontving ze te laat, om er gebruik van te kunnen maken. Hij ga voort op den ingeslagen weg.

Onderscheidene stukken, waarvoor in dit nommer geen ruimte overbleef, zullen in een volgend worden geplaatst.

W. K. te Brummen wordt verzocht, zijn naam aan de Red. op te geven. — Stukken van hem, wier namen aan de Redactie onbekend zijn, worden niet geplaatst.

AFLEIDING VAN GRONINGER WOORDEN.

Gengelen = langzaam gaan, drentelen; freq. vorm van gangen (= gaan). Ook: *daueln* (= dolen) en: *dameln*, doch dit meer van Kinderen gezegd.

gewaide = ingewand van een beest. Kil.: inghewand. Bilderdijk bezigt: *geweide*, als mede *ingeweide*. Bij Weiland staat dit als Gron. woord aangeteekend.

giebelen; gabbelen = onophoudelijk, gedurig lagchen, ginnegapen. Kennelijk frequent., die met *gijpen*, *gapen* te zamenhangen. Elders: *schotteren* (= schateren), doch luidruchtiger, en niet met die ongunstige beteekenis.

glidderig, voor glibberig; van: *glijden; glibberig* komt van *glippen*.

gloeps, *gloepsk*. Het Deensche *glubsk* = grimmig, woedend, boos. *Glubskhed* = grimmigheid. *Gloepert* (een gluipert) noemt men een kind, dat zijne makkers gaarne booze trekken speelt; in

zoodanig een zitten *gloepstreken.* Men heeft ook: *gloepen als een pachter* = stuursch, brommig zien. — De deur *op de gloep* doen beteekent: op *een kier* zetten.

glup, ook: *glip* = diepe snede in hand of vinger. Verwant met *glief* (en dit met *klieven*) = reet of naad eener zoldering (glup in de pen = spleet).

gnisteren, *knisteren.* Bij Kil. *gnischen* en *gnisteren.* Volgens Dr. A. de Jager komt het woord in de oude verwante talen, zoowel in de primit. als freq. vorm voor. Wij hechten er ook wel de beteekenis van *knappen* aan, maar bezigen het alleen, wanneer ons zand tusschen de tanden komt. In 't Deensch: en gnist = vonk.

gobbe = zeer weeke modder, troebel water. Komt als zoodanig met *brabbel*, *braggel* overeen. *gobben* van vet = lillen; een *gobbe*, ook: *gobse* regen = een stortregen; — *gobbelen* = heen en weder bewegen eener vloeistof b. v. in een vat. Zoo: *uitgobbelen* voor: *storten.*

goor = *fies*, onzindelijk, vuil; *een goore troep* = *een fieze boel. goor* ook = *ongedaan*, ongesteld door langdurig waken of zoo iets. Hiervoor elders: *gôar.* — In: niet regt *gôar* wezen = onnoozel, simpel wezen. Wat zoo iemand zegt of doet is onbekookt, niet doordacht. In z. Bevel *gaar* = bij de hand, 't Gron. *negenoogd.* Oudtijds was *goor*, *goer* = slijk; hiervan *gier* (waarvoor in Gron. *jier* of *ier*). *gierbāk* = vuilnisbak.

grabbelen; gribbelen; grobbelen. Frequent. van *grijpen.* 't Laatste beteekent: *grabbelen* binnen eene beslotene ruimte, of rondtasten in 't donker. Het: *op de gribbelgrabbel gooijen* vertoont eene reduplicatie van den stam, met gewonen overgang van *i* in *a*. *Grabbelen* werd voorheen in deftigen stijl gebruikt.

grienen = pruilend schreijen van kleine kinderen, zonder tranen, *grienerge kinder* zijn zulke, die zeer lastig vallen door dwingen en schreijen. Welligt één met *grijnzen*.

groetjen. Het tegenovergestelde van een brandzindelijke vrouw is een *groetjer; groetjen* doet b. v. iemand, die eene tafel met eene vuile doek wil reinigen. Voor een niet zindelijke meid hoort men daarom ook: *groetjepoetje* (groetjepoes). — De zegswijze: *hoetjen is groetjen* beteekent: des voorjaars koren zaaijen op land, dat den vorigen herfst omgeploegd is, alzoo = *het graan op de huid zaaijen;* de nette landbouwer keurt dit echter af. *Groetjen* dus zooveel als: *morsen*, en *groeterig* = niet helder, niet schoon kan zamenhangen met *roet* (= onkruid). Land, waarop veel onkruid groeit, noemt men *roeterig*. De *g* moet alsdan een overblijfsel van het voorvoegsel *ge* zijn.

grommelen = donderen; *grommel* = donder, voor *gerommel*, en daarvan het w.w. — Hier slaat de *grommel* of *donder* in een huis, nooit de bliksem.

haffelen = babbelen op vischwijfs manier. Sluit in: met *verheffing* van stem, bijna met verlies van den adem.

hail om 't zail; hijw. uitdrukking, en beteekent: uit alle magt, om strijd. Westerkwartier: *huil om 't zuil.*

hakken = hielen. Iemand de *hakken* laten zien, in tegenoverstelling van: de *tanden* laten zien. — *Verhakstukken* = rekenschap geven, vereffenen van eene zaak.

hakselen op schaatsen, wil zeggen: korte streken, *sneden* doen, en is het tegenovergestelde van: op *streken* loopen, een *lange snee* maken. Freq. van *hakken* in den zin van: *deelen*.

handje voormaijer, voor: iemand, die wat voorbarig valt; haantje de voorste. Wordt vooral van kinderen gezegd.

Onder de maaijers is altijd eene die voorgaat, *voormaait*, alzoo: *handje voormaijer* = handige voormaaijer.

harst, ook: *harkens* = één vel papier. Deensch: *ark papiir*. — *Harst*, ook = herfst, en *'s harsens* = in den herfsttijd.

heelendal = (bw.) = geheel. Zamengetrokken uit: *(ge)heel ende al*, even als: *op en dop* = in alle deelen, b. v.: hij gelijkt *op en dop* zijn vader, en als: *om en dom* in: het heeft *om en dom* eene week geregend, voor: onafgebroken. Soortgelijke versterking door herhaling van 't zelfde woordje heeft men in de uitdrukking: *door en door* zindelijk. Bij Hooft ook: *anendan* (= telkens). Voorts is de weglating van het voorvoegsel *ge* zeer gewoon; wij zeggen: *makkelijk* voor: *gemakkelijk; looven* voor *gelooven; lukken* voor *gelukken*, *lijken* voor *gelijken* etc.

helling = scheepstimmerwerf. Niet alleen de plaats, waar schepen in de open lucht gebouwd worden, en die *afhelt* naar den waterkant, maar ook voor de *schuur*, de *hellingschuur*. *Hellingbaas* = scheepsbouwer.

helm. *Met een helm geboren* beteekent hier: bijzonder gelukkig zijn, b. v. in het spel. Hangt te zamen met het geloof, dat iemand toekomstige dingen ziet gebeuren, vooral sterfgevallen, begrafenissen; zoo iemand kan *kwaadzien*, en men houdt het er voor, dat hij of zij met een *helm*, caput galeatum, geboren is. Komt een kind met zulk een *helm* ter wereld, dan moet die, naar de meening van 't volk, dadelijk verbrand worden: verzuimt men dit, zoo verkrijgt het

de ongelukkige gave van *kwaad* te kunnen, en te moeten zien.

hem; heur. In reflexieve beteekenis voor: *zich*, (o. a. in 't Westerkw. en Hunsego: in 't Oldambt altijd: *sök* (= zich) Oudtijds was het zeer algemeen; in de Staten-Overzetting vindt men voorbeelden Jes. LV: 7, Dan. XIII: 27.

hen in: *hen* zetten, leggen, vallen enz. = *neer* zetten enz. *Op hen zetten* = op neer zetten. Wordt ook gebezigd, waar het Holl. *heen* heeft, b. v.: *loop hen* = loop heen, en is dus bw. van rigting in 't algemeen: *iets hen leggen* = van ons leggen; wegleggen. *hen* = *heen*, van den accus. van *hij* en = hemwaarts.

hen of bena niet = op verre na niet. Elders: *hen of omtrent niet.* Laat zich uit het bovenstaande wel verklaren, even als:

hen of waar. *'t Lijkt hen of wôar naar* = 't lijkt nergens naar. *'t Lijkt er hen of waar niet naar*, ook: *hen of omtrent niet* = 't lijkt er niet naar, 't is ver mis.

heun = arm in 't voorkomen, zonder courage, neergedrukt. *heunspraak* = zelfverwensching, Kil. hoonspraecke. Staat welligt met *honen* in verband; een voorkomen dat minachting verwekt, tot *honen* aanleiding geeft.

hies; nagelholt = gerookt dijstuk van eene koe (Friesl. *lier*). Van *hiezen* (= hijschen), daar dat berooken in den schoorsteen plaats heeft.

honk. *Bij honk blijven* = in de onmiddelijke nabijheid der woning blijven. Kinderen hebben een spel, dat zij *tikhonkjen* noemen. Bilderdijk bezigt: *bijeenhonken* voor: verblijfplaats kiezen. Kan *honk* ook afkomen van het imperf. van *hinken?* als de plaats, die men des noods hinkende kan bereiken.

hoozevötels, *vötels* (ö met den klank als in röten, löten, voor: rotten, loten) = zokken, die over de kousen in *klompen* worden gedragen: *hoozen* = kousen; alzoo kan het woord door: *kousevoeten* verklaard worden. Bij Hooft: *hoozbandt* = kouseband.

hop, voor: hopman. Zoo noemt men iemand, die het bestuur heeft over de werkzaamheden bij 't zaaddorschen. In streken nl. waar betrekkelijk weinig koolzaad verbouwd wordt, zijn niet vele landbouwers die een *koolkleed* (elders: *zaadkleed*) met toebehooren bezitten: men besteedt het dorschen uit aan een troep, *die op het koolkleed zijn*. Dit kleed trekt voor drie, en waar men een dorschblok gebruikt, trekt dit voor één man. De boer is er wel bij tegenwoordig, en moet ook met de noodige paarden en wagens ten dienste staan, maar heeft voor 't overige niets te bevelen.

húde. Een bergplaats van appels in 't hooi of op andere verborgen plaatsen. Is 't een *appeljaar*, dan zorgt elke *dienstbode* voor zulk een *appelhúde*. Onder dit slag van volk beschouwt men appels als *mandegoed*, en meent die dus vrij te mogen kapen; natuurlijk zijn zij er op bedacht, om ze zorgvuldig *wegtestoppen;* húden = hoeden, bewaren; *appelhúde* = bewaarplaats van appels.

húgen. *Op iets húgen*, *naar iets húgen* = sterk verlangen; sluit in zich, eene levendige hoop. Met *hunsken* (= hunkeren) heeft het gemeen, het ongeduldig verlangen. *Hoge* oudtijds = vreugd, als in: *tegen heug en meug; húgen* zich in 't vooruitzigt van 't bezit verheugen. Kan ook één zijn met *hijgen*, en alsdan uit een natuurklank zijn voortgekomen.

hulpzeelen = draagbanden, bretelles de porteur. Het Vlaamsch heeft dit nog; in 't Holl. is het woord verouderd.

iegelzwien = stekelvarken (van 't H. D. Stackel), egghel. *Doe bist en iegel* wordt wel eene kleine toegesnaauwd.

jichtig. Iets jichtig weten beteekent: iets *met zekerheid* weten; *jichtige tijdingen* = juiste berigten. (Wkw.) Te vergelijken met *be-gichten*, waarvan *biechten.*

juchteren = stoeijen, freq. van *juichen.*

kikkert = kikvorsch; *kikken* = eenig stemgeluid geven; *geen kik zeggen* = geen woord spreken, dus: *kikkert*, die kikt, en van dezelfde vorming als: *dollert*, dat is: iemand die gewoon is zotteklap uit te slaan, of dwaasheden te bedrijven, zonder zich aan iets of iemand te storen; (bij Hooft: *dullerikken* = bezetenen;) *lompert* = iemand die zich lomp gedraagt, enz. Het woord *kikkert* is klanknabootsend.

kitsen = afkeuren: *gekitst* = afgekeurd. Wordt alleen bedr. gebruikt. Overdragtig van het w.w. *ketsen* van een vuursteen, wanneer het geweer weigert aftegaan. Dit *ketsen* of *kitsen* is mede eene klanknabootsing. Daar de vuursteenen voor goed van de geweren zijn verdwenen, zal het woord geheel in onbruik kunnen komen; nu reeds wordt het weinig meer gehoord.

klark voor custos Wkw. Overigens schriever = klerk.

kniffelen: gniffelen = in zijn vuist lagchen; lagchen *in 't geniep*, d. i. zonder dat diegene het mag merken, welke daartoe verdiend of onverdiend aanleiding geeft.

kopzeerte = hoofdpijn. H. D. Kopfschmerzen.

korens = uitgebraden vet, dat in kleine stukjes, *dobbeltjes* is gesneden. *Korens* = *korrels.* Elders *griggen* en ook: *kanen.* Hij weet er geen *koren*

[illegible] = niets, hoegenaamd. Ook: geen *korrel*, [illegible] *sikkepitje* enz.

kregel voor: koppig, opposiet. Van: *krijgen*. Spreekwoord: *'t Is een slechte kregel, waarbij men zelf schade heeft.*

krek, *krekt*, *precies* = juist, net zoo; ordelijk, zindelijk. Het Fransche *correct* = goed, zonder gebrek, volkomen.

kweer, *kweers* voor: onaangenaam zoet, ook: *lipzoet*. Vergelijk *nikken* en *knikken; wispelen* en *kwispelen*, voor *wispelturig* hoort men wel: *kwispelturig*, enz.

kwidam. *'t Is een kwidam*, = een guit, een snaak. Lat. quidam = iemand, zeker mensch.

laks = onverschillig, traag, in gevallen, waarin men het tegengestelde verwacht. Kan komen van *leken* dat *vloeijen* beteekent; hierin ligt een zachte beweging van het water opgesloten. De *s* in het woord is adverbiaal.

lang vertrek. *'t Wordt een lang vertrek* = 't houdt lang aan, b. v. eene ziekte. Voorheen beteekende *vertrekken* ook *vertoeven*. Zie o. a. Richt. V: 28: Dan. IX: 19. Dus = de ziekte toeft lang.

langen; toelangen = toereiken, *aanreiken;* een brief *aanlangen* = ter loops bij iemand afgeven; *aflangen* = afgeven. Als men ver moet reiken zegt men: *een lange arm maken*. Deensch: *lange* = geven, *aanreiken*.

laten. *'t Let goud* = 't staat goed, b. v. een kleed. *'t Let naar regen* = 't schijnt of 't regenen wil. Elders: *lieken; laten* hoort men alleen in de nabijheid van Oostfriesland. Dit moet met het H. D. *Antlitz*, ons: *gelaat* in verband gebragt worden, dat oorspronkelijk: *aanschijn* beteekent; hierom *laten* = schijnen, zich vertoonen.

loek = loos, slim. Van *luiken* = sluiten; *loek* dus =

gesloten zijn, kunnen zwijgen, verstandig zijn; *kloek*, door elisie van: *ge-loek; een kloek kind* = dat niet schreit.

loenen = wat met den zin, den *luim* overeenkomt. H. D. Laune = luim. *loensk* = luimig, koppig. Deensch: *lumsk*, *lumskhed* = arglistig, boos; koppigheid.

loug = dorp of ook voor: de kern of *kom* van 't dorp. Komt van liggen, laag, lage.

lougen = opstapelen opzetten van turf, van schoven op een wagen enz. elders *vleijen*. Verwant met *liggen*, *leggen*.

luttek, *lutje* = klein. *Een lutje potje* (of *pot*) (de gewone klank van de *o* als in op) = een zuigeling. Eng. little = klein. Wij hebben ook *luttel* voor gering getal; *luttel weinig* is eigenlijk een pleonasme. *Luk môagdje* (Wkw.), *wichtje* (Oldambt).

mandeelig = gemeenschappelijk. Zamengesteld uit *mande* en *deelig*. *In de mande doen* = gemeenschappelijk eene kans (in het spel) wagen, ook: *mantjen*. Spreekwijs: *mandegoed is schandegoed.*

manen en sanen = bij herhaling aanmanen, tot betaling. *Sanen* welligt eene contractie van *zaneken*. Een voorbeeld van alliteratie, waaraan onze taal zoo rijk is. Tot deze soort behooren ook: *hoetjen is groetjen*, *hail om 't zail*, (*iets in zijn*) *eeren en veeren laten*, *mandegoed*, *schandegoed* etc.

manlijk (lêk) = voordeelig opgegroeid. De beteekenis: *zoo als een man betaamt* is niet bij het volk bekend. *Een manlijk kind* = een *voordeelig* kind. Veel *mans* wezen = bij magte zijn veel te kunnen doen.

melijfkes, *lijfkebloemen* = madeliefjes, = lieve bloempjes der made (= weide). Men laat den klemtoon

op de tweede lettergreep vallen; een bewijs, dat het volk de afleiding niet meer kent, anders zou het malijfkes luiden.

middels = bezitting, kapitaal. *Middels hebben* = kapitaal bezitten (veel of weinig); *geld* dus het middel bij uitnemendheid!

morries voor: kregelheid; courage. *Morries in de kop* voor: verstand, kennis bezitten. Verbastering van *merg* (pit), teeken van kracht.

muite. *In de muite* loopen = te gemoet gaan. *muite* = *moete* (subst.) waarvan wij hebben: *ontmoeten*. *muiten, opmuiten* = *keeren*, = iets in zijn loop tegenhouden.

narrig = slecht gehumeurd, brommig. Deensch *arrig* = boos, giftig. Ook: *narren* = sarren, tergen, plagen.

neerkaauen = herkaauwen. Voorheen: edercauwen.

neude = risico, zorg. De landbouwer spreekt van de *neude*, die hij heeft op zijn te veld staand gewas, op zijn vee. Iemand willen *neuden* voor eene zekere som, beteekent: voor zooveel te willen instaan, b. v. de verzorging voor die som aantenemen.

noodsien, *noodsiend* = des noods. *'t Is noodsiende* = 't moet noodwendig gebeuren. Alleen bw. en = *des nood zijnde*.

nuuntjen = neuriën. Deensch: at nynne = zacht zingen.

núver. In 't grootste gedeelte van de prov. Groningen = lief, aardig, bevallig. Men spreekt van: *een núver gezigtje*, *een nuver kleedje*, *een nuver kind* enz. In 't Westerkw., naar den kant van Friesland = vreemd, wonderlijk, gemeen. Die beteekenis heeft het ook in sommige streken van Friesland. Weiland heeft *núver* = snugger. Op enkele plaatsen van Drenthe moet het ook

vlijtig, *nijver* beteekenen. Bilderdijk gebruikt *nuuw* voor: vreemd, wonderlijk. Kil. *nuwe* = novus. Wij geven in bedenking of *nuver* niet met *nuuw* = nieuw kan zamenhangen, en wel als een comperat. vorm van dit woord. De verwisseling van *uu* en *ie* is gewoon als b. v.: *dier* en *duur*; *vier* en *vuur*; *tieren* met *natuur* vergelijken. Wat de beteekenis betreft van *vreemd* enz., zoo zeggen wij nog: *nieuw* opkijken = vreemd opzien; *het doet hem nei* (= nieuw) = het bevreemd hem. Wat het groot verschil in beteekenis aangaat, laat zich onzes inziens, wel verklaren uit den trap van ontwikkeling, in verband met den aard des volks, onder wie het woord in zwang is gekomen. Min beschaafde menschen zien ligt alles, wat hun vreemd is, aan voor: niet zoo als 't behoort, niet goed, ook in zedelijken zin. Meer ontwikkelde menschen hechten aan het nieuwe gemakkelijker hunne goedkeuring; van daar de gunstige beteekenis van het woord.

oldsk, *olds* = oudachtig van voorkomen, verouderd. Gevormd als: *grootsch* (= *trotsch*), van groot.

omkrengen = omdraaijen van een wagen. Intens. van *kringen* = een kring maken. *Krengen* = ter zijde wijken van een paard of rijtuig.

omstuk, *omsnee*; *rondom* = geheele snede van een brood. Zoo hoort men: *omloopen* voor *rondloopen*, rondslenteren; brieven *ombrengen* voor rondbrengen; (*omgeven*) voor, rondgeven.

on voor: *on-even* getal; *on of even?* = oneven of even. Zoo zegt men ook: een *on* getal; *on* knikkers hebben etc.

onzuun = onzindelijk. Wordt van kleine kinderen, en van ouden die *in hunne kindschheid komen* ge-

zegd. Kan zamenhangen met het overoude sine = schoon, en onsine = leelijk, van *sani* = forma. Dus = iets, dat niet tot eenen goeden vorm, eene schoone gedaante behoort, dat afkeer verwekt.

opdienen = dik worden b. v.: *opzwellen* van een arm. Staat welligt met *deinen* en *doen* in verband.

opsie. Tweede veiling van losse goederen (Uitsluitend in 't Westerkw.). Kleinigheden worden slechts één keer *opgehangen* (geveild), maar alle voorwerpen van waarde, b. v. paarden, kabinetten etc., het voornaamste van den inboedel wordt aan een tweede veiling onderworpen. Van het Lat. *optio* = keuze, vrijheid om te kiezen, vermogen om iets te doen of te laten. De tweede veiling van vaste goederen noemt men in 't Wkw. evenwel bij den waren naam.

paapkul, *wipkul* = *advocatenborrel*, een drank, bestaande uit brandewijn, eijers, suiker en notemuscaat, of kaneel. (*Kullen* = foppen).

pangelen = ruilen; *inpangelen* = inruilen; *verpangelen* = verruilen; *pangeljood* is een koopman, die met een zak het land afloopt, en allerlei slag van goed inkoopt en inruilt. Dit woord doet denken aan *pong* = beurs, geldzakje, Deensch: *pung* = beurs, buidel, *pangel* kan een dimin. van *pong* zijn (vergel. *hond* en *hand* beide van 't zelfde ww.) en daarvan: *pangelen*.

pran, *pranne; pranjes* = kliekjes. Ook: eene portie haver, brood enz. dat een paard etc. krijgt, boven 't gewone voeder. Wkw. voor: hoeveelheid, menigte, om 't even waarvan.

raai, *smeerraai*. Het lange gras op best klei-hooiland. Een voorwerp, om door de pijp te halen heet ook: *raai*. Spreekwoord: *'t Helpt zoo veel als drie raai in een half gras*, = 't helpt niets.

(Een *gras* land, een *juk*, een *deimt* = nagenoeg ½ bunder). Zoo hoort men ook: er is geen *raband*, 't helpt geen *raband*, d. i. niemand; niets. Dient om iets zeer gerings aanteduiden, daar een *raai* nog geheel ongeschikt is tot binden.

rak, meervoud *raken*. Zekere gedeelten van het Reitdiep; in 't Winschoterdiep heeft men o. a. *'t lange rak;* ook heet een gedeelte van de Muntendammer vaart aldus. Het zijn alle *dwarseinden* in die kanalen; dus gedeelten, die anders loopen, dan de doorgaande rigting dier waters is. Misschien verwant met *rek; een lange rek* beteekent: een lange tijd. Bij Hooft komt het woord veelvuldig voor, in den zin van ruimte, gedeelte, stuk, o. a. ook: *rak dijks*, *rak wals*, *rak muurs.*

rappelment = bestraffing. 't Fr. reprimande.

rei = niet zuinig, komt nabij verkwistend. Voor: *gereed*, om te gebruiken wat men bezit. Niet *rei* kunnen worden wil zeggen: niet klaar, niet gereed knnnen komen.

ridt en vaart. Een stuk land koopen zoo als *'t ridt en vaart* beteekent: „zoo als het zich bevindt in zijne einden en zwetten, met al zijne lusten en lasten, servituten en zwarigheden." Overigens maakt men geene onderscheiding tusschen *rijden* en *varen;* men *vaart* zoo wel op een wagen als in een schip.

riggel = hek van latwerk voor een huis of om een tuin. Van *rijgen* = op ééne rij plaatsen; in de *riege* = in de rij.

roezie = twist. Ook voor: drukte; *roezig* = woelig, druk. Hangt zamen met *ruischen.*

roppen = onvoorzigtig afplukken, afscheuren, b. v.

van *bloemen.* Men *ropt* de ganzen: *verroppen* = afbladeren van eene bloem; *ropperig* = gescheurd; haveloos. Een *ropvogel* noemt men een kind, dat zijne kleederen nooit ontziet. De verwantschap met *rooven* is duidelijk, doch de oorspronkelijke beteekenis is *plukken.*

runnen = op een draf loopen (alleen van menschen gezegd) = rennen. 't Oude *rinnan* = loopen. *In de run* in tegenoverstelling van: *in een stap.*

sangen = paars. Hangt waarschijnlijk te zamen met *zengen. Sangerig* = gezengd, aangebrand.

sarrieshut. Verbasterd van: *cherchers*-woning. Gewoonlijk een klein gebouw, waar de *Chercher* den accijns ontving. Dit woord is uit de volkstaal verdwenen.

schamel voor bloode, beschaamd. Van het subst. *schame* (= schaamte). — Ook *wiegschamel*, een voorwerp waarop de wieg kan *schommelen.*

scheel = ziekte, ongesteldheid; *scheel hebben* = niet gezond zijn, *scheel* hebben aan eenig ligchaamsdeel. In de beteekenis van *verschil, geschil* is het reeds lang verouderd in onze taal.

schienvat = lantaarn, die men in de hand draagt.

schoelen = schuilplaats zoeken, verbergen, bepaaldelijk voor regen. Deensch at skjule = verbergen. *Schoelwinkeln* = zich verschuilen, (wink. = hoek). Spreekwijs: *schoel, zei de vos en kroop achter een reitspier*, ook: piontspier.

schraat loopen = schuin loopen. Ook: *schrooda.* Deensch: *skraa* = schuins, scheef: *schrôa by* = *krap an* = naauwelijks, niet geheel.

sibbe voor: bloedverwantschap, *'t bestaan in den bloede.* Men zegt b. v.: ouders en kinderen zijn elkander zoo *sibbe;* wij zijn er gelijke *sibbe* toe. *Sibbe vrunden* = *nae familie;* tot het *sibtal* behooren =

tot de bloedverwanten gerekend worden. Van 't Lat. *sibi?*

sieken = zuchten, wanneer het alleen uit een ligchamelijke aandoening voortkomt. *Siek* = *zucht. De leste siek geven* = den laatsten snik geven. *Sieken* wordt gebezigd voor: snakken naar lucht, en wel voor het geluid daarvan: *zuchten* heeft dezelfde beteekenis als in 't Holl.; *sieken* is meer alledaagsch. Het komt ook in den zin van: *togten; siekgat* = togtgat. Elders voor *zieken*, *ziegen. Sieken*, *ziegen*, *tijgen*, *zijgen*, *zuchten*, verraden eene naauwe verwantschap.

sjabben; zabben; het geluid dat de lippen maken bij het zuigen. Hiervan ook het freq. *zabbelen.*

slaat = *salade.* Voor: *molsalade (molslaat)*, ook: *hondtong.* Een *slaatje* is: een *pruimpje tabak.*

slenk = greppel door een stuk land, dienende tot afwatering. Ook: *geut.* In 't Wkw. *slink* (even als: *men* voor *min*, *en* voor *in*, *leggen* voor *liggen* enz.). Men ziet daar nog vele sporen van *slenken*, die natuurlijke afwateringen geweest zijn, en zich door het land *slingeren.* In 't Old. bet. *sloot over sleng gaan* = regtuit, regtaan landwaarts ingaan.

smok = kus: *smokken* = kussen. Klanknabootsend. Ook; *doetje*, en *doetjen.* Naar den kant van Friesland *tuut* en *tuten.* (Dit doet aan *tuit* denken.) Zoo hebben wij *huus* en *hoes*, *tuun* en *toene;* voorheen luidde het vnw. *doe*, *du.*

sneu = beschaamd. Een *snoode* kop hebben = een vlug verstand bezitten, scherpzinnig zijn. *Sneu* ook = armhartig, schraal, wordt van winterkoren gezegd, dat veel door den vorst heeft geleden. *Snoode* (= *sneu*, als *bloode* = *bleu*) van *snijden.*

snok = de hik. *Snok* van *snikken; hik* van *hijgen.*

spin, *spien*, *spinne* (spinde) = spijskast. In 't Holl. verouderd. Met het allengs verdwijnen der ouderwetsche gebouwen, waarin men nog zulke *spinden* aantreft, gaat ook meer en meer het woord verloren in dit gewest.

stadig, *starig*, *stemmig* = bedaard. Een *stadege*, *starege* regen = een zachte, gestadige regen; een *stadege vent* is een bedaard jong mensch. *Stadig an!* (roept de schuitevaarder den *snikjongen* toe) dat is: niet te haastig.

stiep. Eene stijl van hout, of gemetseld van steen, waarop b. v. een gebindte rust. 't Lat. stipus = een paal, stok, stam. Een digt in een gedrongen man of jongen noemt men ook *een dikke stiepert.*

stoet, *stoete* = wit brood, in tegenoverstelling van: zwart brood. Staat welligt in verband met het oud imperf. van *staan*, dat *stoend* en *stoed* luidde.

strantjen voor: het kapen van kleinigheden, en met eene schertsende beteekenis: *stroopen* in 't kleine. Heimelijk ontvreemden heet men: *nastjen*, *afnastjen*, en is meer dieverij. Hangt misschien zamen met: wegnemen van gestrande goederen.

H. MOLEMA.

AADJE, AZJE OF *AGE.*

In n°. 1 van dezen eersten jaargang van dit Tijdschrift, bladz. 25, vind ik eene korte aanmerking over den uitgang *aadje*, die aan sommige zelfstandige naamwoorden wordt gegeven. Reeds als schoolknaap hinderde mij die schrijfwijze, zoo weinig overeenkomstig met het spraakgebruik, en vaak deed ik ook de ervaring op, hoe sommige menschen, alleen uit zucht om taalkundiger dan anderen te schijnen, zich bespottelijk aanstelden door te spreken van *bagaad-je*, *stellaad-je*, *personaad-je*. Eens trof ik in een liedjen aan:

„'k Bemin u teêr, mijn Kaatje!"
Zoo sprak het personaadje.

't Is dus niet te verwonderen, dat sommige taalkenners over die schrijfwijze den staf hebben gebroken, en dat de Heer Bomhoff den voorslag deed om te schrijven: *bagazje*, *stellazje*, *personazje*. Naar mijne meening echter is zulks slechts een halve maatregel. Eene taal gedoogt niet eene willekeurige verbinding van medeklinkers. Zoo bezitten onder anderen de Franschen onze *spr* of *schr* niet, en wij missen hunne *gn*, *squ* of de *sk* der Engelschen en Denen en de *pf* der Duitschers. De verbinding nu van *z* met *j* is geheel vreemd aan onze taal; althans ik kan mij geen enkel woord voor den geest brengen, waarin deze voorkomt. Daarenboven is de verbinding dezer

twee zachte letters altijd gedwongen; ja zelfs is het ondoenlijk om die beide letters zuiver ineen te smelten. Men beproeve het slechts, en men zal tot geene andere uitspraak komen dan *ze-je.*

De uitgang *age* is geheel van franschen oorsprong, en in den loop des tijds, behalve in woorden aan de fransche taal ontleend, toegevoegd aan echt nederlandsche grondwoorden. Uit aanmerking dat wij in andere gevallen de fransche zachte *g* toelaten in woorden, zoo als: *logeren*, *logement*, *logies*, *generen*, *genie*, en men niet schrijft *lozjeren*, *lozjement* enz., zie ik er volstrekt geene zwarigheid in om ook te schrijven: *personage*, *stellage*, *strijkage*, *plantage*, *potage*, *pluimage*, *pakkage*, *bagage*, *bosschage* (*boskage*, en niet *boschkage*, aangezien de *sch* in *sk* overgaat).

Men heeft met dezen uitgang zwarigheden willen uit den weg ruimen, en niet genoeg ingezien, dat men er andere zwarigheden voor in de plaats stelt. Het woord *page* (hofjonker) moest *pagie* worden, uit vrees van verwarring met *paadje*, het verkleinwoord van *pad.* Maar wie zal mij verstaan, wanneer ik spreek van den *pa-gie* van Frederik den Grooten die de kersen opat? Men heeft er voor gevreesd een vreemd bestanddeel *(element)* in onze taal te brengen; maar de zuiveringszucht (purisme) gaat toch niet zoo ver, dat men in het vak van nederlandsche taalkunde zelf zich wil onthouden van vreemde benamingen. Men is, naar mijne meening, aan zich zelven zeer ongelijk *(inconsequent)*, wanneer men op het gebied der taalkunde van *subject* en *object* spreekt, en huivert om *stellage* te schrijven.

A. VAN DER HOEVEN.

NOG IETS OVER HET AFBREKEN DER *NG*.

'tKomt mij vreemd voor, dat sommige taalkundigen, in navolging van den Heer J. A. Alberdingk Thijm, zulk een groot bezwaar vinden in het scheiden der twee letters *ng* aan het einde van een regel. Men vreest voor het toegeven aan dien stuitenden wanklank, waarbij in de uitspraak de lettergreep bij de *n* wordt afgebroken. De eigenaardige neusklank *ng* behoort geheel tot den germaanschen taalstam, maar wordt niet door een enkel letterteeken voorgesteld. Dit weet ieder Nederlander, die eenigzins eene beschaafde uitspraak heeft, en in elke goed ingerigte school wordt dit den leerlingen ingeprent. Zou er nu voor hem, die het weet, gevaar bestaan, dat hij aldus bij het afbreken van het woord *brengen* *(bren-gen)* aan het einde van een regel zich weder aan eene verkeerde uitspraak zou gewennen? Ik geloof het niet. Voor hem, die het niet weet, is het noodig, dat hij het leere, en zoo lang hij het niet weet, en zich aan geene juiste uitspraak heeft gewend, zal de afbreking *breng-en* niet baten. Integendeel, hij zal juist gevaar loopen zich aan die stootende uitspraak schuldig te maken, waarvoor de Heer van Genabeth waarschuwt, wanneer hij zegt: „Zij, die er zich op toeleggen om, onder het lezen, de vorming van het meervoudig door *en*, aldus te doen hooren: *vergadering-en*, maken zich zeer zeker belagchelijk."

Wanneer men door de afbreking *breng-en* niet werkelijk eene stootende uitspraak voorstelde, die evenmin tot onze taal behoort als de uitspraak *bren-gen*, dan zou ik mij met de schrijfwijze van den Heer Thijm kunnen vereenigen; maar nu laat hij ons van den wal in de sloot vallen. Van daar dat ik nog, trots den meest pedanten schoolmeester of kanselredenaar, mij aan de ouderwetsche schrijfwijze *bren-gen* houd, maar *breng-en*, met de behoorlijke ineensmelting, uitspreek.

Blijft men ook zich zelven gelijk, wanneer men afbreekt *breng-en* en *den-ken*?

A. VAN DER HOEVEN.

ANTWOORD AAN DEN HEER M. BETREFFENDE DEN UITGANG *EREN*, ENZ.

Het strekt mij tot genoegen, dat Gij aan mijn verlangen, „ook uw eigen gevoelen aangaande den uitgang *eren* bloot te leggen," in n°. 3 van dit *Tijdschrift* hebt voldaan, en 't welk door U in de volgende woorden is uitgedrukt: „Wanneer wij met *Siegenbeek* aannemen, dat de scherp-lange *ee* en *oo* over 't algemeen uit tweeklanken ontstaan zijn, dan behoort de bedoelde uitgang niet *eeren* te worden gespeld." En verder: „Om nu den wensch van den Heer G. te bevredigen, verklaren wij hier openlijk en rondborstig, dat wij de spelling met *é* voorstaan en sedert verscheidene jaren Siegenbeek's voorgang hebben gevolgd, en altijd blaméren, condemnéren, determinéren, forméren, lamentéren, enz. enz. schrijven."

Ik moet bekennen, dat dit aangevoerde mij op den etymologischen weg, omtrent genoemden uitgang, niets verder heeft gebracht, en aan hetgeen ik, in n°. 2, ter gunste van *eeren* stelde, geene afbreuk doet.

In plaats van uw gezegde: „Wanneer wij met Siegenbeek aannemen, enz." had ik gaarne eene geschiedkundige navorsching omtrent den oorsprong dezer *e* of *ee* gezien; te meer dewijl Siegenbeek geene andere (en [illegible]keerde) gronden aanvoert, dan dat i[illegible]ang de *e* een zachten

klank heeft; iets, dat door U zelven ook wordt ontkent, als Gij zegt: „Hoe men aan de *e* of *ee* voor de *r* een zachten klank toeschrijven kan, is ons steeds een raadsel gebleven.”

Tot mijn leedwezen moet ik belijden, dat mijne geringe ervaring in de doode talen tot die grondige navorsching niet in staat is. — Doch mag men wel zoo gaaf weg, zonder degelijk bewijs, vaststellen, dat deze *e* of *ee*, tot hare hoogste oudheid afgedaald, uit een éénklank ontstaan is? (Men denke slechts aan *ladder*, *ledder* uit *leeder*, Hoogd. *Leiter*, in 't gen. dialect *leere* (zuivere ee-klank), waarin zelfs de *a* of *e* uit de dubbele *ee* ot den tweeklank *ei* is voortgesproten.) — En al ware dit het geval, zelfs dan nog blijft men, door *braveeren*, *laveeren*, enz. te schrijven, analogisch met *troonen* en *kroonen*, die van de Lat. woorden *thronus* en *corona* afstammen, waarin toch ook maar een éénklank, door ééne *o* afgebeeld, voorkomt, en welke men in onze taal evenwel met dubbele *oo* spelt. — Ook is het immers in genoemde doode taal niets vreemds, dat een zelfde enkele vokaal in 't eene woord *lang* en in 't andere daarentegen *kort* is?

Op mijne bewering, dat al de verschillende dialecten onzes lands voor de *ee* pleiten, antwoordt Gij: „hierin meenen wij van hem te moeten verschillen.” Maar Gij geeft volstrekt geen bewijs voor dit verschil, en dat, zoo ik vertrouw, ook niet geleverd kan worden. Uwe opvatting van mijne meening, dat de *ee* of *e* in dezen uitgang haren klank zuiver behoudt, is juist. Doch nu laat Gij er onmiddellijk op volgen: „Deze klankverandering pleit wel is waar dikwijls voor de zacht-lange *e*, doch niet altijd. Want zoo alle woorden, in welke die klankverandering niet plaats heeft, de scherp-lange *ee* hadden, dan behoorde men ook, ten minste naar ons gehoor, *needer*, *wee*-

der, *keegel*, *weezel*, *eezel*, *steevel*, *steevig*, *deeze*, enz. enz. te schrijven."

Deze uwe gevolgtrekking is wel van toepassing op den uitgang *eeren*, maar niet op alle gevallen door mij bedoeld. Ter eere van genoemd dialect, uit mijne geboorteplaats Winterwijk, zal ik mij dienaangaande thans nader verklaren. Ter toetsing of een woord met *ee* of *e* moet geschreven worden, geeft dit (ik herhaal *dit*) dialect den volgenden regel aan de hand: Alle woorden, waarin de *ee-klank* zuiver of iets naar een' tweeklank zweemende gehoord wordt, vorderen de scherp-lange *ee;* — die echter, in welke de e-klank verkorting of verscherping ondergaat, of in een anderen klank overgaat, als in: a, ae (è), i, korte ö, enz. vereischen in 'tNederl. de zacht-lange *e.*

Toetsen we nu de woorden, welke door U zijn aangehaald, en die naar uwe meening, volgens het dialect met *ee* en dus in strijd met het tegenwoordige Nederl. moesten geschreven worden: Needer (waarvoor men, zoo 't gehoord wordt, neêr zegt) behoort niet tot het dialect, dit bezigt daarvoor *dale; 't is er dale (g)evallen;* zeer goed voor: *'t is in 't dal, naar beneden gevallen;* weeder, *waer (wèèr);* keegel, *keggel;* weezel, *wezzel*, eezel, *ezzel;* steevel, *stevvel;* steevig, *stevvig;* deeze, *disse*, enz. enz.

Gij ziet hieruit, hoe vast het gaat, en dat ik niet te veel beweerd heb, ook met te zeggen, dat de verkeerde spelling van Weiland en Siegenbeek er door aangeduid wordt, in: beeren (ursi), *baren*, enkv. *baar;* begeeren, *begaeren;* deelen (vloeren), *daele* (elders *delle*); scheenen, *schennen;* veenen, *vaenen* (elders *vennen*); zweepen, *zwöppen;* die dan ook op etymologische gronden *beren*, *begeren*, *delen*, *schenen*, *venen*, *zwepen* behooren gespeld te worden.

Ten slotte zegt Gij: „Zie hier nog een zonderling voorbeeld, waarin het zelfde woord tweeërlei uitspraak

heeft, namelijk *keeren* voor *wenden* en *keren* (in de woordenb. *keeren*) voor *vegen*."

Dit zelfde heeft ook plaats in het door mij besproken dialect, en indien uw gevoelen, dat *keeren* en *kèren* „het zelfde woord is" grondig kan bewezen worden, dan zal ik volgaarne bekennen, dat dit strijdig met het dialect en alzoo eene uitzondering op den regel is. — In het Leven van Jezus, uitgeg. door Prov. Meijer, leest men op bl. 24: „*Hi heft sinen waijore in sine hant, en hi sal kerren sines vloer*," d. i. woordelijk: Hij heeft zijnen waaijer (wan) in zijne hand, en hij zal *keren* zijnen vloer; — en in Graff, Alth. Sp. IV, 466, de vormen: „*kerjan, kerrent*, enz. Hieruit blijkt dus klaar, dat *keren* (vegen), in overeenstemming met het dialect, maar ééne *e* vereischt. Wat *keeren (wenden)* betreft, in 't Oudh. treft men wel *kêrjan* (wenden) met *lange ê* aan, maar ook vormen, in welke de *r* verdubbeld en dus de *e kort* wordt; — derhalve weifelend, — en wij betwijfelen nu, of de Oudh. vormen *kerjan (vegen*, en *kêrjan (wenden)*, 't eerste woord zonder, 't laatste met een ^ boven de *e*, wel 'tzelfde woord zijn, en of het dialect niet den waren weg bewandelt, als het *keeren (wenden)* en *keren (vegen)* in spelling van elkander onderscheidt.

Goor, Julij, 1856. J. B. GROOTERS.

OVER BIJVOEGELIJKE NAAMWOORDEN, DIE ALS ZELFSTANDIGE WOORDEN GEBEZIGD WORDEN.

Het is in der daad bevreemdend, dat men, voor zoo ver wij ons herinneren, in geen onzer spraakkunsten en spraakleeren het minste gewag vindt gemaakt van een bijzonder gebruik der bijvoegelijke naamwoorden als zelfstandige, daar ze toch ieder oogenblik als zoodanig voorkomen: wij bedoelen het bijvoegelijk naamwoord ter aauduiding van iets, hetwelk die of die hoedanigheid heeft, doch enkel in den 2. naamv. met *s*, als: *diks*, *groots*, *laauws*, *lekkers*, *moedigs*, *nieuws*, *waars*, *zeldzaams*, *zonderlings*, enz.

Zulke genitieven treft men in de spreek- en schrijftaal overvloedig aan, ofschoon alleen bij de woorden: *alles*, *genoeg*, *hetgene* of *hetgeen*, *iets*, *niets*, *veel* (en *meer)*, *wat*, *weinig* (en *minder)*. Bij voorb.: *Ik wensch u alles goeds.* — *„Er is bij klaar-lichten dag al zonderlings genoeg aan een klok."* — *Vertel mij eens al hetgeen er belangrijks is voorgevallen."* — *„De goede vrouw verontschuldigde zich, dat zij niets warms had, om mij aan te bieden."* — *Het meisje heeft veel bevalligs.* — *Men sprak meer goeds van P. dan van A.* — *Zij heeft weinig bevalligs.* — *Jan heeft minder terugstootends dan zijn broêr.* — *Wat heeft men u verblijdends geschreven?*

Wanneer de bijvoeg. naamw. op *s* of *sch* uitgaan,

wordt het teeken van den 2. naamval weggelaten, als: „Tegen de natuur te worstelen *heeft iets grootsch.*"

Onder de aldus in den genitief gebruikte bijvoeg. naamw. treft men er een paar aan, die (met weglating van *iets*) als zelfstandige naamwoorden in gebruik zijn gekomen, als: *Men vertelde ons het nieuws van den dag. — Het lekkers, dat men bij G. haalt, is veel te duur.*

Men schijnt dit gebruik in de laatste tijden verder uit te strekken, hoewel het naar het oordeel van menigeen niet onberispelijk zal geacht worden, daar het eenigszins het voorkomen van een germanismus heeft. Zie hier een paar voorbeelden, die in de Tijdspiegel van 1856 worden aangetroffen. In de II. Aflevering vindt men op bladz. 128: „*Wie zal ontkennen dat in het eerste bij de schildering van het morgenrood, de donderwolk, den regenboog* schoons *gevonden* wordt; *in het tweede* gevoeligs —" en op bladz. 129: „*Zulke navolgingen versieren den Muzenalmanak gewis meer, dan oorspronkelijk kreupelrijm, hoewel men in een jaarboekje als dit misschien geregtigd was alleen* oorspronkelijks, *maar dan natuurlijk geen oorspronkelijk kreupelrijm, te verlangen en te verwachten.*

Den 9. Junij, 1856. R.

ALS.

Reeds in het jaar 1835 verklaarde Siegenbeek zich tegen het ingeslopene misbruik van *als* (of *gelijk*) in deze en soortgelijke uitdrukkingen, als geheel in strijdt met het Nederlandsche taaleigen: „*Voorzigtig, gelijk hij was, hield* Alva *zich binnen zijne legerplaats besloten;*" waarvoor hij zoude schrijven: „*Volgens de hem eigene voorzigtigheid hield* Alva *zich binnen zijne legerplaats besloten.*" Zie Taalkundig Magazijn van den Heer de Jager, II. D. bl. 43 en 44.

Deze wenk schijnt weinig of niets te hebben geholpen; want verscheidene jaren later komt hij op het zelfde onderwerp terug in zijn: „Lijst van woorden en uitdrukkingen met het Nederlandsche taaleigen strijdende, bewerkt door Matthijs Siegenbeek, en uitgegeven onder goedkeuring van de Maatschappij der Nederlandsche letterkunde te Leiden. Te Leiden, bij S. en J. Luchtmans, 1847. In dit werkje, dat 3½ vel druks beslaat en alle aanprijzing verdient, leest men op bladz. 9:

„Als, in de spreekwijze, *voorzigtig, als* of *gelijk hij was, ontweek hij het antwoord op die vraag*, en meer dergelijke, is eene uitdrukking van het Engelsche en Fransche taalgebruik in het onze overgenomen, en ook bij [anders] keurige schrijvers niet vreemd. Ik geloof echter, dat zij met het echt Nederlandsche spraakgebruik onbestaanbaar is."

Ofschoon, sedert de uitgave der vermelde lijst, verscheidene andere stemmen, zoo in boekbeoordeelingen als anderszins, zich tegen die wantaal hebben verheven, schijnen sommige schrijvers met dit misbruik van *als* zoo zeer te zijn ingenomen, dat zij er zich overal, waar daartoe slechts gelegenheid is, tot walgens toe van bedienen. Een merkwaardig voorbeeld van deze barbaarschheid komt voor in een van onze uitstekendste maandschriften, waar men op 24 bladzijden dit *als* 29 maal gebezigd vindt.

Het scheen ons niet ongepast toe, die gebrekkige plaatsen, soms met eenige bekorting, daaruit af te schrijven en ze de lezers van dit tijdschrift aan te bieden, in de hoop, dat zij er nutte leering uit trekken mogen.

1. Ik heb eene zoodanige gekend; niet gewaardeerd en niet gekend door de wereld *als* ze was.

2. De tweede plaats op tafel werd ingenomen door een theeblad met echt Japansch theegoed, waarvan de kostbaarheid echter niet volkomen door de eigenares werd geapprecieerd, en juist was ze gereed, het geurig China-nat, tintelend als donkerkleurig goud, in de kleine kopjes over te plaatsen, toen een zucht in hare nabijheid geslaakt, plotseling hare aandacht, onverdeeld *als* ze op hare bezigheid was gevestigd, op de persoon deed overgaan, van wie dit bewijs van verveling of welke andere oorzaak dan ook, afkomstig was.

3. 't Woord moet er toch uit; bezwaarlijk *als* 't mij van de lippen wil . . .

4. De arme, ze moest zich wel tevreden stellen met de weinig productive betrekking van burgernaaister, te weinig geoefend *als* ze was, om de zoo rusteloos gebruikte naald élegant genoeg te hanteeren.

5. Men jufvrouw zeî altijd, toen ze me op mijn twaalfde jaar in huis nam, arm schaap *als* ik toen

was, zonder vader of moeder: „Dien, waar je me nooit meê aankomt, kind, lieg nooit . . . ."

6. „Ja," antwoordde de aangesprokene, even van zijn spel opziende, peinzend, *als* hij nog was, op de overheerlijke zet.

7. . . . een blok van een jongen, die armen en beenen zocht vrij te krijgen, voornemens *als* hij was, om de moederlijke gunst weêr in bezit te nemen.

8. Een klein meisje hing der grootmoeder ter andere zijde aan de knieën, begeerig *als* ze was, om haar aandeel te mogen hebben.

9. De zuster, trouwe vriendin *als* ze haar immer was geweest, had ze die woning zien verwisselen met het enge plankenhuis.

10. En nog immer zag ze daar met het oog der herinnering 't dartelen van den kinderlijken broeder, schoone en levendige knaap *als* hij was.

11. Wat was haar 't harte toegenepen, toen de vader, trotsch *als* hij was op den knaap, hem haar had ontrukt.

12. En even als de oliestroom over opgeruide wateren uitgegoten, zoo werkte ook die verschijning, stilzwijgend *als* ze [tante Trui] zich daar vertoonde, op het woeden der gemoederen.

13. Ze luisterde naar het verhaal van 't gebeurde, doormengd en afgebroken *als* het werd met uitroepingen.

14. Zij dacht, hoezeer die vrouw, toornig en opvliegend *als* ze was, dien val dreigde te verhaasten.

15. Keetje had het speelgoed weggeworpen, ontdaan *als* het nu was van den prikkel der begeerte.

16. Vader Janssen was achter de gordijnen verdwenen, om, onder 't herhaald opzeggen van 't 180 gezang, Morpheus' toovermagt over zich af te dwingen, hardnekkig *als* ze hem maar al te vaak ontvlood.

17. En hij geloofde aan genade, . . . aan vergeving voor zich zelven, doordrongen *als* hij was van 't gevoel zijner eigene schuld.

18. Deze stond voor haar, gedreven *als* ze was geworden door een zeker gevoel, om eens even aan de trap te luisteren.

19. „Neen, o neen, zwak en kleinmoedig *als* ik ben, zal mijn geloof niet bezwijken."

20. Anna, de immer geduldige *als* ze was, was weêr ijverig bezig met den eentoonigen arbeid.

21. Ze vermoedde 't niet, hoezeer 't genot haar werd verbitterd van den dag des Heeren, feestdag *als* die in waarheid mag heeten, voor wie daar de gansche week heeft gewerkt en gesloofd zonder verpoozing.

22. Ze gaf toe, overtuigd *als* ze was, dat verdere tegenstand hardnekkigheid zou zijn.

23. Want ach, haar Anne, moedig *als* ze was, tot wat al inspanning had ze zich gedwongen.

24. Ze wist 't hoe hare burgerlijke geboorte, de misdaad, die men haar nimmer had vergeven, trouwe en liefhebbende gade *als* ze immer voor den broeder was geweest, haar kind niet werd toegerekend.

25. Ze verhaalde van de gade diens trotschen broeders, zachte en liefdevolle vrouw *als* ze was.

26. Toch, niet alzoo was de angst, die der Lijderesse daar op het leger benaauwde; en de vrouw, die op haar staarde, met zoo deelnemend een blik, diep geschokt *als* ze zich ook gevoelde, ze wist wel, dat 't niet de folteringen waren van een beschuldigend geweten.

27. De bede, dat God door een teeken zich mijner wilde openbaren, om dien twijfel weg te nemen uit mijne ziel, — goddeloos *als* ze is, en vermetel, toch keert ze mij telkens terug op de lippen.

28. Toen geloofde ik aan de vervulling, omdat ik

't geloofde dat onze God, goed en genadig *als* Hij is, aan zoo onuitroeibaar eene zucht ook bevrediging zou hebben verbonden.

29. Ze waren immers . . . . die geesten zoo groot en zoo edel, heerlijk *als* ze hadden geschitterd onder hunne broederen, — die kroone van hun geslacht.

Het stukje, waaraan deze uitdrukkkingen ontleend zijn, onderscheidt zich voor het overige door een alleszins vreemden, om niet te zeggen gewrongen of onnederlandschen, schrijftrant. Zonder dit met voorbeelden te staven, laten wij hier nog eenige phrases volgen, die menig een als germanismen zullen voorkomen. (Zie echter bladz. 218).

Er was sombers in dat vertrek. — Er was onbeschrijfelijk treurigs in den blik. — O, er is immer roerends in, aan eene stervenssponde te staan; maar toch ook verzoenends, als wij den doodsengel daar zien naderen, waar hij als vriend wordt begroet. — Er lag onbeschrijfelijk teeders in hare stem.

R.

SPROKKELINGEN.

Gaadje.

Wat ik, op bladz. 25 en 26 van het eerste nommer dezes Tijdschrifts, vond, betrekkelijk den basterduitgang *aadje*, hoopte mij het volgende, aangaande het woord *gaadje*, in het midden te brengen. Toen ik voor de eerste maal mijns levens, in een zeer geacht werk over de geschiedenis onzes vaderlands, las, dat „de matrozen hunne gaadje niet ontvingen," wist ik, op het eerste gezigt, naauwelijks, welke beteekenis aan den zin te hechten, tot ik, aan *aadje* d' uitspraak van het fransche *age* gevende, met de ware uitspraak, tevens de ware beteekenis des woords vond. *Gaadje* toch is in den bovenaangehaalden zin het fr. *gage*, loon, waarvoor ik echter bij onze oude geschiedschrijvers, van Meteren, b. v., en zoo mij voorkomt, te regt, *gagen* of *gagiën* geschreven vind. 't Zal toch wel buiten allen twijfel zijn, dat het *aadje* van *paadje* (pagie) en *gaadje* (gagiën), hoewel in uitspraak één met den uitgang *aadje* in *plandtaadje*, enz., met dien uitgang niet één is in oorsprong. Hier behoort het tot het ligchaam des woords; dáár is het een bloote uitgang. Dat Siegenbeek en Weiland *pagie* schrijven voor *paadje*, bewijst, o. i., niet zoo zeer, dat zij van den aangenomen regel afwijken, als wel, dat zij onderscheid maken tusschen *aadje* als

tot den wortel of tot d'uitgang eens woords behoorende. Dat de schrijfwijze van *pagie* tevens eene doelmatige onderscheiding met *paadje*, verkleinwoord van *pad*, aan de hand geeft, kan echter ook wel een' tweeden, een' nevengrond voor hunne spelling geleverd hebben, die, gelijk we boven reeds aanhaalden, in overeenstemming is met het oude *gagiën*.

Het fransche *gages* wordt, gelijk bekend is, in de beteekenis van *loon*, alleen in het meervoud gebruikt, welligt omdat het enkelvoud aanleiding geven mogt tot verwarring met een ander *gage* = onderpand. In het Hollandsch dus het enkelvoudige *gaadje* te gebruiken, strijdt tegen den aard en d'afkomst des woords. Wil men het in onze taal overnemen of behouden, men schrijve *gagen*, *gages*, *gagiën* of *gagies*. Ons komt het echter voor, dat men den basterd zeer wel zoude missen kunnen, en daar het woord schijnt te verouderen en, zoo veel ons bekend is, zelden in de schrijftaal voorkomt, late men de gelegenheid niet voorbijgaan om den vreemdeling uit te werpen, en er het ingeborene *loon*, *maand*geld of iets dergelijks voor in de plaats te stellen.

— EEL.

De Heer M. meent, (zie bl. 23 des eersten nommers) dat men zeer wel doen zal, bij verlenging van den uitgang *eel* vooral de scherp-lange *ee* te bezigen. Onzes inziens ware dit min raadzaam, om den wille der verschillende uitspraak van de woorden, op *eel* eindigende. In alle zelfst. naamw. op *eel* eischt de Zeeuwsche uitspraak, — en d' aangenomen spelling is er hier in overeenstemming mede, — de scherplange *ee;* in alle bijvoeg. naamw. op *eel* echter laat zij de zacht-lange *e* hooren, en dit geeft, als van zelf, den eenvoudigen en zekeren regel aan de hand,

dien men bij het verlengen der woorden op *eel* te volgen hebbe: bij substantieven behoude men de scherp-lange *ee;* bij adjectieven verkieze men de zacht-lange *e*. Wijst bij de eersten d' uitgang *eel* vaak op een' franschen uitgang *au*, *eau* of *aut*, bij de laatsten wordt men even dikwijls naar den fr. uitgang *el*, soms naar *al*, gewezen, als: *criminel*, *financiel*, *formel*, *partiel*, *personnel*, *moral*, enz. De verschillende uitgangsvorming pleit, o. i., met eene verschillende uitspraak voor eene verschillende schrijfwijze.

Sluis, den 11. Maart. J. H. VAN DALE.

EXAMEN VAN TOELATING TOT DE KONINKLIJKE AKADEMIE TE DELFT.

In den loop van de maand Junij j. l. is te Delft het examen van toelating tot de Lessen van de *Koninklijke Akademie* aldaar gehouden. Met betrekking tot de Moedertaal is van elken adspirant gevorderd een opstel over eenig hem bekend geschiedkundig onderwerp in zuiveren en duidelijken stijl, met inachtneming van de regels der spraakkunst en interpunctie. Het mondelijk onderzoek bepaalde zich hoofdzakelijk tot de *woordvoeging*, en daarvan inzonderheid tot het bepalen van den grammatischen vorm der verbuigbare woorden met behulp van de zinsontleding.

VERBASTERING DER TAAL.

'tIs bekend, dat de spelling van Siegenbeek in de laatste jaren vele bestrijders heeft gevonden.

Vele taalgeleerden zijn op meer of min goede gronden daarvan afgeweken en volgen hunne eigene spelling. Ofschoon de eenparigheid in de spelling hierdoor verloren gaat, en onze taal langzamerhand een vrij verward aanzien verkrijgt, kan men echter de taalgeleerden die hunne schrijfwijze op wetenschappelijke gronden kunnen verdedigen, hierover niet zoo hard vallen. Dat intusschen ieder, die een verhaal weet zamen te stellen of uit 't Hoogduitsch te vertalen, zijne eigene spelling volgt, geeft tot de grootste verwarring aanleiding.

'tZij mij vergund hier eenige op- en aanmerkingen te laten volgen, die ik onlangs bij 't lezen van één onzer tijdschriften heb gemaakt.

1. Wanneer een*s*aam, ont*f*angen, ver*s*amelde, *f*orm enz. aan uitspraak en afleiding voldoen, zou men dan ook niet dienen te schrijven: heil*s*aam, vreed*s*aam, lof*s*ang, groot*f*ader, enz.?

2. De woorden vriend*t*je, lied*t*je, hoed*t*je hebben een al te barbaarsch voorkomen.

3. In 't bedoelde stuk komen te gelijker tijd voor: vlu*g*t, vlu*g*ten en ontvlu*ch*ting: — zegeto*g*ten en afto*ch*t.

4. Indien men schrijft: li*ch*t (liggen); vlu*ch*t (vlie-

snok = de hik. *Snok* van *snikken; hik* van *hijgen.*

spin, *spien*, *spinne* (spinde) = spijskast. In 't Holl. verouderd. Met het allengs verdwijnen der ouderwetsche gebouwen, waarin men nog zulke *spinden* aantreft, gaat ook meer en meer het woord verloren in dit gewest.

stadig, *starig*, *stemmig* = bedaard. Een *stadege*, *starege* regen = een zachte, gestadige regen; een *stadege vent* is een bedaard jong mensch. *Stadig an!* (roept de schuitevaarder den *snikjongen* toe) dat is: niet te haastig.

stiep. Eene stijl van hout, of gemetseld van steen, waarop b. v. een gebindte rust. 't Lat. stipus = een paal, stok, stam. Een digt in een gedrongen man of jongen noemt men ook *een dikke stiepert.*

stoet, *stoete* = wit brood, in tegenoverstelling van: zwart brood. Staat welligt in verband met het oud imperf. van *staan*, dat *stoend* en *stoed* luidde.

strantjen voor: het kapen van kleinigheden, en met eene schertsende beteekenis: *stroopen* in 't kleine. Heimelijk ontvreemden heet men: *nastjen*, *afnastjen*, en is meer dieverij. Hangt misschien zamen met: wegnemen van gestrande goederen.

H. MOLEMA.

AADJE, AZJE OF *AGE.*

In n°. 1 van dezen eersten jaargang van dit Tijdschrift, bladz. 25, vind ik eene korte aanmerking over den uitgang *aadje*, die aan sommige zelfstandige naamwoorden wordt gegeven. Reeds als schoolknaap hinderde mij die schrijfwijze, zoo weinig overeenkomstig met het spraakgebruik, en vaak deed ik ook de ervaring op, hoe sommige menschen, alleen uit zucht om taalkundiger dan anderen te schijnen, zich bespottelijk aanstelden door te spreken van *bagaad-je*, *stellaad-je*, *personaad-je.* Eens trof ik in een liedjen aan:

„'k Bemin u teêr, mijn Kaatje!"
Zoo sprak het personaadje.

'tIs dus niet te verwonderen, dat sommige taalkenners over die schrijfwijze den staf hebben gebroken, en dat de Heer Bomhoff den voorslag deed om te schrijven: *bagazje*, *stellazje*, *personazje.* Naar mijne meening echter is zulks slechts een halve maatregel. Eene taal gedoogt niet eene willekeurige verbinding van medeklinkers. Zoo bezitten onder anderen de Franschen onze *spr* of *schr* niet, en wij missen hunne *gn*, *squ* of de *sk* der Engelschen en Denen en de *pf* der Duitschers. De verbinding nu van *z* met *j* is geheel vreemd aan onze taal; althans ik kan mij geen enkel woord voor den geest brengen, waarin deze voorkomt. Daarenboven is de verbinding dezer

twee zachte letters altijd gedwongen; ja zelfs is het ondoenlijk om die beide letters zuiver ineen te smelten. Men beproeve het slechts, en men zal tot geene andere uitspraak komen dan *ze-je.*

De uitgang *age* is geheel van franschen oorsprong, en in den loop des tijds, behalve in woorden aan de fransche taal ontleend, toegevoegd aan echt nederlandsche grondwoorden. Uit aanmerking dat wij in andere gevallen de fransche zachte *g* toelaten in woorden, zoo als: *logeren*, *logement*, *logies*, *generen*, *genie*, en men niet schrijft *lozjeren*, *lozjement* enz., zie ik er volstrekt geene zwarigheid in om ook te schrijven: *personage*, *stellage*, *strijkage*, *plantage*, *potage*, *pluimage*, *pakkage*, *bagage*, *bosschage* (*boskage*, en niet *boschkage*, aangezien de *sch* in *sk* overgaat).

Men heeft met dezen uitgang zwarigheden willen uit den weg ruimen, en niet genoeg ingezien, dat men er andere zwarigheden voor in de plaats stelt. Het woord *page* (hofjonker) moest *pagie* worden, uit vrees van verwarring met *paadje*, het verkleinwoord van *pad.* Maar wie zal mij verstaan, wanneer ik spreek van den *pa-gie* van Frederik den Grooten die de kersen opat? Men heeft er voor gevreesd een vreemd bestanddeel *(element)* in onze taal te brengen; maar de zuiveringszucht (purisme) gaat toch niet zoo ver, dat men in het vak van nederlandsche taalkunde zelf zich wil onthouden van vreemde benamingen. Men is, naar mijne meening, aan zich zelven zeer ongelijk *(inconsequent)*, wanneer men op het gebied der taalkunde van *subject* en *object* spreekt, en huivert om *stellage* te schrijven.

A. VAN DER HOEVEN.

„gens Adelung, van het voorgemelde verschilt, en, „even als *wissen*, met ons *wijzen*, bewijzen, Hoogd. „*wissen*, Zweed. *weta*, bewijzen, geven, overeenkomt; „daarentegen schrijven sommigen *dank wijten*, waar-„tegen Huydecoper zich heeft aangekant; schoon *wij*-„*ten* ook in eenen goeden zin, voor toebrengen, is „gebezigd geworden, en als zoodanig zeer wel bij „*dank* zou voegen. En nimmer hoort men in den „verleden tijd: *wij wisten hun geen' dank*, maar wel: „*wij weten hun geen' dank.* Hiertegen toont Reitz, „dat ons *dank weten* allezins met het Grieksche „*χαριν ἑιδειν* strookt."

R.

NEDERLANDSCHE TAAL OF HOLLANDSCHE TAAL?

In n°. 3 van dit tijdschrift komen op bladz. 124 en 125 in 't bestek van 18 regels de volgende uitdrukkingen voor:

1. „Iemand iets dank weten is, dunkt mij, geen echt *Hollandsch.*"
2. „Weten wordt in het *Hollandsch* alleen, enz.
3. „Men zegt in goed *Hollandsch.*"
4. „Zich terugtrekken is geen *Hollandsch.*"
5. „Men zegt in goed *Hollandsch.*"

Eene Hollandsche *taal* bestaat er niet, even min als eene Groningsche, Geldersche of Drenthsche; wel een Hollandsche *tongval*, Groningsche *tongval*, enz.

Wij lezen en schrijven dus liefst de *Nederlandsche* taal, het *Nederlandsche* volk, enz. even als wij er roem op dragen, niet juist dat we *Hollanders*, *Groningers* of *Drenthen*, maar dat wij *Nederlanders* zijn.

M. C.

Wanneer men door de afbreking *breng-en* niet werkelijk eene stootende uitspraak voorstelde, die evenmin tot onze taal behoort als de uitspraak *bren-gen*, dan zou ik mij met de schrijfwijze van den Heer Thijm kunnen vereenigen; maar nu laat hij ons van den wal in de sloot vallen. Van daar dat ik nog, trots den meest pedanten schoolmeester of kanselredenaar, mij aan de ouderwetsche schrijfwijze *bren-gen* houd, maar *breng-en*, met de behoorlijke ineensmelting, uitspreek.

Blijft men ook zich zelven gelijk, wanneer men afbreekt *breng-en* en *den-ken?*

A. VAN DER HOEVEN.

ANTWOORD AAN DEN HEER M. BETREFFENDE DEN UITGANG *EREN*, ENZ.

Het strekt mij tot genoegen, dat Gij aan mijn verlangen, „ook uw eigen gevoelen aangaande den uitgang *eren* bloot te leggen," in n°. 3 van dit *Tijdschrift* hebt voldaan, en 't welk door U in de volgende woorden is uitgedrukt: „Wanneer wij met *Siegenbeek* aannemen, dat de scherp-lange *ee* en *oo* over 't algemeen uit tweeklanken ontstaan zijn, dan behoort de bedoelde uitgang niet *eeren* te worden gespeld." En verder: „Om nu den wensch van den Heer G. te bevredigen, verklaren wij hier openlijk en rondborstig, dat wij de spelling met *é* voorstaan en sedert verscheidene jaren Siegenbeek's voorgang hebben gevolgd, en altijd blaméren, condemnéren, determinéren, forméren, lamentéren, enz. enz. schrijven."

Ik moet bekennen, dat dit aangevoerde mij op den etymologischen weg, omtrent genoemden uitgang, niets verder heeft gebracht, en aan hetgeen ik, in n°. 2, ter gunste van *eeren* stelde, geene afbreuk doet.

In plaats van uw gezegde: „Wanneer wij met Siegenbeek aannemen, enz." had ik gaarne eene geschiedkundige navorsching omtrent den oorsprong dezer *e* of *ee* gezien; te meer dewijl Siegenbeek geene andere (en nog verkeerde) gronden aanvoert, dan dat in dezen uitgang de *e* een zachten

enz. schrijven. Ja men treft zelfs onderwijzers op de lagere scholen aan, welke hun *eigen* spelling volgen. Of zij echter deze spelling aan hunne leerlingen onderwijzen, durven wij niet verzekeren. Ware dit het geval, het zou ons spijten. — Men sta eenparigheid in de spelling voor, behalve daar, waar Siegenbeek kennelijk dwaalt, of waar een verandering in de uitspraak een veranderde spelling wenschelijk maakt, ten einde den onkundige in staat te stellen, om de woorden naar eisch uit te spreken. Zoo schrijven wij *koffie*, *fabriek*, *muziek*, enz. dewijl men ze steeds zoo hoort.

Wanneer men intusschen de tegenwoordig uitkomende werken, tijdschriften en dagbladen inziet, zal men bevinden, dat in verre weg het meerendeel de spelling van Siegenbeek, soms met haar gebreken, wordt gevolgd.

E.

---

dragt, *magt*, enz. en zullen daarmede voortgaan, tot men *hij draacht*, *hij weecht*, *hij liecht*, *hij droocht*, enz. zal schrijven in plaats van *hij draagt*, *hij weegt*, *hij liegt*, *hij droogt*. De Heer Alberdingk Thijm moge zeggen, dat zulks niet kan zijn, omdat *hij draagt* in plaats van *hij draget* staat. Doch niemand schrijft thans *hij draget*. Zoo volgen wij Siegenbeek ook in het gebruik van *gch* voor een korten klinker; b. v. *lagchen*, *ligchaam*, en niet *lachen*, *lichaam*. De eigennaam *Jochem* wordt door den eenen *Jo chem*, door den anderen *Joch em* uitgesproken.

OVER DE ONJUISTHEID DER SPELLING VAN SOMMIGE WOORDEN IN DE NEDERLANDSCHE TAAL.

(*Vervolg van bl.* 119.)

III.

14.) Begravenis.

In Weiland's Taalkundig Woordenboek leest men *begraafnis*, in het Handwoordenboek *begravenis:* beide spellingen zijn in strijd met het gebruik. Oorspronkelijk hechtte men naar alle waarschijnlijkheid den uitgang *nis* aan den wortel van het woord, doch voegde later, ter bevordering van de uitspraak, een *e* tusschen den uitgang en den wortel, en verkreeg alzoo *begrafenis*, *lafenis*, *droefenis*, terwijl de woorden op *zen* de *z* behielden, als: *verrijzenis*, *muizenis*, (van het verouderde *muizen* voor *peinzen*). Misschien is *begravenis* wel een drukfout, hoewel het onder de „Drukfeilen" niet voorkomt.

15.) Allezins.

Het is hoogst bevreemdend, dat van al de met *zins* samengestelde bijwoorden bij Weiland en Siegenbeek enkel *geenszins* op het einde van de eerste lettergreep de *s* als teeken van den tweeden naamval heeft, terwijl

de overige die *s* missen, schoon zij er steeds in gehoord wordt en vroeger ook door mannen van gezag werd gebezigd. De samenstellingen zijn: *allezins*, *anderzins*, *eenigzins* (1), *geenszins* en *veelzins*, die *allessins*, *anderssins*, *eenigssins*, *geenssins* en *veelssins* luiden, hoewel over 't algemeen slecht ééne *s* wordt gehoord, even als in *kaarssnuiter*, *kaatsspel*, *volksschool*. Bij Huydecoper lazen wij *anderszins* en *eenigszins*, en bij van Lelyveld *alleszins*.

16.) Allerwege.

Dus vindt men dit woord tegenwoordig meermalen gespeld, zelfs bij anders nette schrijvers. Het moet natuurlijk *allerwegen* zijn, gelijk het bij Siegenbeek en Weiland voorkomt. In het Taalk. Woordenboek leest men op het artikel *Weg*, z. n., m. „Eindelijk is *allerwegen*, aan alle kanten, alomme: *men vindt het allerwegen*."

17.) Guirlande.

Bilderdijk heeft op aannemelijke gronden aangetoond, dat dit woord van Nederlandschen oorsprong is, een oud deelwoord van *girlen*, voortdurend werkwoord van *girren* of *gieren*, draaijen, even als *heiland* van *heilen* (heelen), *vijand* van *vijen*. Dewijl men het echter voor een Fransch woord hield, laschte men er de *u* in, en plaatste den klemtoon op de tweede lettergreep. Wij zullen dus wèl doen, met hem voortaan *girlande* te schrijven.

---

(1) *Eenigzins* zal ook, zonder de *s*, *eenigsins* worden uitgesproken, door den invloed der verwantschapte medeklinkers. En echter vindt men bij Hooft *eenighszins*.

18.) Bits, bitzig.

Voor eenige dagen lazen wij, in strijd met Siegenbeek en Weiland, ergens *bitsch*. Al had ten Kate het ons niet geleerd, zal toch ieder het grondwoord in *bijten* zoeken en het alzoo als een verbastering van *bijtsch* (1) aanmerken. Hierom zouden wij, zoo lang de noodelooze *ch* achter de *s* blijft, aan *bitsch* de voorkeur geven. Voor *bitzig*, dat bij Weiland voorkomt, doch in geen geval juist is, zouden wij liever *bitschig* geschreven zien.

19.) Accijnsen.

Dit woord, dat steeds *accijnzen* wordt uitgesproken, vindt men schier altijd met *s* geschreven. Behalve in den „Volksalmanak voor het schrikkeljaar 1856. Uitgegeven door de Maatschappij tot nut van 't algemeen," herinnert steller dezes zich niet, ooit de juiste spelling *accijnzen* te hebben aangetroffen.

20.) Pover.

Dus schrijft Weiland dit woord en geeft als voorbeelden: „*een pover huisgezin. Dat is een regte jonker pover. Het is er pover gesteld.*" Deze spelling is in strijd met den aangenomen regel, welke voorschrijft, om de scherp-lange *ee* en *oo* te bezigen, wanneer zij uit tweeklanken zijn gesproten. Het woord komt van het Fransche *pauvre*, (arm,) en dit van het Latijnsche *pauper*. Misschien heeft de eerste, die het woord bezigde, aan het Spaansche *pobre* of het Italiaansche *povero* gedacht. Wij voor ons zouden aan *poover* de voorkeur geven.

(1) Er zijn streken in Gelderland, waar men *een bietsche* (bijtsche) *hond*, even als *een stootsche koe* hoort zeggen.

21.) Guitaar.

Bilderdijk schrijft *guitar*, *guitarre*, bij Weiland en Siegenbeek komt het woord niet voor. Sedert het speeltuig en de naam bij ons zijn aangenomen en het woord meestal *gitáár* wordt uitgesproken, zouden wij de *u* liever weglaten, om voor te komen, dat een onkundige *guit-aar* zeide.

22.) Kapucijn.

Ligt er tegenwoordig geen tegenstrijdigheid in, dat men de eerste *c* in *k* verandert, doch de tweede behoudt? Toen de *s* voor een klinker nog als *z* luidde, was die spelling doelmatig; doch thans zouden wij òf *Kapusijn* òf *Capucijn* schrijven, doch liever het laatste.

I.

IETS OVER DRIE BASTERDUITGANGEN.

(*Vervolg van bladz.* 26.)

5.) IJK.

Of deze uitgang (in *muzijk*) ooit als *eik* werd uitgesproken, durven wij niet verzekeren, ofschoon wij meenen daaraan te mogen twijfelen. Misschien werd hij oudtijds *muzyk* geschreven, zoo als men hem bij Bilderdijk in *yk* nevens *muzijk* gespeld vindt. Doch hoe dit voor het overige ook zijn moge, zoo veel is zeker, dat men tegenwoordig over 't algemeen *Catholiek* (1), *fabriek*, *koliek*, *kroniek*, *muziek*, *politiek*, *rubriek*, *tactiek*, *trafiek*, enz. hoort uitspreken.

Deze en dergelijke woorden zijn met hunne uitspraak uit het Fransch in het Nederlandsch overgegaan, en eindigen in die taal, met uitzondering van

---

(1) Voor eenige jaren hoorde steller dezes een Roomschgezinde, die weinig geletterd, maar zeer pedant was, tot een geloofsgenoot, dien hij niet kende, doch met wien hij disputeerde, de woorden toevoegen: „*Ik ben Roomsch-Catholeik.*"

trafiek (trafic), alle op *ique*, als: *Catholique*, *fabrique*, *colique*, *chronique*, *musique*, *politique*, *rubrique*, *tactique* (1), enz. Men zal dierhalve naar ons inzien wèl doen, het voorbeeld dergenen te volgen, die reeds sedert verscheidene jaren *fabriek*, *muziek*, enz. schrijven.

Praktijk, hetwelk niet van het Fransche *pratique*, maar regtstreeks van het Grieksch-Latijnsche *practica* afkomt, behoort hier niet toe, en schijnt zich tegen deze uitspraak hardnekkig te verzetten; want men zal over 't algemeen *prakteik* hooren zeggen in: „*Die arts heeft eene uitgebreide prakteik. — Ik zal u die prakteiken wel ontdekken* (2)."

6.) IET.

Er zijn er, en hun getal is niet klein, die het meervoud van *Israëliet*, *Jezuïet*, en dergelijke, *Israëliten*, *Jezuïten* (zelfs *Jezuiten* = Je zui ten), enz. schrijven. Wij geven intusschen in bedenking, of men niet regelmatiger en beter zou doen, indien men in het meervoud de *ie* behield en *Israëlieten*, *Jezuïeten*, enz. schreef, even als men handelt met *parkiet*, *parkieten*.

In de van zulke woorden afgeleide bijv. naamw. kan men de *e* zonder hinder weglaten, en ze schrijven: *Israëlitisch*, *Jezuïtisch*, enz.

Hoe Weiland er toe gekomen is, om *bandijt* te schrijven, in plaats van *bandiet*, is ons tot nog toe een raadsel.

---

(1) In Bilderdijk's „Verklarende Geslachtlijst" leest men: *fabrijk* en *fabriek*, *koliek* en *kolijk*, *kronijk*, *praktijk*, *taktiek* en *tactiek*, *trafiek* en *trafyk*.

(2) Daar Bilderdijk ook enkel *praktijk* heeft, schijnt hij aan die uitspraak dus ook de voorkeur te hebben gegeven.

7.) ISMUS.

Onderscheidene woorden, die vroeger algemeen op *ismus* uitgingen, worden thans door veel schrijvers met den Franschen uitgang *isme* gebezigd, ja door sommige vaak op de zelfde bladzijde met *ismus* en *isme*. Zoodanige woorden zijn onder andere: *Anglicismus*, *arminianismus*, *atticismus*, *belgicismus*, *calvinismus*, *catholicismus*, *egoïsmus*, *gallicismus*, *galvanismus*, *germanismus*, *graecismus*, *hebraïsmus*, *hellenismus*, *hibernicismus*, *islamismus*, *magnetismus*, *protestantismus*, *scotticismus*.

Steller dezes leerde in zijne jongere jaren eenige van de vermelde woorden enkel met den uitgang *ismus* kennen en . . . . gebruiken. Welligt is het daaraan toe te schrijven, dat hij aan *ismus* steeds de voorkeur gaf en thans nog geeft, hoewel hij *isme* zonder ergernis duldt, maar zeer gaarne ziet, dat een schrijver aan zich zelven gelijk blijft.

Dat al de opgegevene woorden, die een meervoud hebben (b. v. *germanismus*), dit in *ismen* vormen, wordt hier enkel voor jeugdige taaloefenaars aangevoerd.

M.

HET IS
EENE KRAAI IN PAAUWEN-VEDEREN,

EN ANDERE SPREEKWOORDEN, AAN *ESOPUS'* FABELEN ONTLEEND.

Hoe de kraai zich meer wascht, hoe zij zwarter wordt, zegt het spreekwoord, dat wil zeggen: waar kwade eigenschappen te vinden zijn, daar blijven ze ook, wat moeite men aanwendt, ja vermeerderen eerder, dan dat ze zouden afnemen. Wat integendeel wezentlijk schoon is, behoudt zijne schoonheid, en behoeft daartoe geen' tooi, daarom *is eene schoone bruid haast gepareerd.* En hoewel in alle omstandigheden des levens blijkt, waarheid te zijn, dat *hij zich beschuldigt, die zich verontschuldigen wil*, de ondervinding leert het even zeer, dat men er steeds op uit is, zijne kwade hebbelijkheden en gewoonten te dekken, dat elk een zich schooner en beter tracht voor te doen, dan hij is. Men verstaat alzoo het spreekwoord: *Het is eene kraai in paauwen-vederen*, waar de kraai zich met de vederen van den paauw heeft opgetooid, maar toch eene kraai blijft. Het spreekwoord is gewisselijk ontleend aan eene der fabelen van Esopus, en wel aan de 3e fabel van het 1e boek. In de *Ezopische fabelen van Fedrus, gevrijden slaaf des keizers Augustus, in Nederduitsch Dicht vertaelt en met Aenmerkingen*

verrykt door D. van Hoogstraten, heeft genoemde fabel tot opschrift: *De hovaerdige kaeu en paeu*, en luidt aldus:

„Men diene zich van geen geleent gewaet,
Maer leve met een kleentje naer zyn staet,
Indien men aen Ezopus 't oor wil geven.
Een Kaeu, voorheen door hovaerdy gedreven,
Versierde zich met vederen, de Paeu
Ontvallen. Strak verheft zich 't hart der Kaeu.
Zy scheit zich van haer volk, en komt zich mengen
Met Paewen, die dees trotsheid niet gehengen.
Zij byten, en zy vallen als verwoed
Van gramschap op de vogel trots van moed,
En ydlen waen, en eigenen de vêren.
Dus most de Kaeu in 't ende wederkeeren,
Te spâ geleert, naer haer verwant geslacht.
Daer werd zy ook beledigt en veracht:
Tot eindlijk een van haer geslachtgenooten,
Van haer, gelyk al d' andere, verstooten,
Dees woorden sprak: Waert gy geweest vernoegt
Met dezen staet, die u was toegevoegt,
En met hetgeen Natuur u had gegeven,
Geen Paeu had u dien hoon oit toegedreven,
En zonder leet waert gy by ons gebleven."

Hoewel de kauw even zoo menigvuldig voorkomt als de kraai, bijna zoo groot is als deze, met haar in kleur overeen stemt en tot hetzelfde geslacht, dat der raven n. l., behoort, schijnt toch de kauw niet zoo bekend te zijn, dat als reden der verwisseling is bij te brengen.

Ofschoon Tuinman, in *de oorsprong en uitlegging van dagelijks gebruikte Nederd. Spreekw.*, dit spreekwoord niet opneemt, spreekt hij toch van *Esopus' kraai*, en vestigt hij onze aandacht op bovengenoemde

fabel; doch denkt daarbij niet alleen aan den paauw, maar doet de kraai zich met de vederen van andere vogelen oppronken. Zie Tuinman I., bl. 24. Zoo ontstond mede het spreekwoord: *Hij pronkt met vreemde veeren*, en mogelijk ook: *Hij heeft er eene staartveêr* (of *zijne vederen) gelaten.*

Verder zijn aan Esopus' fabelen nog de volgende spreekwoorden ontleend:

Om eene kleine zaak bijt (of: *eet) de wolf het schaap*, ontleend aan de 1e fabel van het 1e boek, waar de wolf het lam verscheurt, voorgevende, dat het lam of het schaap, deszelfs moeder, zijnen drank had troebel gemaakt.

Hij grijpt naar de schaduw, en laat zich het vleesch ontvallen, ontleend aan de 4e fabel van het 1e boek, waar de hond een stuk vleesch door het water draagt, en, bijtende naar de schaduw van hetzelve, door te groote begeerlijkheid alles verliest.

De druiven zijn zuur, zei de vos; maar hij kon er niet bij, ontleend aan de 2e fabel van het 4e boek, waar de vos eerst opspringt, om de druiven te verkrijgen, maar ze vervolgens veracht, als hij die niet bemagtigen kan.

Hij broedt (of: *voedt*, ook wel: *koestert) eene slang in zijnen boezem, die hem het hart zal afsteken*, ontleend aan de 18e fabel van het 4e boek, waar de boer eene verkleumde slang ontdooit, en deze, na gekoesterd te zijn, zijn' weldoener doodt.

De bergen zouden baren, en een muisje voortbrengen, ontleend aan de 22e fabel van het 4e boek, waar een berg, in arbeid, een groot gedruisch maakt, doch als elk een op 't gerucht komt aanloopen, opent de berg zich, en eene kleine muis komt te voorschijn.

Op het laatste spreekwoord na, heeft Tuinman van alle den oorsprong uit de fabelen aangewezen.

Het spreekwoord: *Gemeene potten met heeren zieden wel sterk, maar deelen kwalijk*, is mogelijk ontleend aan de 5e fabel van het 1e boek, waar de koe, de geit, het schaap en de leeuw gezamentlijk een hert gevangen hadden; maar toen het op een deelen zou gaan, besprak de leeuw het 1e deel voor zich, om zijn' naam, het 2e, om zijne sterkte, het 3e, om zijne magt, en het 4e, omdat hij straf bedreigde aan elk, die 't zou durven aanraken. Tuinman, II., bl. 116, wijst op deze fabel, maar vermeldt Esopus niet.

Het is twijfelachtig, of het spreekwoord: *De vos en de kraan hebben elkander te gast*, aan Esopus fabelen ontleend is, zoo als Tuinman, I., bl. 109, verzekert. In de 16e fabel van het 1e boek komen de vos en de ooijevaar bij elkander te gast. De vos discht vleeschnat in eene platte schaal op, waarvan de ooijevaar niets kan gebruiken, terwijl op gelijke wijze de vos door den ooijevaar onthaald wordt op melk met brokken, in eene flesch hem toegediend. Ofschoon de kraan niet, gelijk de ooijevaar, een' langen, spitsen bek heeft, daar zijn bek slechts iets langer is dan zijn kop, zoo blijft echter de mogelijkheid bestaan, dat op deze fabel kan gedoeld zijn. *Hij is er slecht te gast geweest*, zegt Tuinman ter zelfde plaatse, kan mede denzelfden oorsprong hebben.

Anders is 't met het spreekwoord: *Hij zou het van Gods altaar nemen*, dat Tuinman opgeeft als aan de fabelen van Esopus ontleend te zijn, maar dat daarvan stellig niet is genomen. De fabel, hoewel niet eens volkomen daaraan gelijk, door Tuinman, II., bl. 115, daarvoor aangegeven, schrijft Hoogstraten aan Camerarius toe. Men zie de *aanmerking* op de 28e fabel van het 1e boek.

De volgende spreekwoorden: *Men moet de huid niet willen verdeelen* (of: *verkoopen*), *voor dat de beer dood* (of: *gevangen*) *is* (Tuinman I., bl. 39), — *Hij*

blaast heet en koud uit éénen mond (Tuinman I. bl. 186), — *Het is een man, om er een man op toe te geven* (Tuinman I, bl. 354), — *Het leven is zoet* (Tuinman II. 154), — *Eenen leugenaar gelooft men niet, al spreekt hij de waarheid* (Tuinman II bl. 219), — alle door Tuinman t. a. p. als uit de fabelen van Esopus oorspronkelijk voorgesteld, heb ik in de genoemde *Ezopische fabelen* van Fedrus niet kunnen vinden.

Er bestaat een werk in quarto van Anthony Smyters, in 1612 te Rotterdam bij J. van Waesberghe uitgegeven, getiteld: *Esopus Fabelen, in rijm gestelt*, waar boven elke fabel een spreekwoord is geplaatst, een getal van 122 uitmakende; maar het blijkt niet, dat de daar opgegeven spreekwoorden aan de fabelen van Esopus ontleend zijn.

Of het spreekwoord: *Het kind wil den meester leeren*, ook zijn ontstaan aan eene fabel van Esopus te danken heeft, durf ik niet beslissen. Van Hoogstraten doet het vermoeden, dat hij in de *aenmerking* op de 9e fabel van het 5e boek dat spreekwoord bijbrengt. De fabel is van *den stier en het kalf*, en luidt aldus:

„Een groote Stier begeerde met den horen
In eene plaats, die 't eng was, in te boren
Naer zyne krib. Een Kalf toont hem, hoe hy
Zich buigen moet. Dit wist ik al, eer gy,
Gaf strak de Stier tot antwoord, waert gekomen
In 't licht. Het punt der Fabel wordt genomen
Op iemant, die, schoon hy geen wysheit heeft,
Aen andren, die meer weten, lessen geeft."

P. J. HARREBOMÉE.

VERBETERINGEN

DER

VOORBEELDEN VAN GEBREKKIGE TAAL,

UIT GEDRUKTE WERKEN ONTLEEND,

den liefhebberen van taaloefening ter verbetering aangeboden.

(Bladz. 184 *en volgg.)*

---

37. Hij wilde dat zijne vernedering nog dieper zou schijnen, door der onverbiddelijke zijne tranen te laten zien.

37. Hij wilde [1], dat zijn vernedering nog dieper zou schijnen, door de onverbiddelijke zijn tranen te laten [2] zien.

[1] Voor het voegwoord *dat* plaatsen de meesten een comma.

[2] *Laten* is een bedrijvend of overgankelijk werkwoord, en vordert alzoo een vierden naamval bij zich. Dit blijkt aanstonds, wanneer men er een onzijdig of niet-overgankelijk werkwoord bij plaatst. Bij voorb.: *Ik laat hem loopen.* Dit kan toch niet zijn: *ik laat* aan *hem loopen*, en even zoo min: *ik laat mijne tranen aan hem zien*, hoewel deze gallicismus zelfs bij goede schrijvers voorkomt.

38. Zij dankte God uit den grond van haar hart; en een vriend, een beschermer ziende, in ieder menschelijk wezen, dat Herwart niet was, stond zij op zonder te aarzelen, en ging vol vertrouwen op den onbekende aan, als op een engel, die ter harer redding was afgezonden door de Voorzienigheid.

38. Zij dankte God uit [1] grond van haar hart; en daar [2] zij [3] in ieder menschelijk wezen, dat Herwart niet was, een vriend, een beschermer zag, stond zij op zonder te aarzelen, en ging vol vertrouwen op den onbekende aan, als ware hij een engel [4], welke [5] door de Voorzienigheid [6] te [7] harer redding was afgezonden.

[1] Men laat in deze uitdrukking het lidwoord voor *grond* meestal weg.

[2] Ter vermijding van het tegenw. deelw.

[3] De hier gebezigde constructie komt met den aard onzer taal beter overeen, dan die van den schrijver, of liever vertaler, welke een vreemden oorsprong verraadt.

[4] *Als op een engel* beviel ons niet.

[5] Zonder deze verandering in de constructie kwamen hier *die door de* achter elkander: om die onwelluidendheid voor te komen, plaatsen wij hier *welke.*

[6] Deze bepaling staat hier beter op haar plaats, dan aan het einde.

[7] *Ter*, uit *te der* samengetrokken, kan nooit anders dan vóór een enkelv. zelfst. naamw. geplaatst worden, als: *Ter vermijding van kosten. Ter veraangenaming van haar leven. Ter keuze van den voorzitter.* Soms volgt op *ter* een bijv. naamw., hetwelk dan ook de oude verbuiging heeft, als: *Ter goeder ure. Ter kwader trouw.* Dat sommigen schrijven: *Dat is hem* ter ooren *gekomen*, geschiedt uit misverstand, het behoort te zijn: *ter oore*, 3. nv. enkelv., dewijl *oor* oudtijds vrouw. was, gelijk Weiland te regt in zijn Taalk. Woordenb. vermeldt. Intusschen voert hij zonder eenige aanmerking als voorbeelden aan: *Dit zal den erfnakomeling ter ooren komen. Neem, Isrels Herder! neem ter ooren!* — *Ten*, uit *te den* samengetrokken, wordt op de zelfde wijze voor mann. en onz. woorden in het enkelvoud gebezigd, als: *Ten einde loopen. Ten doel hebben. Ten nutte der kinderen. Te mijnen genoegen.*

39. Haar niet in huis vindende, en haar te vergeefs overal gezocht hebbende in den tuin, had een dierlijk instinkt hem gezegd, dat hij haar vinden zou in het bosch.

39. Dewijl [1] hij haar in het [2] huis niet vond [1], en haar overal in den tuin te vergeefs had gezocht [1], zeide [3] hem een soort [4] van instinct [5], dat hij haar in het bosch [6] zou vinden.

[1] In plaats van het tegenw. deelw.

[2] Als tegenstelling van *in den tuin* achten wij hef lidwoord hier noodzakelijk.

[3] Het imperf. kwam ons hier gepaster voor, dan het plusquamperf.

[4] *Een dierlijk instinct....*: is er dan ook een *menschelijk instinct?* Om het woord echter te behouden, meenden wij des schrijvers bedoeling op deze wijze genoegzaam uit te drukken.

[5] Wij schrijven zulke woorden liever met die letters, welke zij in de talen hebben, waaruit zij genomen zijn: *instinct* Fr. van het Latijn *instinctus*.

[6] De constructie van het oorspronkelijke verraadt ook hier een vreemden oorsprong.

40. Nog altijd om de muren dolende, en op middelen peinzende hoe toch tot zijn doel te geraken, waren de Berberen hem te hulp gekomen.

40. Terwijl [1] hij nog steeds [2] om de muren ronddoolde [3] en op middelen peinsde, [4] hoe hij toch zijn doel zou [5] bereiken, [6] waren hem [7] de Berberen te hulp gekomen.

[1] Ter vermijding van het tegenw. deelwoord.

[2] *Steeds* beviel ons hier beter.

[3] Zou dit *rond* hier wel overtollig zijn? Wij gelooven het niet. Het is vreemd, dat noch Weiland noch Siegenbeek werkwoorden aanvoert, die met *rond* samengesteld zijn, terwijl men bij den eersten *losrukken*, enz., *vastbakken*, enz. en bij den laatsten *vastknoopen*, enz. aantreft.

[4] Hier wordt een comma gevorderd.

[5] De constructie verraadt een Engelschen oorsprong: Nederlandsch is zij niet.

[6] *Zijn doel bereiken* beviel ons hier beter.

[7] *Hem*, hier geplaatst, benadeelt geenszins de duidelijkheid, en maakt den stijl vloeijender.

41. Dien dag vroeger dan naar gewoonte op zijnen post gekomen, had hij de poort verbrand en de zwarte portierster vermoord gevonden; en zich met den yatagan wapenende die aan hare zijde lag, had hij zich den Tuin in gespoed, hoe wel ten zeerste verwonderd, dat hij geen den

41. Dien dag vroeger,[1] dan naar gewoonte,[1] op zijn post gekomen, had hij de poort verbrand en de zwarte portierster [2] vermoord gevonden; en nadat [3] hij zich met den yatagan, die aan haar zijde (of: naast haar) lag, gewapend had, was [4] hij den tuin ingespoed [5], hoewel het [5] hem grootelijks [6] ver-

[1] Hier zien wij liever comma's.

[2] Schoon het *portierster* bij Weiland en Siegenbeek niet voorkomt, is het regelmatig gevormd, even als *herbergierster*, *rentenierster*, *tuinierster*, enz. van *herbergier*, *rentenier*, *tuinier*, enz., ofschoon men dan, volgens Dr. Brill (1), een werkwoord *portieren* moet aannemen. Sommigen bezigen *portiersche.* Met opzigt tot dit en dergelijke vrouwelijke woorden, die in het dagelijksche leven, vooral hier en daar op het land, in menigte voorkomen, b. v. de *serjantsche*, de *kostersche*, zegt Dr. Brill op bladz. 271: „Daar de taal nu vaak om een' vrouwelijken persoon aan te duiden tot de aanwending van een adjectief de toevlucht neemt, als wanneer men zegt: *eene Deensche,* en in het landschappelijke *pastoorsche* (2)."

[3] Ter vermijding van het tegenw. deelwoord.

[4] Ter vermijding van *had*, *had* namen wij het onzijdige *inspoeden.* Schoon deze samenstelling bij Weiland niet gevonden wordt. is zij even zoo goed, als *inrennen* in: „*Hij is de stad ingerend.*"

[5] Deze constructie beviel ons beter.

[6] Dit zal toch wel het zelfde beteekenen. *Ten zeerste* is onbevallig.

---

(1) Zie zijn Hollandsche Spraakleer, bladz. 270, alwaar hij zegt: „*Herbergierster* en *tuinierster* zijn slechts goed te keuren, in zoo verre men een werkwoord *herbergieren*, *tuinieren* kan aannemen."

(2) Er zijn streken in ons land, waar men *pastoor* zegt voor predikant.

minsten tegenstand ontmoette.

wonderde[5], dat hij geen tegenstand hoegenaamd[7] ontmoette.

[7] Of *geen den minsten tegenstand* onberispelijk is, durven wij niet beweren; doch het beviel ons niet.

42. Gave Allah, dat gij en uw meester alleen met mij te doen hadden.

42. Gave Allah, dat gij en uw meester enkel[1] met mij te doen hadt[2].

[1] *Alleen* zou hier dubbelzinnigheid kunnen veroorzaken. Stond er: *met mij alleen*, dan viel er niets op aan te merken.

[2] De eerste persoon en een tweede of derde persoon vorderen den eersten persoon meerv. van het werkw.; b. v. *ik en gij* of *gij en ik* (d. i. *wij) hebben het gezien.* De tweede persoon en een derde vereischen den tweeden persoon van het werkw.; b. v. *gij en uw broêr zijt er geweest.* De regel kan dus luiden: *De eerste persoon gaat voor den tweeden, en de tweede voor den derden.*

43. Zie hier een volk, dat den moed had om de regten van het geweten en zijner staatsinstellingen te handhaven.

43. Zie hier een volk, hetwelk[1] den moed had[2], de regten van het geweten en van zijn[3] staatsinstellingen te handhaven.

[1] Ter vermijding van *dat den* werd *hetwelk* hier verkozen.

[2] Hier achten wij een comma noodig.

[3] *Van zijn geweten en zijner staatsinstellingen* moge taalkundig goed zijn, bevallig is het zeker niet.

44. Frans Fröhlich is de zoon eener arme weduwe, tot welks onderhoud hij van de vroege

44. Frans Fröhlich is de zoon van[1] een arme weduw[2], tot wier[3] onderhoud hij van zijn[4] vroege

[1] Men verbuigt de bezittelijke voornaamwoorden hoe langer hoe minder.

[2] Schoon *weduwe* ook goed is, beviel ons *weduw* hier beter.

[3] *Welks* en *welker* worden enkel van zaken gebruikt, *wiens* en *wier* van personen.

[4] Hier kan het bezitt. voornaamw. niet wel gemist worden.

jeugd af moest medewerken.

jeugd af [5] moest bijdragen [6].

[5] *Af* kan hier ook gemist worden.

[6] *Bijdragen* werd hier gekozen, om *moest medewerken* te vermijden.

45. Begrijp eens, Elia, dat men haar, nog een kind zijnde, uit mijne armen gescheurd heeft, en dat sedert zoo lang al mijne smeekingen om haar weder te zien, zonder gunstig gevolg gebleven zijn.

45. Begrijp eens, Elia, dat men haar, toen zij [1] nog een kind was, uit mijn armen gescheurd [2] heeft, en dat sedert dien tijd [3] al mijn smeekingen [4], om haar weder te zien [4], zonder gevolg [5] zijn [6] gebleven.

[1] Ter vermijding van het tegenw. deelw.

[2] Of *gerukt*. Het Duitsche *reissen*, dat *rukken* en *scheuren* beteekent, werd eens door een snuggeren vertaler overgezet in: *Er riss das Fenster auf* door: *Hij scheurde het venster op.*

[3] Dit kwam ons juister voor.

[4] Hier behoort een comma te staan.

[5] *Gunstig* is hier overtollig, dewijl geen ander gevolg, dan een gunstig, werd gehoopt.

[6] *Zijn* werd hier geplaatst, om *(gunstig) gevolg gebleven* te vermijden. Men zorge toch, zoo veel mogelijk, geene woorden met gelijke aanvangsletters digt bij elkander te plaatsen.

46. Deze gedienstige bezorgdheid ziende, glimlachte Catharina.

46. Bij [1] het zien van deze gedienstige bezorgdheid grimlachte [2] Catharina.

[1] Op deze wijze kan men het tegenw. deelwoord soms gemakkelijk vermijden.

[2] (1).

---

(1) Volgens Bilderdijk is de eerste lettergreep van *grimlagchen* de wortel van het werkwoord *grimmen*, de tanden laten zien, of de bovenlip optrekken.

VOORBEELDEN VAN GEBREKKIGE TAAL,

UIT GEDRUKTE WERKEN ONTLEEND,

den liefhebberen van taaloefening ter verbetering aangeboden.

(*Vervolg van bladz.* 191.)

---

66. Ik bezweer u, lieve tooveres! die mij reeds twee malen heeft toegesproken, verschijn!...verschijn in naam van de vleermuizen.

67. Zij had juist zijne laatste kop koffij met langzame teugen gebruikt en had nu de voeten over het ijzer van zijne kleine haard gekruist.

68. Weinige oogenblibken later verlieten zij de kruin van den berg, en begonnen zij den berg af te rijden....Na verloop van anderhalf uur bereikten zij de hoeve, en klopten zij aan de deur.

69. Noch zij, noch Karel verzuimden Mevr. Ronaldson voor een enkel oogenblik.

70. Er behoeft voorzeker weinige opmerkzaamheid om zich te overtuigen dat „woeling" en „onrust," vooral op kerkelijk terrein dagelijks meer toe- dan afneemt.

71. Kolonel Forbes had gaarne willen beweren, dat Katharina Jane meer liefde toedroeg dan Ronaldson.

72. Er was niemand bij de zieke als eene meid.

73. Van hunne kindschheid af aan waren zij [Katharina en Jane] naauw aan elkaar verbonden geweest, en zij waren dit nog; wat kon daarvan de reden zijn?

74. Cypres noch lijkgesteent drukken haar, de tijd heeft het gras welig op haar graf doen groeijen en door mij, die haar eenmaal daar heeft gebragt, wordt de plek nimmer vergeten.

75. In deze laatste veronderstelling vergiste hij zich echter, geloof ik.

76. Men geloofde dat hij een huwelijk tusschen Albert en Caroline wenschte daar te stellen.

77. Ik kan noch het kwaad afwenden noch hem behulpzaam zijn om de gevolgen te voorkomen.

78. Schaamte is de tegenzin ook in alles, hetgene niet overeenstemt met dat, wat in de maatschappij door derzelver achtenswaardige leden als eerbaar, welvoegelijk en betamelijk beschouwd wordt.

79. De schoolkinderen zich des morgens in feestgewaad naar het smaakvol versierd schoollocaal begeven hebbende, sprak een meisje den onderwijzer, hem tevens een bloemruiker aanbiedende, met een' feestgroet aan, waarop deze, ten dank voor die hulde, eene roerende aanspraak tot haar en de overige scholieren hield.

80. Ook zijn vader begreep dat het zaak was om den vurigen jongeling, als 't ware, in het werkzame leven in te leiden; en daar hij hem door de eentoonige bezigheden van het kantoor onmogelijk boeijen kon, kwam hij op den inval, om hem als Supercarga, eene reis naar *Zuid-Amerika*, *Chili* en *Peru* te laten maken, alwaar hij *nieuwe* handelsbetrekkingen aanknoopen en *oude* herstellen zou.

81. In den Eeuwigen woont niets menschelijks of aardsch.

82. In de nabijheid verheft zich een ouderwetsch en ruim gebouw, dat op de hoogste van twee heuvelen gebouwd, tegenover een rij statige olmen staat; terwijl de geheele omtrek met zware boomen en fraaije heesters en bloemen is versierd.

VRAGEN.

25. Hoe laten zich de uitdrukkingen: *tot wederopzeggens*, *tot wederziens*, en dergelijke verklaren?

26. Is het onverschillig, of men *voorkomen* scheidbaar of onscheidbaar gebruikt? Als onscheidbaar wordt het tegenwoordig dikwijls, meer dan vroeger, aangetroffen.

27. *Daarstellen* wordt door Dr. Nassau en anderen afgekeurd; doch is *daarlaten*, dat bij Weiland niet voorkomt, een goed woord?

28. *Veronderstellen* bezigt men tegenwoordig zeer dikwijls in plaats van *vooronderstellen.* Is dit goed te keuren? *Daargedaan* kwam mij dezer dagen voor.

29. Men schrijft nog zoo menigmaal: ik heb het *honderde* malen gehoord, men zou er *duizende* malen over kunnen denken, en andere voorbeelden van dien aard. Waarom moet men hier en elders *honderden* en *duizenden* schrijven?

30. Als men schrijft: dat is *daarvan* ontleend, en ik heb het *er van* afgeleid; ik heb het *daarin* gevonden, en hij zag, dat het *er is* was; hij wil mij *daarover* spreken, en wij zullen *er over* nadenken, enz., blijft men dan zich zelven gelijk: *daarvan*, *daarin*, *daarover*, enz. aan elkander, *er van*, *er in*, *er over*, enz. gescheiden schrijvende?

31. Waarom behoort men *haviken* zoo wel met ééne *k* te schrijven, als men het *monniken* en *perziken* doet?

32. Sommigen schrijven met den Heer Siegenbeek *wezentlijk;* anderen volgens den Heer Weiland *wezenlijk:* welk van beide woorden verdient op goede gronden de voorkeur?

33. De steller dezes verlangt eens te weten, of men *aanbiddingswaardig* of *aanbiddenswaardig* moet schrijven: welk woord verdient de voorkeur, en waarom?

34. Hoe moet men schrijven: *belangeloos* of *belangloos?* Welk woord verdient op goede gronden de voorkeur? en waarom?

ANTWOORD OP VRAAG 20.

'k Vertrouw mijn lot
Aan u o God
Die alles wel zal maken.

Valt er op den laatsten regel ook iets aan te merken?

Zal moet zijn *zult;*

aangezien het woord in den toekomenden tijd staat en den tweeden persoon aanduidt. Het moet dus zijn:

Die alles wel zult maken.

G. J. WILLESEN.

CORRESPONDENTIE.

1. Het toegezegde van den Heer A. v. d. H. wordt voor het volgende nommer verwacht.

2. Stukken, waarvoor dit maal, geen ruimte was, zullen later worden opgenomen.

LEIDDRAAD BIJ DE BEOEFENING VAN DE ZINSONTLEDING ALS VAK VAN WETENSCHAP.

(*Vervolg van bl.* 160).

§ 4. Complementen van súbjectief of persoonlijk óbject.

1. Een *complement van súbjectief of persoonlijk óbject* is een complement van een zegwoord of naamwoord, ook wel van een tusschenwerpsel, waardoor een voorwerp wordt benoemd, aangewezen of aangeduid, dat, als *persoon*, het *accident* gewaar wordt, ondervindt of ontvangt, en in één betrekking als *súbject*, in een andere als *óbject* wordt voorgesteld.

Verklaring. Al wat, als bestanddeel van een zin, in betrekking staat tot *iets* ANDERS, dat als het *súbject* er van voorkomt, is een *óbject* van dat *súbject*. Beschouwt men dat *óbject* in zijn betrekking tot het *accident*, dat is in betrekking tot hetgeen gezegd wordt er meê plaats te hebben, voor te vallen of te geschieden, dan blijkt het, dat het 't *accident* òf als *zaak*, òf als *persoon*, gewaarwordt, on-

dervindt of ontvangt. In den zin: *Jan heeft een brief geschreven*, is JAN het *súbject* en EEN BRIEF het *óbject* er van, en dit óbject wordt het accident, door HEEFT GESCHREVEN beteekend, als *zaak* gewaar; want *de brief* IS GESCHREVEN *door Jan*. Doch in den zin: *Jan heeft Hendrik geschreven*, is JAN wel het *súbject* en HENDRIK het *óbject* er van; maar HENDRIK wordt het accident, door HEEFT GESCHREVEN beteekend, *niet* als *zaak* gewaar; want *Hendrik is niet geschreven door Jan*, zooals *de brief;* hij is, als *persoon*, het *schrijven* van *Jan* gewaargeworden. Wordt nu een voorwerp, dat het accident, als *persoon*, gewaarwordt, ondervindt of ontvangt, in een complement van een zegwoord, naamwoord of tusschenwerpsel, zoo voorgesteld, dat het in één betrekking als *súbject*, in een andere als *óbject* voorkomt, dan is het een *complement van súbjectief of persoonlijk óbject* (1).

2. Het eerste geval, waarin een voorwerp in een complement als *persoonlijk* óbject wordt voorgesteld, heeft plaats, wanneer het aangewezen wordt door een *persoonlijk voornaamwoord* in den zoogenoemden *dativus éthicus*, den *karakteristieken* of *nadrukkelijken* datief.

VOORBEELD.

1. *Dat*	Onderw. als súbj.
2. *was me een pret!*	Uitroepend súbjectief gez.
1. *Dat*	Onderwerp.
2. *was*	Hoofdw. van 't gez.
3. *me*	Compl. van pers. óbj. van 2.
4. *een pret!*	Compl. van 2.

(1) Roorda, bl. 184 en 185.

In zulke zinnen beteekent het complement van *persoonlijk* óbject een voorwerp, dat, als *súbject*, het *voorval* gewaarwordt, en als *óbject* er door getroffen wordt, zonder evenwel juist als *súbject* of *óbject* gedacht te worden van een ander in den zin genoemd, aangewezen of aangeduid voorwerp (1). Zooals in zulke zinnen de spreker zich, als *persoonlijk* óbject, in betrekking brengt tot het *geheele* daarin genoemde *voorval;* zoo doet hij dit ook wel met dengenen, tot wien hij spreekt; soms èn met zich zelf, èn met dengenen, tot wien hij spreekt, als: *Dat* WAS JE *een pret! — dat was* JE ME *een pret!*

3. Het tweede geval, waarin een voorwerp in een complement als *persoonlijk* óbject wordt voorgesteld, heeft plaats, wanneer het, als *persoon*, 't accident gewaarwordt, en òf in waarheid het *súbject* is van het voorwerp, waarvan het, volgens de wijs van spreken, als *óbject* wordt voorgesteld, òf als *súbject* daarvan gedacht kan worden (2).

VOORBEELDEN.

1. *Die vrouw geschiedt*	Súbjectief gez.
2. *onregt.*	Onderw. als súbj.
1. *Die vrouw*	Compl. van pers. óbj. van 2, waarin *vrouw* hoofdw., *die* attrib. daarvan.
2. *geschiedt*	Hoofdw. van 't gez.
3. *onregt.*	Onderwerp.

OPHELDERING. DIE VROUW is een complement van een zegwoord; zij wordt het accident, als *persoon*, gewaar; volgens de wijs van spreken is ONREGT

(1) Roorda, bl. 185.

(2) Roorda, bl. 185—188.

een *súbject*, en DIE VROUW het *óbject* er van; in waarheid echter is DIE VROUW het *súbject* van ONREGT, dat, als *óbject*, door haar wordt ondervonden: derhalve is DIE VROUW een *complement van persoonlijk óbject.*

1. *Was hem aangenaam*	Vragend súbjectief gez.
2. *het berigt?*	Onderw. als súbj.
1. *Was aangenaam*	Hoofdw. van 't gez.
2. *hem*	Compl. van pers. óbj. van 1.
3. *het berigt?*	Onderwerp.

OPHELDERING. Het door HEM aangewezen voorwerp, dat, als *persoon*, het accident gewaarwordt, is, volgens de wijs van spreken, het *óbject* van HET BERIGT; in waarheid echter is het 't *subject* er van, omdat HET BERIGT, als *óbject*, er door ontvangen is. Evenzoo is het in de zinnen: *Hebt gij* HET HEM AANGENAAM BERIGT GEHOORD? — HET BERIGT, HEM AANGENAAM, *bevalt mij niet.*

1. *De jongen*	Onderw. als súbj.
2. *is mij een steun.*	Súbjectief gez.
1. *De jongen*	Onderwerp.
2. *is*	Hoofdw. van 't gez.
3. *mij*	Compl. van pers. óbj. van 2.
4. *een steun.*	Compl. van 2.

OPHELDERING. Het door MIJ aangewezen voorwerp, dat, als *persoon*, het accident: EEN STEUN ZIJN, gewaarwordt, is, volgens de wijs van spreken, het *óbject* van DE JONGEN; in waarheid echter is het 't *súbject* er van, omdat het DEN JONGEN, als *óbject*, tot steun heeft. Evenzoo is het in den zin: DE JONGEN, *mij tot hiertoe een steun, is gestorven.*

1. *De zoon*	Onderw. als súbj.
2. *slacht veeltijds den vader.*	Súbjectief gez.
1. *De zoon*	Onderwerp.
2. *slacht*	Hoofdw. van 't gez.
3. *veeltijds*	Compl. van 2.
4. *den vader.*	Compl. van pers. óbj. van 2.

OPHELDERING. Het door DEN VADER benoemde voorwerp, dat het accident, als *persoon*, gewaarwordt, is, volgens de wijs van spreken, het *óbject* van DE ZOON; maar het kan ook als het *súbject* daarvan gedacht worden; want: *slacht de zoon veeltijds den vader*, dan *slacht ook de vader veeltijds den zoon.* Evenzoo is het in de zinnen: DE ZOON, DEN VADER SLACHTENDE, *is uit den vader te kennen;* — UW VADER SLACHTENDE, *kunt gij niet anders handelen.*

AANM. In dit tweede geval is het complement van *persoonlijk* óbject, op zich zelf, gewoonlijk een *persoon;* het kan echter, op zich zelf, even goed een *zaak* zijn, als: *De dolk ontzonk de hand;* — *dat huis komt wel een verfje toe;* — *de pannen waaijen het dak af;* — *het water loopt de kuip uit*, enz. (1). — Een voorbeeld, waarin het eerste en het tweede geval te gelijk plaats grijpen, vindt men in den zin: *Wat is* ME DAT KIND *overkomen?*

4. Het derde geval, waarin een voorwerp in een complement, als *persoonlijk* óbject, wordt voorgesteld, heeft plaats, wanneer dat voorwerp, als *persoon*, het accident gewaarwordt, als *óbject* voorkomt, en tevens als *súbject* in betrekking staat tot een in den

---

(1) Roorda, bl. 187 en 188.

zin genoemd, aangewezen of aangeduid *zakelijk óbject* (1).

VOORBEELDEN.

1. *De meid*	Onderw. als súbj.
2. *wascht het kind de handen.*	Súbjectief gez.
1. *De meid*	Onderwerp.
2. *wascht*	Hoofdw. van 't gez.
3. *het kind*	Compl. van pers. óbj. van 2.
4. *de handen.*	Compl. van zak. óbj. van 2.

OPHELDERING. HET KIND is een complement van een zegwoord; het wordt het accident WASSCHEN, als *persoon*, gewaar, zooals DE HANDEN het, als *zaak*, gewaarworden; het is het *óbject* van DE MEID, en het *súbject* van de HANDEN, die het bezit: derhalve is HET KIND een *complement van persoonlijk óbject.* Evenzoo is het in de zinnen: DE MEID, HET KIND DE HANDEN WASSCHENDE, *bezeerde het;* — HET KIND DE HANDEN WASSCHENDE, *bezeerde* DE MEID *het.*

Leen mij uw stok eens!	Gebiedend súbjectief gez.
1. *Leen*	Hoofdw. van 't gez.
2. *mij*	Compl. van pers. óbj. van 1.
3. *uw stok*	Compl. van zak. óbj. van 1, waarin *stok* hoofdw., *uw* attrib. daarvan.
4. *eens!*	Compl. van 1.

OPHELDERING. Het door MIJ aangewezen voorwerp, dat, als *persoon*, het accident gewaarwordt, zooals DE STOK dat als *zaak* gewaarwordt, is het

(1) Roorda, bl. 188 en 189.

óbject van het aangeduide voorwerp, *dat aangesproken wordt*, en het *súbject* van DEN STOK, dien het, als súbject, verlangt.

1. *Welk lot*	Onderw. als zak. óbj.
2. *is u beschoren?*	Vragend óbjectief gez.
1. *Welk lot*	Onderwerp, waarin *lot* hoofdw., *welk* attrib. daarvan.
2. *is beschoren*	Hoofdw. van 't gez.
3. *u?*	Compl. van pers. óbj. van 2.

OPHELDERING. Het door U aangewezen voorwerp, dat, als *persoon*, het accident gewaarwordt, zooals het LOT dat als *zaak* gewaarwordt, is het *óbject* van het onbepaald gelaten voorwerp, *dat beschoren heeft*, en het *súbject* van het LOT, dat het ondervindt. Evenzoo is het in den zin: *Ik betreur* HET U BESCHOREN LOT; — HET LOT, U BESCHOREN, *wordt door mij betreurd.*

AANM. In dit derde geval kan het complement van *zakelijk* óbject ook een *prédicatief*, of een *geheele zinsnede* zijn, als: *Ik raad u* TE ZWIJGEN; — *ik verzeker u*, DAT HET ZOO NIET ZAL AFLOOPEN. — Wanneer het zegwoord een accident beteekent, dat zonder een voorwerp als *zakelijk* óbject niet kan gedacht worden, dan wordt het *zakelijk* óbject dikwijls niet uitgedrukt, als: *Ik heb heden morgen mijn zoon geschreven; — hij zal mij wel spoedig antwoorden; — vergeet niet, uw zoon schrijvende, hem van mij te groeten; — hem antwoordende, zal ik er aan denken*, enz. (1). — Voorbeelden, waarin het eerste en derde geval te gelijk plaats grijpen, zijn: *Daar heeft* ME *de meid* HET KIND *een mes gegeven! — Slijp* ME DIT MES *de punt wat scherper! — Wie heeft* ME DIEN JONGEN *het gezigt zwart gemaakt?*

(1) Roorda, bl. 191 en 192.

5. Ook bij een *gerundium* kan, in een meer zelfstandig complement, een *persoonlijk* óbject gevoegd worden, als: *Hij is weggegaan zonder* MIJ *iets te zeggen; — de tijd is te kort om* HENDRIK *te gemoet te gaan.* Zulke meer zelfstandige complementen staan gelijk met een afzonderlijke zinsnede, die als complement wordt gebezigd; het *gerundium* benoemt dus het *accident*, dat het *persoonlijk* óbject, als *persoon*, gewaarwordt.

OPHELDERING. In het tweede voorbeeld is het voorwerp, waarvan HENDRIK het *óbject* is, geheel onbepaald gelaten; het is de persoon, waarvoor *de tijd te kort is om te gemoet te gaan.* Van dit zelfde onbepaald gelaten voorwerp is HENDRIK ook het *súbject;* want *ontmoet* X. HENDRIK, dan *ontmoet* HENDRIK ook X.; zoodat HENDRIK werkelijk als *súbject* kan gedacht worden van het voorwerp, waarvan hij, volgens de wijs van spreken, het *óbject* is.

6. Evenals de meer zelfstandige complementen, waarin een *persoonlijk* óbject bij een *gerundium* gevoegd is, gelijk staan met een afzonderlijke zinsnede, die als complement gebezigd wordt; evenzoo is het gelegen met de meer zelfstandige complementen, waarin een complement van *persoonlijk* óbject gevoegd is bij een *voorzetsel met een zelfstandig naamwoord*, als: *De waarheid heeft*, *elken brave tot vreugd*, *gezegepraald.* De beteekenis van dezen zin is: *De waarheid heeft gezegepraald*, *dat elken brave tot vreugd was.* ELKEN BRAVE is dus het voorwerp, dat het TOT VREUGD ZIJN, als *persoon*, gewaarwerd; naar de wijs van spreken is het 't *óbject* van DAT, waardoor *De waarheid heeft gezegepraald* wordt aangewezen. ELKEN BRAVE is dus het *óbject* van het hoofdbestanddeel van den oorspronkelijken zin; in waarheid echter is het 't *súbject* er van, omdat het voorgesteld

wordt den inhoud van dat hoofdbestanddeel, als *persoon*, gewaar te zijn geworden (1).

7. In de uitroepen: *Wee dien bedrieger! — Ach mij ongelukkige!* vindt men het bewijs, dat ook een *tusschenwerpsel* door een complement van *persoonlijk* óbject bepaald kan worden. De voorwerpen, die de genoemde complementen benoemen, worden voorgesteld het WEE en ACH, als *personen*, gewaar te worden; zij zijn zoo de voorwerpen, die dat WEE en ACH, als *súbjecten*, ondervinden, en de *óbjecten* van het voorwerp, dat den uitroep uitspreekt, en dat, als dien uitsprekende, niet anders, dan als *súbject*, gedacht kan worden.

8. Een complement van *persoonlijk* óbject is veelal hieraan te kennen, dat het ook, door middel van een *voorzetsel*, met het woord, waarvan het een complement is, kan verbonden worden. Zoo zegt men in plaats van: *Jan schrijft* HENDRIK *een brief; — de moeder kocht* BETJE *een hoed; — dat portret gelijkt* HEM *sprekend*, enz. ook wel: *Jan schrijft* AAN *Hendrik een brief; — de moeder kocht* VOOR *Betje een hoed; — dat portret gelijkt sprekend* OP *hem*, enz. Dikwijls kan dit evenwel geen plaats hebben, als: *Het hart klopt* MIJ; — *dat spijt* MIJ, enz. (2).

REGEL VOOR DE WOORDVOEGING.

De benamingen van de voorwerpen, die door een complement van persoonlijk óbject, of door het hoofdwoord van zulk een complement benoemd worden, staan in den derden naamval; evenzoo de voornaamwoorden, die deze voorwerpen aanwijzen of aanduiden.

---

(1) Roorda, bl. 209—211.

(2) Roorda, bl. 184 en 185.

§ 3. COMPLEMENTEN VAN DIRECT EN INDIRECT ÓBJECT.

Wanneer men in zinnen als deze: *Hij knipt hem het haar;* — *hij belooft mij te komen;* — *ik verzeker u, dat het zoo niet zal afloopen;* — *ik zal hem wel schrijven;* — *door dat voorval werd hem het verstand beneveld;* — en in alle overige, waarin een *persoonlijk* óbject het súbject is van een in den zin aanwezig of van zelf gedacht (1) *zakelijk* óbject, — niet let op de onderlinge betrekking van de óbjecten, maar dezen slechts met het gemeenschappelijk súbject in betrekking brengt, dan zijn beiden evenzeer *zakelijke* óbjecten. Ze verschillen echter hierin van elkander, dat het *persoonlijke*, als *het óbject van de uitwerking der werking*, die van het súbject uitgaat, het *tweede*, *indirecte*, *zijdelingsche* of *middellijke* is; het *andere*, als *het óbject der werking*, die van het súbject uitgaat, het *eerste*, *directe*, *regtstreeksche* of *onmiddellijke*, zonder hetwelk er geen *óbject van de uitwerking der werking* kan bestaan (2).

OPHELDERING.

1. *Hij* subject, waarvan de werking uitgaat; *knipt* werking van het súbject; *hem* óbject van de uitwerking der werking; *het haar* óbject der werking.

2. *Hij* súbject; *belooft* werking; *mij* óbject van de uitwerking der werking; *te komen* óbject der werking.

3. *Ik* súbject; *verzeker* werking; *u* óbject van de uitwerking der werking; *dat het zoo niet zal afloopen* óbject der werking.

(1) Zie boven, bl 263.

(2) Roorda, bl. 189 en 190.

4. *Ik* súbject; *zal schrijven* werking; *hem* óbject der uitwerking van de werking; — het óbject van de werking is *onbepaald* gelaten, zooals dat geschieden kan bij zegwoorden, die een accident beteekenen, dat zonder *óbject der werking* niet kan gedacht worden (1).

5. (Door) *dat voorval* súbject; *werd beneveld* werking; *hem* óbject der uitwerking van de werking; *het verstand* óbject der werking.

De omstandigheid, dat beide óbjecten, wanneer men ze slechts met het súbject in betrekking brengt, en op de onderlinge betrekking niet let, evenzeer *zakelijke* óbjecten zijn, brengt te weeg, dat zij beide ook weleens als *zakelijke* óbjecten worden voorgesteld, en de woorden, waardoor zij benoemd, aangewezen of aangeduid worden, voor zoover die verbuigbaar zijn, dus in den *vierden* naamval staan, als: *Hij onderwees*, — of: *leerde*, *hen het Latijn;* — *hij gebood hen te zwijgen;* — *hij verbood hen te komen;* — *hij vroeg hen, of het wel waar was;* — *het is hen meermalen gevraagd*, enz. Zoodra dit geval zich voordoet, moet men het ook bij de ontleding aanwijzen.

VOORBEELDEN.

1. *Hij*	Onderw. als súbj.
2. *onderwees hen het Latijn.*	Súbjectief gez.
1. *Hij*	Onderwerp.
2. *onderwees*	Hoofdw. van 't gez.
3. *hen*	Compl. van indirect óbj. van 2.
4. *het Latijn.*	Compl. van direct óbject van 2.

(1) Zie boven, bl. 263.

1. *Hen het Latijn leerende, heb hen dat meermalen gevraagd*	Súbjectief gez.
2. *ik.*	Onderw. als súbj.
1. *Hen het Latijn leerende,*	Compl. van 2, waarin *leerende* hoofdw., *hen* compl. van indirect óbj., *het Latijn* compl. van direct óbj. daarvan.
2. *heb gevraagd*	Hoofdw. van 't gez.
3. *ik*	Onderwerp.
4. *hen*	Compl. van indirect óbject van 2.
5. *dat*	Compl. van direct óbject van 2.
6. *meermalen.*	Compl. van 2.

Aanm. Bij de ontleding van zinnen als deze: *Ik heb het de jongens gevraagd; — ik heb de kinderen geboden te zwijgen*, enz., mag men uit den vorm van de lidwoorden nog niet dadelijk besluiten, dat de óbjecten gelijk gesteld zijn, en dus beide in den *vierden* naamval staan. Immers evenals de vorm van den *meervoudigen* datief van het *bepalend* lidwoord voor het *vrouwelijk* geslacht: *der*, verouderd is; evenzoo wordt dit het geval met *den*, als vorm van den *meervoudigen* datief van hetzelfde lidwoord voor het *mannelijk* en *onzijdig* geslacht (1).

1. *Hij*	Onderw. als súbj.
2. *gebood hen te zwijgen.*	Súbjectief gez.
1. *Hij*	Onderwerp.
2. *gebood*	Hoofdw. van 't gez.

(1) Roorda, bl. 179 en 180.

3. *hen*	Compl. van indirect óbject van 2.
4. *te zwijgen.*	Prédicatief compl. van direct óbject van 2.
1. *Dat*	Onderw. als direct óbj.
2. *is hen nu wel honderdmaal verboden.*	Objectief gez.
1. *Dat*	Onderwerp.
2. *is verboden*	Hoofdw. van 't gez.
3. *hen*	Compl. van indirect óbj. van 2.
4. *nu*	Compl. van 2.
5. *wel*	Zinwijzigend compl. voor de *bevestigende* wijs van spreken.
6. *honderdmaal.*	Compl. van 2.

REGEL VOOR DE WOORDVOEGING.

Het *persoonlijk* en *zakelijk* óbject bij een *zelfde* zegwoord gelijk te stellen, en zoo beiden door den *vierden* naamval te beteekenen, laat zich niet verder uitbreiden, dan voor zoover als zij, bij de *óbjective* wijs van spreken, ook *het onderwerp van het gezegde* zijn kunnen, als: *In mijn jeugd werd* IK *door de meid de handen gewasschen;* — IK *werd het eerst mijn gevoelen gevraagd*, enz. (1). Daar echter een zin, waarin beide óbjecten gelijk gesteld worden, geen andere beteekenis heeft, dan die, waarin het *persoonlijk* óbject in den *derden* naamval staat, en het gelijkstellen van de óbjecten hierom *logisch* minder juist is, omdat daarbij op hun onderlinge betrekking *niet* ge-

(1) Roorda, bl. 191.

let wordt, zoo is het verkieslijker naar den regel, bl. 265 opgegeven, te schrijven: *Hij onderwees*, — of: *leerde* HUN *het Latijn; — hij gebood* HUN *te zwijgen; — hij verbood* HUN *te komen; — hij vroeg* HUN, *of het wel waar was; — het is* HUN *meermalen gevraagd; — het is* HUN *wel honderdmaal verboden*, enz. Maar wordt het zoo door den *datief* beteekende óbject *alleen* met het zegwoord verbonden, dan wordt het in geen betrekking als *súbject* voorgesteld; het is dan een *zakelijk* óbject (1), en staat in den *vierden* naamval, als: *Hij heeft* HEN *onderwezen; — zij hebben* HEN *het eerst gevraagd; — wij hebben* HEN *al honderdmaal verboden.* En daar een complement van *zakelijk* óbject, bij omkeering van den zin, *het onderwerp van het gezegde* wordt, zoo schrijft men teregt: *zij zijn door hen onderwezen; — zij zijn het eerst gevraagd; — zij zijn al honderdmaal verboden.* Als de *persoon*, die *onderwezen* of *gevraagd* wordt, zoo, als *zakelijk* óbject, wordt voorgesteld, dan wordt de *zaak* in een *complement van een voorzetsel* uitgedrukt, als: *Hij heeft hen* IN HET LATIJN, of: ER IN, *onderwezen; — zij hebben hen het eerst* NAAR HUN GEVOELEN, of: ER NAAR, *gevraagd; — zij zijn door hen* IN HET LATIJN, of: ER IN, *onderwezen; — zij zijn het eerst* NAAR HUN GEVOELEN, of: ER NAAR, *gevraagd.*

§ 6. COMPLEMENTEN VAN ÓBJECTIVE GESTELDHEID.

1. Een *complement van óbjective gesteldheid* is een complement, waardoor bij een zegwoord de gesteldheid wordt beteekend van een daarnevens genoemd, aangewezen, aangeduid of onbepaald gelaten COMPLEMENT *van óbject* (2).

(1) Roorda, bl. 190.
(2) Roorda, bl. 193 en 194.

AANM. In den zin: ***Die man wordt een dwaas genoemd***, is DIE MAN een *óbject* van het onbepaald gelaten *súbject*, *dat hem een dwaas noemt;* EEN DWAAS is een *complement* van het werkwoord *wordt genoemd*, en drukt de gesteldheid uit van het *óbject* DIE MAN; EEN DWAAS is echter geen complement van óbjective gesteldheid; omdat door zulk een complement de gesteldheid wordt beteekend niet van *ieder* óbject, maar slechts van een óbject, *dat zelf een complement is.*

VOORBEELDEN.

1. *Ik*	Onderw. als súbj.
2. *noem hem een bedrieger.*	Súbjectief gez.
1. *Ik*	Onderwerp.
2. *noem*	Hoofdw. van 't gez.
3. *hem*	Compl. van zak. óbj. van 2.
4. *een bedrieger.*	Compl. van óbjective gesteldheid van 2.

OPHELDERING. *Een bedrieger* drukt de gesteldheid uit van het door *hem* aangewezen óbject. Evenzoo is het in den zin: HEM EEN BEDRIEGER NOEMENDE, *lastert gij niet.*

1. *Waarom maakt zich bang*	Vragend súbjectief-óbjectief gezegde.
2. *hij?*	Onderwerp als súbject.
1. *Waarom*	Compl. van 2.
2. *maakt*	Hoofdw van 't gez.
3. *hij*	Onderwerp.
4. *zich*	Compl. van zak. óbj. van 2.
5. *bang?*	Compl. van óbjective gesteldheid van 2.

OPHELDERING. *Bang* drukt de gesteldheid uit van het door *zich* aangewezen complement van óbject. Evenzoo is het in den zin: ZICH BANG MAKENDE, *zal hij niet slagen.*

1. *Ik*	Onderw. als súbj.
2. *acht de zaak verloren.*	Súbjectief gez.
1. *Ik*	Onderwerp.
2. *acht*	Hoofdw. van 't gez.
3. *de zaak*	Compl. van zak. óbj. van 2.
4. *verloren.*	Compl. van óbjective gesteldheid van 2.

OPHELDERING. *Verloren* drukt de gesteldheid uit van het door *de zaak* benoemd óbject. Evenzoo is het in den zin: DE ZAAK VERLOREN ACHTENDE, *zijt gij niet te redden.*

1. *Ik*	Onderw. als súbj.
2. *beschouw hem als den dader*, of: *als schuldig*, of: *als verloren.*	Súbjectief gez.
1. *Ik*	Onderwerp.
2. *beschouw*	Hoofdw. van 't gez.
3. *hem*	Compl. van zak. óbj. van 2.
4. *als den dader*, of: als *schuldig*, of: *als verloren.*	Compl. van óbjective gesteldheid van 2.

AANM. Een met ALS zamengesteld complement van óbjective gesteldheid kan ook een *prédicatief* zijn, als: *Ik beschouw het* ALS SPELEN (1). Zooals toch: *als den dader*, of: *als schuldig*, of: *als verloren*, de gesteldheid uitdrukken van het door HEM aangewezen

(1) Zie boven, bl. 155—159.

óbject; zoo drukt *als spelen* de gesteldheid uit van 't door HET aangeduid óbject.

2. Wanneer de complementen van óbjective gesteldheid, bestaande uit ALS en een *zelfstandig naamwoord*, met of zonder *attribuut*, den *nadruk* of *klemtoon* hebben, om daardoor te kennen te geven, dat zij een *restrictie* of *beperking* beteekenen, dan hebben ze een *voorwaardelijken* zin (1), en worden bij de ontleding *voorwaardelijke complementen van óbjective gesteldheid* genoemd.

VOORBEELD.

Draag dat werk uw broeder ALS OUDSTEN KLERK *op.*	Gebiedend súbjectief gezegde.
1. *Draag op*	Hoofdwoord.
2. *dat werk*	Compl. van zak. óbj. van 1, waarin *werk* hoofdw., *dat* attrib. daarvan.
3. *uw broeder*	Compl. van pers. óbj. van 1, waarin *broeder* hoofdw., *uw* attrib. daarvan.
4. ALS OUDSTEN KLERK.	Voorwaardelijk compl. van óbject. gesteldheid van 1, waarin *oudsten* attrib. van *klerk*.

AANM. Door het complement van óbjective gesteldheid *voorwaardelijk* te maken, geeft men te kennen, dat het *werk* aan *uw broeder* in verschillende betrekkingen zou kunnen opgedragen worden; doch dat men dat beperkt wil hebben tot de betrekking van *oudsten klerk*.

---

(1) Roorda, bl. 14 en 15, en boven bl. 56 en 57.

1. *Er — geen redenen om hem een dwaas te noemen*	Onderwerpen als súbj.
2. *zijn hier.*	Súbjectief gez.
1. *Er*	Onbepaald onderw.
2. *zijn*	Hoofdw. van 't gez.
3. *hier*	Compl. van 2.
4. *geen redenen*	Hoofdw. van 't bepaald onderwerp, met ontkenning.
5. *om hem een dwaas te noemen.*	Attrib. van 4, waarin *om* hoofdw., *hem een dwaas te noemen* compl. daarvan, en daarin *te noemen* hoofdw., *hem* compl. van zak. óbj. en *een dwaas* compl. van óbjective gesteldheid daarvan.

3. Niet zelden is een complement van óbjective gesteldheid uit een *voorzetsel* met een *bepaling* zamengesteld, als: *Men heeft hem* TOT ONDERWIJZER *benoemd; — ik houd hem* VOOR DEN DIEF; — *hij drinkt de thee* ZONDER MELK; — *zij brengt de kast* IN ORDE; — *hij viel zijn arm* UIT HET LID; — *dat houd ik niet* VOOR AARDIG; — *ik houd hem* VOOR GESLEPEN. En zoo ook, als het complement een *prédicatief* is, als: *Ziet gij dat* VOOR HOLLEN *aan?* — Ook wordt een complement van óbjective gesteldheid aangewezen door een *bijwoordelijk aanwijzend* of *vragend voornaamwoord*, als: DAARVOOR *houd ik het niet;* — WAARVOOR *ziet gij het aan?*

4. Wanneer de voorstelling van het óbject, waarvan het complement de gesteldheid aanwijst, *volstrekt algemeen* is, en *niets bijzonders* voor den geest stelt,

dan wordt het *geheel onbepaald* gelaten, als: *'s Hemels zegen maakt rijk* (1).

5. Een complement van óbjective gesteldheid kan ook uitgedrukt worden door een *bijwoord*, mits het er zulk een is, dat altijd als een *bijwoord*, en nimmer als een *voorzetsel* of *voegwoord* gebezigd wordt (2), als: *De mensch draagt het hoofd* OMHOOG; — *hij loopt alles* OMVER.

6. De complementen van óbjective gesteldheid benoemen òf werkelijk een *tweede* óbject met betrekking tot het súbject van het óbject, waarvan zij de gesteldheid uitdrukken; òf iets, dat tot dat súbject in een *óbjective* betrekking staat. De gesteldheid, die zij benoemen, komt nu eens uit het súbject zelf voort, als: *zij maakt de kas ledig;* — *zij deed mij schrikken;* — dan weêr niet, als: *zij vond de kas ledig;* — *zij zag hem wandelen* (3).

REGEL VOOR DE WOORDVOEGING.

De woorden, waardoor een complement van óbjective gesteldheid wordt benoemd, aangewezen of aangeduid, staan, voor zoover zij verbuigbaar zijn in den derden of vierden naamval, al naardat zij de gesteldheid van een persoonlijk of zakelijk óbject beteekenen.

OEFENINGEN.

1. Wie heeft me daar de deur open gelaten?
2. Laat me dat mes liggen!
3. Dat was je me een standje!
4. Wat dunkt u van het weêr?

---

(1) Roorda, bl. 196.
(2) Roorda, bl. 113, 228 en 229.
(3) Roorda, bl. 194 en 195.

5. Sprekend gelijkt hij zijn vader.
6. Sta mij niet in den weg!
7. Was u dat wel dienstig?
8. Die zaak is mij een bron van verdriet.
9. Hij geeft zich geen moeite.
10. Mij is geen leed gedaan.
11. Mij is stellig verzekerd, dat hij hier woont.
12. Wat ik gehoord heb, mag ik niemand oververtellen.
13. Ik zal u nooit toestaan hier het hoogste woord te voeren.
14. Dat zal u goed doen.
15. Daar zit me het paard weêr een vlieg op den kop!
16. Wie heeft u dat geld afgezet?
17. Vertel ons eens een grap!
18. Niemand wil hem raden (1).
19. Het is u niet nuttig, zulke dingen te hooren.
20. Deze zaak, mij een gruwel, schijnt u niet te mishagen.
21. Ik heb het mij dierbaar kind zien sterven.
22. Een man, u zoo vijandig, kan ik niet beminnen.
23. Wees tevreden met het u toegedeelde lot!
24. De dief, zijn vervolgers ontloopen, verborg zich in een bosch.
25. Hem behagende, zult gij allen behagen.
26. Mij ontmoetende, veroorloofde hij zich de volgende vraag.
27. Zonder zich te bedenken, sloeg hij mij den hoed van het hoofd.
28. Ik ging weg, na hem de waarheid van mijn stelling betoogd te hebben.

---

(1) Zie boven, bl. 153, § 5.

29. Ik ben zoo haatdragend niet, om hem dat vergrijp voortdurend toe te rekenen.
30. Kunt gij dat wel doen, zonder u de vingers te branden?
31. Ik zal, den ongelukkige tot troost, nog een enkel woord spreken.
32. Er werd mij gisteren een brief gebragt.
33. Dat werk gaat u goed van de hand.
34. Dat heet ik je iemand een kool stoven (1).
35. Hij is te ijdel, om zich niet alles in te beelden.
36. Het is een dwaasheid, elk zijn leed te klagen.
37. Ik voldoe mij zeer zelden.
38. Mishaagt gij u niet?
39. Hij behaagt zich altijd.
40. Ongetwijfeld hapert het hem aan geld.
41. Ieder acht zijn uil een valk.
42. Vindt gij dat niet aardig?
43. Maak u toch zoo bevreesd niet!
44. Ik oordeel die zaak uw aandacht overwaardig.
45. Hij voelt zich zeer vermoeid.
46. Niemand waant hier zijn leven zeker.
47. De schuit vol soldaten ziende, besloot ik te wandelen.
48. Ik heb u als mijn vriend alles toevertrouwd.
49. Eet gij de rijst altijd met boter?
50. Hij heeft de gewoonte om een gat in den dag te slapen.
51. Daarvoor ziet hij het niet aan.
52. Zonder zich boos te maken, liet hij zich voor een leugenaar uitschelden.
53. Harde slagen maken wijzer.
54. Slijp me dat mes de punt wat scherper.
55. Zulke dingen zijn u ALS ONDERGESCHIKT PERSOON niet veroorloofd.

---

(1) Zie boven, bl. 158, § 8.

56. In plaats van u zoo kinderachtig aan te stellen, moest gij u liever als een man gedragen.
57. Zich rijk rekende, telt hij zich arm.
58. Beschouw dat niet als stelen!
59. Houd het voor gekjagen!
60. Men zal hem denkelijk wel tot lid van de Tweede Kamer kiezen.
61. Hij laat het blaauw blaauw.
62. Vergun mij u deze spreuk indachtig te maken.
63. Ik kan niet besluiten om deze zaak de daaraan te besteden moeite waardig te keuren.
64. Met hoogachting noem ik mij uw onderdanigen dienaar.

N. B. *De zwarigheden, die de ontleding van deze zinnen oplevert, zullen in een volgend nommer opgelost worden, zoo zij den Uitgever tijdig* VRACHTVRIJ *kenbaar zullen gemaakt zijn.*

OPMERKINGEN.

I. Bl. 128, wordt op de vraag: „Welke naamval is *iemand* in: *Iemand iets diets of wijs maken?*" geantwoord: „*Iemand* is hier het *persoonlijk* of *súbjectief* „*óbject*, want *iemand* komt voor als *óbject* of *zaak* te„genover hem, die iets *wijs maakt*, maar als *súbject* „of *persoon* ten opzichte van hetgeen *wijs gemaakt* „*wordt*, en een woord dat een *súbjectief óbject* be„noemt, staat in den *derden naamval*."

Zoo redenerende, zou men tot het besluit komen, dat *het kind* in den *derden* naamval staat in de volgende zinnen: *De moeder hoorde* HET KIND *schreijen; de onderwijzer achtte* HET KIND *den prijs waardig;* HET KIND *werd door den onderwijzer den prijs waardig geacht.* Immers in den eersten zin is HET KIND het *óbject* van de MOEDER en het *súbject* van SCHREIJEN;

in de beide andere zinnen is het 't *object* van den ONDERWIJZER en het *súbject* van den PRIJS. Uit hetgeen hier boven gezegd is, blijkt, dat het antwoord dus had moeten luiden: „*Iemand* is een complement „van het zamengestelde zegwoord *diets* of *wijs maken;* „het daardoor aangeduide voorwerp wordt het acci- „dent als *persoon* gewaar, en is een *óbject* met be- „trekking tot het onbepaald gelaten *súbject*, dat *diets* „of *wijs maakt*, en een *súbject* met betrekking tot het „door *iets* aangeduid voorwerp: derhalve is *iemand* „een *complement van súbjectief* of *persoonlijk óbject*, en „staat daarom in den *derden* naamval.

De *derde* naamval kan, evenals de *vierde*, alleen in een *complement* voorkomen, en om een aanvullende bepaling een *complement van persoonlijk* of *súbjectief óbject* te noemen, moet het daarin genoemd, aangewezen of aangeduid voorwerp zijn:

1°. een *passief súbject* van het accident, en dus als *persoon* het accident gewaarworden;

2°. in één betrekking een *óbject*, en in een andere òf werkelijk een *súbject*, òf althans iets, dat als *súbject* kan gedacht worden (1).

In de gebezigde voorbeelden is HET KIND een *passief óbject* van het accident, dat is een voorwerp, dat als *zaak* het accident gewaarwordt (2).

II. ASYNDETON EN POLYSYNDETON.

Door een *asyndeton* of *niet-binding* verstaat men het weglaten van het *voegwoord;* de herhaling van het *voegwoord* noemt men een *polysyndeton* of *veel-binding.* Van een *asyndeton* bediende zich Caesar, toen hij, na Pharnaces overwonnen te hebben, aan den Senaat van Rome schreef: *Ik kwam*, *zag*, *overwon.* Hij deed

(1) Zie boven, bl. 257—265.
(2) Zie boven, bl. 101.

dit om te beteekenen, dat het *zien* onmiddellijk op het *komen*, en het *overwinnen* onmiddellijk op het *zien* gevolgd was; met andere woorden, om de accidenten ten naauwste te vereenigen, en ze zoo als één *geheel* voor te stellen. Van een *polysyndeton* bediende zich Paulus, toen hij schreef: „Ik ben verzekerd, „dat *noch* dood, *noch* leven, *noch* engelen, *noch* over„heden, *noch* magten, *noch* tegenwoordige, *noch* toe„komende dingen, *noch* hoogte, *noch* diepte, *noch* „eenig ander schepsel, ons zal kunnen scheiden van „Gods liefde (1)." Een *polysyndeton* vindt men ook in: „Waarheid, *en* rede, *en* vrijheid, zullen met zulk „een man niet vallen;" en in: „Wie het u gezegd „heeft, uw vader, *of* uw moeder, *of* uw broeder, *of* „uw zuster; dat raakt mij niets." En zoo spreekt men om de betrekking van elk voorwerp, of accident, of wat het ook zijn mag, tot het volgende *uitdrukkelijk* (2) te beteekenen; om te doen opmerken, dat de voorwerpen, of accidenten, enz., schoon te zamen vereenigd, nogtans op zich zelf onderscheiden zijn, en een *veelheid* uitmaken. Indien dit bedacht was, zou men bl. 87, *van hun bedrijf*, *of hun ambt*, *of hunne studiën*, niet berispt hebben.

III. Alliteratie.

Door *alliteratie* verstaat men de opeenvolging van lettergrepen, die met denzelfden medeklinker aanvangen; het zoogenoemde *staf-* of *aanrijm*, in de

---

(1) Ik heb mij de verplaatsing van den attributiven genitief *Gods* veroorloofd, omdat die het hoofdwoord altijd moet voorafgaan. Voor die schikking ijverde reeds van Vollenhove, toen hij zong:

„'tBoek Daniëls, 't huis Davids gaat in zwang,
„Naar kerkgebruick: 't waar anders bastertklank,
„Bij elk gemijdt, door elk gebruik veroordeelt, enz."

(2) Roorda, bl. 9.

Germaansche dichtkunst veelvuldig in gebruik. Als voorbeeld daarvan kan strekken:

„Hoe *b*linkt het *b*laauwe hemelruim
„Van *s*tillen *s*tarrenglans!
„Het *w*ijkend *w*olkjen toeft aan 't *w*est
„Den *m*orgen *m*ijmrend weêr."

Ook in den ongebonden stijl is de *alliteratie* niet vreemd. Van de z en v vinden we er een bij Hooft in de woorden: „Wie zoud' eenen arts niet „voor raazende schelden, die, zonder de geneezing „door zachte en zuyvere zalve te verzoeken, ter- „stondt aan 't afzetten en 't uitrooyen wil, en met „snyden en branden in de weer is?" Evenmin als deze plaats om de *alliteratie* onwelluidend is, is het, bl. 90, *wel weet ik.* Waarlijk, als *alliteratiën* onwelluidend waren, dan zag het er met onze moedertaal slecht uit, waarin zeer dikwijls twee op elkander volgende lettergrepen van hetzelfde woord met denzelfden medeklinker beginnen. Zelfs is de *alliteratie* bij ons nog al gewild, als: *Het schip verging met man en muis; — hij sloeg hem blond en blaauw; — hij zwoer bij cris en bij cras*, enz. *Wel weet ik* te berispen, en er *Ik weet zeer goed* voor in de plaats te stellen, kan er ook hierom niet door, omdat het eerste, door het zinwijzigende *wel*, een *affirmative;* het laatste eenvoudig een *positive* stelling is (1).

IV. HET ZINWIJZIGENDE *maar.*

Tot de zinwijzigende woorden behoort ook MAAR, als *bijwoord* gebezigd, als: *Hij is nog maar een kind.* Het beteekent zooveel als *slechts*, *alleenlijk*, *niet anders dan* (2). De wijziging, die het aan een zin geeft, is derhalve van *kategorischen* aard, terwijl het tegelijk een *verkleining* uitdrukt. Hierin verschilt het dus van

(1) Roorda, bl. 9.
(2) Roorda, bl. 228.

SLECHTS, dat, als genitief van SLECHT, *effen*, *vlak*, *eenvoudig* beteekent, en niet meer dan een *kategorische bepaaldheid* kan uitdrukken. MAAR en SLECHTS met elkander te verwisselen, zooals, bl. 92, geschied is, moet dus afgekeurd worden, omdat deze woorden, wel wat de hoofdzaak, maar niet wat de bijomstandigheden betreft, hetzelfde beteekenen, zooals dat met alle *synonymen* het geval is.

MAAR, juist gebezigd, voegt evenzeer als *bijwoord* in elken mond en in elke soort van stijl, als het dat als *voegwoord* doet. Bladz 94 is de woordschikking: *pas nog maar een half jaar oud* berispelijk, omdat de bepaling *pas* bij *een half jaar oud*, behoort; het moet zijn: *nog maar pas een half jaar oud.*

V. ELLIPSIS, PLEONASME, HYSTEROLOGIE EN TAUTOLOGIE.

De *ellipsis* of *uitlating* bestaat in het weglaten van één of meer woorden, die, streng genomen, niet weggelaten mogten zijn, doch uit den zamenhang zich ligt laten aanvullen, als: *Handen van de tafel!* — *Stil, als het u belieft!* — *Goeden morgen!* — *Smakelijk eten!* — *Wel te rusten!* — en andere soortgelijke uitdrukkingen van den wil, die met levendigheid worden uitgesproken (1). De *pleonasme* of *veelspraak* bestaat in het bezigen van één of meer woorden, die, des noods, zeer wel gemist zouden kunnen worden, als: *Dat is toch niet moeijelijk* TE DOEN; — *Ik wenschte hem wel eens* TE ZIEN *en te spreken.* Maar *Het is guur en koud* is geen *pleonasme*, en de redenering op bl. 133, *dat het ook wel guur zal zijn, als het koud is*, gaat niet door; het kan *koud* zijn, en heel *frisch weêr*. Omtrent den zin: *Het is guur en koud*, valt op te merken, dat den schrijver een *hysterologie* uit

(1) Roorda, bl. 35, 36 en 48.

de pen gevloeid is; dat is, dat hij in de *tweede* plaats genoemd heeft, wat hij *het eerst* had moeten noemen. Eigentlijk toch had hij moeten schrijven: *Het is koud en guur*, (*niet frisch*). Zoo onberispelijk als *ongezochte* pleonasmen (1) en hysterologiën zijn, zoo berispelijk zijn altijd de *tautologiën*, of herhalingen van denzelfden zin der gedachten met andere woorden, als: *Hij laat zich zeer aan de zaak gelegen liggen, en houdt er zich bestendig meê bezig.*

VI. PLATHEID.

Platheid behoort, met betrekking tot den stijl, tot de *middelsoortige* woorden; dat is, tot die, welke in een *goeden* en in een *kwaden* zin gebezigd worden. In een *goeden* zin beteekent het *kunsteloosheid*, waaraan alle treffende sieraden ontbreken; in een *kwaden* zin zegt het zooveel als *plompheid en onbeschaafdheid.* Het is somtijds zeer moeijelijk te onderscheiden, wat plomp is, wat niet, en, gelijk men zich voor ware plompheden wachten moet, behoort men evenzeer op zijn hoede te zijn tegen een te vieze en belagchelijke kieschkeurigheid, die ligt in affectatie en pedanterie ontaardt. Wat tot de taal behoort, die wij van onze Moeders geleerd hebben, en uit beschaafde en ongemaakte monden wordt gehoord, kan niet ligt plomp zijn, — en wat bij het *spreken* niet plomp is, kan het ook bij het *schrijven* niet zijn. Zooveel overeenkomst moet er ten minste tusschen schrijftaal en spreektaal bestaan.

VII. WELLUIDENDHEID OF EUPHONIE EN PROZAVAL.

Voor zoover de *welluidendheid* ontstaat uit de klanken zelf, heet zij *euphonie;* voor zoover zij het gevolg is van de zamenstelling en den afloop der zinnen,

---

(1) Zulk een ongezochte *pleonasme* is zeker, bl. 252, *zonder* GUNSTIG *gevolg.*

noemt men ze *prozaval*, ook wel *prozamaat.* Van welke waarde deze eigenschap van den stijl ook zijn mag, men doet verkeerd haar zoo ver te drijven, dat de uitdrukking van den zin der gedachten al te zoet in de ooren klinkt, of de naauwgezette inachtneming van het spraakgebruik, en de duidelijkheid, kracht en gepastheid van den stijl er aan opgeofferd wordt. Ongetwijfeld is de veelvuldige herhaling van dezelfde klanken en klankwijzigingen onwelluidend, als: *Hij blijft bij zijn wijze van onderwijzen; — zij schrikte, en schreeuwde schromelijk;* maar om, bl. 92, *toch* in het begin van een zin te berispen, omdat de naast voorgaande zin met *doch* aanvangt, dit gaat weêr wat ver; te meer, daar *toch* en het daarvoor in de plaats gestelde *immers* niet geheel hetzelfde beteekenen (1).

VIII. Bladz. 247 wil men voor *der onverbiddelijke* lezen *de onverbiddelijke*, omdat het in den *vierden* naamval moet staan. *De onverbiddelijke* is zeker beter dan *der onverbiddelijke*, omdat *der*, als vorm van den *derden* naamval, verouderd is. Ontleedt men het complement: *door de onverbiddelijke zijn tranen te laten zien*, dan blijkt het, dat *de onverbiddelijke* een complement is van *zien*, en niet van *te laten.* Dit complement wordt het accident: *het zien van de tranen*, als *persoon*, gewaar; het is het súbject van de *tranen*, die men het laat zien; en het óbject van het door HIJ aangewezen onderwerp van het gezegde, dat als súbject wordt voorgesteld. Derhalve is het een *complement van persoonlijk óbject*, dat naar den regel, bl. 265 opgegeven, in den *derden* naamval moet staan. Het heeft zelfs het kenteeken van zulk een complement, daar men even goed zegt:

(1) Roorda, bl. 35, 36 en 48.

Ik laat AAN *hem mijn tranen zien*, als: *Ik laat aan hem mijn tanden zien* (1). Dat men voor: *Ik laat hem loopen*, niet kan zeggen: *Ik laat* AAN *hem loopen*, is zeer duidelijk. Het door HEM aangewezen voorwerp wordt als *zaak* het accident gewaar, is het *complement* van *laat*, en *óbject* van het door IK aangewezen voorwerp; derhalve een *complement van zakelijk óbject*, dat naar den regel, bl. 109 opgegeven, in den *vierden* naamval moet staan. *Loopen* is een *prédicatief complement van óbjective gesteldheid* (2).

Dr. G. v. W. B.

(1) Roorda, bl. 184.
(2) Zie boven, bl. 155—159.

MISSTELLING.

Bladz. 109 staat aan het slot van den REGEL VOOR DE WOORDVOEGING: *evenzoo de voornaamwoorden, die deze* benamingen *aanwijzen of aanduiden.* Dit moet zijn: *evenzoo de voornaamwoorden, die deze* voorwerpen *aanwijzen of aanduiden.*

HUISSELIJK, OF HUISELIJK, ENZ.

Nog altijd duurt het geschil voort, of deze woorden met *ss* of met eene enkele *s* moeten gespeld worden. Kinker en die dezen volgen, ijveren voor de spelling *huisselijk*, *vreesselijk*, *wijsselijk*, *dwaasselijk*, enz., die, zoo zij meenen, de uitspraak *hui-selijk*, *vree-selijk*, *wij-selijk*, *dwa-selijk*, enz., welke zij ligtelijk te ontstaan achten, verhoedt; Alberdingk Thijm, Bomhoff en anderen houden ééne *s* voor voldoende (zoo althans de voorafgaande klank niet kort is, als b. v. in *toepasselijk*, *gewisselijk*, enz.), wijl zij niet meer, gelijk voorheen, als *z*, maar als eene scherpe s, wordt uitgesproken! Zal dat geschil blijven bestaan? Oordeelt men het van geen belang van zijne eens gevolgde schrijfwijze af te wijken, of dat de eene, zoowel als de andere, te billijken is, als door het gezag en den voorgang van voorname taalkundigen bevestigd? Zoo verschillen wij van hem, en meenen, dat Siegenbeek het zelfs belangrijk genoeg achtte te onderzoeken, welke van beide schrijfwijzen de regte was. Anders toch zou hij niet eene schrijfwijze als wederlegd beschouwd hebben, die hij voorheen volgde. Doch 'shoogleeraars verklaring vermogt echter niet, dat allen nu voortaan, even als hij zelf, *huiselijk*, *vreeselijk*, *wijselijk*, *dwaselijk*, enz. schreven;

eene nieuwe tegenbedenking, niet verwacht, ontstond, namelijk deze, dat de *s* van *wasem*, *geesel*, enz., welke woorden Siegenbeek op de inconsequentie van *huisselijk*, *vreesselijk*, *wijsselijk*, *dwaasselijk*, enz. opmerkzaam gemaakt hadden, van die van *huiselijk*, *wijselijk*, enz. verschilde; zoo dat de vergelijking daarmede niets beteekende om van de verdubbeling der *s* af te zien. Zeer ingewikkeld werd daardoor de quaestie; wel negeerde Abberdingk Thijm dat er wezenlijk onderscheid, in de uitspraak der *s* van *geesel* en *huiselijk*, b. v., opgemerkt werd; doch eene bloote negatie is geen bewijs, en vermoedelijk werd dit niet merkbare verschil t' eeniger tijd gehoord en kon, zoo redeneerde men, door de raadpleging der Ouden veelligt voldoende opgelost worden! Het was toch onbetwistbaar, dat de scherpte der *s* te weeg gebragt werd door den oorspronkelijk op de *l* sluitenden medeklinker (*huiselijk*, *vreeselijk*, enz.), en Kinker merkte aan, dat de sluit-*s* onderscheiden is van die, welke voor een woord of vóór eene syllabe voorkomt, b. v. van die van *sedert* en *kruisen*, enz. Wat verhinderde dan aan te nemen, dat de *s*, ook bij den epenthesis der *e*, hare eigenaardige scherpte behouden had? Neen; daarin vond men niets onmogelijks, de voorstanders der schrijfwijze *huiselijk*, *vreeselijk*, enz. mogten de hunne afkeuren, op hunne wijze: dat beteekende niets: zij bewezen niet, dat hunne gronden niet deugden. Mag men dan ook verwachten dat de afkeuring, welke de verbeteraar der voorbeelden van gebrekkige taal, blz. 135, n°. 4, uitspreekt, hen zal terug brengen van eene schrijfwijze, die zij meenen, door zijne gronden niet het minst onvergeworpen te worden? Zie daar eene bedenking, welke mij aanleiding gaf om de onderzoekingen, op dit punt gedaan, aan de lezers van *de Nederlandsche Taal* niet te onthouden, daar ik mij voorstelde, dat

56. In plaats van u zoo kinderachtig aan te stellen, moest gij u liever als een man gedragen.
57. Zich rijk rekende, telt hij zich arm.
58. Beschouw dat niet als stelen!
59. Houd het voor gekjagen!
60. Men zal hem denkelijk wel tot lid van de Tweede Kamer kiezen.
61. Hij laat het blaauw blaauw.
62. Vergun mij u deze spreuk indachtig te maken.
63. Ik kan niet besluiten om deze zaak de daaraan te besteden moeite waardig te keuren.
64. Met hoogachting noem ik mij uw onderdanigen dienaar.

N. B. *De zwarigheden, die de ontleding van deze zinnen oplevert, zullen in een volgend nommer opgelost worden, zoo zij den Uitgever tijdig* VRACHTVRIJ *kenbaar zullen gemaakt zijn.*

OPMERKINGEN.

I. Bl. 128, wordt op de vraag: „Welke naamval is *iemand* in: *Iemand iets diets of wijs maken?*" geantwoord: „*Iemand* is hier het *persoonlijk* of *súbjectief* „*óbject*, want *iemand* komt voor als *óbject* of *zaak* tegenover hem, die iets *wijs maakt*, maar als *súbject* „of *persoon* ten opzichte van hetgeen *wijs gemaakt* „*wordt*, en een woord dat een *súbjectief óbject* benoemt, staat in den *derden naamval.*"

Zoo redenerende, zou men tot het besluit komen, dat *het kind* in den *derden* naamval staat in de volgende zinnen: *De moeder hoorde* HET KIND *schreijen; de onderwijzer achtte* HET KIND *den prijs waardig;* HET KIND *werd door den onderwijzer den prijs waardig geacht.* Immers in den eersten zin is HET KIND het *óbject* van de MOEDER en het *súbject* van SCHREIJEN;

in de beide andere zinnen is het 't *object* van den ONDERWIJZER en het *súbject* van den PRIJS. Uit hetgeen hier boven gezegd is, blijkt, dat het antwoord dus had moeten luiden: „*Iemand* is een complement „van het zamengestelde zegwoord *diets* of *wijs maken;* „het daardoor aangeduide voorwerp wordt het acci-„dent als *persoon* gewaar, en is een *óbject* met be-„trekking tot het onbepaald gelaten *súbject*, dat *diets* „of *wijs maakt*, en een *súbject* met betrekking tot het „door *iets* aangeduid voorwerp: derhalve is *iemand* „een *complement van súbjectief* of *persoonlijk óbject*, en „staat daarom in den *derden* naamval.

De *derde* naamval kan, evenals de *vierde*, alleen in een *complement* voorkomen, en om een aanvullende bepaling een *complement van persoonlijk* of *súbjectief óbject* te noemen, moet het daarin genoemd, aangewezen of aangeduid voorwerp zijn:

1°. een *passief súbject* van het accident, en dus als *persoon* het accident gewaarworden;

2°. in één betrekking een *óbject*, en in een andere òf werkelijk een *súbject*, òf althans iets, dat als *súbject* kan gedacht worden (1).

In de gebezigde voorbeelden is HET KIND een *passief óbject* van het accident, dat is een voorwerp, dat als *zaak* het accident gewaarwordt (2).

II. ASYNDETON EN POLYSYNDETON.

Door een *asyndeton* of *niet-binding* verstaat men het weglaten van het *voegwoord;* de herhaling van het *voegwoord* noemt men een *polysyndeton* of *veel-binding*. Van een *asyndeton* bediende zich Caesar, toen hij, na Pharnaces overwonnen te hebben, aan den Senaat van Rome schreef: *Ik kwam*, *zag*, *overwon*. Hij deed

(1) Zie boven, bl. 257—265.
(2) Zie boven, bl. 101.

dit om te beteekenen, dat het *zien* onmiddellijk op het *komen*, en het *overwinnen* onmiddellijk op het *zien* gevolgd was; met andere woorden, om de accidenten ten naauwste te vereenigen, en ze zoo als één *geheel* voor te stellen. Van een *polysyndeton* bediende zich Paulus, toen hij schreef: „Ik ben verzekerd, „dat *noch* dood, *noch* leven, *noch* engelen, *noch* over„heden, *noch* magten, *noch* tegenwoordige, *noch* toe„komende dingen, *noch* hoogte, *noch* diepte, *noch* „eenig ander schepsel, ons zal kunnen scheiden van „Gods liefde (1)." Een *polysyndeton* vindt men ook in: „Waarheid, *en* rede, *en* vrijheid, zullen met zulk „een man niet vallen;" en in: „Wie het u gezegd „heeft, uw vader, *of* uw moeder, *of* uw broeder, *of* „uw zuster; dat raakt mij niets." En zoo spreekt men om de betrekking van elk voorwerp, of accident, of wat het ook zijn mag, tot het volgende *uitdrukkelijk* (2) te beteekenen; om te doen opmerken, dat de voorwerpen, of accidenten, enz., schoon te zamen vereenigd, nogtans op zich zelf onderscheiden zijn, en een *veelheid* uitmaken. Indien dit bedacht was, zou men bl. 87, *van hun bedrijf*, *of hun ambt*, *of hunne studiën*, niet berispt hebben.

III. ALLITERATIE.

Door *alliteratie* verstaat men de opeenvolging van lettergrepen, die met denzelfden medeklinker aanvangen; het zoogenoemde *staf-* of *aanrijm*, in de

---

(1) Ik heb mij de verplaatsing van den attributiven genitief *Gods* veroorloofd, omdat die het hoofdwoord altijd moet voorafgaan. Voor die schikking ijverde reeds van Vollenhove, toen hij zong:

„'tBoek Daniëls, 't huis Davids gaat in zwang,
„Naar kerkgebruick: 't waar anders bastertklank,
„Bij elk gemijdt, door elk gebruik veroordeelt, enz."

(2) Roorda, bl. 9.

Germaansche dichtkunst veelvuldig in gebruik. Als voorbeeld daarvan kan strekken:

„Hoe *b*linkt het *b*laauwe hemelruim
„Van *s*tillen *s*tarrenglans!
„Het *w*ijkend *w*olkjen toeft aan 't *w*est
„Den *m*orgen *m*ijmrend weêr."

Ook in den ongebonden stijl is de *alliteratie* niet vreemd. Van de z en v vinden we er een bij Hooft in de woorden: „Wie zoud' eenen arts niet „voor raazende schelden, die, zonder de geneezing „door zachte en zuyvere zalve te verzoeken, ter„stondt aan 't afzetten en 't uitrooyen wil, en met „snyden en branden in de weer is?" Evenmin als deze plaats om de *alliteratie* onwelluidend is, is het, bl. 90, *wel weet ik.* Waarlijk, als *alliteratiën* onwelluidend waren, dan zag het er met onze moedertaal slecht uit, waarin zeer dikwijls twee op elkander volgende lettergrepen van hetzelfde woord met denzelfden medeklinker beginnen. Zelfs is de *alliteratie* bij ons nog al gewild, als: *Het schip verging met man en muis; — hij sloeg hem blond en blaauw; — hij zwoer bij cris en bij cras*, enz. *Wel weet ik* te berispen, en er *Ik weet zeer goed* voor in de plaats te stellen, kan er ook hierom niet door, omdat het eerste, door het zinwijzigende *wel*, een *affirmative;* het laatste eenvoudig een *positive* stelling is (1).

IV. HET ZINWIJZIGENDE *maar*.

Tot de zinwijzigende woorden behoort ook MAAR, als *bijwoord* gebezigd, als: *Hij is nog maar een kind.* Het beteekent zooveel als *slechts*, *alleenlijk*, *niet anders dan* (2). De wijziging, die het aan een zin geeft, is derhalve van *kategorischen* aard, terwijl het tegelijk een *verkleining* uitdrukt. Hierin verschilt het dus van

---

(1) Roorda, bl. 9.
(2) Roorda, bl. 228.

SLECHTS, dat, als genitief van SLECHT, *effen*, *vlak*, *eenvoudig* beteekent, en niet meer dan een *kategorische bepaaldheid* kan uitdrukken. MAAR en SLECHTS met elkander te verwisselen, zooals, bl. 92, geschied is, moet dus afgekeurd worden, omdat deze woorden, wel wat de hoofdzaak, maar niet wat de bijomstandigheden betreft, hetzelfde beteekenen, zooals dat met alle *synonymen* het geval is.

MAAR, juist gebezigd, voegt evenzeer als *bijwoord* in elken mond en in elke soort van stijl, als het dat als *voegwoord* doet. Bladz 94 is de woordschikking: *pas nog maar een half jaar oud* berispelijk, omdat de bepaling *pas* bij *een half jaar oud*, behoort; het moet zijn: *nog maar pas een half jaar oud.*

V. ELLIPSIS, PLEONASME, HYSTEROLOGIE EN TAUTOLOGIE.

De *ellipsis* of *uitlating* bestaat in het weglaten van één of meer woorden, die, streng genomen, niet weggelaten mogten zijn, doch uit den zamenhang zich ligt laten aanvullen, als: *Handen van de tafel!* — *Stil, als het u belieft!* — *Goeden morgen!* — *Smakelijk eten!* — *Wel te rusten!* — en andere soortgelijke uitdrukkingen van den wil, die met levendigheid worden uitgesproken (1). De *pleonasme* of *veelspraak* bestaat in het bezigen van één of meer woorden, die, des noods, zeer wel gemist zouden kunnen worden, als: *Dat is toch niet moeijelijk* TE DOEN; — *Ik wenschte hem wel eens* TE ZIEN *en te spreken.* Maar *Het is guur en koud* is geen *pleonasme*, en de redenering op bl. 133, *dat het ook wel guur zal zijn*, *als het koud is*, gaat niet door; het kan *koud* zijn, en heel *frisch weêr.* Omtrent den zin: *Het is guur en koud*, valt op te merken, dat den schrijver een *hysterologie* uit

(1) Roorda, bl. 35, 36 en 48.

de pen gevloeid is; dat is, dat hij in de *tweede* plaats genoemd heeft, wat hij *het eerst* had moeten noemen. Eigentlijk toch had hij moeten schrijven: *Het is koud en guur*, (*niet frisch*). Zoo onberispelijk als *ongezochte* pleonasmen (1) en hysterologiën zijn, zoo berispelijk zijn altijd de *tautologiën*, of herhalingen van denzelfden zin der gedachten met andere woorden, als: *Hij laat zich zeer aan de zaak gelegen liggen, en houdt er zich bestendig meê bezig.*

VI. PLATHEID.

Platheid behoort, met betrekking tot den stijl, tot de *middelsoortige* woorden; dat is, tot die, welke in een *goeden* en in een *kwaden* zin gebezigd worden. In een *goeden* zin beteekent het *kunsteloosheid*, waaraan alle treffende sieraden ontbreken; in een *kwaden* zin zegt het zooveel als *plompheid en onbeschaafdheid.* Het is somtijds zeer moeijelijk te onderscheiden, wat plomp is, wat niet, en, gelijk men zich voor ware plompheden wachten moet, behoort men evenzeer op zijn hoede te zijn tegen een te vieze en belagchelijke kieschkeurigheid, die ligt in affectatie en pedanterie ontaardt. Wat tot de taal behoort, die wij van onze Moeders geleerd hebben, en uit beschaafde en ongemaakte monden wordt gehoord, kan niet ligt plomp zijn, — en wat bij het *spreken* niet plomp is, kan het ook bij het *schrijven* niet zijn. Zooveel overeenkomst moet er ten minste tusschen schrijftaal en spreektaal bestaan.

VII. WELLUIDENDHEID OF EUPHONIE EN PROZAVAL.

Voor zoover de *welluidendheid* ontstaat uit de klanken zelf, heet zij *euphonie;* voor zoover zij het gevolg is van de zamenstelling en den afloop der zinnen,

---

(1) Zulk een ongezochte *pleonasme* is zeker, bl. 252, *zonder* GUNSTIG *gevolg.*

noemt men ze *prozaval*, ook wel *prozamaat.* Van welke waarde deze eigenschap van den stijl ook zijn mag, men doet verkeerd haar zoo ver te drijven, dat de uitdrukking van den zin der gedachten al te zoet in de ooren klinkt, óf de naauwgezette inachtneming van het spraakgebruik, en de duidelijkheid, kracht en gepastheid van den stijl er aan opgeofferd wordt. Ongetwijfeld is de veelvuldige herhaling van dezelfde klanken en klankwijzigingen onwelluidend, als: *Hij blijft bij zijn wijze van onderwijzen; — zij schrikte, en schreeuwde schromelijk;* maar om, bl. 92, *toch* in het begin van een zin te berispen, omdat de naast voorgaande zin met *doch* aanvangt, dit gaat weêr wat ver; te meer, daar *toch* en het daarvoor in de plaats gestelde *immers* niet geheel hetzelfde beteekenen (1).

VIII. Bladz. 247 wil men voor *der onverbiddelijke* lezen *de onverbiddelijke*, omdat het in den *vierden* naamval moet staan. *De onverbiddelijke* is zeker beter dan *der onverbiddelijke*, omdat *der*, als vorm van den *derden* naamval, verouderd is. Ontleedt men het complement: *door de onverbiddelijke zijn tranen te laten zien*, dan blijkt het, dat *de onverbiddelijke* een complement is van *zien*, en niet van *te laten.* Dit complement wordt het accident: *het zien van de tranen*, als *persoon*, gewaar; het is het súbject van de *tranen*, die men het laat zien; en het óbject van het door HIJ aangewezen onderwerp van het gezegde, dat als súbject wordt voorgesteld. Derhalve is het een *complement van persoonlijk óbject*, dat naar den regel, bl. 265 opgegeven, in den *derden* naamval moet staan. Het heeft zelfs het kenteeken van zulk een complement, daar men even goed zegt:

(1) Roorda, bl. 35, 36 en 48.

Ik laat AAN *hem mijn tranen zien*, als: *Ik laat aan hem mijn tanden zien* (1). Dat men voor: *Ik laat hem loopen*, niet kan zeggen: *Ik laat* AAN *hem loopen*, is zeer duidelijk. Het door HEM aangewezen voorwerp wordt als *zaak* het accident gewaar, is het *complement* van *laat*, en *óbject* van het door IK aangewezen voorwerp; derhalve een *complement van zakelijk óbject*, dat naar den regel, bl. 109 opgegeven, in den *vierden* naamval moet staan. *Loopen* is een *prédicatief complement van óbjective gesteldheid* (2).

Dr. G. v. W. B.

---

(1) Roorda, bl. 184.
(2) Zie boven, bl. 155—159.

MISSTELLING.

Bladz. 109 staat aan het slot van den REGEL VOOR DE WOORDVOEGING: *evenzoo de voornaamwoorden, die deze* benamingen *aanwijzen of aanduiden.* Dit moet zijn: *evenzoo de voornaamworden, die deze* voorwerpen *aanwijzen of aanduiden.*

HUISSELIJK, of HUISELIJK, enz.

Nog altijd duurt het geschil voort, of deze woorden met *ss* of met eene enkele *s* moeten gespeld worden. Kinker en die dezen volgen, ijveren voor de spelling *huisselijk*, *vreesselijk*, *wijsselijk*, *dwaasselijk*, enz., die, zoo zij meenen, de uitspraak *hui-selijk*, *vree-selijk*, *wij-selijk*, *dwa-selijk*, enz., welke zij ligtelijk te ontstaan achten, verhoedt; Alberdingk Thijm, Bomhoff en anderen houden ééne *s* voor voldoende (zoo althans de voorafgaande klank niet kort is, als b. v. in *toepasselijk*, *gewisselijk*, enz.), wijl zij niet meer, gelijk voorheen, als *z*, maar als eene scherpe s, wordt uitgesproken! Zal dat geschil blijven bestaan? Oordeelt men het van geen belang van zijne eens gevolgde schrijfwijze af te wijken, of dat de eene, zoowel als de andere, te billijken is, als door het gezag en den voorgang van voorname taalkundigen bevestigd? Zoo verschillen wij van hem, en meenen, dat Siegenbeek het zelfs belangrijk genoeg achtte te onderzoeken, welke van beide schrijfwijzen de regte was. Anders toch zou hij niet eene schrijfwijze als wederlegd beschouwd hebben, die hij voorheen volgde. Doch 's hoogleeraars verklaring vermogt echter niet, dat allen nu voortaan, even als hij zelf, *huiselijk*, *vreeselijk*, *wijselijk*, *dwaselijk*, enz. schreven;

eene nieuwe tegenbedenking, niet verwacht, ontstond, namelijk deze, dat de *s* van *wasem*, *geesel*, enz., welke woorden Siegenbeek op de inconsequentie van *huisselijk*, *vreesselijk*, *wijsselijk*, *dwaasselijk*, enz. opmerkzaam gemaakt hadden, van die van *huiselijk*, *wijselijk*, enz. verschilde; zoo dat de vergelijking daarmede niets beteekende om van de verdubbeling der *s* af te zien. Zeer ingewikkeld werd daardoor de quaestie; wel negeerde Abberdingk Thijm dat er wezenlijk onderscheid, in de uitspraak der *s* van *geesel* en *huiselijk*, b. v., opgemerkt werd; doch eene bloote negatie is geen bewijs, en vermoedelijk werd dit niet merkbare verschil t' eeniger tijd gehoord en kon, zoo redeneerde men, door de raadpleging der Ouden veelligt voldoende opgelost worden! Het was toch onbetwistbaar, dat de scherpte der *s* te weeg gebragt werd door den oorspronkelijk op de *l* sluitenden medeklinker (*huiselijk*, *vreeselijk*, enz.), en Kinker merkte aan, dat de sluit-*s* onderscheiden is van die, welke voor een woord of vóór eene syllabe voorkomt, b. v. van die van *sedert* en *kruisen*, enz. Wat verhinderde dan aan te nemen, dat de *s*, ook bij den epenthesis der *e*, hare eigenaardige scherpte behouden had? Neen; daarin vond men niets onmogelijks, de voorstanders der schrijfwijze *huiselijk*, *vreeselijk*, enz. mogten de hunne afkeuren, op hunne wijze: dat beteekende niets: zij bewezen niet, dat hunne gronden niet deugden. Mag men dan ook verwachten dat de afkeuring, welke de verbeteraar der voorbeelden van gebrekkige taal, blz. 135, n°. 4, uitspreekt, hen zal terug brengen van eene schrijfwijze, die zij meenen, door zijne gronden niet het minst onvergeworpen te worden? Zie daar eene bedenking, welke mij aanleiding gaf om de onderzoekingen, op dit punt gedaan, aan de lezers van *de Nederlandsche Taal* niet te onthouden, daar ik mij voorstelde, dat

ze voor hen niet onbelangrijk, noch onleerzaam zouden zijn. Uit de tegenbedenkingen hebben wij gehoord, dat zij de *e* als eene epenthetische letter en de schrijfwijze *huislijk*, *wijslijk*, *vreeslijk*, *dwaaslijk*, enz. als de oorspronkelijke beschouwen. Aannememelijker is 't de *e* eene epenthetische letter te achten, dan ze voor de oorspronkelijke uitgangsletter van 't naamwoord te houden; wijl dit, zoo als wij in 't Archief van de Jager zullen opmerken, bij de sterke buiging, de meervoudsletter is en *huiselijk*, b. v., niet gevormd is uit het meervoud van *huis*, met achtervoeging van den uitgang *lijk*. Dit zou ook t' eenen male strijden met de overige door achtervoegsels afgeleide woorden: het hoofdbestanddeel van deze vertoont zich altijd in zijn' enkelvoudigen, of wil men, grondvorm; b. v. *voedzaam*, *drinkbaar*, *vaderloos*, *bergachtig*, *krijgshaftig* (waar de *s* even zeer eene epenthetische letter is; echter zou *krijghaftig* ook te dulden zijn;), *verstandig*, *ondermaansch* (de heer S. Wagenaar meent te onregt, dat de *ch*, door de afleiding, niet gevorderd wordt: aanverwante talen, ook het oudhollandsch, hadden hem op den goeden weg kunnen brengen). — Wanneer werd die epenthesis aangenomen? toch in later tijd: oudtijds schreef men immers *huislijk*, *vreeslijk*, *wijslijk*, *dwaaslijk*, enz. Waar zijn de bewijzen daarvoor? Onze Ouden schreven de *e* vóór *lijk:* en te regt, dit behoort gewis tot het vloeijende der taal: de korte, afgebeten uitspraak van *schriklijk*, *rijklijk*, *afgrijslijk*, *beminlijk* vermeden zij. Bilderdijk is dus niet te vertrouwen, als hij leert dat *schriklijk*, *wenschlijk*, enz. moeten uitgesproken worden, alsof er *schrikkelijk*, *wenschelijk* stond; hadde hij gelijk: men mogt verwachten dat de ouden *schriklijk*, *wenschlijk*, zonder die epenthetische *e*, schreven: doch dit is niet de eenige dwaling die hij begaat, zoo hij ons wil leeren, hoe de aard der taal is. De jeug-

dige taalbeoefenaars kunnen zich derhalve niet te zeer hoeden, om, zonder een duidelijk inzigt, de uitspraken van dien taalkundige aan te nemen; veiliger gids zullen zij vinden in de geschriften van Dr Brill, die wij hun niet genoeg ter beoefening kunnen aanbevelen. Doch maakten de ouden ook van *ss* vóór *(e-)lijk*, na een' voorafgaanden langen klank, b. v. *huisselijk*, *vreesselijk*, enz., zoo als de taalkundige bijbelvertalers schreven, gebruik? Dat stelden die taalleeraars, die dachten dat de scherpte der *s* vóór *lijk* te weeg gebragt werd door den op de *l* sluitenden medeklinker; doch zij vergisten zich, en hebben dus de bronnen, die zoo veel wetenswaardigs opleveren, zelve niet geraadpleegd: maar eene meening als waarheid voorgedragen; dit is echter niet aanbevelenswaardig; zoo doende dwaalt men ligtelijk; terwijl het beter is, onze onkunde te belijden, dan iets te leeren, 't welk niet bewezen is. Zoo verhoedt men, dat aankomende taalbeoefenaars in eene zee van twijfelingen vervallen, die hun den lust ter beoefening onzer zoo rijke als schoone moedertaal beneemt. — Onze Ouden schreven *huselec*, *vreselec*, *wiselec* (de uitgang naar de uitspraak gespeld;) ziet b. v. de werken der Vereeniging tot bevordering van de oude nederlandsche letterkunde, of den Roman van Heinrike en Margarite van Limborch, in 't eerste en tweede deel der nieuwe Serie van Werken van de Maatschappij van Nederl. Letterk. te Leiden opgenomen. Het zou echter eene dwaasheid zijn de konzonant niet te verdubbelen, omdat de Ouden *huselec*, *vreselec*, *wiselec*, enz. schreven. Immers de *s* tusschen twee vokalen staande, gold bij hen (dit schijnt van Lennep vergeten te hebben, als hij wenschte dat wij zulks den kinderen van tien jaren leerden;) als *z*. Dit zal door ieder die zich herinnert dat nog de Statenoverzetters des bijbels *huisen*, *lesen*, *wijse*, enz.

schreven, moeten toegestemd worden! Niemand toch zal gelooven dat onze Voorouders alle dergelijke woorden tot op 't oogenblik dat de *z* door 't gebruik gevestigd was, met den scherpen *s*-klank uitgebragt hebben. Doch hoezeer het niet te denken valt, dat een dergelijke omkeer van uitspraak plaats gegrepen hebbe, kan echter het bewijs daarvoor begeerd worden. Dat leveren de Ouden zelve op die zeldzame, maar niettemin opmerkelijke plaatsen, waar ze, van hunne gewoonte om daarvoor de *s* te bezigen, afwijkende, de *z* gebruiken en b. v. *zake*, *zomer*, *vreeze*, ja *vrezelec* (ziet bovengen. Roman, waarin wij 't vonden) schrijven. Wat mag de reden zijn dat zij het gebruik der *z* niet gevestigd hebben? wijl zij, zich van deze letter bedienende, waar wij ze ook bezigen, (of 't mogt zijn dat eene gewijzigde uitspraak er tegen is, als b. v. bij *huizelijk*, enz.), toch te kennen gaven dat deze daartoe geschikt was, beter nog dan de *s*, welke, ter aanduiding van den scherpen sisklank, verdubbeling behoefde. Die reden is ligt te begrijpen en heldert zich voldoende op. Zij hielden zich, zoo mogelijk, aan de karakters der latijnsche taal, die, even als nog in de zeventiende en achttiende eeuw, in hooge, doch bij hen in nog hooger achting stond, omdat zij de taal hunner godsdienstoefening was; van daar ook, dat zij de *k* slechts gebruikten, waar de *c* niet kon geduld worden (als vóór de *e* of *i* of *y*) en b. v. *rijc*, *volc*, maar daarentegen *rike*, *volke*, schreven; van daar ook, dat zij het onderscheid van uitspraak tusschen de zacht- en scherplange *e* en *o* niet aanwezen en dus ook de klinkers, die uit een' tweeklank ontstaan waren, enkel schreven, bij opene lettergrepen; ofschoon plaatsen in hunne geschriften, waar die diphthongische vokalen, en met regt, — misschien op eene of andere geringe uitzondering na, — verdubbeld zijn, evenzeer eene

behoefte doen kennen, om het verschil van uitspraak door een verschillend letterteeken (als *ee* en *oo* zijn) voor te stellen, die zij niet altijd hebben kunnen onderdrukken. Er is dus, na al het aangevoerde, geen redelijke twijfel over, of de *s* van *huselec*, *wiselec*, *vreselec*, enz. werd door de Ouden zacht uitgesproken; hoe is 't derhalve mogelijk, dat taalkundigen beweerd hebben, dat de uitgang *lijk* de kracht zou hebben de vorige konzonant te verscherpen? Dit zou onwaar zijn, ook dan, wanneer thans nog geen meer woorden bestaan, waar vóór *lijk* een zacht verwantschapte medeklinker is: doch tot zulke ongerijmdheden vervalt men, zoo men *bloot* op den tegenwoordigen toestand der tale, zoo als die gesproken en geschreven wordt, afgaat. — In later dagen heeft zich de *z* vóór *lijk* tot *s* verscherpt: en deze verscherping bestond reeds ten tijde der statenoverzetters des bijbels; want zoo *huiselijk* nog toen als *huizelijk* klonk, zouden zij voorzeker de *s* in dit en dergelijke woorden niet verdubbeld hebben. Dit is, dunkt ons, duidelijk genoeg, nadat wij aangetoond hebben dat ook nog bij de bijbelvertalerts de regel gold: de *s*, tusschen twee vokalen, is zacht (gelijk ook vóór de *w*). Deze regel heeft echter opgehouden: Moonen (Nederd. spraakk., blz. 15) merkt aan, dat het gebruik van *z* voor *s*, hetwelk een- en andermaal bij de Ouden voorkomt, door Henrik Laurenszoon Spiegel (Tweesprake der Nederd. Letterkunst) en zijne kunstgenooten ingevoerd is en sedert dien tijd van de treffelijkste nederduitsche schrijveren gevolgd, als van D. V. Koornhert in zijne tweede vertaling van Boëthius, die in 't jaar 1585 het licht zag, van Hooft in zijne gedichten en historiën, en van Vondel in zijne treurspelen, dichten en vertaling. En thans is er niemand die de *s*, in plaats der *z*, gebruikt, of haar den klank toekent, welken deze

vertegenwoordigt, maar bestendig dien eener scherpe *s:* zoodat het eene onbeduidende vrees verraadt, *huisselijk* in steê van *huiselijk* te schrijven, opdat men toch niet *huizelijk* mogt uitspreken. Wat aangaat het verschil van uitspraak der *s* van *geesel* en *huiselijk*, b. v. dit is eene verzinning; oudtijds schreef men *geesel* (zie bovengen. Roman) en sprak *geezel* uit; evenzeer als *huselec* had ook dit woord ten tijde der bijbelvertalers verscherping ondergaan, zoo als hunne schrijfwijze *geessel* aanduidt; zie daar dus weêr een bewijs, hoezeer men afdwaalt door de historie des woords — om 't zoo eens te noemen, — niet te leeren kennen!

Mogt men het inzien, niet alleen dat er geene reden, hoegenaamd, bestaat om de *s* van *huiselijk, vreeselijk*, enz. te verdubbelen (hare verdubbeling in *toepasselijk*, *gewisselijk*, enz. geschiedt enkel om den voorafgaanden korten klank, en ware onnoodig, zoo wij, om de kortheid des klanks aan te wijzen, onderscheiden letterteekens hadden;), maar ook dat dit, t' eenen male strijdt met het onder ons gevestigde gebruik van *s* en *z!*

Rotterdam, 27. Junij 1856. H. M. LABBERTÉ.

OVER HET SCHRIJVEN VAN DE *SCH* IN DE EINDSYLLABEN.

Op bladz. 122, 1e Jaargang n°. 3, wordt de vraag behandeld, of het beter zij te schrijven *verrassen*, dan wel *verrasschen*.

Voor 25 jaar zoude men geantwoord hebben: zie Siegenbeek's *Woordenboek*, bladz. 289, en de zaak ware ten einde geweest. Maar er is een zucht naar bandeloosheid in de menschen gevaren, ook in de taalstudie, zoo dat reeds de kweekeling op de onderwijzersgezelschappen zijnen eigenen gang wil gaan, zonder eene autoriteit te eerbiedigen, dan des noods den Schoolopziener, die hem zal moeten examineren. Maar mijn doel is niet deze rigting van de openbare meening te beoordeelen; en evenmin om hier de schrijfwijze van Siegenbeek in het genoemde woord te verdedigen. Ik wil iets in het algemeen in het midden brengen over de *sch* in de eindsyllaben van vele woorden.

In 1836 kwam te Leiden bij Du Mortier en Zoon in het licht: *Waarschuwing tegen eenige in zwang gebragte verbasteringen van de uitspraak onzer Moedertaal, door M. Siegenbeek*, afgedrukt uit de Bijdragen van Januarij bevorens.

Op bladz. 6 behandelt de Hoogleeraar ook de *sch* en keurt het af dat men dit zamenstel van medeklinkers *te sterk* doe hooren in de eindsyllaben, hij verklaart zich voor den Heer Wiselius, die deze opeenvolging van medeklinkers, wanneer zij alzoo voorkomen, slechts als eene *s* wil uitgespoken hebben. Opmerkelijk is hoeveel gezag Prof. Siegenbeek toen had; want ofschoon anderen reeds hetzelfde gezegd hadden, werd het eerst opgevolgd, toen Siegenbeek gesproken had, en toen ook algemeen en zonder tegenspraak.

Zeker is het een gebrek bij de Nederlanders, dat men iedere letter slaafs wil uitdrukken en doen hooren. De Franschen en vooral de Engelschen kunnen ons tot voorbeeld strekken dat dit niet altijd noodig is. Het schijnt zelfs niet raadzaam: men kan toch niet iedere wijziging van klinkers of medeklinkers door afzonderlijke letterteekens uitdrukken.

De *z* mag in *zamenleving* wel wat meer sissen dan in *verzameling*. Hadde men van ouds opgemerkt dat de verlengde *a* (*aa* of *ae*) voor de *r* als de *ai* in het fransch luidt en dat de enkele *a* voor deze letter bijna *e* wordt, men ware in sommige woorden niet van de oorspronkelijke spelling, en in vele andere niet van de eigenlijke uitspraak, die nog bijna overal in den mond des volks gehoord wordt, afgeweken; en het Nederduitsch hadde meer afwisseling in klanken en meer zoetvloeijendheid behouden.

Ik twijfel er echter aan, of Prof. Siegenbeek in opzigt tot de uitspraak van de *sch* wel ten volle gelijk had. In het koningrijk der Nederlanden klinkt wel is waar de *sch* bijna overal als *s* — ook in Zeeland en in Zeeuwsch Vlaanderen. — Maar wordt dan het Nederlandsch alleen in Nederland gesproken? Moet men, als het taalregels geldt, alleen ons koningrijk in aanmerking nemen? Wat zoude het zijn als een

Hoogduitsche taalgeleerde, alleen de staat, waarin hij woonachtig is, tot grondslag zijner regels name?

West-Vlaanderen was het *land van den Vrije* (*pays du francq*), zoo het schijnt heeft het dezen naam naar een echt frankischen stam, die zich daar vestigde en onverbasterd verbleven is. Zeker klinkt het Vlaamsch hier zoetvloeijender dan elders in België, en hoort men in den mond des volks veel wat men zoude gelooven slechts in den deftigen stijl of in de schrijftaal in zwang te wezen. Maar hier hoort men ook de *sch* uitspreken, overal waar deze door ons geschreven wordt. Ik meen dat dit ook in de meeste streken van België het geval is. Dat *sch* klinkt zoo hard niet, als het iemand voorkomt, die er niet aan gewoon is. Dit is daar niet overgenomen uit de schrijftaal, want het schoolwezen is er eerst in deze eeuw verbeterd. Te voren konden daar weinige menschen uit den geringen stand lezen.

Maar dit doet mij dan ook voor zeker stellen, dat het schrijven van *sch* niets gemeen heeft met de latere invoering der *z* in het Nederduitsch. Ook Siegenbeek deelde niet in dit gevoelen (1). Het zal dus dieper in het eigendommelijke der taal gegrond zijn; en indien men al de uitspraak der *sch* wil blijven verwaarloozen, geloof ik, dat men dezelve in de spelling zal dienen te behouden.

Oostburg. Dr. H. A. CALLENFELS.

---

(1) Zie bladz. 8 zijner Waarschuwing.

IETS

OVER HET VOORZETSEL *TE.*

Het vroegere, zoowel als het tegenwoordige gebruik van dit voorzetsel is in verschillende opzigten merkwaardig, én om het verschil tusschen het oude en het hedendaagsche, én om de overeenkomst. We willen dit een en ander kortelijk nagaan.

1°. Voor infinitiven, die met *om* een complement van *hoedanigheid*, of ook van *deel* of *bijzonderheid* vormen, als: *dat is om te doen; het was een last*, *zwaar om te dragen*, enz. werd vroeger *te* niet gebruikt. Zoo vindt men: *afgryselick om sien; quaet om doen*, enz. In de Staten-overzetting des Bijbels leest men: Matth. 23, vs 4: *Want sy binden lasten die swaar zijn ende qualick om dragen;* Hebr. 5, vs 11: *Wij hebben vele dingen, ende swaar om verklaren te zeggen*, enz.

Hooft, Granida:

Rey van harderinnen.
Groote Goden, niet *om raken*
Is de grond van uw besluyt,
'T was u lust dit huwlijk *maken*,
Komt en voert de Bruyloft uyt.

Huygens, Mengelingh:

Aan de reisgenooten.

Geburen, weest verdacht; 't leed is niet *om vergeten:*
Het dient noodsaacklick eens verdroncken en vergeten.

Theologische werken van Couper, Bijlage, blz. 55.

Een schrickelijke sake *om hooren.*

Bilderdijk heeft op meer dan ééne plaats beweerd, dat ons, *te* in: *om te doen; om te lezen; om te helpen*, enz. eigenlijk geheel overtollig is.

2°. Waar men het doel van een zekere daad of gebeurtenis wil uitdrukken, en wij dus *om te* gebruiken, vindt men alleen *te* gebezigd. Het meest is dit in den Staten-Bijbel het geval: Richt. 1, vs 9: *Ende daarna waren de Kinderen van Juda afgetogen* te krijgen *tegen de Canaaniten;* Ruth. 2, vs 12: *Den Godt Israels onder wiens vleugelen ghy gekomen zijt* toevlucht te nemen; Job 7, vs 7: *Mijne ooge en sal niet wederkomen* het goede te sien. Iets dergelijks hebben wij nog tegenwoordig in uitdrukkingen, als: *het is tijd binnen te komen; het is tijd te vertrekken*, enz. dat wij in plaats van: *het is tijd* om *binnen te komen*, om *te vertrekken*, zeggen.

3°. Zeer algemeen was vroeger het gebruik van *te* in plaats van ons *tot.* Menigvuldig treffen we zoo *van dage te dage* in plaats van *van dag tot dag, van geslachte te geslachte* in plaats van *van geslachte tot geslachte* aan. 2 Samuel 19, vs 14 vindt men: *Sy sonden henen* ten *conninck.* Dit *ten* = is te den = tot den; evenzoo is *ter* = *tot der.*

Verkeerd is het daarom *ten* te gebruiken, waar voor het substantief een adjectief geplaatst is. *Ten allen tijde, ter goeder ure*, enz. dat men wel eens geschreven vindt, behoort dus *te allen tijde, te goeder ure*, enz. te zijn. Daar *dienst* vroeger mannelijk en *dood* vrouwelijk was, is *ten dienste* en *ter dood* in ge-

bruik gebleven en nu algemeen gevestigd, hoewel dit eigenlijk *ter dienste* en *ten dood* wezen moest.

Te in plaats van *tot* treft men aan — om uit de menigte voorbeelden één te nemen: —

Reinaert, vs 1435:

Teerst dat hi quam ander heiden,
Hi sprac *te* Grimbert, ende seide:
„Grimbert, scone wel soete neve," enz.

4°. Bij aanduidingen van bepaalde plaatsen, 't zij steden of dorpen, vindt men *tot* gebezigd, waar wij nu *te* gebruiken: *gheprint tot Antwerpen; ghedruckt tot Amsterdam; hoegleeraar tot Leyden*, enz. Enkele malen treft men *in* aan.

Uit het verwisselend gebruik van *tot* voor *te*, en omgekeerd, blijkt de naauwe verwantschap, die tusschen deze twee woordtjens bestaat. Volgens Bilderdijk zou *te* uit *tot* (oudtijds *tote*, participium praeteriti van *to-en*, nu *togen*) ontstaan zijn.

5°. Opmerkelijk is het vroegere gebruik van *te* bij deelwoorden. Hier heeft het de kracht van ons *ge* of *ver*. Zoo onder anderen:

Reinaert, vs 165:

Laetti dit bliven onghewroken,
Dat u verde is dus *tebroken*, enz.

vs 1584:

Aldaer wart Isengrijn *teblouwen*,
So dat hem ghinc al uten spele;
Want hi ontfinker harde vele
Groter slaghe, ende groter worpe.

vs 2322:

Hier omme pijndic ende poghede
Hoe so erge ene sake,
Testoret worde, — enz.

Dit *tebroken* beteekent klaarblijkelijk: *ge* of *verbroken; teblouwen* = *geblouwen* d. i. *geslagen*, en *testoret* is ons deelwoord *verstoord*, *vernietigd*.

In den zin van *ver* (tot verstoorens of verdervens toe,) gebruiken wij *te* alleen bij adjectiven ter uitdrukking van den *excessief* of *overmatigen trap*, bij v. *te lang*, *te schielijk*, *te voorzigtig*, enz. Hoe infinitiven met *te* (gerundiën) al kunnen voorkomen, vindt men blz. 147 en vvg. *Te* heeft alsdan met het zegwoord, waarvoor het gevoegd is, logische eenheid.

Schiedam. C. VAN RIET.

NOG IETS OVER PROVINCIALISMEN.

Op blz. 113 van dit tijdschrift las ik iets over provincialismen, en werd daarbij de opmerking gemaakt, dat zulke woorden soms in onderscheidene provinciën voorkomen, soms alleen in een gering dorp en afgelegen gehucht worden gebezigd. Bij het daarbij aangehaalde voorbeeld wil ik een tweede voegen, dat hier niet misplaatst zal wezen. Gedurende mijne rondreize in Noordbrabant bezocht ik oók het noordwestelijk gelegene aanzienlijke dorp Fijnaart, en hoorde aldaar spreken van *tuffen* (spuwen), zonder dat ik die uitdrukking in eenig ander gedeelte van Noordbrabant heb opgemerkt.

Amsterdam. G. J. WILLEMSEN.

OVER

DE WEGLATING VAN DEN MANNELIJKEN EN VROUWELIJKEN UITGANG,

ACHTER DE LIDWOORDEN EN BIJVOEGELIJKE NAAMWOORDEN.

—

Ik stem den grooten van der Palm, den grondvester van ons Hollandsch proza, van harte toe, dat men den mannelijken uitgang *en* achter de lidwoorden en de bijvoegelijke naamwoorden niet zoo scrupuleus moet in acht nemen, maar om den wille der welluidendheid mag weglaten, daar de veelvuldige opvolging van bijvoegelijke naamwoorden anders veelal een stootenden en harden zin geeft. Doch om nu taalknoeijers of onkundigen in de Nederlandsche taal daardoor niet een voet vrij te geven, ten einde zij geen verschil behoefden in acht te nemen in het kenmerk der geslachten, zou ik den grooten stijlist in één opzigt wenschen tegen te spreken, en nooit toelaten, dat men den vrouwelijken uitgang *e* achter dezelve verwaarloosde, dewijl deze nimmer ook aan de welluidendheid kan te kort doen. Zoo zou men, ook terwijl men aan de welluidendheid in onze taal, die nooit genoeg kan bevorderd

worden, een vrijen voet gaf, tevens een vast kenmerk houden voor het geslacht. *Ik bedoel een man*, ook wanneer men hier het afkortingsteeken *een'* voor *eenen* niet gebruikt, zal nooit eenige stoornis verwekken; maar *ik bedoel een vrouw*, dit maakt stoornis in den zin, dewijl men dan niet eens onderscheiden kan of *een* het telwoord of het niet-bepalend lidwoord is. En er is immers volstrekt geen wanklank in de phrase: *ik bedoel eene vrouw*, zelfs niet bij opeenvolgende bijvoegelijke naamwoorden, *ik bedoel eene brave vlijtige*, *huishoudelijke*, *vriendelijke*, *wellevende vrouw.*

Bij de vrouwelijke woorden oordeel ik dus met onderwerping van mijn oordeel aan beter, dat ook de vrouwelijke uitgang achter de lidwoorden en bijvoegelijke naamwoorden nimmer wanluidendheid kan verwekken, en daarbij het groote voordeel heeft, een vast kenmerk aan te geven voor het vrouwelijke geslacht in onderscheiding van het mannelijke.

W. K.

SPREEKWOORDEN.

Zonder dat het van den onderwijzer te vorderen is, dat hij alles weet, behoort hij toch eenige algemeene kennis te bezitten, al was het alleen, om op te helderen of te verklaren, wat in de lessen der kinderen min of meer duister is. En daar niets sterker werkt, om eene zaak te doen begrijpen, dan door voorbeelden te verduidelijken, wat men mededeelt, zoo kan de kennis onzer *spreekwoorden* den jeugdigen onderwijzer zeer worden aanbevolen. Behalve toch, dat de spreekwoorden zoo zeer geschikt zijn, om taal, zeden, gewoonten en gebruiken des volks te leeren kennen, zoo dienen zij bijzonder tot opscherping van den geest, en zijn alzoo in de hand van den verstandigen onderwijzer een regt geschikt middel, om het verstand der leerlingen te ontwikkelen. Ik stel mij voor, dat de redactie van *de Nederlandsche Taal* van dit denkbeeld doordrongen was, toen zij aankondigde, dat haar tijdschrift ten 7e „*spreekwoorden en hun verklaring*" zou opnemen. En daar ik deze rubriek tot heden niet geopend vond, heb ik gemeend (indien de redactie daarin met mij overeen stemt), dat het veelzijdig nuttig werken kon, eens een onderwerp te stellen, daarvan eenige spreekwoorden op te geven, opdat ze door den jeugdigen onderwijzer konden worden overdacht en verklaard, voor zoo verre deze zich daartoe in staat acht, en met andere vermeerderd. Ik kies dus een onderwerp, dat niet te spoedig is uitgeput, en geef er een

tiental spreekwoorden van op, van welke de verklaring in een volgend nommer van dit tijdschrift zal worden opgenomen, te gelijk met een volgend tiental ter opgave. Niet van hen, *die den bal hebben misgeslagen*, maar alleen van hen, *die kunnen rijden en omzien*, zullen, bij het plaatsen der verklaringen, de namen worden opgegeven, zoo dat niemand om eenige reden in de mededeeling zijner meening behoeft achter te blijven; ook niet in de opgave van een nieuw tiental, of zoo veel er van, als hem bekend zijn. Het onderwerp, dat ik gekozen heb, heeft ten opschrift:

OOTMOED,

doch neemt ook het synonieme *demoed* op niet alleen, maar strekt zich tot alle aanverwanten uit, en omvat mede alles, wat betrekking heeft op het tegenovergestelde van de zaak.

Zie hier dan het

eerste tiental spreekwoorden over het onderwerp
OOTMOED.

Berouw en ootmoed is gramschaps boete.
Ootmoed gaat vóór wijsheid.
Ootmoed leidt tot den hemel, maar hoovaardij brengt in de hel.
De bliksem en de nijd gaan de kleine huisjes voorbij, en slaan op de groote torens.
Vreest gij den bliksem, zoo duik.
Wilt gij niet geschoten worden, zoo duik neder.
Wat beneden is, valt niet hard.
Een vergeten man is er best an.
Een eerlijk hart heeft veel te lijden.
Het goud komt uit de duisternis, het woont in de duisternis, en het voert menigeen naar de duisternis.

P. J. HARREBOMÉE.

WAT SPREEKT ER VAN ZELF?

Het spreekt van zelf, dat men bij alles, wat men spreekt of schrijft, moet nadenken; wat is anders alle redenering waard? daarom *spreekt het ook van zelf*, dat men geene stopwoorden in zijne rede moet invlechten, want deze geven der rede geene helderheid, maar dienen veeleer, om ze duisterder te maken; terwijl *het eindelijk wel van zelf spreekt*, dat men geene woorden zonder zin moet gebruiken, om zich niet belagchelijk te maken. *Het spreekt van zelf*, dat men door al zulk *onpas* de oppervlakkigheid in de hand werkt, en het nadenken, den gezonden zin en den grondigen redeneer- en betoogtrant den dood aandoet.

Daarom zou ik de uitdrukking: *Het spreekt van zelf* den dood wel willen aanzeggen; niet, omdat zij in den mond van den nadenkende altijd zoo geheel te onpas is; maar omdat ze zoo ligtelijk zonder nadenken gesproken wordt, en dan wel zeker te onpas wordt bijgebragt, en ook volstrektelijk gemist kan worden. *Spreekt er wel ooit iets van zelf?* Al wat naar waarheid zoogenoemd van zelf spreekt, is *helder*, *klaar*, *duidelijk*, *behoeft geen betoog*, *vordert geen bewijs*. Waarom dan eene of andere dezer uitdrukkingen daarvoor niet in de plaats gebragt?

P. J. HARREBOMÉE.

VERBETERINGEN

VAN DE

VERBETERINGEN (1)

DER

VOORBEELDEN VAN GEBREKKIGE TAAL,

UIT GEDRUKTE WERKEN ONTLEEND,

den liefhebberen van taaloefening ter verbetering aangeboden (2).

„15. Het is guur en koud van avond voor de jonge jufvrouw, ik zal wel eene dikke doek mede dienen te nemen, wanneer ik haar haal.”

„15. Het is van avond koud [1]: ik zal wel een warmen doek [2] meê dienen te nemen, wanneer ik de juffrouw [3] van avond haal.”

15. Het is van avond zeer koud [1]): ik zal bij gevolg [2]) wel eene dikke [3]) doek [4]) meê behooren te nemen, wanneer ik straks [5]) de jonge juffrouw [7]) ga halen [7]).

„[1] Als het *koud* is, zal het ook wel *guur* zijn, weshalve guur overtollig is. *Van avond* stond hier, naar onze wijze van zien,

[1]) Door *guur* benevens *koud* te bezigen heeft de schrijver het denkbeeld, door *koud* uitgedrukt, willen versterken: daarom is *zeer*

---

(1) Zie bl. 133 en volgg. van dit Tijdschrift.

(2) Zie bl. 86 en volgg.

niet op de regte plaats.

Om de vele *d*'s te vermijden, kozen wij *warm* voor *dik*."

„[2] *Doek* is nooit vrouwelijk, maar in dezen zin altijd mannelijk."

„[3] Volgens Siegenbeek moet men dit woord, even als *juffer*, met *ff* en niet met *fv* schrijven."

koud voor *gaar en koud* te verkiezen.

[2]) Daar hier eene gevolgtrekking plaats heeft, behoort een der woordjes *dus*, *derhalve*, *bij gevolg*, *dienvolgens* aangewend te worden. Om der welluidendheid wille geven wij *bij gevolg* de voorkeur.

[3]) Wij bekennen het, dat *dik* minder welluidend klinkt dan *warm*, ten minste wanneer men, gelijk de verbeteraar doet, *een warmen doek meê dienen te nemen* wil zeggen. Doch *dik* is taalkundig verkieslijker, aangezien eene doek van zich zelve niet warm is, doch wel *warmtegevend*, terwijl eene dikke doek van zelve den persoon, die er zich van bedient, verwarmt. Doordien wij *behooren* voor *dienen* en *meê* voor *mede* bezigen, veroorzaakt *dik* niet den minsten wanklank.

[4]) *Doek* is mannelijk of vrouwelijk te bezigen, al naar dat men het als wortel eens werkwoords, of als een door den bijvoegelijken uitgang *-ig* gevormd naamwoord beschouwt.

[5]) Om de herhaling van *van avond* te vermijden, hebben wij het tweede *van avond* des verbeteraars door *straks* vervangen.

[6]) Waarom heeft de verbeteraar *jonge* weggelaten? Algemeen noemt men de dochter van iemand, die den titel van *juffrouw* heeft, *jonge juffrouw*. Wat de spelling van *ff* aangaat, wij vinden haar beter dan die van *fv*, niet omdat Siegenbeek zoo schrijft, maar omdat de uitspraak twee *f*'s laat hooren, in gevolge de sinds eeuwen bestaande wet van onzen uitspraakleer, naar de welke de *v*, even als de *z* voor *s*, vóór zijne scherp verwante, de *f*, als deze luidt.

[7]) Dat het moet wezen *ga halen*, zal wel een iegelijk bevroeden.

„16. Hoe dikwijls zien wij niet, dat de grijsheid der jeugd gelijk wordt in kleinigheden."

„16. Hoe dikwijls zien wij niet in kleinigheden [1], dat de grijsheid [2] (*of liever:* de ouderdom) aan de jeugd (*of misschien beter:* aan de kindschheid) gelijk wordt."

16. Hoe dikwijls zien wij niet den ouderdom in kleinigheden aan de kindschheid gelijk worden [1]).

„[1] Indien wij de bedoeling van

[1]) Door deze uitdrukkingswijze

den schrijver niet misverstaan, zullen de gemaakte veranderingen den zin wel zoo duidelijk voorstellen."

„[2] *De grijsheid der jeugd* — bij de eerste lezing schijnt der jeugd de 2de naamval te wezen."

gelooven wij den zin krachtiger en vloeijender gemaakt te hebben.

„17. Zijn donker haar was glanzig en krullend, de welbesneden mond scheen nu eens vriendelijk, dan weder ironisch te kunnen lagchen, en kenmerkte zich door niet eene onaangename, doch wel door eene ernstige trek."

„17. Zijn donker haar was glanzig en krullend; [1] de welbesneden (*of:* welgevormde) mond scheen nu eens vriendelijk, dan weder ironisch te kunnen lagchen, en kenmerkte zich door geen [2] enkelen onaangenamen, doch wel door een ernstigen trek [3]."

„[1] Een comma is hier niet voldoende."

„[2] *Niet een* voor *geen* is zwak en onwelluidend. *Geen enkelen* is krachtiger. Indien men *niet een* wilde behouden, dan moest het ten minste *niet éénen* zijn."

„[3] *Trek* is mannelijk."

17. Zijn donker haar was glanzig en krullend; de welbesnedene [1]) mond scheen er toe gevormd te wezen [2]) nu eens vriendelijk, dan weder ironisch te kunnen lagchen, en kenmerkte zich door geenen [3]) enkelen onaangenamen, doch wel eenen ernstigen trek.

[1]) De verbuigingsuitgangen behoude men, tenzij ze de welluidendheid verstoren.

[2]) Deze wijze van uitdrukking is, onzes inziens, duidelijker dan die des schrijvers en des verbeteraars.

[3]) Zie hetgene wij hierboven in de eerste aanmerking zeggen.

„18. Als men ondergeschikt is, moet men zoo veel voor lief nemen,

„18. Wanneer men ondergeschikt is, moet men zeer veel [1]

18. Is men ondergeschikt [1]), men moet zoo veel [2]) voor lief

en zich daarin voegen."	voor lief nemen en zich daaraan met gelatenheid onderwerpen [2]."	nemen en zich daaraan gelaten [3]) onderwerpen.

„[1] Dit *zoo veel* is al zeer plat en behoort tot de taal van 't gemeen, hetwelk zegt: „*Het is van daag zoo koud. De man is zoo arm. De vrouw heeft zoo'n hoofdpijn. De kinderen zijn zoo stout.*" Hij, die beter onderrigt is, vraagt bij zulke gezegden wel eens: „*Hoe koud? Hoe arm? Hoedanige hoofdpijn? Hoe stout?*"

„[2] „*Zich in iets voegen,*" is een zooplompe germanismus, alsmen slechts vinden kan. „*Sich in etwas fügen,*" wordt in het *Volksthümliche Wörterbuch* van Heinsius verklaard door: *sich darein schicken* (zich er in of naar schikken), hetwelk hij verklaart door: *sich in irgend einer Lage, bei irgend einer Sache zu finden, zu benehmen wissen*, zich bij tets weten te gedragen of te houden. De woorden, die wij voor *zich in iets voegen* in de plaats hebben gesteld, zullen het denkbeeld genoegzaam uitdrukken."

[1]) Deze spraakwending heeft meestal iets vloeijends, iets forsch: die met *als*, *wanneer* of *indien* iets gerekts.

[2]) Dr. van Wieringhen Borski verdedigt de uitdrukkingen *zoo veel*, *zoo koud*, *zoo arm.* Zijne redenering heeft ons overtuigd, dat gemelde zeggingen juist zijn. Zie hier, wat hij zegt: „Op bladz. 133 leest men, dat uitdrukkingen, als: *Het is van daag zoo koud; — Die man is zoo arm; — De vrouw heeft zoo'n hoofdpijn; — De kinderen zijn zoo stout; — Men moet zoo veel voor lief nemen*, zeer plat zijn, tot de taal van het gemeen behooren, en beter onderrigten tot een niet onvernuftige woordenvitterij verleiden. — En dagelijks hoort men de beschaafdste vrouwen zeggen: *De levensmiddelen zijn zoo* DUUR; — *Het huishouden kost zoo* VEEL. — 'T is waar, ze kennen *de spraakkunst* niet, maar daarom, even als het gemeen, de *taal* dikwijls zoo veel beter. Bij dat onbedorven volkje ga ik althans ter school, als ik wat van de *taal* wil weten. — Wat is er nu van de zaak? Wij willen het van den Hoogleeraar Roorda leeren (1). — Het bijwoordelijk aanwijzend voornaamwoord *zoo* wordt in een *complement* gebezigd om den *trap* of *graad* van een hoedanigheid of hoeveelheid, die onmiddellijk daarna met den *klemtoon* genoemd wordt, te beteekenen, als: *Zij is zoo* LIEF; — *het kost zoo* VEEL. Met het

(1) Roorda, bl. 216.

onbepaald lidwoord is *zoo* meermalen een *attribuut*, waardoor een *hoeveelheid* wordt beteekend van een onmiddellijk daarop met den *klemtoon* genoemd voorwerp, als: *Hij heeft zoo'n* HOOFDPIJN; — *Zij heeft zoo'n* AFKEER *van wandelen.* Een bewonderenswaardigen of ontzettenden, of op eenige andere wijze *treffenden* trap of graad duidt men aan door een uitroep erbij te voegen, als: *Het was,* O! ZOO DOM! — *Het was,* O, ZOO'N LIEF KIND!"

³) Waarom eene eigengemaakte bijwoordelijke uitdrukking gebruikt voor het hier meer passende bijwoord *gelaten?*

„19. Ten half zes zou men met dineren beginnen, te vijf uren verwachte men de genoodigden."

„19. Men zou [1] te [2] half zes aan tafel gaan[3], te vijf uur[4] verwachtte[5] men de gasten[6]."

„19. Te half zes¹) zoude²) men aan tafel gaan: te vijf ure ³) verwachtte men de gasten.

„¹ Deze constructie maakt den zin vloeijender."

„² Waarom men *ten,* in gevallen als het onderhavige, zoo dikwijls in plaats van *te* of *om* bezigt, hebben wij tot dus verre niet begrepen. *Ten* — dit weet toch ieder — is eene samentrekking van *te den.* — *Dineren* behoort, zelfs volgens Siegenbeek, een toonteeken te hebben en *dinéren* geschreven te worden."

„³ Om het basterdwoord *dinéren* te vermijden, bezigen wij *aan tafel gaan:* de samenhang toch zal wel doen blijken, dat het noch ontbijt, noch avonddisch was."

„⁴ *Te vijf uur* is, ten minste in de spreektaal, gebruikelijker."

„⁵ *Verwachte* is misschien wel een drukfout. Iedereen weet toch, dat de verleden tijd met *de* of *te* achter den wortel gevormd wordt."

„⁶ *Genoodigden* zijn immers *gasten?* Het laatste woord bevieļ ons beter dan het eerste."

¹) Uit hoofde van den nadruk, dien men aan *te half zes* moet geven, behoort het in het begin van dit voorstel te staan, even als *te vijf uur* in het begin van het volgende voorstel staat.

²) Van *zoude* komt door afkorting van *de zou* af, even als *kou* van *koude.* Om welke reden men steeds den verkorten vorm aanwendt, begrijpen wij niet, daar in de meeste gevallen *zou* harder en onwelluidender klinkt en men altijd *wij zouden* en *zij zouden* en nimmer *wij zouën* en *zij zouën* schrijft.

³) Men kan, zegt de spraakkunstenaar Mulder, *om zes uur* of *ure*, of *om zes uren* schrijven. Dus is hier *te vijf uur* of *te vijf ure*, of *te vijf uren* te schrijven: *te vijf ure* komt ons echter het welluidendst voor.

„ 20. Het was immers duidelijk, dat niet der gouvernante, maar harer dochter deze attentie gold."

„ 20. Het was immers duidelijk, dat deze attentie [1] niet de [2] gouvernante, maar hare [2] dochter gold."

20. Het was immers duidelijk, dat deze oplettendheid [1]) niet de gouvernante, maar hare dochter gold.

„[1] Deze constructie maakt den zin duidelijker."

„[2] *Gelden* is een bedrijvend of liever overgankelijk werkwoord, en regeert niet den *derden*, maar den *vierden* naamval."

[1]) Bestaat er voor een zoogenaamd vreemd woord een nederlandsch, dan verkieze men het laatste.

„ 21. Wanneer men echter in aanmerking neemt, dat de voorslag van Petrus aan de vergadering zoo aannemelijk voorkwam, dat dezelve algemeen werd goedgekeurd, dan gevoelt men, hoe moeijelijk het is, in onderzoekingen van dezen aard eene beslissende stem uit te brengen."

„ 21. Wanneer men echter in aanmerking neemt, dat de voorslag van Petrus [1] de vergadering aannemelijk voorkwam om [2] algemeen te worden goedgekeurd, dan gevoelt men, hoe moeijelijk het is, om in onderzoekingen van dezen aard een beslissende stem uit te brengen."

21. Neemt men echter in aanmerking, dat de voorslag van Petrus [1]) aannemelijk genoeg der [2]) vergadering voorkwam om door haar [3]) algemeen te worden goedgekeurd, dan gevoelt men, hoe moeijelijk het is, in [4]) onderzoekingen van dezen aard eene [5]) beslissende stem uit te brengen.

„[1] Dit *aan* is hier overtollig."

„[2] Om de herhaling van *dat* voor te komen, hebben wij de constructie eenigszins veranderd

[1]) Deze uitdrukkingswijze maakt den stijl vloeijender en krachtiger.

[2]) Daar *vergadering* in den 3den naamval staat, moet het óf *aan*

en hierdoor ook *dezelve* vermeden."

de vergadering óf *der vergadering* wezen: het eerste past echter hier minder, aangezien het, in de nabijheid van AANnemelijk staande, een wanluidende klankherhaling zou veroorzaken.

³) *Door haar* wijst bepaaldelijk aan, door wie *Petrus' voorslag algemeen aangenomen werd.*

⁴) Het weglaten van *om* is door het gebruik gewettigd. Wijl eenige regels te voren reeds *om* voorkomt, hebben wij het noodig gedacht het hier niet te bezigen.

⁵) Volgens de verbuigingswetten behoort het *eene* te wezen.

„22. Onbegrijpelijk groot is de hoeveelheid sterke drank, welke hier wordt verkocht, en vreesselijk is de ellende, die door dezen duivel wordt gesticht."

„22. Ontzettend [1] is de hoeveelheid sterken [2] drank, welke hier verkocht wordt [3], en vreeselijk [4] is de ellende [5], welke deze duivel te weeg brengt [6]."

„[1] Dit *onbegrijpelijk groot* beviel ons hier om meer dan eene reden niet."

„[2] Hier wordt *van* als uitgelaten ondersteld. Het zou eigenlijk *sterken dranks* moeten zijn; doch men laat die oude stijve vormen hoe langer hoe meer varen."

„[3] Deze constructie maakt, naar ons inzien, den stijl vloeijender."

„[4] Sedert de *s* voor een klinker in Nederlandsche woorden niet meer als *z* wordt uitgesproken, is een enkele *s* in dit en dergelijke woorden voldoende. Siegenbeek schreef vroeger de meeste van die woorden met *ss*, schoon hij

22. Ontzettend is de hoeveelheid sterken drank, de welke ¹) hier verkocht wordt, en vreeselijk de ellende ²), door dezen boozen geest ³) veroorzaakt ⁴).

¹) Vroeger kwam *welke* als betrekkelijk voornaamwoord uitsluitend met het lidwoord voor. Thans laten sommigen het in het mannelijke en vrouwelijke geslacht weg, terwijl zij het in het onzijdige steeds aanwenden. Waarom zij zulks doen, is ons duister, daar een zoodanig gebruik van het lidwoord ook in *de gene*, *het gene* voorkomt en dus op den aard onzer tale berust.

²) De onwelluidende en nuttelooze herhaling van *is* wordt op deze wijze vermeden.

³) De uitdrukking *booze geest* kwam ons beter en zachter klinkend voor, dan het woord *duivel*.

in latere jaren daarvan terug is gekomen."

„[5] De *ellende, die door dezen duivel* — hoe onwelluidend!

„[6] Schoon *stichten* ook wel in een kwaden zin gebruikt wordt, kwam ons hier *te weeg brengen* doelmatiger voor."

[4]) Door deze spraakwending is de herhaling van *welke* voorgekomen.

„23. Eene koude rilling voerde de moeder plotseling door de leden."

„23. Een koude rilling voer [1] de moeder eensklaps [2] door de leden."

23. Eene [1]) koude rilling voer de moeder eensklaps door de leden.

„[1] Dit *voerde* is misschien wel een drukfout."

„[2] *Eensklaps* kwam ons hier welluidender voor, dan *plotseling*."

[1]) *Eene* bevalt ons welluidendheidshalve beter dan *een*. De gewoonte om de verbuigingsuitgangen meest al weg te laten, kan niet dan nadeelig op de kennis der verbuigingswetten, vooral bij minkundigen, werken.

VERBETERINGEN

DER

VOORBEELDEN VAN GEBREKKIGE TAAL,

UIT GEDRUKTE WERKEN ONTLEEND,

den liefhebberen van taaloefening ter verbetering aangeboden.

(*Vervolg van bladz.* 252.)

---

47. Dan eens heeft men, hare roeping miskennende, regeringen verbodsbepalingen zien afkondigen in het vermeend

47. Soms [1] heeft men regéringen [2], die hare roeping miskenden, verbodsbepalingen zien afkondigen in het vermeende [3]

[1] Waarom hier *dan eens* staat, begrijpen wij niet. Ging er *nu eens* vooraf, dan moest het ten minste *dan weder* zijn.

[2] *Eene, hare roeping miskennende, regéring* moge te verdedigen zijn, fraai is het niet, en duidelijk nog minder.

[3] Wanneer een eenlettergrepig adjectief een bepalend lidwoord of een bezittelijk voornaamwoord voor zich heeft, moet het de *e* aannemen; bij v. *het oude huis, mijn bruine paard.* Een woord nu, hetwelk den klemtoon op de laatste lettergreep heeft, verkeert in het zelfde geval; b. v. *het gewonde been.*

belang van eigen handel; meermalen in het vermeend belang der binnenlandsche nijverheid, of ten einde de prijzen van levensbehoeften kunstmatig te drukken; eindelijk ook in het vermeend belang der zedelijkheid van de onderdanen.

belang van eigen handel; meermalen in het vermeende belang van [4] binnenlandsche nijverheid [5], of om [6] de prijzen van levensbehoeften kunstmatig te drukken; eindelijk ook in het vermeende [3] belang van de [7] zedelijkheid der [7] onderdanen.

[4] Hier blijft het lidwoord liefst weg.

[5] Het comma is hier geenszins noodeloos.

[6] *Om te* is hier toereikend en werd in plaats van *ten einde te* gekozen, omdat *eindelijk* later volgt.

[7] Wanneer twee genitieven op elkander volgen, plaatst men, indien zulks maar eenigszins mogelijk is, eerst den samengestelden, vervolgens den verbogenen, doch nimmer omgekeerd.

48. Ik zie den dood, zijn' dienaar...; hij heft zijnen sikkel op.

48. Ik zie den dood, zijn [1] dienaar...; hij heft zijn [1] sikkel [2] op.

[1] In vorige verbeteringen is reeds meermalen gezegd, dat men tegenwoordig de uitgangen *e* en *en* hoe langer hoe minder bezigt bij de bezittelijke voornaamwoorden, (met uitzondering van *onze*,) en bij *een* en *geen*, ten einde de schrijftaal zoo veel mogelijk te doen overeen stemmen met de beschaafde spreektaal.

[2] Men heeft in de Nederlandsche taal tweeërlei *sikkel:* het eene, dat vrouwelijk is, beteekent een korenzeis, elders *zicht* geheeten; het andere, van het mannelijk geslacht, beteekent een muntstuk bij de oude Joden, ter waarde van omstreeks *f* 1.50.

49. Het eenige middel om het doel te bereiken

49. Het eenige middel ter [1] bereiking van het

[1] Dewijl de onbepaalde wijze met *om te* en *van te* dikwijls onwelluidend is, kan men de hier gebezigde constructie soms met vrucht gebruiken.

zou dus daarin gelegen zijn, dat de raad wierd verpligt hetzij een der personen te verkiezen door den schoolopziener aanbevolen (de plaats. schoolcommissie zou niet altijd genoegzaam bekend zijn met het onderwijzend personeel uit andere gemeenten), hetzij ingeval de vergelijkende examens wierden behouden eene keuze

voorgestelde [2] doel zou dus hierin [3] gelegen zijn, dat de raad verpligt [4] werd [5], of [6] een van de personen te verkiezen, welke [7] de schoolopziener had aanbevolen, — [8] de plaatselijke schoolcommissie toch zou niet altijd genoegzaam bekend zijn met het onderwijzend personeel uit andere gemeenten, — of, [6] [9] in geval [10] de vergelijkende

[2] Dit *voorgestelde* werd hier ingelascht, om de vele eenlettergrepige woorden na elkander te vermijden.

[3] *Dus daarin* is onwelluidend, hierom veranderden wij het laatste in *hierin*.

[4] In gevallen als dit is het vrij onverschillig, of het deelwoord dan wel het hulpwerkwoord vooraan staat: een goed gehoor moet hierin beslissen.

[5] Sedert lang maken de meeste van onze schrijvers tusschen *werd* en *wierd* geen onderscheid meer, dewijl zij beide woorden slechts als verschillende dialecten beschouwen: *werd* kwam ons te dezer plaatse welluidender voor.

[6] Het disjunctieve *hetzij* is hier gebezigd op een wijze, die met het doorgaande gebruik in strijd is. Wel zegt men aan het begin van een phrase: „*Hetzij ik hazen schiet, hetzij ik vinken vang;*" doch niet: „*Ik ga morgen uit, om hetzij hazen te schieten, hetzij vinken te vangen;*" het behoort te zijn: „*Ik ga morgen uit, of om hazen te schieten, of om vinken te vangen.*"

[7] De constructie, welke de schrijver hier gebezigd heeft, is alles behalve vloeijend.

[8] In plaats van de parenthesis, geven wij hier de voorkeur aan gedachtestrepen, dewijl het daartusschen geplaatste zindeel tamelijk lang is.

[9] Deze tusschenzin behoort door comma's te zijn ingesloten.

[10] Men schrijve liever *in geval*, dan *ingeval*, dewijl het bij de meesten in twee woorden voorkomt.

te doen uit een zeker aantal der daarbij uitgemunt hebbende mededingers.

examens behouden werden[11], een keuze te doen uit eenige[12] van de mededingers, welke daarbij hadden uitgemunt[13].

[11] Zie [4] en [5].

[12] *Eenige* beviel ons hier beter dan een zeker aantal.

[13] *Der daarbij uitgemunt hebbende mededingers* . . . is dat Nederlandsch ?!

50. Onmerkbaar had hij den weg naar de allée ingeslagen, die voor ruiters en rijtuigen ingerigt is.

50. Ongemerkt[1] was[2] hij den weg naar de laan[3] ingeslagen, die voor ruiters[4] en rijtuigen ingerigt is.

[1] *Onmerkbaar* is wat niet *gemerkt* of *bemerkt* kan worden. Dewijl de schrijver bedoelt, dat men zulks niet *gemerkt* had, verdient naar ons inzien *ongemerkt* de voorkeur.

[2] Wanneer *inslaan*, zoo als hier, ingaan, inrijden beteekent, is het een niet-overgankelijk werkwoord, dat met *zijn* vervoegd wordt.

[3] Er zijn menschen, en hun getal is maar al te groot, die zich bij voorkeur van basterdwoorden bedienen en daardoor vaak bespottelijk worden, dewijl het niet zelden gebeurt, dat zij een woord bezigen in een beteekenis, die het niet heeft. Zoo hoorde men eens iemand zeggen: „*Het is abominabel mooi weêr.*" Slechts daar, waar het basterdwoord een denkbeeld juister of beknopter uitdrukt, bedient zich een verstandig mensch daarvan. — *Laan* verdient, als eee Nederlandsch woord, boven het Fransche *allée* de voorkeur.

[4] Sedert wij geen *ruiters* meer in dienst hebben, kan men dit woord gebruiken voor *mannen te paard.* In het Hoogduitsch, waaruit dit vertaald schijnt, heeft men *Reiter* en *Reuter*, het eerste voor iemand, die te paard rijdt, het laatste voor een krijgsman te paard, cavallerist, ofschoon dit onderscheid in de latere jaren weinig meer in acht wordt genomen.

51. Heemskerk, die dwars door 't ijs en
't ijzer dorst te streven,
Liet de eer aan 't land, hier 't lijf,
Voor Gibraltar het leven.

51. Heemskerk, die dwars door 't ijs en
't ijzer durfde [1] streven,
Liet de eer aan 't land, hier 't lijf,
Voor Gibraltar het leven.

[1] *Durven* is een van die oneigenlijke (1) hulpwerkwoorden, welke een onbepaalde wijze zonder *te* bij zich hebben. Hooft schreef dus juister, dan zijn verbeteraar. *Darren* is thans verouderd en wordt door *durven* vervangen, hetwelk gelijkvloeijend *(ik durfde, gedurfd)* en onregelmatig *(ik dorst, gedurfd)* is.

52. Ik ben besloten [1], te toonen, dat ik de laatste spruit van de familie ben.

52. Ik heb [1] besloten, te toonen, dat ik de laatste spruit van de familie ben.

[1] *Besloten*, zoo als het hier voorkomt, is een bijvoegelijk naamwoord, hetwelk beteekent: *gesloten*, (waar niet ieder mag komen,) als: *Een besloten gezelschap; een bestoten plaats*, een vesting; *besloten water*, toegevrozen water; *besloten jagt*, tijd, wanneer het jagen niet geoorloofd is; *besloten tijd*, wanneer R.-Catholieken niet mogen trouwen; *besloten koliek*.

53. De verzoeker is niet zoo ligt te verjagen, dan misschien door de verijdeling onzer dierbaarste hoop.

53. De verzoeker is niet zoo ligt te verjagen, als [1] misschien door de verijdeling van onze [2] dierbaarste hoop.

[1] Het voegwoord heeft hier betrekking op *zoo*, doch geenszins op *niet*, weshalve het *als* moet wezen.

[2] *Van onze* verdient de voorkeur. In de gesprokene taal worden de bezittelijke voornaamwoorden bijkans nooit verbogen, men vermijde zulks in de geschrevene ook zoo veel mogelijk, tenzij er de welluidendheid door bevorderd worde.

---

(1) Sommige spraakkunstenaren geven dezen naam aan die hulpwerkwoorden, welke een *onbepaalde wijs* zonder *te* bij zich vorderen, b. v. *kunnen*, *moeten*, *zullen*, enz.

54. Zich spoedig herstellende, stelde Rosalind hem hare nicht voor, terwijl hij zijne pligtplegingen met zijne gewone kalmte bewees, en zijn genoegen te kennen gaf van aldus zijne kennismaking met jufvrouw Vernon te vernieuwen.

54. Rosalind kreeg [1] spoedig haar kalmte weder [2] en stelde haar nicht aan [3] hem voor, terwijl hij zijn pligtplegingen met zijn gewone bedaarde hoffelijkheid [4] bewees en zijn genoegen deed blijken [5], dat [6] hij zijn kennismaking met Juffrouw [7] Vernon aldus [8] mogt vernieuwen.

[1] De tegenwoordige deelwoorden kunnen, ten minste in gevallen als dit, niet zorgvuldig genoeg vermeden worden.

[2] *Zij kreeg haar kalmte weder* zal wel de bedoeling van den schrijver uitdrukken. Ook konde men schrijven: *Zij her*stelde *zich spoedig en* stelde *haar nicht*, enz., zoo daardoor geen wanluidendheid ontstond.

[3] *Zij stelde hem haar nicht voor* is wel spraakkunstig goed, doch niet overduidelijk, omdat het even zoo goed konde beteekenen, dat zij *hem aan de nicht*, als *de nicht aan hem* voorstelde. — *Duidelijkheid* is een eerste vereischte, *dubbelzinnigheden* echter behooren tot de ergste gebreken.

[4] Wij zouden ons hier misschien van *bedaardheid* — *kalmte* was reeds kort te voren gebruikt — hebben bediend, indien wij *bedaardheid bewees* hadden schrijven willen.

[5] Ter vermijding van *ken*nen . . . *ken*nismaking, dat onwelluidend is, omdat *ken* in beide woorden den klemtoon heeft.

[6] *Van* behoort voor een onbepaalde wijs zoo veel mogelijk te worden vermeden. De gevallen, waarin dit niet kan geschieden, zijn min talrijk. Zie hier daarvan een enkel: *Wel verre van te gelooven, dat hij zijn doel bereiken zou*, enz.

[7] Voor eenige jaren reeds heeft Siegenbeek de *f* in de tweede lettergreep voorgeslagen, even als in *Juffer*, en toch schrijven nog velen, die anders de spelling van Siegenbeek slaafs volgen, *jufvrouw*. — Bijna ieder schrijft *Mevrouw* met een hoofdletter — waarom dan ook niet *Juffrouw*?

[8] *Aldus* staat hier, naar ons gevoelen, beter op zijn plaats.

INHOUD.

DE

NEDERLANDSCHE TAAL.

LEIDDRAAD BIJ DE BEOEFENING VAN DE ZINSONTLEDING ALS VAK VAN WETENSCHAP.

(Vervolg van bl. 278 *van den eersten jaargang.)*

—

§ 7. Objective complementen van gesteldheid.

1. Uit een *complement van óbjective gesteldheid,* beteekend door een *óbjectief deelwoord,* en een daarbij genoemd, aangewezen of aangeduid voorwerp, hetwelk door den spreker als *zakelijk óbject* wordt voorgesteld, en, als zoodanig, in de gesteldheid verkeert, welke door het deelwoord uitgedrukt wordt, ontstaat een *complement,* dat *óbjectief complement van gesteldheid* wordt genoemd (1).

VOORBEELDEN.

1. *Den interest meêgerekend, vermeerdert aanmerkelijk*	Súbjectief gez.
2. *de schuld.*	Onderw. als súbj.
1. *Den interest meêgerekend,*	Objectief compl. van gesteldheid van 2, waarin *den interest* hoofdw., *meêgerekend* compl. van gesteldheid daarvan.

---

(1) Roorda, bl. 198.

LEIDDRAAD BIJ DE BEOEFENING VAN DE ZINSONTLEDING ALS VAK VAN WETENSCHAP.

(Vervolg van bl. 278 van den eersten jaargang.)

—

§ 7. Objective complementen van gesteldheid.

1. Uit een ***complement van óbjective gesteldheid***, beteekend door een ***óbjectief deelwoord***, en een daarbij genoemd, aangewezen of aangeduid voorwerp, hetwelk door den spreker als ***zakelijk óbject*** wordt voorgesteld, en, als zoodanig, in de gesteldheid verkeert, welke door het deelwoord uitgedrukt wordt, ontstaat een ***complement***, dat ***óbjectief complement van gesteldheid*** wordt genoemd (1).

VOORBEELDEN.

1. ***Den interest meëgerekend***, ***vermeerdert aanmerkelijk***	Súbjectief gez.
2. ***de schuld***.	Onderw. als súbj.
1. ***Den interest meëgerekend***,	Objectief compl. van gesteldheid van 2, waarin ***den interest*** hoofdw., ***meëgerekend*** compl. van gesteldheid daarvan.

---

(1) Roorda, bl. 198.

2. *vermeerdert*	Hoofdw. van 't gez.
3. *de schuld*	Onderwerp.
4. *aanmerkelijk.*	Compl. van 2.

OPHELDERING. Het door *Den interest* genoemde voorwerp wordt als *zakelijk óbject* voorgsteeld, en de gesteldheid van dit zakelijk óbject door het óbjectief deelwoord *meêgerekend* beteekend; *Den interest meêgerekend* is, te zamen genomen, een complement van *vermeerdert.* Uit een *complement van óbjective gesteldheid,* beteekend door een *óbjectief* deelwoord, en een daarbij *genoemd* voorwerp, dat, als *zakelijk óbject,* in de gesteldheid verkeert, die door het deelwoord uitgedrukt wordt, ontstaat derhalve het *complement,* dat *óbjectief complement van gesteldheid* wordt genoemd.

1. *Mij er buiten gelaten, kunt naar goedvinden handelen*	Súbjectief gez.
2. *gij.*	Onderw. als súbj.
1. *Mij er buiten gelaten,*	Objectief compl. van gesteldheid van 2, waarin *mij* hoofdw., *er buiten gelaten* compl. van gesteldheid daarvan, en daarin *gelaten* hoofdw., *er buiten* compl. daarvan, waarin *buiten* hoofdw., *er* compl. daarvan.
2. *kunt*	Hoofdw. van 't gez.
3. *gij*	Onderwerp.
4. *naar goedvinden*	Compl. van 5, waarin *naar* hoofdw., *goedvinden* compl. daarvan.
5. *handelen.*	Prédicatief compl. van zak. óbj. van 2.

AANM. Het voorwerp, dat, als *zakelijk óbject*, in de gesteldheid verkeert, door *gelaten* beteekend, wordt door MIJ *aangewezen*.

1. *Iets aan het sieraad opgeofferd, is daarom nog niet minder*	Súbjectief gez.
2. *het gebruik.*	Onderw. als súbj.
1. *Iets aan het sieraad opgeofferd,*	Objectief compl. van gesteldheid van 2, waarin *iets* hoofdw., *aan het sieraad opgeofferd* compl. van gesteldheid daarvan, en daarin *opgeofferd* hoofdw., *aan het sieraad* compl. daarvan, waarin *aan* hoofdw., *het sieraad* compl. daarvan.
2. *is*	Hoofdw. van 't gez.
3. *daarom*	Compl. van 2.
4. *het gebruik*	Onderwerp.
5. *nog*	Compl. van 2.
6 *niet*	Zinwijzigend compl. voor de *ontkennende* wijs van spreken.
7. *minder.*	Compl. van 2.

AANM. Het voorwerp, dat, als *zakelijk óbject*, in de gesteldheid verkeert, door *opgeofferd* beteekend, wordt door IETS *aangeduid*.

2. De hoofdwoorden van de óbjective complementen van gesteldheid kunnen van een bepaling verzeld zijn.

VOORBEELD.

1. *Eenige punten van ondergeschikt belang daargelaten, komt mij vrij aannemelijk voor*	Súbjectief gez.

2. *de zaak.*	Onderw. als súbj.
1. *Eenige punten van ondergeschikt belang*	Hoofdbestanddeel van het óbjectief compl. van gesteldheid van 3, waarin *punten* hoofdw., *van ondergeschikt belang* (1) attrib. daarvan, *eenige* attrib. van *punten van ondergeschikt belang.*
2. *daargelaten,*	Compl. van gesteldheid van 1.
3. *komt voor*	Hoofdw. van 't gez.
4. *de zaak*	Onderwerp.
5. *mij*	Compl. van pers. óbj. van 3.
6. *vrij aannemelijk.*	Compl. van 3, waarin *aannemelijk* hoofdw., *vrij* compl. daarvan.

3. De *óbjective complementen van gesteldheid* maken een meer zelfstandig deel van den zin uit, en kunnen dus *afzonderlijk, nevens* of *midden tusschen den zin in,* geplaatst worden, als: DEN INTEREST MEÊGEREKEND, *vermeerdert de schuld aanmerkelijk; — De schuld vermeerdert,* DEN INTEREST MEÊGEREKEND, *aanmerkelijk; — De schuld vermeerdert aanmerkelijk,* DEN INTEREST MEÊGEREKEND (2).

4. Meestal beteekent een *óbjectief complement van gesteldheid* een onderstelling (3). Zoo beteekenen de ontlede zinnen: *Wordt de interest meêgerekend,* dan vermeerdert de schuld aanmerkelijk; — *Als gij er mij buiten laat,* kunt gij naar goedvinden handelen; — *Ingeval men iets aan het*

---

(1) In dit attribuut is *van* het hoofdw., *ondergeschikt belang* compl. daarvan, en daarin *belang* hoofdw., *ondergeschikt* attribuut daarvan.

(2) Roorda, bl. 198.

(3) Roorda, bl. 11, 12, 198 en 199.

sieraad opoffert, is daarom het gebruik nog niet minder; — *Indien*, — of: *Zoo ik eenige punten van ondergeschikt belang daarlaat*, komt de zaak mij vrij aannemelijk voor.

5. Een bevel of aansporing wordt in een *toeroep* ook wel bij wijze van een *óbjectief complement van gesteldheid uitgedrukt.*

VOORBEELD.

Dadelijk dat boek teruggebragt!	Toeroep, bij wijze van óbjectief compl. van gesteldheid.
1. *Dadelijk*	Compl. van 3.
2. *dat boek*	Hoofdbestanddeel, waarin *boek* hoofdw., *dat* attrib. daarvan.
3. *weggebragt!*	Compl. van gesteldheid van 2.

Van denzelfden aard zijn de bevelen of aansporingen, die Tollens, in zijn *Tafereel van de overwintering der Hollanders op Nova Zembla, in de jaren* 1596 *en* 1597, aan Barends in den mond legt:

„De boot van 't ijs gesleept en hier aan wal gebragt:
\- - - - - - - - - - - - - - - - - - - -
„Geweer en kruid verzaamd, de zeilen afgenomen;
„Houweel en bijl gezocht; wat redbaar is gered,
„En van 't gesloopte wrak een woning opgezet!"

En wat verder:

„Komt! . . . . makkers, komt! den vijand aangevallen,
„Verdreven of vernield, bestreden met ons allen!"

6. Zooals het *óbject*, waarvan de gesteldheid door een *complement van óbjective gesteldheid* wordt uitgedrukt, wel eens *geheel onbepaald* wordt gelaten, omdat de voorstelling er van *volstrekt algemeen* en *onbepaald* is, en *niets bijzonders* voor den geest stelt, als in den zin: *Harde sla-*

gen maken wijzer (1): evenzoo wordt in *óbjective complementen van gesteldheid* het *óbject* wel eens *geheel onbepaald* gelaten.

VOORBEELDEN.

1. *Gul gezegd, houd er niet van*	Súbjectief gez.
2. *ik.*	Onderw. als súbj.
1. *Gul gezegd,*	Objectief compl. van gesteldheid van 2, waarin het óbject geheel onbepaald is gelaten; *gezegd* hoofdw., *gul* compl. daarvan.
2. *houd*	Hoofdw. van 't gez.
3. *ik*	Onderwerp.
4. *er van*	Compl. van 2, waarin *van* hoofdw., *er* compl. daarvan.
5. *niet.*	Zinwijzigend compl. voor de *ontkennende* wijs van spreken.
Dadelijk om den doctor gezonden!	Toeroep, bij wijze van óbjectief compl. van gesteldheid, waarin het óbject geheel onbepaald is gelaten.
1. *Dadelijk*	Compl. van 3.
2. *om den doctor*	Compl. van 3, waarin *om* hoofdw., *den doctor* compl. daarvan.
3. *gezonden!*	Hoofdwoord.

7. Het hoofdbestanddeel van een *óbjectief complement van gesteldheid* kan ook een geheele zinsnede zijn, om het

---

(1) Zie bl. 274 en 275 van den eersten jaargang.

even, of het een *onderstelling* beteekent, of in een *toeroep* een bevel of aansporing bevat, als: *Gesteld,* HET WAS MOGELIJK, *dan zal de uitvoering toch zeer bezwaarlijk zijn;* — WAT REDBAAR IS, *gered!*

AANMERKING.

Van het *óbjectief complement van gesteldheid* heeft men het *súbjectief complement van toestand* wel te onderscheiden. Dit complement wordt gevormd door een benaming van voorwerp, of een voornaamwoord, dat die benaming vervangt, met een, als *prédicatief attribuut,* daarbij gevoegd *súbjectief deelwoord,* als: DE LAMP BRANDENDE, *ging ik dadelijk aan het werk;* — IEMAND U DAARNAAR VRAGENDE, *moet gij het volgende antwoorden.* Om den toestand als voleindigd, afgedaan of afgeloopen, volbragt of voltooid, en dus ook als *voorbij* of *verleden* voor te stellen, wordt er aan het *súbjectief* deelwoord ZIJNDE een *óbjectief* deelwoord, als *complement,* toegevoegd, als: *Dit zoo* GEWEEST *zijnde, moet ik u gelijk geven;* — *De oorlog* VERKLAARD *zijnde, trok men te velde.* Werkelijk maken deze complementen een *los op zich zelf staand* deel van den zin uit; in de Latijnsche grammatica noemt men ze dan ook *losse* of *absolute ablativen.* Zoo geliefd de *óbjective complementen van gesteldheid* bij ons zijn, zoo weinig behooren de *súbjective complementen van toestand* in onzen stijl te huis. Ze zijn ware *Latinismen.* Wij zeggen: *Als dit zoo geweest* is, moet ik u gelijk geven; — *Nadat de oorlog verklaard was,* trok men te velde (1).

§ 8. OBJECTIVE COMPLEMENTEN VAN TIJD.

Een *óbjectief complement van tijd* is een *complement,* waarin een *bepaalde* tijd op de vraag *wanneer* door denge-

(1) Roorda, bl. 174—177.

nen, die het als *súbject* uitspreekt, als *zakelijk óbject* wordt voorgesteld (1).

VOORBEELD.

1. *Overmorgen, den* 15^{den} *October, wacht u 's middags om één uur*	Súbjectief gez.
2. *hij.*	Onderw. als súbj.
1. *Overmorgen,*	Compl. van 3.
2. *den* 15^{den} *October,*	Objectief compl. van tijd van 3, waarin *October* hoofdw., *den* 15^{den} attrib. daarvan (2).
3. *wacht*	Hoofdw. van 't gez.
4. *hij*	Onderwerp.
5. *u*	Compl. van zak. óbj. van 3.
6. *'s middags*	Compl. van 3.
7. *om één uur.*	Compl. van 3, waarin *om* hoofdw., *één uur* compl. daarvan, en daarin *uur* hoofdw., *één* attrib. daarvan.

Aanm. Het verdient opmerking, dat op de vraag *wanneer* zoowel met een *enkel* of *zamengesteld bijwoord*, als met een *zelfstandig naamwoord*, met of zonder *attribuut*, kan geantwoord worden. In het laatste geval heeft men echter alleen te doen met een *óbjectief complement van tijd*, omdat een *bijwoord* geen *óbject* kan benoemen (3).

---

(1) Roorda, bl. 200 en 201.
(2) Zie bl. 149 van den eersten jaargang.
(3) Roorda, bl. 173 en 174.

§ 9. Objectieve complementen van hoeveelheid.

1. Een *óbjectief complement van hoeveelheid* is een *complement*, waardoor een lengte of duur van tijd, of een hoegrootheid van prijs, maat of gewigt, in tegenoverstelling van een in den zin genoemd, aangewezen of aangeduid *súbject* als *zakelijk óbject* wordt voorgesteld (1).

VOORBEELDEN.

1. *De boter*	Onderw. als súbj.
2. *kost*, of: *is twaalf stuiver het pond.*	Súbjectief gez.
1. *De boter*	Onderwerp.
2. *kost*, of: *is*	Hoofdw. van 't gez.
3. *twaalf stuiver*	Objectief compl. van hoeveelheid van 2, waarin *stuiver* hoofdw., *twaalf* attrib. daarvan.
4. *het pond.*	Objectief compl. van hoeveelheid van 2.

Aanm. Het *súbject*, in tegenoverstelling waarvan *twaalf stuiver* en *het pond* als *zakelijke óbjecten* worden voorgesteld, is *De boter*.

1. *Dat*	Onderw. als súbj.
2. *is een rijksdaalder waard.*	Subjectief gez.
1. *Dat*	Onderwerp.
2. *is waard*	Hoofdw. van 't gez.
3. *een rijksdaalder.*	Objectief compl. van hoeveelheid van 2.

Aanm. Het *súbject*, in tegenoverstelling waarvan *een*

(1) Roorda, bl. 200 en 201.

rijksdaalder als *zakelijk óbject* wordt voorgesteld, is het door *Dat* aangewezen voorwerp.

Laat hem geen oogenblik alleen!	Gebiedend súbjectief gez.
1. *Laat*	Hoofdwoord.
2. *hem*	Compl. van zak. óbj. van 1.
3. *geen oogenblik*	Objectief compl. van hoeveelheid van 1, met ontkenning.
4. *alleen!*	Compl. van óbjective gesteldheid van 1.

Aanm. Het *súbject*, in tegenoverstelling waarvan *geen oogenblik* als *zakelijk óbject* wordt voorgesteld, is het door de wijze van spreken aangeduid voorwerp, dat aangesproken wordt (1).

1. *Het*	Onderw. als súbj.
2. *is drie uren.*	Súbjectief gez.
1. *Het*	Onderwerp.
2. *is*	Hoofdw. van 't gez.
3. *drie uren.*	Objectief compl. van hoeveelheid van 2, waarin *uren* hoofdw., *drie* attrib. daarvan.

Aanm. Het *súbject*, in tegenoverstelling waarvan *drie uren* als *zakelijk óbject* wordt voorgesteld, is het door HET aangeduide voorwerp. — Zooals men zegt: *Het is drie uren*, zoo zegt men ook: *Hij is drie jaar.* Onwillekeurig denkt men daarbij aan een vast punt, waarvan men begint te rekenen. Dit punt wordt er ook wel bij genoemd, als: *Het is drie uren* VAN HIER; *Het is tien mijlen* VAN ZEE.

1. *Voor deze pennen geef drie gulden het gros*	Subjectief gez.

(1) Zie bl. 101 van den eersten jaargang.

2. *ik.*	Onderw. als súbj.
1. *Voor deze pennen*	Compl. van 2, waarin *voor* hoofdw., *deze pennen* compl. daarvan, en daarin *pennen* hoofdw., *deze* attrib. daarvan.
2. *geef*	Hoofdw. van 't gez.
3. *ik*	Onderwerp.
4. *drie gulden,*	Compl. van zak. óbj. van 2, waarin *gulden* hoofdw., *drie* attrib. daarvan.
5. *het gros.*	Objectief compl. van hoeveelheid van 2.

Aanm. Het *súbject,* in tegenoverstelling waarvan *het gros* als *zakelijk óbject* wordt voorgesteld, is het door *ik* aangewezen voorwerp.

1. *Deze waar*	Onderw. als óbj.
2. *wordt geschat op tien gulden het kilo.*	Óbjectief gez.
1. *Deze waar*	Onderw., waarin *waar* hoofdw., *deze* attrib. daarvan.
2. *wordt geschat*	Hoofdw. van 't gez.
4. *op tien gulden*	Compl. van 2, waarin *op* hoofdw., *tien gulden* compl. daarvan, en daarin *gulden* hoofdw., *tien* attrib. daarvan.
5. *het kilo.*	Objectief compl. van hoeveelheid van 2.

Aanm. Het *súbject,* in tegenoverstelling waarvan *het kilo* als *zakelijk óbject* wordt voorgesteld, is *onbepaald* gelaten (1).

(1) Zie bl. 61 en 62 van den eersten jaargang.

2. Door *wat*, *iets* en *iets of wat*, wordt, in een *óbjectief complement van hoeveelheid*, een *onbepaalde* hoeveelheid, als *zakelijk óbject*, aangeduid.

VOORBEELD.

1. *Hij*	Onderw. als óbj. súbj. (1).
2. *is iets*, of: *wat*, of: *iets of wat*, *gegroeid*.	Súbjectief gez.
1. *Hij*	Onderwerp.
2. *is gegroeid*	Hoofdw. van 't gez.
3. *iets*, of: *wat*, of: *iets of wat*.	Objectief compl. van (onbepaalde) hoeveelheid.

Niets duidt, als *óbjectief complement van hoeveelheid*, het gemis van hoeveelheid aan, als: *Hij is* NIETS *grooter geworden*.

3. Om dezelfde reden, waarom geen *óbjectief complement van tijd* door een *bijwoord* kan worden uitgedrukt, kan dit ook met geen *óbjectief complement van hoeveelheid* geschieden. In: *Hij is zooveel langer*; — *Voor een stuiver heeft men niet veel*, zijn *zooveel* en *voor een stuiver* geen óbjective complementen van hoeveelheid (2). Ook moet men wel toezien, dat men geen *complement van zakelijk óbject* voor een *óbjectief complement van hoeveelheid* houdt. *Met óbjective complementen van hoeveelheid* heeft men te doen in: Ik heb *de geheele week* druk werk gehad; — Ik ben *menig uurtje* daarmeê bezig geweest; — De schuld bedraagt *duizend gulden*; maar met *complementen van zakelijk óbject* in: Ik heb *de geheele week* te Utrecht doorgebragt; — Ik heb *menig uurtje* daaraan besteed; — Daarvoor heb ik *duizend gulden* betaald.

---

(1) Bl. 63 van den eersten jaargang.
(2) Roorda, bl. 170—172.

REGEL VOOR DE WOORDVOEGING.

De benamingen van de voorwerpen, die in een óbjectief complement, als zakelijke óbjecten, worden voorgesteld, staan, evenals de voornaamwoorden, die deze voorwerpen aanwijzen of aanduiden, volgens den regel, bl. 109 van den eersten jaargang *opgegeven, in den vierden naamval.*

OEFENINGEN.

1. De vracht meêgerekend, kostten de aardappelen verleden Maandag een rijksdaalder de mud.
2. Alles wel (goed) bezien, houd ik het eerste plan voor het beste.
3. De jaren van het kind in aanmerking genomen, zijn de ligchaamskrachten nog onbeduidend.
4. Onverwijld de u opgelegde taak afgewerkt!
5. Goed geteld, zijn wij met ons zessen.
6. Wel bezien, houd ik het voor onmogelijk.
7. Op staande voet uw biezen gepakt!
8. Morgen niet te laat gekomen!
9. De boom is al twintig voet hoog.
10. Dit laken is een palm breeder.
11. Het stof ligt een duim dik op den grond.
12. Dit schilderij zou mij geen honderd gulden waard zijn.
13. Hoeveel uren zijn er in een maand, de maand op dertig dagen gerekend.
14. Verleden jaar was de bezetting twee honderd man sterk.
15. Hij is een uur over zijn tijd uitgebleven.
16. Aanstaanden Maandag begint hier de kermis.
17. Ik wil hier wel een poosje rusten.
18. Een pond weegt duizend wigtjes.
19. Hij is wel een hoofd grooter geworden.
20. 't Is maar twee uur gaans.
21. Lekker is een vinger lang.

22. Dit pakje is wel een pond zwaar.
23. Hij woont vier huizen verder.
24. Een week later ben ik ziek geworden.
25. Ga maar wat wandelen!
26. Drie dagen na mijn vertrek gebeurde dat ongeval.
27. Deze week ben ik elken dag t' huis.
28. Dat heeft hij een tijd lang volgehouden.
29. Verleden Zondag was hij iets beter.
30. Het geheele jaar is hij niets gevorderd.

NB. *De zwarigheden, die de ontleding van deze zinnen oplevert, zullen in een volgend nommer opgelost worden, zoo zij aan den Uitgever tijdig* VRACHTVRIJ *kenbaar gemaakt zijn.*

OVER DE TROPEN.

Inleiding.

1. Een woord is een zinnelijk teeken, dat, evenals alle andere zinnelijke teekens, een beteekenis heeft, maar dit eigenaardige bezit, dat het bestaat uit een enkelen, door de spraakorganen gevormden klank, of uit een vereeniging van twee, drie of meer door de spraakorganen gevormde klanken: kortweg, een woord is een door de spraakorganen gevormde klank, of een vereeniging van zulke klanken, *waaraan een beteekenis gehecht wordt* (1).

2. Met betrekking tot de beteekenis der woorden heeft men de *oorspronkelijke* of *eigentlijke* wel te onderscheiden van de *afgeleide* of *oneigentlijke*, die er door het *spraakgebruik* aan gehecht, of als *keerwoord* aan gegeven wordt.

(1) Daar de woorden *klanken* zijn, of vereenigingen van *klanken*, behoort men, als grondslag van de spelling, de algemeene uitspraak aan te nemen; althans aan de *etymologie* haar invloed op de spelling te ontzeggen, wanneer de algemeene uitspraak daarmede blijkbaar strijdig is.

3. Een woord draagt den naam van *keerwoord* of *troop*, wanneer de beteekenis, die het eigentlijk bezit, of die er door het spraakgebruik gewoonlijk aan gegeven wordt, in een oneigentlijke *verkeerd* is. Zegt men, bij v.: *Ik heb u nu al honderdmaal gezegd, dat het hem een bitter leed is, dat hij van zijn post niet kan leven;* dan worden de woorden: *honderdmaal, bitter, post* en *leven*, niet in de beteekenis gebezigd, die zij òf eigentlijk, òf volgens het spraakgebruik bezitten; de beteekenis van *honderdmaal* is *verkeerd* in die van *zeer dikwijls*, van *bitter* in die van *zielesmart veroorzakend*, van *post* in die van *opbrengst van den post*, van *leven* in die van *zich het noodige levensonderhoud verschaffen. Honderdmaal, bitter, post, leven*, zoo gebezigd, als in het voorbeeld geschied is, zijn derhalve *keerwoorden* of *tropen.*

4. Er zijn *vier* soorten van tropen: de *metaphora* of overdragt, de *metonymia* of overnaming, de *synecdoche* of zamenvatting, en de *ironie* of spotspraak. De voornaamste wijzigingen daarvan zijn: de *hyperbole* of grootspraak, de *litotes* of verkleining, en de *euphemisme* of verzachting.

§ 1. *De metaphora.*

1. De *metaphora* noemt in plaats van hetgeen men eigentlijk bedoelt, wat daarvan *als beeld* kan gelden. Noemt men bij v., met een onzer uitmuntendste dichters, de groote zeehelden van het bloeijendste tijdperk van de Republiek der Vereenigde Nederlanden *de bliksems van den Oceaan;* dan bezigt men in het woord *bliksems* een *metaphora.* Immers in den eigentlijken zin kan geen zeeheld, hoe groot ook, *een bliksem* genoemd worden. In zoover men echter een wakker zeeheld met dien naam kan bestempelen, als de snelheid, de kracht en het verschrikkelijke van den bliksem *een beeld* is van den onverwachten spoed, het geweld en de schrik aanjagende hevigheid, waarmeê de zeeheld zijn vijanden aantast; *laat zich* de beteekenis van het woord *bliksem* in die van *een wakker zeeheld* verkeeren. —

Spreekt men van een *verlicht* man, om iemand, die duidelijke, klare, heldere denkbeelden over allerlei dingen heeft, van elk ander, die zulke denkbeelden niet bezit, kenmerkend te onderscheiden, dan is *verlicht* als metaphora gebezigd. Immers in eigentlijken zin kan geen man, hoe verstandig ook, *verlicht* genoemd worden: voor zoover echter elk eigentlijk *verlicht* voorwerp hetgeen er nabij is, opheldert en zigtbaar maakt, en een helder denkend man evenzoo duidelijkheid en klaarheid verspreidt over de zaken, waarmeê zijn verstand zich bezig houdt; laat zich de beteekenis van het woord *verlicht in* die van *helder denkend* verkeeren. — Van het *rundvee* zegt men, dat het *loeit;* maar men zegt het ook van den *storm.* In het laatste geval is *loeit* een metaphora. Immers een accident, dat men bij een *storm* hoort, wordt zoo beteekend met het woord, dat uitdrukt, wat daarvan *als beeld* kan gelden.

2. Men noemt de metaphora ook wel een *verkorte* of *onuitgedrukte vergelijking.* Ze is een *vergelijking,* in zoover ze, het beeld in plaats van hetgeen men eigentlijk bedoelt noemende, een vergelijking onderstelt tusschen twee begrippen, die in sommige opzigten met elkander overeenkomen. *Verkorte* of *onuitgedrukte* vergelijking heet ze, omdat de vergelijking niet *uitdrukkelijk* beteekend wordt. Wanneer men zegt: *De jeugd is* ALS *de lente van het leven,* dan maakt men een vergelijking tusschen *de jeugd* en *de lente,* die door ALS uitdrukkelijk wordt beteekend; maar zegt men: *De jeugd is de lente van het leven,* dan is de vergelijking niet uitdrukkelijk beteekend, en *de lente* dus een metaphora.

3. Om een metaphora wel te verstaan, moet men letten op de begrippen, die met elkander vergeleken worden, en op de overeenkomst, welke er tusschen die begrippen bestaat. Die overeenkomst moet niet al te ver gezocht zijn; het beeld moet hetgeen er door afgebeeld wordt, genoegzaam gelijken. Is dit het geval niet, dan is elke metaphora af te keuren, of, zooals men het

ook wel noemt, een *catachresis* (1), door geen bijvoeging van een *als het ware* of een *om zoo te spreken* te vergoelijken.

4. Alle talen vloeijen over van metaphoren, ja men zal weinig volzinnen in een boek aantreffen, waarin er geen voorkomt. Men bezigt ze zelfs in de gemeenzaamste gesprekken. Zoo spreekt men bij v. van het ONTWIKKELEN *van het verstand* en het VORMEN *van het hart. Zich bij iemand* INDRINGEN, *iemand* EEN ZET *geven*, INDRUK *op iemand maken*, *iets* AFSLAAN, *iemand laten* GLIJEN, *iemand* OPVIJZELEN, EEN PLUIMPJE *verdienen*, *over iets* DOORDRAVEN, enz. zijn uitdrukkingen van het gemeene leven, hetzij de daarin aangewezen woorden niet anders dan overdragtelijk kunnen opgevat, of met opzet overdragtelijk gebezigd worden. Evenzoo is het, als men zegt: *De beteekenis van dat woord is mij* ONTGAAN; — *hij is* DRONKEN *van blijdschap;* — *hij* ZIET *het anders* IN; — *hij is er meê* DOORWEEKT; — *het is mij* ONTSCHOTEN; — of wanneer men iemand *een overvlieger*, *een ezel*, *een bok*, *een spotvogel*, enz. noemt, of van ZOETE *gedachten*, SCHERPE *woorden*, KOUDE *harten*, WARME *vriendschap*, VERHEVEN *taal*, enz. spreekt. Het getal van metaphoren zou zeker merkelijk toenemen, indien men de oorspronkelijke beteekenis van alle woorden kende, en dus niet de *afgeleide* voor de *oorspronkelijke* moest houden. Aan de overdragtelijke beteekenis van sommige woorden is men zoo gewoon geworden, dat deze bijna niet meer gevoeld wordt. Zoo spreekt men bij v. van *een* BEETJE *water*, zonder dat men gevoelt, dat *beetje*, het verkleinwoord van *beet*, dat van *bijten* is afgeleid, *eigentlijk* een kleine hoeveelheid van *vaste spijs*, *overdragtelijk* een kleine hoeveelheid *vocht* beteekent.

---

(1) Eigentlijk is een *catachresis* een uitdrukking, die bij gebrek van een andere meer eigentlijke wordt gebezigd, ofschoon zij in weêrspraak met zich zelf is, als: *een* GOUDEN *oorijzer*.

5. Op het gebied van de poëzij en welsprekendheid strekt het kunstmatig bezigen van de metaphora vooral om het bovenzinnelijke met benamingen van het zinnelijke te benoemen, en langs dien weg de voorstelling aanschouwelijk te maken, zooals, onder anderen, bij Gerard Brandt in zijn Epigram (1) op de grafzerk van *Egbert Meeuse Kortenaar*, Lt. Admiraal van de Maas:

„De helt der Maas, verminkt aan oog en rechterhant,
„En echter 't oog van 't roer, de vuist van 't vaderlant,
„De groote *Kortenaar*, de schrik van 's vijants vloten,
„d'Ontsluiter van de Zondt, ligt in dit graf besloten."

6. Een metaphora behoeft juist niet uit een enkel woord te bestaan; een spreekwijs, zooals *iets op een andere leest slaan* of *schoeijen*, voor *iets op een andere wijs inrigten*, is werkelijk mede een metaphora. En zoo bezit onze Moedertaal een tal van metaphoren, van het *varen* en *visschen* ontleend. „*Wij zijn in één schip*, zeggen wij, „en wij geven te kennen, dat wij deel- en lotgenooten zijn; „maar, *die eerst in de boot is, heeft keur van riemen*, en wij „leeren er door, dat voortvarendheid van zaken, eene „zeer aanteprijzene hoedanigheid is: naar onzen aard be„minnen wij den man, die, vijand van alle omwegen, „opregt en getrouw te werk gaat, en wij zeggen van „hem: *hij vaart regt door zee;* terwijl wij tegen een an„der, wiens sprakelooze achterhoudendheid ons argwaan „baart, en weêrzin verwekt, het *stille waters hebben die„pe gronden*, uitspreken. In onze bespiegelingen gaan „wij den loop der dingen na, en letten op de verschil„lende lotgevallen der menschen; *ruimschoots zeilt hij*,

(1) Volgens Lessing is een *Epigram* een klein gedicht, waarin de oplettendheid en verwachting van den lezer aan een voorwerp gebonden en een tijd lang levendig gehouden wordt, om haar in eens te voldoen.

„zeggen wij van hem, wien geene hinderpalen beletten, „om *het zeil* of *den schoot te vieren:* met andere woor„den: *hij zeilt met een loopenden spriet, een klein wind„ken hem deeren niet:* in een tegenovergesteld geval be„vindt zich een ander, en *hij moet het schip bij den „wind houden;* genen zien wij gelukkig voortgaan, en „*het waait hem dan regt in zijn zeil;* de voorspoed blijft „hem bij, en *het is met hem voor den wind;* belemmert „hem verder niets, dan hetgeen naauwelijks opmerking „verdient, dan *stuit hem geene vaart;* maar wordt het „van ernstiger aard, dan roept men hem toe: *leg de „riemen in, tegen stroom is kwaad zwemmen.* Hem, die „met moeite vele goederen vergadert, en, uit vrees van „verlies, ze met groote bezorgdheid gadeslaat, roept men „toe: *hoe meerder visch, hoe droever water; groote vis„schen scheuren 't net,* en *springen uit den ketel.*"

„Wij maken ons een plan van geluk voor ons vol„gend leven, en de voorteekenen zijn, bij den eersten „stap, dien wij daartoe doen, gunstig, dan is het: *goed „roeijen onder het staande zeil; goed nevens het schip te „zwemmen;* doch wij zijn aan tegenspoed onderhevig, — „wel nu, *er komt ligt een rakje in den wind;* een kron„kel, in het touwwerk gevallen, kan de vaart belem„meren, en dan is er *eene kinke in den kabel geko„men.*"

„Men streeft ons in het bejag naar eer en voordeel „op zijde, dan *legt men het tegen ons in den wind,* en, „*wij moeten het over een anderen boeg wenden,* want, „*men kan niet altijd bezeilen,* hetgeen men bestevende. „Daar is er een, die men in zijnen loop wil stuiten, „en ziet, *men steekt hem de loef af, zijn schip raakt in „de lij;* ja, hij wordt als nagesleept in de vaart van een „ander, hij *vaart dan in diens zog,* en *hij is den wind „kwijt;* bij grooter tegenspoed moet hij, niet zelden, *te„gen wind en stroom oproeijen,* tot dat eene ligte wen„ding in zijn lot voor hem een labberkoeltje wordt, en

„dan *komt er een luchtje;* heeft hij nu de wijsheidsles „in acht genomen, en, met bedaardheid op zijne zaken „passende, het *roer,* als het ware, *in het water gehou-„den,* dan is hij het *hoekje te boven,* het gaat weêr naar „wensch, en *het blokje is in het schijfje.*"

„Er zijn zekere menschen in de zamenleving, welken „men het nooit van pas kan maken, die moeijelijk in „den omgang zijn, en wij noemen ze *lastige zeeschepen;* „er zijn er, die het hier niet bij laten, en voor wier „geweldigen aanval, wanneer eene vlaag van toorn of „ontevredenheid hen voortstuwt, men zich waren moet; „dan waarschuwt men ons, dat zij *met een opgetogen zeil* „*op ons los komen,* dat zij ons *aan boord klampen zul-„len;* wij moeten dan *een oog in het zeil houden,* opdat „men niet van ons zeggen kunne, *het anker is doorge-„gaan.* Onder het beredeneeren van deze wisselvalligheden „des levens, in menigen kring van ons gezellig verkeer, „verloopt de tijd, en het uur van scheiden is gekomen, „doch wij verlaten elkander niet, zonder *het nemen van* „*een glaasje op de valreep*" (1). Andere spreekwijzen van denzelfden aard zijn: Te veel want over hoop halen; Van stuurboord naar bakboord zenden; Met een nat zeil loopen; De vlag voor iemand strijken; Achter het net visschen; Bot vieren; Het vlotten en drijven laten; Aan den grond zitten; Het in het riet laten loopen; Aan lager wal zijn; Het tij laten verloopen; In troebel water visschen; Iemand aan het lijntje krijgen; In het riet sturen; In zijn verwachting schipbreuk lijden; De zaak wil niet vlotten; Iemand in het net krijgen; Een zaak zoo wat schipperen; Het maar laten waaijen; Een regte Bram zijn; Hou je roer regt! In ééne beurs varen; Kapers op de kust krijgen; Iets wegkapen; In een zaak wat bijdraaijen, enz. Naar waarheid toch

---

(1) H. Baron Collot D'Escury, *Hollands roem in Kunsten en Wetenschappen*, D. III, *Aanteek. en Bijdr.*, bl. 18—21.

schreef Simon Stijl, dat onze Moedertaal de kenteekens draagt van onze gemeenzaamheid met de zeevaart, en zoo voor een goed deel een taal van zeelieden is. „*Wij* „*wenden*," zegt hij, „*'t over deezen of genen boeg, zoeken* „*eene reê, werpen een anker, klampen elkander aan boord,* „*haaken* naar 't voorwerp onzer begeerte, enz. *Wij ko-* „*men met ééne zee aan land*, of *drijven op Gods genade:* „Kortom, geen uur van den dag, dat wij niet *vaaren*, of „bezig zijn met *ons getij te kavelen*" (1). Van onze prozaschrijvers heeft Willem Meerman zich opzettelijk van zulke metaphoren bediend. In zijn *Comoedia vetus*, of *Bootsmans-praatje*, waarin hij, op zijn bootsmans, de onverdraagzaamheid der Remonstranten en Contra-remonstranten van zijn tijd hekelt, noemt hij zoo het Kerkelijk wezen *de zeevaart*, de leeraars *visschers* en *stuurlieden*, de Synode *het schippersgild*, de Kerk *de hut*, den predikstoel *de kampanje*, de hoofd-artikelen van het geloof *de streken van het kompas*, de Remonstranten *nieuwe stuurlieden*, enz. Trouwens de schrijver was een hartstogtelijk zeebouwer, die menige stoute zeereis ondernam (2).

Beantwoording van vraag 26 : Is het onverschillig, of men *voorkomen* scheidbaar of onscheidbaar gebruikt?

De *zamengestelde* werkwoorden bezitten òf een *volkomene*, òf slechts een *gedeeltelijke* woordeenheid, al naardat het bepalende deel, veelal een *bijwoord*, bij het gebruik, het bepaald wordende altijd verzelt, of daarvan, zoo niet altijd, dan toch doorgaans gescheiden wordt. In het eerste geval noemt men de zamenstelling *onscheidbaar*, in het tweede *scheidbaar* (3). Eenige werkwoorden, die met

---

(1) *De opkomst en bloei van de Republiek der Vereenigde Nederlanden*, bl. 594 der uitgaaf van 1774.

(2) Brandt, *Geschiedenis der Reformatie*, II, bl. 197—203.

(3) Roorda, bl. 145 en 146.

bijwoorden zamengesteld zijn, worden, met verschil van beteekenis, *scheidbaar* en *onscheidbaar* gebezigd, als: *Hij* HOUDT *allen* ONDER *den duim, die hij* ONDERHOUDT; *Om wat* OVER *te* LEGGEN, *moet men het* OVERLEGGEN; *Hij zoekt het te* VOORKOMEN (verhoeden); maar men KWAM *hem* VOOR (was in de voorbaat). In de *scheidbare* zamenstelling is de kracht der beteekenis van het bepalende deel veel sterker, dan in de *onscheidbare*, waarom dan ook in het eerste geval het *bijwoord*, in het tweede het *werkwoord* den klemtoon heeft, als: DOOR*loopen* en *door*LOOPEN, ONDER*gaan* en *onder*GAAN, OVER*winnen* en *over*WINNEN, VOOR*komen* en *voor*KOMEN, enz.

Ontleding van den zin: *Wat de een noemt iemand een kool stoven, heet de ander iemand een pots spelen* (1).

1. *Wat de een noemt iemand een kool stoven, heet iemand een pots spelen*	Súbjectief gez.
2. *de ander.*	Onderw. als súbj.
1. *Wat de een noemt iemand een kool stoven.*	Compl. van zak. óbject van 2, waarin:
a. *Wat*	Compl. van zak. óbj. van *c*
b. *de een*	Onderw. als súbj.
c. *noemt*	Hw. van 't súbjectief gez.
d. *iemand een kool stoven,*	Préd. compl. van óbjective gesteldheid van *c*, waarin *stoven* hw., *iemand* compl. van pers. óbj., en *een kool* compl. van zak. óbj. daarvan.

(1) Deze zin is ter ontleding opgegeven op de Najaarsvergadering der Prov. Commissie van onderwijs in Zuidholland (Octob. 1856.

2. *heet*	Hoofdw. van 't gez.
3. *de ander*	Onderwerp.
4. *iemand een pots spelen.*	Préd. compl. van óbjective gesteldheid van 2, waarin *spelen* hoofdw., *iemand* compl. van pers. óbj., *een pots* compl. van zak. óbj. daarvan.

Beantwoording van vraag 17: Is de uitdrukking: *Hij heeft niets gemeens met dien man,* goed te keuren?

Het moet zijn: *Hij heeft niets* GEMEEN *met dien man,* of: *Hij heeft niets met dien man* GEMEEN. Immers *gemeen* is hier een *complement van óbjective gesteldheid,* — een complement van *heeft*, uitdrukkende de gesteldheid van het door *niets* aangeduid óbject. De bijvoeglijke naamwoorden, als complementen van óbjective gesteldheid gebezigd, staan altijd in den grondvorm, als: *Ik vind dien man*, of: *die vrouw*, of: *dat kind,* of: *die voorwerpen, niet* ONAARDIG. — *Hij heeft niets* GEMEENS *met dien man* is onzin, omdat het beteekent: *Hij heeft niets* VAN HET GEMEENE *met dien man.* Wel kan men zeggen: *Ik vind niets* GOED *in dien man,* waarin *goed,* evenals zoo even *gemeen*, een complement van óbjective gesteldheid is, — en *Ik vind niets* GOEDS *in dien man,* dat is: *Ik vind niets* VAN HET GOEDE *in dien man.*

---

zonder zoeken," als volkomen op deze afleiding van toepassing, die als ware het voor de hand ligt en waar zelfs de oppervlakkigste taalbeschouwer bij het aan hem bekend zijn der beteekenissen van het woord *blekken*, hier boven opgegeven, ongemerkt toe moest geraken, even als tot de van *blekhout* voor *schilhout*, hout waarvan de schil of bast is afgetrokken. Het woord *blekken* heeft in de Baronie van Breda nog de beteekenis van hout afschillen, voornamelijk gezegd van het eikenhout, welks bast op de looierijen gebruikt wordt, en in Gelderland den naam van *kif*, elders dien van *run* heeft (1).

Wij hebben de afleiding van ten Kate, *van blekken* of *blikken*, en *aars*, *blikaars:* ontveld gat, alzoo nagegaan, waarmeê Weiland overeenstemt; zien wij nu die van Bilderdijk in zijne *verhandeling over de Geslachten der Naamwoorden in de Nederduitsche taal*, 2e druk, 1818, blz. 345, werwaarts hij in den 2e druk van zijne *verklarende Geslachtlijst der Nederlandsche Naamwoorden*, na 's mans dood uitgekomen, op *blikaars*, nog verwijst.

Van den invloed der Engelsche taal op de onze gewagende, gaat hij dus blz. 344 voort: „dat wij ook inderdaad nog vele Engelsche bewoordingen en spreekwijzen hebben, kan licht blijken. De hedendaagsche taal is er vol van. — Zoo zegt men een *blik-aars*, van iemand die zich het lijf van onderen met paardrijden gekneusd heeft. Wat wil dit *blik?* Het woord is Engelsch en verbasterd. *Black arse* is *zwart onderlijf;* zwart naamlijk van het doorgedrongen, geronnen, en door den huid schijnende bloed. En *black*, dat *blek* uitgesproken wordt, heeft men met ons *blek* of *blik* (dungeslagen ijzer) verward."

---

(1) Vergel. vooral Hoeufft, Bredaasch Taal-eigen, blz. 72 en hetgeen ik over *kif* in dit tijdschrift, blz. 15 van den eersten jaargang aanteekende.

maar ook beide hebben voor lang door hunne werken getoond dat zij geen onbepaald gezag verdienen en op hunne afleidingen en uitspraken niet altijd veilig kan staat gemaakt worden.

Ik zal, door te wijzen op de afleiding van *blikaars*, trachten aan te toonen, dat hetgeen ik zoo even aanmerkte, met betrekking tot de afleiding van dit woord door den laatst genoemde, op dezen volkomen van toepassing is, en daarbij de afleiding van het woord door den geleerden ten Kate tegen die van den eenigen Bilderdijk verdedigen.

Beginnen wij met de beteekenis van het woord op te geven.

Blikaars of *blekaars*, nog plomper *blikgat*, is eene pijnlijke afschaving van het vel der billen, door het paardrijden ontstaan, hetzij uit ongewoonte en onbedrevenheid in de rijkunst, hetzij door een gebrekkig zaâl of wel door de magerheid van het dier. Dit smartelijk accident openbaart zich door het schrijnen, afschaven, ontvellen der huid, hetwelk aanvankelijk een pijnlijk gloeien dier deelen, *partes posteriores*, veroorzaakt, waarna ze geelachtig en vervolgens *zwart* worden.

En nu ter zake.

Ten Kate in zijne uitmuntende *Aanleiding tot de kennisse van het verhevene deel der Nederlandsche Sprake*, 1723, deel II, blz. 124, het bij den ouden Kiliaan voorkomende *blekken* vermeldende, voor ontschorsen, pellen, afpellen, ontvellen, het vel afstroopen, komt daardoor tot de verklaring van het woord *blekaars* of *blikaars*, bij den zelfden Kiliaan te vinden en door dien kunstigen en ijverigen lexicograaf in zijn, vooral voor de kennis onzer oude taal onschatbaar woordenboek, juist verklaard door een „ontveld achterste."

Zoo ergens, dan zouden wij hier Huydecopers aanmerking, *Proeve*, I, 256 en 419, kunnen aanhalen: „dat het doorgaands de beste afleidingen zijn, die men vindt

zonder zoeken," als volkomen op deze afleiding van toepassing, die als ware het voor de hand ligt en waar zelfs de oppervlakkigste taalbeschouwer bij het aan hem bekend zijn der beteekenissen van het woord *blekken*, hier boven opgegeven, ongemerkt toe moest geraken, even als tot de van *blekhout* voor *schilhout*, hout waarvan de schil of bast is afgetrokken. Het woord *blekken* heeft in de Baronie van Breda nog de beteekenis van hout afschillen, voornamelijk gezegd van het eikenhout, welks bast op de looierijen gebruikt wordt, en in Gelderland den naam van *kif*, elders dien van *run* heeft (1).

Wij hebben de afleiding van ten Kate, *van blekken* of *blikken*, en *aars*, *blikaars:* ontveld gat, alzoo nagegaan, waarmeê Weiland overeenstemt; zien wij nu die van Bilderdijk in zijne *verhandeling over de Geslachten der Naamwoorden in de Nederduitsche taal*, 2e druk, 1818, blz. 345, werwaarts hij in den 2e druk van zijne *verklarende Geslachtlijst der Nederlandsche Naamwoorden*, na 's mans dood uitgekomen, op *blikaars*, nog verwijst.

Van den invloed der Engelsche taal op de onze gewagende, gaat hij dus blz. 344 voort: „dat wij ook inderdaad nog vele Engelsche bewoordingen en spreekwijzen hebben, kan licht blijken. De hedendaagsche taal is er vol van. — Zoo zegt men een *blik-aars*, van iemand die zich het lijf van onderen met paardrijden gekneusd heeft. Wat wil dit *blik?* Het woord is Engelsch en verbasterd. *Black arse* is *zwart onderlijf;* zwart naamlijk van het doorgedrongen, geronnen, en door den huid schijnende bloed. En *black*, dat *blek* uitgesproken wordt, heeft men met ons *blek* of *blik* (dungeslagen ijzer) verward."

---

(1) Vergel. vooral Hoeufft, Bredaasch Taal-eigen, blz. 72 en hetgeen ik over *kif* in dit tijdschrift, blz. 15 van den eersten jaargang aanteekende.

Volgens Bilderdijks verklaring, door Terwen in zijn *Etymologisch woordenboek* overgenomen (1), is *blekaars* dus — ronduit gezegd — *zwart gat;* gevolgelijk zijn alle negers en negerinnen *blekaarzig*, zou licht een spotboef kunnen aanmerken.

Nog iets anders, men rijdt zich geen *black-arse* (woordelijk vertaald *zwart-gat*) maar wel een *ontveld achterste;* eerst later wordt het van vel ontblootte deel zwart, gelijk we hier boven uit een gezet hebben.

Dan dit daargelaten, zou de afleiding van Bilderdijk, zoo veel voor zich hebben, als zij nu tegen zich heeft, wanneer de engelsche taal voor ons *blikaars*, *black-arse* had, dan die taal heeft voor de aanduiding van dat ongemak geheel andere bewoordingen, die tevens even als de naam daarvoor in de Fransche taal bekend, de afleiding van ten Kate kracht bijzetten.

Slaan wij toch de eerste de beste woordenboeken dier talen op, dan vinden we het dikwerf aangehaalde woord overgezet, als in het Engelsch door *a galled back-side*, van *to gall*, afschaven, kwetsen, afschilferen der huid, (verwant aan het Holl. *gaal*, kwade steê in linnen, katoen, enz. bij Kiliaan huidziekte, schurft, Geldersch en Twentsch *gellig*, *gelligheid*, zeker ongemak der schapen, schurft, Fransch *gale* in Hoogd. *galle*, vuile vlek,) en *back-side*, achterste, of wel kortweg door *a gall*, een schrap, schram, kwetsing der huid, kwetsuur; en in het Fransch door *cul écorché*, van *écorcher*, (*ôter la peau*) villen, de huid of het vel afstroopen, de bast afscheuren enz. verwant aan ons *schors*, *schorsen*, *ontschorsen* en *cul*, dat geene vertaling noodig heeft.

Zoo pleiten dan ook deze benoemingen in die talen voor de afleiding van ten Kate, welke wij beproefd heb-

---

(1) „*Blikaars* of *blekaars* komt denkelijk van het eng. *black*, zwart, zwart van geronnen bloed," op het woord *aars*.

ben nader in het licht te zetten, en die we, zoo lang er ons geen betere van gegeven wordt, dan die van Bilderdijk, voor de eenig ware aannemen en erkennen.

Zwolle, 1856. T. H. BUSER.

JUFFER EN *JUFFROUW*.

Bij de groote verandering, die in de laatste jaren, en vooral sedert de nadere kennismaking met de Franschen ná 1795, ten onzent in de titulatuur der individu's heeft plaats gegrepen, zoodat eenige der gebruikelijke benamingen zijn verdwenen en daarentegen dusdanige titels ingang hebben gekregen, welke naar het voorbeeld der nieuwe toongevers meer overeenkomstig de gelijkmaking der standen werden bevonden, kan het niet ongepast zijn, de aandacht te vestigen op een onderscheid, dat in het gebruik der woorden, aan het hoofd dezes geplaatst, door den Zwollenaar wordt gemaakt en hierin bestaat, dat hij *volstandig* de gehuwde of gehuwd geweest zijnde vrouw uit den deftigen burgerstand met het woord *Juffrouw* en hare dochter, alsmede de ongehuwde dochter van die als *Mevrouw* betiteld wordt, met *Juffer* aanspreekt of groet.

Zoo als bekend is, heet tegenwoordig genoegzaam alles *Mevrouw*, tot de vrouw van een dans- of muziekprofessor incluis, en het laat zich aanzien dat, in navolging der Franschen, — die, gelijk men weet, slechts twee benamingen kennen voor *vrouwen*, onverschillig van welken rang in de maatschappij, te weten: voor de getrouwde vrouw *Madame*, en voor de ongetrouwde *Mademoiselle*, — de benaming van *Juffrouw* voor een gehuwde vrouw uit den deftigen, bemiddelden burgerstand geheel in onbruik zal komen en verwisseld worden voor het grootscher klinkende *Mevrouw*.

Nu is de vraag, of het mijns bedunkens naïve gebruik van het schalksche *Juffer* en het deftige en eerzame *Juffrouw* navolging, althands bijval verdient, waartoe wij haar ter overweging aanbevelen (1).

T. H. BUSER.

OVER DE ONJUISTHEID DER SPELLING VAN SOMMIGE WOORDEN IN DE NEDERLANDSCHE TAAL.

(*Vervolg van bl.* 238, I. *Jaargang.*)

IV.

23.) Uitholen.

Het schijnt, dat men het van de vroegste tijden af niet eens geweest is, of dit woord met *l* of *ll* moest gespeld worden. Beide schrijfwijzen hebben haar voorstanders en verdedigers gevonden en vinden ze nog. Huydecoper, die er verscheidene bladzijden vol over geschreven heeft, tracht te bewijzen, dat het *uitholen* moet wezen. Doch al de voorbeelden, welke hij ter verdediging van zijn stelling aanvoert, zijn samenstellingen met zelfstandige naamwoorden, terwijl het onderhavige woord uit *hol* (*holle*) bijv. naamwoord en *uit* bestaat, even als *uit-*

(1) Vergelijk o. a. een stukje van den Heer *P. (an)* getiteld: *Jufvrouw*, *Mevrouw*, *Mijnheer*, in den Drentschen Volksalmanak voor 1846, blz. 80.

diepen, *uitdrogen* en *uitdunnen*, d. i. door wegneming van binnen (*holler*,) *dieper*, *droger* en *dunner* (1) maken.

Bilderdijk, wien men in dit opzigt toch ook wel eenig gezag toekennen zal, schrijft op bladz. 105 van zijn „Verhandeling over de geslachten der naamwoorden in de Nederduitsche taal" *uitholling*.

Of er in Nederland streken zijn, waar men *uitholen* zegt, is mij onbekend; doch zoo veel durf ik verzekeren, dat ik mij niet herinner, ooit anders dan *uithollen* te hebben gehoord.

Siegenbeek en Weiland hebben beide *uitholen*. Intusschen treft men in het Taalkundig Woordenboek een zonderling verschijnsel aan. Onder de met *uit* samengestelde werkwoorden komt, vóór *uitholen*, een en twintigmaal *uithollen*, na *uitholen*, zevenmaal *uitholen*, en vervolgens tienmaal *uithollen* voor; dus geeft Weiland 31 voorbeelden van *uithollen*, en slechts 8 van *uitholen*.

24.) Bewaarheden.

Aldus gespeld komt dit woord bij Weiland en Siegenbeek voor. De eerste noemt het in zijn Taalkundig Woordenboek in voce: „Een nieuw gesmeed woord voor: waar maken, bewijzen." Sedert Weiland dit voor omstreeks zestig jaar ter neder schreef, heeft men het woord meer en meer in gebruik zien komen, doch met een andere spelling, namelijk: „*Bewaarheiden*," de waarheid van iets bewijzen: „*De uitkomst heeft het bewaarheid.*"

25.) Postelein, vr.

De naam van dit plantgewas komt bij Siegenbeek en

(1) Bij voorb. *De wortels staan te dik, zij moeten uitgedund worden.*

Weiland beide, nevens *porselein*, dus gespeld voor. Bilderdijk heeft enkel *porselein*. Bij Weiland leest men in het Taalk. Woordenb.: „Een bekend plantgewas, bij Kil. *porceleijnkruid*, bij Halma *postelein*, eng. *purslain* of *purslane* (1), fr. *porcelaine* (2), of *pourpier*, ital. *porcellana*, *porcacchia*, of *portulaca*, lat. *porculata*, of *porcilaca*, hoogd. *portulak*, of *burzel*, *burgel* (3), de *portulaca* van Linnaeus." Bilderdijk, bij wien *postelein* niet voorkomt, zegt in voce: „als *plant*, van den Italiaanschen en Latijnschen kruidnaam *porcellana*, zoo men wil, van *porcellus* (jong varken), die men wil dat er van houden (4); anders *portulaca*." Dewijl men voor *postelein* alleen het gezag van Halma schijnt te kunnen aanvoeren, zal men wèl doen, nooit anders dan *porselein* te schrijven.

26.) PAARS.

Indien Bilderdijk gelijk heeft, dan moeten wij *paarsch* schrijven. Hij zegt in zijn „Verklarende geslachtlijst der naamwoorden: PAARSCH, als eene kleur, d. i. Perzisch, hetgeen (als de *e* voor de *r* gemeenlijk (5)) als *pars* uitgebracht, en zoo zei men *de Parzen en Meden*. Andere dialekten onzes Lands gaven er een meer blatende uitspraak aan, die dan elders ook weêr 't zij met *ee* 't zij met *aa* werd geschreven."

---

(1) *Purslane* komt bij Johnson niet voor.

(2) In geen enkel Fransch woordenboek komt *porcelaine* als naam van het bedoelde plantgewas voor.

(3) In het Hoogduitsch heet de plant: *Portulak*, *Burzelkraut*, *Bürzelkraut*, *Bürgelkraut*, *Porzel*, (in het Opperduitsch) *Grensel*, *Bleikraut*.

(4) Zou Bilderdijk zich niet juister hebben uitgedrukt, zoo hij geschreven had: „*dewijl men wil, dat jonge varkens er van houden?*"

(5) Liever zouden wij *dikwijls*, in plaats van *gemeenlijk* hebben gelezen.

27.) Poëzij.

Of men dit woord vroeger *poëzei* heeft uitgesproken, durven wij niet zeggen; doch tegenwoordig zegt en schrijft men over 't algemeen *poëzie.* Men zal dus wèl doen, dit voorbeeld te volgen, om uitspraak en spelling zoo veel mogelijk in overeenstemming te brengen.

28.) Abberdaan en labberdaan.

Deze *gezouten kabeljaauw*, in het dagelijksche leven *zoute visch* geheeten, komt dus gespeld zoo wel bij Siegenbeek als bij Weiland voor. Deze vischsoort heeft haar naam ontleend van de Schotsche stad *Aberdeen*, in welker nabijheid zij gevangen wordt. Men zal dus wèl doen, *aberdaan* te schrijven, dewijl bij deze spelling de afleiding wint en de uitspraak niet verliest.

Hoe men er aan gekomen is, er een *l* voor te voegen, is moeijelijk te raden. Ook in het Hoogduitsch vindt men *Labberdan* en *Laberdan.* Bilderdijk zegt wel, dat *aberdaan* zoo genoemd werd door de Franschen. Is dit zoo, — hoewel ons het woord in geen Fransch woordenboek is voorgekomen, — dan zal het lidwoord er aan gehecht zijn, even als in *lommer* (l'ombre).

29.) Aspersie.

Dewijl men dit woord over 't algemeen *asperzie* hoort uitspreken, zal men wèl doen, het ook zoo te schrijven.

40.) Saffraan, saffloers.

Dewijl deze woorden den klemtoon op de tweede lettergreep hebben en over 't algemeen *safraan* en *safloers* worden uitgesproken, zal men voorzeker niet kwalijk doen, ze ook zoo te schrijven.

31.) STORELOOS.

Aldus gespeld komt dit woord in Weiland's beide woordenboeken voor. Dit is in strijd met den algemeen aangenomen regel, dat de *e* na *l*, *n* en *r*, van een langen klinker voorafgegaan, voor de uitgangen *loos* en *lijk* niet wordt ingelascht; b. v. *spoorloos*. Men schrijve derhalve *stoorloos*.

32.) ANGELIER, GENEVER.

Aldus gespeld komt het eerste van deze twee woorden bij Weiland en Siegenbeek voor. Bilderdijk zegt: „*Angelier*, in de gewone uitspraak *anjelier*. Zij is genoemd van *angel* als punt, scherpe spits, als ware 't spitser, om de puntjens der bloemblaadjens."

Aangenomen, dat deze afleiding de ware en aan geen bedenking onderhevig is, dan zien wij evenwel nog geenszins in, waarom men spelling en uitspraak niet overeen zou doen stemmen en *anjelier* bezigen. Wij schrijven immers wel het uit het Fransche *biscuit* (tweebak) verbasterde *beschuit* volgens de algemeene uitspraak.

Zoo vindt men bij Weiland nog *genever*, hoewel hij naar *jenever* verwijst en hieraan alzoo de voorkeur schijnt te geven. Bilderdijk daarentegen verwijst van *jenever* op *genever*, doch zegt op het laatste: „beter *jenever*, in overeenkomst met het Latijnsche *Juniperus*, den boom zelven, waarvan de bezie den naam aan dit geestig vocht geeft."— Hier is de *g* te vreemder, dewijl in het grondwoord de *j* voorkomt en iedereen *jenever* zegt.

33.) SAAIJET, PAKKET.

Hoewel het eerste woord zijn oorsprong in *saai* vindt, verkiezen wij de spelling van Bilderdijk boven die van Siegenbeek en Weiland, dewijl zij beter met de uitspraak

overeen komt. Het luidt algemeen *sajet*, ja zelfs hier en daar in de taal van het dagelijksche leven *sjet*.

Even zoo is het met Weiland's *pakket*, dat bij Siegenbeek niet voorkomt. Ook hier verdient Bilderdijk's *paket* de voorkeur, dewijl de klemtoom op de tweede lettergreep is en dus maar één *k* wordt gehoord. — Men vergelijke *palet*, *raket*.

34.) Ledikant.

Hoe men er toe komt, *ledikant* te schrijven, gelijk dit woord tegenwoordig meermalen wordt aangetroffen, is moeijelijk te gissen. Ware het nog *lidekant*, — om eens heel bijzonder te wezen, — daar het toch blijkbaar uit het Fransche *lit-de-camp* (veldbed) ontstaan is, kon men er vrede meê hebben.

Bij Siegenbeek komt het woord niet voor; Weiland schrijft volgens de gewone uitspraak *ledekant*, een spelling, die wij meenen ieder te moeten aanbevelen.

In Bilderdijk's „Verklarende Geslachtslijst," vindt men „*Ledekant* of *ledikant*."

35.) Regiment.

Reeds voor ruim een halve eeuw schreven Siegenbeek en Weiland *regement*. Is het derhalve niet hoogst bevreemdend, dat er thans nog zoo velen worden gevonden, welke het Fransche *regiment* bezigen? Misschien heeft Bilderdijk tot die spelling aanleiding gegeven, waar hij zegt: „*Regement*, oud woord, voor regering, uit het Latijn der middeleeuwen, *regimentum*. O. En zoo ook het tegenwoordige *Regiment*, en alles van dien uitgang."

Bij Weiland leest men omtrent dit woord: „Een krijgswoord, in het hollandsch eveneens als in het hoogd., eng., ital. en meer andere talen, uit het fr. overgenomen

en eene schaar van krijgslieden aanduidende, die uit verschillende bataljons en eskadrons bestaat, welke alle een gemeenschappelijk opperhoofd hebben, die den naam van Kolonel voert..... Anderen schrijven letterlijk zoo als in het fransch *regiment.*" Doch hoe dit alles ook zijn moge, het komt ons voor, dat *regement* de voorkeur verdient.

36.) Maagdom.

Dewijl dit woord een samenstelling van *maagd* en *dom* is, verwondert men zich te regt, hoe Siegenbeek en Weiland dit over 't hoofd konden zien en de tweede *d* weglaten. Men schrijve *maagddom.*

37.) Zeunij.

Dit woord komt dus gespeld bij Siegenbeek en Weiland voor. Bij Bilderdijk leest men *zeune, zeunie, zeunij.* Het wordt steeds *zeunie* uitgesproken en behoort dus ook zoo geschreven te worden.

38.) Achtderlei.

Hoe Weiland er toe gekomen is, om dit woord met een *d achtderlei* te schrijven, is moeijelijk te raden. Zijne spelling verdient in allen gevalle afkeuring. Men schrijve *achterlei.*

OORDEEL VAN GELLERT OVER ZIJNE EIGENE FABELEN.

Ten einde de lezers, die mijne fabelen roemen, te doen zien, dat ik alle reden heb, niet met hen in te stemmen, zal ik er twee, die geenszins tot de slechtste behooren, hier eens van nabij beschouwen en beoordeelen. Ik hoop aan nieuwelingen in de dichtkunst daardoor eene gewigtige dienst te bewijzen en hen uit mijn voorbeeld te doen leeren, hoe zij hunne eigene dichtvruchten en die hunner vrienden moeten behandelen, ten einde zich niet met de gedachte te streelen, dat schrijven kunnen en voor het publiek schrijven kunnen geenszins het zelfde is.

Hiertoe kies ik twee fabelen, en zal de gebreken, benevens het ledige, onverstaanbare, wijdloopige en slecht gerijmde daarin aantoonen. Beginnen wij met *de Leeuwerik:* ik neem die bij voorkeur, omdat ik ze bij de vervaardiging met eene bijzondere liefde beschouwde.

I. *Die Lerche.*

1.

Bei manchen Morgens hellem Schimmer
Sang Damon's Lerche froh bemüht
Mit Schmettern durch das ganze Zimmer,
Dem lieben Wirth ein Morgenlied;
Und ruhte nicht, bis dass ihr Klang
Das ganze Haus erfüllt durchdrang.

2.

Einst lehnt ihr Damon zum Vergnügen
Das Thürchen nicht beim Futtern an,
So dass sie aus dem Bauer fliegen
Und in der Stube flattern kann.
Sie fliegt; und sang sie vormahls sehr,
So sang sie jetzt noch dreimahl mehr.

3.

Auch Vögeln ist die Freiheit lieber,
Als Kerker, welche Gold umzieht.
Sie sitzt so, dass sie gegenüber
In Damon's grossen Spiegel sieht.
Sie sieht sich selbst und meint dabei,
Dass dieses Bild die Schwester sei.

4.

Sie stutzt und regt die kleinen Schwingen.
Bald will sie fort, bald bleibt sie hier;
Dann fängt sie schmetternd an zu singen.
Drauf öffnet Damon bald die Thür.
Da dringt der Schall im Augenblick
Aus dem gewölbten Saal zurück.

5.

Sie lässt sich zwei Minuten stören;
Die Ehrsucht martert ihren Geist.
Sie meint die Schwester selbst zu hören,
Die ihr der falsche Spiegel weist.
Drauf lässt sie sich mit sich allein
Betrogen in den Wettstreit ein.

6.

Sie singt aus ehrfurchtsvollem Grimme;
Sie zieht, sie trillert, mengt und paart
Der hellen Kehle starke Stimme
Auf hundert und auf tausend Art.
Umsonst ist ihre ganze Müh':
Stets singt das Echo so, wie sie.

7.

Noch lässt sie sich nicht kraftlos finden.
Sie singt und will zu ihrer Pein
Eh' sterben, als nicht überwinden,
Eh' siegen, als am Leben sein.
Sie singt; allein zu ihrer Schmach:
Das Echo wacht, und thut es nach.

8.

Drauf schiesst sie bei dem letzten Zuge,
Die so bethörte Sängerinn,
Mit aufgebrachtem schnellem Fluge
Nach der verhassten Freundinn hin,
Und stösst sich in der Raserei
Am Spiegel Kopf und Hirn entzwei.

9.

Hier trägt sie Damon aus der Stube.
O! spricht er, da er nachgedacht,
O! kämen die in Eine Grube,
Die Ehr' und Schatten umgebracht;
So würdest du wohl manchem Held
Und manchem Weisen beigesellt.

Ik zal u eerst het geval voorstellen. Een leeuwerik zong dikwijls voor haar' dierbaren huiswaard reeds vroeg haar ochtendlied. Op zekeren morgen sloot hij, toen hij haar (1) gevoederd had, de kooi niet weder digt, opdat zij er konde uit vliegen; en nu zong zij nog sterker, plaatste zich tegenover een' spiegel en ziet hare eigene beeltenis voor hare mededingster aan. Zij zingt — Damon opent de deur, en de echo klinkt uit de verwelfde kamer. De leeuwerik meent hare mededingster in den spiegel te hooren en laat zich met haar in een wedstrijd in, tot zij eindelijk, dewijl ze haar niet kan overwinnen, toornig tegen den spiegel vliegt en zich zelve den kop verbrijzelt.

De *zedeles:* „Indien allen, die uit eerzucht en om „een louter niets gestorven zijn, in één graf kwamen," sprak Damon, „zoudt gij bij menigen held en wijsgeer „liggen."

Het onderwerp, op zich zelf beschouwd, schijnt veel aanlokkelijks te hebben, inzonderheid dewijl het zeldzame, onverwachte, ofschoon waarschijnlijke, een zinnelijk beeld van 's menschen hoogmoed oplevert. Doch vergelijkt men het met de zedeles, dan vindt men er het eene en andere in, waarvan men de beteekenis niet gemakkelijk overbrengen kan. De leeuwerik ziet zich zelve in een' spiegel; zeer goed; zij hoort den weêrklank van hare stem, die zij voor de stem van hare mededingster houdt; ook goed. De leeuwerik kan beide in de fabel doen, dewijl ze het buiten de fabel schijnt te kunnen doen. Nu stel ik een' eerzuchtige in de plaats van den leeuwerik, het moge een schrijver, een held of een staatsman wezen. Door zijne verbeelding misleid, gelooft hij mededingers te hebben. Om deze te overtreffen, viert hij zijn' hoogmoed zoo lang den teugel, tot

---

(1) Ten gevalle van het Hoogd. *Lerche*, dat vrouwelijk is.

hij er onder bezwijkt. Doch is deze vergelijking juist? Gelooft de hoogmoedige, dat hij mededingers heeft, of heeft hij ze in der daad? Hij heeft ze; en gelijk de dwaas steeds nog een grooter dwaas vindt, die zijn aanzien bewondert; even zoo vindt de eerzuchtige steeds nog een' eerzuchtiger', die hem met geringere of grootere krachten poogt te overtreffen. Bij gevolg stemt de fabel niet genoeg met de zedeleer overeen; of ze schijnt een ligchaam te wezen, dat met zijne ziel, met de zedeleer, niet wel gepaard is. Wat is de echo, welke de leeuwerik voor hare eigene stem houdt, met opzigt tot den hoogmoedige?...Dit weet ik thans even zoo min, als ik het wist, toen ik de fabel ontwierp.

Gaan wij thans over tot de bijzondere deelen, waaruit de fabel zamengesteld is. Is alles, wat vooraf gaat, zoo ingerigt, dat het vervolg wel zonder dat had kunnen geschieden, of zou het verdichtsel er minder voortreffelijk om geweest zijn? Het is blijkbaar, dat er veel zwakke plaatsen in deze fabel zijn, en dat de noodzakelijke deelen met tooisels bezwaard zijn, die, wel verre van haar te verheffen, haar grootelijks verlagen.

Waarom moest de leeuwerik eerst in eene kooi zitten? waarom moest Damon enkel uit vermaak het deurtje open laten? Het eerste geschiedde, opdat zij er zou kunnen uit vliegen, het andere, opdat zij in de kamer konde zitten en in den spiegel kijken. Maakte het vervolg dit noodzakelijk? Neen; zij behoefde slechts vrij in eene kamer te wezen en tegenover een' spiegel te zitten; en dit is eigenlijk het punt, ten einde de beknoptheid, het noodzakelijkste vereischte bij ieder verhaal, te bevorderen. Bij gevolg zijn de drie eerste verzen overtollig. De overige zijn wel noodzakelijk, doch met onderscheidene weinig beduidende bijzonderheden overladen, welke het geheel wel uitbreiden, doch geenszins verfraaijen. Hiertoe behoort inzonderheid het zevende vers.

Uit deze beoordeeling kan men omtrent de overige fa-

belen, waarin de zelfde verhaaltrant voorkomt, een besluit opmaken. Ze zijn alle langdradig, en bij gevolg ten hoogste laf. De schrijver tracht wel, door ingevlochtene beschrijvingen, er een weinig meer leven aan te geven; maar deze beschrijvingen zijn over 't algemeen laf en vervelend. Haar inhoud beduidt niets anders, dan het eindelooze gezang van den leeuwerik, dat intusschen ook geenszins fraai beschreven is.

Den stijl mangelt het aan het losse, vrije en bevallige. Behoeft men dan nog de vraag te opperen: „Waarom deugt de fabel niet, al was ook de inhoud goed?" Is het niet reeds een gebrek, wanneer men op eene gegebrekkige en angstvallige wijze verhaalt? Deze fabel is, even als verscheidene van mijne andere, in de versmaat van een' lierzang opgesteld; en ik stem gaarne toe, dat deze versmaat, somtijds om den inhoud, vooral bij een ernstig onderwerp of waaraan men het voorkomen van een ernstig onderwerp geven wil, verlangd mag worden: wij hebben verscheiden goede voorbeelden van dien aard. Doch in de meeste gevallen verdraagt zich de dwang der versmaat niet goed met het schoone, dat in een verhaal gelegen is. Om zich hiervan te overtuigen, beproeve men het maar eens met eene goede fabel, welke in vrije verzen is verhaald: men zal aanstonds ondervinden, dat de beste plaatsen verloren gaan, dat sommige gedachten in een' langeren regel willen uitgedrukt zijn, en dat, zoo men slechts één woord verliest, de zaak niet meer zoo natuurlijk of aangenaam luidt; ja, dat zelfs de lange en korte regels nu eens den nadruk, dan weêr de levendigheid in het verhaal bevorderen. En waar toch zijn in het geheele vers de plaatsen tot bijbeschouwingen, tot eene korte en als in 't voorbijgaan geüite boerterij, zekere herhalingen, en andere kleine sieraden, welke tot een verhaal behooren?

Het eerste vers begint dus: „*Bij meen'gen morgens*," dit is hard en stootend. „*Held'ren glans*," *helder* is overtollig, *glans* zou voldoende wezen. Zie hier den regel

woordelijk vertaald: *De Leeuwrik zong bij menigen morgens helderen glans, vrolijk werkzaam voor haar' dierbaren huiswaard* Damon *een morgenlied.*" Wat beteekent *vrolijk werkzaam?* Met moeite iets te ondernemen, dat haar zelve tot genoegen strekte? Dit is gewrongen, onverstaanbaar en enkel ingelascht, om den regel vol te krijgen; het zelfde geldt ook van *des morgens glans*, dewijl *Schimmer* enkel gebezigd is, om op *Zimmer* (kamer) te rijmen. Het *morgenlied* staat hier niet al te wel op zijne plaats, ofschoon het waar is, dat de leeuwerikken des morgens het sterkste zingen; doch bij *morgenlied* denkt men onwillekeurig aan *avondlied.* — Maar wat beteekent de volgende regel: „*Zij rust niet voor dat haar klank* (Klang) *het gansche huis vervuld doordrong* (durchdrang)?" — *Klank* is onnatuurlijk; het had *gezang* behooren te zijn. Doch wat beteekent *vervuld?* moet men zeggen de klank, die het gansche huis *vervuld heeft*, — of door welken het gansche huis vervuld was geworden? Plaatst men het *verleden deelwoord* in eenig geval, overeenkomstig het spraakgebruik, zoo als het hier staat? Nooit. Bij gevolg is het onduidelijk of in strijd met de taal. Indien men het deelwoord moest gebruiken, dan had men *vervulde* moeten zeggen. Doch al ware dit ook in beide gevallen anders, dan is het evenwel overtollig, dewijl in het woord *doordringen* het *vervullen* reeds opgesloten ligt.

Het tweede vers...is in de uitdrukking gewrongen; want alles had met de woorden: *Damon liet het deurtje open* kunnen gezegd worden; nu is alles om het rijm, „*zoo dat zij uit de kooi vliegen en in de* (*huis*)*kamer fladderen kon.* Wanneer zij uit de kooi vliegt, weet ik reeds, dat zij in de huiskamer vliegen kan, en als het laatste geschiedt, moet het eerste reeds plaats gehad hebben. — Ook moest ik niet gezegd hebben: *zij zingt thans nog driemaal meer* (driemaal zoo veel), maar *driemaal sterker* (zoo sterk).

Derde vers. — *De vogelen hebben de vrijheid liever, dan de gevangenis, welke verguld is.* Het woord *gevangenis* is hier kwalijk geplaatst bij het woord *vrijheid:* het moest *slavernij* wezen. — *Zij zit zoo* is verre van dichterlijk. — Damon's *groote spiegel.* Waarom *Damon's spiegel?* Wien kan hij anders toebehooren? Het zou beter geweest zijn, indien van spiegel geene hoedanigheid ware opgegeven. — *Zij ziet zich zelve en meent daarbij, dat dat het beeld van haar zuster zij.* — *Meent daarbij* (dabei) is gewrongen en enkel gebezigd, om op *sei* (zij) te rijmen. — *Dat dat het beeld,* welk beeld? Er is immers nog geen beeld geweest, waarop deze woorden betrekking hebben kunnen. Dus haar eigen beeld. — *Zuster,* waarom zuster? — Was het eene *zij?* Hoe dat ook wezen mag, de familienaam zuster klinkt hier alles, behalve fraai.

Vierde vers. — *Zij...beweegt de kleine slagveêren;* — *klein* is hier een overtollig woord. — *Dad'lijk wil zij heen.* Waarheen? — *Dan blijft zij weder.* — Het moest zijn: *Dan wil zij opwaarts vliegen, maar dad'lijk wederhoudt zij zich. Hierop opent Damon dadelijk de deur.* Het woord *dadelijk* is een stoplap. — *En toen drong haar geluid in een oogenblik,* overtollig. *Uit de gewelfde zaal.* Was dit vertrek eene voorzaal? waarschijnlijk. Waarom opent Damon er de deur alzoo van? De leeuwerik had er immers kunnen uit vliegen.

Vijfde vers. — *Zij laat zich twee minuten storen.* — Doch waarom niet meer of minder minuten? Hoe juist is dit vers naar de regelen van de rekenkunde ingerigt! — *De hoogmoed martelt haren geest.* Zoo wel de geest van den leeuwerik, als het martelen, is te poëtisch en te gewrongen. — *Zij meent haar zuster zelve te hooren. Zelve* is overtollig, en het woord *zuster* moet geheel worden verworpen. — *Die haar de valsche spiegel vertoont. Valsche spiegel,* dewijl hij de verbeelding van den leeuwerik bedroog; dit moge, dichtkundig beschouwd, goed

wezen: doch een *valsche spiegel* geeft ook een' spiegel te kennen, welke de voorwerpen niet getrouw wedergeeft. *Daarop laat zij zich met zich zelve bedrogen in den wedstrijd in.* — *Daarop* staat ook reeds in het vorige vers. *Bedrogen* is hier verkeerd geplaatst en maakt den zin duister. *In den wedstrijd; in een' wedstrijd* is taalkundig juister.

Zesde vers. — *Zij zingt uit eerzuchtsvollen toorn* beteekent voor het zingen van een' leeuwerik te veel. Men zal veeleer zeggen: *uit toorn of gramschap tegen den spiegel vliegen.* — *Zij trekt* (rekt) *en trilt*, hebben deze woorden op de stem betrekking? *Zij trekt en trilt de stem*, dit kan niet goed zijn; en echter staat het er zoo, derhalve onjuist. *Zij mengt de stem van hare keel en paart ze.* Hoe kan ik eene stem mengen? Toonen kunnen wel gemengd worden, en echter willen de gemengde en gepaarde toonen, *op honderd- en duizenderlei wijze*, mij niet bevallen. Men zegt *op honderd-duizend-* of op *duizenderlei wijze* in het gemeenzame gesprek; doch al is de uitdrukking op zich zelve onberispelijk, dichterlijk is zij in geenen deele. — De dichter moet nooit gemeene taal bezigen, zelfs niet in de onbeduidendste gevallen.

Le style le moins noble a pourtant sa noblesse.

Zevende vers. — *Nog laat ze zich niet kracht'loos vinden.* Hoe gewrongen! Het moest zijn: *Echter vaart zij moedig voort.* — *Zij zingt en wil, tot hare pijn, eer sterven, dan niet overwinnen, eer zegepralen, dan in leven zijn.* — Hoe heldhaftig van onzen leeuwerik! Doch waarop heeft het woord *pijn* betrekking? op haar sterven? — Dus wil zij om hare pijn sterven: eene vreemde redenéring, voorwaar. Doch wanneer men deze plaats naauwkeurig beschouwt, dan ziet men, dat *Pein* er enkel staat, om op

sein te rijmen. — Het rijm is de slaaf, en de dichter de heer:

La rime est une esclave et ne doit qu'obéir.

Zij zingt, *doch alleen tot hare smaad. Smaad* is het regte woord niet; *schande, verdriet, spot*, of iets dergelijks, zou beter zijn geweest. *De echo waakt*, dat *waakt* is onnatuurlijk. — *En doet het na.* — *Doet* is laag, waarom niet: *spreekt* of *zingt haar na?*

Achtste vers. — *Daarop schiet zij, bij den laatsten trek, de zoo verdwaasde zangster, met toornige snelle vlugt naar de gehate vriendin heen.* — *Daarop* — voor de derde maal. — *bij den laatsten trek.* Welken trek? of zou *trek* hier misschien voor *toon* staan? en wat is nu de *laatste trek?* moet men er door verstaan: terwijl ze den laatsten *toon* zingt, vliegt zij naar den spiegel? Wie kan of mag op eene zoodanige wijze verhalen? — *de zoo verdwaasde zangster:* het woord *verdwaasde* is slecht gekozen. — *Met een snelle vlugt* kan men zeggèn, doch het andere adjectief is overtollig. — *De gehate vriendin* is slecht gekozen, en, even als het woord *heen*, geheel overtollig. — Doch om welke reden was zij eene vriendin van haar? zij zag haar immers voor de eerste maal; de gansche wijdloopigheid van *gehate vriendin* is hier bij gevolg louter speelwerk. — *En stoot zich in de razernij tegen den spiegel kop en brein aan twee.* — *In de razernij*, wie zal dit immer van een' leeuwerik zeggen? Zij is immers geen tijger. Maar zij stoot zich in hare woede tegen den spiegel kop en brein aan twee. Eerst *kop*, dit is onuitstaanlijk. En waarom moest zich de arme leeuwerik den kop, alsmede het *brein* (of de *hersenen*) aan twee stooten? Het laatste is overbodig, en verwekt een walgelijk denkbeeld. Ook zal men nimmer zeggen: *het brein aan twee stooten.*

Negende vers: *Hier draagt haar Damon uit de kamer.* — Waarom wordt er van de begrafenis des Leeuweriks gewaagd? Enkel en alleen om een rijmwoord te hebben; want *Stube* rijmt op *Grube.* Doch wat is de reden, dat haar Damon uit de kamer draagt? Hij had haar het venster moeten uitwerpen. — *„O!" zegt hij, toen hij overdacht.* — Hij moest dan eerst overdenken, voor dat hij zijne zedespreuk uiten kon. Zou het niet veel natuurlijker zijn geweest, indien zij hem aanstonds te binnen ware gekomen?

O! kwamen die in één graf. — deze tweede uitroep *o!* schijnt mij voor dit geval te gewigtig voor het geval te zijn.

Maar wien voegt hij deze aanmerking toe — zich zelven, of heeft hij menschen bij zich? Zou Damon zoo figuurlijk met zich zelven redenéren? dat is niet waarschijnlijk; genoeg, hij zegt: *Kwamen zij in één graf, welke door eerzucht en een schaduw omkomen, gij zoudt bij menigen held, bij menigen wijsgeer rusten.* Deze beschouwing is de hoofdzedeleer; maar door eene betere wending hadde zij als in 't voorbijgaan gezegd moeten worden; ook moest zij natuurlijker en niet zoo spitsvondig wezen.

Dit zijn de gebreken met opzigt tot de kortheid, de duidelijkheid en den verhaaltrant, en in de keus van gepaste woorden. Aan bevalligheid, een der noodzakelijkste vereischten in een verhaal, ontbreekt het hier geheel en al. Ik zou meer aanmerkingen kunnen gemaakt hebben, indien ik gestrenger had willen oordeelen; doch het medegedeelde zal voldoende wezen, om den smaak en het oordeel van den dichter, welke deze taak op zich neemt, te beschaven.

Nadat Gellert deze fabel verbeterd had, werd zij door Bernardus de Bosch aldus in Nederlandsche verzen overgebracht.

De Leeuwrik.

De Leeuwrik, Damons vreugd, vloog vry
En vrolyk door 't vertrek, waar hy
Zijn wildzang zong geheele dagen,
Maar kon den weergalm niet verdraagen,
Die thans uit de andre kamer drong,
Waarom hij des te sterker zong.
Juist deed een spiegel onder 't zingen
Zyn beeld hem zien; 't scheen hem te dingen
Naar hooger zangtoon. Wat verdriet!
Dit leed de wakkre vogel niet,
Die vast terwyl van yver gloeide,
Van schaatrend zingen overvloeide.
Met kragt verhief hy staag zyn stem;
Maar moed noch zangkunst baatte hem.
De weergalm sloeg gelyke toonen,
Om, zo hy dacht, hem fier te hoonen.
Hy vloog, vol eerzucht, in dien waan
Den mededinger grimmig aan,
Dien hem het glas had voorgelogen,
En stierf vervoerd door hovaardy:
Roemzuchtigen, byna als gy,
Door loutere ydelheid en door een niet bedrogen.

II. *Der Schäfer und die Sirene.*

1.

Ein Schäfer aus der goldnen Zeit,
Ein Thyrsis im Arkadienlande,
Trieb öfters nach des Meeres Strande,
In ruhiger Gelassenheit.
Sein treuer Hund war sien Gehülfe,
Ein kirres Lamm war seine Lust;
Und ausser einem Rohr von Schilfe
Ihm weiter kaum ein Glück bewusst.

2.

Er kannte weder List noch Feind,
Und schlief vergnügt auf seiner Matte,
Er wünschte nichts, als was er hatte,
Und war sich selber Glück und Freund.
Ihn rührten keine Schäferinnen;
Gefiel ihm eine bei dem Spiel,
So konnte sie nichts mehr gewinnen,
Als dass sie ihm einmahl gefiel.

3.

Doch seiner Ruhe droht Gefahr;
Das Meer zeigt ihm die beste Schöne;
Er wird die nackende Sirene
Mit nie gefühlter Lust gewahr.
Er sieht, und will nicht stehen bleiben;
Er sieht, verliert den freien Sinn,
Will abwärts mit der Heerde treiben,
Und treibt nur mehr ans Ufer hin.

4.

Zwei blauer Augen Blick und Zug,
Die schmachtend voller Wollust brannten,
Sich nach dem Angriff zaghaft wandten,
Als hätten sie nicht Muth genug;
Halb stolze, halb verschämte Mienen,
In denen Ernst, Gefahr und Lust
Einander zu begegnen schienen,
Durchdrangen uns're Schäfers Brust.

5.

Vom runden Kinne bis zur Hand,
Von weissen Hüften bis zur Stirne,
Entzückt ihn diese Wasserdirne,
An der er tausend Anmuth fand.
Nie wird sie reizend g'nug beschrieben,
Der beste Riss bleibt ein Versuch.
Kurz: sie zu sehn und nicht zu lieben
War, wie man sagt, ein Wiederspruch.

6.

Der gute Schäfer steht zerstreut,
Vergisst sich selbst und seine Heerden,
Und klagt mit ängstlichen Geberden
Der Schönen seine Zärtlichkeit.
„Dich," rief das Kind, „kann ich erhitzen?
„Ich soll an deiner Seite ruhn?
„Ja, Freund, du sollst mein Herz besitzen,
„Erbitte mich nur vom Neptun."

7.

Der Schäfer ruft zum Gott der See:
„Ein Opfer von zwei feisten Ziegen
„Soll dich, Neptun, sogleich vergnügen,
„Wofern ich nicht vergebens fleh'."
„Dir," spricht Neptun, „mein Kind zu geben;
„O spare Seufzer, Wunsch und Harm:
„Ich gäbe dir und deinem Leben
„Ein ewig Unglück in den Arm."

8.

Der Arme Thyrsis seufzt und weint,
Und klagt mit manchem bangen Schalle
Sein Lied dem nahen Wiederhalle,
Bis wiederum Neptun erscheint.
„Gut," spricht Neptun, „du gleichst den Kraben!
„Dich blendet eine Scheingestalt.
„Gut, gut, du sollst dein Unglück haben;
„Denn du verlangst es mit Gewalt."

9.

Die Nacht befördert Thyrsis Ruh,
Neptunus giebt ihm die Sirene.
Der Schäfer trägt die nasse Schöne
Entzückt nach seiner Hütte zu.
Er weiss sein Glück kaum g'nug zu schätzen,
Sein mattes Herz wird wieder frisch.
Der Tag erscheint: o, welch Entsetzen!
Sirene war halb Mensch, halb Fisch.

10.

O Fabel! meinst du nicht die Welt,
Die früher liebt und eher brennet,
Als sie das Kind zur Hälfte kennet,
Das Aug und Wahn für göttlich hält?
Man liebt der Schönen Mund und Stirne,
Bis der verborg'ne Fisch uns schreckt,
Ihr eit'les Herz, ihr leer Gehirne
Die Fehler uns'rer Wahl entdeckt.

Dit verhaal heeft veel, dat niets beteekent, en een' zekeren schitterglans, welke de oogen verblindt. Een Arcadische schaapherder ziet eene *Sirene* op de zee, wordt verliefd op haar, vraagt haar van Neptunus en bekomt haar: dit is de hoofdzakelijke inhoud van het verhaal, dat beknoptheid met duidelijkheid behoort te paren. De afzonderlijke deelen moeten nu voorgesteld en naar eisch opgesierd worden, opdat zij, elk naar zijne omstandigheid, volgens de regelen der waarschijnlijkheid en overeenkomstig de hoofdzaak in het oog vallen. De *herder* is de eerste persoon in het onderwerp: wat verlangt men omtrent hem te weten? — Hoe gerust en welgemoed hij in zijn' staat leefde? Neen; men wil zien, op welke wijze hij de sirene beschouwde en op haar verliefd raakte. Doch al ware de beschrijving van zijne tevredenheid met zijn' stand ook nog zoo fraai, zou zij evenwel berispelijk wezen, dewijl ze hier geheel noodeloos is, niet uit het voorafgaande voortvloeit en de opmerkzaamheid te lang bezig houdt.

Que jamais du sujet, le discours s'écartant,
N'aille chercher trop loin quelque mot éclatant.

BOILEAU.

De tweede hoofdpersoon is de *Sirene.* Wat verlangt men aangaande haar te vernemen? Hoe schoon zij was? Voorzeker; doch onder voorwaarde, dat die beschrijving onze verwachting te boven gaat, dat ze noch gemeen is,

noch door hare lengte vervelend wordt. De beschrijving van de *Sirene* onderscheidt zich niet door nieuwheid: zij is langdradig en gewrongen. Haar gedrag bij des herders liefdesverklaring is het merkwaardigste, dat men begeert te weten, en waarop degene, welke zich daarbij tegenwoordig bevond, de meeste acht zou slaan. Maar hoe zou dit van hare zijde kenbaar worden? Door hare bewegingen en gebaren, door kleine listen; alsof zij den herder niet zag; door zich met zekere gemaakte onverschilligheid op de zee bezig te houden, door hare lokken te schikken, door al zwemmende aan hare schoonheid telkens een' nieuwen luister bij te zetten, en daardoor in hare sprekende houding te openbaren, dat hij te hopen en te vreezen had, om hem daardoor zoo veel te vaster aan zich te boeijen. Zulk eene voorstelling, dewijl zij de natuur afbeeldt, zou meer oordeel en verstand te kennen geven, dan eene doode beschrijving van hare oogen, haar voorhoofd en blanke schouders. Op deze wijze zouden de beide voornaamste voorwerpen in het gedicht hebben uitgemunt; en dan zou het verhaal, dat nu eene ernstige en dus onvoegzame houding heeft, eene lagchende en levendige naar zijn' aard bekomen. Dat gedeelte van het onderwerp, waar onze herder den Zeegod smeekt en die smeeking herhaalt, is in de fabel met kleine omstandigheden overladen, welke niet bevallen. Men verlangt te weten, of Neptunus de Sirene aan den herder toestaat, doch wil dit aanstonds weten. Even als het ons in de natuur als aanschouwers vervelen en onze nieuwsgierigheid geweld aandoen zou, een lang gesprek tusschen den *herder* en *Neptunus* aan te hooren, even zoo verveelt ons het verhaal daarvan. Het geeft een' zuiveren smaak te kennen, wanneer men steeds het betamelijke en het beste kiest, noch te veel noch te weinig, maar juist datgene zegt, wat behoort gezegd te worden. Ik wil gaarne toestemmen, dat het vers hier en daar eenige fraaije trekken heeft; maar die beteeke-

nen niet veel, wanneer de voornaamste schoonheden ontbreken.

C'est peu qu'en un ouvrage, où les fautes fourmillent,
Des traits d'esprit semés de temps en temps pétillent.
Il faut que chaque chose y soit mise en son lieu;
Que le début, la fin, répondent au milieu;
Que d'un art délicat les pièces assorties
N'y forment qu'un seul tout de diverses parties.

Dit zelfde moet op ieder werk van smaak worden toegepast, en heeft zoo wel betrekking op eene kleine als op eene groote fabel; ja op eene kleine nog eer, dewijl hare gebreken ligter in het oog vallen. Het gebrek, dat de herder eerst den volgenden morgen ziet, hoe zijne *Sirene* geschapen is, zal ik thans niet berispen, dewijl dit reeds voor lang door anderen gedaan is.

Het verhaal bevat, naar mate het wordt uitgewerkt, meer dan ééne zedeles. Men kan zeggen: „Eene schoone, die voor de bruiloft eene godin was, is daarna dikwijls slechts een schoon wangedrogt." Men kan zeggen: „Bij de liefde kiezen wij vaak te overhaast, zien enkel op uiterlijk schoon, en onderzoeken niet, of daaronder niet een boos hart verborgen ligt." Men kan de zedeles van eene andere zijde beschouwen en zeggen: „Zoo de goden steeds onze wenschen verhoorden, zouden zij ons vaak ons ongeluk schenken;" of: „Onze vurigste wenschen zijn dikwijls onze grootste dwaasheden." Die leering is zonder twijfel de beste, welke het natuurlijkst uit het verhaal voortvloeit, en tevens door hare innerlijke waarde de andere overtreft. Het is wel niet te ontkennen, dat de minnaar, vaak door zijn' hartstogt vervoerd, door de oogen zijner verbeelding bedrogen, in zijne bruid een schoon monster met zich naar huis neemt; doch hoe waar dit ook wezen mag, zou ik deze beteekenis van de fabel echter niet verkiezen, dewijl dit eene al te bekende waarheid is, even als men weet, dat minnaressen dit rampzalig lot niet minder zeldzaam ten deel valt. Het

komt mij alleszins onregtvaardig voor, de zedeleer enkel ten voordeele van den man te beschouwen. De beteekenis nu, dat onmiddellijk na de voltrekking van het huwelijk de beminnelijke bruid in eene kleine furie verandert, stemt mijns inziens niet juist met het verhaal overeen, indien men den herder niet eene pleggtige ondertrouw wil toedichten. De laatste zedeles is dus volgens mijn oordeel de beste, namelijk: dat onze vurigste wenschen, op de keper beschouwd, dikwijls dwaasheden zijn.

Thans zal ik eenige aanmerkingen op de uitdrukking en de verzen laten volgen. Ze zijn in den trant van een' lierzang zamengesteld, en ik heb, om de verzen welluidend te maken, het fraaije en natuurlijke in het verhaal verwaarloosd.

Eerste vers. *Een herder uit den gulden tijd, een Thyrsis in 't Arcadiëland.* De tweede regel is overtollig; en de naam *Thyrsis*, die in een ander geval *dialogisch* schoon zou wezen, is dit hier niet. Zou men in proza wel gaarne zoo willen verhalen? — *Een herder, een Thyrsis in Arcadië, dreef dikwijls.* — Zijn er buiten *Arcadië* nog *Thyrsissen?* of verdichten wij onze herders, wanneer wij ze verdichten, niet in dit land, en geenszins daarbuiten? Indien men zeggen wil, dat *Arcadië* veel Thyrsissen oplevert, dan antwoord ik, dat *Thyrsis* niets meer dan een' herder beteekent, en dit is ons reeds uit den eersten regel bekend. *In Arcadiëland* is niet wèl gezegd, even min, als *in Siciliëland* goed zou gezegd wezen. In één woord, men herinnert zich bij het *Arcadiëland* het oude lied: „*De dap'pre vorst in Beijerland.*" — *In rustige gelatenheid.* Dit vers is lam, en moest vóór den derden regel gestaan hebben. *Gelatenheid* zegt te weinig, het moest *tevredenheid* wezen. Door het woord *rustig* vermeerdert wel het denkbeeld van gelatenheid, maar de nadruk niet. — *Zijn trouwe hond was zijn helper,* enz. Deze vier regels, en de naast volgende vier van het andere

vers zijn bloempjes, die niets ter zake doen. De herder mogt dit alles bezitten of niet, hij kon daarom wel op de *Sirene* verlieven. En daarenboven is het reeds gezegd, dat een *Arcadische* herder een vergenoegd mensch is, derhalve moest men zulks niet uitvoerig bewijzen, doch slechts in het voorbijgaan zeggen, inzonderheid wanneer de inhoud der stof dit niet vordert. Deze geheele beschrijving moge dan, op zich zelve beschouwd, schoon wezen; zij is het hier intusschen niet, dewijl ze niet om het onderwerp, maar om den dichter ingelascht is, die van zijne bekwaamheid in het beschrijven, zonder noodzaak, wilde doen blijken. Al wat overtollig is, hoe fraai het ook zijn moge, is verwerpelijk; en deze beschrijving is zonder tegenspraak overtollig, en veel te langdradig. — Uit den zevenden regel van het eerste vers blijkt, dat de laatstgenoemde regel om het rijm geschreven is.

Tweede vers: *Hij kende noch list noch vijand.* Dat spreekt van zelf; want in *Arcadië* wordt noch vervolgd noch bedrogen. — *Hij sliep vernoegd op zijne mat.* Dit zegt te weinig. — *Hij wenschte niets dan 't geen hij bezat.* Deze beschrijving zou voor het karakter van den herder voldoende zijn geweest, indien zij maar beter uitgedrukt ware. *Hij zelf was zijn geluk en vriend.* Wat beteekent het woord *vriend* hier? Hij beminde zich zelven het meest? Neen. Dit dan? Hij behoefde noch zocht een' vriend. Zoo iets strijdt met de natuur, en dus ook met de natuur van een' herder. *Thyrsis* zou een kluizenaar, doch geen herder, geweest zijn, indien deze omstandigheid waar konde wezen.

Derde vers: *Maar zijne rust werd met gevaar bedreigd! De zee toont hem de beste schoone.* Het adjectief *beste* is hier zeer plat. — *Hij wordt de naakte Sirene met een' te voren nooit gevoelden lust gewaar.* — *Met een' nooit gevoelden lust;* op wien heeft deze lust betrekking? op al de begeerten, die hij ooit had ondervonden? of zou hij

enkel op de Sirene slaan, en zou de herder nooit bij hare beschouwing zoo veel hebben gevoeld? — De zin heeft tweeërlei beteekenis en is, wel verre van vrij te wezen, in eene hooge mate gewrongen.

Het vierde en het vijfde vers behelzen eene langdradige beschrijving van de *Sirene*. — *Twee blaauwe oogen.* Kan eene schoone meer of minder dan twee blaauwe oogen hebben, en tevens schoon zijn? Een paar blaauwe oogen kan er door voor den dichter. *De blik en trekking dezer blaauwe oogen doordrongen de borst van den herder.* Wat is de trekking der oogen? Moet zij de aantrekking beteekenen, dan is het erbarmelijk uitgedrukt; en hoe kan het aantrekken der oogen de borst doordringen? Ik heb, toen ik dit ter neder schreef, niet gedacht, anders zou er in de uitdrukking meer klaarheid zijn.

Ce que l'on conçoit bien, s'énonce clairement,
Et les mots, pour le dire, arrivent aisément.

Deze oogen brandden vol wellust was goed uitgedrukt; *maar vol smartenden wellust branden!* — Heeft *smartenden* op *wellust* of op *branden* betrekking? — *Zich na den aanval schroomvallig wendden, als hadden zij geen' moed genoeg.* Eerst zijn de oogen vlammen, doch nu worden zij bestormers. — *Half trotsche, half beschaamde blikken, waarin ernst, gevaar en lust elkander schenen te ontmoeten*, welk eene schilderij van hartstogten! — *half trotsch, half beschaamd*, dit kan men denken, en bij gevolg ook afbeelden. Maar hoe komt het woord *ernst* bij *trotsch* en *beschaamd* te pas? Eene ernstige houding en eene trotsche houding is schier het zelfde. Of is *ernst*, dewijl het gevaar daarop volgt, zoo veel als *moed?* Of beteekent het in scherts, dat zij door hare gebaren voornemens was, den herder te treffen? dit weet ik niet, en kan dit ook niet weten. In deze houding dan ziet men eerst den ernst, daarop het gevaar en eindelijk den lust. Wat heeft men door *lust* te verstaan? Beteekent het

vreugde, genoegen, hoogmoed of wellust? Waarschijnlijk het laatste. En hoe ontmoeten nu deze persoonlijke denkbeelden elkander? *Borst*, in plaats van hart, is zeer verheven bij deze gelegenheid, en *doordrongen* is verre van schoon. — *Hare blikken, hare gebaren doordringen mijne borst* — is deze uitdrukking niet gewrongen? — De *waterderen* — een afschuwelijk woord, en alleen om het rijm gebezigd, — *verrukt hem van de kin tot aan de hand, van de witte heupen tot aan het voorhoofd.* Veel woorden en weinig gedachten, dus wordt onder eene menigte bladeren eene onrijpe vrucht bedekt. Waarom begint de beschrijving van de kin tot de hand? Men zegt van het hoofd tot de voeten, en van de voeten tot het hoofd, dewijl dit de uiterste deelen zijn, welke tegen elkander overstaan; doch met de kin en de hand is dit het geval niet. De kin, voor zoo ver zij enkel rond is, bezit daarom juist nog geene schoonheid, ik kan even zoo wel een *ronde arm* zeggen; en waarom, daar de kin, welke den herder verrukt, een bijvoegelijk naamwoord bij zich heeft, heeft de hand dit ook niet? — *Van de witte heupen tot aan het voorhoofd.* Zijn alleen de heupen wit, en de handen en het voorhoofd niet? bij gevolg moest *voorhoofd* insgelijks van een bijvoegelijk naamwoord verzeld geweest zijn. — *Aan welke hij duizend bevalligheden vond.* Nadat de werking, namelijk *de verrukking*, is vooraf gegaan, komt de oorzaak ten laatste achteraan kruipen, waardoor hij duizend bevalligheden aan zijne schoone vond. *Nooit wordt zij bekoorlijk genoeg beschreven;* zoo als men uit de beschrijving zelve kan opmaken! — *De beste schets blijft slechts eene poging. Schets* in plaats van teekening, afbeelding; poging moest zijn onvolmaakte schilderij, of iets dergelijks. — *In één woord, haar te zien en haar niet te beminnen was, gelijk men zegt, een tegenspraak.* Kan men zeggen: *Ik zag dat meisje, zij was buitengemeen schoon, en het zou eene* tegenspraak *zijn, haar te*

zien en niet te beminnen? Of zou men zeggen: *het was mij onmogelijk, haar te zien en niet te beminnen?*

Zesde vers. *De goede herder staat verstrooid, vergeet zich zelven en zijne schapen.* Eerst zijne schapen, en dan zich zelven. Indien ik mij zelven vergeet, dan is het niet vreemd, dat ik datgene vergeet, wat om mij heen is. — *En klaagt met angstige gebaren de schoone zijne teederheid.* Angstig is te verheven, ook treffen angstige gebaren niet. Waarom niet liever *vreesachtige gebaren?* deze zijn eene plotseling ontstane liefde eigen. — *„U," riep het kind, „kan ik bekoren?"* Welk kind? de Sirene, — de schoone, of het schoone kind, maar niet het kind alleen. — *Kan ik bekoren,* is al zeer romanesk. Van den zelfden aard is *rusten aan zijne zijde.* De herder had immers nog niet gezegd, dat zij aan zijne zijde rusten zou: waarom is zij dan zoo voorbarig? Zou eene Sirene geen verstandiger antwoord geven? Ik twijfel daar niet aan.

Zevende vers. *De herder roept tot den god der zee,* een offer van twee dikke geiten. *Dikke* in plaats van *vette.* Maar waarom een offer van geiten? Offerden ooit de herders aan Neptunus gemeste geiten, of werden hem niet veeleer stieren en paarden geofferd? Doch waarom twee? *Zal u, Neptuin, aanstonds vergenoegen.* — *Aanstonds* is zeer bepaald, gelijkt naar een beding en geeft een te groot denkbeeld van zijn offer. Ook klinkt de volgende regel in den mond van onzen herder veel te dreigend. — *U, zegt Neptuin, mijn kind te geven?* De zeegod spreekt hier als een goede eerlijke burger. Is de *Sirene* eene dochter van hem? *O spaar uw zuchten, wensch en smart.* In dezen regel drukt zich Neptunus zeer dichterlijk uit; hij spreekt op de wijze, die men *gradatio* of *cumulatio* noemt; maar zij is hem niet bijzonder gelukt. *Spaar uwe zuchten en wenschen* is goed gezegd, doch het woord *smart* is overtollig. *Ik zou u en uw leven een eeuwig ongeluk in den arm geven.* Hem

het ongeluk in den arm geven was genoeg; doch met het zijn leven mede in den arm te geven zegt Neptunus niets.

Achtste vers: De *arme Thyrsis zucht en weent.* Tranen storten mogt Thyrsis wel, doch niet weenen. — *En klaagt met menig bang geluid zijn leed aan de naaste echo, tot Neptunus op nieuw verschijnt.* — *Met menig bang geluid* is onbevallig. — *De naaste echo.* Waar was die echo? op de zee of op het land? *Tot Neptunus op nieuw verscheen;* al wilde ik de woorden *op nieuw* al niet afkeuren, zoo is het toch ondichterlijk. Maar in hoe langen tijd is Neptunus niet op nieuw verschenen? Heeft de herder dan gedurende al dien tijd zijn leed aan de echo geklaagd? Het antwoord van Neptunus is te wijsgeerig.

Negende vers: *De nacht bevordert Thyrsis' rust.* Beteekent *rust* hier slaap, wijl de nacht er de oorzaak van is, of beteekent het vergenoegen of geluk? — *Neptunus geeft hem de Sirene.* Op welke wijze? *De herder draagt de natte schoone verrukt naar zijne hut;* en hij bemerkt niet, dat zij half visch is, eer de dag verschijnt? — *Zijn vermoeid hart wordt weder frisch* is gewrongen, ja meer dan gewrongen.

Tiende vers: *o Fabel, bedoelt gij de wereld niet, die eerder bemint en eerder brandt.* Dit ziet immers niet op de gansche wereld, maar enkel op de mannen. Het woord *branden* is geen fraai woord, en beteekent hier het zelfde, als *beminnen.* — *Dan gij dat kind half kent, dat oog en waan voor goddelijk hield.* Het *kind* in plaats van *schoone* is onnatuurlijk. — *Half kennen* is onedel uitgedrukt. — *Oog* voor *oogen.* — *Men bemint den schoonen mond en het voorhoofd.* Hier worden de deelen voor 't geheel genomen; maar men zou met even zoo veel regt kunnen zeggen: de oogen en de wangen. *De mond en het voorhoofd* zijn de voornaamste deelen niet; en al waren zij ook nog zoo schoon, en het gezigt ware

van een' misvormden neus voorzien, zou het geenszins bevallen.

Hierbij zal ik het laten. Indien men gelooven mogt, dat ik al te streng ben geweest, antwoord ik: Tegen het middelmatige kan men niet te streng zijn. Kleine gebreken verdienen dan alleen geene bestraffing, wanneer ze door groote schoonheden vergoed worden.

Deze fabel, door Gellert verbeterd, werd door P. Meyer aldus in Nederduitsche verzen overgebracht.

De Herder en de Sirene.

Een Herder van den gouden tyd,
Met zynen laagen staat te vreeden,
Door woeste driften niet bestreden,
Deed menigwerf zyn schaapjes zeewaarts treeden,
En zong tot in het hart verblyd.
Zyn min wierd niet gewekt door jonge herderinnen.
Was hy somtyds by 't spel door Dafnes schoon bekoord,
Zy kon op hem niets verder winnen;
De vonk, door haar gesticht, was daadlyk weer gesmoord;
Een vreemd geval, dat, zonder Schoone,
Een herders knaap gelukkig was!
Wat zwemt daar in de wyde plas!
Dat nu zyn hart zich moedig toone!
Een zingende Sireen! Naauw word hy haar gewaar,
Of voelt zyn borst ontvlamd, doch ziet met een 't gevaar.
Hy staat en wil niet langer blyven;
Verrukt ziet hy de zangster aan,
Hy wil zyn kudde rugwaarts dryven,
En doet haar meerder strandwaarts gaan.
Nu dwaalt ge ô kudde alleen: wat leed hebt gy te wachten!
De Herder heeft geen tyd om u thans gae te slaan.
Hy doet door weenen, zang en klachten,

De schoone zyne min verstaan;
Bied met zyn Kudde al 't heil der Gouden Eeuw haar aan.
Zy in haar kunst by uitstek wel ervaaren,
Schynt niets te hooren van 't belovend minnelied;
Speelt met de golven, schikt haar hairen,
Als zag zy zelf den Herder niet,
Terwyl zy echter, door haar afgerechte lonken,
Hem tot herhaling noopt, en sterker weet te ontvonken.
Ik ben mijn eigen niet, de gryze Water-God,
Dus zingt ze, is meester van myn lot.
Zo ik in ernst u kan behaagen,
Gaa, door uw bee, my van Neptuin dan vraagen.
Hy bad. Neen, sprak de God der Zee,
't Vergunnen van uw onberaden beê
Bragt zekerlyk uw onheil meê.
Nu gaat met aarzelende schreden
De Herder stulpwaarts, droef te moe.
Het veld lacht hem niet langer toe.
En naauwlyks is Neptuin uit zee naar 't strand gereden,
Of de arme knaap herhaalt dus telkens zyn gebeden:
„Zal deeze maagd, wier schoon de zinnen my ontstelt,
Neptuin! in 't zwalpend nat der zee dan moeten sterven?"
„Neen, sprak de God, gy zult ze op uwen wensch verwerven,
Want gy begeert haar met geweld!"
Hoe rept de schoone nu haar vinnen,
Om door de baren 't strand te winnen!
Hoe lieflyk is haar zang! Hoe toovrend haar geluid!
De jonge Herder steekt zyn hand reeds naar haar uit.
„Komt," zegt hy, „Godlyk beeld!"... Maar door wat vreemd vermogen
Word hy weerhouden in zyn poogen?
De Schoone die hy mint, welk een ontsteltenis!
Is slechts van boven mensch, beneden is zy visch.
Nu vlied Dameet van 't strand, terwyl zyn leden beeven,
En dikwerf heeft hy sints al 't Land de les gegeven,
Dat onze liefste wensch niet zelden dwaasheid is.

VERBETERINGEN

VAN DE

VERBETERINGEN

DER

VOORBEELDEN VAN GEBREKKIGE TAAL,

UIT GEDRUKTE WERKEN ONTLEEND,

den liefhebberen van taaloefening ter verbetering aangeboden.

(Vervolg van bl. 305 *van den eersten jaargang.)*

„24. Zou men ook vooral het oor van den vreemdeling hebben willen beveiligen tegen het hartverscheurend angstgeschrei, dat deze, in de hoofdstad van Paramaribo rondwandelende, dagelijks

„24. Zou men ook vooral het oor van den vreemdeling beveiligen willen [1] tegen het hartverscheurende angstgeschrei, hetwelk [2] deze op [3] eene wandeling in de hoofdstad [4] Paramaribo dagelijks

24. Zoude [1]) men ook vooral het oor van den vreemdeling willen hebben vrijwaren [2]) van het hartverscheurende angtgeschrei, het welk [3]) hij [4]) op eene dagelijksche wandeling [5]) door de straten der

uit de woningen kon hooren opgaan?”

uit de woningen kon hooren opgaan?”

hoofdstad [6]) Paramaribo te aller ure uit de woningen konde [7]) hooren opgaan?

„[1] Deze constructie beviel ons beter, dewijl zij den stijl welluidender maakt.”

„[2] Ter vermijding van *dat deze*.”

„[3] Tegenwoordige deelwoorden, zoo als dit *rondwandelende*, behooren niet tot de spreektaal en kunnen niet zorgvuldig genoeg vermeden worden.”

„[4] Dit *van* is welligt eene drukfout.”

[1]) Om des welklanks wille bezige men hier den oorspronkelijken vorm *zoude* in stede van den verkorten *zou*.

[2]) Kan men zeggen *een oor beveiligen tegen een angstgeschrei?* Neen, men *vrijwaart een oor van een angstgeschrei.*

[3]) Dat het lidwoord in *de welke*, *het welk* even als het voornaamwoord verbogen wordt, blijkt daaruit, dat beide deelen vormwoorden en dus voor de eigenlijke zamenstelling ongeschikt zijn.

[4]) Men gebruikt *deze* voor *hij*, wanneer men dubbelzinnigheid wil vermijden: hier kan *hij* op niets anders dan op het mannelijke naamwoord *vreemdeling* — *oor* en *angstgeschrei* zijn onzijdig — betrekking hebben en behoeft bij gevolg niet door *deze* vervangen te worden.

[5]) Beduidt *eene wandeling, waarop men* DAGELIJKS *een hartverscheurend angstgeschrei hoort opgaan*, wel iets anders dan: *eene wandeling, die* VERSCHEIDENE *dagen duurt* en *waarop men een hartverscheurend angstgeschrei hoort opgaan?*

[6]) *Eene wandeling door de straten der hoofdstad* is sierlijker dan *eene wandeling in de hoofdstad* en drukt ook beter uit, dat de wandeling door de *geheele* stad geschiedt.

[7]) De onverkorte vorm *konde* luidt onzes inziens beter dan de verkorte *kon*.

„25. Dat gaf hem het mededoogen in met een' diep gevallenen, die weleer zijn broeder geweest was en dat

„25. Dat werd [1] hem ingegeven door het mededoogen met een' diep gevallene [2], die weleer zijn broeder

25. Dat werd hem ingegeven door het mededoogen met eenen diep gevallene, weleer zijn broeder [1]), en dat

betaamde hem, die in den gebede tot God sprak."

geweest was, en dat betaamde hem, die in het gebed [3] tot God sprak."

betaamde hem, hij [2]), die in den gebede [3]) tot God sprak.

„[1] Door het gebruiken van den lijdenden vorm wordt *hem het* en het onjuiste *in met* vermeden.

„[2] Een bijvoegelijk naamwoord als zelfstandig gebruikt wordt thans aldus verbogen:

Enkelvoud.

	m.	vr.
1.	De rijke.	De schoone.
2.	Des rijken.	Der schoone.
3.	Den rijke.	Der (de) schoone.
4.	Den rijke.	De schoone.

Meervoud.

	m.	vr.
1.	De rijken.	De schoonen.
2.	Der rijken.	Der schoonen.
3.	Den rijken.	Der (de) schoonen.
4.	De rijken.	De schoonen."

„[3] Behalve in eenige uitdrukkingen, welke door een veeljarig gebruik zijn gevestigd, bezigt men thans *den* in het onzijdig enkelvoud zelden meer."

[1]) Ter vermijding van *die* hebben wij dit volledige afhankelijke voorstel in een onvolledig afhankelijk veranderd.

[2]) Schrijft men *hem*, *die*, dan zoude het kunnen schijnen, dat zulks stond voor *den genen, die;* door *hij* achter *den genen* te bezigen voorkomt men dit en zet men tevens der rede meer kracht en sierlijkheid bij.

[3]) *In den gebede* komt ons — de verbeteraar vergeve het ons — in dezen zoo ernstigen zin deftiger en dus gepaster dan *in het gebed* voor.

„26. Wie schetst Thérêse's verbazing, toen die deur open ging, en hare trouwe Neeltje zonder pligtpleging en met de boezelaar voor de oogen haar omhelsde en een kus gaf."

„26. Wie schetst Therese's [1] verbazing, toen die deur open ging, en haar [2] trouwe [3] Neeltje zonder pligtpleging en met den [4] boezelaar voor de oogen haar omhelsde en haar [5] een kus gaf."

26. Wie schetst Therese's verbazing, toen die deur open ging, en haar trouwe [1]) Neeltje zonder pligtpleging en met den boezelaar voor de oogen haar omhelsde en haar eenen kus gaf.

„[1] Wil men het woord in het Fransch schrijven, dan moet het Thérèse zijn."

„[2] Dewijl *Neeltje* als verkleinwoord onzijdig is, moet het noodzakelijk *haar* zijn."

„[3] Volgens Weiland zou er *trouw* dienen te staan. Het gebruik is intusschen anders en vordert de *e*, ten minste bij eenlettergrepige woorden; b. v. *mijn nieuwe boek*, *zijn eerste vers*, *haar oude voorschoot*, *ons jonge paard*, *uw groote huis*, *hun stoute kind*."

„[4] *Boezelaar* is mannelijk."

„[5] Het zelfde woord kan niet te gelijk *derde* en *vierde* naamval zijn: *haar* moet dus volstrekt herhaald worden."

[1]) De bewering van den verbeteraar, dat het gebruik steeds bij bijvoegelijke naamwoorden, die in den eersten naamval vóór eenlettergrepige naamwoorden staan en vooraf gegaan worden door een bezittelijk voornaamwoord eene verbuigings-*e* vordert, is onjuist, want de welluidendheid eischt in enkele gevallen de weglating dezer *e*. Dit schijnt hij zelf beseft te hebben, toen hij in zijne verbetering van N⁰. 17 *zijn donker haar* onveranderd opnam.

„27. Terwijl zij daar om de ure des morgengebeds, in stilte en eendragt bij elkander zaten, zag en hoorde men daar een verschijnsel, dat elks hart met verbazing vervulde."

„27. Terwijl zij daar om de ure van het morgengebed [1] stil en eendragtig [2] bij elkander waren gezeten [3], zag en hoorde men [4] een verschijnsel, dat elks hart met ontsteltenis vervulde."

27. Terwijl zij daar omtrent [1]) de ure des morgengebeds [2]) stil en eendragtiglijk [3]) bij elkander waren gezeten, zag en hoorde men een verschijnsel, dat elks hart met ontsteltenis vervulde.

„[1] *Des morgengebeds* is hard en onwelluidend."

„[2] Dit zal wel het zelfde uitdrukken."

„[3] Ter vermijding van *zaten zag*."

„[4] *Daar* is overtollig."

[1]) *Omtrent*, en niet *om*, is hier op zijne plaats.

[2]) De streng-spraakkunstige vormen behooren den ernstigen deftigen stijl toe. Om deze reden veroorzaakt *des morgengebeds* in dezen volzin niet de minste hardheid of onwelluidendheid.

[3]) Even als *des morgengebeds* strookt *eendragtiglijk* zeer met de ernst en de plegtigheid, de welke het denkbeeld, door dezen volzin uitgedrukt, bevat.

„28. Slechts de olifant, de rhinoceros en het nijlpaard hebben hunne zwaarwichtige massaas uit de schipbreuk der oude geslachten gelukkig gered, om getuigenis af te leggen van een verdwenen geweldigen tijd, en om de menschen te herinneren aan de reuzen der voorwereld, die door de zelfde kracht werden geformd, en vernietigd, die de mugjens in den zonneschijn komen laat en verdwijnen."

„28. Alleen [1] de olifant, de rhinoceros en het Nijlpaard [2] hebben hun zware [3] massa's [4] gelukkig [5] uit de schipbreuk der oude geslachten gered, om getuigenis af te leggen van een verdwenen geweldigen tijd, en om de menschen te herinneren [6] aan de reuzen der voorwereld, welke [7] door de zelfde kracht werden geformeerd en vernietigd, die de mugjes [9] in den zonneschijn laat [10] komen en verdwijnen."

28. De olifant [1]), de rhinoceros en het Nijlpaard hebben hunne massaas [2]) gelukkig uit de schipbreuk der oude diersoorten [3]) gered, om getuigenis af te leggen van eenen verdwenenen geweldigen tijd en de menschen te herinneren aan de reuzen der voorwereld, de welke geformeerd en vernietigd werden [4] door de zelfde kracht, die de mugjes in den zonneschijn komen en verdwijnen laat [5]).

„[1] Dr. Nassau wil dit *slechts* geheel verbannen hebben."

„[2] Wij schrijven liever een hoofdletter, even als bij *Rijnzalm* en andere met eigennamen samengestelde woorden."

„[3] *Zwaarwigtig* kwam ons hier min gepast voor. Het wordt hoofdzakelijk in een figuurlijke beteekenis gebruikt."

„[4] De gewoonte van sommigen, om het meervoud van *massa*, *opera*, enz. *massa's*,

[1]) Wij zijn het met Dr. Nassau eens: *slechts* en ook *alleen* kunnen hier zeer goed gemist worden.

[2]) De verbeteraar geeft de reden niet op, waarom men *massa's*, *opera's* schrijft. En zoo ver wij weten, hebben wij nooit in eenige spraakkunst bewijsgeving voor deze spelling gevonden. Spelt men misschien zoo, om aan te duiden, dat de onverbogene vormen zijn *massa*,

opera's te schrijven, wordt hoe langer hoe meer gevolgd. Dr. Brill bezigt *ra's*, waarvoor men bij Weiland *raas* vindt. „Even als de (het) punt (.) twee bedieningen heeft, die van sluiten van verkortings-teeken, zoo heeft de (') er ook twee, die van weglatings- en van afscheidingsteeken", zegt een Recensent in „Het Leeskabinet."

„[5] Om ge*slachten* ge*lukkig* ge*red* te vermijden, plaatsen wij het tweede hier."

„[6] Schoon *iemand iets herinneren* (het hem weêr te binnen brengen) voorzeker juister is, dan *iemand aan iets herinneren*, wordt het laatste echter zoo veelvuldig gebruikt, dat men het naauwelijks meer als eene fout kan aanmerken."

„[7] Ter vermijding van *die door de*."

„[8] *Geformd* is zeker eene fout. *Geformeerd* kwam ons ook gepaster voor."

„[9] Men schrijft de verkleinwoorden (op *je*) met Siegenbeek, Weiland, enz. over 't algemeen zonder *n*. Wanneer zulk een verkleinwoord van een' klinker wordt gevolgd, kan de *n* soms gebezigd worden ter bevordering van een meer vloeijende uitspraak."

„[10] Dewijl de zin vordert *laat komen en laat verschijnen*, kan dit *laat* niet achter *komen* staan."

opera? Is dit zoo, dan moet men, wil men zich gelijk blijven, ook *terras'sen*, *factuu'ren* voor *terrassen* en *facturen*, gaan schrijven, want volgens de laatste schrijfwijze is het niet duidelijk, of de onverbogene vormen *terras*, *factuur*, of *terrasse*, *facture* zijn.

Verder doen wij opmerken, dat men eertijds steeds gewoon was den enkelen sluitklinker eens woords door de *e* — men verdubbelde toen eenen klinker niet door zich zelven — te verlengen, wanneer hij eenen genitivus- of meervouds- *s* achter zich kreeg; dat de spelling van *massa's*, *opera's* een uitvindsel onzer hedendaagsche taalleeraren is, en dat Bilderdijk *massaas*, *operaas* schreef.

Wij hebben het *zwaarwichtige* des schrijvers en het *zware* des verbeteraars vóór *massaas* achter wege gelaten, want elke massa toch — ja, zelfs die, uit veêren bestaande, niet uitgezonderd, is van zich zelve zwaar.

[3]) *Oude geslachten* kwam ons voor eene zeer onjuiste uitdrukking te wezen.

[4]) Door de woordschikking aldus te wijzigen hebben wij het *die door de* des schrijvers vermeden en tevens, zoo wij vertrouwen, den stijl vloeijender gemaakt.

[5]) Daar men zeggen kan *komen laat en verdwijnen laat*, kan men, het eerste *laat* weglatende, gevoegelijk *komen en verdwijnen laat* schrijven.

„29. Dit onderwerp, ten allen tijde belangrijk, mag vooral tegenwoordig gewigtig heeten, nu de belangstelling in den landbouw bij de meer beschaafde van het Nederlandsche volk steeds grooter en grooter wordt."

„29. Dit onderwerp, te [1] allen tijde belangrijk, mag tegenwoordig vooral [2] gewigtig heeten, nu de belangstelling in den landbouw bij de meer beschaafden [3] van het Nederlandsche volk dagelijks toeneemt[4]."

„[1] *Ten* is eene samenstelling van *te* met het lidw. *de* in den 3. nv. mann. en onz. enkelv., dewijl *alle* nooit een lidwoord voor zich heeft, kan *ten* hier niet goed zijn."

„[2] *Vooral*, hier geplaatst en met eenigen nadruk uitgesproken, maakt den stijl vloeijender."

„[3] *Beschaafde*, als substantief gebezigd, moet eene *n* in het meervoud hebben."

„[4] Dit zal wel de bedoeling van den schrijver zijn: het is in allen gevalle welluidender."

29. Dit onderwerp, 't allen [1]) tijde belangrijk, mag tegenwoordig vooral gewigtig heeten, nu de belangstelling in den landbouw bij de meer beschaafde onder [2]) het Nederlandsche volk dagelijks toeneemt.

[1]) Wat *ten* aanbelangt, heeft de verbeteraar volkomen gelijk, doch *te allen* vormt onzes erachtens eenen hiatus, om welke reden wij *t' allen* aanbevelen, het welk gelijk is aan *t' huis* en ook aan *tevens*, *telken male*, die volgens onze hedendaagsche spelling *t' evens*, *t' elken male* zouden geschreven moeten worden.

[2]) Niet *van*, maar *onder* is hier aanwendbaar.

„30. Orelia zag er wezenlijk indrukwekkend uit, toen zij den ouden eiken trap afklom, den rijzweep in de plooijen van haar gewaad in de linkerhand ophoudende."

„30. Orelia zag er waarlijk [1] indrukmakend [2] uit, toen zij de oude eiken trap [3] afklom, terwijl zij [4] de [5] rijzweep in de plooijen van haar gewaad met [6] de linkerhand omhoog hield."

30. Orelia zag er waarlijk indrukwekkend [1]) uit, toen ze [2]) de oude eiken trap afklom, terwijl ze [3]) de rijzweep in de plooijen van heur [4]) gewaad, met de linkerhand omhoog hield.

„[1] *Waarlijk* of *in der daad* beviel ons hier beter, dan *wezenlijk.*"

„[2] Men *maakt een indruk;* om hem te *wekken*, moet hij er eerst zijn."

„[3] In Weiland's Handwoordenboek vindt men enkel het mann. geslacht opgegeven. Zoo de vervaardiger daarvan, hetzij dan Weiland zelf of iemand anders, in het Taalk. Woordenboek verder gelezen had, zou hij gevonden hebben: „Voor eenige trappen zamengenomen bezigt men, in overeenkomst met „het Hoogd. *Treppe* (het woord) *trap* met de voorzetsels „(1) *eene* of *de: Wij gingen langs* „*eenen* (2) *marmeren trap* „*naar boven. Ik ga den* (2) „*trap op naar de koningin.*"

Ook Siegenbeek heeft enkel het mann. geslacht opgegeven; doch Bilderdijk zegt: „TRAP, „M. als wortelsylbe van *trap-* „*pen*.... Doch beter met de „Ouden, trap*pe*, in 't Vr. als „praeteritum van *trippen*, *ik* „*trip*, *trap.*"

„[5] *Zweep* is vrouwelijk"

„[6] *Met* verdient hier de voorkeur, al bestond daarvoor geene andere reden, dan het voorafgaande *in.*"

„[7] *Omhoog* zal het denkbeeld

[1]) In onze taal en ook in andere treft men in menigte uitdrukkingen en benamingen aan, die ten strengste genomen als onjuist beschouwd moeten worden, doch niet tegenstaande dit algemeen in zwang zijn. Zoo is *tusschenwerpsel* eene onjuiste benaming voor een woord, dat niet altijd *tusschen* twee woorden *in geworpen* wordt, wijl het zoo wel aan het begin en het einde als in het midden eens volzins voorkomt; zoo is *koffijhuis* een oneigenlijke naam voor een huis, waar meestal geheel iets anders dan koffij gedronken wordt: en toch bezigt men beide woorden algemeen.

Van uit dit oogpunt beschouwd, is nu *indrukwekkend* zeer goed te billijken, ja beter dan het nieuwbakken *indrukmakend*, wijl het gebruik niet alleen het zelve gewettigd heeft, maar ook de uitdrukkingen, *dit wekt mijnen eerbied*, *mijne verwondering*, *mijne vrees*, *mijne nieuwsgierigheid*, alsmede de woorden *eerbiedwekkend* en *ontzagwekkend*, die wel niemand zal durven vervormen in *eerbiedmakend ontzagmakend*, op welke uitdrukkingen en woorden het gene, dat de verbeteraar tegen *indruk-*

---

(1) „Wat W. hier wil zeggen, begrijpen wij niet: *eene* en *de* zijn toch geen voortzetsels! Zoo veel echter zien wij er uit, dat hij in dit geval het woord voor vrouwelijk houdt."

(2) „Het is wel vreemd, dat Weiland, anders zoo uiterst naauwkeurig hier eene zoo tastbare onwaarheid uit."

wel ruim zoo goed uitdrukken, als *ophouden*, een woord, dat verscheiden andere beteekenissen heeft." *wekkend* aanvoert, in volle toepassing is.

Bovendien schijnt *wekkend* en *wekt* in gezegde woorden en uitdrukkingen de beteekenis van *verwekken* te hebben; in *dit wekt mijnen eerbied, mijne verwondering*, enz. zoude men dan ook *wekt* door *verwekt* kunnen vervangen, doch in *eerbiedwekkend* en *ontzagwekkend* verbiedt de welluidendheid de verandering van *wekkend* in *verwekkend*, hoewel zij in *vreesverwekkend* en *toornverwekkend* uitsluitend dit laatste gedoogt.

2) *Ze*, zeer gebruikelijk voor *zij*, klinkt hier zachter en welluidender.

3) Ter vermijding van *terwijl zij de rijzweep*.

4) *Heur*, een nevenvorm van *haar*, kan en moet hier aangewend worden ter vermijding van *haar gewaad*.

U. W. F. CARLEBUR.

VOORWOORD.

Dit woord, meermalen door recensenten als een lompe germanismus veroordeeld, is niet zoo berispelijk, als men zou denken. In eene beoordeeling, welke in de Letteroefeningen van 1855, bladz. 519, voorkomt, leest men: „Slechts enkele germanismen hinderden ons, gelijk in den aanvang 't meer Hoog- dan Nederduitsche, hoogst onwelluidende „Voorwoord", in plaats van Voorberigt."

Waarin de onwelluidendheid van het woord bestaat, is ons niet bekend. Ook zien wij geen reden, om alle woorden, in welke de Hoogduitsche taal wordt nagevolgd, met den naam van germanismen te bestempelen. *Woord* toch wordt meermalen in den zin van *berigt, eenige woorden* gebezigd, zoo als blijkt uit: *Een woord aan den Lezer.* — *Voorwoord* is dus het zelfde, als voorberigt, eenige voorafgaande woorden. Het schijnt, dat men het in de latere jaren heeft gebezigd ter aanduiding van een *kort* voorberigt of voorrede.

A.

VERBETERINGEN

DER

VOORBEELDEN VAN GEBREKKIGE TAAL,

UIT GEDRUKTE WERKEN ONTLEEND,

den liefhebberen van taaloefening ter verbetering aangeboden.

(*Vervolg van bladz.* 313 *van den* 1. *jaargang.*

---

55. Ik begrijp u volkomen, lieve Rosalind, en ik zal Cyril zeggen, dat hij zich niet moet verbeelden, dat uw verblijf hier een paar dagen langer eenige verandering maakt in het antwoord, dat gij dezen morgen gegeven hebt.

55. Ik begrijp u volkomen, lieve Rosalind, en ik zal Cyril zeggen, om [1] zich toch vooral [2] niet te verbeelden, dat uw verblijf hier een paar dagen langer eenige verandering in 't antwoord maakt, hetwelk [3] gij dezen morgen hebt [4] gegeven.

[1] Om de wanluidendheid van *dat* . . . *dat* . . . *dat* zoo digt bij elkander voor te komen, meenden wij ons van deze constructie te mogen en te moeten bedienen. De duidelijkheid toch lijdt er niets bij.

[2] Dit *vooral* werd hier inzonderheid gebezigd, om geen *vijf* eenlettergrepige woorden, die bijna alle toonloos zijn, op elkander te doen volgen.

[3] *Hetwelk* verdient hier de voorkeur wegens het kort te voren gebezigde *dat.*

[4] Boven werd reeds vermeld, dat in gevallen, als dit, het gehoor moet beslissen, welke van de twee woorden het eerst behoort te staan. — *Morgen hebt gegeven* bepaalde onze keus.

56. Den volgenden morgen kwam zij vast besloten bij Rosalind, en zeide haar, dat het haar te pijnlijk viel te blijven, waar zij verdacht werd, en dat zij voelde, dat het beter was, dat zij scheidden, hoewel het haar bedroefde, hare lieve jonge meesteres te verlaten, die zij altijd zou blijven liefhebben.

56. Den volgenden morgen kwam zij met het vaste besluit [1] bij Rosalind [2] en zeide tot [3] haar: „Het [4] valt mij te pijnlijk, op een plaats [5] te blijven, waar ik verdacht word (waar men mij verdenkt), en ik gevoel [6], dat wij beter doen [7], zoo [8] wij scheiden, hoewel [9] ik mij ongaarne verwijder [10] van mijn dierbare meesteres [11], die ik steeds [12] liefhebben [13] zal.

[1] *Vast besloten* is geen Nederlandsch — het is een ergerlijke anglicismus. Zie ook 52 [1].

[2] Hier is het comma noodeloos.

[3] Het *tot* geeft hier meer kracht. Wie de gemaakte verandering mogt afkeuren, late haar weg.

[4] Ter vermijding van *dat*... *dat*... *dat*... *dat* kwam ons geen beter middel voor, dan den persoon sprekend in te voeren.

[5] Hoewel men *waar* voor *daar waar* kan gebruiken, geven wij hier aan *een plaats*, *waar* de voorkeur.

[6] Schoon het onderscheid tusschen *voelen* en *gevoelen* niet groot is, geven wij hier de voorkeur aan het laatste.

[7] Deze verandering brengt geen merkbaar verschil te weeg, doch maakt den zin welluidender: *dat het beter is* zou ook goed wezen.

[8] *Zoo* en *indien* beteekenen het zelfde: het eerste komt in de spreektaal meer voor, dan het tweede. In de volkstaal zegt men over 't algemeen *als* daarvoor.

[9] Zoo *scheiden* niet vooraf ging, zouden wij *schoon* — *ofschoon* gebezigd hebben.

[10] Deze verandering was ter bevordering van een meer vloeijenden stijl noodig: de zin komt op het zelfde neêr.

[11] *Lieve jonge meesteres* heeft in ons gehoor iets wanluidends, hetwelk door de gemaakte verandering weggenomen wordt.

[12] Dit *blijven* kan hier zonder nadeel worden gemist.

[13] *Altijd zal liefhebben* beviel ons minder dan *steeds liefhebben zal*, omdat *lief* daarin den hoofdtoon heeft.

57. Het meisje was zoo verdiept in deze gedachten, toen zij langzaam [1] haren weg langs het pad voortzette, dat glibberig was door het half ontdooide ijs, dat zij niet [2] merkte, dat mijnheer Sackville haar volgde, voor dat hij digt bij haar was.

57. Terwijl 't meisje het door 't half ontdooide ijs glibberig geworden pad langzaam volgde, was zij in deze gedachten zoo zeer verdiept, dat zij den Heer Sackville eerst achter zich bemerkte, toen hij reeds digt bij haar was (1).

[1] *Lang*zaam... *langs* zoo digt bij elkander is niet zeer welluidend. *Langs* beteekent eigenlijk eene strekking in de lengte aan de zijde van iets: *langs de rivier*, *langs den muur*, waarom het hier zou schijnen, dat het meisje *niet op* , maar *aan de zijde van* het pad voortging, hetgeen toch de bedoeling van den schrijver niet zijn kan.

[2] *Eerst*.... *toen* kan *niet*... *voor dat* zeer wel vervangen, zonder dat er de zin het minste bij lijdt.

58. Vermag men dus deze beschutting voor nadeel vrij te waren, zoo is dit niet, omdat die beschutting het maanlicht afweert, maar omdat zij het aanzienlijk warmteverlies door afstraling, dat anders de planten in zulke onbewolkte nachten als waarin de maan helder schijnen kan, ondervinden, tegengaat en verhindert.

58. Vermag men deze beschutting dus [1] voor nadeel te vrijwaren [2], zoo geschiedt [3] dit niet, omdat zij [4] het maanlicht afweert, maar omdat zij het aanmerkelijke [5] door afstraling veroorzaakte [6] warmteverlies voorkomt [7], dat anders de planten in zulke onbewolkte nachten ondervinden [8], [9] waarin de maan helder kan schijnen.

(1) Bij de verbetering van dit lamme opstel hebben wij ons groote vrijheden moeten veroorloven, ten einde er iets dragelijks en verstaanbaars van te maken. — In 24 woorden viermaal *dat* — zoo iets is te erg.

[1] Om *dus deze* te vermijden, werd het eerste hier geplaatst.

[2] In *vrijbuiten* en *vrijwaren* blijft *vrij* altijd aan het volgende woord gehecht.

[3] *Geschiedt* kwam ons hier gepaster voor.

[4] Dewijl *zij* hier geen ander woord, dan *beschutting* vertegenwoordigen kan, meenden wij het boven het substantief te moeten verkiezen.

[5] *Aanmerkelijk* drukt het denkbeeld juister uit, dan *aanzienlijk*, dewijl dit nog andere beteekenissen heeft, welke den lezer misschien een oogenblik in twijfeling konden laten.

[6] Deze verandering zal de bedoeling van den schrijver genoegzaam uitdrukken.

[7] Dit *voorkomt* (doch vooral met den klemtoon op *voor*) zal wel toereikend zijn, om het door *tegengaat en verhindert* uitgedrukte denkbeeld weêr te geven.

[8] *Ondervinden* staat hier beter op zijn plaats.

[9] *Als* kan hier zonder nadeel wegblijven.

59. Rosalind wilde niemand, wie het ook ware, verdringen, en de verzoeken van mijnheer Forester zouden mogelijk geen gehoor gevonden hebben, als zij niet ondersteund waren geworden door de stem zijner moeder van het andere einde der kamer, die Rosalind verzocht, om hare belofte te vervullen van hare geliefkoosde ballade van de *Hulsttak* te zingen, „die met den tijd van het jaar en de plaats ook overeenkomt," merkte mevrouw Forester aan, met een blik de kamer rond ziende, wier eiken houten paneelen, met loofwerk gesneden zoldering, en gothische ramen nu sterk

59. Rosalind wilde niemand hoegenaamd [1] verdringen, en aan de verzoeken van den [2] Heer [3] Forester zou welligt niet voldaan zijn [4], indien [5] ze [6] niet ondersteund waren [7] door zijn moeders [7] stem van het andere eind der kamer, die Rosalind uitnoodigde [8], om haar belofte te vervullen en [9] haar geliefkoosde ballade „*de Hulsttak*" [10] te zingen, „die ook [11] met den tijd van het jaar en met [12] de plaats overeen komt" [13], merkte Mevrouw [3] Forester aan, terwijl [14] ze met een blik de kamer rond zag [14], welker [15] eikenhouten [16] paneelen, met lofwerk [17] gesneden [18] zoldering en Gothische [19] ra-

versierd waren met kersmis-groen. | men thans [20] met kersmis-groen sterk versierd waren.

[1] *Hoegenaamd* kan het *wie het ook ware*, dat iets slepends en stijfs heeft, zeer goed vervangen.

[2] *Mijnheer* schrijft men beter in twee woorden.

[3] Men bezigt aan het begin van een woord, dat als titel dient, over 't algemeen een hoofdletter.

[4] Ter vermijding van het hoogst wanluidende *mogelijk geen gehoor gevonden hebben*. Reeds voor eene halve eeuw maakte T. O. Schilperoort aanmerking op Weiland's" „*gene gelukkige dagen zijn voorbij*."

[5] *Indien* zal hier het denkbeeld ruim zoo duidelijk voorstellen, als *dat*, waarvoor het in de plaats wordt gesteld.

[6] Wanneer *zij* geen toon heeft, verdient *ze* meestal de voorkeur.

[7] Dit *geworden* kan hier wel gemist worden, zonder dat de zin er bij lijdt.

[8] Ter mijding van *verzocht . . . vervullen*.

[9] Het *van* voor een onbepaalde wijs kan niet zorgvuldig genoeg vermeden worden. De Fransche taal geeft er ligt aanleiding toe.

[10] „*De Hulsttak*" is de titel, derhalve is *van* hier niet op zijn plaats.

[11] *Ook* staat hier beter op zijn plaats, en komt *ook over* voor.

[12] Zoo men dit voorzetsel hier wegliet, zou de zin niet zoo duidelijk wezen.

[13] De woorden *aaneen*, *bijeen*, enz. worden niet aan het werkwoord vastgehecht.

[14] Men vermijde zoo veel mogelijk de *tegenw. deelw.*, die, in gevallen als dit, ten minste in de spreektaal, onbekend zijn.

[15] Slechts den dichter en den redenaar is het geoorloofd, in voorkomende gevallen *wiens* en *wier* van zaken te bezigen.

[16] Deze twee woorden behooren verbonden te zijn. Men zou ook *eiken paneelen* kunnen schrijven, gelijk men spreekt van *eiken planken*.

[17] *Lofwerk* verdient hier naar ons inzien de voorkeur.

[18] Hiervoor zouden wij *versierd* hebben gebezigd, indien we niet voor dubbelzinnigheid gevreesd hadden.

[19] De van eigennamen afgeleide adjectieven schrijft men veelal met een hoofdletter.

[20] *Thans* is hier krachtiger, als wilde men zeggen: *op dit oogenblik*.

VOORBEELDEN VAN GEBREKKIGE TAAL,

UIT GEDRUKTE WERKEN ONTLEEND,

den liefhebberen van taaloefening ter verbetering aangeboden.

(*Vervolg van bladz.* 255.)

83. „Ik zal u wel missen, Florence," zeide mijnheer Entworth minzaam. Den laatsten avond dien zij daar doorbragt toonde haar oom dat hij haar had leeren waarderen, en ofschoon hij om der wille zijner zuster haar altijd genegen geweest was, was hij begonnen het lieve meisje ook om haar zelve wil genegen te worden.

84. „Wat is dat voor eenen schrikkelijken kerel?" vroeg ik aan eenen man, die zich in den algemeenen haard van het logement bevond.

85. Is de Föhn nu uitgewoed, dan laat hij aan den anderen [wind] het veld, die alles het onderste boven keert. Wee dengene die tusschen die beiden heen en weder geslingerd wordt.

86. Ik zag nooit eene vrouw, waarvan ik niet huiverde om aan te denken uit het oogpunt eener levensgezellin.

87. In de wereld zijn vele weduwen en wezen. Men ontmoet bij elke schrede hunne in het zwart gekleedde gedaantens.

88. „Leun op mij," zeide Rose, terwijl zij haar vriendelijk den arm aanbood; vervolgens voor har nederknielende, trok zij voorzigtig de kous uit en waschte den beledigden voet met koud water.

89. Het mag als bekend verondersteld worden, dat de Perzen de leer van Zoroaster hadden omhelsd.

90. Deze vrouwen brengen altijd iemand op zulk eene wijze tot zwijgen, niet door eene vrolijke scherts, maar door zulk eene bovennatuurlijke redenering als die van zo even. Welnu — de natuur geeft ons krachten, hun list. Elk veronderstelt dat zij best weet, wat zij doen moet. Vrouwen is een noodzakelijk kwaad; zoo wij het met hen niet lang kunnen uithouden, buiten hen kunnen wij stellig niet; ik geloof dat het gelijk staat.

91. Ik meende, dat een Hoofdbestuurder dit gewigtig werk beter dan iemand verrigten kon.

92. Ik heb opgemerkt welk groot deel der burgerij, die ver van den afgrond wonen moest, er al digter bij komt en er in wegvalt.

93. Ik heb mij bedroefd over de knellende zorgen van dezen, over de verregaande zorgeloosheid van genen en over de zonden van beiden.

94. Suez en Peluze zullen de wateren der Roode en Middellandsche zeeën vereenigd zien.

VRAGEN.

35. Is de uitdrukking, die wij onlangs ergens lazen: „*Een wijf, die aan de deur zat,*" goed te keuren?

36. Bij Huydecoper en ook bij latere schrijvers vindt men de uitdrukking: *Ruim zoo groot dan.* Is dit goed?

37. Er zijn spraakkunstenaren, die beweren, dat men niet mag schrijven: *De pen, waar ik dezen brief meê geschreven heb. Ik kan het daar niet voor doen. Wij konden het hier niet uit zien.* Zij beweren, dat men behoort te schrijven: *De pen, waarmeê ik dezen brief geschreven heb. Ik kan het daarvoor niet doen. Wij konden het hieruit niet zien.* — Hoe behoort men op goede gronden te schrijven?

LEIDDRAAD BIJ DE BEOEFENING VAN DE ZINSONTLEDING ALS VAK VAN WETENSCHAP.

(*Vervolg van bl.* 18.)

§ 10. Attributen.

1. De *attributen*, — om 't even of zij, als meer zelfstandige deelen van een zin, *prédicatief* gebezigd worden, of niet, — onderscheidt men in attributen van *hoeveelheid*, en in attributen van *hoedanigheid*. De attributen van *hoedanigheid* beteekenen òf een hoedanigheid *van aard of eigenschap*, òf een hoedanigheid *van omstandigheid* (1).

I. Attributen van hoeveelheid.

2. Een attribuut van *hoeveelheid* is een attribuut, waardoor bepaald wordt, *welk*, of *hoegroot*, een *gedeelte* men bedoelt van hetgeen beteekend wordt door de benaming van het voorwerp of van de voorwerpen, waaraan het attribuut is toegekend (2).

(1) Roorda, bl. 151 en 163.

(2) Roorda, bl. 158.

VOORBEELD.

1. *Al de jongens*	Onderw. als súbj.
2. *krijgen over drie dagen een week vacantie.*	Súbjectief gez.
1. *Al de jongens*	Onderw., waarin *de jongens* hoofdw., *al* attrib. van hoeveelheid daarvan.
2. *krijgen*	Hoofdw. van 't gez.
3. *over drie dagen*	Compl. van 2, waarin *over* hoofdw., *drie dagen* compl. daarvan, en daarin *dagen* hoofdwoord, *drie* attrib. van hoeveelheid daarvan.
4. *een week vacantie.*	Compl. van zak. óbj. van 2, waarin *vacantie* hoofdw., *een week* attrib. van hoeveelheid daarvan.

Uit dit voorbeeld blijkt, dat een attribuut van hoeveelheid benoemd wordt: 1°. door een *bijvoegelijke benaming van hoeveelheid*, als: *één, twee, drie, vier, al, alle, veel, meer, weinig, minder, eenig, sommig, menig, beide, gansch, heel, geheel, half, halve, anderhalf*, enz.; 2°. door een *zelfstandig naamwoord*, dat als benaming van *maat* of *gewigt* gebruikt wordt, als: EEN ROEDE *land*, EEN EL *katoen*, EEN POND *suiker*, GEEN DAG *rust*, EEN MAAND *tijd*, EEN JAAR *werk*, enz. (1).

AANM. Wanneer een attribuut van hoeveelheid uitgedrukt wordt door *alle* met een benaming van een *bepaalde* hoeveelheid, als: *alle beî, alle twee, alle drie*, enz., beteekent *alle* de *geheele* hoeveelheid, en *beî, twee, drie*, enz. het *bepaalde* getal, dat die *geheele* hoeveelheid inhoudt.

(1) Roorda, bl. 158.

3. Een attribuut van hoeveelheid wordt verder benoemd: 1°. door een *zamengestelde* benaming van hoeveelheid, als: EEN HALF VOET *grond*, ÉÉN EL *katoen*, TWEE EL *laken*, ÉÉN POND *boter*, ANDERHALF POND *suiker*, TWEE DERDE HOED *steenkolen*, HONDERD GULDEN *schuld*, enz.; 2°. door een *zelfstandige* benaming van een *rond* of een *onbepaald* getal, en van een *bepaalde* of een *onbepaalde* hoeveelheid, als: EEN TIENTAL *menschen*, EEN DOZIJN *lepels*, EEN HONDERD *pruimen*, DUIZENDEN *jaren*, EEN PAAR *vorken*, EEN AANTAL *menschen*, EEN MENIGTE *boomen*, EEN GEZELSCHAP *heeren*, EEN STAALTJE *zijde*, EEN KLONTJE *boter*, EEN PAK, of: EEN BUNDEL *kleêren*, EEN GLAS *wijn*, EEN HANDVOL *knikkers*, enz.; 3°. door een *voorzetsel* met een complement, als: *boeken* IN MENIGTE, *geld* IN OVERVLOED, *woorden* ZONDER TAL, *menschen* BIJ DUIZENDEN, *vruchten* BIJ MANDEN VOL, BIJ DE TWINTIG *schepen*, enz. (1); 4°. door *zoo een* of *zoo'n*, wanneer hetgeen, waaruit de hoeveelheid bestaat, onmiddellijk daarop met den *klemtoon* genoemd wordt, als: *Hij heeft zoo'n* HOOFDPIJN (2).

VOORBEELD.

1. *In een maand tijd hebben twee derde ton turf verstookt*	Súbjectief gez.
2. *de heeren alle drie.*	Onderw. als súbj.
1. *In een maand tijd*	Compl. van 2, waarin *in* hoofdw., *een maand tijd* compl. daarvan, en daarin *tijd* hoofdw., *een maand* attrib. van hoeveelheid daarvan.

(1) Roorda, bl. 80, 81, 158, 159 en 162.

(2) Zie bl. 162 van den eersten jaargang.

2. *hebben verstookt*	Hoofdw. van 't gez.
3. *de heeren*	Hoofdw. van 't ond.
4. *alle drie*	Attrib. van hoeveelheid van 3, waarin *alle* de geheele hoeveelheid benoemt, en *drie* het bepaalde getal, dat die geheele hoeveelheid inhoudt.
5. *twee derde ton turf.*	Compl. van zak. óbj. van 2, waarin *turf* hoofdwoord, *twee derde ton* attrib. van hoeveelheid daarvan, en daarin *ton* hoofdw., *twee derde* attrib. van hoeveelheid daarvan, waarin *derde* hoofdw., *twee* attribuut van hoeveelheid daarvan.

Luidde het complement van zakelijk óbject *twee derde ton*, dan was *ton* het hoofdwoord; even zoo, wanneer het luidde: *twee derde ton van die turf.* In den zin: *Ik verstook geen twee derde*, is *geen derde* het hoofdwoord.

Aanm. Opmerking verdient het verschil van beteekenis tusschen *een el* en *één el*, *een pond* en *één pond*, *een jaar* en *één jaar;* met het *lidwoord* staat bij v. *een el* niet, zoo als *één el*, in tegenstelling van *twee el*, *drie el*, enz., maar van *een half el*, *een palm*, *een duim*, *een streep*, *een roede*, *twee palm*, *twee duim*, enz., ook van het meervoud *ellen* (1). — In de zamengestelde benamingen: *twee el*, *drie pond*, *vier duim*, *vijf voet*, *zes gulden*, *alle jaar*, enz. wordt door het *enkelvoud* een aantal enkele voorwerpen, als *één geheel*, voorgesteld;

(1) Roorda, bl. 122.

het heeft dus een *collectiven* zin, en wordt daarom het *collectief* enkelvoud genoemd (1).

4. Voorbeelden van *prédicative* attributen van hoeveelheid vindt men in de volgende zinnen: *Al de suiker,* DUIZEND KILO'S, *is bedorven;* — *zijn kinderen,* VIER IN GETAL, *zijn alle even vlug;* — *zijn koeijen,* TEN GETALE VAN DERTIG, *zijn op één na aan de longziekte gestorven;* — *wij* MET ONS VIEREN *hebben er vrede meé* (2).

VOORBEELD.

1. *De geheele bemanning, vijf en vijftig koppen,*	Onderw. als óbj. súbj.
2. *is omgekomen.*	Súbjectief gez.
1. *De geheele bemanning,*	Hoofdbestanddeel van het onderw., waarin *de bemanning* hoofdw., *geheele* attrib. van hoeveelheid daarvan.
2. *vijf en vijftig koppen,*	Préd. attrib. van hoeveelheid van 1, waarin *koppen* hoofdw., *vijf en vijftig* attrib. van hoeveelheid daarvan.
3. *is omgekomen.*	Hoofdw. van 't gez.

In *onderstellende* zinnen (3) wordt de *onderstelling* ook wel door een *prédicatief* attribuut van hoeveelheid uitgedrukt, als: *Zijn kinderen,* SCHOON MAAR (4) TWEE IN GETAL, *hebben hem toch arm gemaakt;* waarin *schoon*

(1) Roorda, bl. 82 en 83.

(2) Roorda, bl. 162 en 163.

(3) Roorda, bl. 11 en 26.

(4) Zie bl. 281 en 282 van den eersten jaargang.

als *zinwijzigend complement voor de onderstellende wijs van spreken* gebezigd wordt.

5. Wanneer de voorstelling van het voorwerp, dat door een attribuut van hoeveelheid bepaald wordt, zich van zelf met die van het attribuut in de gedachten verbindt, en het attribuut zoo zonder het *hoofdwoord* genoemd wordt, zal men bij de ontleding wel doen het *hoofdwoord*, tusschen een *insluitingsteeken*, aan het attribuut toe te voegen.

VOORBEELD.

1. *Van deze zitplaatsen de meeste*	Onderw. als óbj.
2. *zijn besproken.*	Objectief gez.
1. *Van deze zitplaatsen*	Attrib. van 3, waarin *van* hoofdw., *deze zitplaatsen* compl. daarvan, en daarin *zitplaatsen* hoofdw., *deze* attrib. daarvan.
2. *zijn besproken*	Gezegde.
3. *de meeste (zitplaatsen).*	Onderw., waarin *de (zitplaatsen)* hoofdw., *meeste* attrib. van hoeveelheid daarvan.

II. Attributen van hoedanigheid van aard of eigenschap.

6. Een attribuut van *hoedanigheid van aard of eigenschap*, slechtweg *attribuut van hoedanigheid* genoemd, is een attribuut, waardoor aan een enkel of meer dan een enkel voorwerp een hoedanigheid van *aard* of *eigenschap*, als *onderscheidend kenmerk*, wordt toegekend, om

daarmeê te beteekenen, *welk* voorwerp, of *welke* voorwerpen men in *onderscheiding van andere voorwerpen* bedoelt (1).

VOORBEELD.

1. *Mijn broeder*	Onderw. als súbj.
2. *heeft verleden week, bij het afrijden van den trein, een deerlijk ongeluk gekregen.*	Súbjectief gez.
1. *Mijn broeder*	Onderwerp, waarin *broeder* hoofdw., *mijn* attrib. van hoedanigheid daarvan.
2. *heeft gekregen*	Hoofdw. van 't gez.
3. *verleden week,*	Objectief compl. van tijd van 2, waarin *week* hoofdwoord, *verleden* attrib. van hoedanigheid daarvan.
4. *bij het afrijden van den trein,*	Compl. van 2, waarin *bij* hoofdw., *het afrijden van den trein* compl. daarvan, en daarin *het afrijden* hoofdw., *van den trein* attrib. van hoedanigheid daarvan, waarin *van* hoofdw., *den trein* compl. daarvan.
5. *een deerlijk ongeluk.*	Compl. van zak. óbj. van 2, waarin *een ongeluk* hoofdw., *deerlijk* attrib. van hoedanigheid daarvan.

7. Een attribuut van hoedanigheid wordt, naar den aard van onze moedertaal, eigentlijk benoemd:

(1) Roorda, bl. 151.

1°. Door een ***bijvoeglijk naamwoord van hoedanigheid***, als: *De* LIEVE *kinderen van den* BRAVEN *tuinman hebben mij heden een* FRAAIJEN *ruiker gebragt* (1);

2°. door een bijvoeglijke benaming van *trap* of *graad*, waardoor de plaats, die iets, *in vergelijking van iets anders*, in een rij inneemt, beteekend wordt, als: *voorste, achterste, bovenste, benedenste, eerste, tweede, derde, laatste*, b. v.: *De* ZESDE *aflevering is* DEN EERSTEN *April* (2) *verschenen* (3);

3°. door een *deelwoord* of *gerundium*, dat de functie van *zegwoord* heeft afgelegd, en zoo geheel als *bijvoeglijk naamwoord van hoedanigheid* gebezigd wordt, als: *Op een nader* TE BEPALEN *uur zal ik dien* GESLEPEN *schelm wel regt zetten* (4);

4°. door een *bijvoeglijk voornaamwoord*, als: DIE *jongen heeft in den tuin van* ZIJN *vader* ZULKE *baldadigheden gepleegd, dat hij* ELKE *straf verdient;* — WELKE *dingen heeft men u van* DEZEN *jongen verteld?* — ZULK EEN, — of: ZOO'N *mensch bestaat er niet* (5).

VOORBEELDEN.

1. *Deze heerlijke perziken heeft mij gezonden*	Súbjectief gez.
2. *mijn oudste broeder.*	Onderw. als súbj.
1. *Deze heerlijke perziken*	Compl. van zak. óbj. van 2, waarin *perziken* hoofdw., *heerlijke* attrib. van hoedanigheid daarvan; *deze* attrib. van hoedanigheid van *heerlijke perziken.*

(1) Roorda, bl. 73 en 74.

(2) In dit *óbjectief complement van tijd* behoort het *lidwoord* bij het *attribuut.*

(3) Roorda, bl. 85.

(4) Roorda, bl. 98.

(5) Roorda, bl. 152.

2. *heeft gezonden*	Hoofdw. van 't gez.
3. *mij*	Compl. van pers. óbj. van 2.
4. *mijn oudste broeder.*	Onderw., waarin *broeder* hoofdw., *oudste* attrib. van hoedanigheid daarvan; *mijn* attrib. van hoedanigheid van *oudste broeder.*
1. *Deze kinderen, een allerliefst drietal,*	Onderw. als súbj.
2. *bragten mij heden twee volle manden fijne winterperen.*	Súbjectief gez.
1. *Deze kinderen,*	Hoofdbestanddeel van 't onderw., waarin *kinderen* hoofdw., *deze* attrib. van hoedanigheid daarvan.
2. *een allerliefst drietal,*	Préd. attrib. van hoeveelheid van 1, waarin *een drietal* hoofdw., *allerliefst* attrib. van hoedanigheid daarvan.
3. *bragten*	Hoofdw. van 't gez.
4. *mij*	Compl. van pers. óbj. van 3.
5. *heden*	Compl. van 3.
6. *twee volle manden*	Attrib. van hoeveelheid van 7, waarin *manden* hoofdw., *volle* attrib. van hoedanigheid daarvan; *twee* attrib. van hoeveelheid van *volle manden.*
7. *fijne winterperen.*	Hoofdbestanddeel van 't compl. van zak. óbj. van 3, waarin *winterperen* hoofdw., *fijne* attrib. van hoedanigheid daarvan.

8. Een attribuut van hoedanigheid wordt ook benoemd door een *bijvoegelijke benaming van hoeveelheid*, wanneer daarmeê een *onderscheidend kenmerk* beteekend wordt, als: *Aan den* EENEN *kant moet ik u gelijk geven; —* VELE *menschen kennen hun belang niet; — den* WEINIGEN *lust, waarmede dit werk verrigt wordt, heb ik al lang opgemerkt; — hij is afkeerig van* ALLEN *arbeid* (1).

9. Een attribuut van hoedanigheid wordt ook uitgedrukt door een *zelfstandig naamwoord*, als: PIET *Hein*, JACOB *van Heemskerk*, KONING *Lodewijk*, VADER *Willem*, MIJNHEER *Major*, SCHIPPER *Koppelstock*, BAAS *Andries*, OOM *Jan*, MEESTER *Pieter de Groot*, *Richard* LEEUWENHART., *Filips* DE GOEDE, *Hendrik* DE VOGELAAR, *de* HARLINGER *beurtman*, *een* DEVENTER *koek*, DE KEIZER *Napoleon*, DE HEER *Burgemeester*, EEN SOORT *papier*, EEN BAS *schapen*, HET MERK *suiker*, *Jan* DE KNECHT, DE STAD *Utrecht*, HET DORP *Rijswijk*, DE RIVIER *de Waal*, HET EILAND *Marken*, DE BERG *Merapi*, DE PLANEET *Mars*, HET STERREBEELD *de Maagd*, enz. Wanneer zoo *hoofdwoord* en *attribuut* beide *zelfstandige* naamwoorden zijn, kan het echter dikwijls alleen uit de bedoeling van den schrijver of van den spreker blijken, WELK woord het *hoofdwoord*, en WELK het *attribuut* is. Spreekt men van *Neef Jan*, dan kan *Neef* toch even goed gebezigd zijn, om te beteekenen, WELKE *Jan* er bedoeld wordt, als *Jan* gebezigd kan zijn om te beteekenen, WELKEN *Neef* men bedoelt; en zegt men: *De beste qualiteit aardappelen is tegenwoordig schaarsch*, dan is *aardappelen* buiten kijf het *attribuut*, ofschoon het in de zamengestelde benaming: *de beste qualiteit aardappelen*, op zich zelf genomen, het *hoofdwoord* is (2). Evenzoo is het, wan-

---

(1) Roorda, bl. 81 en 82.

(2) Roorda, bl. 153—155.

neer een *zelfstandige* benaming van *hoeveelheid* gevolgd wordt door een *zelfstandig* naamwoord, dat het voorwerp, of de voorwerpen noemt, waaruit de hoeveelheid bestaat, en beide zelfstandige naamwoorden in *denzelfden* naamval staan. In de zamengestelde benaming: *het aantal boeken*, op zich zelf genomen, is *boeken* wel het *hoofdwoord*, en *het aantal* het *attribuut* (1); maar in den zin: *Het aantal boeken schijnt u te behagen*, heeft juist het omgekeerde plaats (2).

10. Een attribuut van hoedanigheid wordt ook benoemd door een *bijwoord* met of zonder *complement*, als: *een ruiter* TE VOET, *een man* VAN KENNIS, *een hoed* MET EEN BREEDEN RAND, *goud* ZONDER SCHUIM, *pijn* IN HET HOOFD, *een reis* OVER ZEE, *de menschen* UIT DE STAD, *de dag* VAN HEDEN, *het genoegen* VAN TOEN, *een leugen* UIT NOOD, *een kerel* ALS EEN BOOM, *tijd* VAN KOMEN, *trek* NAAR ROOKEN, *lust* IN DANSEN, *gelegenheid* OM TE SCHRIJVEN, *kapitein* TER ZEE, *de jufvrouw* BOVEN, *de menschen* BENEDEN, *de school* HIER, enz. (3).

11. Een *gerundium* kan ook een attribuut van hoedanigheid benoemen, als: *ik heb de eer* TE BERIGTEN; — *hij nam de moeite* TE ZEGGEN; — *hij had de goedheid* OP TE MERKEN, enz.

12. In de tegenwoordige taal strekt het gebruik van den *tweeden* naamval zich niet verder uit, dan om daarmeê een attribuut van hoedanigheid te beteekenen (4), als: *een hoop* VOLKS, *één* ONZER, *een uur* GAANS, *weinig* GOEDS, *alles* GOEDS, *wat* GOEDS, PRAATS *genoeg* (5), MOEDERS *kind*, 'S MANS *bekwaamheid*, IEDERS *mond*, WIENS

---

(1) Zie boven, bl. 83.

(2) Roorda, bl. 158 en 159.

(3) Roorda, bl. 156.

(4) Roorda, bl. 180.

(5) Roorda, bl. 159.

huis, *het licht* DER ZON. De genitiven op *lei* en *hande*, waarin de verouderde woorden *lei* en *hande* zooveel als *kleur*, *vorm* of *hoedanigheid*, beteekenen (1); ook die met den uitgang *en* een stof beteekenen, waaruit iets bestaat, als: *gouden*, *zilveren*, *houten*, worden werkelijk als zulke attributen gebezigd, en zijn daarom voor alle verdere verbuiging onvatbaar (2).

13. Een attribuut van hoedanigheid wordt dikwijls door een ander zoodanig attribuut bepaald, als: *de* WELEDELE *heer Major*, *de* VERMAARDE *Keizer Napoleon*, *de* BEROEMDE *geschiedschrijver Hooft*, *een* SLECHT *soort papier*, DIT *merk suiker*, enz. (3). Ook kan een zelfde hoofdwoord door verschillende attributen bepaald worden.

VOORBEELD.

1. *Het huwelijk der dochter van Neef Jan met den ouden Hendrik*	Onderw. als súbj.
2. *belooft weinig goeds.*	Súbjectief gez.
1. *Het huwelijk*	Hoofdw. van 't onderw.
2. *der dochter van Neef Jan*	Attrib. van hoed. van 1, waarin *der dochter* hoofdw. *van Neef Jan* attrib. van hoedanigheid daarvan, en daarin *van* hoofdw. *Neef Jan* compl. daarvan, waarin *Jan* hoofdw., *Neef* attrib. van hoedanigheid daarvan.

(1) Teregt wordt door Dr. L. A. te Winkel, in het *Nieuw Nederlandsch Taalmagazijn*, Vierde jaargang, N°. 1, bl. 54 en 55, opgemerkt, dat, wegens de beteekenis van het verouderde LEI, *allerlei* SOORT een tautologie is.

(2) Roorda, bl. 156 en 157.

(3) Roorda, bl. 153 en 154.

3. *met den ouden Hendrik*	Attrib. van hoedanigheid van 1, waarin *met* hoofdw., *den ouden Hendrik* compl. daarvan, en daarin *Hendrik* hoofdw., *den ouden* attrib. van hoedanigheid daarvan.
4. *belooft*	Hoofdw. van 't gez.
5. *weinig goeds.*	Compl. van zak. óbj. van 4, waarin *weinig* hoofdw., *goeds* attrib. van hoedanigheid daarvan.

14. Een met ALS zamengesteld attribuut van hoedanigheid heeft een *voorwaardelijken* zin, wanneer het met den *klemtoon* wordt uitgesproken, om te beteekenen, dat het met zekere *restrictie* of *beperking* toegekend wordt, als: *'s Mans verdiensten*, ALS ONDERWIJZER, *zijn lang vergeten.* Zulk een met den klemtoon uitgesproken attribuut noemt men bij de ontleding *voorwaardelijk attribuut van hoedanigheid.* In het gebezigde voorbeeld is *als onderwijzer* zulk een attribuut van *'s mans*, dat het attribuut van *verdiensten* is (1).

15. Voorbeelden van *prédicative* attributen van hoedanigheid vindt men in de volgende zinnen: *Daar loopt een paard*, NOG MAAR DRIE JAAR OUD; — *de huizen*, DAARAAN BELENDEND, *zijn alle verbrand;* — *ieder*, WIE OOK, *heeft tegenwoordig een zwart pak;* — *vleesch*, IN DEN OVEN GEBRADEN, *vind ik niet lekker;* — *de hoofdstad van het rijk*, AMSTERDAM, *ligt aan het IJ;* — *Amsterdam*, DE HOOFDSTAD VAN HET RIJK, *ligt aan het IJ;* — *ons*, KOOPLIEDEN, *kan dat niet onverschillig zijn;* — *die sukkel*, TOT NIETS IN STAAT, *verdient wel medelijden* (2).

---

(1) Zie bl. 273 van den eersten jaargang.

(2) Roorda, bl. 152, 153, 155 en 156.

VOORBEELD.

1. *Mijn broeder, de makelaar te Amsterdam, een voortvarend man,*	Onderw. als súbj.
2. *heeft mij dadelijk geholpen.*	Súbjectief gez.
1. *Mijn broeder,*	Hoofdbestanddeel van 't onderw., waarin *broeder* hoofdw., *mijn* attrib. van hoedanigheid daarvan.
2. *de makelaar te Amsterdam,*	Préd. attrib. van hoedanigheid van 1, waarin *de makelaar* hoofdw., *te Amsterdam* attrib. van hoedanigheid daarvan.
3. *een voortvarend man,*	Préd. attrib. van hoedanigheid van 1, waarin *een man* hoofdw., *voortvarend* attrib. van hoedanigheid daarvan.
4. *heeft geholpen*	Hoofdw. van 't gez.
5. *mij*	Compl. van zak. óbj. van 4.
6. *dadelijk.*	Compl. van 4.

Een *onderstellend* prédicatief attribuut van hoedanigheid vindt men in den zin: *Dat huis,* HOEWEL WAT HOOG VAN HUUR, *zal hij niet laten loopen* (1).

16. Wanneer de voorstelling van het voorwerp, dat door een attribuut van hoedanigheid bepaald wordt, zich van zelf met die van het attribuut in de gedachten verbindt, en het attribuut zoo zonder het *hoofdwoord* genoemd wordt, zal men bij de ontleding wel doen het *hoofdwoord,* tusschen een *insluitingsteeken,* aan het attribuut toe te voegen.

(1) Zie boven, bl. 85 en 86.

VOORBEELD.

1. *Deze handschoenen*	Onderw. als súbj.
2. *zijn mijn beste niet.*	Súbjectief gez.
1. *Deze handschoenen*	Onderw., waarin *handschoenen* hoofdw., *deze* attrib. van hoedanigheid daarvan.
2. *zijn*	Hoofdw. van 't gez.
3. *mijn beste* (*handschoenen*)	Compl. van 2, waarin (*handschoenen*) hoofdw., *beste* attrib. van hoedanigheid daarvan; *mijn* attrib. van hoedanigheid van *beste* (*handschoenen*).
4. *niet.*	Zinwijzigend compl. voor de *ontkennende* wijs van spreken.

Andere voorbeelden heeft men in de zinnen: *De olifant is* HET GROOTSTE *van de landdieren; — die boeken zijn* DE MIJNE.

III. Attributen van hoedanigheid van omstandigheid.

17. Een attribuut van *hoedanigheid van omstandigheid*, slechtweg *attribuut van omstandigheid* genoemd, is een attribuut, waardoor aan een enkel of meer dan een enkel voorwerp, als *onderscheidend kenmerk*, een hoedanigheid wordt toegekend, waarin de voorwerpen, die ze geldt, voorgesteld worden zich te bevinden, zonder tot hun *wezen* te behooren (1).

18. Uit de bepaling, van de attributen van omstandigheid gegeven, volgt van zelf, dat ze benoemd moeten worden door woorden, die zulk een *onderscheidend kenmerk* van een voorwerp kunnen beteekenen, hetwelk niet

(1) Roorda, bl. 163.

tot het *wezen* van het voorwerp behoort. Zulke woorden zijn de *deelwoorden* en *gerundiën:* niet wanneer zij de functie van *zegwoorden* hebben afgelegd, en zoo logisch *bijvoegelijke naamwoorden van hoedanigheid* zijn; maar als zij die functie behouden, en dus in den waren zin van het woord *deelwoorden* en *gerundiën* zijn. Voorbeelden vindt men in de volgende zinnen: BLAFFENDE *honden bijten niet*, = honden bijten niet, terwijl zij blaffen; — GEDANE *zaken hebben geen keer*, = zaken hebben geen keer, als zij gedaan zijn; — *een nog* TE ONTVANGEN *wissel geeft ook wel crediet*, = een wissel geeft ook wel crediet, wanneer die nog te ontvangen is. Een *bijvoeglijk* naamwoord kan echter ook een attribuut van omstandigheid uitdrukken, als: *Een* BOOS *mensch moet men niet tarten*, = een mensch moet men niet tarten, terwijl hij boos is. Zelfs een *bijwoord met een bepaling* kan zulk een attribuut benoemen, als: *Een paard* OP HOL! = een hollend paard (1)!

19. Een attribuut van omstandigheid kan ook *prédicatief* gebezigd worden (2).

VOORBEELD.

1. *De man, als buskruid opvliegende*, of: *opgevlogen*,	Onderw. als súbj.
2. *greep met zijn gespierden arm een gloeijenden pook op, om aan de beleedigende taal een einde te maken.*	Súbjectief gez.
1. *De man*,	Hoofdw. van 't onderw.

(1) Roorda, bl. 163 en 164.

(2) Roorda, bl. 164.

2. *als buskruid opvliegende*, of: *opgevlogen*,	Préd. attrib. van omstandigheid, waarin *opvliegende*, of: *opgevlogen* hoofdw., *als buskruid* compl. daarvan.
3. *greep op*	Hoofdw. van 't gez.
4. *met zijn gespierden arm*	Compl. van 3, waarin *met* hoofdw., *zijn gespierden arm* compl. daarvan, en daarin *arm* hoofdw., *gespierden* attrib. van hoedanigheid daarvan; *zijn* attrib. van hoedanigheid van *gespierden arm*.
5. *een gloeijenden pook*,	Compl. van zak. óbj. van 3, waarin *een pook* hoofdw., *gloeijenden* attrib. van omstandigheid daarvan.
6. *om aan de beleedigende taal een einde te maken*.	Compl. van 3, waarin *om* hoofdw., *aan de beleedigende taal een einde te maken* compl. daarvan, waarin
a. te maken	Hoofdw.
b. aan de beleedigende taal	Compl. van *a*, waarin *aan* hoofdw., *de beleedigende taal* compl. daarvan, en daarin *de taal* hoofdw., *beleedigende* attrib. van hoedanigheid daarvan.
c. een einde.	Compl. van zak. óbj. van *a*.

Onderstellende prédicative attributen van omstandigheid vindt men in de zinnen: *De man*, SCHOON OPGEVLOGEN ALS BUSKRUID, *kwam toch spoedig tot bedaren;* — *die rok*, WAT OPGEKNAPT, *kan nog wel een jaartje*

meê (1). — Een voorbeeld, waarin een attribuut van omstandigheid zonder het *hoofdwoord* voorkomt, omdat de voorstelling van hetgeen er door uitgedrukt wordt, zich van zelf met die van het attribuut in de gedachten verbindt, levert de zin: *Op het spek gebonden katten eten evenmin, als* MUIZENDE *maauwen* (2).

REGELS VOOR DE WOORDVOEGING.

1. *Een attribuut, dat door een* zelfstandig naamwoord, *met of zonder bepaling, wordt uitgedrukt, is,* grammatisch, *òf een* genitief, *òf een* appositief (3). *Een* appositief *attribuut, dat met het hoofdwoord geen benaming uitmaakt, welke* grammatisch *die woordeenheid bezit, dat slechts één der bestanddeelen verbogen wordt, schikt zich in* naamval *naar het* hoofdwoord, *en zoo het door een zelfstandig naamwoord benoemd wordt, dat voor het mannelijk en vrouwelijk geslacht een afzonderlijken uitgang heeft, ook in* geslacht, *als:* De tijd, die weldadige HEELMEESTER van alle leed; — de maan, de gestadige GEZELLIN van de aarde. *Heeft het voorwerp, of de voorwerpen, die door het hoofdwoord benoemd worden, een eigen geslacht, dan schikt zich het attribuut daarnaar, en niet naar het grammatische, als:* Dat meisje, de grootste SNAPSTER uit de buurt. *Moet het attribuut het grammatisch geslacht van het hoofdwoord volgen, en is het hoofdwoord* onzijdig, *dan bezigt men het* mannelijke, *als:* Het ontwaakt geweten, de onverbiddelijke BESCHULDIGER, die ons overal vervolgt.

In plaats van een genitief *attribuut bezigt men een*

---

(1) Zie boven, bl. 85, 86 en 94.

(2) Zie boven, bl. 86 en 94.

(3) Roorda, bl. 153 en 157.

appositief, *wanneer het woord, waardoor het attribuut benoemd wordt, den vorm van den genitief mist, dien het behoeft, om een genitief attribuut uit te drukken, als:* Dat heeft iets GROOTSCH; — daar ziet hij niets DWAAS in.

Om de welluidendheid staat een zelfstandig naamwoord als appositief attribuut wel eens niet *in denzelfden* naamval *als het hoofdwoord, maar in den* eersten, *als:* In dit werk vindt men de zeden der Egyptenaars, DAT ZEER BESCHAAFDE VOLK der oudheid, naauwkeurig geboekt; — 's Mans verdiensten, als BURGEMEESTER, waren niet groot.

2. *De* bijvoeglijke naamwoorden, deelwoorden *en* gerundiën, *als attributen,* onmiddellijk *vóór de zelfstandige naamwoorden geplaatst, schikken zich naar die zelfstandige in* geslacht, getal *en* naamval, *tenzij het spraakgebruik, of de welluidendheid, of de logische zin, den* grondvorm *wil gebezigd hebben, als:* Hier zijn de NAGELATEN werken van een GROOT staatsman. *Evenzoo schikken zich de* bijvoeglijke voornaamwoorden, *met uitzondering van* mijn, uw, zijn, hun *en* haar, — *die altijd in den* grondvorm *gebezigd worden* (1), — *in* geslacht, getal *en* naamval, *naar de benamingen van de voorwerpen, die zij als attributen bepalen.*

Deze regel geldt ook voor de gevallen, waarin de voorstelling van hetgeen door het attribuut bepaald wordt, zich van zelf met die van het attribuut in de gedachten verbindt, en het attribuut zoo zonder het hoofdwoord *genoemd wordt.*

3. *Wat van de telwoorden geldt, dat zij, als attributen, vóór een* zelfstandig naamwoord *geplaatst,* niet *verbogen worden, dat geldt ook* eigentlijk *van de overige* bijvoeglijke *benamingen, die* oorspronkelijk *een hoeveelheid benoemen, wanneer zij als attributen van* hoeveelheid

(1) Roorda, bl. 130.

vóór zelfstandige naamwoorden staan, als: VEEL varkens maken de spoeling dun; — VEEL woorden, maar WEINIG zaken; — er liggen van daag MEER, of: MINDER schepen in de haven, dan gisteren; — AL de schepen zijn vergaan; — AL de moeite is verloren; — achteloosheid berooft van ALLE voorspoed; — dat gebrek verdooft ALLE gevoel van deugd; — hij ziet ALLE kommer geweken; — ZOOVEEL hoofden, ZOOVEEL zinnen, enz. (1).

OEFENINGEN.

1. Stille waters hebben diepe gronden.
2. De laatste deelen van dit werk staan op de onderste plank.
3. Men leest in het derde hoofdstuk van het vierde boek de volgende bijzonderheid.
4. Een wankelende gezondheid maakt de vervulling van de aangenaamste taak wel eens tot een drukkenden last.
5. Dit is een ligt te verteren kostje.
6. Dezelfde man is sedert lang een verdacht persoon.
7. Nu zal die kwade jongen toch wel leergeld geven.
8. Mijn zoons vrouw is gisteren overleden.
9. Vele kinderen lezen gaarne de roemrijke bedrijven van groote helden.
10. Zijn vader was een eenvoudig burger.
11. Ik heb de eer mij met den meesten eerbied te noemen uw dienstwilligen dienaar, Pieter Pietersen, Commissaris van het Harlinger (2) beurtveer te Amsterdam.
12. De Harlinger (2) beurtluî hebben dezen winter niet lang stil gelegen.

---

(1) Roorda, bl. 81, 82, 158—162.

(2) *Harlinger* is een *zelfst. nw.*, dat met het *hoofdwoord* een

13. Hier hangt Vader Willems beeld.
14. 's Konings Davids psalmen behooren tot de voortreffelijkste voortbrengsels der Hebreeuwsche poëzij.
15. Welk een voortreffelijk doel had de groote Grieksche wijsgeer Socrates!
16. Daar heeft men u weêr een verkeerd soort pennen in de hand gestopt.
17. Heeft Mijnheer uw Oom geen lust om den maaltijd bij te wonen?
18. Een goed ras schapen lijdt niet aan zulke gebreken.
19. Oom Pieter heeft onlangs met buurman Klaas een reisje door de provincie Groningen gedaan.
20. De kapitein ter zee hiernaast heeft zich een rijtuig op veêren aangeschaft.
21. In Ooms kelder is nog een kistje wijn voorhanden.
22. 's Vorsten goedheid heeft ieders verlangen bevredigd.
23. Wiens huis bevat zooveel schoons?
24. Men vindt daar allerlei ijzeren werktuigen.
25. Het vertrek van buurman Andries naar Parijs heeft allerhande gissingen doen ontstaan.
26. 's Mans eer, ALS BURGEMEESTER, is naar veler meening voortreffelijk gehandhaafd.
27. Hier hebt gij een boek, vol fraaije prenten.
28. De huizen, hier op het plein staande, zullen eerlang afgebroken worden.
29. De jaarwedde, aan dat ambt verbonden, is aanzienlijk.
30. Den 1[sten] December jongstleden overleed alhier in

---

zamengestelde benaming vormt, die, met en zonder *lidwoord*, grammatisch *altijd* de haar eigene woordeenheid behoudt.

den ouderdom van tachtig jaren Mevrouw de weduwe Pietersen, geboren Dekwal.

31. Zou men u, zulk een onbekwaam mensch, in zoo'n betrekking durven plaatsen?
32. Vraag het ieder, wien ook (1)!
33. Menschen zonder middelen moeten zich veel getroosten om zich het noodige levensonderhoud te verschaffen.
34. Het weêr, ofschoon niet fraai, zal hem toch niet t' huis houden.
35. Er komt Woensdag aanstaande een oud vriend van u in de stad.
36. De armste menschen zijn niet altijd de ongelukkigste.
37. Deze kleêren zijn mijn beste niet.
38. De reden van zijn vertrek was deze.
39. Wij ondergeteekenden, leden van het gezelschap Eensgezindheid, gevestigd te Westbroek, achten het voorstel van den Heer Pieter Pietersen tot verandering der bepaling, vervat in het slot der statuten van onze vereeniging, onaannemelijk.
40. In zes dagen zult gij al uw werk doen!
41. Hoeveel boeken hebt gij daar wel?
42. Ik heb zoo'n TREK naar rooken.
43. Hebt gij een oogenblik tijd om deze beide heeren te spreken?
44. Dit pakje zal wel een half pond zwaar zijn.
45. Wij hebben nog ruim twee derde hoed steenkolen in huis.
46. Voor twaalf gulden kan men geen dozijn messen met zilveren hechten koopen.
47. Heb een beetje geduld!

---

(1) *Ook*, aan een vragend voornaamwoord toegevoegd, geeft daaraan een algemeenen zin, waardoor beteekend wordt, dat *niemand* of *niets* wordt uitgesloten.

48. Er is met menig schip een lading koffij aangebragt.
49. Het aantal boeken schijnt u te behagen.
50. Een aantal reizigers hebben de boot reeds verlaten.
51. Dat is een gemaal zonder eind.
52. Al het koorn, bij de twintig last, is met den spoortrein vervoerd.
53. Kunt gij met u beiden het wel af?
54. Deze drie lieve kinderen bragten mij gisteren eenige versche eijeren.
55. Zou ik om een handvol pruimen ongehoorzaam wezen?
56. Zoudt gij zoo'n SCHELM zoo'n antwoord gegeven hebben?
57. Sedert vele jaren ga ik hem alle dag eenige uren bezoeken.
58. Hier staat een glas roode wijn.
59. Zend mij een anker Rijnschen wijn!
60. Stervende menschen zijn niet altijd bij hun kennis.
61. Houdt gij af te doene zaken voor afgedaan?
62. Een gezond mensch heeft geen geneesheer noodig.
63. Met onwillige honden is het slecht hazen vangen.
64. Één vogel in de hand verkies ik boven tien vogels in de lucht.
65. De zoon, den vader slachtende, is uit den vader te kennen.
66. De meid, het kind de handen wasschende, bezeerde het.
67. Mijn vader, aan de deur staande, zag een brandend voorwerp.
68. Mijn broeder, dadelijk toeschietende, greep de hollende paarden.
69. Baas Andries, van voornemen, *of:* voornemens, zijn rust te gaan nemen, heeft zijn werkplaats te koop gezet.

70. Gedane zaken hebben geen keer.
71. Daar noemt ge een zaak, aller aandacht waardig.
72. Zou hij, het Fransch volkomen meester, geen vertaalwerk kunnen vinden?
73. Buiten kijf zal hij, den afgebeden zegen deelachtig, zich dankbaar gedragen.
74. Deze u vereerende onderscheiding vindt algemeenen bijval.
75. Nergens ontmoette ik iemand, zoo begeerig te sterven.
76. Deze zaak, mij een gruwel, schijnt u niet te mishagen.
77. Een man, u zoo vijandig, kan ik niet beminnen.
78. De dief, zijn vervolgers ontloopen, verborg zich in een bosch.
79. Zou hij, mij ontmoetende, er naar vragen?
80. Wee mij, armen sukkel!

NB. *De zwarigheden, die de ontleding van deze zinnen oplevert, zullen in een volgend nommer opgelost worden, zoo zij aan den Uitgever tijdig* VRACHTVRIJ *kenbaar gemaakt zijn.*

NASCHRIFT.

In den regel, bl. 98 voor het *appositief attribuut* opgegeven, is geen melding gemaakt van den *casus emphaticus* (1). Om 't even toch of deze naamval bestaat, of niet, en of men dus voor: *Ik zal den lof des grooten de Ruyter's,* DIENS ONSTERFELIJKEN HELDS, *vermelden,* ook schrijven mag: *Ik zal den lof des grooten de Ruyter's,* DIEN ONSTERFELIJKEN HELD, *vermelden:* het is en blijft, zooals van Vollenhove zong,

. . . . „basterklank,
„Bij elk gemijdt, door elk gebruik veroordeelt,"

(1) Bilderdijk, *Ned. Spraakleer*, bl. 91 en 284.

den *attributiven genitief* op het *hoofdwoord* te laten volgen, wanneer dit *hoofdwoord* een *zelfstandig naamwoord* is. — Geeft de woordschikking aanleiding tot een voor het oor onweêrstaanbare hardheid, de taal leert, hoe men de betrekking van den genitief door VAN als *redewoord* (1) kan beteekenen. Men schrijve dus: *Ik zal den lof* VAN DE RUYTER, DIEN ONSTERFELIJKEN HELD, *vermelden*, — althans in proza, dat is in de *ware* taal; de poëzij heeft in menig opzigt haar eigen taal en dus ook haar eigen woordschikking.

OVER DE TROPEN.

(*Vervolg van bladz.* 25.)

§ 2. *De allegorie.*

1. De *allegorie* is een voortgezette *metaphora*, als: *Op het gebied der wetenschap moet niemand zich laten verblinden door een ligt opgetimmerd geraamte, dat even spoedig instort, als het verrezen is. Het gebouw der menschelijke kennis vordert mede vaste grondslagen, zoo men de eene verdieping na de andere wil zien verrijzen, en het leven op het geheel de kroonlijst zal plaatsen.*

2. Een voortreffelijk voorbeeld van een *allegorie* vindt men in den 80sten psalm, waar de Dichter den voormaligen bloei van den Israëlitischen staat met het toenmalig verval daarvan dus afmaalt: „Gij bragt een' „wijnstok uit Egypte over; verdreeft de heidenen, en „planttet hem; Gij hebt den grond voor hem bereid; „zoodat hij diep zijn wortelen kon schieten, en 't gan-

---

(1) Roorda, bl. 134 en 135.

„sche land (met zijne loten en afzetsels) vervulde. De „bergen wierden door zijn loof bedekt, de hoogste ce„ders door zijn ranken. Hij zond zijn loten tot de zee, „en naar d'Eufraat zijn scheuten uit. Waarom hebt „Gij zijn' tuin verwoest, dat ieder, die voorbijgaat, „hem baldadig schendt? Het boschzwijn heeft hem „omgewroet, en 't wild des velds hem afgeweid. God „der heirscharen, keer toch weder! Schouw uit den „hemel en zie! en draag nog zorg voor dezen wijn„stok (1)!"

3. Een ander niet minder voortreffelijk voorbeeld van een *allegorie*, maar van een geheel anderen aard, levert de volgende *Scheeps-praet, ten overlijden van Prins Maurits van Orange*, door Huygens in een oud-Hollandsch volksdialect gedicht:

„Mouringh, die de vrye Schepen
  Van de seven-landtsche buert
Veertigh jaren, onbegrepen,
  Onbekropen heeft gestuert;
Mouringh, die se door de baren
  Van zoo menigh tegen-tij
Voor de wind heeft leeren varen,
  All en was 't maer wind op zy;

Mouringh, Schipper sonder weer-gae,
  Die sijn' onverwinlickheit
Waer de Sonn op, waer sy neer gae,
  T' aller ooren heeft gespreit;
Mouringh, die de Zee te nauw hiel
  Voor sijn zeilen en sijn wand,
Die de vogelen te gauw viel
  All beseilden hy maer 't sand.

---

(1) Naar de vertaling van Van der Palm.

Mouringh was te koy ekropen,
En den endeloose slaep
Had sijn wacker oogh beslopen,
En hem, Leeuw, gemaeckt tot Schaep:
Reeërs en Matroosen riepen,
Och! de groote Schipper, och!
Wat sou 't schaen, of wy all sliepen,
Waeckte schipper Mouringh noch!

Schipper Mouringh, maer je leghter,
Maer je leghter platt evelt,
Stout verweerer, trots bevechter,
Bey te Zeewort en te veld.
Kijck, de takels en de touwen,
En de vlaggen en het schutt
Staen en pruylen in den rouw, en
Altemalen in den dutt.

Dutten? sprack, moy Heintgje, dutten?
Stille, Maets, een toontje min:
Dutten? wacht, dat most ick schutten,
Bin ick angders dien ick bin:
'k Hebb te langh om Noord en Zuyen
By den Baes te Roer estaen,
'k Hebb te veul gesnorr van buyen
Over deuse muts sien gaen.

'k Selt hun lichtelick soo klaeren,
Dat ick vlaggen, schutt en touw,
En de maets die met me vaeren,
Vryen sel van dutt en rouw.
Reeërs, (jouwerliefde mien ick
Die van vers op 't kusse vicht)
Wiljer an? kedaer you dien ick,
You allienich, by dit licht.

„Weeran, riepen de Matroosen,
„'t Is een man oft Mouringh waer,"
En de Reeërs die hem koosen,
„Weeran, 't is de jonge vaer."
Heintgje peurde strack an 't stuer, en
Haelde 't ancker uyt de grond,
't Scheepje ginck door 't Zee-sop schueren,
Offer Mouringh noch an stond."

Dat in deze Scheeps-praet de Reeders *'s Lands Staten;* Mouringh, *Prins Maurits van Oranje;* moy Heintgje, *Prins Frederik Hendrik*, beteekenen, zal naauwelijks behoeven aangewezen te worden.

4. Hoe twee *allegorische* voorstellingen van een *zelfde* voorval te zaam vereenigd kunnen worden, blijkt uit de *Opdragt der Nederlandsche Historiën* van Hooft aan Frederik Hendrik. Nadat de schrijver heeft opgemerkt, dat een aanzienlijk getal van uitstekende verstanden zich bezig hield met het verhaal van den Tachtigjarigen Krijg, laat hij er op volgen: „Niet vreemt: zoo wij 't zeld-„zaam beloop van 't rijzen en daalen der dingen, in „meenigherley manier, slechts ter vlucht eens bezinnen; „en hoe de hulk der vereenighde gewesten, herwaarts „en derwaarts geschupt van de worstelende winden, „eindtlijk, uit zoo grouwzaam een' zee, in deeze haaven „van tijdtlijke zaaligheit, niet zoo zeer gevoert, als ge-„worpen, schijnt: hoe de hooghstgedachte Vorst, vader „uwer Hoogheit, ten onwille eener mooghenheit, die der „Persiaansche geenszins waande te wijken, niet alleenlijk „den eersten steen van deezen staat geleit heeft, maar „dit zwaarlijvigh gebouw, ter tinne toe, opgetooghen; „laatende, daarenboven, twee zoonen achter, om 't zelve „te dekken, en de voorhooven met metaale muuren te „bevesten: alles met zoo gering een' hulpe van an-„dren, en onder 't geduurigh rammeijen des vijands,

„op 't onbestorven metselwerk." Zulk een vereeniging van allegoriën is geenszins te berispen, zoolang beiden voor onze verbeelding *genoeg gescheiden* staan.

5. Men onderscheidt de *allegoriën* in *onvermengde* en *vermengde*. Onvermengd zijn zij, als het *figuurlijke* door niets *eigentlijks* wordt afgebroken; vermengd, als het *figuurlijke* met het *eigentlijke* zich min of meer paart. Zegt men: „Hoe hevig de stormen ook loeiden, Willem van Oranje trotseerde wind en baren, wist alle klippen en banken te vermijden, en de geslingerde kiel in een veilige haven te brengen," dan is de allegorie *onvermengd; vermengd* zou ze zijn, als bij het woord *kiel* een in een onfiguurlijken zin te nemen woord gevoegd was; bijvoorbeeld als er stond: *de geslingerde kiel* VAN DEN STAAT. Evenzoo zou de allegorie *vermengd* zijn, als zij aanving: *Hoe hevig de* STAATS*stormen ook loeiden.*

6. Van *allegorischen* aard zijn:

1°. de *fabels* of *apologen*, zooals de Middennederlandsche Letterkunde er 67 bevat, in een verzameling, naar Aesopus, den vader der fabel, *Esopet* geheeten (1), en Vondel er leverde in zijn *Vorstelicke Warande der Dieren;*

2°. de *parabelen* of *gelijkenissen*, als die van den *Zaaijer* en andere dergelijke, welke men in de Evangeliën vindt;

3°. de *raadsels*, voor zoover die een zaak voorstellen door middel van een andere.

De zedeles of waarheid, die in een apoloog of parabel verborgen ligt, daaruit afleiden, is, evenals het raden van een raadsel, niets anders dan het *oplossen* van een *allegorie*.

---

(1) Dr. W. J. A. Jonckbloet, Geschiedenis der Middennederlandsche Dichtkunst, Deel II, bl. 272—280.

SPREEKT ER WEL OOIT IETS VAN ZELF?

Alwat ons *blijkt*, niet door middel van een opzettelijke nasporing der *rede*, maar door het *natuurlijk waarheids-gevoel*, het *gemeen verstand*, waardoor wij zonder eenige moeite of inspanning, zonder eenig *betoog* noodig te hebben, sommige waarheden gaaf erkennen, en menige tegenwerping, hoe fijn gesponnen ook, als van allen grond beroofd, afwijzen, — dat wordt *metaphorisch* zeer eigenaardig gezegd *van zelf te spreken*. Die uitdrukking kan dus uit de taal niet verbannen worden, zonder haar te verarmen, al is het dan ook, dat zij dikwijls zeer verkeerd gebezigd wordt. Indien alles, wat misbruikt wordt, buiten gebruik moest gesteld worden, waar zou dat heen? Met betrekking tot onze Moedertaal zou menigeen veeleer genegen zijn een lang verouderd woord of verouderde uitdrukking in het volle leven terug te roepen, dan de levende taal van haar schatten te berooven. Intusschen heeft Pope gelijk, als hij, naar de vertaling van onzen Lulofs, zingt:

„Door oude woorden zocht er menig roemgewin,
„In schrijftrant ouderwetsch, maar nieuwerwetsch van zin.
„Dat kunstig broddeltuig moog' al den domoor smaken,
„Het lokt een schamp'ren lach den wijzen op de kaken.

WAAROM DE TWEELETTERGREPIGE VORMEN VAN *EEN* NIET WEL ALS LIDWOORDEN GEBEZIGD KUNNEN WORDEN.

De *lidwoorden*, zoowel het *bepalende*, als het *onbepaalde*, zijn *toonlooze* redewoorden, die, bij zelfstandige naamwoorden gevoegd, daarmede benamingen vormen,

waarvan zij een *lid* of een *deel* uitmaken. *Hebt gij den den al gezien, dien ik in mijn tuin heb laten planten?* wordt uitgesproken, alsof er stond: *Hebt gij* D'N DÈN *al gezien,* enz.; DEN toch is als lidwoord *toonloos*, als zelfstandig naamwoord niet. *Een* en *eens* worden, als *lidwoorden*, uitgesproken als 'N en 'NS. De twee lettergrepige vormen: *eene, eener, eenen*, laten zich niet *toonloos* uitspreken. Daar nu de lidwoorden *toonlooze* woorden zijn, en de *tweelettergrepige* vormen er van niet *toonloos* uitgesproken kunnen worden, volgt daaruit van zelf, dat die vormen ook niet wel als *lidwoorden* gebezigd kunnen worden.

VERKLARING VAN EENIGE SPREEKWOORDEN.

(*Voorkomende op bl.* 303 *van den* 1. *jaargang.*)

N°. 4. De bliksem en nijd gaan de kleine huisjes voorbij, en slaan op de groote torens.

De bliksem en nijd gaan de kleine huisjes voorbij. Dat is: Geen van beide kunnen vat hebben op de woning van den eenvoudigen handwerksman of stulpbewoner, die met de zijnen het door hem verdiende brood in vrede en eensgezindheid nuttigt, die door geen hoovaardij zich laat verblinden, maar ootmoedigheid en nederigheid opneemt onder de deugden, waardoor een huisgezin gelukkig wordt, en die zich verblijdt in zijnen kring.

Zij slaan op de groote torens. Dat wil zeggen:

Zij verstokken de harten der aanzienlijken of paleisbewoners, en verdrijven de nog weinige vrede en eensgezindheid, die daar vroeger heerschte, geheel en al. Wangunst op en haat tegen elkander zijn de gevolgen van beider heerschappij; want zij maken het leven tot eene walg.

Men mag dus te regt zeggen: Een geregt van moes met vrede en rust is beter, dan een vette os, dien men elkander benijdt.

N°. 5. Vreest gij den bliksem, zoo duik.

Hoovaardij en nijd zijn verre van u geweken.

Één voorbeeld zij genoegzaam om dit spreekwoord regt te verklaren.

Indien wij eens iemand kenden, bij wien bovengenoemde ondeugden nog al diepen wortel geschoten hadden, zouden wij, zoo veel in ons vermogen is, dien mensch ontwijken en zijn gezelschap niet ligt deelen; enkel uit vreeze om ook zoo te worden.

Even zoo moeten wij alle kwade gezelschappen vermijden, en nooit die plaatsen aandoen, waar deugd en godsvrucht verbannen zijn; want ligtelijk verleiden zij ons ook.

N°. 10. Het goud komt uit de duisternis, het woont in de duisternis, en het voert menigeen naar de duisternis.

Het goud, waarop de mensch zulk een hoogen prijs stelt, komt, gelijk het spreekwoord zegt, uit de duisternis, de aarde, te voorschijn.

Het woont in de duisternis; blijvende in natuurlijken toestand zoo lang, tot 's menschen handen het ontdekken, en in kunstig bewerkte voorwerpen over de aarde heen zenden.

Het voert menigeen naar de duisternis. Welaan, dat wij dit met eenige voorbeelden verklaren.

Beschouw met mij eens den geldzuchtige, die, overvloedig met tijdelijke goederen bedeeld, echter tevredenheid mist, naar nog meer hijgt, en zoo lang zwoegt en slaaft, tot zijne krachten hem ontzinken, en hij, door dien rusteloozen gouddorst uitgeput, de duisternis te gemoet treedt, waarnaar zijn geld hem gesleept heeft.

Ga den hoogmoedige eens na, en zie, hoe hij, door zijne trotschheid, zich verheft. Velen bewijzen hem eerbied. Waarom? Om het goud, dat hen tegenlacht, en dat hij in groote menigte bezit. Zou het goud ook deze

niet naar het graf kunnen brengen? Even zoo brengt het ook den dronkaard onder de aarde, wanneer hij de kroeg tot de plaats zijner dagelijksche verkeering maakt, en er liever is dan te huis. Deze, die hij nooit moest binnen gaan, ontvangt hem, en geeft, wat hij begeert. Hoe ongelukkig is hij, die zulks doet; terwijl vrouw en kinderen weder met angstige bezorgdheid zijne tehuiskomst verbeiden. Zou dat vergift, alleen door zijn goud verkrijgbaar, hem ook niet naar de duisternis voeren?

Stille ootmoed en waarachtig berouw zijn en blijven de kenmerken van ons karakter, en het goud zal ons niet naar de duisternis kunnen brengen.

's G. N. A. BECHT.

WAT BETEEKENT *HAEGHMUDT* IN HET SNELDICHT VAN HUIGENS?

(*Geplaatst op bl.* 229 *van den* 1. *jaargang.*)

Haeghmudt, waarschijnlijk *hoeghmūdt*, het zelfde als *hogemunte*, komt in de oude muntordonnantiën dikwijls voor. Men gaf er mede te kennen eene afgekeurde, slechte, niet gangbare munt (1). „Hem" (aldus b. v. in de muntord. van hertog Georg van Saxen van omstreeks 1504, te vinden bl. 145 der Munten van Friesland, Groningen en Drenthe van den hoogleeraar P. O. v. d. Chijs) „Item, oick sal gheen gelt, van golt oder sulver, in onses genadigen Heeren lant to Freeslant gelden noch gangbare zijn, dan die munte die nu gemaect ende vortan gemaect sal werden; ende die ordinancie van den valnoeye, beholdelick die munte onses genadigen heeren des konings to Kastilien, ende alles andere gelt hij niet benoempt, sal *Hagemunte* wesen, ende niet gelden."

---

(1) *Kiliaan* op het woord *haegh-munte*.

Men mag dus te regt zeggen: Een geregt van moes met vrede en rust is beter, dan een vette os, dien men elkander benijdt.

N°. 5. Vreest gij den bliksem, zoo duik.

Hoovaardij en nijd zijn verre van u geweken.

Één voorbeeld zij genoegzaam om dit spreekwoord regt te verklaren.

Indien wij eens iemand kenden, bij wien bovengenoemde ondeugden nog al diepen wortel geschoten hadden, zouden wij, zoo veel in ons vermogen is, dien mensch ontwijken en zijn gezelschap niet ligt deelen; enkel uit vreeze om ook zoo te worden.

Even zoo moeten wij alle kwade gezelschappen vermijden, en nooit die plaatsen aandoen, waar deugd en godsvrucht verbannen zijn; want ligtelijk verleiden zij ons ook.

N°. 10. Het goud komt uit de duisternis, het woont in de duisternis, en het voert menigeen naar de duisternis.

Het goud, waarop de mensch zulk een hoogen prijs stelt, komt, gelijk het spreekwoord zegt, uit de duisternis, de aarde, te voorschijn.

Het woont in de duisternis; blijvende in natuurlijken toestand zoo lang, tot 's menschen handen het ontdekken, en in kunstig bewerkte voorwerpen over de aarde heen zenden.

Het voert menigeen naar de duisternis. Welaan, dat wij dit met eenige voorbeelden verklaren.

Beschouw met mij eens den geldzuchtige, die, overvloedig met tijdelijke goederen bedeeld, echter tevredenheid mist, naar nog meer hijgt, en zoo lang zwoegt en slaaft, tot zijne krachten hem ontzinken, en hij, door dien rusteloozen gouddorst uitgeput, de duisternis te gemoet treedt, waarnaar zijn geld hem gesleept heeft.

Ga den hoogmoedige eens na, en zie, hoe hij, door zijne trotschheid, zich verheft. Velen bewijzen hem eerbied. Waarom? Om het goud, dat hen tegenlacht, en dat hij in groote menigte bezit. Zou het goud ook deze

niet naar het graf kunnen brengen? Even zoo brengt het ook den dronkaard onder de aarde, wanneer hij de kroeg tot de plaats zijner dagelijksche verkeering maakt, en er liever is dan te huis. Deze, die hij nooit moest binnen gaan, ontvangt hem, en geeft, wat hij begeert. Hoe ongelukkig is hij, die zulks doet; terwijl vrouw en kinderen weder met angstige bezorgdheid zijne tehuiskomst verbeiden. Zou dat vergift, alleen door zijn goud verkrijgbaar, hem ook niet naar de duisternis voeren?

Stille ootmoed en waarachtig berouw zijn en blijven de kenmerken van ons karakter, en het goud zal ons niet naar de duisternis kunnen brengen.

's G. N. A. BECHT.

WAT BETEEKENT *HAEGHMUDT* IN HET SNELDICHT VAN HUIGENS?

(*Geplaatst op bl.* 229 *van den* 1. *jaargang.*)

Haeghmudt, waarschijnlijk *hoeghmūdt*, het zelfde als *hogemunte*, komt in de oude muntordonnantiën dikwijls voor. Men gaf er mede te kennen eene afgekeurde, slechte, niet gangbare munt (1). „Hem" (aldus b. v. in de muntord. van hertog Georg van Saxen van omstreeks 1504, te vinden bl. 145 der Munten van Friesland, Groningen en Drenthe van den hoogleeraar P. O. v. d. Chijs) „Item, oick sal gheen gelt, van golt oder sulver, in onses genadigen Heeren lant to Freeslant gelden noch gangbare zijn, dan die munte die nu gemaect ende vortan gemaect sal werden; ende die ordinancie van den valnoeye, beholdelick die munte onses genadigen heeren des konings to Kastilien, ende alles andere gelt hij niet benoempt, sal *Hagemunte* wesen, ende niet gelden."

---

(1) *Kiliaan* op het woord *haegh-munte*.

70. Gedane zaken hebben geen keer.
71. Daar noemt ge een zaak, aller aandacht waardig.
72. Zou hij, het Fransch volkomen meester, geen vertaalwerk kunnen vinden?
73. Buiten kijf zal hij, den afgebeden zegen deelachtig, zich dankbaar gedragen.
74. Deze u vereerende onderscheiding vindt algemeenen bijval.
75. Nergens ontmoette ik iemand, zoo begeerig te sterven.
76. Deze zaak, mij een gruwel, schijnt u niet te mishagen.
77. Een man, u zoo vijandig, kan ik niet beminnen.
78. De dief, zijn vervolgers ontloopen, verborg zich in een bosch.
79. Zou hij, mij ontmoetende, er naar vragen?
80. Wee mij, armen sukkel!

NB. *De zwarigheden, die de ontleding van deze zinnen oplevert, zullen in een volgend nommer opgelost worden, zoo zij aan den Uitgever tijdig* VRACHTVRIJ *kenbaar gemaakt zijn.*

NASCHRIFT.

In den regel, bl. 98 voor het *appositief attribuut* opgegeven, is geen melding gemaakt van den *casus emphaticus* (1). Om 't even toch of deze naamval bestaat, of niet, en of men dus voor: *Ik zal den lof des grooten de Ruyter's,* DIENS ONSTERFELIJKEN HELDS, *vermelden,* ook schrijven mag: *Ik zal den lof des grooten de Ruyter's,* DIEN ONSTERFELIJKEN HELD, *vermelden:* het is en blijft, zooals van Vollenhove zong,

. . . . „basterklank,
„Bij elk gemijdt, door elk gebruik veroordeelt,"

(1) Bilderdijk, *Ned. Spraakleer*, bl. 91 en 284.

den *attributiven genitief* op het *hoofdwoord* te laten volgen, wanneer dit *hoofdwoord* een *zelfstandig naamwoord* is. — Geeft de woordschikking aanleiding tot een voor het oor onweêrstaanbare hardheid, de taal leert, hoe men de betrekking van den genitief door VAN als *redewoord* (1) kan beteekenen. Men schrijve dus: *Ik zal den lof* VAN DE RUYTER, DIEN ONSTERFELIJKEN HELD, *vermelden*, — althans in proza, dat is in de *ware* taal; de poëzij heeft in menig opzigt haar eigen taal en dus ook haar eigen woordschikking.

OVER DE TROPEN.

(*Vervolg van bladz.* 25.)

(*Vervolg van bladz.* 25.)

§ 2. *De allegorie.*

1. De *allegorie* is een voortgezette *metaphora*, als: *Op het gebied der wetenschap moet niemand zich laten verblinden door een ligt opgetimmerd geraamte, dat even spoedig instort, als het verrezen is. Het gebouw der menschelijke kennis vordert mede vaste grondslagen, zoo men de eene verdieping na de andere wil zien verrijzen, en het leven op het geheel de kroonlijst zal plaatsen.*

2. Een voortreffelijk voorbeeld van een *allegorie* vindt men in den 80sten psalm, waar de Dichter den voormaligen bloei van den Israëlitischen staat met het toenmalig verval daarvan dus afmaalt: „Gij bragt een' „wijnstok uit Egypte over; verdreeft de heidenen, en „planttet hem; Gij hebt den grond voor hem bereid; „zoodat hij diep zijn wortelen kon schieten, en 't gan-

---

(1) Roorda, bl. 134 en 135.

der voorwerpen uit den chaotischen toestand, waarin het al zich aanvankelijk aan den zuigeling vertoont, vormt en bekomt de mensch de spraak door het voortbrengen van de spraaktoonen, hunne verbinding en articulatie. Dit alleen den mensch eigene spreken — het schreijen en in 't algemeen het onwillekeurig te kennen geven van zijn eigen toestand heeft hij met de dieren gemeen — geschiedt enkel van den mensch tot den mensch. Het individu voor zich zelf alleen zou de beelden van de voorwerpen, die de wereld aanbiedt, in zich ontvangen, doch ze niet in woorden voorwerpelijk maken of objectivéren. Dit berust op de bewuste erkenning van het menschelijke in andere wezens van de zelfde soort, en spruit alzoo uit de soortbewustheid voort. Het begin daarvan is een teeken van de in het kind ontstane beelden en van de hierdoor opgewekte zelfwerkzaamheid van de soortbewustheid. Uit de omstandigheid, dat elk individu uit hare werkzaamheid, met opzigt tot de beelden van de voorwerpen, van anderen vordert, dat zij onder de zelfde uitwendige voorwaarden de zelfde beelden hebben ontvangen of voortgebracht, — want op de enkele, zuivere receptiviteit berust dat niet, — volgt in geenen deele, dat verscheiden individuen de zelfde beelden met de zelfde klanken aanduiden: hierin openbaart zich veeleer een oorspronkelijke verscheidenheid. Ieder kind, hetwelk een natuurlijke kracht bezit, zal ter aanduiding van zinnelijke voorstellingen eigenaardige woorden vormen, voortbrengend en scheppend. Hierin openbaart zich de bijzondere gesteldheid van de individuen, en wel zoo, dat het ééne volkomen gelijk is aan het andere, maar ieder een oorspronkelijk verschillend, een origineel is, hetwelk, niettegenstaande een en de zelfde menschennatuur in alle woont, zich juist daardoor als individu vertoont, dat van ieder ander karakteristiek verschillend is. Uit dien hoofde wijken, bij goed begaafde kinderen, de eerste pogingen in het

spreken aanmerkelijk af van elkander en van de taal, die gesproken wordt door het volk of den stam, waartoe zij behooren; verstandige ouders nemen deel aan de eerste blijken, die hun lievelingen van de ontwaakte soortbewustheid geven, en het kind spreekt in deze zelf-gevondene toonen voort, tot dat het ze allengs verwisselt met die, welke het uit den mond der lieden, door welke het omgeven is, hoort en nabootst. Zonder ons in te laten met de twistvraag, of de zielsvermogens van de menschen in den oorsprong gelijk of ongelijk waren, behoeven wij slechts aan de onweêrlegbare verscheidenheid in de ligchamelijke bewerktuiging bij verschillende individuen te denken, om daarin een toereikenden grond te vinden, waardoor zich de menigvuldigheid van de eerste pogingen in het spreken laat verklaren. Doch grooter en gewigtiger is deze verscheidenheid bij kinderen, die tot verschillende stamrassen behooren, in verschillende luchtstreken en te midden van andere natuurtooneelen leven, en dus blootstaan voor verschillende indrukken, terwijl hier een inwendige en een uitwendige menigvuldigheid en verscheidenheid plaats heeft. Hieruit is de verscheidenheid van talen onder de verschillende menschenrassen, volken, stammen en familiën te verklaren.

De taal is een noodzakelijk, werktuigelijk voortbrengsel van de menschelijke natuur; en voor zoo verre zij en de inwendige natuur een en de zelfde is, zullen ook de verschillende talen gelijk aan elkander of de zelfde wezen. Gelijke oorzaken brengen gelijke werkingen voort. Doch voor zoo ver zich de verscheidenheid van de ligchamelijke wereld en van de menschelijke eigendommelijkheid uitstrekt, zoo ver zal zich ook de verscheidenheid van het algemeene voortbrengsel van beide, d. i. van de talen, uitstrekken. Dewijl deze verscheidenheden in een oneindige menigvuldigheid verschijnen, zullen wij ook, niettegenstaande bepaalde, uit de ge-

lijkheid van de bedingende oorzaken af te leiden algemeene overeenstemmingen, in het ongetelde aantal van de op deze aarde gesprokene talen, zoo wel van die, welke in vroegere tijden gesproken werden, als ook van die, welke tegenwoordig nog als levende voorkomen, een oneindige menigvuldigheid aantreffen, en twee volken zullen even zoo min de zelfde taal spreken, als twee stammen van het zelfde volk, of twee verschillende personen. Zoo de laatste tot de zelfde natie behooren en in de zelfde betrekkingen leven, zal het verschil van hun talen naar evenredigheid zeer klein wezen, ofschoon het voor ieder oor merkbaar zal blijven. Wanneer we nu vragen naar het eigenlijke doel van het spreken, dan moeten wij, volgens de boven aangenomene twee zijden van de bewustheid, een dubbel onderscheiden. De bewustheid van zich zelve wil sprekend *haar individueele, haar bijzonder eigene toestanden* voorstellen, tot de bewustheid van anderen brengen, en de soortbewustheid, de bewustheid van *mensch te zijn*, wil door de taal de voorstellingen, die zij in zich voortgebracht heeft, aan andere menschen mededeelen, opdat ook deze haar deelachtig worden. Het doel van deze laatste werkzaamheid ligt alzoo in het streven, om de verscheidenheden in het voorstellingsvermogen weg te nemen, of het beoogt de wederkeerige gelijkmaking van de gedachten. Het spreken, dat zich uit de zelfbewustheid ontwikkelt, streeft niet naar gelijkmaking, dewijl de toestanden van het *ik* niet kunnen medegedeeld worden, doordien de voorstelling daarvan op zijn hoogst een medegevoel in het andere kan verwekken; hier heerscht dus eeuwig een onverdelgbare verscheidenheid, welke slechts door de taal kan voorgesteld worden, opdat de andere ze wete; het spreken, dat zich in 't tegendeel uit de bewustheid van de menschensoort ontwikkelt, heeft een volstandige eenheid ten doel, met welker volkomene bereiking het spreken geheel zou ophouden. Hoe grooter de onge-

lijkheid in de voorstellingen en gedachten is, des te menigvuldiger zijn de prikkels tot wederzijdsche mededeeling door de taal en omgekeerd.

Het streven naar wederkeerige gelijkmaking van de gedachten onder verschillende samen verkeerende menschen strekt zich niet enkel tot de gedachten uit, maar ook tot de *taal* zelve; want de voorstellingen zullen verschillend blijven, zoo lang de uitdrukking daarvan verschillend is; er zijn geen twee woorden, die juist en zonder het minste verschil het zelfde voorstellen; uit het streven naar volmaakte eenheid van de zelfde soortbewustheid ontwikkelt zich derhalve ook het streven, om het verschil van talen bij de verschillende volken en stammen van de zelfde natie weg te nemen. Hoe menigvuldiger de wederkeerige aanrakingen en mededeelingen, hoe talrijker de gelegenheden tot onderling verkeer van de volken en stammen zijn, des te sneller en zekerder zal ook dit verschil weggenomen worden.

Hierdoor zou men ligt op het vermoeden kunnen komen, dat de verscheidenheid van talen bij de zekerheid van het gedurig toenemende verkeer gestadig verminderen, eindelijk geheel verdwijnen, en een enkele algemeene taal de algemeene eigendom van alle bewoners der aarde worden kon, hoe ver tegenwoordig dit tijdstip ook nog van ons verwijderd mogt wezen. Hoe weinig men ook twijfelen mag, dat het spreken zonder ophouden streeft, om het verschil weg te nemen, en alzoo de eenheid van spraak of taal ideaal als laatste doel moet aangemerkt worden, zoo weinig zal toch in de wezenlijkheid dit laatste, uiterste doel worden bereikt. Want het zou vooronderstellen, dat de verscheidenheden van de oorzaken, welke de taal voortbrengen, eenmaal geheel en al zullen ophouden, d. i. dat de oorspronkelijke verscheidenheid van de bewerktuiging bij de individuen, familiën, volksstammen, natiën en rassen en tevens het verschil in de uitwendige natuur verdwijnen zal. Dewijl

dit echter geenszins van de menschen afhangt, en ook volstrekt onmogelijk is, zal de menschheid even zoo min een enkele taal bekomen, als zij tot overeenstemming van allen in beschouwingen, trappen van beschaving en levensinrigtingen zal geraken. Het streven van hen, die samen verkeeren, om alle verschil te doen verdwijnen, wordt echter door deze omstandigheid in geenen deele weggenomen of veranderd.

Wanneer we derhalve stil staan bij deze zucht tot wegneming van het verschil bij de zelfde natie, welke in verschillende stammen tot aanzijn is gekomen en daarom ook de zelfde taal in verschillende tongvallen of dialecten spreekt, dan zullen wij bij voortgaande toenadering van de verschillende standen in den zelfden stam bij gelijke middelen ter vorming en gelijke betrekkingen in het leven, en bij een toenemend verkeer tusschen de verschillende stammen, het onderscheid van dialecten hoe langer hoe meer zien verdwijnen, tot zij, ten minste onder de met elkander levende deelen van de zelfde stammen, zelven verdwijnen, alhoewel zij ook bij het verkeer der leden van verschillende stammen nog voortleven. De afzonderlijke stammen van een zelfde natie zullen, tenzij een van de heerschende tongvallen door de overige wordt aangenomen, een nieuwen gemeenschappelijken voortbrengen, welke zich boven de afzonderlijke verscheidenheid verheft en als algemeene taal van den dagelijkschen omgang bij degenen, welke samen verkeeren, of bij de beschaafde klasse, den boventoon verkrijgt. Voor de Hoog- en Nederduitsche had deze ontwikkeling voornamelijk plaats in de veertiende en vijftiende eeuw, in den tijd, toen met het toenemende verkeer door de uitvinding van de drukkunst de behoefte aan een gemeenschappelijke taal door allen levendig werd gevoeld, in den tijd, toen de boom van de ontwikkeling tevens nog andere ontwikkelingsknoppen deed uitbotten, waartoe wij b. v. de hervorming moeten

tellen. Zoo kwam uit het Opperduitsche en het Nederduitsche dialect de zoogenaamde Hoogduitsche taal tot stand, welke sedert dien tijd de taal van den dagelijkschen omgang en de schrijftaal geworden is, zonder de verschillende tongvallen echter te doen verdwijnen. Deze dialecten en tongvallen, de gemeenschappelijke moeder van de algemeene Hoogduitsche taal, en de bronnen, waaruit zij wordt gevoed en verrijkt, hebben op de taal van de beschaafde klassen in de verschillende gewesten van ons door de eenheid van taal gemeenschappelijke vaderland een hoogst belangrijken invloed, en zelfs een ongeoefend oor zal aanstonds bemerken, of een Duitscher, welke spreekt, tot Noord- of tot Zuid-Duitschland behoort, ja degene, welke opmerkzaam is op deze geschillen, zal nog veel verder gaande bijzonderheden opmerken, waaruit hij tot den stam en het gewest kan besluiten, waar de spreker te huis behoort. Deze verscheidenheden bestaan zoo wel in een verschillende uitspraak van de zelfde letters, als in de menigvuldigheid der woordvormen, de modulatie, de toonplaatsing, den rhythmus, de woordvoeging en de woordkoppeling, openbaren zich derhalve in alle opzigten van de eigendommelijkheden der taal, naar de meest onderscheiden rigtingen. Zoo als ligt te begrijpen is, had deze eenheid in de spreektaal den gewigtigsten invloed op de schrijftaal, en met de eenheid van de eerste ontstond, natuurlijk allengskens en langzamerhand, de eenheid van de laatste. Tot de ontwikkeling van deze eenheid heeft Luther ongemeen veel bijgedragen, en zijn bijbelvertaling in den Opperduitschen tongval bevorderde deze ter vorming van de natie zoo ongemeen gewigtige en invloedrijke verandering in de taal en het leven op een hoogst vruchtbare en allerkrachtdadigste wijze. Van dien tijd af bezitten de Duitschers een gemeenschappelijke spreek- en schrijftaal, aan welker ontwikkeling en volmaking zij bereids drie

eeuwen gewerkt hebben en toekomstige geslachten werken zullen. Ook de spelling van de Duitsche taal heeft sedert dien tijd een zekere vastheid en overeenstemming gekregen, zonder dat een wetgevende magt of een hooggeregtshof in zaken van taalkunde zich daarmeê bemoeide. Die taal is daarom een uitvloelsel van het gezellige verkeer en van de wederzijdsche mededeeling. Dit is de oorzaak van haar onvolmaaktheid, van het gebrek aan een strenge overeenstemming tusschen de schrijf- en de spreektaal, van de ontevredenheid der denkers, wanneer zij de eischen van de taalkunde in dit opzigt overwegen, van het verschijnen eener zoo aanzienlijke menigte van proeven, om het zigtbare met het gehoorde overeen te doen stemmen, maar ook tevens van den afkeer, om alle eenzijdige voorslagen en nieuwigheden aan te nemen en in te voeren. Met de bij ieder, die met een levendig gevoel tot de Duitsche natie behoort, onuitwischbaar levende bewustheid met opzigt tot de eenheid van het geheele volk, niettegenstaande alle uitwendige gescheidenheid en afzondering, paart zich de neiging, om aan den door de werkzaamheid van de natie verworven gemeenschappelijken eigendom van de zelfde schrijftaal, niettegenstaande de overtuiging van haar gebrekkigheid in een wetenschappelijk opzigt, aan het van de vaderen overgeërfde vast te houden, opdat de eenheid van de Duitsche taal, welke bestaat meer in de overeenstemming van de geschrevene dan van de gesprokene taal, meer in datgene, wat in de ruimte vastheid gekregen heeft, dan in datgene, wat in den tijd wegvloeit, nimmer verdwijne en het wederzijdsche verstaan niet gestoord worde.

Van dien tijd af dagteekent het onderwijs in de Duitsche taal op de scholen, waar de jeugd van de natie haar ontwikkeling en vorming erlangt, en sedert wordt dit onderwijs met het volkomenste regt als een gedeelte van de algemeene vorming voor de ge-

heele Duitsche jeugd aangemerkt: want degene, welke de taal niet behoorlijk leert schrijven en vlug spreken, ontbeert daardoor niet enkel het gewigtigste middel tot den omgang met de beschaafde lieden van de natie en de deelneming aan de kostbaarste voortbrengselen van de edelsten onder zijn volk, gelijk hij die in de schatten van de letterkunde bezit; maar hij is ook het genot der heerlijkste geestproducten van zijn volk niet deelachtig geworden, heeft daarom de hoogte van de beschaving, die zich in het bezit van uitstekende bedrevenheid in de taal openbaart, niet kunnen bereiken, en moet zich daardoor alleen reeds tot een mindere betrekking in het leven veroordeeld zien. Het aannemen van de taal toont in het kind, dat zich boven het volksdialect van zijn geboorteplaats verheft, een werkdadig streven naar ontwikkeling en beschaving, en wie ze goed leert spreken en schrijven, heeft een aanmerkelijken graad van uitwendige beschaving en inwendige veredeling bereikt. Hierom mag en zal het taalonderwijs uit geen enkele school immer weêr verdwijnen, die op menschenontwikkeling en op de vorming van een nationalen geest aanspraak wil maken.

Ingevolge de bovenstaande voorstelling rusten tweeërlei verpligtingen op de beschaafde lieden van de natie, die hun aandacht op de taal vestigen en zich als organen van de verdere ontwikkeling der natie met opzigt tot de voortgaande ontwikkeling van de taal in een grooteren of kleineren kring door wetenschap en onderwijs beschouwen: vooreerst om de moedertaal hoe langer hoe dieper en grondiger te bestudéren, ten tweede om de methode van het taalonderwijs tot een hooger trap van volmaaktheid te brengen.

De beoefening van de moedertaal, om haar gansche wezen in al zijn omvang zoo veel mogelijk te leeren kennen, heeft op een dubbelen weg plaats, namelijk door historisch onderzoek, of op wetenschapplijk systemati-

schen weg. De eerste dringt in de oude gedenkstukken van den taalgeest bij de Duitsche natie en spoort de bronnen na, onderzoekt de verschillende tongvallen en dialecten, ontbloot de wortels van den taalstam, toont den gang van de ontwikkeling en van de vorming der taal door het verloop van alle tijden heen tot op den tegenwoordigen oogenblik, en verlustigt het oog van den geest eindelijk door de voorstelling van de opbrengst der schatten van het gansche inwendige leven der natie. Indien het beweren van Becker waar is, dat de taal slechts zoo lang levend blijft en een inwendig bestaan mogelijk maakt, als zich de natie nog in de verste afleidingen de beteekenis van de wortels herinnert, zoo dat zij in 't gevoel ten minste naklinkt, dan wordt de taal inzonderheid door het opsporen van de taalwortels en hun oorspronkelijke beteekenis levend gehouden. De hierdoor voortgebrachte kennis verzekert, door het openbaren van den ontwikkelingsgang, het vermijden van alle eenzijdigheid en tegen den geest der taal aandruischende nieuwigheden en voert den zich hoe langer hoe meer ontwikkelenden geest van de natie — waaraan natuurlijk ook de taal deel heeft, weshalve zij nimmer een afgescheiden, onveranderlijk geheel zal worden — nieuwe, vruchtbare bestanddeelen en wortelkiemen aan, waaruit nieuwe gewassen kunnen gekweekt worden; zij opent de in overoude tijden ontgonnen mijnaderen en brengt de aldaar verborgen schatten aan het licht, om daaruit voor het dagelijksche verkeer gangbare munt en voor de pracht van de feesten goud en zilver te verkrijgen. Het resultaat en de laatste uitkomsten van dit historisch onderzoek zal een verstandige rangschikking en inrigting van de verworvene schatten zijn, door afzondering van het ongelijke en samenvoeging van het gelijkaardige, om niet enkel den oorspronkelijken toestand van den historischen ontwikkelingsgang, maar ook den trap van de volmaking bloot te leggen, welke de taal tot op den

huidigen dag bereikt heeft. Het historische onderzoek zal uit dien hoofde met het bijzondere en het bijzonderste aanvangen en met een systematisch overzigt van het geheel eindigen. Op een zoodanige wijs leidt de historische taalstudie dus eindelijk tot een systematische voorstelling.

Deze kan intusschen ook nog op een anderen weg verkregen worden, en men heeft dit reeds meermalen beproefd. Men kan namelijk, wijl de taal een voortbrengsel van den menschelijken geest is, en de vormen van zijn denken en streven in haar afgedrukt zullen wezen, van uit haar, d. i. op den grondslag van een psychologisch, logisch en wijsbegeerig stelsel, tot opbouw van de taalkunde bijdragen, terwijl men daarbij of van een bepaald, vreemd of eigen, wijsgeerig stelsel, welks ganschen omvang men zich zoo goed mogelijk eigen heeft gemaakt, of volgens algemeene overeenkomst zekere opbrengst der wijsbegeerte uitgaat, en in de taal de vormen en de wetten aanwijst, die zich door de gewone en wetenschappelijke bewustheid ontwikkelen. Het onaangename en gevaarlijke, hetwelk deze proef van een samenstelling der taal naar gronden en wetten *a priori*, niet alleen bij een algemeene, maar vooral bij een bijzondere taal moet aankleven, behoeft niet uitvoerig te worden aangewezen. De gebreken en de dwalingen van een bepaald wijsgeerig stelsel zullen zich door het taalstelsel hier voortplanten, en hoe verder het zich van den wortel verwijdert, des te feilbaarder zal men de stellingen, des te ongerijmder de beschouwingen zien worden. Onze letterkunde levert hiervan de sprekendste bewijzen op. Daarom hebben zich de nieuwere taalvorschers bij het behandelen van de taalkunde of enkel aan de algemeene onbedriegelijke uitkomsten van de logica en de psychologie gehouden, of de taal als een historisch verschijnsel aangemerkt, en het denkende verstand enkel en alleen gebruikt, voor een duidelijke en klare

schikking in de voorhandene verscheidenheid te brengen, of zij hebben beproefd, om op het einde van het historische onderzoek den gang om te keeren, om uit de aan het hoofd geplaatste algemeene stellingen, die bij gene als het laatste voor den dag kwamen, het minder algemeene, het concrete en het afzonderlijke te ontwikkelen.

Om nu de regte *leerwijze bij het onderrigt in de moedertaal* in algemeene trekken te schetsen of te vinden, behoeven wij ons slechts te herinneren, in welke betrekking zich de knaap tot de moedertaal bevindt. Met het eerste ontwaken van zijn bewustzijn uit de dierlijke stompzinnigheid en bewusteloosheid en met de uiteenzetting van de als een chaos hem omringende wereld in afzonderlijke partijen of beelden, heeft hij de spraak voortgebracht en door nabootsing ontwikkeld. Daardoor is zij de eigendom geworden van zijn geest. Deze denkt en leeft in haar; zij is niet zijn uitwendig bezit, dat hij vervreemden kan, dat hij opnemen of ter zijde leggen kan; maar zij is met en in hem. Zonder ons te dezer plaatse in te laten met de twistvraag, of de mensch in staat is, om zonder klank of woord tot klare voorstellingen te komen, zoo veel is intusschen zeker, dat de goed bewerktuigde mensch voorstelling en woord altoos gelijktijdig vindt, dat gene de bewustheid van dit te voorschijn roept, dat beide in elkander overgaan. De dingen, welke hij zich voorstelt, roepen onwillekeurig de woorden, met welke de dingen aangeduid worden, de woorden de voorstellingen van de dingen voor den geest. Deze eenheid of identiteit van de voorstellingen en van de woorden leeft in den geest van ieder kind, wanneer het de school betreedt. Het onderwijs in de moedertaal moet daarom de taal niet beschouwen als iets, hetwelk aan den geest vreemd, maar als iets, hetwelk daaraan eigen is, en slechts de bewustheid leiden naar de verrigtingen, welke de denkende geest in de donkere bewustheid uit-

voert. Het positieve geven, het uitwendig aanleeren, het inprenten van taalvormen en taalregelen kan dierhalve bij een doelmatig, d. i. natuurlijk, onderwijs in de moedertaal geenszins in aanmerking komen; maar in 't tegendeel het opzoeken der vormen, welke de geest reeds magtig is, en het bewuste begrijpen van de regelen en wetten, naar welke zijn denken in de taal geschiedt. In één woord: de natuurlijke methode zal den analytischen, niet den synthetischen weg inslaan.

Doch wijl iedere leerwijze zich aan den ontwikkelingsgang van de menschelijke natuur aansluiten en tevens uit de stof, die zij behandelt, de wetten ontleenen, ook op de verschillende oogmerken van de vorming door het maatschappelijke leven acht geven moet, zal het noodig wezen, dat wij de zaak eenigszins verder uiteen zetten. Wij denken daarom aan de behoeften en de oogmerken van het aanvankelijke en het hoogere onderwijs in de moedertaal. Beide hebben den in algemeene trekken ontworpen gang van het onderrigt samen gemeen: de moedertaal is altijd gegeven, zij ligt in den geest, is zijn eigendom, en daarom is de leerwijze overal de zelfde, nergens uitgaande van het algemeene, abstracte, het stelsel, maar overal met het afzonderlijke, concrete, de bewustheid omtrent het naast bij gelegene aanvangende en van daar tot het algemeene en het algemeenste opklimmende. Deze leerwijze noemen wij de *aanvankelijke* (elementaire) in tegenstelling van de wetenschappelijke, die om deze reden of geheel uit het gebied van het taalonderwijs op alle scholen zonder onderscheid moet verbannen worden, of enkel bij het einde van den geheelen cursus of van afzonderlijke hoofdafdeelingen gebezigd mag worden. Deze aanvankelijke leerwijze splitst zich echter, volgens de beide trappen van het onderwijs, den lageren en den hoogeren, in twee afdeelingen, welke met het twaalfde tot het veertiende jaar van den leerling in elkander overgaan. De lagere school heeft

slechts met het benedenste, eerste taalonderwijs te doen, om die reden spreken wij daarvan het eerst. De eenige gronden, welke te dien opzigte gesteld kunnen worden, zijn, dat de leerling gedurende al den tijd, wanneer hij de school bezoekt, vóór zijn twaalfde of veertiende jaar, zich den inhoud van de taalvormen, voor zoo verre de begrippen en gedachten van het gewone leven die bevatten, en de taalvormen zelven, in die mate eigen make, als tot een duidelijk verstaan en tot een geregelde vaardigheid in het denken, spreken en schrijven gevorderd wordt. Het onderwijs vangt overal aan bij het bekende, bij de aan den leerling bekende vormen, en oefent hem in de juiste kennis van hetgeen hij bezit, en in de vlugge aanwending, opdat hij alles, wat hij spreekt, klaar en juist leere kennen en denken, en wat hij schrijft, overeenkomstig de regelen van de taal ter neder stelle. Hoogere bedoelingen heeft de aanvankelijke methode op den trap van het lagere onderwijs niet. De leerling moet tot het denken over de taalvormen slechts in zoo verre aanleiding bekomen, als tot het juiste verstaan en het vaardige kunnen vereischt wordt. Beide deze punten staan altijd op den voorgrond.

Meer eischt de aanvankelijke methode van het verdere onderwijs op de hoogere burgerscholen en op de gymnasiën. Zij blijft haar analytischen gang bij het onderwijs getrouw, doch streeft naar een grondiger, dieper kennen van datgene, wat de leerling op de lagere scholen weet. Men kan zeggen: wanneer de laatste *in* de taal moet denken, zoo moeten de leerlingen op de genoemde hoogere scholen *over* de taal denken. Indien bij het eerste onderwijs het enkel te doen is om voorbeelden te noemen, opdat een leerling een naamval juist leere gebruiken, en zich bij de werkwoorden in de wijzen niet vergisse, zoo moet de leerling, die verder ontwikkeld zal worden, de begrippen, welke door deze taalvormen worden voorgesteld, leeren vinden, en hunne betrekking

tot de denkvormen en tot de werkzaamheden van den geest in het algemeen leeren inzien. Doch ook dit moet niet plaats hebben op den weg der mededeeling en der aan het hoofd gestelde, uit wijsgeerige beginselen afgeleide regelen, maar uit bestaande voorbeelden en daadzaken zelven, overeenkomstig de eischen van de elementaire leerwijze. Terwijl dus de vlugheid in de juiste, vaardige aanwending bij voortduring en overal op den voorgrond staat, wordt de taal en al, wat daar betrekking op heeft, een voorwerp van onderzoek en navorsching, om het duidelijke kennen van haar regelmatigheid naar bepaalde wetten in den grootst mogelijken omvang te ontwikkelen, zoo dat op het einde van het schoolonderwijs daaruit een wetenschappelijk gerangschikte verzameling van alle uitkomsten en resultaten voortvloeit. Dit resultaat moet de elementaire methode slechts mogelijk maken, niet tot stand brengen. Zij heeft daarmede haar taak volbracht, en maakt thans voor die methode plaats, welke wetenschappelijk, d. i. construérend, te werk gaat; wij noemen haar de *constructieve*, die op den hoogsten trap van het schoolonderwijs gevolgd kan worden. Zij stelt de uitkomsten samen, die bij de elementaire methode gevonden worden, brengt al het bijzondere tot de algemeene oogpunten, tot regelen en wetten, geeft hoogste beginselen op, en leidt, in een omgekeerden gang met den vroegeren, daaruit de minder algemeene, en zoo verder de afzonderlijke verschijnselen af, en brengt op die wijze het wetenschappelijke taalstelsel voort. Indien ook gedurende het aanwenden van de elementaire methode of van den analytischen leergang hier en daar de omgekeerde leerwijze, d. i. de construérende of de synthetische, wordt gevolgd, geschiedt dit slechts in enkele gevallen en bij wijze van uitzondering, of als een voorbereiding tot de latere leerwijze; voor het overige houdt men beide gescheiden en vermengt of vereenigt ze niet met elkander. Dit is evenwel in onder-

scheidene en ten deele zelfs voortreffelijke werken over dit onderwerp geschied, ofschoon zelden met een gelukkig gevolg. Dewijl de elementaire methode van het bijzondere uitgaat en tot het algemeene opklimt, beantwoordt zij alleen aan den ontwikkelingsgang van den geest en tevens aan de betrekking van den geest tot de moedertaal, die alreede zijn eigendom geworden is; de construérende methode daarentegen bevredigt op de hoogere trappen van d'ontwikkeling de aldaar ontwakende behoefte van den geest aan een wetenschappelijke schikking van het menigvuldige, ter verbinding in de eenheid van de bewustheid.

In alles, wat tot dus verre gezegd is, wordt natuurlijk enkel de *moedertaal* bedoeld. Voor *vreemde* talen is de methodische wetgeving gansch anders. Ofschoon het buiten het voornaamste doel van dit opstel ligt, daarover breed uit te wijden, gelooven wij intusschen, dat een nadere, hoewel slechts oppervlakkige beschouwing van deze betrekking eenig licht zal verspreiden over het onderwijs in de moedertaal, waarom wij te dien aanzien het eene en andere in het midden zullen brengen.

Wij hebben reeds aangemerkt, dat voorstelling en aanduiding in de moedertaal overal ineen vloeijen. Wanneer de voorstelling iets ligchamelijks betreft, dan is de voorstelling ook steeds gelijktijdig met het woord, zoo als omgekeerd het woord de voorstelling van het voorwerp te weeg brengt. Geheel anders is het gesteld met de woorden van een vreemde taal, die we nog niet verstaan. Tusschen haar en de voorwerpen, die zij aanduiden, of de voorstelling van deze voorwerpen, komen altijd de woorden van de moedertaal, welke de voorwerpen te kennen geven, en vormen de verbinding van de voorwerpen met de vreemde woorden. Het woord van de moedertaal, dat het voorwerp aanduidt, bekleedt, om een beeld van Socrates in een Platonische samenspraak te gebruiken, de plaats van den middelsten der

ijzeren ringen, waarvan de eerste het voorwerp en de derde het woord van de vreemde taal is. Al verkrijgt men ook ten laatste, wanneer men zich een vreemde taal volkomen eigen heeft gemaakt, een zoodanige vlugheid, dat men bij de vreemde woorden onmiddellijk de voorwerpen voor den geest heeft, of zelfs zonder behulp van de moedertaal in de vreemde taal denkt, zoo kan dit echter nooit het geval zijn bij dengenen, welke een vreemde taal begint te leeren, of daarin slechts middelmatige vorderingen heeft gemaakt. Hieruit volgt, dat een buitenlandsche taal door de moedertaal, slechts door hare tusschenkomst, geleerd kan worden. Gesteld, dat men een kind gedurende de schooljaren onder een vreemde natie bracht, waar het slechts in de bij haar gebruikelijke taal hoort spreken, zal het kind onwillekeurig het vreemde woord overbrengen tot de hem bekende en eigene woorden in de moedertaal, welke de dingen uitdrukken, dewijl de voorstellingen van de dingen en van de woorden, die ze uitdrukken, een en de zelfde zijn; indien men zich dus bij het onderwijzen van de vreemde taal niet van de moedertaal bediende, zou men het kind tot den levenstrap van een zuigeling terug brengen en het een blinde navolging opdringen. De woorden van de moedertaal roepen bij den mensch de dingen onmiddellijk, die van de vreemde taal altijd slechts middellijk voor den geest.

Daaruit ontwikkelt zich het tweede verschil tusschen het leeren van de moedertaal en van een vreemde taal. De eerste leert de mensch, eer de klare ontwikkeling van de zelfbewustheid plaats heeft, en het verstaan van de taal en de bewustheid van zich zelven gaan hand aan hand. Zoo lang het kind zich als een zaak voor den anderen aanziet, en zich dus op diens standpunt plaatst, zoo lang mist het het woord, dat zijn persoonlijkheid aanduidt; het verkrijgt, vat en gebruikt het op het oogenblik, wanneer de zelfbewustheid, de juiste onderscheiding tusschen het *ik* en *gij*, bij hetzelve ontstaat.

Ontwikkeling van de zelfbewustheid en van de taal gaan daarom altijd samen.

Niet alzoo is het bij 't verkrijgen van de vreemde taal. De zelfbewustheid heeft veel vroeger den trap van klaarheid bereikt, en het kind ontwikkelt zich nu met klare bewustheid; niet blind novolgend neemt het de vreemde woorden aan, maar verlangt, naar de verschillende trappen van zijn ontwikkeling, het verstaan der woorden. Wanneer wij over 't algemeen de vorming van de menschen naar de graden van hun helderder of donkerder bewustheid afmeten, en wanneer het onze taak is, om bij alle geestvormend onderwijs de ontwikkeling van de bewustheid zoo veel mogelijk te bevorderen, dan mogen wij de behoefte van het kind, om het buiten hetzelve liggende vreemde aan het reeds klaar en duidelijk bevatte te verbinden, het onbekende door het bekende te verstaan en hierdoor het meester te worden, geenszins uit het oog verliezen of verwaarloozen; maar alle onderwijs, ook dat tot het aanleeren van een vreemde taal, moet de klare bewustheid aanspreken en in het werk stellen. De moedertaal heeft het kind vóór de ontwikkeling en trapswijze met hare ontwikkeling geleerd, de vreemde taal moet het bij ontwaakte bewustheid en gedurig verstaan, doch geenszins op den weg van de blinde navolging leeren. Wat de afzonderlijke woorden in de moedertaal, hun vormingen en veranderingen beteekenen, heeft het onmiddellijk met het vatten van de betrekkingen der dingen in den kring van zijn voorstelling geleerd; de woorden en vormen in de vreemde taal kan en moet het enkel door de tusschenkomst van de moedertaal leeren. Hieruit volgt natuurlijk, dat de moedertaal, en over 't algemeen haar wezen en haar vormen, tot de duidelijke bewustheid van het kind moet gekomen zijn, eer het volgens de gronden van een natuurlijke en doelmatige leerwijze door het schoolonderwijs tot het aanleeren van een vreemde taal kan en mag overgaan.

Wanneer nu overeenkomstig het boven medegedeelde het aanvankelijk onderwijs in de moedertaal op den laagsten trap van het schoolonderwijs ten doel heeft, om den leerling met haar vormen bekend te maken, en dit over 't algemeen niet wel vóór het twaalfde jaar tot stand gebracht kan wezen, dan blijkt hieruit verder, dat vóór dien ouderdom het onderwijs in een vreemde taal niet wel slagen kan. Het is een onloochenbare wet van de ontwikkeling en dus ook van iedere natuurlijke leerwijze, dat het onbekende slechts door het bekende verkregen en daardoor een eigendom van den geest wordt. Prent men het kind dus een vreemden, buitenlandschen woordvorm in, voor dat het den woordvorm kent, welke in de moedertaal daaraan beantwoordt, dan ontbreekt, om mij zoo eens uit te drukken, het handvatsel, waaraan het vreemde kan vastgehouden worden, en een blind aannemen, enkel door het geheugen, van de onbekende ledige vormen is onvermijdelijk, en de onderwijzer tot een geesteloos leeren gedwongen.

Wij stellen daarom als algemeenen regel het beginnen met het leeren van een vreemde taal aan het einde van een aanvankelijk onderwijs, dat geen leerling mag onthouden worden, dewijl het zich aan de ontwikkeling van de menschelijke natuur aansluit, hetzij de leerling slechts een lagere school bezocht, of eene inrigting, die ook voor hooger onderwijs zorgt. Voor dat het onderwijs in een vreemde taal begint, moeten de afzonderlijke vormen van de moedertaal beschouwd, hun beteekenis verklaard en duidelijk begrepen zijn, en een samenstelling van de verwante vormen en een overzigt van het geheel zijn noodig. Te dien einde wordt aan het slot van het aanvankelijk onderwijs in een *beknopt* overzigt de samenstellende, rangschikkende en afleidende constructieve methode gebezigd, overeenkomstig haar *omvattend* gebruik op het einde van het geheele taalonderwijs in de school over het algemeen, zoo dat zij daar alle diepere weten-

schappelijke inzigten en resultaten buiten het spel laat, maar alleen datgene binnen haar bereik tracht te brengen, wat door het aanvankelijk onderwijs op den laagsten trap in der daad tot stand is gebracht. Het is ook enkel daarom te billijken, dat leerboeken, welke zich onmiddellijk bij den eersten trap van het onderwijs bepaalden, aan het slot van hun leercursus een beknopt overzigt geven, hetwelk de wetenschappelijke voorstelling nadert, gedeeltelijk om daardoor een grondslag voor het onderwijs in vreemde talen te leggen, gedeeltelijk om een aanleiding te geven tot den volgenden of tweeden cursus van hooger aanvankelijk onderwijs.

Een vreemde taal moet in den eigenlijken zin van het woord *geleerd* worden; dit is het geval *niet* met de moedertaal, in den eigenlijken zin van het woord; want de leerling kan ze spreken, eer hij op de school komt; en al spreekt hij ook maar den een of anderen tongval van de moedertaal onzuiver, zoo behoeft hij zich slechts de niet zeer aanmerkelijke afwijkingen van de dialecten in de algemeene eigen te maken, hetgeen nu zeker geleerd moet worden. De hoofdzaak bij de moedertaal is het verstaan van haar; dit is het hoofddoel bij het leeren op de school. Het goed spreken en schrijven zijn gevolgen van het goed verstaan: dit is een volstrekte voorwaarde van gene. Tot het verstaan van een taal behoort in der daad de naauwkeurige kennis van de woorden, de woordvormen en de spraakvormen. Woorden verstaat men of door de afleiding uit een onmiddellijk duidelijken wortel, of onmiddellijk door het gebruik, de woordvormen door het vatten van de tegenstelling der stam- en afleidingsbegrippen en der betrekkingen van deze tot gene, de spraakvormen door het kennen van de wijzen (*modi*), naamvallen, voorzetsels en voegwoorden, kortom van alle taalvormen, die betrekkingen aanduiden. Dit verstaan van de taal wordt op den trap van het elementaire onderwijs onmiddellijk

uit enkele voorbeelden en volzinnen geleerd, die, met oordeel gekozen, namelijk het leeren kennen van de afleidingsbegrippen uit het wortelbegrip gemakkelijk moeten maken. Wij zien hieruit, dat, gelijk spreken en denken één zijn, ook spraakvorming en verstandsvorming hand aan hand gaan. Het taalonderwijs moet niet enkel tot denkoefeningen worden aangewend, het behoort overal zelf eigenlijke denkoefening te wezen. Door een geestontwikkelend taalonderwijs leert de leerling eerst het vatten van begrippen en betrekkingen, welke in de taal gelegen zijn, d. i. hij leert de taal verstaan. Ten tweede, daar de geest zelf op de taal, zijn voortbrengsel, onmiddellijk zijn stempel drukt, en haar zijn natuur mededeelt, zoo komen de wetten van het denken tot bewustheid bij den leerling. Ten derde behoudt hij daardoor de vatbaarheid, om elk ander onderwijs, elk boek beter te verstaan, dewijl hij thans niet langer met den vorm te kampen heeft, doch zijn opmerkzaamheid hoofdzakelijk op den inhoud rigten kan. Eindelijk ten vierde wordt hij geschikt, om zelf naauwkeurig en vlug te spreken en te schrijven.

Wanneer we nu de onbetwistbare methodische grondstelling, welke verlangt, dat het onbekende en vreemde aan het bekende gehecht worde, op het leeren van vreemde talen toepassen, dan volgt, dat die methode, om ze te onderwijzen, met deze grondstelling overeen zou komen, welke van de moedertaal tot de vreemde taal overvoerde, deze door gene verklaarde en van het bekende der eigene taal het gebied der vreemde taal poogde te bereiken. Men zou alzoo het aanleeren van de vreemde taal met het overbrengen en overzetten van de woorden en volzinnen der moedertaal in de vreemde beginnen en daarmede zoo lang voortgaan, tot de leerling een zekere mate van vlugheid in het spreken en schrijven van de vreemde taal verkregen had. Men kan niet ontkennen, dat deze methode, om elke vreemde taal

aan te leeren, de natuurlijkste is; en in der daad dat elke levende taal, in welke de onderwijzer levendig doorgedrongen is en welke hij volkomen in zijn magt heeft, aldus op de kortste en vruchtbaarste wijze geleerd wordt, gelijk wij aan Fransche en Engelsche gouvernantes en taalmeesters in de huizen der voorname lieden bespeuren. De Duitsche zegging wordt in de vreemde overgebracht; nu bedient men zich van deze, tot zij ons eigen geworden is, en zoo verovert men van lieverlede het gansche gebied van de vreemde taal, om haar voortbrengselen dan omgekeerd in de moedertaal te kunnen overbrengen. Bij het aanleeren van de doode vreemde talen heerscht het omgekeerde gebruik; men begint met woorden en volzinnen van de vreemde taal, om, dewijl men dit als gemakkelijker aanziet, dan het omgekeerde, het vreemde in de moedertaal te leeren overbrengen. In natuurlijkheid moet deze algemeen gewordene leerwijze bij de eerst beschrevene blijkbaar achterliggen. Dat men ze heeft aangenomen en ingevoerd, laat zich verklaren uit de omstandigheid, dat de onderwijzer de doode taal niet vlot spreken kan, dewijl hij ze niet volkomen in zijn magt heeft, hetgeen wij, juist omdat ze niet meer gesproken wordt, ook voor onmogelijk houden. Hierin vindt de oude methode bij het leeren van doode talen alzoo een volkomen regtvaardiging. Deze klinken niet meer in levende toonen uit den mond van volken, die in haar denken; zij leven niet meer als gesproken talen, d. i. zij leven in 't geheel niet meer; van haar bestaan nog enkel zigtbare overblijfselen, de afdrukseels van de woorden en gedachten, doch niet deze zelven in haar onmiddellijkheid en waarheid, slechts weêrkaatsingen hiervan; het zijn woorden-herbariën, gelijk men herbariën van de natuurvoortbrengselen uit het plantenrijk heeft aangelegd; de overblijfselen, die tot ons gekomen zijn, vormen geenszins een bewegelijk golvenden oceaan, maar eene ijszee,

welker deelen naar vaste steenklompen gelijken, die wel door zeer bekwame menschen, door het licht van den geest en door de warmte van een levendige verbeelding ten deele ontdooid en in een vloeistof veranderd worden kan, doch nimmer een levenwekkende oceaan wordt, dewijl de stroomen van den volksgeest daaraan ontbreken, en de beweegkrachten van sterke elementaire geesten, die tot het organismus van de natuur behooren, niet op hem werken, waarom hij steeds een doode zee blijft, die in haar schoot geen teelkracht verbergt en welker oevers enkel met doode steenen bedekt zijn. Hoe weinig het slechts den meest omvattenden geest gelukt, uit herbariën de levende natuur in de volheid van haar voortbrengselen en in haar scheppende kracht te begrijpen, even zoo min is het mogelijk, uit woordenherbariën en uit hun doode overblijfselen den verdwenen geest van een taal te voorschijn te tooveren en te doen verschijnen, zoo dat hij, in plaats van een schim of geraamte, als levende geest taal en antwoord geeft, en zich als oorspronkelijk wezen in zijn natuurkracht op nieuw openbaart. Juist omdat een doode taal slechts in haar zigtbare overblijfselen voor ons ligt, moet zij ook door 't gezigt worden opgenomen en geleerd, terwijl een levende taal in 't tegendeel van uit den sprekenden mond den onmiddellijk spraakvattenden zin van 't gehoor treft. Juist hierom is het leeren van een doode taal uit haar schriftelijke overblijfselen op die wijze noodig; het vreemde woord en de vreemde vorm wordt aan het oog voorgesteld en den leerling gegeven, en de vertaling in de moedertaal er bij gevoegd. Maar ook hier erkennen wij de volstrekte noodzakelijkheid, dat, in geval het enkel om leeren met bewustheid en verstand zal te doen wezen, vooraf de inhoud en de vormen van de moedertaal geleerd en begrepen moeten zijn, om het onbekende en onbegrepene door het bekende en begrepene in den geest te prenten; heeft dit geen plaats,

dan ontstaat de noodzakelijkheid, om twee vreemde vormen en talen, de doode buitenlandsche en de onbekende binnenlandsche, ter zelfder tijd te leeren, hetgeen de methode echter nimmer goed keuren en billijken kan. Want deze verlangt den geest van den leerling op elken trap slechts met een enkele zaak bezig te houden, niet op den zelfden trap en in den zelfden tijd veel ongelijkaardigs of alles te gelijk te behandelen, dewijl hierdoor noodzakelijk onduidelijkheid en verwarring moet ontstaan. Wanneer zich de leerling dus b. v. bij het leeren van de werkwoorden in de Latijnsche taal de beteekenis van de uitgangen *o*, *as*, *at*, enz. met verstand eigen zal maken, dan moet hij vooraf de beteekenis van de uitgangen in de moedertaal begrepen hebben. Hieruit blijkt intusschen gelijktijdig de hooge waarde van het leeren eener vreemde taal, om de moedertaal goed te leeren verstaan, dewijl de gelijkaardige vormen een vergelijking van verschillende vormen voor gelijksoortige of gelijke voorstellingen en betrekkingen mogelijk maken, waardoor de leerling noodzakelijk tot algemeene beschouwingen omtrent de moedertaal zelve komt, daar men toch een zaak nooit door een afzonderlijke beschouwing, maar door haar betrekking op andere en door vergelijking met verwante ten volle leert kennen.

Nadat wij in het bovenstaande de algemeene grondstelling, om van het concrete tot het abstracte voort te gaan, ook op het taalonderwijs toegepast en het als noodzakelijk voorgesteld hebben, zou het mogelijk zijn kunnen, dat men onze zienswijze verkeerd begreep of daaruit valsche gevolgtrekkingen afleidde. Om dit voor te komen, mogen wij hier een uitgebreide aanmerking niet achterwege laten.

Over 't algemeen beschouwt men de tegenstelling van abstract en concreet als van de zelfde beteekenis met algemeen en bijzonder. Dat er tusschen beide begripsverschillen geen gelijkheid plaats heeft, zal aanstonds duidelijk worden voor dengenen, welke bedenkt, dat op het gebied van het concrete het onderscheid tusschen het algemeene en het bijzondere wederkeert, zonder dat het abstracte hier eigenlijk in aanmerking komt. Wanneer wij nu bij alle onderwijs, op alle trappen van de vorming zonder eenige uitzondering, het concrete als het begin, het abstracte als het einde van het onderwijs verlangen, willen wij zulks niet verstaan hebben, alsof men overal met het meest bepaalde beginnen en van daar tot het minder bijzondere of meer algemeene overgaan moest; maar wij verlangen enkel, dat het concrete, hier nog onverschillig, of het een concreet afzonderlijk, of een concreet bijzonder, of een concreet algemeen is, overal den grondslag van het onderwijs zal geven. Dit stellen wij daarom ook voor het taalonderwijs vast. Voor dit echter verlangen wij nu meer bijzonder: dat in het gebied van het concrete in den regel de beschouwing van het concrete algemeene de onderscheiding van het bijzondere moet vooraf gaan, zoo een naauwkeurige onderscheiding van alle hoofdzaken en een gelukkig oriëntéren van den leerling, van den beginne af, door het gansche onderwijs zal plaats hebben. Om voorbeelden te noemen: wij verlangen alzoo, dat het begrijpen der verschillende beteekenissen van het object het begrijpen van het object in 't algemeen, als van de betrekking eener zaak tot een daad, vooraf ga, en dat vervolgens eerst de samenstellende en aanvullende betrekking en in de laatste eerst de daarin gelegene verscheidenheden met opzigt tot zaak en persoon en rigtingen, en in de eerste het verschil ten aanzien van tijd en plaats, wijze, oorzaak en werking onderscheiden worden. Zoo leeren wij eerst het wezen van het predicaat in het algemeen, na-

tuurlijk steeds uit voorbeelden, dus op 't gebied van het concrete, kennen, gaan daarop tot de bijzondere soorten en vormen van het predicaat over, als van de algemeene beschouwing des attribuuts tot zijn verschillende vormen. Diensvolgens staan wij eerst stil bij het predicaat, het attribuut en het object in 't algemeen, eer wij de verschillende vormen daarvan behandelen. Hiermede verbinden wij naderhand de verschillende bepalingen, tusschenzinnen, enz., eerst in het algemeen, en later met naauwkeurige onderscheiding van de afzonderlijke soorten en verscheidenheden. Indien zich de leerling niet in de oneindige menigte van vormen en onderscheidingen verliezen zal, dan moet hem door de beschouwing van het algemeene altijd eerst de eenheid gegeven zijn, waaraan hij de veelheid verbindt, en hij moet van den aanvang af worden gewend, om het bijzondere als iets algemeens met een bepaald begripsverschil te denken, en de ondergeschikte, verwante bijzonderheden te onderscheiden. Het taalonderwijs is daarom volmaakt gelijk aan de manier, die men bij het onderwijs in de natuurlijke historie volgt. In de eerste plaats beschouwen wij met den leerling een afzonderlijke hem voorgelegde plant in het algemeen naar haar hoofddeelen: wortel, stam, takken, bladeren en bloesems; dan gaan wij over tot de verscheidenheden in de hoofddeelen, en beschouwen nu de afzonderlijke deelen en verrigtingen in elk hoofdorgaan, om daardoor allengs tot een voortgaand duidelijke kennis van de plant in de verbinding van haar organen en in de verrigtingen van de afzonderlijke deelen te komen; we zouden echter geheel verkeerd handelen, zoo wij de verklaring van den bloesem in het algemeen door de werkingen van de meeldraden, en deze door de verklaring van de meelzakjes en het stuifmeel wilden vooraf laten gaan. Of, om uit het gebied van de plantkunde een nog treffender voorbeeld te geven, willen wij ons houden aan de, ofschoon nog

geenszins algemeen erkende, echter alleen juiste manier van haar onderwijs. Deze bestaat in het voortgaan van het concrete tot het abstracte, van de aanschouwing tot het begrip, dus van de afzonderlijke planten tot de soorten, van de soorten tot de geslachten, van de geslachten tot de familiën, enz. Doch men zou deze grondstelling geheel verkeerd verstaan, indien men met de vooronderstelling der onderscheidene soorten van het zelfde geslacht beginnen wilde; want het onderscheid is veel fijner, ligt veel dieper en is minder gemakkelijk op te merken, dan het onderscheid tusschen geheel verschillende geslachten, dan het onderscheid tusschen verschillende familiën en orden. Met deze algemeenste, grofste onderscheidingen begint men derhalve, en gaat van die over tot de fijnere onderscheidingen, gelijk men ook in de dierkunde eerst het onderscheid tusschen zoogdieren en vogelen leert kennen en veel later tot de verschillen in de soorten van de katten of vinken overgaat.

Deze volgorde, welke in het gebied van de natuurkunde aangenomen is, moet ook bij het taalonderwijs plaats vinden. Ongetwijfeld heeft zich ook de taal zelve in deze rigting ontwikkeld. Het ontstaan van een samengestelden volzin werd zeker door den enkelvoudigen, het ontleden van afzonderlijke begripsverschillen in de verdere verbindingen en ondergeschikte soorten door de onderscheiding van algemeene verschillen vooraf gegaan, volmaakt overeenkomstig de ontwikkeling van een gewas, welks deelen zich uit een bepaalde beslotene eenheid en gedurig verder gaande verschillen ontwikkelen, doch alles op den grond van het concrete en nergens van een vooraf gegeven abstracten regel, maar overal uitgaande van de onmiddellijke levendige aanschouwing. Deze vormt de eenheid van de beschouwing, van welke alles uitgaan moet. Ze bestaat in het onmiddellijke opnemen van een gedachte; zij is dus een inwendige aan-

schouwing, d. i. eene naauwkeurige onderscheiding der gedachte en der voorstellingen van het woord en den volzin, die uiterlijk, in uitwendige aanschouwingen opgenomen worden. Van deze inwendige aanschouwingen gaat alle klaarheid in 't begrijpen van de taalvormen, even als ieder taalonderzoek zelf, uit; want deze berust op de vormen van de woorden en volzinnen met de daarin gelegene voorstellingen en gedachten. Van deze gaat men over tot het verklaren en begrijpen van de in haar tot eenheid verbonden voorstellingen en begrippen, daarna tot hun onderlinge betrekkingen, en overeenkomstig deze inwendige betrekkingen tot de daaraan beantwoordende uitwendige, den volzin in het algemeen, de afzonderlijke woorden van den volzin, de veranderingen, verbuigingen, wijzen van voorstelling, enz. In één woord, het bijzondere kan door den leerling eerst dan gevat en verstaan worden, wanneer het algemeene, waaronder het begrepen is, door hem is gevat en hij het bijzondere als iets algemeens op een bepaalde wijze voorgesteld denkt. De tegenstellingen, die elkander toelichten, zoo als bij voorbeeld de inwendige van persoon en zaak, begrip en betrekking, ding en werking, en de daaraan beantwoordende grammaticale komen alzoo niet in den aanvang op den voorgrond, maar zij ontwikkelen zich van lieverlede bij een trapswijzen voortgang uit de eenheid. Dat later een terugleiding van het bijzondere tot het algemeene, van de veelheid tot de eenheid, dus van de relatieve, niet absolute tegenstellingen, tot de haar insluitende neutralisérende eenheid van den volzin en de gedachte plaats heeft, zal geen uitvoerige ontwikkeling behoeven.

Doch het is blijkbaar, dat er tot het begrijpen ten minste van de meeste dezer betrekkingen, van de verscheidenheden en de soorten van betrekkingen, van de beteekenis van de uitgangen of veranderingen en wijzen *(modi)*, ja reeds tot de scherpe onderscheiding der ge-

dachte van haar ligchamelijke verschijning in den volzin, een rijpheid van verstand gevorderd wordt, die we bij de leerlingen op onze lagere scholen niet onderstellen kunnen. Wij verbannen deze strenge methode van het taalonderwijs daarom ook uit de lagere school naar het gebied van den middeltrap der hoogere school, waar de overgang tot een latere samenstelling zal plaats hebben van datgene, wat het vroegere afgezonderd en als brokwerk heeft opgeleverd. Gelijktijdig laten wij hem een begin maken met het leeren van vreemde talen. Boven verlangen wij de aanschouwing van de gedachtè en haar onderscheiding van den volzin. Beide zijn echter voor de gewone bewustheid een en de zelfde. Het kind valt daarom de onderscheiding van beide lang niet gemakkelijk, en het leert de zaak dan eerst duidelijk begrijpen, wanneer het zoo ver gekomen is, dat het leert de zelfde gedachte, ofschoon ook met een geringe schakéring of verandering, op onderscheidene wijzen uit te drukken, doch nog meer, wanneer dit in onderscheiden talen geschiedt. Wanneer derhalve met het bovengemelde taalonderwijs te gelijk het onderwijs in een vreemde taal begint, dan wordt het eene door het andere op een nuttige wijze gemakkelijk gemaakt.

De constructieve of wetenschappelijke methode, welke op het einde van het taalonderwijs aanvangt, kan een dubbelen weg inslaan:

of zij gaat van het zuivere denken en zijn vormen, in het stelsel van Kant en zijn leerlingen van de categoriën, of van algemeene bovennatuurlijke oordeelen uit en tot het onderzoek van de daaraan beantwoordende taalvormen over;

of zij stelt de in de wetenschappelijke bewustheid tot dus verre uit de taal voortgebrachte algemeene oordeelen en grondbeginselen aan het hoofd, om al het menigvuldige in trapswijzen voortgang daaraan ondergeschikt te maken.

De eerste methode zou de streng wetenschappelijke, zuiver synthetische, de andere de op oorspronkelijk empirismus en abstractie berustende empirisch-wetenschappelijke zijn; gene de eischen van de wetenschap in den uitgestrektsten zin van het woord bevredigen, deze echter haar in zekerheid en juistheid verre overtreffen. Beide echter vormen een *theorie*. Theorie is ontwikkeling en verklaring van feiten uit grondbeginselen en algemeene wetten. De kennis van de feiten wordt altijd en overal uit de waarneming of door proeven verkregen, de kennis van de algemeene wetten en grondbeginselen door nadenken en beschouwing. De verklaring van gene uit deze geschiedt door analogie en gevolgtrekking. Tot onfeilbare uitkomsten brengt, zoo als bekend is, de analogie nooit, maar enkel de gevolgtrekking als de eenig zekere wijze van besluiten uit het bijzondere tot het algemeene (regressief). En hiermede hebben wij, gelijk wij vertrouwen, van een anderen kant onze bovengemelde stelling, dat het taalonderwijs de achteruitgaande of analytische methode behoort te volgen, als juist aangetoond. De echte methode onthoudt zich vooraf overal van het voorbarig systematiséren en afleiden uit algemeene grondbeginselen, en zij verwijst de progressieve manier naar het einde van de onderzoekende methode, welke van de door ervaring verkregene feiten uitgaat.

M.

OVER DE ONJUISTHEID DER SPELLING VAN SOMMIGE WOORDEN IN DE NEDERLANDSCHE TAAL.

(Vervolg van bl. 39.)

V.

39.) Arren.

Hoe en wanneer men er toe gekomen is, om in de geschrevene zoo wel als in de gesprokene taal *arren* in plaats van *narren* te bezigen, is ons tot dus verre niet gebleken en moeijelijk te raden. In allen gevalle is de weglating der *n* hoogst belagchelijk en verdient geene navolging, dewijl het woord zonder de *n* geen beteekenis heeft. Het woord toch is *narren*, „als afkomstig," zegt Weiland, „van de narrenbellen, die men daarbij nog ge„bruikt, en van de narrenkappen, die men oudtijds „daarbij plagt te gebruiken."

Voor eenige maanden las men in een van onze voortreffelijkste maandwerken in een stukje, dat ten titel voerde: „Schaatsrijden:"

„Als gij er nevens koffijhuizen, galanterie-kraampjes, „tentjes met versnaperingen, en wat dies meer zij, prik„sleden met kleine jongens, ijssleden van allerlei kali„ber, narrensleden (de tegenwoordige spreektrant, af„keerig van al wat naar dwaasheid zweemt, wil *arren*„*sleden* dat niets beteekent), arrensleden dan van de

„grilligste vormen, met versierde paarden, zonderling „uitgedoste koetsiers, en bibberende heeren en dames „in de schulp of ter wederzijde van het voertuig, met „paarsgekleurde wangen en een halven bontwinkel om „de leden, ijsschuitjes met volle zeilen, ja wat al niet „kondet aan schouwen?

40.) Spinazie.

Aldus gespeld vindt men den naam van dit moeskruid bij Siegenbeek en Weiland. Bij Bilderdijk leest men: „*Spinagie*, gelijk men gewoonlijk schrijft; beter „*spinaadje*, 't Latijnsche *spinacia*."

Het komt ons voor, dat geen van deze spellingen aan de uitspraak beantwoordt, dewijl het woord altijd *spinnazie (spin-na-zie* en niet *spi-na-zie)* uitgesproken wordt. Men zal dus wèl doen, ook *spinnazie* te schrijven.

41.) Behebt.

Waarom dit woord *behebt*, en niet, zoo als het volgens de regelmaat behoort, *behebt* wordt geschreven, komt ons onbegrijpelijk voor. Als het voor een zelfklinker staat, zal bij een goede uitspraak de laatste letter steeds als *d* luiden. Bij v. *beheb-d-is*, en niet: *beheb-t-is*. Men schrijve dus *behebd*.

42.) Syring.

Weiland laat ons tusschen *syring*, *siring* en *sering* de keus. Daar hij echter naar *syring* verwijst, schijnt die spelling boven de andere zijn goedkeuring weg te dragen. Bilderdijk heeft enkel *siringe*, en voegt er bij: „Waarschijnlijk het Ital. ceringa, d. i. waschverwige. Zoo dat het eigenlijk tot de witte bloem behoore, niet tot de paarsblaauwe." Wij voor ons zouden *sering* ver-

kiezen, dewijl deze spelling het best aan de gewone uitspraak beantwoordt.

43.) Gezamenlijk.

Dit woord schreef men vroeger meermalen *gezamentlijk*, even als sommigen nog tegenwoordig *eigentlijk*, *opentlijk*, *wezentlijk*, enz. schrijven. Deze schrijfwijze gaf aanleiding, dat onkundigen het woord *gezamèntlijk* uitspraken. In Weiland's woordenboek leest men daaromtrent: „Sommigen spellen en schrijven *gezamentlijk*, en spreken het uit *gezamèntlijk:* beide is aftekeuren."

Tegenwoordig schrijft men in navolging van Weiland over 't algemeen *gezamenlijk*. Doch is deze spelling juist? Wij twijfelen er aan. Het wortelwoord *zamen*, dat nog bij Hooft voorkomt, doch thans verouderd is, neemt met weglating van de *n* (1) en voorvoeging van *ge* den uitgang *lijk* achter zich, zoo dat wij van meening zijn, dat *gezamelijk*, hetwelk bij enkele schrijvers gevonden wordt, de eenige goede spelling is (2).

44.) Arnhemmer, haarlemmer.

Na een toonlooze lettergreep wordt een medeklinker nooit verdubbeld, zoo als blijken kan uit: *bodemerij*, *troetelen*, *bedelen*, *wapperen*, *redenen*, *hennepen* (3). Het is daarom moeijelijk te verklaren, hoe men er toe gekomen is, om de opgegevene woorden en andere gelijksoortige met *mm* te schrijven in plaats van *Arnhemer*

(1) Slechts de eenlettergrepige werkwoorden *doen*, *staan* en *zien* behouden voor den uitgang *lijk* de *n*, als: *doenlijk*, *onweêrstaanlijk*, *aanzienlijk*.

(2) Ook *namelijk* werd vroeger dikwijls *namentlijk* geschreven.

(3) Na lettergrepen met den halven toon, inzonderheid na *ik*, heeft de verdubbeling soms plaats, als: *leeuwerikken*, *pezerikken*.

en *Haarlemer*. De dubbele medeklinker zou ligt aanleiding kunnen geven, dat een onkundige den klemtoon op de tweede lettergreep plaatste en *Arnhèmmer* en *Haarlèmmer* zeide.

45.) Telken male.

Men leest in de laatste jaren gedurig, en zelfs bij goede schrijvers, *telken male*. Zou een onkundige niet vermoeden, dat er een woord *telk* of *telke* bestond? Bij Weiland leest men als verklaring van het bijwoord *telkens*: „zamengesteld uit *te* en *elkens*. Te elken male." Dit *te elken male* is tot *t' elken male* samengetrokken, zoo als het behoort geschreven te worden.

46.) Vallei.

Onlangs vonden wij dit woord in een uitmuntend geschreven werk *valei* gespeld. Deze schrijfwijze zouden wij boven de gebruikelijke verkiezen, dewijl *valei* beter met de uitspraak overeen komt, dan *vallei*.

47.) Pastorij.

Voor eenige dagen lazen wij in een goed geschreven werk *pastorie*, strijdig met Weiland, die *pastorij* spelt. De gewone uitspraak pleit voor *pastorie*, waarom wij meenen deze spelling te moeten aanbevelen.

I.

VERBETERINGEN

DER

VOORBEELDEN VAN GEBREKKIGE TAAL,

UIT GEDRUKTE WERKEN ONTLEEND,

den liefhebberen van taaloefening ter verbetering aangeboden.

(*Vervolg van bladz.* 78.)

---

60. Zoo Lord Desmond zoo goed wil zijn, zijne redenen op te geven, waarom hij de weekdienst niet goedkeurt, zal ik, hoop ik, niet onovertuigbaar zijn, maar voor als nog beken ik, dat ik meen, dat een uur, dat aan het een of ander nutteloos werk wordt besteed,

60. Zoo Lord Desmond de goedheid wil hebben [1], de redenen op te geven, waarom hij de weekdienst afkeurt [2], zal ik, naar ik hoop [3], voor overtuiging niet onvatbaar zijn [4]; doch [5] voor het tegenwoordige moet ik het nog als mijn meening verklaren [6], dat een uur,

[1] Ter vermijding van het *zoo ... zoo* en *zijn ... zijne*. Voor het laatste *zijne* kan *de*, naar onze wijze van zien, gevoegelijk in de plaats treden.

[2] Ter wegneming van *niet goedkeurt... niet onovertuigbaar.*

[3] *Zal ik*, *hoop ik* ... afschuwelijk!

[4] *Onovertuigbaar* moest hier wijken, omdat *onvatbaar voor overtuiging* ons beter beviel.

[5] *Doch* drukt de tegenstelling beter uit dan *maar*.

[6] Hoe wanluidend, om niet te zeggen hoe onverstaanbaar, is dit *dat* ... *dat* ... *dat* ... *dat!*

minder nut doet, dan dat men den zelfden tijd in de kerk doorbrengt.

hetwelk aan eenig nutteloos werk besteed wordt, minder nut sticht, dan het doorbrengen van denzelfden tijd in de kerk.

61. Hun gesprek werd nu gestoord door het opstaan van mevrouw Forester, die zeide, dat zij vond, dat de lucht er uitzag naar eenen sneeuwstorm, en dat zij zich wezenlijk moest haasten, om t'huis te zijn, eer die kwam.

61. Hun gesprek werd thans [1] gestoord door het opstaan van Mevrouw [2] Forester, welke [3] zeide: „Ik vind, [4] dat de lucht een sneeuwstorm voorspelt, [5] en dat wij ons wezenlijk moeten haasten, om t' huis te zijn, eer hij [6] komt."

[1] *Thans* beviel ons hier beter, dan *nu.*—Ieder zijn meug!

[2] Als titel met een hoofdletter.

[3] *Welke* verdient hier, naar ons inzien, de voorkeur boven *die*, al ware het enkel om *die*, zei*de* te vermijden.

[4] Deze constructie verhindert *dat......dat*, hetgeen zeer stuitend is.

[5] *Naar iets uitzien* is, in allen gevalle, dubbelzinnig.

[6] Wij zien hier geen reden, om het aanwijzende *die* te gebruiken in plaats van het persoonlijke *hij*.

62. Het teekenboek doorbladerende werd Roze op eens getroffen door eene schets in waterverw.

62. Bij [1] het doorbladeren van het teekenboek werd Rose op eens getroffen door een [2] schets in waterverf [3].

[1] Op deze wijze kan men de tegenwoordige deelwoorden veelal vermijden.

[2] Volgens het stelsel van niet-verbuiging, dat meer en meer veld wint.

[3] Wij verkiezen hier *verf*, dat, ten minste in de gesprokene taal, veel gebruikelijker is, dan *verw*.

63. Johan was de vreugd van 't gezin en de troost

63. Johan was de vreugde [1] van 't gezin en de troost

[1] Veel eenlettergrepige woorden na elkander is onweluidend.

zijner moeder, toen zij in het gedrag van haren oudsten zoon smartelijk gewond werd, wiens dood zij sinds eenigen tijd te droeviger betreurde.

van[2] zijn moeder, toen zij smartelijk werd gewond[3] in 't[4] gedrag van haar oudsten zoon, wiens dood zij sedert[5] eenigen tijd te droeviger betreurde.

[2] Deze verbogene tweede naamval na een samengestelden is in strijd met de welluidendheid. Men schrijve: „*De vreugd des gezins en de troost zijner moeder,*" of liever en beter: „*De vreugde van 't gezin en de troost van zijn moeder.*"

[3] Deze omzetting brengt het betrekk. *wiens* bij zijn antecedent, waarop het zoo digt mogelijk behoort te volgen.

[4] De verandering *het* in *'t* kwam ons hier welluidender voor.

[5] *Sedert* beviel ons als een gebruikelijker woord, dan *sinds*, hier ter plaatse beter.

64. De cultuur van den tabak is een belangrijken tak van onzen landbouw, verlevendigt den handel in tabak en het vertier onzer groote koopsteden en geeft de fabriekmatige behandeling er van aan duizende handen werk.

64. De cultuur[1] van den tabak is een belangrijke[2] tak van onzen landbouw[3]. Zij verlevendigt den handel in tabak en het vertier van onze groote koopsteden[4], en[5] de fabriekmatige behandeling daarvan geeft aan duizenden[6] handen werk.

[1] Voor *cultuur van den tabak* kan men ook *tabaksteelt* bezigen.

[2] *Tak* staat in den 1. nv., dus moet de *n* van *belangrijken* weggelaten worden.

[3] *Akkerbouw* zou ook goed zijn.

[4] Hier behoort eene comma te staan.

[5] Het onderwerp behoort hier voor het werkwoord te staan.

[6] Velen schrijven het merrvoud van *honderd* en *duizend* ten onregte *honderde* en *duizende.* Beide worden in zulke gevallen als zelfst. naamw. gebruikt.

65. Kon men de men-

65. Kon men de[1] men-

[1] Volgens het stelsel van niet-verbuiging overeenkomstig de gesprokene taal, waarin men zegt: *Hebt gij de kinderen te eten gegeven?* Anders als 3de nv. *den*, hetwelk zelfs voor vrouwelijke woorden door sommigen wordt gebezigd, welke dezen vorm van het lidwoord uit de oudheid opgerakeld hebben.

schen maar wat beter in het hart zien, om te weten naar welke drijfveeren zij handelen! Maar Sinclair had zich ten dien opzigte niet zoo zeer behoeven te bekommeren. Het was genoeg om hare dochter te zien, om de betoovering, die zij uitgeoefend had, te kunnen verklaren.

schen maar wat beter in het hart zien, om te weten [2], naar welke drijfveêren [3] zij handelen! Doch Sinclair had niet noodig gehad [5], zich te [6] dien opzigte zoo zeer te bekommeren. Hare dochter te zien [7] was genoeg, om de betoovering te kunnen verklaren [8], die zij had te weeg gebracht [9].

[2] Een comma wordt door het gebruik gevorderd.

[3] Als een samentrekking van *vederen.*

[4] *Doch* kwam ons hier gepaster voor, dewijl het de tegenstelling beter uitdrukt.

[5] Wij hebben deze verandering gemaakt om geen aanstoot te geven aan hen, welke in dit geval den infinitief niet dulden, als: *Ik heb niet mogen uitgaan.*

[6] *Ten dien opzigte* kan niet goed zijn, dewijl het bij oplossing zou luiden: *Te den dien opzigte*, dewijl *ten* een samentrekking van *te den* is.

[7] *Haar dochter te zien* — niet *om haar dochter te zien*, d. i. *het zien van haar dochter*, staat als onderwerp, bij *was* hier beter op zijn plaats.

[8] Dus gesteld wordt de zin duidelijker.

[9] *Betoovering uitoefenen* kwam ons minder juist voor.

66. Ik bezweer u, lieve tooveres! die mij reeds twee malen heeft toegesproken, verschijn!... verschijn in

66. Ik bezweer u, lieve Tooveres! [1] die mij reeds tweemaal [2] hebt [3] toegesproken, verschijn!... verschijn

[1] Wij volgen hier het voorbeeld van hen, die gewoon zijn den vocativus, ter bevordering van de duidelijkheid, met een kapitale beginletter te schrijven.

[2] Het woord *maal* wordt, zonder teeken van meervoud, met de hoofdgetallen vereenigd; bij v. *eenmaal*, *zesmaal*, *tienmaal*, *duizendmaal.*

[3] Een werkwoord, dat een betrekkelijk voornaamwoord als onderwerp bij zich heeft, moet in persoon en getal met het ante-

naam van de vleermuizen.	in naam van de vleêrmuizen [4].

cedent (*) overeen komen. — Dewijl nu een vocativus, de aangesprokene persoon, als tweede persoon wordt aangemerkt, behooren wij te zeggen en te schrijven: „*Brave Man*, die *mij zoo dikwijls uit den nood* hebt *geholpen*, *red mij ook thans*." — *Ik*, die *steeds uw vriend geweest ben*." — „*Gij*, die *mijn leermeester* waart." — „*Wij of zij*, die *u zoo lang gekend hebben?*

De Hoogduitsche taal, waaruit de bovenstaande phrase waarschijnlijk vertaald is, wijkt hierin van de Nederlandsche af en bezigt na het relatief steeds den derden persoon van het werkwoord, of voegt er het persoonlijke voornaamwoord bij. Bij v. *Ich, der dein Freund ist*, of: *Ich, der ich dein Freund bin*. De laatste manier is tegenwoordig de gebruikelijkste.

[4] Dewijl dit woord uit *vledermuis* is samengetrokken, moet het kapje gebezigd worden. Het woord *vlederen*, fladderen, is thans, behalve in dit woord, geheel verouderd.

67. Hij had juist zijne laatste kop koffij met langzame teugen gebruikt en had nu de voeten over het ijzer van zijne kleine haard gekruist.	67. Hij had juist zijn [1] laatsten kop koffie [2] met langzame teugen opgedronken [3] en had [4] nu de voeten over het ijzer van zijn [5] kleinen [5] haard gekruist.

[1] *Kop* is van het mann. geslacht.

[2] Dewijl niemand *koffie* zegt, schrijve men liever *koffie*. Zie bladz. 117 van den eersten jaargang.

[3] Ter vermijding van teu*gen gebruikt* geven wij aan *opgedronken* de voorkeur.

[4] Dit *had* kan hier ook gemist worden, zonder dat er de duidelijkheid bij lijdt.

[5] *Haard* is van het mann. geslacht.

68. Weinige oogenblikken later verlieten zij de kruin van den berg, en be-	68. Weinig [1] oogenblikken later verlieten zij de kruin [2] en begonnen [3] den

[1] Wij volgen hier Dr. Brill. Zie Holl. Spraakleer, bladz. 461.

[2] *Van den berg* is hier overtollig, gelijk ook het comma.

[3] De herhaling van *zij* is hier en bij [5] niet enkel noodeloos, maar onnederlandsch.

(*) *Antecedent* is het woord, op hetwelk het relatief betrekking heeft.

gonnen zij den berg af te rijden.... Na verloop van anderhalf uur bereikten zij de hoeve, en klopten zij aan de deur.

berg af te rijden.... Na verloop van anderhalf uur bereikten zij de hoeve [4] en klopten [5] aan de deur.

[4] Hier behoort geen comma te staan.

69. Noch zij, noch Karel verzuimden Mevr. Ronaldson voor een enkel oogenblik.

69. Noch zij, noch Karel verzuimde [1] Mevr. Ronaldson [2] een enkel oogenblik.

[1] Na het uitsluitende voegwoord *noch* rigt zich het werkwoord in persoon en getal naar het laatste der verschillende onderwerpen. Bij v. *Noch hij noch ik ben hier geweest.*

[2] Dit *voor* is hier overtollig. Het Engelsch had hier zonder twijfel *for* (gedurende) *a moment.*

70. Er behoeft voorzeker weinige opmerkzaamheid om zich te overtuigen dat „woeling" en „onrust," vooral op kerkelijk terrein dagelijks meer toe- dan afneemt.

70. Men [1] behoeft voorzeker weinig [2] opmerkzaamheid te bezitten [3], om zich te overtuigen [4], dat „woeling" en „onrust, vooral op kerkelijk terrein [5], dagelijks meer toe- dan afnemen [6].

[1] Dit *er* is hier onjuist. *Men behoeft te bezitten* zal de bedoeling van den schrijver ten minste duidelijker maken.

[2] Zie 68 [1].

[3] Voor de onbepaalde wijs met *om* bezigen de meeste, zoo niet alle, schrijvers een comma.

[4] Ook voor het voegwoord *dat* plaatst men een comma.

[5] Hier is een comma onmisbaar.

[6] Twee onderwerpen zijn gelijk aan een meervoud: dus kan het werkwoord niet in het enkelvoud staan.

71. Kolonel Forbes had

71. Colonel [1] Forbes zou

[1] Er heerscht tegenwoordig, met opzigt tot het schrijven der basterdwoorden, waarin *c* voor *a*, *o*, *u*, en een medeklinker staat, meer verschil dan vroeger: sommigen bezigen *c*, anderen *k*. Wij voor ons geven de voorkeur aan *c*, al ware het enkel, omdat Siegenbeek ons dus is voorgegaan. In zijn woordenboek voor de spelling vindt men *Colosse*, *Concilie*, *Corinthe*. — Ook *Catharina*.

gaarne willen beweren, dat Katharina Jane meer liefde toedroeg dan Ronaldson.

gaarne beweerd hebben[2], dat Catharina[1] aan[3] Jane meer liefde toedroeg[4], dan aan[5] Ronaldson.

[2] Door deze verandering wordt de taal vloeijender, zonder dat de zin er bij lijdt.

[3] Zonder dit *aan* zou men *Catharina Jane* ligt voor twee namen van een enkele persoon kunnen houden.

[4] Naar ons inzien behoort hier een comma te staan.

[5] Zonder *aan* zou men *Ronaldson* voor den 1. naamv. kunnen aanzien. Wie duidelijk wil schrijven, moet den lezer geen oogenblik in twijfeling of onzekerheid laten.

72. Er was niemand bij de zieke als eene meid.

72. Er was niemand bij de zieke, dan[1] eene meid.

[1] Na een vergrootenden trap en na een ontkenning moet *dan* worden gebruikt. Bij v. „Langer dan zes voet." — „Niets dan centen."

73. Van hunne kindscheid af aan waren zij [Katharine en Jane] naauw aan elkaar verbonden geweest, en zij waren dit nog, wat kan daarvan de reden zijn?

73. Van haar[1] kindscheid af[2] waren zij naauw aan elkander[3] verbonden geweest, en zij waren[4] het nog[5]: wat kan daarvan de reden zijn?

[1] Het zal naauwelijks vermelding behoeven, dat *hun* enkel van mannelijke en onzijdige meervouden wordt gebruikt.

[2] Dat *aan* of *af* hier overtollig is, weet thans ieder. Weiland noemt bij v. *van den beginne af aan — van nu af aan*, „eene afzigtigheid."

[3] *Elkaâr* bevalt ons niet, dewijl het van platheid geenszins vrij te pleiten is.

[4] Het persoonlijke *het* is hier duidelijk genoeg.

[5] Hier is een dubbel-punt beter op zijne plaats.

74. Cypres noch lijkge-

74. Cipres[1] noch lijkge-

[1] Schoon de Franschen *ciprès* en de Engelschen *cypress* schrijven, doch beide een Latijnsch *cupressus* als grondwoord opgeven, zien wij geen reden, om van de gewone spelling af te wijken.

steent drukken haar, de tijd heeft het gras welig op haar graf doen groeijen en door mij, die haar eenmaal daar heeft gebragt, wordt de plek nimmer vergeten.

steente[2] drukt[3] haar; de tijd heeft het gras welig op haar graf doen groeijen[4], en door mij, die haar eenmaal daar heb gebracht[5], wordt de plek nimmer[6] vergeten.

[2] De gewone uitgang van dit en dergelijke woorden is *te*. Hier is de *e* te meer noodig, dewijl het zonder genoemde letter zou luiden *gesteen drukken*.

[3] Zie 69.

[4] Hier *moet* een comma staan.

[5] Dat men *gebracht*, in plaats van *gebragt*, behoort te schrijven, is te algemeen bekend, dan dat het noodig zou wezen, de gronden voor deze schrijfwijze hier nog te ontwikkelen.

[6] *Nimmer* en *nooit* worden door beroemde taalkundigen in verschillende beteekenissen gebruikt, het eerste omtrent de toekomst, het laatste van het verledene. Dewijl men hier op de toekomst ziet, is het, als zeide men: *zal de plek nimmer vergeten worden.*

75. In deze laatste veronderstelling vergiste hij zich echter, geloof ik.

75. In deze laatste vooronderstelling[1] vergiste hij zich echter, geloof ik.

[1] Het is zonderling, dat *veronderstellen* tegenwoordig, zelfs bij schrijvers van naam, zoo dikwijls voorkomt. Men behoort in plaats daarvan *vooronderstellen* of *onderstellen*, d. i. *vooraf onderstellen*, te bezigen.

76. Men geloofde dat hij een huwelijk tusschen Albert en Caroline wenschte daar te stellen.

76. Men geloofde[1], dat hij een huwelijk tusschen Albert en Coroline wenschte tot stand te brengen[2].

[1] Voor het voegwoord *dat* bezigen de meeste schrijvers een comma.

[2] Wanneer zal men dat afschuwelijke en geheel onnederlandsche *daarstellen* eens weder uit onze taal verbannen? Dr. Nassau heeft reeds voor jaren zijne stem daartegen met kracht verheven, doch, helaas! zonder vrucht.

77. Ik kan noch het kwaad afwenden noch hem behulpzaam zijn om de gevolgen te voorkomen.

77. Ik kan noch het kwaad afwenden,[1] noch hem behulpzaam wezen[2] [1], om de gevolgen voor te komen[3].

[1] Hier behoort onzes inziens een comma te staan.

[2] *Wezen* beviel ons na *behulpzaam* beter dan *zijn*.

[3] Schoon *voorkómen* zelfs bij de beste schrijvers wordt aangetreffen, schrijven wij met anderen bij verkiezing *vóórkomen*.

78. Schaamte is de tegenzin ook in alles, hetgene niet overeenstemt met dat, wat in de maatschappij door derzelver achtenswaardige leden als eerbaar, welvoegelijk en betamelijk beschouwd wordt.

78. Schaamte is de tegenzin ook in al wat [1] niet overeen stemt [2] met hetgene [3] in de maatschappij door haar [4] achtenswaardige leden als eerbaar, voegzaam [5] en betamelijk wordt aangemerkt [6].

[1] *Hetgeen* of *hetgene* kan nooit als betrekk. voornaamw. gebruikt wordt, dan na *al*, waar het soms de plaats van *wat* vervangt, doch in dat geval nog ter naauwer nood den naam van betrekkelijk voornaamwoord verdient.

[2] Men bezit tot nog toe geen vaste regels omtrent de samenstelling van werkw. met voorvoegsels. Wij hebben sints lang als regel aangenomen, om voorvoegsels, die zelven reeds samenstellingen zijn, nooit aan het werkwoord te hechten. Bij v. *aaneen voegen*, *bijeen stellen*, *dooreen koken*, *ineen schuiven*, *ondereen mengen*, *opeen stapelen*, *overeen stemmen*, *uiteen zetten*, *terug brengen*, enz.

[3] *Dat wat*, ofschoon taalkundig juist, is onwelluidend en laat zich door *hetgeen* of *hetgene* vervangen.

[4] Sedert Bilderdijk het ellendige *dezelve* den oorlog heeft aangedaan, wordt het door alle goede schrijvers zorgvuldig gemeden. „Wie zonder *dezelve* niet schrijven kan, late de pen liggen," leest men ergens.

[5] *Voegzaam* zal hier *welvoegelijk* wel kunnen vervangen. Het werd gebezigd, om *welvoeg*elijk en *betam*elijk te vermijden.

[6] Ter voorkoming van be*tamelijk* be*schouwd* werd dit woord gekozen.

VRAGEN.

38. Voor ettelijke jaren werd in het Magazijn van Taalkunde de vraag geopperd, of *uitwijden* niet de voorkeur verdiende boven *uitweiden*, gelijk Siegenbeek en Weiland schrijven. Mr. J. van Lennep beweerde, dat men *uitweiden* moest spellen, in weêrwil van al hetgene er ter verdedigen van *uitwijden* aangevoerd werd. Het is allezins bevreemdend, dat hij van Bilderdijk zwijgt, bij wien *uitwijden* (1) ook voorkomt. Aangenaam zoude het menigeen met ons zijn, dit punt door een bekwamen taalkundige opgehelderd te zien.

39. Het is ieder bekend, dat *veertig*, *vijftig*, *zestig* en *zeventig* luiden, als waren zij *feertig*, *fijftig*, *sestig* en *seventig* geschreven. Doch wat mag de reden zijn, dat men zegt *een en veertig*, *een en vijftig*, doch *een en sestig*, *een en seventig?*

40. Ieder weet, dat men in plaats van *gij* en *ge*, dikwijls *jij* en *je* bezigt, vooral in het gemeenzame verkeer, het eerste met zekeren nadruk, het laatste toonloos, als: *Jij kunt het niet uitvoeren. Je zult van daag te huis blijven.* Staat echter het voornaamwoord achter het werkwoord, dan verliest dit het kenmerk van den tweeden persoon, de *t*, als: *Kun jij het doen? Wil jij er heen gaan? Kun je van avond komen? Wil je morgen vertrekken?* — Waaraan is die weglating van de *t* toe te schrijven?

41. Sommigen schrijven *Europisch*, de meesten echter Europeesch. Welke spelling verdient de voorkeur? of zijn beide goed?

---

(1) Men zie onder anderen: Verhandeling over de geslachten der Naamwoorden in de Nederduitsche taal. Tweede druk. Bladz. 205 en 212.

LEIDDRAAD BIJ DE BEOEFENING VAN DE ZINSONTLEDING ALS VAK VAN WETENSCHAP.

(*Vervolg van bl.* 105.)

---

§ 11. Prédicative complementen.

1. *Prédicative complementen* zijn *complementen*, die òf in een *gezegde* bij een *werkwoord*, òf in een *attribuut* bij een *deelwoord*, een *hoeveelheid*, *hoedanigheid* of *omstandigheid* TOESCHRIJVEN aan een genoemd, aangewezen, aangeduid of onbepaald gelaten voorwerp, en wel met geen andere benamingen en met geen andere beteekenis, dan waarmeê de *attributen* aan een voorwerp een *hoeveelheid*, *hoedanigheid* of *omstandigheid* TOEKENNEN (1). Zij worden dus in *prédicative complementen van hoeveelheid*, *hoedanigheid* en *omstandigheid*, onderscheiden (2).

VOORBEELDEN.

1. *Toekomende week wordt de bruid*	Súbjectief gez.
2. *Anna.*	Onderw. als súbj.
1. *Toekomende week*	Objectief compl. van tijd van 2, waarin *week* hoofdw., *toekomende* attrib. van hoedanigheid daarvan.

---

(1) Roorda, bl. 165—167.
(2) Zie boven, bl. 81—83, 86—91, 95—98.

2. *wordt*	Hoofdw. van 't gez.
3. *Anna*	Onderwerp.
4. *de bruid.*	Préd. compl. van hoedanigheid van 2.

OPHELDERING. DE BRUID, het complement van het werkwoord WORDT, schrijft, in het gezegde, een *hoedanigheid* toe aan het genoemde voorwerp, ANNA.

1. *Zij*	Onderw. als súbj.
2. *zijn, — blijven, — schijnen, allen even hulpvaardig.*	Súbjectief gez.
1. *Zij*	Onderwerp.
2. *zijn, — blijven, — schijnen,*	Hoofdw. van 't gez.
3. *allen*	Préd. compl. van hoeveelheid van 2.
4. *even hulpvaardig.*	Préd. comp. van hoedanigheid van 2, waarin *hulpvaardig* hoofdw., *even* compl. daarvan.

OPHELDERING. ALLEN, complement van de werkwoorden: ZIJN, — BLIJVEN, — SCHIJNEN, schrijft, in het gezegde, een *hoeveelheid* toe aan de door ZIJ aangewezen voorwerpen; EVEN HULPVAARDIG, mede een complement van de werkwoorden: ZIJN, — BLIJVEN, — SCHIJNEN, schrijft evenzoo daaraan een *hoedanigheid* toe.

1. *Mijn spelen*	Onderw. als súbj.
2. *is leeren.*	Súbjectief gez.
1. *Mijn spelen*	Onderw., waarin *spelen* hoofdw., *mijn* attrib. van hoedanigheid daarvan.
2. *is*	Hoofdw. van 't gez.
3. *leeren.*	Préd. compl. van hoedanigheid van 2.

1. *Elk*	Onderw. als súbj.
2. *schijnt het verwacht te hebben.*	Súbjectief gez.
1. *Elk*	Onderwerp.
2. *schijnt*	Hoofdw. van 't gez.
3. *het*	Compl. van zak. óbj. van 4.
4. *verwacht te hebben.*	Préd. compl. van omstandigheid van 2.

OPHELDERING. VERWACHT TE HEBBEN, het complement van het werkwoord SCHIJNT, schrijft, in het gezegde, een *omstandigheid* toe aan de door ELK aangeduide voorwerpen.

1. *De kabeljaauw*	Onderw. als óbj.
2. *is levend gesneden.*	Objectief gez.
1. *De kabeljaauw*	Onderwerp.
2. *is gesneden*	Hoofdw. van 't gez.
3. *levend.*	Préd. compl. van omstandigheid van 2.
1. *Geen stuk*	Onderw. als óbj. met ontkenning.
2. *is ongeschonden gelaten.*	Objectief gez.
1. *Geen stuk*	Onderw. met ontkenning.
2. *is gelaten*	Hoofdw. van 't gez.
3. *ongeschonden.*	Préd. compl. van hoedanigheid van 2.
1. *Al de stoelen*	Onderw. als óbj.
2. *zijn omver gesmeten.*	Objectief gez.
1. *Al de stoelen*	Onderw., waarin *de stoelen* hoofdw., *al* attrib. van hoeveelheid daarvan.
2. *zijn gesmeten*	Hoofdw. van 't gez.
3. *omver.*	Préd. compl. van hoedanigheid van 2.
1. *Hij*	Onderw. als óbj.
2. *wordt voor den dief gehouden.*	Objectief gez.

1. *Hij*	Onderwerp.
2. *wordt gehouden*	Hoofdw. van 't gez.
3. *voor den dief.*	Préd. compl. van hoedanigheid van 2, waarin *voor* hoofdw., *den dief* compl. daarvan.
1. *Met hun drieën zijn uitgegaan* 2. *zij.*	Súbjectief gez.
	Onderw. als óbj. súbj.
1. *Met hun drieën*	Préd. compl. van hoeveelheid van 2, waarin *met* hoofdw., *hun drieën* compl. daarvan, en daarin *hun* hoofdw., *drieën* attrib. van hoeveelheid daarvan (1).
2. *zijn uitgegaan*	Hoofdw. van 't gez.
3. *zij.*	Onderwerp.
1. *In den draf rijdt niet gemakkelijk* 2. *dit paard.*	Súbjectief gez.
	Onderw. als súbj.
1. *In den draf*	Préd. compl. van omstandigheid van 2, waarin *in* hoofdwoord, *den draf* compl. daarvan.
2. *rijdt*	Hoofdw. van 't gez.
3. *niet*	Zinwijzigend compl. voor de *ontkennende* wijs van spreken.
4. *gemakkelijk*	Compl. van 2.
5. *dit paard.*	Onderw., waarin *paard* hoofdw., *dit* attrib. van hoedanigheid daarvan.
Sta nooit met den mond vol tanden!	Gebiedend súbj. gez.

(1) Roorda, bl. 163.

1. *Sta*	Hoofdwoord.
2. *nooit*	Compl. van 1, met ontkenning.
3. *met den mond vol tanden!*	Préd. compl. van omstandigheid van 1, waarin *met* hoofdw., *den mond vol tanden* compl. daarvan, en daarin *den mond* hoofdw., *vol tanden* préd. attrib. van hoedanigheid daarvan, waarin *vol* hoofdw., *tanden* compl. van zak. óbj. daarvan (1).

Opheldering. Het voorwerp, waaraan door het prédicatief complement een hoedanigheid wordt toegeschreven, is door *de wijs van spreken* aangeduid (2).

1. *Deze handschoenen*	Onderw. als súbj.
2. *zijn de beste.*	Súbjectief gez.
1. *Deze handschoenen*	Onderw., waarin *handschoenen* hoofdw., *deze* attrib. van hoedanigheid daarvan.
2. *zijn*	Hoofdw. van 't gez.
3. *de beste (handschoenen).*	Préd. comp. van hoedanigheid van 2, waarin *de (handschoenen)* hoofdw., *beste* attrib. van hoedanigheid daarvan (3).

1. *Die schreijend weggaande knaap*	Onderw. als súbj.
2. *heeft mij bewogen.*	Súbjectief gez.

(1) Zie bl. 108 en 109 van den eersten jaargang.
(2) Zie bl. 50 van den eersten jaargang.
(3) Zie boven, bl. 94 en 95.

1. *Die schreijend weggaande knaap*	Onderw., waarin *knaap* hoofdw., *schreijend weggaande* attrib. van omstandigheid daarvan, en daarin *weggaande* hoofdwoord, *schreijend* préd. compl. van omstandigheid daarvan; *die* attrib. van hoedanigheid van *schreijend weggaande knaap*.
2. *heeft bewogen*	Hoofdw. van 't gez.
3. *mij*.	Compl. van zak. óbj. van 2.

Opheldering. Schreijend, het complement van het deelwoord weggaande, schrijft, in een attribuut, een *omstandigheid* toe aan het genoemde voorwerp, die weggaande knaap.

1. *In orde bevonden werk*	Onderw. als súbj.
2. *verdient goedkeuring*.	Súbjectief gez.

1. *In orde bevonden werk*	Onderw., waarin *werk* hoofdwoord, *in orde bevonden* attrib. van omstandigheid daarvan, waarin *bevonden* hoofdw., *in orde* préd. compl. van hoedanigheid daarvan.
2. *verdient*	Hoofdw. van 't gez.
3. *goedkeuring*.	Compl. van zak. óbj. van 2.

1. *Frederik den Tweede, door de dankbare Pruisen den Eenige genoemd, vermeldt met roem*	Súbjectief gez.
2. *de geschiedenis*.	Onderw. als súbj.

1. *Frederik den Tweede,*	Hoofdbestanddeel van het compl. van zak. óbj. van 4, waarin *Frederik* hoofdwoord, *den Tweede* attrib. van hoedanigheid daarvan.
2. *door de dankbare Pruisen*	Compl. van *genoemd* in 3, waarin *door* hoofdw., *de dankbare Pruisen* compl. daarvan, en daarin *de Pruisen* hoofdw., *dankbare* attrib. van hoedanigheid daarvan.
3. *den Eenige genoemd,*	Préd. attrib. van hoedanigheid van 1, waarin *genoemd* hoofdw., *den Eenige* préd. compl. van hoedanigheid daarvan (1).
4. *vermeldt*	Hoofdw. van 't gez.
5. *de geschiedenis*	Onderwerp.
6. *met roem.*	Compl. van 4.

OPHELDERING. DEN EENIGE, het complement van het deelwoord GENOEMD, schrijft, in een attribuut, een *hoedanigheid* toe aan het genoemde voorwerp, FREDERIK DEN TWEEDE.

2. Zeer dikwijls maakt een *prédicatief complement*, wanneer het niet de onmiddellijke bepaling van het hoofdwoord is, een meer zelfstandig deel van den zin uit.

VOORBEELD.

1. *Den weg niet wetende, stond verlegen*	Súbjectief gez.
2. *hij.*	Onderw. als súbj.

(1) Roorda, bl, 166.

1. *Den weg niet wetende,*	Préd. compl. van omstandigheid van 2, waarin *wetende* hoofdw., *den weg* compl. van zak. óbj. daarvan, *niet* zinwijzigend compl. voor de *ontkennende* wijs van spreken.
2. *stond*	Hoofdw. van 't gez.
3. *hij*	Onderwerp.
4. *verlegen.*	Préd. compl. van hoedanigheid van 2.

OPHELDERING. Van de beide *prédicative complementen*, die in dezen zin voorkomen, is het eerste: DEN WEG NIET WETENDE, als de *niet* onmiddellijke bepaling van het hoofdwoord, het meer zelfstandige, vanwaar het zich dan ook *in het midden* van den zin laat invoegen, of *aan het slot* van den zin plaatsen, als: *Hij stond,* DEN WEG NIET WETENDE, *verlegen; Hij stond verlegen,* DEN WEG NIET WETENDE. Luidde de zin: *Hij, den weg niet wetende, stond verlegen;* dan zou DEN WEG NIET WETENDE een prédicatief *attribuut* van omstandigheid zijn (1).

3. Onder de *prédicative complementen*, welke een meer zelfstandig deel van den zin vormen, verdienen vooral opmerking, die, als zij den *nadruk* of *klemtoon* hebben, om daardoor te kennen te geven, dat zij een *restrictie* of *beperking* beteekenen, den zin van het complement *voorwaardelijk* maken, en bij de ontleding *voorwaardelijke prédicative complementen* genoemd worden (2).

VOORBEELD.

1. *Napoleon*	Onderw. als súbj.
2. *was,* ALS VELDHEER *beschouwd, een groot man.*	Súbjectief gez.

---

(1) Roorda, bl. 167 en 168.

(2) Zie boven, bl. 93.

1. *Napoleon*	Onderwerp.
2. *was,*	Hoofdw. van 't gez.
3. ALS VELDHEER *beschouwd,*	Préd. compl. van omstandigheid van 2, waarin *beschouwd* hoofdw., ALS VELDHEER *voorwaardelijk* prédicatief compl. van hoedanigheid daarvan.
4. *een groot man.*	Préd. compl. van hoedanigheid van 2, waarin *een man* hoofdw., *groot* attrib. van hoedanigheid daarvan.

4. In *onderstellende* zinnen wordt de onderstelling meermalen door een meer zelfstandig *prédicatief complement* uitgedrukt, als: SCHOON STERK VAN GESTEL, *voelde mijn reisgenoot zich toch vermoeid* (1).

5. In onderwerpen en andere bestanddeelen van een zin, die een *eigen* gezegde hebben, dat door een *infinitief* of *gerundium* uitgedrukt wordt (2), vindt men niet zelden een *prédicatief complement*, waardoor iets aan een IN DAT BESTANDDEEL *geheel onbepaald gelaten* voorwerp wordt toegeschreven, als: *Altijd* DE OUDE KNECHT *te blijven is zeker niet aangenaam; — daar is voor hem geen gelegenheid om* EERSTE KLERK *te worden; — hij moet het wel onaardig vinden altijd* DE BELHAMEL *te schijnen;* waarin HET *onbepaald complement van zakelijk óbject*, en ALTIJD DE BELHAMEL TE SCHIJNEN *bepaald en wel prédicatief complement van zakelijk óbject* van VINDEN is (3).

6. Het voorwerp, waaraan door een *prédicatief complement* iets wordt toegeschreven, wordt ook door MEN en HET aangeduid, als: HET *wordt tijd;* — MEN *blijft*

(1) Zie boven, bl. 85, 86, 94, 97 en 98.
(2) Roorda, bl. 209.
(3) Zie bl. 154 van den eersten jaargang.

zoo altijd knecht (1). Bij HET, DIT en DAT, als *onderwerpen* gebezigd, schikt zich het hoofdwoord van het gezegde meermalen naar het *prédicatief complement*, als: HET *zijn nog maar* KINDEREN; — DIT *zijn* MIJN ZAKEN; — DAT *zijn* UW BOEKEN *niet*.

7. Ook *óbjective complementen van gesteldheid* worden als *prédicative complementen* gebezigd, als: *Het is* DEN MORIAAN GEWASSCHEN; — *dat was* DEN BAL MISGESLAGEN; — *dat is* DEN SPIJKER OP DEN KOP GESLAGEN (2). En zoo bezigt men in de spreektaal de vormen van de *persoonlijke* voornaamwoorden, waarmeê *complementen van zakelijk óbject* aangewezen worden, als: *Ingeval ik* HEM, — of: HEN *was, liet ik het maar loopen.*

8. Wordt een *prédicatief complement* door een *infinitief* of *gerundium* benoemd, dan wordt daarmeê *niet*, zooals met een *prédicatief complement van zakelijk óbject* (3), gezegd, wat het onderwerp *zich voorstelt*, *wil* of *volvoert;* maar alleen, *hoedanig* een voorwerp van *aard* of van *omstandigheid* is in den toestand, die er door het hoofdwoord van het gezegde aan toegeschreven wordt, als: *Hebben is* HEBBEN; — *beproeven heet met een bastaardwoord* PROBEREN; — *hij blijft* STAAN; — *hij komt* AANRIJDEN; — *hij is* TE LAKEN; — *het blijft* TE PRIJZEN; — *hij staat* ZICH TE VERVELEN; — *hij hangt* TE SLINGEREN; — *het schilderij blijft nog een week* TE BEZIEN. — *Infinitiven*, als *prédicative complementen van omstandigheid* gebezigd, hebben eenigermate den zin van *súbjective* deelwoorden, vanwaar men vroeger zelfs zeide: *Hij blijft* STAANDE; — *hij komt* AANRIJDENDE, met den zin van: *Hij blijft* STAAN; — *hij komt* AANRIJDEN. *Gerundiën* worden, als *prédicative complementen van omstandigheid*, gebezigd, òf in tegenstelling van den zin van het *súbjectief* deelwoord, zooals: *Hij ligt* TE STERVEN,

(1) Roorda, bl. 127 en 128.
(2) Zie boven, bl. 5.
(3) Zie bl. 145 van den eersten jaargang.

in tegenstelling van den zin van *Hij ligt* STERVENDE; òf in tegenstelling van den zin van het *óbjectief* deelwoord, zooals *Hij is* TE LAKEN, in tegenstelling van den zin van *Hij is* GELAAKT (1).

9. Uit hetgeen bl. 271 van den *eersten* jaargang is opgemerkt, volgt, dat bij de *súbjective* wijs van spreken, als *complement van óbjective gesteldheid* gebezigd wordt, wat bij de *óbjective* wijs van spreken een *prédicatief complement is.*

VOORBEELDEN.

Zinnen met complementen van óbjective gesteldheid.	*Zinnen met prédicative complementen.*
1. Men noemt hem *een bekwaam man.*	Hij wordt *een bekwaam man* genoemd.
2. Men vindt haar *aardig.*	Zij wordt *aardig* gevonden.
3. Men heet dat *arbeiden.*	Dat wordt *arbeiden* geheeten.
4. Men gaf mij niets *te eten.*	Mij werd niets *te eten* gegeven.
5. Men heeft den kabeljaauw *levend* gesneden.	De kabeljaauw is *levend* gesneden.
6. Men acht hem *verloren.*	Hij wordt *verloren* geacht.
7. Hij loopt alles *omver.*	Alles wordt door hem *omver* geloopen.
8. Men heeft hem *tot lid van den Raad* benoemd.	Hij is *tot lid van den Raad* benoemd.
9. Men houdt hem *voor een dief.*	Hij wordt *voor een dief* gehouden.
10. Men beschouwt hem *als den dader.*	Hij wordt *als de dader* beschouwd.

(1) Zie den *derden* cursus van mijn *Beknopt Leerboek voor het aanvankelijk onderwijs in de Moedertaal*, bl. 47 en 48.

De meeste overeenkomst heeft echter een *prédicatief complement* met een *prédicatief attribuut;* het verschilt toch van een *prédicatief attribuut* in niets anders, dan dat het geen *attribuut* is, om een voorwerp te onderscheiden en te bepalen, maar een *complement* in een gezegde of in een attribuut, om aan een voorwerp iets toe te schrijven (1).

REGELS VOOR DE WOORDVOEGING.

1. *Zelfstandige naamwoorden en voornaamwoorden, als prédicative complementen gebezigd, komen in naamval overeen met de woorden, die dienen tot het benoemen, aanwijzen of aanduiden van de voorwerpen, waaraan het complement iets toeschrijft* (2); *indien deze woorden ontbreken, — omdat het voorwerp, waaraan het complement iets toeschrijft, òf door de wijs van spreken wordt aangeduid, òf in het bestanddeel, waartoe het complement behoort, onbepaald wordt gelaten, — staan de complementen in den eersten naamval, die ook om de welluidendheid gebezigd wordt* (3), *als:* ALS VELDHEER, zijn 's MANS verdiensten lang vergeten.

2. *De bijvoeglijke naamwoorden en deelwoorden, waardoor een prédicatief attribuut, een prédicatief complement, of een complement van óbjective gesteldheid, benoemd wordt, staan in* den grondvorm; *welke mede gebezigd wordt, wanneer het bijvoeglijk naamwoord of deelwoord, schoon als gewoon attribuut gebezigd, van het hoofdwoord gescheiden, of daarachter geplaatst is, als:* ZOO SCHOON een gelegenheid om iets goeds te stichten hebben de Staten GENERAAL maar zelden gehad.

---

(1) Roorda, bl. 165 en 166.

(2) Met betrekking tot het geslacht van de zelfstandige naamwoorden heeft men dezen regel aan te vullen uit hetgeen boven, bl. 98, is opgemerkt.

(3) Zie boven, bl. 99.

OEFENINGEN.

1. Dat was me een pret!
2. Het weêr wordt toch iets beter.
3. De warmte blijft drukkend.
4. De lucht schijnt betrokken.
5. Dat heet iemand de loef afsteken.
6. Hij zat den geheelen dag te pruilen.
7. Beiden zijn zij te beklagen.
8. Ik ben het.
9. Wat zijn dieren?
10. Het water is kokend overgegoten.
11. Pieter is gehavend te huis gekomen.
12. Door den mensch wordt het hoofd omhoog gedragen.
13. Hij wordt voor een hals gehouden.
14. Hij is tot lid van de Tweede Kamer gekozen.
15. Alle drie zijn zij even wijs.
16. Zij zijn met hun twintigen vertrokken.
17. Hij kwam met de kous op zijn hoofd terug.
18. Hij loopt met de handen op den rug te slenteren.
19. Die visch wordt met eijersaus gegeten.
20. Wees toch zoo verlegen niet!
21. Dat schilderij mag wel een meesterstuk heeten.
22. Dat schrift wordt voor het fraaiste gehouden.
23. Waarvoor wordt hij aangezien?
24. Daarvoor mag hij niet aangezien worden.
25. Die zingend naar school gaande knaap schijnt lust in het leeren te hebben.
26. De kinderen van dien in armoede gestorven man moeten geholpen worden.
27. Bertrand du Guesclin streed tegen den Prins van Wales, om zijn zwarte wapenrusting, den zwarten Prins genoemd.
28. Het huis voorbij loopende, moest ik terugkeeren.
29. Uw broeder, als jongsten klerk beschouwd, past zeker zulk een gedrag niet.

30. Hij is als soldaat in dienst gegaan.
31. Als dichter, verdient hij lof.
32. Ik heb dit reisje ondernomen, hoewel bevreesd voor vermoeijenis.
33. Hij heeft geen zin om ambtenaar te worden.
34. Het is niet aardig ieders vijand te zijn.
35. Men leeft daar onbezorgd.
36. Het zijn geen kleinigheden.
37. .Zijn dat al de uitgaven?
38. Dit zijn mijn kinderen.
39. ALS BURGEMEESTER, is 's mans eer niet te redden.
40. Den afgebeden zegen deelachtig, zal hij zich buiten kijf dankbaar gedragen.
41. Gij hebt verkeerd gedaan, haar zoo doende schrikken.
42. Voornemens, — of: van voornemen, of: vanzins, om mijn zaken uit te breiden, ben ik wel verpligt een nieuw pakhuis te laten bouwen.
43. Den moed latende zinken, zijt gij verloren.
44. Verboden te loopen, ging hij wat zitten.
45. Hem behagende, zult gij allen behagen.
46. Mij ontmoetende, veroorloofde hij zich de volgende vraag.
47. De schuit vol soldaten ziende, besloot ik te wandelen.
48. Aan de deur staande, zag mijn vader een brandend voorwerp.
49. Als ondergeschikt persoon zijn zulke dingen u niet veroorloofd.
50. Zich rijk rekenende, telt hij zich arm.

NB. *De zwarigheden, die de ontleding van deze zinnen oplevert, zullen in een volgend nommer opgelost worden, zoo zij aan den Uitgever tijdig* VRACHTVRIJ *kenbaar gemaakt zijn.*

OVER DE TROPEN.

(*Vervolg van bladz.* 109.)

§ 3. *De metonymia.*

De *metonymia* berust op de *uitwendige* betrekking van twee begrippen, om het even of die aan de noodzakelijkheid of aan het toeval (de niet gezochte zamenkomst van omstandigheden) is toe te schrijven. Zulk een betrekking bestaat er tusschen de oorzaak en het uitwerksel, het voorafgaande en het daarop volgende, de stof en hetgeen daaruit is voortgebragt, het werktuig en het daardoor bewerkte, het teeken en het beteekende, het bevattende en hetgeen er door bevat wordt, den tijd en hetgeen daarin gebeurt. Men bezigt een *metonymia*, wanneer men deze begrippen zoo verwisselt, dat men het eene in plaats van het andere noemt.

VOORBEELDEN.

1. DE OORZAAK VOOR HET UITWERKSEL EN OMGEKEERD: Hij leest in *Vondel*, = in de gedichten van Vondel; — Hij leeft van zijn *post*, = van de aan zijn post verbonden jaarwedde; — De tenten van *Moäb*, = van de Moäbiten; — Hij is een vriend van *Bacchus*, = van den wijn; — Men moet eerbied hebben voor *de grijsheid*, = voor den ouderdom, waarvan de grijsheid het uitwerksel is; — Een *warme* doek (1), = een doek, die de warmte bewaart, en de koude weert; — De *bleeke* dood, = de dood, die bleek maakt; — De *heete* zomer; — De *bange* zorg; — *Gezonde* spijs.

2. HET VOORAFGAANDE VOOR HET DAAROP VOLGENDE EN OMGEKEERD: Uw goedheid zal hij wel *vergeten*, = voor uw goedheid zal hij wel niet erkentelijk

(1) Zie bl. 132 en 306 van den eersten jaargang.

zijn; — Ik ga u *vaarwel zeggen*, = vertrekken; — Hij is in den strijd *gevallen*, = gesneuveld.

3. DE STOF VOOR HETGEEN DAARUIT IS VOORTGEBRAGT: Het vijandelijk *staal*, = het vijandelijk zwaard; — Het vijandelijk *lood*, = De vijandelijke kogels; — Zij is altijd gekleed in *zijde* = in zijden kleêren; — Hebben zij al *zilver?* = zilveren vorken en lepels? — *Goud* heb ik wel, maar geen *zilver*, = gouden munten heb ik wel, maar geen zilveren.

4. HET WERKTUIG VOOR HET DAARDOOR BEWERKTE: Daaraan kent met *het penseel* van Rubbens; — Hij weet zijn *mond* wel te roeren; — Dat is geen kwade *hand*.

5. HET TEEKEN VOOR HET BETEEKENDE EN OMGEKEERD: *Lauweren* behalen; — *Kroon* en *schepter* nederleggen; — Een man van den *degen*, = van den krijgsmansstand; — *Schaamrood* worden, = zich schamen; — Dat is mijn *vader*, = dat is het portret van mijn vader.

6. HET BEVATTENDE VOOR HETGEEN ER DOOR BEVAT WORDT EN OMGEKEERD: *Nederland* juichte; — *De Hemel* heeft ons behoed; — De *wereld* is in rep en roer; — *De Kamers* hebben het ontwerp aangenomen; — *Een flesch* drinken; — Ik ben bij *u* geweest, = ik ben aan of in uw huis geweest; — Wij zijn voorbij *Dekwal* gegaan, = wij zijn voorbij het huis, waarin Dekwal woont, gegaan.

7. DE TIJD VOOR HETGEEN DAARIN GEBEURT: Dat was een gelukkige *dag*, = op dien dag gebeurde er iets gelukkigs; — Wij hebben een aangenamen *avond* gehad; — Wij beleven een verlichte *eeuw*, = de menschen, die in deze eeuw leven, zijn verlicht.

§ 4. *De synecdoche.*

De *synecdoche* berust op de *inwendige* betrekking tusschen twee begrippen. Zulk een betrekking bestaat er tusschen het geheel en een deel, het geslacht en een soort, de soort en een individu, het bepaald getal en

het onbepaalde. Men bezigt een *synecdoche*, wanneer men deze begrippen zoo verwisselt, dat men het eene in plaats van het andere noemt. Hiermede gaat van zelf gepaard, dat bij de *synecdoche* een woord altijd in een grootere of kleinere uitgebreidheid van beteekenis gebezigd wordt, dan het eigentlijk bezit.

VOORBEELDEN.

1. HET GEHEEL VOOR EEN DEEL EN OMGEKEERD: Mijn *vriend* is heden begraven, = het lijk van mijn vriend is heden begraven; — Waar is de *wereldkaart?* — Een vloot van twintig *zeilen*, = van twintig schepen; — Een gemeente van vijf duizend *zielen*, = een gemeente van vijf duizend inwoners.

2. HET GESLACHT VOOR EEN SOORT EN OMGEKEERD: O *sterveling*, gevoel uw waarde! = o mensch, gevoel uw waarde! — Waar zijn *de jongens* en *de meisjes?* = de zoons en de dochters? — Iemand de waarheid zeggen in *goed Hollandsch*, = in ronde en onverbloemde taal.

3. DE SOORT VOOR EEN INDIVIDU EN OMGEKEERD: *De Apostel*, = Paulus; — Hij komt dagelijks in *de stad*, = in Delft, Rotterdam, of welke andere stad ook; — Ik ken *den man* niet; — waarbij men denkt aan een individu, dat tot die soort van wezens behoort, welke men *man* noemt; — Dat is geen *Hollandsch*, = geen Nederlandsch (1); — Hij was *de Cicero* van zijn tijd, = de redenaar bij uitstek van zijn tijd.

4. HET BEPAALD GETAL VOOR HET ONBEPAALDE: Ik heb het nu al *honderdmaal* gezegd, = ik heb het nu al zeer dikwijls gezegd; — *Duizend* monden verkondigen zijn lof; — *Driewerf* gelukkig het land, waar geen staatkundige of godsdienstige gewetensdwang bestaat.

---

(1) Zie bladz. 231 van den eersten jaargang.

EEN PAAR ONTLEDINGEN (1).

1. *Vindt het niet aardig iemand de loef af te steken*	Vragend súbj. gez.
2. *gij?*	Onderw. als súbj.
1. *Vindt*	Hoofdw. van 't gez.
2. *gij*	Onderwerp.
3. *het*	Onbepaald compl. van zak. óbj. van 1.
4. *niet*	Zinwijzigend compl. voor de *ontkennende* wijs van spreken.
5. *aardig*	Compl. van óbjective gesteldheid van 1.
6. *iemand*	Compl. van persoonlijk óbj. van 8.
7. *de loef*	Compl. van zak. óbj. van 8.
8. *af te steken?*	Hoofdw. van het bepaald en wel prédicatief compl. van zak. óbj. van 1.
1. *Verleden Maandag vleide mij de geheele week de school vol leerlingen te zullen vinden*	Wederkeerig of súbj. óbj. gez.
2. *ik.*	Onderw. als súbj.
1. *Verleden Maandag*	Objectief compl. van tijd van 2, waarin *Maandag* hoofdw., *verleden* attrib. van hoedanigheid daarvan.
2. *vleide*	Hoofdw. van 't gez.
3. *ik*	Onderwerp.
4. *mij*	Compl. van zak. óbj. van 2.

(1) De hier ontlede zinnen zijn opgegeven op de voorjaarsvergadering der prov. Commissie van onderwijs in Zuidholland (April, 1857).

5. *de geheele week*	Objectief compl. van hoeveelheid van 8, waarin *de week* hoofdw., *geheele* attrib. van hoeveelheid daarvan.
6. *de school*	Compl. van zak. óbj. van 8.
7. *vol leerlingen*	Compl. van óbjective gesteldheid van 8, waarin *vol* hoofdw., *leerlingen* compl. van zak. óbj. daarvan.
8. *te zullen vinden.*	Préd. compl. van zak. óbj. van 2, tot *compl. van middel* (1).

ANTWOORD OP VRAAG 37:

„Er zijn spraakkunstenaren, die beweren, dat men „niet mag schrijven: *De pen, waar ik dezen brief meê* „*geschreven heb. Ik kan het daar niet voor doen. Wij* „*konden het hier niet uit zien.* Zij beweren, dat men „behoort te schrijven: *De pen, waarmeê ik dezen brief* „*geschreven heb. Ik kan het daarvoor niet doen. Wij* „*konden het hieruit niet zien.* — Hoe behoort men „op goede gronden te schrijven?"

Zooals men dat het best zal oordeelen; want de zamenstelling van deze bijwoordelijke aanwijzende en vragende voornaamwoorden, is niet zoo naauw, of men kan ze op die wijze ontbinden, dat er andere woorden tusschen de beide bestanddeelen geplaatst worden (2). In de spreektaal maakt men veelal van die ontbinding gebruik; en als de schrijftaal het uit DAAR verkorte ER, als *complement van een voorzetsel*, bezigt, zou het zeker afkeuring verdienen, wanneer zij het *voorzetsel* altijd op

(1) Roorda, bl. 204, 208, 227 en 228

(2) Dr. Brill, *Hollandsche Spraakleer*, bl. 505.

het *complement* liet volgen, als: *Ik kan het* ER VOOR *niet doen;* — *Wij konden het* ER UIT *niet zien.* Brengt men hiertegen te regt in, dat *daarvan*, *daarvoor*, enz. grammatische woordeenheid verkregen hebben, dat met *er van*, *er voor*, enz. nog geen plaats grijpt, — en zeker niet zoo gemakkelijk zal plaats grijpen, omdat deze woorden, naar het spraakgebruik, doorgaans door andere woorden gescheiden moeten worden (1), — dan kan het beroep op de spreektaal nog voor het ontbinden van de zamenstelling der in de vraag bedoelde aanwijzende en vragende voornaamwoorden gelden.

KOFFIJHUIZEN.

De door het woord *koffijhuizen* benoemde voorwerpen dagteekenen van den tijd, waarin de handel, gedurende de kruistogten, herleefde. Men vond ze het eerst in de koopsteden van Italië, en oorspronkelijk werd er ook niets anders dan *koffij* gedronken. Heeft men er later aan de *koffij* andere dranken toegevoegd, dan is dit nog geen reden om de benaming *onjuist* te noemen. Streng genomen, is zij zoo slechts van een *eigentlijke* een *figuurlijke* geworden, een *synecdochische* namelijk, waarmeê men, met het oog op de *inwendige* betrekking tusschen het *geslacht* en een *soort*, aan DRANKHUIZEN, waar ook *koffij* gedronken wordt, den naam van KOFFIJHUIZEN geeft (2). *Koffijhuizen* worden wel degelijk van *wijnhuizen*, *bierhuizen* en *kroegen* onderscheiden. De beteekenis, welke zoo aan *koffijhuis* gegeven wordt, kan dus geenszins pleiten voor de stoute stelling, die men boven, bladz. 72, leest: „In onze taal en ook in andere treft men in „menigte *(sic!)* uitdrukkingen en benamingen aan, die ten „strengste genomen als onjuist beschouwd moeten worden, „doch niettegenstaande dit algemeen in zwang zijn.”

---

(1) Hiermede is tevens vraag 30 beantwoord.
(2) Zie boven, bl. 177.

DE NATUUR DER SPREEK- EN SCHRIJFTAAL IN HARE EENHEID EN VERSCHEIDENHEID.

Het spraakvermogen is, buiten tegenspraak, in en met het denkvermogen het heerlijkste geschenk des Scheppers aan ons menschen. Het is in zijn gebruik het helderste blijk voor den denkenden mensch, dat de geest heerscht over de stof en dat de mensch geest is en in en door de stof hier leeft en werkt en het werk des geestes aan andere mededeelt en alleen kan mededeelen. Wanneer wij de werking van den mensch op zijne medemenschen door de telegraphie met de werking van ons spraakvermogen vergelijken, dan zien wij daardoor de heerschappij van den geest over het stoffelijke ons nog duidelijker aangetoond en al verder en verder zich uitbreiden. Er is, zoo als mij dunkt, toch én eene treffende overeenkomst tusschen het spreken, door middel onzer spraakwerktuigen en de lucht en de telegraafspraak, én te gelijk eene uitzetting der grenzen van de menschelijke heerschappij over de stof in de wijze, waarop de mensch nu door de zoo belangrijke uitvinding van den telegraaf, door middel van eene nog veel fijnere stof, zijne gedachten andere doet kennen. Beide zijn dit werkingen van den geest; beide

zijn voor onbepaalbare volmaking vatbaar; spreken wordt zoo volmaakt tot het goddelijk gezang en de telegraphie zal zoo vervolkomend worden in pantographie, zoo als het nu reeds genoemd wordt. Het gebied van den mensch over het aardsche en de aarde wordt dus al grooter en grooter, beginnende met de grovere en voortgaande tot de fijnere stoffe, lucht, electrike, galvanische en electromagnetische stoffe, of hoe men ze dan ook verder onderscheiden of noemen mag.

Er is vroeger veel geschreven en getwist over den oorsprong der spraak, of die uit God, of uit den mensch was. Onnoodig en gemakkelijk te beslissen is die twist, wanneer men het spraak*vermogen* slechts gelieft te onderscheiden van zijn *gebruik* en *werking*. Het eerste is ons van onzen Maker gegeven, het laatste is ons werk. Wij leeren spreken en wij zijn het, die spreken: God gaf ons de rede, of het vermogen, waardoor wij spreken kunnen, en de behoefte, dat wij spreken moeten. Het vermogen en de behoefte van te kunnen en te moeten spreken lagen dus in de eerste menschen, zoo als die in ieder onzer bij onze komst op aarde liggen. De bewustheid en het gevoel daarvan ontstonden, zoo als de mythe, of sage, hoe gij haar noemen wilt, Gen. 1 en 2, van de schepping van Adam reeds dit aanwijst, in den eersten mensch door „het beeld Gods" in hem en de geluidgevende natuur en de dieren rondom hem. Zonder het denken konden wij toch niet spreken, wanneer wij het denken in zijne ware en menschelijke beteekenis opvatten. Spreken kunnen wij even weinig, zonder te hooren spreken, het zij menschen menschen hooren spreken, het zij zij de dieren of de overige natuur geluid hooren geven. Dit zien wij in de doofstommen op het duidelijkste. Zoo als deze ongelukkige wezens, zonder onderwijs, niet kunnen denken, zoo als de hoorende mensch dit kan, kunnen zij niet spreken, om dat zij niet hooren spreken, hoe volkomen dan ook hunne spraakwerktuigen mogen

wezen. Denken is in zijne ware beteekenis spreken en „ieder woord is een stuk der ziele.” Het zij wij in ons zelven stil of met anderen hoorbaar denken, altijd geven wij onze gedachten, sprekende, een vorm, anders ware zij geene gedachte voor ons, anders ware er geene vereeniging van gedachten tot een oordeel en een besluit voor ons mogelijk. In den doofstomme ligt het denkvermogen, wanneer anders zijn geest gezond is, even zeer als in ieder ander, die een gezond gehoor-orgaan bezit, maar het volle gebruik daarvan is hem onthouden. Beelden der voorwerpen mogen voor zijnen geest zweven en er sterkeren of zwakkeren invloed op oefenen, hij kan ze niet vasthouden, gelijk de hoorende en sprekende; hij kan die op zich zelve staande en los daar heen drijvende beelden niet tot een geheel vereenigen, zoo als elke gedachte een geheel is, of andere menschen moeten hem dit door een eigenaardig onderwijs leeren.

De stamouders van ons geslacht en de vroegste geslachten des menschdoms waren kinderlijk in hun denken, zoo als de onbeschaafde stammen dit nog zijn. Zij leefden en dachten, als kinderen dit altijd doen, nog meer vereenzelvigd met de hen omringende en op hen inwerkende natuur, dan de meer ontwikkelde menschen. Hun eigen leven werd, naar hunne kinderlijke denkwijze, ook door die groeijende en dierlijke natuur geleefd. Voor hen was alles zoo als zij zelve bezield en tot hen sprak ook alles wat zich bewoog of geluid gaf, ook als zij spraken. Het eerste menschenpaar, of wil men, de eerste menschenparen, een paar menschen moet men zich hiertoe altijd denken, leerden dus, door behoefte en naar de inrigting hunner natuur, zich oefenen in denken en spreken te gelijk. Het zintuig des gehoors is door den Schepper zoo ingerigt, dat het als een middenzintuig tusschen tasten, smaken, ruiken en zien, den menschelijken geest in de werking der buitenwereld op hem en van hem weder op die buitenwereld de meeste vrijheid

laat in zijn denken en aanwijzen van de voorwerpen. Terwijl door de veerkrachtigheid der lucht deze in beweging gebragt wordt van den mensch met zijne spraakwerktuigen, in meer of minder overeenkomst en verband met de beweging zijns bloeds en adems, krijgt hij gelegenheid, om de voorwerpen zijner gewaarwording, naar hunne werking op hem en zoo als zij hem verschijnen, aan zijnen medemensch aan te duiden met woorden. Met woorden, of in de tot vormen zijner gedachten door de werking zijner spraakorganen gemaakte veerkrachtige en geluid gevende lucht, even als de telegraphist de electromagnetische stof door het telegraphisch werktuig kneedt tot zigtbare teekenen van der menschen gedachten. De overige zintuigen helpen het orgaan des gehoors wel, om den mensch het door hem gewaargewordene te doen benoemen, maar zij blijven daarin altijd echter aan het gehoor ondergeschikt. Gebaren mogen den mensch eerst in de aanwijzing van het voorwerp zijner gedachte hebben bijgestaan, de klank der veerkrachtige en in trillende beweging gebragte lucht op zijn gehoororgaan moest, volgens de inrigting zijner natuur, tot dat einde in hem de overhand verkrijgen en behouden. Het klinkende en weerklinkende der bewogene lucht, naar de wet van werking en wederwerking, doet dus den mensch met de hulp van zijne spraakwerktuigen en gehoor denkende spreken en sprekende denken. Met eene ondoorgrondelijke wijsheid is dus hier de geest aan de stof gebonden en beheerscht zij haar tevens.

Naarmate de eerste menschen, welke wij ons met eenen wel kinderlijken, doch tevens gezonden, geest in een gezond en volwassen ligchaam moeten voorstellen, zich dus in het spreken van zich zelve en de voorwerpen welke zij kennen leerden en noodig hadden bewust werden, leerden zij elkander ook hunne gedachten mededeelen, zoo als het pas geboren kind het zuigen der moederborst. Het eene is, in zijne soort, den mensch

even natuurlijk als het andere. Zijn geest stootte de lucht uit de longen tegen de buitenlucht aan door de luchtpijp en zoo vormde hij dat veerkrachtig ligchaam tot klinkers, zoo als men ze noemt. En verder wijzigde hij die lucht, met haar door de opening van keel, tong, gehemelte, tanden, lippen, en neus, te beperken, tot medeklinkers, gelijk men ze heet. Die klinkers, welke men in a, e, i, o, u, met hare zamenstellingen, ai, ei, oe, enz. onderscheidt en noemt, zijn op zich zelve meer ongevormde klanken of kreten. Wij gebruiken haar, vergezeld van en verduidelijkt door gebaren, nog als de zoodanige in de uitroepingen, o! ai! oe! enz. en eerst door hare vereeniging met de medeklinkers worden zij te zamen geschikte denkvormen voor onze gedachten. Wanneer wij op de onbepaalbare wijzigingen in den toon dier klinkers acht geven, dan zullen wij zoo vele onderscheidene klanken daarin hooren, als er menschen zijn; anders toch kon de eene mensch den anderen niet aan de stem onderkennen. De aangenomene verdeeling is echter voor het gebruik voldoende, en wij zien hieruit tevens, dat de natuur de kunst overtreft, zelfs die van den voortreffelijksten zanger en muzikant. Alles heeft voor ons menschen zijn getal en zijne mate, hoe zeer wij niet bepalen kunnen, tot hoe verre wij dat getal en die mate vergrooten of verkleinen kunnen.

Geen medeklinker kan zonder een klinker uitgesproken worden, hoe spoedig men dezen laatste dan ook uiten moge: en in ieder klinker is ook weder het begin van de vorming onzer stem tot een bepaald geluid, hetwelk zij uitdrukt, op te merken. Zoo innig sluiten alle deelen van het werk onzer spraakorganen in elkander als een geheel, even als de denkende en sprekende mensch een geheel is. De natuur onzer spraakwerktuigen wijst ons van zelve aan, welke klinkers en medeklinkers onderling vereenigbaar of onvereenigbaar zijn tot een- of meerlettergrepige woorden, even als het gehoor het meer

of min welluidende of onwelluidende van zoodanige vereenigingen. Zoo als er toch eene zekere gelijkmatigheid is in ons ademen en den omloop van ons bloed, is die ook in ons spreken. Zeggen en zingen zijn niet geheel vreemd aan elkander.

Arm waren de eerste menschen aan behoeften, arm was dus ook hunne taal aan woorden, waardoor zij die elkander te kennen gaven. Zij leerden hunne spraak verrijken met nieuwe woorden, in verhouding van de toeneming dier behoeften. Zij leerden scheiden en onderscheiden, wat zij gewaar werden, naarmate zij zich zelve beter leerden kennen. Het vermogen, om te kunnen denken en spreken, moesten zij gebruiken en langzamerhand volmaken. De Schepper geeft toch niets overtolligs en onnuts: Hij doet door weinig veel.

Zinnelijk moeten de woorden der eerste menschen geweest zijn in hunne beteekenis, daar het natuurlijke eerst is en dan het geestelijke. Alles, wat in de natuur geluid gaf, diende hen, om die geluiden over te nemen, na te bootsen en tot woorden, ter aanduiding van die geluidgevende voorwerpen en van andere daarmede in een of ander opzigt overeenstemmende, te vormen. Stoffelijk blijft toch altijd de taal zelf bij de meest ontwikkelde menschen, en hoe veel te meer moet dit het geval zijn geweest met die der stamouders van ons geslacht! Alles leefde met hen hun leven: al, wat geluid gaf, sprak tot hen en met hen. Daarin ligt de oorsprong van de dierfabel en van die, aan andere levende en groeijende voorwerpen der natuur ontleend. De eerste menschen spraken met de natuur en de natuur sprak tot hen en beantwoorde hunne vragen. De natuur, waarmede zij zich zoo innig verbonden en zoo vertrouwd gevoelden, hielp hen zoo in het leeren spreken.

Door aanwijzende gebaarden maakten zij vooral die woorden, welke in tijd en ruimte, zoo als de mensch in alles daaraan gebonden is, personen en de plaats der

voorwerpen moesten aanwijzen, duidelijk. Later ontstonden daaruit de voornaamwoorden, bijwoorden en voorzetsels; de beide laatste althans voor een groot gedeelte. Het blijvende en zelfstandige voor hen in de natuur, zoo als zij zich zelve als blijvende en zelfstandig gevoelden, werd de moeder van de latere zelfst. en bijv. naamwoorden, daar het zelfstandige zich alleen door zijn bijvoegelijk, of eigenschappen, openbaart. Het werkende en bewerkte, in de opvolging van tijd den mensch verschijnende, werd door hem, naar de meest in het oog vallende eigenschap dier werkingen, benoemd. De vloeijende tijd, waarin hij zelf leefde en bij opvolging van oogenblikken werkte, leerde hem langzamerhand het voorledene, het tegenwoordige en toekomende, in zijne uitdrukking dier werkingen onderscheiden. Verder merkten de eerste menschen in hen zelve en in de dieren het onderscheid van kunne op en onderscheidden daarnaar tevens de namen, welke zij aan zich zelve en die dieren gaven. In een meer ontwikkelden toestand van den menschelijken geest zijn daarvan het mannelijke en vrouwelijke en onzijdige in de benamingen der dieren en ook van datgene, wat noch mensch, noch dier was, geboren. In de oudste taal, of in de wordende spraak, kunnen wij ons dus geene spraakkunstige rededeelen voorstellen. Er kan dus met betrekking tot haar geene vraag zijn naar de oudste soort van woorden; de wortels der later spraakkunstig onderscheidene woorden kunnen wij alleen in haar vooronderstellen en als zoodanig nog niet zoo kunstmatig van elkander gescheiden en onderscheiden. Ja, zelfs kan er, in den eigenlijken zin, van geene oudste taal gesproken worden, terwijl de taal nog in het begin harer wording zich bevond. Wat er van die taal der eerste menschen bij de vermeerdering en verspreiding hunner nakomelingen door de afgaande aan de opvolgende geslachten is overgeleverd, ligt natuurlijk voor ons, even als elk begin, in het duister.

De kinderen leerden het spreken van hunne ouders, en naar de mate de huisgezinnen, welke tot stammen en volken aangroeiden, van elkander verwijderd werden en op verschillende plaatsen zich vestigden, kwamen er ook meer onderscheidene talen, de eene meer, de andere minder, van haren oorsprong, door verschillende oorzaken, als climaat, bodem, enz. verwijderd en er ongelijk aan geworden. De geschiedenis is, zoo ver zij haar licht werpt op de stammen en volken, welke haar spraken of spreken, de eenige leermeesteres voor ons aangaande den ouderen of jongeren leeftijd der talen. Wij weten alleen, dat hetgeen in de taal van het nog vereenigde menschelijk geslacht door elkander lag en onderéén vermengd was, na en met zijne verspreiding over de oppervlakte des aardbodems, meer en meer geschift en onderscheiden werd. En uit onderscheiding en uit verscheidenheid werd hier ook wederom in die huisgezinnen, welke zich op bepaalde plaatsen tot stammen en volken vereenigden en, korter of langer, vereenigd en afgezonderd bleven, vereeniging en eenheid, uit die ongelijkheid werd ook hier gelijkheid geboren in hunne taal. En zoo ontstonden er allengskens stam- en volksspraken, waarin en waardoor de stammen en volken, welke haar gebruikten, op verschillende wijze, als verbuigingen der naam- en vervoegingen der werkwoorden, of meer door voegwoorden, enz. verbinding bewerkten tusschen hunne gedachten tot begrippen, oordeelen en besluiten. Zoo ontwikkelt zich het geestelijke door het natuurlijke. Het zelfstandig werkwoord, zijn, dat het meest afgetrokkene denkbeeld van bestaan uitdrukt, leert ons dit het duidelijkste in zijne zamenstelling uit onderscheidene deelen van andere werkwoorden, in alle Indo-Germaansche talen. De levende talen zijn in den mond des volks aan bestendige verandering onderworpen; even als de oude bladen der boomen afvallen en nieuwe er voor in de plaats komen, geraken hier woorden in on-

bruik en komen nieuwe in gebruik. Veelvuldig gebruikte woorden ondergaan afslijting, omzetting, krijgen voor- en achtervoegsels, enz.; de mensch zoekt toch zijne gedachten zoo spoedig en gemakkelijk mogelijk en de beschaafde, zoo welluidend hij dit kan, uit te drukken. De spreektaal is dus natuur en leven; waar twee volkomen menschen zijn, wordt ook gesproken, want hunne natuur dringt er hen toe en leert het hun. De volmaking der taal houdt gelijken tred met de volmaking des volks, de taal is toch het volk.

De schrijftaal is geene natuur als de spreektaal, maar kunst, die onder vele stammen onzes geslachts nog nooit geleerd werd, daar er nooit stomme stammen of volken geweest zijn. De schrijftaal, op welke wijze dan ook gebezigd, buiten het letterschrift, is eene meer of min volkomene nabootsing der natuur: zij is schilderen door de afbeelding der voorwerpen zelve, of door minder of min volkomene hieroglyphen en symbolen, keil- en teekenschrift, zoo als bij de oude Mexicanen, Egyptenaars, Assyriërs en Chinezen. Maar zelfs deze hoogst onvolkomene afbeelding der gedachten werd alleen bij de beschaafdere oude volken gevonden; deze gebrekkige kunst kon gebrekkig beschaven.

Het letterschrift, ja zelfs het syllabenschrift der Abyssiniërs, is onberekenbaar volkomener en geschikter voor dat doel en de heerlijkste uitvinding van den menschelijken geest, uit het oosten naar het westen met de verhuizende volksstammen en langs den weg van handel en verkeer met het licht der beschaving overgebragt. Hoe de mensch tot die ontleding der gedachte in weinige letterklanken, hoe en wanneer hij tot het zichtbaar maken van het woord door het letterschrift, gekomen is, blijft misschien een voor altijd onoplosbaar raadsel. Is er al verband tusschen het hoor- en zichtbare in de natuur, het verband tusschen het gesprokene en geschrevene woord zal wel moeijelijk zijn aan te wijzen. Deze

dubbelde vorming der gedachte, eerst door de spraak en dan weder door het schrift, is een dubbeld bewijs van de grootheid van den mensch, als heerscher over de stoffelijke natuur. In de uitvinding van het letterschrift lag alreede de kiem der telegraphie opgesloten. Alles is organisme en een geheel in het menschelijke leven en streven naar volkomenheid. Door de schrijftaal is de beschaving onzes geslachts bevestigd en haar vooruitgang verzekerd. Haar begin mag voor ons in den nacht der vroegste eeuwen verscholen liggen, hare werkingen zijn des te duidelijker. Het moge ons niet gegeven wezen, den overgang des geestes van het spreken tot het vastdrukken zijner gedachten in de lettervormen op het papier te kunnen aanwijzen, de schrijf- en bovenal de drukkunst brengen meer en meer de geheimen van het geestelijk leven aan het licht tot oefening en volmaking van den geest, die haar vond en in gebruik bragt en hoe langer zoo volkomener dit doet en doen zal.

Met weinige letterteekens het woord, tot in zijne kleinste deelen, op het papier te schilderen, zoo dat de eene mensch daaruit des anderen gedachten kan lezen, dit is groot, dit is goddelijk.

Waar niet gesproken werd, kon niet geschreven worden: de schrijftaal is dus altijd eene dochter der spreektaal en moet deze volgen en gehoorzamen. Is het wezen der schrijftaal afbeelding der woorden, zoo als de woorden weder vormen onzer gedachten zijn, dan volgt hieruit de regel, als hoofdwet in het schrijven: schrijf, zoo veel mogelijk, als het volk, in de hoogere beteekenis van dit woord, spreekt. De schrijftaal, gegrond op de spreektaal, kan ook alleen uit en naar deze volmaakt worden. De kunst moet de natuur en niet de natuur de kunst volgen. Elke schrijftaal heeft naar de volksspraak wel eenen zekeren, maar niet onveranderlijken, vorm aangenomen, na de vereeniging en vestiging der volken, in hun vaderland. Naar dezen, zich steeds ver-

anderenden vorm, moet zich de schrijftaal rigten. Uit de volkstaal moet de schrijftaal zich verrijken. Iedere schrijftaal, en zoo ook de Nederlandsche, moet uit het beschaafde spraakgebruik van die haar tevens spreken, en niet naar vreemde schrijftalen, volmaakt worden. De opperheerschappij der Latijnsche begint, gelukkig voor eigene taalontwikkeling, meer en meer af te nemen. Hetgene in vroegere eeuwen ten dezen noodzakelijk en heilzaam was, is het nu niet langer. Men begint ook onder ons hoe langer zoo duidelijker in te zien, dat de vreemde, onze schrijftaal opgedrongene, vormen voor hare ontwikkeling verderfelijk werden. Ook onder ons begint men het duidelijker dan vroeger te begrijpen, dat ook onze schrijftaal in onze spreektaal hare regels vinden en die niet maken moet, maar al te dikwerf in regtstreekschen strijd met hare natuur. Dit moge zoo voortgaan, als het begonnen is. De natuur door onze taalregels en taalgeboden en spraakkunsten om te keeren en te veranderen vermogen wij niet: haar uit en in en naar haar zelve te veredelen is ons alleen gegeven.

Zoo wierp ik over spreek- en schrijftaal deze losse en onuitgewerkte trekken op het papier: hoogere aanspraak maken zij niet. Een ander vulle ze aan, werke ze uit en verbeter ze, dit zal mij aangenaam zijn.

R. POSTHUMUS.

OVER DE ONJUISTHEID DER SPELLING VAN SOMMIGE WOORDEN IN DE NEDERLANDSCHE TAAL.

(*Vervolg van bl.* 150.)

VI.

48.) Diefegge.

Deze spelling doet natuurlijk dit woord als een samenstelling van *dief* en *egge* aanmerken. Dat het eene afleiding, doch geen samenstelling is, daaraan valt niet te twijfelen. Bilderdijk houdt het, naar ons inzien te regt, voor eene verbastering van *dievige*, een vrouw, die geneigd is om te *dieven*. Daar de klemtoon op de tweede lettergreep overgegaan en de *i* een *e* geworden is, moet de *g* verdubbeld worden, doch de *f* in *v* veranderen en het woord alzoo *dievegge* worden gespeld.

49.) Deel, deele (dorschvloer).

Volgens Weiland heeft dit woord de scherp-lange *ee*. Doch niet alleen de afleiding, (het Hoogduitsche *Diele*,) maar ook de Geldersche uitspraak (*dèle*), toont ten duidelijkste, dat de *e* in dit woord zacht-lang is. In sommige streken zegt men *delle*.

50.) Liverei.

Dewijl dit woord van het Fransche *livrée* afkomt, verdient *livrei*, gelijk het door Bilderdijk geschreven en

bijkans algemeen uitgesproken wordt, ongetwijfeld de voorkeur.

51.) Leidraad.

Sommigen schrijven *leidraad* in plaats van *leiddraad.* Dewijl er in de uitspraak van beide woorden geen verschil is, geven wij aan het laatste de voorkeur. Wie van een ander gevoelen mogt zijn, schrijve dan ook: *goudorst, goudraad, landrost, handoek, broodronken, bloedorstig, breedoek, broodief,* enz. in plaats van: *gouddorst, gouddraad, landdrost, handdoek, brooddronken, bloeddorstig, breeddoek, brooddief,* enz.

52) Doenniet.

Wanneer men andere samenstellingen met *niet* beschouwt, dan ziet men dit bijwoord aan den wortel van een werkwoord gehecht, als: *deugniet, durfniet, weetniet.* Men zal dus juister schrijven, wanneer men de eene *n* weglaat en het woord *doeniet* schrijft.

53.) Souverein.

Dewijl men den uitgang van dit woord naar de uitspraak in *ein* veranderd heeft, zou men, onzes inziens, niet kwalijk doen, met de eerste lettergreep even zoo te handelen en het woord *soeverein* te schrijven.

54.) Veronderstellen.

Men leest thans gedurig ten onregte *veronderstellen,* zelfs bij anders goede schrijvers, in plaats van *vooronderstellen.* Weiland zegt in zijn Taalk. Woordenb.: „Van *voor* en *onderstellen.* Vooraf onderstellen: *vooronderstel eens, dat hij weg bleef.*"

GELDERSCH TAALEIGEN.

III.

„Welligt zult Gij in uwe gesprekken met de landlieden verscheidene woorden uit hunnen mond niet verstaan, maar is het U om taalkennis te doen, luister dan scherp toe! Vele klanken, wier beduidenis elders sinds eeuwen verouderd en gewijzigd is, hoort men hier in de eerste en zuivere beteekenis, andere daarentegen zijn in het nederduitsch verloren gegaan, en men kan ze alleen in het hooge Noorden terugvinden; kortom, hier is een rijkdom, welken Huydecoper en Bilderdijk niet kenden, maar waarvan Grōtius de waarde wist te schatten; en maak U aan geen voorbarig oordeel schuldig, door al, wat U hier vreemd in de ooren klinkt, voor barbaarsche provincialismen te houden."

Mr. B. W. A. E. Sloet tot Oldhuis. (*Overijs. Alm. van O. en Lett.* 1838, 134.)

„Woorden, spreekwijzen en eigendommelijkheden der spreektaal, welke anders zoo ligt met den adem des monds voor altijd vervliegen, aan het papier te binden, en daardoor voor langeren tijd te bewaren, is in onderscheidene opzigten een nuttige arbeid."

R. Posthumus, (*de Vrije Fries*, I. 83).

Afjacht. Kwaad, onheusch, onvriendlijk, verkeerd, onbeleefd, dwarsch antwoord of bescheid: „Iemand *afjacht* geven," iemand plomp, grof afwijzen; niet heusch ontvangen of bejegenen; hem over den neus hakken en hem den lust benemen om zijn ver-

zoek, aanzoek of bezoek te herhalen; hem norsch en bits afzeggen en voorbij wijzen. *Jacht, (af) jacht* is met achtergevoegde *t* van *jagen* en vormt weêr het werkwoord *jachten;* even zoo komt van *slagen* — saamgetrokken *slaan* — slacht, waarvan *slachten*, over welke woorden Dr. te Winkel handelde in zijn *Magazijn*, II. 51.

Aftandsch paard. Aftandig paard. Een paard dat de melktanden verloren heeft, en niet langer wisselt, maar zijn volkomen (blijvend) gebit heeft. Dit geschiedt — als wanneer deze dieren ook hun volle kracht en volkomen wasdom hebben bereikt — meen ik, als ze om de drie jaren oud zijn. Overdrachtig op een mensch toegepast, heeft *aftandig* eene heel andere beteekenis, en wordt het gezegd van iemand, die door ouderdom zijn tanden verloren heeft, die zijn besten tijd heeft gehad en sufferig en dutselig wordt; van daar ook de spreekwijze: „Hij is *of* hij raakt van den tand,” voor: de puntjes zijn er af, hij is versleten.

Alevel. Evenwel; *evel* alleen is ook gebruikelijk; vergelijk W. J. van Zeggelen in: „Grietjes verzuchting:”

Komt hij voorbij.... en sta 'k voor 't raam,
Dat ligt gebeuren kan —
'k Doe dan maar of ik hem niet zie,
Dien Louw den timmerman.
'k Beken: het is wel niet beleefd....
Neen meer: het is zelfs dom;
Maar Louw zegt *evel* goeijen dag
En.... ziet wel zesmaal om.

(*Keur van scherts en luim*, II. 38.)

Anbuten, zie *buten.*

Arend. Doffer, het mannetje van de duif; zie *minne.* *Arend* voor fiere, manlijke vogel. Bij Kiliaan vind ik *duyverick* voor doffer en *duyvinne* voor duif, duifje. *Arend* is ook *hoorn* geheeten, hetwelk zie.

Balkenbrij. Gruttenmeel, dik gekookt in rollenat (rolpensnat) of wel vleeschnat, en naderhand in plakken gesneden en in de pan gebakken. *Balkenbrij* is het zelfde als *bokkenenbrij*, hetwelk zie, met dat verschil, dat het eerste wordt gekookt uit gruttenmeel met vleeschnat; het andere alleen uit meel met water beslagen en een weinig zout; meer zal en durf ik er waarlijk niet van zeggen, om voor geen gastronoom of wel door de schoone sekse, zoo ze hier soms een spottend oogjen in mocht slaan, niet voor een Jan hen uitgekreten te worden, en ook om te dezer plaatse geen bijdragen te leveren tot een kook- of keukenboek, als bij v. *Aaltje de zuinige keukenmeid*, waartoe ik mij *overigens (übrigens)* ook gaarne onbevoegd erken.

Het woord heeft zijn naam van het weleer ophangen dier brij aan de *balken* = *balkenbrij*, zoo als in het *Navorschers bijblad*, 1855, blz. 99 is uitgelegd. Op gelijke wijze laten zich de benamingen van *hangop* en *nagelholt* ook verklaren, zie aldaar.

Benul. Verstand, rede, denkvermogen, overleg, bezinning, besef, nagedachte; van daar *onbenullig*, gedachteloos, wezenloos, onverschillig. *Benul* is door verwisseling van *l* in *n* het bij onze oude dichters zoo dikwerf voorkomende *belul*, als Vondel *(Eneas)*:

Ick grijp de wapens en 't geweer aen, droef en dul,
Doch zonder overlegh, en kennis, en *belul.*

(Uitgave *Westerman*, XVII, 249.)

Zie over deze vrij onstichtelijke uitdrukking (waarvan het „uitlegkundig woordenboek op Hooft," I, blz. 108, zegt: „de kieschheid van lateren tijd heeft dit woord, te voren in algemeen gebruik, met regt verworpen)." de *Tael- en dichtkundige By-*

dragen, II, 292; Kluit, *Lijst* enz. 1783, blz. 301, Bilderdijk, *Geslachtlijst*, II, 162, en Weiland in voce.

Blagen. Kinders, kleine kinders; Kiliaan *balgh*, puer (kind of knaap) met van Hasselts aanteekening. Beide woorden zijn één door omzetting der *l*. Ik vind het woord gebruikt door den Heer J. Chr. Gewin, in den aanhef van zijn: „de Republikein-schoenmaker," voorkomende in de *Keur van scherts en luim*, verzameld door W. J. van Zeggelen, 1854, D. II, blz. 80:

Wel, Knelis-buur! wat vreemde grappen!
Ben je in een kelder nou verdwaald?
Wat! ben je nou aan 't schoenen lappen?
Van baas tot lapper afgedaald?
Dat 's anders dan met groote heeren,
Daar, onder 't glaasjen, in de kroeg,
Het gansche rijk zoo te regeren,
Als of men 't in den Haag u vroeg.
Waar is je vrouw? Waar zijn je *blagen?*
Is 't huis te klein voor hunnen staat?! enz.

Vergelijk over de afleiding van *balg* voor *puer*, *nebulo* (deugniet, ondeugd) ten Kate, *Aenleiding* enz. II, 592.

Niet onaardig is de naam *knapzakke*, die men in het land van Heusden aan de kleine kinders geeft; *Alm. v. Holl. Blijgeestigen*, 1857, blz. 101

Boardhen, noemt men een bijzondere soort van kippen, die bezijden en langs de neb voorzien zijn van een rij stekelige, zwarte haartjes, welke als een knevelbaard uitsteken. Men vindt er zelfs, die sporen hebben en ook kraaien, ofschoon ze voor slechte legkippen worden gehouden.

Men zegt het figuurlijk van eene vrouw, die wat vinnig is en haar op de tanden heeft, ook wel *haneveer* genaamd.

Balkenbrij. Gruttenmeel, dik gekookt in rollenat (rolpensnat) of wel vleeschnat, en naderhand in plakken gesneden en in de pan gebakken. *Balkenbrij* is het zelfde als *bokkenenbrij*, hetwelk zie, met dat verschil, dat het eerste wordt gekookt uit gruttenmeel met vleeschnat; het andere alleen uit meel met water beslagen en een weinig zout; meer zal en durf ik er waarlijk niet van zeggen, om voor geen gastronoom of wel door de schoone sekse, zoo ze hier soms een spottend oogjen in mocht slaan, niet voor een Jan hen uitgekreten te worden, en ook om te dezer plaatse geen bijdragen te leveren tot een kook- of keukenboek, als bij v. *Aaltje de zuinige keukenmeid*, waartoe ik mij *overigens (übrigens)* ook gaarne onbevoegd erken.

Het woord heeft zijn naam van het weleer ophangen dier brij aan de *balken* = *balkenbrij*, zoo als in het *Navorschers bijblad*, 1855, blz. 99 is uitgelegd. Op gelijke wijze laten zich de benamingen van *hangop* en *nagelholt* ook verklaren, zie aldaar.

Benul. Verstand, rede, denkvermogen, overleg, bezinning, besef, nagedachte; van daar *onbenullig*, gedachteloos, wezenloos, onverschillig. *Benul* is door verwisseling van *l* in *n* het bij onze oude dichters zoo dikwerf voorkomende *belul*, als Vondel *(Eneas)*:

Ick grijp de wapens en 't geweer aen, droef en dul,
Doch zonder overlegh, en kennis, en *belul.*

(Uitgave *Westerman*, XVII, 249.)

Zie over deze vrij onstichtelijke uitdrukking (waarvan het „uitlegkundig woordenboek op Hooft," I, blz. 108, zegt: „de kieschheid van lateren tijd heeft dit woord, te voren in algemeen gebruik, met regt verworpen)." de *Tael- en dichtkundige By-*

dragen, II, 292; Kluit, *Lijst* enz. 1783, blz. 301, Bilderdijk, *Geslachtlijst*, II, 162, en Weiland in voce.

Blagen. Kinders, kleine kinders; Kiliaan *balgh*, puer (kind of knaap) met van Hasselts aanteekening. Beide woorden zijn één door omzetting der *l*. Ik vind het woord gebruikt door den Heer J. Chr. Gewin, in den aanhef van zijn: „de Republikein-schoenmaker," voorkomende in de *Keur van scherts en luim*, verzameld door W. J. van Zeggelen, 1854, D. II, blz. 80:

Wel, Knelis-buur! wat vreemde grappen!
Ben je in een kelder nou verdwaald?
Wat! ben je nou aan 't schoenen lappen?
Van baas tot lapper afgedaald?
Dat 's anders dan met groote heeren,
Daar, onder 't glaasjen, in de kroeg,
Het gansche rijk zoo te regeren,
Als of men 't in den Haag u vroeg.
Waar is je vrouw? Waar zijn je *blagen?*
Is 't huis te klein voor hunnen staat?! enz.

Vergelijk over de afleiding van *balg* voor *puer*, *nebulo* (deugniet, ondeugd) ten Kate, *Aenleiding* enz. II, 592.

Niet onaardig is de naam *knapzakke*, die men in het land van Heusden aan de kleine kinders geeft; *Alm. v. Holl. Blijgeestigen*, 1857, blz. 101

Boardhen, noemt men een bijzondere soort van kippen, die bezijden en langs de neb voorzien zijn van een rij stekelige, zwarte haartjes, welke als een knevelbaard uitsteken. Men vindt er zelfs, die sporen hebben en ook kraaien, ofschoon ze voor slechte legkippen worden gehouden.

Men zegt het figuurlijk van eene vrouw, die wat vinnig is en haar op de tanden heeft, ook wel *haneveer* genaamd.

Bokkenenbrij. Boekweitenbrij, (vergel. *balkenbrij)*; het woord is eene samentrekking of liever verbastering van *boekweitenbrij*, elders *boekendenbrij*, bij Jan Vos in zijn vuile *klucht van Oene*, — in het oude gemeene Amsterdamsche dialekt geschreven — *bokkende brij*, als:

.... alle menschen niet egeven is, *bokkende Bry* mit Vorken te eten.

(*Alle de Ged. v. J. Vos*, 1726, II, 248.)

Desgelijks heeft Hooft in zijn *Ware-nar*, in dat zelfde dialekt gesteld, voor *boekweiten koeken*, *boekende koeken*, bij v.

't Was zukken zuinigen wijfjen, zy bakte *boekende koeken* mit smeer,
Mit schijfjens van koolstruiken, in de steê van appelen en krenten.

(Uitgave *Bilderdijk*, I, 241.)

en Langendyk, in zijn: „Spiegel der Vaderlandsche kooplieden;" *Ged.* 1760, II, 270:

......Als men eenigen tyd had gewagt, wierden 'er geen andere schotels opgedischt dan met gort, water en bry, en *boekende koeken.*

Voor *boekweiten pannekoekjes* vind ik bij Hofdijk, *het Nederl. volk*, 1856, blz. 387, in eene aanhaling uit Bredero: *boekedeflensies*, als:

......onse jongen en kent niet uytstameren so vuel had hij te wauwelen
An sen vijgen, an sen nueten, an sen *boekedeflensies*, enz.

Bokkent, voor *boekweit*, hoort men te Breda, volgens Hoeufft, bl. 78.

Boschbèzen (boschbessen), die men elders gewoonlijk *blaauwbessen* noemt, hetzelfde als *woudbessen*, *kraakbeziën*, Bredaasch *krakebeien*, volgens den beoordeelaar van Hoeuffts werk in *de Gids*, 1838, II, 362; eene gepaste benaming, daar ze inderdaad als

klokjes aan de struiken hangen; Overijselsch *knapkorrels*. 't Is, als bekend, een klein, donkerblaauw besje, dat aan een dun rijsje groeit en in Gelderland, vooral in de omstreken van Hattem, waar ik ze als knaap op den zoogenaamden *Riezelenberg*, en in de woeste natuur van *Molenkate*, dikwerf zocht en in de beek afwiesch, en bij Breda in menigte in de bosschen gevonden wordt, waarvan het den naam van *boschbes* heeft; 't wordt in 't voorjaar vroeg rijp, gelijktijdig met de aalbessen, en door de inzamelaars rond geveild. Het is een smakelijke, maar eenigzins tampere vrucht. Kiliaan heeft er de namen voor van: *bosch-besie*, *haverbesie*, *waldbeezen*, *kraecke-besie*, *heydel-besien*.

Te Breda, waar, als gezegd is, deze vrucht *krakebei* genoemd wordt, is *beie* voor *bezie*, zeer gemeen; zie Hoeufft, blz. 39 en 328. De bosch-bes heet in Drenthe *bleek*, *kreune*, zie *de Navorscher*, 1857, blz. 148.

Bouwen (een vuur). Een vuur geheel niew aanleggen, noemt de Gelderschman: *een vuur bouwen*, dat is: als ware het een gebouw van turf, hout, schadden, enz. boven den haardkolk oprichten, en daarin wat doorgebrand of aangevonkt vuur of gloed strooien, ten einde het vlam te doen vatten; en zoo trof ik het ook aan in een versje van J. C. Schaep, van 1660, aangehaald bij Witsen Geysbeek, *B., A. en C. Woordenb.* V. 210:

Laetst heb ik eens een Vyer *gebout*
(Gelijk men doet) van turf en hout, enz.

Vergel. *buten*, dat nu volgt.

Buten (boeten) en vooral *anbuten (aanboeten).* Het vuur opstoken, door er brandstoffen bij te voegen en er den gloed in te jagen, 't zij door *poesten* (blazen) met den mond of door middel van een blaaspijp. Vergelijk *bouwen (een vuur).*

Bokkenenbrij. Boekweitenbrij, (vergel. *balkenbrij*); het woord is eene samentrekking of liever verbastering van *boekweitenbrij*, elders *boekendenbrij*, bij Jan Vos in zijn vuile *klucht van Oene*, — in het oude gemeene Amsterdamsche dialekt geschreven — *bokkende brij*, als:

.... alle menschen niet egeven is, *bokkende Bry* mit Vorken te eten.

(*Alle de Ged. v. J. Vos*, 1726, II, 248.)

Desgelijks heeft Hooft in zijn *Ware-nar*, in dat zelfde dialekt gesteld, voor *boekweiten koeken*, *boekende koeken*, bij v.

[illegible] Was zukken zuinigen wijfjen, zy bakte *boekende* [illegible]*ken* mit smeer,

[illegible]chijfjens van koolstruiken, in de steê van [illegible]elen en krenten.

(Uitgave *Bilderdijk*, I, 241.)

[illegible]ngendyk, in zijn: „Spiegel der Vaderland[illegible]cooplieden;" *Ged.* 1760, II, 270:

[illegible]ls men eenigen tyd had gewagt, wierden 'er [illegible]ndere schotels opgedischt dan met gort, wa[illegible] bry, en *boekende koeken*.

[illegible] *boekweiten pannekoekjes* vind ik bij Hofdijk, [illegible]*erl. volk*, [illegible] blz. 387, in eene aanha[illegible] Breden[illegible]*nsies*, als:

[illegible] jon[illegible] niet uytstameren so vuel [illegible]

[illegible] nueten, an sen *boekede-*[illegible]

[illegible] hoort men te Breda, vol-[illegible]

[illegible] men elders gewoonlijk [illegible]lfde als *woudbessen*, *kraak*-[illegible]*ien*, volgens den beoor[illegible] in *de Gids*, 1838, II, [illegible]ng, daar ze inderdaad als

klokjes aan de struiken hangen; Overijselsch *knap-korrels*. 't Is, als bekend, een klein, donkerblaauw besje, dat aan een dun rijsje groeit en in Gelderland, vooral in de omstreken van Hattem, waar ik ze als knaap op den zoogenaamden *Riezelenberg*, en in de woeste natuur van *Molenkate*, dikwerf zocht en in de beek afwiesch, en bij Breda in menigte in de bosschen gevonden wordt, waarvan het den naam van *boschbes* heeft; 't wordt in 't voorjaar vroeg rijp, gelijktijdig met de aalbessen, en door de inzamelaars rond geveild. Het is een smakelijke, maar eenigzins tampere vrucht. Kiliaan heeft er de namen voor van: *bosch-besie*, *haver-besie*, *waldbeezen*, *kraecke-besie*, *heydel-besien*.

Te Breda, waar, als gezegd is, deze vrucht *kra-kebei* genoemd wordt, is *beie* voor *bezie*, zeer gemeen; zie Hoeufft, blz. 39 en 328. De bosch-bes heet in Drenthe *bleek*, *kreune*, zie *de Navorscher*, 1857, blz. 148.

Bouwen (een vuur). Een vuur geheel niew aanleggen, noemt de Gelderschman: *een vuur bouwen*, dat is: als ware het een gebouw van turf, hout, schadden, enz. boven den haardkolk oprichten, en daarin wat doorgebrand of aangevonkt vuur of gloed strooien, ten einde het vlam te doen vatten; en zoo trof ik het ook aan in een versje van J. C. Schaep, van 1660, aangehaald bij Witsen Geysbeek, *B.*, *A. en C. Woordenb.* V. 210:

Laetst heb ik eens een Vyer *gebout*
(Gelijk men doet) van turf en hout, enz.

Vergel. *buten*, dat nu volgt.

Buten (boeten) en vooral *anbuten (aanboeten)*. Het vuur opstoken, door er brandstoffen bij te voegen en er den gloed in te jagen, 't zij door *poesten* (blazen) met den mond of door middel van een blaaspijp. Vergelijk *bouwen (een vuur)*.

felspel van een lansknecht, die tegen zijn eigen schaduw vocht, als:

Ic wert niet moet nu, al dans ick nog soo vele;
Met vier spronghen ben ick over die *deele;*

en bij Hooft in zijn *Ware-Nar*, voor *voorhuis:*

Schrobt me vaerdig de *deel,* en schuurt de pottebank.
(Uitgave *Bild.* I, 207, cf. III, 152.)

Zie daar dan alweêr een woord, weleer hier te lande algemeen gebezigd en verstaan, nu alleen nog bij de landlieden, met betrekking tot hunne woningen, in gebruik.

Onzen balladen-dichter Hofdijk, die op het voetspoor van den eenigen Bilderdijk, doch vaak nog kwistiger, een aantal verouderde woorden en taalvormen op zulk eene gepaste wijze in het aanzijn tracht terug te roepen (1), is ook dit woord — door ZEd. *deil* gespeld — niet ontgaan, blijkens deze aanhalingen uit zijne ballade: „Minnewraak" *Kennemerland,* 1853, I, 207 en 208:

De turfvlam steeg hoog in den gapenden schouw;
Heel de *deil* stond in gloed van den rosschen flambouw;
En de wilgentak geelde aan den graauwbruinen wand,
Doorvlochten met vlierbes en nabloem van 't land.

Luid toonden de pijp en de vedel by 't feest.
Luid joelden de gasten met vrolijken geest.
Luid schalden de liedren by beurten en rij;
Luid klonken de kannen en bekers er bij.

---

(1) Zie, hoe hij zich deswege verklaart, *Gesch. d. Nederl. Letterk.* 1857, *voorbericht.*

de, luidt: „Bilderdijk brengt tot *boeten* ook *ketel-*
oeten en *vuur-boeten*. *Ketel-boeten* is ketel-verbe-
n, ketel-lappen, daarin heeft B. gelijk; maar
ur-boeten laat hij zich door den klank mislei-
Er zijn eenige overoude woorden, die
al geheel verloren zijn gegaan, behalve
l compositum, maar welke de overblijf-
t Celtisch ons nog als simplicia
lgemeene schipbreuk bewaard hebben.
der behoort dit *vuur-boeten*, hetwelk geen
ur verbeteren, het verbrande aanvullen is, maar
vuur aansteken, vuur stoken. In het Gaelisch (Brittannisch) geldt *poeth* of *boeth* voor brandend, gloeijend, vuurrood (Groenlandsch *poe*, licht?), hetwelk voortleeft in het Fransche *boute-feu* (2), vuurstoker, stokebrand, en ons *vuur-boeten*. In de beteekenis van vuurrood hebben de Bas-Bretons *boet-rabesen*, roode raap, de Franschen *betterave*, en wij *beetwortel*."

Dauwelen. Stoeien, spelen, ravotten, bij v. van jongens met meisjes, *foolen* als Vader Cats ergens zegt:

Wanneer een meisje gooit met nat,
Dat is te zeggen, *foolt* mij wat.

Dauwelen hangt samen met het oude *daven* voor geweld maken, razen, tieren enz. (zie Kiliaan) en waarvan het voortdurend werdwoord *daveren* is gevormd. Te Breda heet een traag vrouwspersoon

---

(1) Bilderdijk stemt hier met Weiland (op *boeten*) overeen: „gelijk het zelfst. *boete* gebruikelijk geweest is voor hulpmiddel, verbetering, zoo komt het werkw. *boeten* ook in den zin van verbeteren, herstellen, voor; en het is als zoodanig nog bij ons in gebruik, in de spreekwijzen: *het vuur boeten*, aansteken, beter doen branden, *de netten boeten*, de gescheurde netten digt maken, *eenen ketel boeten*, lappen, waarvan *ketelboeter*, enz."

(2) En, voeg er bij, in het Spaansch *botafuego*.

Vuur anbuten is ook Overijselsch; het Groningsche luidt: „*anbuiten*, voor: aanleggen van vuur," en: „*buiten* stoken;" Drentsch: „*beuten*, *anbeuten*, *anbuten*, vuur aanleggen;" en: „*opbeuten*, *opbuten*, opstoken; (het vuur op- of aanstoken:") waarvan nog het spreekwoord, in dat gewest gebezigd: „iemand het vuur op de hilde *beuten*," voor: „iemand in gevaar brengen (1)."

Het woord komt al bij onze oud-hollandsche dichters voor, als Vondel, deel 18, blz. 12 (Uitgave *Westerman.*):

..... andren zetten flucks de ketels op hun voeten,
In 't velt op eene ry, en bucken neêr, en *boeten*
En stoocken 't vier ....

en blz. 187:

Zy *boeten* wacker vier ....

bij Huygens, *verboeten* voor: verstoken, als:

Het werck dat yemant doet
En 't Vyer (*vuur*) dat hij *verboett*,
Geeft best getuigeniss
Hoe vroeden Man hy is.
(Uitgave *Bild.* II, 291.)

Vergelijk verder Kiliaan.

En nu de afleiding van het woord; met voorbijgang van hetgeeen Bilderdijk en, in navolging van hem, anderen daarover geschreven hebben, zal ik hier overnemen die van onzen geleerden Halbertsma, voorkomende in *de Gids*, 1843, *(Mengelingen)* blz. 470, in zijn: „Brief aan Willem de Clercq," welke brief — handelende over de afleiding van *boete*, enz. — niet genoegzaam bekend schijnt te zijn; de passage tot ons woord betrekking hebben-

(1) Tot recht verstand van dit spreekwoord dient, voor den onwetende, dat op de *hilde* het stroo en ook hooi geborgen wordt; op *hilde* kom ik later te rug.

de, luidt: „Bilderdijk brengt tot *boeten* ook *ketel-boeten* en *vuur-boeten*. *Ketel-boeten* is ketel-verbeteren, ketel-lappen, daarin heeft B. gelijk; maar in *vuur-boeten* laat hij zich door den klank misleiden (1). Er zijn eenige overoude woorden, die in onze taal geheel verloren zijn gegaan, behalve in een enkel compositum, maar welke de overblijfsels van het Celtisch ons nog als simplicia uit eene algemeene schipbreuk bewaard hebben. Daaronder behoort dit *vuur-boeten*, hetwelk geen vuur verbeteren, het verbrande aanvullen is, maar vuur aansteken, vuur stoken. In het Gaelisch (Brittannisch) geldt *poeth* of *boeth* voor brandend, gloeijend, vuurrood (Groenlandsch *poe*, licht?), hetwelk voortleeft in het Fransche *boute-feu* (2), vuurstoker, stokebrand, en ons *vuur-boeten*. In de beteekenis van vuurrood hebben de Bas-Bretons *boet-rabesen*, roode raap, de Franschen *betterave*, en wij *beetwortel*."

Dauwelen. Stoeien, spelen, ravotten, bij v. van jongens met meisjes, *foolen* als Vader Cats ergens zegt:

Wanneer een meisje gooit met nat,
Dat is te zeggen, *foolt* mij wat.

Dauwelen hangt samen met het oude *daven* voor geweld maken, razen, tieren enz. (zie Kiliaan) en waarvan het voortdurend werdwoord *daveren* is gevormd. Te Breda heet een traag vrouwspersoon

---

(1) Bilderdijk stemt hier met Weiland (op *boeten*) overeen: „gelijk het zelfst. *boete* gebruikelijk geweest is voor hulpmiddel, verbetering, zoo komt het werkw. *boeten* ook in den zin van verbeteren, herstellen, voor; en het is als zoodanig nog bij ons in gebruik, in de spreekwijzen: *het vuur boeten*, aansteken, beter doen branden, *de netten boeten*, de gescheurde netten digt maken, *eenen ketel boeten*, lappen, waarvan *ketelboeter*, enz."

(2) En, voeg er bij, in het Spaansch *botafuego*.

OVER DE ONJUISTHEID DER SPELLING VAN SOMMIGE WOORDEN IN DE NEDERLANDSCHE TAAL.

(Vervolg van bl. 150.)

(Vervolg van bl. 150.)

VI.

48.) Diefegge.

Deze spelling doet natuurlijk dit woord als een samenstelling van *dief* en *egge* aanmerken. Dat het eene afleiding, doch geen samenstelling is, daaraan valt niet te twijfelen. Bilderdijk houdt het, naar ons inzien te regt, voor eene verbastering van *dievige*, een vrouw, die geneigd is om te *dieven*. Daar de klemtoon op de tweede lettergreep overgegaan en de *i* een *e* geworden is, moet de *g* verdubbeld worden, doch de *f* in *v* veranderen en het woord alzoo *dievegge* worden gespeld.

49.) Deel, deele (dorschvloer).

Volgens Weiland heeft dit woord de scherp-lange *ee*. Doch niet alleen de afleiding, (het Hoogduitsche *Diele*,) maar ook de Geldersche uitspraak (*dèle*), toont ten duidelijkste, dat de *e* in dit woord zacht-lang is. In sommige streken zegt men *delle*.

50.) Liverei.

Dewijl dit woord van het Fransche *livrée* afkomt, verdient *livrei*, gelijk het door Bilderdijk geschreven en

bijkans algemeen uitgesproken wordt, ongetwijfeld de voorkeur.

51.) LEIDRAAD.

Sommigen schrijven *leidraad* in plaats van *leiddraad*. Dewijl er in de uitspraak van beide woorden geen verschil is, geven wij aan het laatste de voorkeur. Wie van een ander gevoelen mogt zijn, schrijve dan ook: *goudorst, goudraad, landrost, handoek, broodronken, bloedorstig, breedoek, broodief,* enz. in plaats van: *gouddorst, gouddraad, landdrost, handdoek, brooddronken, bloeddorstig, breeddoek, brooddief,* enz.

52) DOENNIET.

Wanneer men andere samenstellingen met *niet* beschouwt, dan ziet men dit bijwoord aan den wortel van een werkwoord gehecht, als: *deugniet, durfniet, weetniet.* Men zal dus juister schrijven, wanneer men de eene *n* weglaat en het woord *doeniet* schrijft.

53.) SOUVEREIN.

Dewijl men den uitgang van dit woord naar de uitspraak in *ein* veranderd heeft, zou men, onzes inziens, niet kwalijk doen, met de eerste lettergreep even zoo te handelen en het woord *soeverein* te schrijven.

54.) VERONDERSTELLEN.

Men leest thans gedurig ten onregte *veronderstellen*, zelfs bij anders goede schrijvers, in plaats van *vooronderstellen.* Weiland zegt in zijn Taalk. Woordenb.: „Van *voor* en *onderstellen.* Vooraf onderstellen: *vooronderstel eens, dat hij weg bleef.*"

13

Amsel, welke met het Hoogduitsche woord overeen stemt.

Nopens de afleiding van het woord moet ik mij tot gissingen bepalen, die echter wel eens doen missen. Zie hier wat ik bescheiden onder de aandacht breng van geleerderen, dan ik ben, voor wie ik ootmoedig het hoofd buige en die mij met eene betere etymologie zullen verplichten, dan die, welke mijns bedunkens ten Kate geeft, *Aenl.* II, 191 (op *giet*) en die kant noch wel raakt.

Ik heb dan wel eens gedacht of *gieteling* ook zou kunnen gebracht worden tot *git*, zwart; de merel is toch geheel zwart van kleur, met uitzondering alleen van de neb die geel is.

Nog iets anders: de merel is als bekend een uitmuntende zangvogel, welks heerlijke fluittoonen menigeen opgetogen houden; wanneer men op den wortel van het woord let — *gie* — dan treft ons eene groote overeenkomst met de namen van eenige muziekinstrumenten bij naburige volken, waarin ook deze wortel zit, bij v. het Hoogduitsche *Geige*, viool, vedel, Engelsch *gig*, viool, speeltuig, oud-Fransch *gigue*, viool, *ghitterne* (bij Kiliaan) voor speel- of snaartuig, oud-Engelsch *geterne* en *gitorne*, zoo veel beteekenende als *guitar*, het Spaansche *guitarra*, Italiaansche *guizzare*, van 't Lat. of liever Grieksch-Latijnsche *cithara*, Hollandsch *cither*, enz.

Ik geef dit alles, zoo als gezegd is, salvo meliore judicio.

Maar voor dat ik tot het volgende artikel overga, heb ik nog iets in het midden te brengen; ik doe zulks liever zoo gaandeweg voort, dan bij wijze van voorafspraak, aan het hoofd dezer verzameling.

Bij het mededeelen van deze gewestelijke idiotismen, verwondert het mij altijd, dat ze over het

algemeen nog zoo weinig door onze dichters en prozaïsten aangewend worden (1); hoe vele er van, die niet bepaald tot de straattaal behooren, zouden met eere in hunne geschriften eene plaats kunnen innemen; zoo kan o. a. het hier behandelde woord in dicht en in ondicht het vreemdaardige *meerle*, uitmuntend vervangen (2). Strekt toch die mededeeling, om onzen algemeenen taalschat, zoo mogelijk, nog meer te verrijken, wel nu men wachte niet tot tijd en wijle de woordenschat onzer dialekten in de woordenboeken is opgenomen — waarin sommigen vroeger te recht op hunne plaats in 't gelid stonden — maar men make er al aanstonds gebruik van; geven onze meest gevierde dichters, onze eerste stylisten het voorbeeld, de dii minores volgen van zelf.

Wij lazen voor eenigen tijd in een Belgisch tijdschrift (3) het volgende, gevloeid uit de pen van den heer J. F. J. Heremans, dat bij ons weêrklank vond en dat wij opteekenden; nu vinde het alhier eene plaats: „Het dunkt ons", zegt de schrijver naar waarheid, „dat men tot hiertoe de levende, de gesprokene tale al te veel heeft verwaerloosd: het Nederduitsch nogtans is geene doode tael, waerin alles onveranderlyk en als versteend is; neen, onze tale leeft nog onafgebroken voort van het zelfde leven, dat haer gedurende eene lange

(1) Zie echter op de artikelen *blagen* en *dele* in deze verzameling.

(2) In den vorigen jaargang, blz. 178, art. *scheper*, liet ik mij reeds in gelijken zin uit.

(3) „Het Taelverbond. Tydschrift voor Geschiedenis, Tael-, Oudheid- en Letterkunde," Antwerpen 1853, 6de Aflevering, (1ste afd.) blz. 325: „Iets over ik heb geweest en ik ben geweest.

reeks van eeuwen de kracht schonk om zich te ontwikkelen en te volmaken, en in hare ryke dialekten ligt er nog veel ongebruikt, dat haer thands nog frischheid en jeugd zou kunnen byzetten," en wat er verder volgt: „in onze spraekleer is zeer veel conventionneels waervan in de tale zelve, zoo als ze het Nederlandsche volk steeds gesproken heeft en nog spreekt, geene sporen voor handen zyn," is niet minder waar, ofschoon het te dezer plaatse niet te huis behoort.

Groeve. Boerenbegrafenis; *groevenmoal*, boerenbegrafenismaal, waar ongemanierd gedronken, maar vooral ontzettend veel gegeten wordt; deze malen zijn zeer kostbaar en dikwerf richten ze een heel gezin te gronde; *groevebollen*, bollen voor het begrafenismaal opzettelijk gebakken, waar er nog al zoo eenige van geconsumeerd worden; *groeveneuger*, uitnoodiger tot het bijwonen der *groeve*, die, waar hij verzoeken komt, goed wordt onthaald, elders *groevebidder*, geheeten, gelijk men ook *bidder*, *begrafenis-bidder* voor aanspreker heeft; vergelijk Ypey, *Taalk. Aanm.* 1807, blz. 22—24 en Hoeufft, *Bredaasch Taal-eigen*, blz. 374. Wie meer van zoo'n begrafenis-partij wil weten, leze, voor zoo veel Drenthe betreft, van Schaicks *Drentsch Dorpsleven*, II. 24, Overijsel (*Zwolle*) C. Janssen Rz., *het Zwolsche Arkadia*, Kampen 1849, blz. 23, (*Markelo*) G. Benthem, *Overijselsche Alm. Oudh. en Lett.*, 1845, blz. 166, Gelderland (*Oldebroek*) J. van Zwaluwenburg, *Geld. Volks-Alm.* 1850, blz. 85.

't Zal wel overbodig zijn aan te merken, dat *groef* of *groeve* het imperfectum is van *graven*, *begraven* en weêr een werkwoord *groeven* vormt. Bij Huygens, editie *Bild.* IV, 347, lees ik:

'k Ging self om sijnent wil, en volghde 't Lijck *te groef*.

waar Bilderdijk bij aanteekent, VI, 377: „oud. Mijne Overgrootmoeder sprak nog wel eens zoo, als zy met een oud bestjen in gesprek raakte."

Te Zuidbeveland zegt men voor te begraven gaan: „te like gaan," en voor begrafenismaal: likmael," *Nieuw Nederl. Taal-Magazijn*, II. 227.

Groeveneuger, zie *groeve;* het woord wordt ook in Twenthe (Overijsel) gehoord, even als *groevenmoal.*

Halfscheid. De helft, idem Overijselsch en Bredaasch; Hoogduitsch *Halbscheid.* Hoeufft zegt blz. 227, dat het woord komt van *half* en het Angelsaksische *sceat*, oud-Friesch *schet*, waarde. Wij vonden het woord terug in eene klucht van de zestiende eeuw, bij Prof. van Vloten, *het Nederl. kluchtspel*, blz. 91:

Dheltsceede van 't overblijf van der somme
Sallic huer quijtte scelden zonder kijven.

Handsaam. Mak, tam, gedwee, handelbaar; eigenlijk dat zich in de handen laat krijgen, laat streelen en sturen; dat niet tegenspartelt, maar zich gewillig aan 's meesters wil en stuur overgeeft. Men gebruikt het veel van paarden en geeft daardoor te kennen, dat het beest tam, mak, gedwee, zinnig van aard is, dat het geen nukken heeft, maar zich gemakkelijk laat regeeren; voorts bezigt men het ook van andere voorwerpen, zoo als van 't volk — 't gemeen, graauw — dat volgzaam, handelbaar, geleidelijk, gezeggelijk is; zelfs zegt men 't ook van het weêr, bij v. *'t is handsaam weêr*, d. i. zacht, stil weêr. Het woord komt overeen met het Engelsche *handsome*, handig, gemaklijk, schoon, en komt bij Cats voor, in zijn 82*jarig leven:*

Daer was een hupse vrouw uyt Walslant toen gekomen,
Die heeft in echte trou mijn Vader aengenomen,
Sy was een *hantsaem* wijf . . . .

(Editie *Witsen Geysbeek*, I. 2.)

Vergelijk Kiliaan in voce en over de afleiding Halbertsma, *Naoogst*, I. 160.

Hangbast, zie *Hangop*.

Hangop. Hangmelk, karnemelk in een zak, gewoonlijk een zuivere kussensloop, in de zon opgehangen, om uit te lekken, waarvan het woord zijn naam heeft; het gemeen zegt daarvoor *hangbast*.

Heet is de naam, waarmede men de heideplant of heidestruik (erica) benoemt, o. a. dienende tot het vervaardigen van bezems, enz.; zie over dit gewas de op *Dele* aangehaalde *statistiek*, blz. 338 en 339. Het woord stemt overeen met het Angelsaksische *haeth*, Engelsch *heath* (spreek uit *hieth*) en ons *heide; heet* is ook heideveld, doch zie *heetveld*.

Heetveld. Heidevelden, ook alleen *heet* (zie aldaar) en dus in den *Fergut*, „den bekenden ridderroman uit den fabelkring van de ronde tafel," aangehaald door Dr. Halbertsma, *Letterk. Naoogst*, I. 75, ter gelegenheid der verklaring van het werkwoord *saecken*, waarvan *gesaect*, hieronder:

Si (1) doreronnen menech rike,
Maer sine horden van Ferguut niet;
Dies hebben si menech verdriet,
Ende hebben hem weder te hove gemaect,
Ende seiden, si hadden gesaect
Meneghen bosch, menech *heet*.

Zie ook *Reinaert de Vos*, vs. 3159.

Heetveld is letterlijk het Angelsaksische *heathfeld*, ons *heideveld*, en zoo laat zich dan ook de naam van zekere buurschap (niet *buurtschap*) in

---

(1) Namelijk de boden, „welke koning Arthur uitgezonden had om Fergut te zoeken."

Ambt-Vollenhove, *heetveld* geheeten, primitief een *heideveld*, nu in vruchtbare landouwen (niet *landsdouwen*) herschapen, verklaren.

Hoorn. Mannetjesduif; zie *arend.*

Iezerkoeken, anders *niewjaarskoeken*, Hollandsch *prouwels*, in Oost-Vlaanderen (*België*) en elders *oubliën* geheeten, Fransch *oublie;* de ijzerkoeken worden, als bekend is, in vierkante of ronde *ijzers* gebakken, vanwaar zij den naam ontleenen.

Inboeten, bezigt men in Gelderland en Overijsel voor het inpoten van nieuwe heesterstekken in plaats der vorige, die niet gevat hebben of gestorven zijn; van *boeten*, voor beteren, verbeteren, herstellen enz. waarvan Dr. Halbertsma (zie op *buten* en in de noot aldaar). *Verboeten* is te Breda gebruikelijk voor: „verplanten van jong plantsoen," hetwelk door Hoeufft voor eene navolging wordt gehouden van het hier omschrevene *inboeten.*

Kallen. Keuvelen, kouten, babbelen, snateren, praten, spreken: *ergens over kallen*, *wat lig ie toch te kallen.* Het woord heeft ten platten lande nog die beteekenissen, welke het weleer in onze algemeene taal ook had en waarvan het nog overig is in het samengestelde *raaskallen* voor ijlen, razen, enz.

Hooft, (*Granida*):

Daifilo, beidt wat, hoe?
'T en gaat ten hoof niet toe
Gelijk ghy u laat veurstaan.
En wilt zoo licht niet deurgaan
Met dat u wel gevalt.
Hoort hoe Palemon *kalt*,
Die zeidt dat hy verdoorde,
Toen hem de lust bekoorde
Van 't hof te volgen,. . . . .
(Editie *Bild.* I. 14.)

J. van der Veen:

O Maatje, nu praatje
Beter als stom;
Zie Gijsje en Lijsje
Die lachen er om;
Uw *kallen* en mallen
Dat hooren zij juist,
Nu grisselt dat volkjen
Al in 'er vuist.

(*Nederl. Liedeboek* 1850, I. 45.)

Van den Sacramente van Aemsterdam, blz. 8.

Doe ghinc hi heymelic mit sinnen
Ende deedt den priester aldus bekinnen,
Wat mirakel daer was ghevallen.
Hi antwoerde: „soe houtet binnen,
„Des bid ic u mit rechter minnen,
„Of men souder veel of *callen*.

Het Latijn en Engelsch kent het voor roepen, Lat. *calo*, *calare;* Engelsch *to call*, roepen, aanslaan van een hond, kraaien van een haan. *Kallen* is verwant aan het oude *galen*, *gallen*, Hoogduitsch *gällen*, klinken, weergalmen, Engelsch *to gale*, zingen (van den nachtegaal) Angelsaksisch *galan*, zingen, dat in *nachtegaal* — Engelsch *nightingale*, Hoogduitsch *nachtigall* — eigenlijk nachtzanger beteekenende, en in het Bredaasch *gellen*, voor: geraas maken [Hoeufft in voce] nog voortleeft. Zie ook de aant. van van Hasselt op Kiliaan, blz. 276. Van *kallen* stamt het waarschijnlijk later gevormde *kallooien* af, voor: kletsen, babbelen, snappen, labben, van vrouwen gezegd, en het eveneens triviale *kallooi*, voor snapster, *labbei*, klappei, labbekak, babbeltoot, babbelkous, gebezigd van dusdanig vrouwvolk, 't welk te samen zijnde over alles

wat los en vast is heenrabbelt, uit een onoverwinnelijke aandrift om te babbelen, een ieder over den hekel haalt of over de tong laat gaan en niemand laat passeeren, of hij moet een veêr laten zitten. Onze oud-hollandsche dichter Rotgans geeft in zijn *Boerekermis*, 1e boek, eene aanschouwelijke voorstelling van zoo'n kallooivereeniging; zie den 4den druk, van genoemd werk, blz. 15 en volg.

Juny 1857. T. H. BUSER.

BLIKKEN IN MATTHIJS SIEGENBEEK'S WOORDENBOEK VOOR DE NEDERDUITSCHE SPELLING; DOOR D. BOMHOFF H. ZOON.

In weêrwil van de menigte gebreken, welke Siegenbeek's Woordenboek voor de spelling aankleven, wordt het evenwel nog gedurig door velen geraadpleegd en gevolgd. Niemand zal het dus afkeuren, dat wij in dit tijdschrift die gebreken aanwijzen en den gebruiker daartegen waarschuwen.

A.

AA, een stroom, z. n., V.

Als een verkorting van *Ade* behoort het woord *A* te worden geschreven, even als *ga* van *gade*, *la* van *lade*, *ma* van *made*, *spa* van *spade*, *vla* van *vlade*, *wa* van *wade*. Daarenboven is het in strijd met de aangenomene spelling, die op het einde van een lettergreep de verdubbeling van de *a* niet gedoogt.

AAL, z. n., M. zekere drank.

Deze biersoort, waarvan de naam door de Engelschen, van welke ze tot ons gekomen is, *ale* geschreven en *eel* genoemd wordt, schrijve men, al ware het enkel om misverstand voor te komen, liever *eel*, gelijk het ook door Weiland, nevens *aal*, gespeld wordt. Indien men iemand vroeg: *Houdt ge van aal?* zou hij eer aan de bekende vischsoort, dan aan bier denken.

AALGEER, z. n., M. een vork, om aal te steken; m. *aalgeeren*.

Bilderdijk acht dit woord ontstaan uit *aal* en *egger*. Zoo deze afleiding de ware is, dan kan het woord met *geer* niets gemeen hebben, en behoort in het meervoud *aalgeren* te worden geschreven. Het schijnt intusschen verouderd te wezen en voor *elger* plaats te hebben gemaakt.

AAMTOGT, z. n. M.

De eerste lettergreep, die uit *adem* samengetrokken is, behoort, even als in *aâmborstig* en *aâmechtig*, met het teeken van samentrekking, *aâmtogt* geschreven te worden.

AANBRENGEN, zie AFBRENGEN.

AANBRIESCHEN, o. w. gelijkvl.

Wij voor ons houden *aanbrieschen* even zeer voor een b. w., als *aanjuicken*, *aankijken*, *aankrijten*, *aanlagchen*, *aanschreijen*, *aanstaren*, welke alle als zoodanig opgegeven zijn.

AANEENHECHTEN, b. w. gelijkvl.

Weiland zegt in zijn Taalkundig Woordenboek op het artikel *overeen:* „Daar *overeen* niet meer dan een bijwoord is, zoo is het tegen de regelmaat der tale, het met het werkwoord te vereenigen, en dus *overeenkomen*, *overeenstemmen*, enz. als één woord te schrijven."

De samenstellingen *bijeen*, *dooreen*, *ineen*, *ondereen*, *opeen*, *overeen*, *uiteen*, en *vaneen* verkeeren dus in het zelfde geval. Met *overeen* vindt men twee voorbeelden,

doch ten onregte verbonden: *overeenbrengen*, *overeenkomen*, in plaats van *overeen brengen*, *overeen komen*.

Dat de van zulke werkwoorden afgeleide substantieven en adjectieven verbonden moeten geschreven worden, zal naauwelijks vermelding behoeven. Bij v. *aaneenschakeling*, *uiteenzetting*, *overeenkomstig*, enz.; zoo ook de deelwoorden, wanneer ze als bijvoegelijke naamwoorden gebezigd worden, als: *uiteenloopende* gevoelens, de *aaneengehechte* stukken.

AANGAAN, o. en b. w. ongelijkvl.

Voor *ongelijkvl.* leze men *onregelm.*, zoo als bij het enkele *gaan* is opgegeven.

AANGENAMELIJK.

Wanneer de lettergreep, welke den uitgang *lijk* voorafgaat, den klemtoon niet heeft, moet de *e* wegblijven, zoo als men ziet bij *openlijk*, *gehoorzaamlijk*, *wezenlijk*. Doch het woord kon zonder nadeel weggebleven zijn, dewijl het om zijn wanluidendheid niet ligt door iemand gebruikt zal worden.

AANGERIDSD, v. d. van *aanridsen*.

Werkwoorden met een scherpen medeklinker vóór den uitgang *en* van de onbepaalde wijs hebben in het verleden deelwoord zonder uitzondering de *t* tot sluitletter, als: *gestoft* van *stoffen*, *gekucht* van *kugchen*, *gehaakt* van *haken*, *getapt* van *tappen*, *gesust* van *sussen*, *gevischt* van *visschen*, *gepoot* van *poten*. Het moet dus *aangeridst* zijn.

AANGETOGEN, v. d. van het oude *aantiegen*, *aantuigen*.

Men leze: van het verouderde *aantiegen*, *aantuigen*, ofschoon ons dit *aantuigen* tot dus verre nog nooit is voorgekomen.

AANHIJSCHEN, b. w. ongelijkvl.

Het is, even als *hijschen* en *ophijschen*, ook gelijkvl.

AANKLEVE, z. n. V.

Dit woord komt nog enkel voor in de uitdrukking: *met den aankleve van dien*, en is de verbogen derde naamval van het mannelijk zelfst. naamw. *Aankleef*.

AANKNEEDEN, b. w. gelijkvl.

Daar het enkele *kneden*, gelijk ook *doorkneden*, *herkneden* en *nakneden* bij Siegenbeek zelven met de zachtlange *e* voorkomen, behoort men natuurlijk *aankneden* te schrijven. De uitspraak van dit woord in den Gelderschen, enz. tongval bewijst onweêrlegbaar, dat de scherp-lange *ee* hier ten onregte wordt gebezigd.

Ook Weiland heeft *aankneeden* en *kneeden*, doch voegt bij het laatste: „Men is het niet eens, hoe men zal „schrijven, *kneeden* of *kneden*. De rotterdamsche tong„val wil *kneeden*. Hiermede komt overeen het angels. „*cneadan*, en het eng. *to cnead* [lees: *to knead*], ... „het neders. *kneiten*, *kneien*. De hoogd. schrijft, thands, „*kneten*, eertijds *knäten*. KIL. heeft *kneden*; de BIJ„BELVERT., schoon in vele drukken *kneeden* gezet is, „heeft *kneden*; de, in dit stuk naauwkeurige, maasland„sche schrijver, HOOGVLIET, volgt dit ook, gelijk mede „de dordsche BEVERWYK, die op dit stuk niet minder „kiesch is: en hiermede stemt in het hoogd. *kneten.*, het „boh. *knetij* [overeen]. De Groning. en Geld. spreken „insgelijks *kneden* uit. Voor den rotterdamschen tong„val pleiten de meesten der aanverwante talen." Nadat Weiland dit voor 1803 geschreven had, gaf hij later aan de zacht-lange *e* de voorkeur. Tegenwoordig is *kneden* algemeen.

AANKOMEN, o. w., ongelijkvl.

Komen is onregelmatig, dewijl de tegenw. tijd luidt: *Ik kom*, *hij komt*, *wij komen*, *gij komt*, *zij komen*, in plaats van, zoo het regelmatig ware: *Ik koom*, *hij koomt*, *wij komen*, *gij koomt*, *zij komen*. Daarbij heeft de verl. tijd (*ik kwam*) een *w*, die tot het woord niet behoort. Deze onregelmatigheid is daaraan te wijten, dat het woord in sommige streken *komen* en in andere *kommen* luidt.

AANKRUIJEN, b. w., gelijkvl.

Zonder hierop eenige aanmerking te maken, laten wij

het enkele *kruijen* hier volgen, waarbij men leest: b. en o. w., gelijkvl.; ook ongelijkvl., *ik krooi, krood, (wij krooijen, kroden), heb gekrooijen* of *gekroden.*

Volgens onze wijze van zien is *ik krooi (gekrooijen)* ongelijkvl., en *ik krood (gekroden)* onregelm.

Aanlagchen, b. w. oudtijds ongelijkvl., *ik loech aan, heb aangelagchen;* nu gelijkvl., *ik lachte aan.*

Indien het woord tot de gelijkvl. behoorde, dan moest het verl. deelw. *aangelacht* wezen, en niet *aangelagchen.*

Aanleggen, b. en o. w. gelijkvl., *ik leide aan, heb aangeleid* en *aangelegd.*

Lees: b. en o. w., onregelm. en gelijkvl., *ik leide (leï)* en *legde aan,* heb *aangeleid* en *aangelegd.*

Aanpreken, b. w. gelijkvl.

Als een samentrekking van *aanprediken* beschouwd, wordt het thans over 't algemeen *aanpreêken* geschreven.

Aanraden, b. w. ongelijkvl., *ik ried aan, heb aangeraden.*

Lees: *ik ried* of *raadde aan, heb aangeraden.* — Op het enkele *raden* komt ook de gelijkvloeijende vorm ik *raadde* voor, even als bij *afraden,* terwijl van *ontraden* en *verraden* slechts *ontried* en *verried* worden aangevoerd, niettegenstaande *ontraadde* en *verraadde* ook in gebruik zijn.

Aantijgen, b. w. ongelijkvl., *ik teeg aan, (wij tegen aan), heb aangetegen.*

Het enkele *tijgen* komt in het woordenboek niet voor. Bij Weiland leest men: *ik tijgde (teeg)aan, heb aangetijgd (aangetegen).* Dr. Brill geeft enkel den ongelijkvloeijenden vorm op.

Aanvriezen, o. w. ongelijkvl., *ik vroor aan, (wij vroren aan,) ik ben aangevroren,* of *aangevrozen.*

Het woord is *onregelm.,* slechts *aangevrozen* behoort tot den ongelijkvloeijenden vorm. Het schijnt, dat de werkwoorden in *iezen,* met uitzondering van de gelijkvloeijende *niezen (fniezen)* en *kniezen* oudtijds tusschen *oos* en

[illegible]

AFBRENGEN, b. w., ongelijkvl., *ik bragt af, heb afgebragt.*

Men leze: onregelm., even als bij *aanbrengen* (1), *brengen, doorbrengen, herbrengen, inbrengen, medebrengen, nabrengen, nederbrengen, onderbrengen, opbrengen, overbrengen, toebrengen, uitbrengen, voortbrengen, wederbrengen, wegbrengen, zamenbrengen.* Zie ook BRENGEN en AANZOEKEN.

AFDROOGEN, b. w., gelijkvl.

Het is reeds voor lang bij de geleerden uitgemaakt, dat de *oo* in *droog* zacht-lang is. Men leze dus: *afdrogen.*

AFETEN, b. en o. w., ongelijkvl.

Men leze: onregelm., en zie AANZOEKEN hierboven.

AFGRIJSSELIJK.

Men leze: *afgrijselijk.* — Vroeger, toen de *z* nog niet algemeen in gebruik was, sprak men de *s* vóór een klinker zacht (d. i. als *z*) uit. Hierom was toen de verdubbeling noodig. In basterdwoorden hoort men de *s* nog gedurig als *z* uitspreken, b. v. *conversatie, converséren* luiden over 't algemeen, ofschoon ten onregte, *converzatie, converzéren.* Ja het ontbreekt niet aan personen, die zelfs de Fransche woorden *conversation, converser* uitspreken, als waren zij *converzation, converzer* gespeld.

AFHELPEN, b. w., ongelijkvl., *ik holp af, heb afgeholpen.*

Lees: *ik hielp af. Holp* is in allen gevalle plat en daarom niet aan te raden. — Bij *behelpen,* de eenige samenstelling, die in het woordenboek voorkomt, vindt men ook enkel: *ik beholp mij.*

AFKOMEN, o. w., ongelijkvl.

Lees: onregelm. en zie AANKOMEN.

---

(1) *Bijbrengen* wordt als onregelm. opgeven. Doch men vindt op het einde als verbetering: „Bl. 52, staat bij het woord *bijbrengen, onregelm.,* lees *ongelijkvl.,* en zoo in 't vervolg op *brengen,* en de verdere zamenstellingen van dit woord."

oor gedobberd of beide vormen gehad hebben, of dat de onbepaalde wijze ook op *ieren* uitging, zoo als nog tegenwoordig in het Hoogduitsch *frieren* en *verlieren*, ofschoon men in die taal ook *kiesen*, *auskiesen* en *erkiesen* heeft: slechts van *auserkiesen* komt bij Heinsius in zijn *volksthümliches Wörterbuch* het deelwoord *auserkoren* voor. Heyse geeft enkel *auserküren* en *erküren* op.

In het Engelsch vindt men *to choose* (kiezen), *chose* (koos), *chosen* (gekozen); *to freeze*, *froze*, *frozen*, doch in plaats van *froze* ook *frore* en (bij Spenser *frorne*); *to lose* (verliezen), *lost*, *lost*, doch ook in 't verl. deelw. *forlorn* van het Saksische *forlearan*, en *forlore* (verouderd), verl. tijd en verl. deelw. van het zelfde woord. Ook heeft men *lorn* en *lore* als verl. deelw. van *to lose*. — Zie ook BEVRIEZEN, TOEVRIEZEN.

AANWERPEN, b. w. ongelijkvl., *ik worp aan*, *heb aangeworpen*.

Het enkele *werpen* komt in het woordenboek niet voor. — Van al de ongelijkvloeijende werkwoorden met *er* in den wortel zijn *bergen* en *kerven* de enige, welke in den verl. tijd de *o* hebben behouden, terwijl *bederven*, *sterven*, *werpen*, *werven* en *zwerven* daarvoor *ie* in de plaats hebben gekregen. Intusschen komt de *o* nu en dan nog wel eens voor, zoo als blijken kan uit *aan*[illegible] hetwelk Siegenbeek *wierf* zelfs niet vermeldt. Zie ook BE[illegible]lmatig, [illegible] *werven*, bij [illegible] w., [illegible]. Van *erven* en *werken* hoort men wel eens ten onregte: *ik* [illegible] *orf*, *work*, *heb georven*, *gewerkt*[illegible]*komen*, *gy* [illegible] een paar maal van [illegible] ware: *ik* [illegible]. Het laatste hoorden wij [illegible]*men*. Daar[illegible] *aange*[illegible]en Zaandammer, het eerste is vrij algemeen [illegible] woord [illegible] wijl [illegible] ander[illegible]

AANWERVEN, b. w. ongelijkvl. *ik worf aan*, *heb* [illegible]*worven*. Zie AANWERPEN.

AANWEVEN, b. w. gelijkvl.

[illegible]ijl van het enkele *weven* het verl. deelw. *geweven* [illegible] wij [illegible]t het hier *aangeweven* zijn. Ook Weiland heeft [illegible] [illegible]gte *aangeweefd*. Het is dus ongelijkvl.

[illegible]ZEGGEN, b. w. gelijkvl.

Lees: onregelm.: *Ik zeide (zeî) aan, heb aangezegd* en *aangezeid.*

Aanzoeken, b. w. ongelijkvl.

Lees: b. en o. w., onregelm., zoo als het *bij afzoeken, nazoeken, onderzoeken, opzoeken, uitzoeken* en *zoeken* is opgegeven, terwijl *doorzoeken* als ongelijkvloeijend wordt opgegeven.

Doch wat zijn onregelmatige werkwoorden? Het zijn de zoodanige, welke in het eene of andere opzigt van de ongelijkvloeijende en de gelijkvloeijende, die regelmatige heeten, afwijken. Zij laten zich gevoegelijk in vijf klassen verdeelen, als: 1.) Die in de onbepaalde wijs slechts ééne lettergreep hebben, als: *doen, gaan, zien.* Die, welke door samentrekking zijn ontstaan, bij v. *biên* voor *bieden, hoên* voor *hoeden,* enz. behooren er niet toe. 2.) Die in den tegenw. tijd den wortelklinker met een anderen verwisselen en in den 3. persoon geen *t* hebben, als: Ik *kan* van *kunnen,* hij *zal* van *zullen,* hij *wil* van *willen.* 3.) Die in den verleden tijd of in het verleden deelwoord of in beide een medeklinker hebben, die in den wortel niet voorkomt, (de verwantschapte medeklinkers maken hier een uitzondering,) als ik *kocht* van *koopen, ik dacht* van *denken.* Aanmerking. *Leggen* en *zeggen,* welke *legde* en *leide (leî), gelegd* en *geleid, zeide (zeî), gezegd* en *gezeid* vormen, behooren hierbij ook vermeld te worden. 4.) Die in den verleden tijd of het verleden deelwoord een medeklinker opnemen, die in het grondwoord niet voorkomt, als ik *hield* van *houden,* ik *kwam* van *komen, gegeten* van *eten.* 5.) Die uit meer dan één grondwoord samengesteld zijn, als: Ik *ben,* hij *is,* wij *zijn;* ik *was,* wij *waren.*

Daar nu *zoeken* in den verleden tijd en het verleden deelwoord *ch* in de plaats van *k* aanneemt, moet het natuurlijk onregelmatig zijn.

Verder komen nog de gebrekkige werkwoord in aanmerking, namelijk de zoodanige, welke het eene of

oor gedobberd of beide vormen gehad hebben, of dat de onbepaalde wijze ook op *ieren* uitging, zoo als nog tegenwoordig in het Hoogduitsch *frieren* en *verlieren*, ofschoon men in die taal ook *kiesen*, *auskiesen* en *erkiesen* heeft: slechts van *auserkiesen* komt bij Heinsius in zijn *volksthümliches Wörterbuch* het deelwoord *auserkoren* voor. Heyse geeft enkel *auserküren* en *erküren* op.

In het Engelsch vindt men *to choose* (kiezen), *chose* (koos), *chosen* (gekozen); *to freeze*, *froze*, *frozen*, doch in plaats van *froze* ook *frore* en (bij Spenser *frorne*); *to lose* (verliezen), *lost*, *lost*, doch ook in 't verl. deelw. *forlorn* van het Saksische *forlearan*, en *forlore* (verouderd), verl. tijd en verl. deelw. van het zelfde woord. Ook heeft men *lorn* en *lore* als verl. deelw. van *to lose*. — Zie ook BEVRIEZEN, TOEVRIEZEN.

AANWERPEN, b. w. ongelijkvl., *ik worp aan*, *heb aangeworpen*.

Het enkele *werpen* komt in het woordenboek niet voor. — Van al de ongelijkvloeijende werkwoorden met *er* in den wortel zijn *bergen* en *kerven* de eenige, welke in den verl. tijd de *o* hebben behouden, terwijl *bederven*, *sterven*, *werpen*, *werven* en *zwerven* daarvoor *ie* in de plaats hebben gekregen. Intusschen komt de *o* nu en dan nog wel eens voor, zoo als blijken kan uit *aanwerven*, bij hetwelk Siegenbeek *wierf* zelfs niet vermeldt. Zie ook BEHELPEN. Van *erven* en *merken* hoort men wel eens ten onregte: *ik orf*, *mork*, *heb georven*, *gemorken*. Het laatste hoorden wij een paar maal van een Zaandammer, het eerste is vrij algemeen.

AANWERVEN, b. w. ongelijkvl. *ik worf aan*, *heb aangeworven*. Zie AANWERPEN.

AANWEVEN, b. w. gelijkvl.

Dewijl van het enkele *weven* het verl. deelw. *geweven* is, moet het hier *aangeweven* zijn. Ook Weiland heeft ten onregte *aangeweefd*. Het is dus ongelijkvl.

AANZEGGEN, b. w. gelijkvl.

Lees: onregelm.: *Ik zeide (zeî) aan, heb aangezegd* en *aangezeid.*

Aanzoeken, b. w. ongelijkvl.

Lees: b. en o. w., onregelm., zoo als het *bij afzoeken, nazoeken, onderzoeken, opzoeken, uitzoeken* en *zoeken* is opgegeven, terwijl *doorzoeken* als ongelijkvloeijend wordt opgegeven.

Doch wat zijn onregelmatige werkwoorden? Het zijn de zoodanige, welke in het eene of andere opzigt van de ongelijkvloeijende en de gelijkvloeijende, die regelmatige heeten, afwijken. Zij laten zich gevoegelijk in vijf klassen verdeelen, als: 1.) Die in de onbepaalde wijs slechts ééne lettergreep hebben, als: *doen, gaan, zien.* Die, welke door samentrekking zijn ontstaan, bij v. *biën* voor *bieden, hoën* voor *hoeden,* enz. behooren er niet toe. 2.) Die in den tegenw. tijd den wortelklinker met een anderen verwisselen en in den 3. persoon geen *t* hebben, als: Ik *kan* van *kunnen,* hij *zal* van *zullen,* hij *wil* van *willen.* 3.) Die in den verleden tijd of in het verleden deelwoord of in beide een medeklinker hebben, die in den wortel niet voorkomt, (de verwantschapte medeklinkers maken hier een uitzondering,) als ik *kocht* van *koopen, ik dacht* van *denken.* Aanmerking. *Leggen* en *zeggen,* welke *legde* en *leide (leî), gelegd* en *geleid, zeide (zeî), gezegd* en *gezeid* vormen, behooren hierbij ook vermeld te worden. 4.) Die in den verleden tijd of het verleden deelwoord een medeklinker opnemen, die in het grondwoord niet voorkomt, als ik *hield* van *houden,* ik *kwam* van *komen, gegeten* van *eten.* 5.) Die uit meer dan één grondwoord samengesteld zijn, als: Ik *ben,* hij *is,* wij *zijn;* ik *was,* wij *waren.*

Daar nu *zoeken* in den verleden tijd en het verleden deelwoord *ch* in de plaats van *k* aanneemt, moet het natuurlijk onregelmatig zijn.

Verder komen nog de gebrekkige werkwoord in aanmerking, namelijk de zoodanige, welke het eene of

andere deel missen, b. v. ik *toog*, *heb getogen*, waarvan de overige deelen in onbruik zijn geraakt; *kunnen*, hetwelk de gebiedene wijs mist; *zullen*, dat geen verleden deelwoord heeft, en meer andere.

AAR, zie *ader*.

Men leze *ādr*, en zie AAMTOGT hierboven. — In sommige streken komt het als eene samentrekking van *adder* voor.

AARDSGEZIND.

Over de spelling van dit en dergelijke woorden is meermalen getwist, namelijk of men schrijven moet: *aardsgezind* of *aardschgezind?* *hemelsgezind* of *hemelschgezind?* Wij durven niet beslissen, doch vragen, of, zoo het zonder *ch* moet zijn, men dan ook niet behoort te schrijven *Spanjesgezind*, *Romesgezind*, enz. in plaats van *Spaanschgezind*, *Roomschgezind*, enz.?

ABBERDAAN, z. n. M.

Dit woord is van *Aberdeen* afgeleid. Zie verder bladz. 36.

ACHTERHALEN, b. w. gelijkvl.

Hierbij mogt de vervoeging wel opgegeven zijn, daar het voorzetsel — even als bij *achtervolgen* — onscheidbaar is, als: *ik achterhaalde*, *heb achterhaald*. — Weiland brengt hier ook *achterklappen* toe en vervoegt: *ik achterklap*, *heb achterklapt*, doch, zoo wij meenen, ten onregte, daar het werkw. van *achterklap* gevormd is, waarin *achter* den klemtoon heeft, even als in *achterlap*, zoo dat de vervoeging van *achterlappen* en *achterklappen* de zelfde moet zijn, namelijk: *ik achterlap*, *geachterlapt*, *ik achterklap*, *geachterklapt*.

ADELLIJK.

Men begint dit woord thans vrij algemeen *adelijk* te schrijven, daar het volgens sommiger meening van *adelig* verbasterd is. Ook de Hoogduitsche taal heeft *adelig*, adel hebbende, tot den adel behoorende.

ADMIRAALSCHIP, z. n. O.

Men leze: *admiraalsschip*, even als *admiraalspost*, *admiraalsvlag*.

Afbrengen, b. w., ongelijkvl., *ik bragt af*, *heb afgebragt.*

Men leze: onregelm., even als bij *aanbrengen* (1), *brengen*, *doorbrengen*, *herbrengen*, *inbrengen*, *medebrengen*, *nabrengen*, *nederbrengen*, *onderbrengen*, *opbrengen*, *overbrengen*, *toebrengen*, *uitbrengen*, *voortbrengen*, *wederbrengen*, *wegbrengen*, *zamenbrengen.* Zie ook brengen en aanzoeken.

Afdroogen, b. w., gelijkvl.

Het is reeds voor lang bij de geleerden uitgemaakt, dat de *oo* in *droog* zacht-lang is. Men leze dus: *afdrogen.*

Afeten, b. en o. w., ongelijkvl.

Men leze: onregelm., en zie aanzoeken hierboven.

Afgrijsselijk.

Men leze: *afgrijselijk.* — Vroeger, toen de *z* nog niet algemeen in gebruik was, sprak men de *s* vóór een klinker zacht (d. i. als *z*) uit. Hierom was toen de verdubbeling noodig. In basterdwoorden hoort men de *s* nog gedurig als *z* uitspreken, b. v. *conversatie*, *converséren* luiden over 't algemeen, ofschoon ten onregte, *converzatie*, *converzéren.* Ja het ontbreekt niet aan personen, die zelfs de Fransche woorden *conversation*, *converser* uitspreken, als waren zij *converzation*, *converzer* gespeld.

Afhelpen, b. w., ongelijkvl., *ik holp af*, *heb afgeholpen.*

Lees: *ik hielp af. Holp* is in allen gevalle plat en daarom niet aan te raden. — Bij *behelpen*, de eenige samenstelling, die in het woordenboek voorkomt, vindt men ook enkel: *ik beholp mij.*

Afkomen, o. w., ongelijkvl.

Lees: onregelm. en zie aankomen.

(1) *Bijbrengen* wordt als onregelm. opgeven. Doch men vindt op het einde als verbetering: „Bl. 52, staat bij het woord *bijbrengen*, *onregelm.*, lees *ongelijkvl.*, en zoo in 't vervolg op *brengen*, en de verdere zamenstellingen van dit woord."

AFLADEN, b. w., gelijkvl. en ongelijkvl., *ik laadde* (oul. *loed*) *af*, *heb afgeladen.*

Lees: ongelijkvl. — Het is moeijelijk te raden, wat Siegenbeek onder *ongelijkvloeijende werkwoorden* verstaat. *Gelijkvloeijend* is *afladen* in allen gevalle niet. Bij *beladen*, *inladen*, *opladen*, *overladen* en *verladen* vindt men de zelfde onjuiste definitie.

AFLAGCHEN, wederk. w., gelijk- en ongelijkvl., *ik lachte* (oul. *loech*) *af*, *heb afgelagchen.*

Lees: *Aflagchen* (*zich*), wederk. w., ongelijkvl., *ik lachte mij af*, *heb mij afgelagchen.*

AFLEGGEN, b. w., gelijkvl., *ik leide af*, *heb afgelegd* of *afgeleid.* — Zie AANLEGGEN.

AFLIGGEN, o. w., ongelijkvl. ik *lag af*, *heb afgelegen* en *ben afgelegen geweest.*

Een zonderlinge vervoeging! Men late: *ik ben afgelegen geweest*, achterwege.

AFMALEN, b. w., gelijk- en ongelijkvl., *ik maalde* (oul. *moel*) *af*, *heb afgemalen.*

Lees: ongelijkvl., dewijl ook die werkwoorden ongelijkvl. zijn, welke enkel in het verl. deelw. afwijken.

AFMATTEN, b. w., gelijkvl., *ik matte* (*mattede*) *af*, *heb afgemat.*

Lees: *ik matte af*, *heb afgemat.* — De vervoeging der werkwoorden, die in de onbepaalde wijs *dden* of *tten* hebben, geschiedt in den verleden tijd, ten einde hem van den tegenwoordigen te onderscheiden, het best aldus:

Aant. wijs.		Aanv. wijs.	
Tegenw. tijd.	*Verl. tijd.*	*Tegenw. tijd.*	*Verl. tijd.*
Ik zet.	Ik zette.	Ik zette.	Ik zettede.
. . . .	. . . .	. . . . . .	. . . .
Hij zet.	Hij zette.	Hij zette.	Hij zettede.
Wij zetten.	Wij zetteden.	Wij zetten.	Wij zetteden.
Gij zet.	Gij zettet.	Gij zettet.	Gij zettedet.
Zij zetten.	Zij zetteden.	Zij zetten.	Zij zetteden.

En ofschoon de werkwoorden, die slechts een enkele *d* of *t* in de onbepaalde wijs hebben, zulk een verlenging niet behoeven, kunnen er echter gevallen zijn, in welke, ter bevordering van de duidelijkheid, iemand niet kwalijk zal doen, wanneer hij zegt: *Zij badeden zich elken morgen in koud water*, dewijl tusschen *baadden* en *baden* geen onderscheid kan gehoord worden.

Afscheiden, b. en o. w., gelijk- en ongelijkvl., *ik scheidde af, heb en ben afgescheiden.*

Lees: ongelijkvl. Bij *Scheiden* vindt men ten onregte *gelijkvl.*

Afslonzen, b. w., gelijkvl.

Men schrijve dit woord met eene s *afslonsen*, zoo als het grondwoord in het woordenboek is opgegeven.

Afvriezen, o. w., ongelijkvl., *het vroor af, heeft* en *is afgevroren.*

Het woord, zoo als het te dezer plaatse vervoegd wordt, is onregelm.; doch zie aanvriezen hierboven.

Afwerpen, b. w., ongelijkvl., *ik worp af, heb afgeworpen.*

Men leze: *ik wierp af, heb afgeworpen*, en zie Aanwerpen. Andere samenstellingen komen in het woordenboek niet voor.

Afweven, b. w., gelijk- en ongelijkvl., *ik weefde af, heb afgeweven.*

Lees: ongelijkvl. en zie aanweven.

Afzeggen, b. w., gelijkvl., *ik zeide af, heb afgezegd*, of *afgezeid.*

Lees: onregelm., en zie aanzeggen.

Afzenden, b. w., gelijkvl.

Lees: b. w., ongelijkvl., *ik zond af, heb afgezonden.*

Afzien, b. w., ongelijkvl., *ik zag af, heb afgezien.*

Lees: onregelm., enz.

Afzoeken, b. w., ongelijkvl.

Lees: onregelm., en zie aanzoeken.

Albedil, Albedrijf, Albeschik, z. n., M.

Deze woorden zijn gemeenslachtig, daar zij even zoo wel van een vrouw als van een man gebezigd worden. Men leze dus: M. en V. *Uw zuster is een regte albedil.*

ALLEZINS.

Men leze ALLESZINS. Al de bijwoorden, die samengesteld zijn met *zins*, bekomen de *s* en behooren geschreven te worden: *Alleszins*, *anderszins*, *eenigszins*, *geenszins*, *tweeszins*, *veelszins*. Zie ook bladzijde 235 van den I. Jaargang.

AM, AMME, z. n., V., *voedster.*

Dit verouderde woord behoorde niet voor te komen in een woordenboek voor de spelling.

AMETIST, z. n., M., *een edelgesteente.*

Men leze: M. en O.

ANDERDEELS, bijw. — Zou men niet beter doen, *andersdeels* te schrijven? Bij voorbeeld: *Eensdeels liet ik het om u, andersdeels om uw neef.*

ANDERZINS, bijw.

Men leze *anderszins* en zie ALLEZINS.

ANGELIER, z. n., M.

Dit woord moge, volgens Bilderdijk, zijn oorsprong in *angel* vinden: de algemeene uitspraak is *anjelier*. Schrijf zoo als gij spreekt.

ANGST, z. n., M.

Dit woord behoort om zijn afleiding even zeer V. te zijn, als *dienst*, *gunst*, *kunst*, *vangst*, *wenst*. — Gelijk *vangst* van *vangen*, komt *angst* van: „ANGEN, (ook *engen*,) veroud. w. gelijkvl.: *ik angde*, *heb geangd*. *Krenken*, *benaauwen*, *verontrusten*." Zie Weiland's Taalk. Woordenboek in voce.

ASSCHEPOESTER, z. n., V.

Wat er ook over de afleiding en de spelling van dit woord moge gezegd en geschreven zijn, ons komt *asschepoestster* nog steeds voor als de eenige goede schrijfwijze, omdat wij het met den Heer Grooters voor een samenstelling houden van *asch* of *assche* en *poestster*, (van

poesten, blazen,) dus een meisje, dat gestadig in de *assche poest.*

ASPERSIE, z. n., V.

Dewijl ieder dit woord *asperzie* uitspreekt, zal men wèl doen, het ook zoo te schrijven. Zie ook AFGRIJSSELIJK.

AZEN, b. w., ongelijkvl.

Als b. w. is het weinig of niet meer in gebruik; doch als o. w. komt het meermalen voor: „*Raven en gieren azen op krengen.*" Weiland.

AZUUR, z. n., M.

Als steen is het M., als verw O.

B.

BATEN, o. w., gelijkvl.

Baten moge vroeger enkel onzijdig geweest zijn, tegenwoordig komt het gedurig als bedrijvend voor en wordt zelfs in den lijdenden vorm gebruikt, als: *Gebaat worden.*

BEDELAAR, z. n., M., m. bedelaren.

Bedelaars wordt ook in het meervoud gebruikt, en zelfs vaker dan *bedelaren.*

BEDIENDE, z. n., M.

Dit woord is gemeenslachtig, daar het ook van vrouwen wordt gebruikt, gelijk ons Weiland leert in de woorden: „Iemand, die anderen dient, zoo wel ten aanzien van „het doen van huislijke diensten: *vele bedienden hebben*, „in welke beteekenis ook het vrouwelijke *dediende, der* „*bediende*, voor eene dienstmaagd, gebruikt wordt."

BEDOVEN, hetzelfde als gedompeld.

Van welk werkwoord het een verled. deelw. is, blijkt niet. Welligt is het een rijmwoord, waaruit men de *l* heeft weggelaten. Door Dr. BRILL wordt het tot een verouderd *beduiven* gebracht.

BEDRAGEN, o. w., ongelijkvl., *ik bedroeg*, *heb bedragen.*

Bedragen is een b. w. en beteekent het zelfde als *beloopen*, een zekere som uitmaken.

BEELDTENIS, z. n., V.

Velen schrijven thans op aannemelijke gronden *beeltenis*.

BEERENKLAAUW, z. n., M., *zeker kruid.*

Liever: *de klaauw van een beer; zeker kruid.* — Dewijl één klaauw slechts aan één beer kan behooren, zou men beter doen, *beereklaauw* te schrijven. Het zelfde kan men van *beerenhuid* zeggen, schoon velen de *n* hierin liever zullen behouden om de volgende *h*.

BEEST, z. n., O.

Dat het oudtijds V. was, had er wel bij gevoegd mogen zijn, al ware het enkel om voor te komen, dat een onkundige *de beest spelen* (zich ongeregeld en gemeen aanstellen) verandere in: *het beest spelen.*

BEGEEREN, b. w., gelijkvl.

Weiland schrijft in zijn Taalkundig Woordenboek, waar het *begeren* wordt gespeld: „De Ouden schreven „*geren* en *geeren*, en dus ook *begeren* en *begeeren*, met „de zacht-lange *e* en de scherp-lange *ee*, doch meest „het eerste. De rotterdamsche, en zelfs de door ge-„noegzaam gansch Nederland heerschende tongval, die „*begeren* heeft, van het verouderde *geren*, haken, trach-„ten, komt met het angelsaksische overeen; doch *begee-„ren*, van het verouderde *geeren*, waarvan *gierig*, zoo „als KILIAAN en de Staten BIJBEL hebben, met het „moesogotische."

Dr. L. A. Te Winkel heeft voor ettelijke jaren in het Mag. van Taalk., II. Jaargang, bladz. 132, op onweêrlegbare gronden bewezen, dat het woord de zacht-lange *e* heeft en *begeren* moet geschreven worden.

BEHELPEN, wederk. w., ongelijkvl., *ik beholp mij*, *heb mij beholpen.*

Behelpen moet *zich* bij zich hebben, om wederk. werkw. te kunnen heeten. Het enkele *helpen* komt niet voor. In Weiland's Taalk. Woordenb. leest men in voce: „*Helpen*, b. w., ongelijkvl. *Ik help*, (*hielp*, oudt. *halp*). Dr. Brill zegt ten aanzien van *helpen*: „Eenige van deze

„soort [die *o* in het imperf. hebben] hebben thans in „het imperf., in plaats der korte *o* (of oorspronkelijke *a*) „de vokaal *ie* aangenomen. Het zijn de volgende: *(be-)* „*derven*, *(be)dierf*, *(be-)dorven*, *helpen*, *hielp*, *geholpen*," enz., benevens *sterven*, *werpen*, *werven*, *zwerven*." Intusschen zijn de verouderde vormen dier woorden nog op vele plaatsen in gebruik.

BEIDEN, o. w., gelijkvl.

Beiden komt ook wel als b. w. voor, hoewel tegenwoordig minder, dan vroeger.

BEIJEREN, o. w., gelijkvl., *op de klokken spelen.*

In deze beteekenis komt het zelden meer voor, doch in die van loshangen, slingeren wordt het dagelijks gehoord.

BEIJVEREN, b. w., gelijkvl.

Lees: *Beijveren (zich)*, wederk. werkwoord.

BEIJZELEN, b. w., gelijkvl.

Weiland zegt het zelfde, en voegt er bij: „Met ijzel bedekken: *mijn hoed is geheel beijzeld.* Het komt ons voor, dat *belekken*, *beijzelen*, *beregenen*, *besneeuwen*, enz. onzijdige werkwoorden zijn, even als *bezinken*. Want indien zij bedrijvende werkwoorden waren, zou men kunnen vragen: wie of wat *belekt*, *beijzelt*, *beregent*, *besneeuwt ons?*

BEKOMEN, b. en o. w., ongelijkvl., *ik bekwam*, *heb* en *ben bekomen.*

Lees: onregelm., en zie AANKOMEN.

BELADEN, b. w., gelijk- en ongelijkvl., *ik belaadde*, *heb beladen.*

Lees: ongelijkvl.

BELEGGEN, b. w., gelijkvl., *ik beleide*, *heb belegd*, of *beleid.*

Lees: onregelm. en gelijkvl., en zie AANLEGGEN.

BEPAARLEN, b. w., gelijkvl.

Lees: BEPAÂRLEN en BEPARELEN, en zie bladz. 66 van den I. Jaargang.

BESCHEIDEN, b. w., gelijk- en ongelijkvl.

Het woord is *ongelijkvloeijend*, zoo als bij het enkele *scheiden* is opgegeven.

BESTERVEN, b. en o. w., ongelijkvl., *ik bestorf*, *ben bestorven*.

Lees: o. w. ongelijkvl., *ik bestierf*, *ben bestorven*.

BETUW, *betuwe*, z. n., V. *Betuwe* behoort even zoo wel met een hoofdletter geschreven te worden, als *Betuw*.

BEVRIEZEN, o. en b. w., ongelijkvl., *bevroor*, *is* en *heeft bevroren*, of *bevrozen*.

Zie met opzigt tot de vervoeging AANVRIEZEN of AFVRIEZEN.

BEWAARHEDEN, b. w., gelijkvloeijend.

Of men vroeger met Siegenbeek en Weiland *bewaarheden* geschreven heeft, is ons niet gebleken. De laatste zegt in zijn Taalkundig Woordenb. (1801): „*Bewaarheden*, een nieuw gesmeed woord voor waar maken, bewijzen." Tegenwoordig is *bewaarheiden* algemeen en uitsluitend in gebruik.

BEWASEMEN, b. w., gelijkvl.

Gelijk *bedauwen*, *beijzelen*, *beregenen*, *besneeuwen*, enz. beteekenen: met dauw, met ijzel, met regen, met sneeuw bedekt worden, komt het ons voor, dat *bewasemen* tevens kan beteekenen met wasem bedekt worden, en dus in dit geval o. w. werkw. is en met *zijn* vervoegd wordt.

BEZIEN, b. w., ongelijkvl., *ik bezag*, *heb bezien*.

Lees: onregelm. en zie AANZOEKEN.

BEZUIDEN.

Waarom hier niet bij gevoegd, zoo als bij andere woorden, tot welk rededeel het behoort? Het is bijw. en voortzets.

BEZWEREN, b. w., ongelijkv., *ik bezwoer*, *heb bezworen*.

Volgens Dr. Brill zou ik *bezwoor* de voorkeur verdienen.

BIJGEVEN, b. w., ongelijkvl., *ik gaf bij*, *heb bijgegeven*.

Van dit samengestelde werkw. is slechts het verl. deelwoord als bijv. naam in gebruik.

VERKLARINGEN VAN EENIGE SPREEKWOORDEN.

(Voorkomende op bl. 303 *van den I. jaarg.)*

N°. 6. Wilt gij niet geschoten worden, zoo duik neder.

Dit spreekwoord kan bij eene naauwkeurige beschouwing niet onverschillig worden voorbij gezien, en daarom moet er eerst eene oppervlakkige beschouwing, daarna eene korte verklaring volgen.

Wilt gij niet geschoten, geraakt, aangedaan worden, zoo duik neder, verwijder u, mijd de plaats waar dit zou kunnen voorvallen. Dit verstaan wij door de oppervlakkige beschouwing.

Er zijn vele menschen, die, of uit onnadenkendheid, of uit losbandigheid, zich zelven nadeel doen in de vooronderstelling, dat zij hiermede winnen; want indien een dief wist, dat zijn diefstal ontdekt zou worden en hij het niet kan ontvlugten, zou hij dan stelen?

Als een gelukzoeker wist, dat hij door het spel geen geluk kon magtig worden, zou hij dan wel spelen? Wanneer de dronkaard het kon beseffen, dat de drank geen verdrijving der drukkende zorgen schenkt, maar die veelmeer prikkelt, zou hij hem wel gebruiken?

Vreeselijk naberouw zijn hiervan de gevolgen, als het te laat is; want geen herroepen kan in elk geval baten.

Ieders geweten is een trouwe leidsman op den levensweg, en wil ons voor alle dwalingen hoeden, wanneer wij bij elken aandrang tot het nuttelooze en slechte,

naar zijnen raad zoeken en dien niet in den wind slaan. Door hem voorgelicht, zal het ons dus niet moeijelijk vallen, het schot (alle zondige en behoorlijke zaken) te ontloopen en zorgvuldig te vermijden.

N°. 7. **Wat beneden is, valt niet hard.**

Een voorwerp, dat, op den grond staande, omvalt, zal niet zoo vele deuken ontvangen, als een ander, dat van eene hooge verhevenheid naar beneden tuimelt, daar met elke seconde de val toeneemt.

Dat wij dit met twee voorbeelden nader verklaren.

Even als het eerste ligchaam, (n.l. dat omkantelt) zal ook een mensch die in lagen rang of stand verkeert, minder gevaar loopen te vallen, dan iemand, wien men een aantal gewigtige, invloedrijke zaken opdraagt; daar de laatste weinig of geheel niet wordt betreurd, wanneer hij valt, zoo wordt de eerste door zeer velen betreurd, door anderen veracht, en ten laatste bedankt, indien hij misstappen begaan heeft. Zijn val is hard.

Dit bovenstaande gezegde is ook nog met een tweede voorbeeld in anderen zin op te vatten.

Ieder zal mij toestemmen, dat het geen kunst is voor den geleerde, om eenig werk over Wiskunde, Natuurkunde, Taal, of dergelijke vakken zamen te stellen, omdat hij die bestudeerd heeft en deze hem niet hard vallen; terwijl de onkundige zelfs niet eens weet, wat men door Natuurkunde, Taal, Wiskunde of andere wetenschappen moet verstaan, veel minder welken gang zij nemen en waarvoor zij nuttig en noodzakelijk zijn.

Hieruit blijkt, dat het niet moeijelijk of ongemakkelijk is, iets mede te deelen, dat men alreede geleerd heeft; maar wel, het nut en de ontdekkingen, door dat geleerde gevonden, in toepassing te brengen op het leven.

N. A. BECHT.

VERBETERINGEN

DER

VOORBEELDEN VAN GEBREKKIGE TAAL,

UIT GEDRUKTE WERKEN ONTLEEND,

den liefhebberen van taaloefening ter verbetering aangeboden.

(*Vervolg van bladz.* 159.)

---

79. De schoolkinderen zich des morgens in feestgewaad naar het smaakvol versierde schoollocaal begeven hebbende, sprak een meisje den onderwijzer, hem tevens een bloemruiker aanbiedende, met een' feestgroet aan, waarop deze, ten dank voor die hulde, eene roerende aanspraak tot haar en de overige scholieren hield.

79. Nadat [1] zich de schoolkinderen in feestgewaad [2] des morgens naar het smaakvol versierde schoollocaal begeven hadden, sprak een meisje, onder [3] het aanbieden van een ruiker [4], den onderwijzer met een feestgroet aan, waarop deze ten dank voor die hulde eene roerende aanspraak tot haar en de overige scholieren hield.

[1] Het gebruik, dat hier van de deelwoorden gemaakt wordt, is in strijd met onze taal.

[2] Deze bepaling staat hier beter op haar plaats.

[3] Ter vermijding van het deelwoord.

[4] Dewijl een *ruiker* uit *bloemen* bestaat, kwam ons het woord *ruiker* voldoende voor.

80. Ook zijn vader begreep dat het zaak was om den vurigen jongeling, als 't ware, in het werkzame leven in te leiden; en daar hij hem door de eentoonige bezigheden van het kantoor onmogelijk boeijen kon, kwam hij op den inval, om hem als Supercarga, eene reis naar *Zuid-Amerika*, *Chili* en *Peru* te laten maken, alwaar hij *nieuwe* handelsbetrekkingen aanknoopen en *oude* herstellen zou.

80. Ook zijn vader begreep [1], dat het raadzaam [2] was [3], den vurigen jongeling, als ware het [4], in het bedrijvige [5] leven in te leiden; en daar hij hem door de eentoonige werkzaamheden [6] van het kantoor niet kon boeijen [7], kwam hij op den inval, om hem als supercarga [8] een reis naar *Zuid-Amerika*, *Chili* en *Peru* te laten doen [9], alwaar hij *nieuwe* handelsbetrekkingen aanknoopen en *oude* herstellen zou.

1 Hier behoort een comma te staan.

2 *Het is zaak* moge juist zijn, van platheid kan men het niet vrijpleiten.

3 *Om* kan hier zonder nadeel gemist worden.

4 *Als het ware*, dat vaak gebruikt wordt, is onjuist.

5 *Bedrijvig* kwam ons hier gepster voor.

6 *Werkzaamheden* drukt het doel van den schrijver ruim zoo goed uit, als *bezigheden*.

7 *Onmogelijk kunnen*, hoe dikwijls ook gebezigd, zal altijd onjuist wezen.

8 Waarom dit woord met een hoofdletter werd geschreven, begrijpen wij niet.

9 *Een reis maken* voor een *reis doen* is eene slaafsche navolging van het Fransch, die om hare onjuistheid niet zorgvuldig genoeg vermeden kan worden.

81. In den Eeuwigen woont niets menschelijks of aardsch.

81. In den Eeuwige [1] woont niets menschelijks of aardsch.

1 Een bijv. naamw., dat als zelfstand. wordt gebezigd, verbuigt men thans algemeen als het woord *bediende*, 1 *de bediende*, 2 *des bedienden*, 3 *den bediende*, 4 *den bediende*, enz.

82. In de nabijheid verheft zich een ouderwetsch en ruim gebouw, dat op de hoogste van twee heuvelen gebouwd, tegenover een rij statige olmen staat; terwijl de geheele omtrek met zware boomen en fraaije heesters en bloemen is versierd.

82. In de nabijheid ziet men [1] een uitgestrekt ouderwetsch [2] gebouw, dat [3], op den [4] hoogsten van twee heuvelen gebouwd, tegenover een rij trotsche [5] olmen staat [5], terwijl de gansche [6] omtrek met zware boomen, fraaije heesters en schoone [7] bloemen versierd is.

[1] Deze verandering, hoewel niet volstrekt noodig, kwam ons doelmatiger voor.

[2] Dit zal het denkbeeld van den schrijver wel uitdrukken.

[3] Hier moet een comma staan om den volgenden tusschenzin.

[4] Heuvel is mannelijk.

[5] Ter vermijding van *statige*...*staat*.

[6] *Gansche* kwam ons hier welluidender voor.

[7] Om *en*....*en* te vermijden, maakten we deze verandering.

83. „Ik zal u wel missen, Florence," zeide mijnheer Entworth minzaam. Den laatsten avond dien zij daar doorbragt toonde haar

83. „Ik zal u wel missen, Florence," sprak [1] de [2] Heer Entworth op een minzamen toon. [3] Den laatsten avond, [4] dien zij daar

[1] Ter voorkoming van zei*de de*.

[2] Hoe men er aan komt, om *mijnheer* verbonden te schrijven, even als het Fransche *monsieur*, is ons een raadsel. — *Mijn heer* is zoo veel als *mijn meester*. Wil men dit *mijnheer* verdedigen, dan moet men in de vraag aan een bediende: *Jan is uw heer te huis?* ook schrijven *uwheer*. En hoe in het meervoud? Tot onze bevreemding lezen wij aan het hoofd van: „De Philanthropie der Maatschappij: tot Nut van 't Algemeen: „MIJNHEEREN!" Of dit nu werd uitgesproken: „*Mijne heeren*, *mijn héeren*, of *menéeren*, (zoo als ons wel eens voorgekomen is,) durven we niet verzekeren, daar wij de algemeene vergadering in 1856 niet bijgewoond hebben.

[3] Dit beviel ons beter, dan het naakte *minzaam*.

[4]. Vóór een betrekkelijk voornaamwoord plaatsen de meeste schrijvers een comma.

oom dat hij haar had leeren waarderen, en ofschoon hij om der wille zijner zuster haar altijd was genegen geweest, was hij begonnen het lieve meisje ook om haar zelve wil genegen te worden.

sleet [5], toonde haar oom, dat hij het meisje [6] had leeren waardéren [7]; en ofschoon hij uit achting voor [8] zijn zuster haar steeds [9] genegen was geweest [10], had [11] hij begonnen het lieve kind [12] ook om haars zelfs [13] wil genegen te worden.

[5] Ter vermijding van het niet zeer welluidende *daar doorbragt* of *doorbracht.*

[6] Ter vermijding van het *hij haar had.*

[7] Volgens Siegenbeek.

[8] Had er gestaan: *om zijn zusters wil,* dan hadden wij misschien niets veranderd. Maar *om der wille*, daar *wil* toch van het m. geslacht is, — dit kan er niet door. *Uit achting voor zijne zuster* zal het denkbeeld van den schrijver genoegzaam te kennen geven.

[9] *Steeds* beviel ons hier beter.

[10] Ter vermijding van *genegen geweest.*

[11] *Beginnen,* een begin maken, wordt met *hebben,* en in den zin van *aangevangen worden* met *zijn* vervoegd. Van daar: *De knaap had zijn brief begonnen,* of *De knaap had begonnen zijn brief te schrijven. Het had reeds* begonnen *te dooijen* als tegenstelling van: *Het had reeds* opgehouden *te dooijen.*

[12] Om niet tweemaal *meisje* zoo digt bij elkander te hebben, bezigen wij *kind.*

[13] Wanneer de persoonlijke voornaamwoorden *zelf* of *zelve* bij zich hebben, is de tweede naamval: *mijns zelfs*, *zijns zelfs*, *haars zelfs*, *ons* (in plaats van *onzes*) *zelfs*, *uws zelfs*, *huns zelfs.*

84. „Wat is dat voor eenen schrikkelijken vent?" vroeg ik aan eenen man, die zich in den algemeenen haard van het logement bevond.

84. „Wat is dat voor een [1] schrikkelijke [1] vent?" vroeg ik [2] een man, die zich aan [3] den algemeenen haard van het logement bevond.

[1] In *wat voor* houdt *voor* op voorzetsel te zijn, en kan dus het volgende woord niet beheerschen.

[2] Dit *aan* kan hier gemist worden.

[3] Dit is geen Nederlandsch. Zelfs daar, waar *haard* een ver-

trek te kennen geeft, zegt men nooit *in den haard*, maar wel *op den haard*.

85. Ik zag nooit eene vrouw, waarvan ik niet huiverde om aan te denken uit het oogpunt eener levensgezellin.

85. Ik ontmoette nooit eene vrouw, op wier gezigt ik niet huiverde [1], wanneer ik aan haar dacht als aan een gezellin voor het leven.

[1] Welke barbaarsche taal! Het zal niet noodig zijn, dat we van de gemaakte veranderingen rekenschap geven.

VRAGEN.

42. Wat is de reden, dat men in *versificatie* de *s* gemeenlijk als *z* en in *personificatie* als *s* uitspreekt?

43. Voor eenige jaren vond de Redactie der Arnhemsche Courant goed, de namen van de maanden, welke *ij* tot sluitletter hebben, op *i* te doen eindigen. Ofschoon zich verscheidene stemmen tegen die nieuwigheid verhieven, bleef het *Januari*, *Februari*, *Juni*, *Juli*, en sedert hebben eenigen dit voorbeeld gevolgd. De voorname grond, welke door sommigen tegen deze spelling werd aangevoerd, is, dat de Nederlandsche taal geen woorden kent, die op *i* uitgaan, waarom men dan liever *Julie*, enz. moest schrijven. Men heeft echter *kolibri*, *alibi*, enz. Hiertegen zal men aanvoeren, dat beide woorden geen echt Nederlandsche zijn. Doch verkeeren de namen van de maanden op *ij* niet in het zelfde geval? Wij voor ons, die prijs stellen op een spelling, waarbij de woorden juist zoo *moeten* uitgesproken worden, als de schrijver verlangt, zouden gaarne

zien, dat men deze nieuwigheid algemeen invoerde. Dan toch zou men niet zoo dikwijls *Julei, Junei*, enz. hooren. Aangenaam zal het ons en anderen zijn, hieromtrent van een bevoegd persoon zijn meening in dit tijdschrift te lezen.

44. De eene schrijft: *onder andere*, de andere *onder anderen*. Hoe behoort het te wezen?

45. Welke naamval is *iemand* in: *Iemand iets wijs of diedsch maken?*

46. Wat is beter: „*Om mijn eigen wil*," gelijk wij ergens lazen, of, zoo als het meestal luidt: „*Om mijns zelfs wil*" (van een vrouw)?

47. Is *woekerplant* (Wucherpflanze, dat wij in een werk aantroffen,) een germanismus voor *diefplant* (plante parasite)?

48. Is *benuttigen*, dat men in latere jaren, zelfs bij schrijvers van naam, aantreft, een goed woord, of moet het voor een germanismus worden gehouden? Het Hoogduitsch heeft *benützen* met de beteekenis van: gebruik van iets maken.

49. Onlangs lazen wij *Jubelaar* ter aanduiding van een onderwijzer, die zijn vijftigjarige schooldienst vierde. Is dit *jubelaar* een goed woord?

ANTWOORD OP VRAAG 35.

35. Is de uitdrukking, die wij onlangs ergens lazen: „Een wijf, die aan de deur zat," goed te keuren?

Die moet zijn *dat*,
dewijl het woord *wijf* tot het onzijdige geslacht behoort en hier enkelvoudig 1. naamval is. Aldus:

„Een wijf, dat aan de deur zat."

N. A. BECHT.

LEIDDRAAD BIJ DE BEOEFENING VAN DE ZINSONTLEDING ALS VAK VAN WETENSCHAP.

(*Vervolg van bl.* 174.)

§ 12. Complementen van hoedanigheid, complementen van hoedanigheid tot complementen van doel of gevolg, complementen van doel of gevolg.

1. Een *complement van hoedanigheid* is een *complement*, dat aan een *bijvoeglijk naamwoord*, *werkwoord* of *deelwoord* wordt toegevoegd, om aan de beteekenis daarvan een bijzondere wijziging *(modificatie)* te geven (1).

VOORBEELDEN.

1. *De man*	Onderw. als súbj.
2. *is onkreukbaar regtvaardig.*	Súbjectief gez.
1. *De man*	Onderwerp.
2. *is*	Hoofdw. van 't gez.
3. *onkreukbaar regtvaardig.*	Préd. compl. van hoedanigheid van 2, waarin *regtvaardig* hoofdw., *onkreukbaar* compl. van hoedanigheid daarvan.

(1) Roorda, bl. 168.

1. *Schriftelijk antwoordende, zult voorzigtiger handelen*	Súbjectief gez.
2. *gij.*	Onderw. als súbj.
1. *Schriftelijk antwoordende,*	Préd. compl. van omstandigheid, waarin *antwoordende* hoofdw., *schriftelijk* compl. van hoedanigheid daarvan.
2. *zult handelen*	Hoofdw. van 't gez., waarin *handelen* préd. compl. van zak. óbj. van *zult.*
3. *gij*	Onderwerp.
4. *voorzigtiger.*	Compl. van hoedanigheid van 2.

1. *Daar ligt*	Súbjectief gez.
2. *een fraai geschreven schrift.*	Onderw. als súbj.
1. *Daar*	Compl. van 2.
2. *ligt*	Hoofdw. van 't gez.
3. *een fraai geschreven schrift.*	Onderw., waarin *een schrift* hoofdw., *fraai geschreven* attrib. van hoedanigheid daarvan, en daarin *geschreven* hoofdw., *fraai* compl. van hoedanigheid daarvan.

2. Een *complement van hoedanigheid* wordt benoemd:

1°. door een *bijwoord van hoedanigheid*, dat eigentlijk niets anders is dan een *bijvoeglijk naamwoord* of *deelwoord*, als: *Een* ZUIVER *Hollandsche stijl; een* HELDER *klinkende stem; een* DEFTIG *gekleed man;* SLECHT *betalen;* DRUKKEND *heet weêr; het werd* LAGCHENDE *gezegd; het*

moet SPELENDE *geleerd worden;* JUIST *honderd gulden;* KRAP *twee el;* BEPAALD *weinig ernst* (1);

2°. door een uitsluitend zoogenoemd *bijwoord*, als: *Hij is* WILLENS *blind; een* DOORGAANS *voorkomend geval; een* ONVOORZIENS *gebeurde zaak; iets* ONDERSHANDS *verkoopen* (2);

3°. door een *voorzetsel met een complement*, als: *Een* IN ALLE OPZIGTEN *heilzaam middel; een* OP KRUKKEN *loopend man; een* IN WAARDE *verminderde zaak;* VOOR GEVAAR *vreezen;* OP DE JAGT *gaan; vertrekken* ZONDER TE GROETEN (2);

4°. door ALS of GELIJK met een daaraan toegevoegd complement, als: *Men hoorde den jongen brullen* ALS EEN WOEDENDE LEEUW; ALS MAN *te handelen is van het hoogste belang; Die voogd behandelt zijn pupillen* GELIJK EEN VADER; *Men zag dien man alles naar zich toe halen* ALS DE LEEUW IN DE FABEL.

3. Een *complement van hoedanigheid*, door een *voorzetsel* met een daaraan toegevoegd *complement* benoemd, beteekent dikwijls, *waartoe iets strekt* of *dient.* Zoo dikwijls dit plaats grijpt, is het, op zich zelf, naar de wijs van uitdrukking, een *complement van hoedanigheid;* maar, naar de bedoeling of den zin, *een complement van doel of gevolg.* Bij de ontleding wordt het dan ook *complement van hoedanigheid tot complement van doel of gevolg* geheeten. Voorbeelden, waarin dit het geval kan zijn, vindt men in de volgende zinnen: *Hij gaat* TOT UITSPANNING *een reis doen; Hij zorgt* VOOR ZIJN GEZONDHEID; *Hij speelt nooit* OM GELD; *Hij vraagt* OM ONDERSTAND; *Het was* OM TE LAGCHEN; *Hij is ongeschikt* OM TE WERKEN, enz. (3).

4. Wanneer een *complement* slechtweg beteekent,

---

(1) Roorda, bl. 168 en 169.
(2) Roorda, bl. 170 en 171.
(3) Roorda, bl. 171, 203—205, 207 en 208.

waartoe iets strekt of *dient*, en dus geenszins aan de benaming van het accident is toegevoegd, om uit te drukken, van welk accident er in onderscheiding van andere dergelijke accidenten gesproken wordt (1), dan is het niet meer dan een *complement van doel of gevolg*. Onder deze complementen zijn, uit een grammatisch oogpunt, bijzonder merkwaardig die benoemd worden door een geheele zinsnede, welke met DAT of OPDAT aanvangt, als: *Hij hoopt*, — of: *wenscht*, — of: *verzoekt*, — of: *verlangt*, — of: *zorgt*, — DAT HET HEM GEGEVEN WORDE; — *Ik heb hem gewaarschuwd*, OPDAT HIJ HET WERK TIJDIG VERRIGT HEBBE, — of: OPDAT HET WERK TIJDIG VERRIGT ZIJ; — *Zend mij toch antwoord*, OPDAT IK UW BEDOELING KENNE!

VOORBEELD VAN ONTLEDING.

1. *Hij*	Onderw. als súbj.
2. *hoopt, dat het hem gegeven worde.*	Súbjectief gez.
1. *Hij*	Onderwerp.
2. *hoopt,*	Hoofdw. van 't gez.
3. *dat het hem gegeven worde.*	Compl. van doel of gevolg van 2.

De reden, dat zulke *complementen van doel of gevolg*, uit een grammatisch oogpunt, bijzonder merkwaardig zijn, is hierin gelegen, dat zij, in de schrijftaal, het gezegde of het hoofdwoord daarvan in de *aanvoegende wijs* hebben. Beter drukt men echter den zin van de zoo gebezigde *aanvoegende wijs* uit door MOGEN, of door OM met een *gerundium*, ook wel door KUNNEN, als: *Hij hoopt*, — of: *wenscht*, — of: *verzoekt*, — of: *verlangt*, — of: *zorgt*, — *dat het hem* GEGEVEN MAG WORDEN; —

(1) Roorda, bl. 207.

Ik heb hem gewaarschuwd, OM *het werk tijdig* VERRIGT TE HEBBEN, — of: *opdat het werk tijdig* VERRIGT MAG ZIJN; — *Zend mij toch antwoord, opdat ik uw bedoeling* KAN KENNEN (1).

Wanneer MOGEN en KUNNEN zoo den zin van de *aanvoegende wijs* uitdrukken, moet dit bij de ontleding kenbaar gemaakt worden.

VOORBEELD.

1. *Ik*	Onderw. als súbj.
2. *hoop hartelijk, dat hij gelukkig mag slagen.*	Súbjectief gez.
1. *Ik*	Onderwerp.
2. *hoop*	Hoofdw. van 't gez.
3. *hartelijk,*	Compl. van hoedanigheid van 2.
4. *dat hij gelukkig mag slagen.*	Compl. van doel of gevolg van 2, waarin *mag* den zin van de aanvoegende wijs uitdrukt.

Opmerking verdient het verschil tusschen: *Ik verlang, dat alles op zijn tijd* GESCHIEDT, en *Ik verlang, dat alles op zijn tijd* GESCHIEDE, enz. Met de *aantoonende wijs* toch wordt een *complement van zakelijk óbject,* met de *aanvoegende* een *complement van doel of gevolg* uitgedrukt (2).

5. Een *complement van hoedanigheid,* met den *klemtoon* uitgesproken, om daardoor te beteekenen, dat er met *restrictie* of *beperking* gesproken wordt, heeft een *voorwaardelijken* zin, en wordt in de ontleding *voorwaardelijk complement van hoedanigheid* geheeten, als: OP DIE WIJS *komt gij er nooit* (3).

(1) Roorda, bl. 39—41.
(2) Zie bl. 153 en 154 van den eersten jaargang.
(3) Roorda, bl. 14.

§ 13. Complementen van hoeveelheid en van trap.

1. Een ***complement van hoeveelheid*** is een ***complement***, dat aan een ***bijvoeglijk naamwoord***, ***werkwoord***, ***deelwoord*** of ***bijwoord*** wordt toegevoegd om een ***hoeveelheid*** te bepalen (1).

Voorbeelden.

1. *Het*	Onderw. als súbj.
2. *is veel langer.*	Súbjectief gez.
1. *Het*	Onderwerp.
2. *is*	Hoofdw. van 't gez.
3. *veel langer.*	Préd. compl. van hoedanigheid van 2, waarin *langer* hoofdw., *veel* compl. van hoeveelheid daarvan.

1. *Ik*	Onderw. als súbj.
2. *heb mijn geld ééns op rente gezet.*	Súbjectief gez.
1. *Ik*	Onderwerp.
2. *heb gezet*	Hoofdw. van 't gez.
3. *mijn geld*	Compl. van zak. óbj. van 2, waarin *geld* hoofdw., *mijn* attrib. van hoedanigheid daarvan.
4. *ééns*	Compl. van hoeveelheid van 2.
5. *op rente.*	Compl. van hoedanigheid van 2, waarin *op* hoofdw., *rente* compl. daarvan.

---

(1) Roorda, bl. 172.

AANM. ÉÉNS, de *tweede* naamval van het telwoord EEN, beteekent, als complement van hoeveelheid, — ook wanneer het, zoo de bedoelde hoeveelheid zeer onbeduidend is, toonloos, als 's wordt uitgesproken, — door het spraakgebruik zooveel als ÉÉN KEER, ÉÉN MAAL, ÉÉN REIS ('N REIS, ERREIS).

1. *Daar ligt*	Súbjectief gez.
2. *uw half afgedaan werk.*	Onderw. als súbj.
1. *Daar*	Compl. van 2.
2. *ligt*	Hoofdw. van 't gez.
3. *uw*	Attribuut van hoedanigheid van *half afgedaan werk.*
4. *half afgedaan*	Attrib. van hoedanigheid van 5, waarin *afgedaan* hoofdw., *half* compl. van hoeveelheid daarvan.
5. *werk.*	Hoofdw. van 't ond.

1. *Hij*	Onderw. als súbj.
2. *heeft minder rustig geslapen.*	Súbjectief gez.
1. *Hij*	Onderwerp.
2. *heeft geslapen*	Hoofdw. van 't gez.
3. *minder rustig.*	Compl. van hoedanigheid van 2, waarin *rustig* hoofdw., *minder* compl. van hoeveelheid daarvan.

2. Een *complement* van *hoeveelheid* wordt een *complement van trap* geheeten, wanneer het benoemd wordt door een enkel of *zamengesteld* (1) *bijwoord,* dat een *hoedanigheid* beteekent, als: ZEER *goed;* HOOGST *gebrek-*

---

(1) Roorda, bl. 146 en 147.

zien, dat men deze nieuwigheid algemeen invoerde. Dan toch zou men niet zoo dikwijls *Julei*, *Junei*, enz. hooren. Aangenaam zal het ons en anderen zijn, hieromtrent van een bevoegd persoon zijn meening in dit tijdschrift te lezen.

44. De eene schrijft: *onder andere*, de andere *onder anderen*. Hoe behoort het te wezen?

45. Welke naamval is *iemand* in: *Iemand iets wijs of diedsch maken?*

46. Wat is beter: *„Om mijn eigen wil,"* gelijk wij ergens lazen, of, zoo als het meestal luidt: *„Om mijns zelfs wil"* (van een vrouw)?

47. Is *woekerplant* (Wucherpflanze, dat wij in een werk aantroffen,) een germanismus voor *diefplant* (plante parasite)?

48. Is *benuttigen*, dat men in latere jaren, zelfs bij schrijvers van naam, aantreft, een goed woord, of moet het voor een germanismus worden gehouden? Het Hoogduitsch heeft *benützen* met de beteekenis van: gebruik van iets maken.

49. Onlangs lazen wij *Jubelaar* ter aanduiding van een onderwijzer, die zijn vijftigjarige schooldienst vierde. Is dit *jubelaar* een goed woord?

ANTWOORD OP VRAAG 35.

35. Is de uitdrukking, die wij onlangs ergens lazen: „Een wijf, die aan de deur zat," goed te keuren?

Die moet zijn *dat*,

dewijl het woord *wijf* tot het onzijdige geslacht behoort en hier enkelvoudig 1. naamval is. Aldus:

„Een wijf, dat aan de deur zat."

N. A. BECHT.

LEIDDRAAD BIJ DE BEOEFENING VAN DE ZINSONTLEDING ALS VAK VAN WETENSCHAP.

(*Vervolg van bl.* 174.)

---

§ 12. COMPLEMENTEN VAN HOEDANIGHEID, COMPLEMENTEN VAN HOEDANIGHEID TOT COMPLEMENTEN VAN DOEL OF GEVOLG, COMPLEMENTEN VAN DOEL OF GEVOLG.

1. Een *complement van hoedanigheid* is een *complement*, dat aan een *bijvoeglijk naamwoord*, *werkwoord* of *deelwoord* wordt toegevoegd, om aan de beteekenis daarvan een bijzondere wijziging *(modificatie)* te geven (1).

VOORBEELDEN.

1. *De man*	Onderw. als súbj.
2. *is onkreukbaar regtvaardig.*	Súbjectief gez.
1. *De man*	Onderwerp.
2. *is*	Hoofdw. van 't gez.
3. *onkreukbaar regtvaardig.*	Préd. compl. van hoedanigheid van 2, waarin *regtvaardig* hoofdw., *onkreukbaar* compl. van hoedanigheid daarvan.

---

(1) Roorda, bl. 168.

1. *Schriftelijk antwoordende, zult voorzigtiger handelen*	Súbjectief gez.
2. *gij.*	Onderw. als súbj.
1. *Schriftelijk antwoordende,*	Préd. compl. van omstandigheid, waarin *antwoordende* hoofdw., *schriftelijk* compl. van hoedanigheid daarvan.
2. *zult handelen*	Hoofdw. van 't gez., waarin *handelen* préd. compl. van zak. óbj. van *zult.*
3. *gij*	Onderwerp.
4. *voorzigtiger.*	Compl. van hoedanigheid van 2.

1. *Daar ligt*	Súbjectief gez.
2. *een fraai geschreven schrift.*	Onderw. als súbj.
1. *Daar*	Compl. van 2.
2. *ligt*	Hoofdw. van 't gez.
3. *een fraai geschreven schrift.*	Onderw., waarin *een schrift* hoofdw., *fraai geschreven* attrib. van hoedanigheid daarvan, en daarin *geschreven* hoofdw., *fraai* compl. van hoedanigheid daarvan.

2. Een *complement van hoedanigheid* wordt benoemd:

1°. door een *bijwoord van hoedanigheid*, dat eigentlijk niets anders is dan een *bijvoeglijk naamwoord* of *deelwoord*, als: *Een* ZUIVER *Hollandsche stijl; een* HELDER *klinkende stem; een* DEFTIG *gekleed man;* SLECHT *betalen;* DRUKKEND *heet weêr; het werd* LAGCHENDE *gezegd; het*

moet SPELENDE *geleerd worden;* JUIST *honderd gulden;* KRAP *twee el;* BEPAALD *weinig ernst* (1);

2°. door een uitsluitend zoogenoemd *bijwoord*, als: *Hij is* WILLENS *blind; een* DOORGAANS *voorkomend geval; een* ONVOORZIENS *gebeurde zaak; iets* ONDERSHANDS *verkoopen* (2);

3°. door een *voorzetsel met een complement*, als: *Een* IN ALLE OPZIGTEN *heilzaam middel; een* OP KRUKKEN *loopend man; een* IN WAARDE *verminderde zaak;* VOOR GEVAAR *vreezen;* OP DE JAGT *gaan; vertrekken* ZONDER TE GROETEN (2);

4°. door ALS of GELIJK met een daaraan toegevoegd complement, als: *Men hoorde den jongen brullen* ALS EEN WOEDENDE LEEUW; ALS MAN *te handelen is van het hoogste belang; Die voogd behandelt zijn pupillen* GELIJK EEN VADER; *Men zag dien man alles naar zich toe halen* ALS DE LEEUW IN DE FABEL.

3. Een *complement van hoedanigheid*, door een *voorzetsel* met een daaraan toegevoegd *complement* benoemd, beteekent dikwijls, *waartoe iets strekt* of *dient.* Zoo dikwijls dit plaats grijpt, is het, op zich zelf, naar de wijs van uitdrukking, een *complement van hoedanigheid;* maar, naar de bedoeling of den zin, *een complement van doel of gevolg.* Bij de ontleding wordt het dan ook *complement van hoedanigheid tot complement van doel of gevolg* geheeten. Voorbeelden, waarin dit het geval kan zijn, vindt men in de volgende zinnen: *Hij gaat* TOT UITSPANNING *een reis doen; Hij zorgt* VOOR ZIJN GEZONDHEID; *Hij speelt nooit* OM GELD; *Hij vraagt* OM ONDERSTAND; *Het was* OM TE LAGCHEN; *Hij is ongeschikt* OM TE WERKEN, enz. (3).

4. Wanneer een *complement* slechtweg beteekent,

(1) Roorda, bl. 168 en 169.
(2) Roorda, bl. 170 en 171.
(3) Roorda, bl. 171, 203—205, 207 en 208.

waartoe iets strekt of *dient*, en dus geenszins aan de benaming van het accident is toegevoegd, om uit te drukken, van welk accident er in onderscheiding van andere dergelijke accidenten gesproken wordt (1), dan is het niet meer dan een *complement van doel of gevolg*. Onder deze complementen zijn, uit een grammatisch oogpunt, bijzonder merkwaardig die benoemd worden door een geheele zinsnede, welke met DAT of OPDAT aanvangt, als: *Hij hoopt*, — of: *wenscht*, — of: *verzoekt*, — of: *verlangt*, — of: *zorgt*, — DAT HET HEM GEGEVEN WORDE; — *Ik heb hem gewaarschuwd*, OPDAT HIJ HET WERK TIJDIG VERRIGT HEBBE, — of: OPDAT HET WERK TIJDIG VERRIGT ZIJ; — *Zend mij toch antwoord*, OPDAT IK UW BEDOELING KENNE!

VOORBEELD VAN ONTLEDING.

1. *Hij*	Onderw. als súbj.
2. *hoopt, dat het hem gegeven worde.*	Súbjectief gez.
1. *Hij*	Onderwerp.
2. *hoopt,*	Hoofdw. van 't gez.
3. *dat het hem gegeven worde.*	Compl. van doel of gevolg van 2.

De reden, dat zulke *complementen van doel of gevolg*, uit een grammatisch oogpunt, bijzonder merkwaardig zijn, is hierin gelegen, dat zij, in de schrijftaal, het gezegde of het hoofdwoord daarvan in de *aanvoegende wijs* hebben. Beter drukt men echter den zin van de zoo gebezigde *aanvoegende wijs* uit door MOGEN, of door OM met een *gerundium*, ook wel door KUNNEN, als: *Hij hoopt*, — of: *wenscht*, — of: *verzoekt*, — of: *verlangt*, — of: *zorgt*, — *dat het hem* GEGEVEN MAG WORDEN; —

---

(1) Roorda, bl. 207.

Ik heb hem gewaarschuwd, OM *het werk tijdig* VERRIGT TE HEBBEN, — of: *opdat het werk tijdig* VERRIGT MAG ZIJN; — *Zend mij toch antwoord, opdat ik uw bedoeling* KAN KENNEN (1).

Wanneer MOGEN en KUNNEN zoo den zin van de *aanvoegende wijs* uitdrukken, moet dit bij de ontleding kenbaar gemaakt worden.

VOORBEELD.

1. *Ik*	Onderw. als súbj.
2. *hoop hartelijk, dat hij gelukkig mag slagen.*	Súbjectief gez.
1. *Ik*	Onderwerp.
2. *hoop*	Hoofdw. van 't gez.
3. *hartelijk,*	Compl. van hoedanigheid van 2.
4. *dat hij gelukkig mag slagen.*	Compl. van doel of gevolg van 2, waarin *mag* den zin van de aanvoegende wijs uitdrukt.

Opmerking verdient het verschil tusschen: *Ik verlang, dat alles op zijn tijd* GESCHIEDT, en *Ik verlang, dat alles op zijn tijd* GESCHIEDE, enz. Met de *aantoonende wijs* toch wordt een *complement van zakelijk óbject,* met de *aanvoegende* een *complement van doel of gevolg* uitgedrukt (2).

5. Een *complement van hoedanigheid,* met den *klemtoon* uitgesproken, om daardoor te beteekenen, dat er met *restrictie* of *beperking* gesproken wordt, heeft een *voorwaardelijken* zin, en wordt in de ontleding *voorwaardelijk complement van hoedanigheid* geheeten, als: OP DIE WIJS *komt gij er nooit* (3).

---

(1) Roorda, bl. 39—41.
(2) Zie bl. 153 en 154 van den eersten jaargang.
(3) Roorda, bl. 14.

geloof hem niet; — *Hij beefde, alsof hij de koorts* GEHAD HAD.

1. *Indien hij het zich herinnere, behoeft het niet te zeggen*	Súbjectief gez.
2. *gij.*	Onderw. als súbj.
1. *Indien hij het zich herinnere,*	Willekeurig onderstellend compl. van omstandigdigheid van 6.
2. *behoeft*	Hoofdw. van 't gez.
3. *gij*	Onderwerp.
4. *het*	Compl. van zak. óbj. van 6.
5. *niet*	Zinwijzigend compl. voor de *ontkennende* wijs van spreken.
6. *te zeggen.*	Préd. compl. van zak. óbj. van 2.

Evenzoo is het in de zinnen: *Indien het daarbij* GEWONNEN HEBBE, *ben ik tevreden;* — *Ofschoon hij het* VERBETERD HADDE, *wil ik het niet koopen;* — *Zij behandelt het meisje, als* WARE *het haar eigen kind.*

In *willekeurige* onderstellingen wordt echter de zin van de *aanvoegende* wijs bij voorkeur beteekend door MOGEN, als: *Indien het daarbij* GEWONNEN MOGT HEBBEN, *ben ik tevreden;* — *Ofschoon hij het* VERBETERD MOGT *hebben, wil ik het niet koopen* (1).

Wanneer MOGEN zoo den zin van de *aanvoegende* wijs uitdrukt, moet dit bij de ontleding kenbaar gemaakt worden.

VOORBEELD.

1. *Al mogt hij nog zoo opvliegen, doe het niet*	Súbjectief gez.

(1) Roorda, bl. 42 en 43.

2. *ik.*	Onderw. als súbj.
1. *Al mogt hij nog zoo opvliegen,*	Willekeurig onderstellend compl. van omstandigheid, waarin *mogt* den zin van de aanvoegende wijs uitdrukt.
2. *ik*	Onderwerp.
3. *doe*	Hoofdw. van 't gez.
4. *het*	Compl. van zak. óbj. van 3.
5. *niet.*	Zinwijzigend compl. voor de *ontkennende* wijs van spreken.

5. Een *complement van omstandigheid*, met den *klemtoon* uitgesproken, om daardoor te beteekenen, dat er met *restrictie* of *beperking* gesproken wordt, heeft een *voorwaardelijken* zin, en wordt in de ontleding *voorwaardelijk complement van omstandigheid* geheeten, als: IN DAT GEVAL *hebt gij gelijk;* — DAN *kan het niet anders.* En bedient men zich, om met *restrictie* of *beperking* te spreken, van een *onderstelling*, dan is die *altijd* een *voorwaardelijk complement van omstandigheid* (1).

REGELS VOOR DE WOORDVOEGING.

1. *Een zelfstandig naamwoord staat in den* grondvorm *van het enkel- of meervoud, of, zoo men wil, in den* eersten *naamval, wanneer het met* ALS *of* GELIJK, *in een attribuut of in een complement, vergelijkender wijs, een hoedanigheid beteekent, als:* Laatst ontmoette ik een kerel ALS DIE BOOM; — Men zag hem er onder slaan ALS MALLE JAN ONDER DE HOENDERS.

2. *In voegwoordelijke zinsneden van zamengestelde zinnen bezigt de schrijftaal de* aanvoegende *wijs:*

1°. *in* willekeurige *onderstellingen;*

---

(1) Roorda, bl. 14 en 15.

2°. *in complementen van* doel *of* gevolg.

In willekeurige *onderstellingen wordt echter de zin van de* aanvoegende *wijs het liefst beteekend door* MOGEN; *in complementen van* doel *of* gevolg, *behalve door* MOGEN, *ook door* OM *met een* gerundium, *of door* KUNNEN.

OEFENINGEN.

1. Des morgens lang te slapen staat leelijk voor een kind.
2. Zóó gaat hier uw goede naam verloren.
3. Sprekend gelijkt hij zijn vader.
4. Zij hebben mij gezamentlijk een bezoek gebragt.
5. Met hun achten konden zij het niet dragen.
6. Kermis gaan is een bilslag waard.
7. Met een vaart opstaande, liep hij weg zonder iemand goeden dag te zeggen.
8. Hij heeft gehandeld als eerlijk man.
9. Hij beminde mij gelijk een broeder.
10. Het volk tot ergernis, was alles, om de aanzienlijken meer ruimte te geven, met planken afgezet.
11. Den brave tot aanmoediging, wil ik hier het volgende nog bijvoegen.
12. Ik zal, den ongelukkigen tot troost, nog een enkel woord spreken.
13. De waarheid heeft, elken brave tot vreugd, gezegepraald.
14. Ik hoop, dat mij dit vergrijp vergeven worde.
15. Ik hoop, dat mij dit vergrijp vergeven mag worden.
16. Ik hoop, dat mij dit vergrijp vergeven wordt.
17. Hij doet zijn best, opdat hij gelukkig slage.
18. Hij doet zijn best, opdat hij gelukkig kan slagen.
19. Hij doet zijn best om gelukkig te slagen.
20. Hij heeft genoeg gegeten.

21. Ik ben nog maar half geschikt om te werken.
22. Gisteren heeft het hier uittermate hard geregend.
23. Hij werd zoo bleek als de dood.
24. Hij is bepaald veel knapper dan zijn broeder.
25. Heden is het drie weken, dat de boter tien stuivers het pond kostte.
26. Overmorgen, den 13[den] dezer, zal er, volgens de couranten, een zeer luisterrijke harddraverij plaats hebben.
27. Ouder gewoonte komt hij mij van tijd tot tijd te gelegener tijd een bezoek brengen.
28. Wij willen die zaak van avond onder een fijne flesch eens te mijnen huize bespreken.
29. Waaromtrent hebt gij hem toen telkens ontmoet?
30. Na regen komt zonneschijn.
31. Alvorens dit afgedaan te hebben, moogt gij niets anders beginnen.
32. Als apen hoog klimmen willen, ziet men het eerst hun naakte billen.
33. Was uw broeder niet ongesteld, hij zou zeker gekomen zijn.
34. Al bevinde men het zoo, gelijk heeft hij niet.
35. Al mag het zoo bevonden worden, gelijk heeft hij niet.
36. Mogt het zoo bevonden worden, hij zou gelijk hebben.
37. ONDER ZULKE OMSTANDIGHEDEN moet hij het kwijt zijn.
38. Het gerucht, als een loopend vuur zich over het land verbreidende, verwekte overal algemeene verbazing.
39. Als een loopend vuur zich over het land verbreidende, verwekte het gerucht overal algemeene verbazing.

40. Neel, ruchtiger klappey, dan w' oyt in Holland hoorden,
Is all' haer tanden quyt; — dat hadd' ick wel gevreest.
Haer tongh heeft s' uytgeklopt; elck millioen van woorden
Is éénen tand geweest.

HUYGENS.

NB. *De zwarigheden, die de ontleding van deze zinnen oplevert, zullen in een volgend nommer opgelost worden, zoo zij aan den Uitgever tijdig* VRACHTVRIJ *kenbaar gemaakt zijn.*

OVER DE TROPEN.

(*Vervolg van bladz.* 177.)

§ 5. *De ironie.*

1. De *ironie* bezigt, zoowel in scherts en boert, als om personen of zaken belagchelijk te maken of te beschimpen, woorden en spreekwijzen in een tegenovergestelden zin van den gewonen, als: *Dat is* EEN BOLLETJE, = *een stumper;* — *Wat is hij* MILD! = *karig* of *gierig!* — *Daar heeft hij een koopje aan,* = Daar is hij meê bekocht; — *Dat was den spijker op den kop geslagen,* = Dat was den bal mis geslagen.

2. Doorgaans ligt de *ironie* meer in den zamenhang van de gedachten, dan wel in enkele woorden en spreekwijzen, zooals onder anderen blijkt uit den *Byencorf der H. Roomsche Kercke,* door Marnix van St. Aldegonde opgesteld, en in 1569 voor de eerste maal gedrukt. Toen, namelijk, Hervet, een Fransch geleerde van dien tijd, een brief tot overtuiging van de Hugenoten geschreven,[1] en hen uitgedaagd had, om zijn geschrijf te wederleggen, beantwoordde Marnix den Roomschgezinden schrijver in het bovengenoemde werk, *onder den schijn, dat hij een nadere verklaring, uitbrei-*

ding en bevestiging gaf van hetgeen door hem kortelijk was neêrgesteld. Zoo werd het geschrift van Marnix zelf een doorloopende *ironie*, gelijk de titel er van mede *ironisch* is op te vatten.

3. Ademt de *ironie* bitterheid, dan wordt zij een *sarcasmus* geheeten. Een *sarcasmus* was dus het *Wees gegroet, gij Koning der Joden* (1)!

§ 6. *De hypérbole, lítotes* en *euphemísme.*

1. De *hypérbole* bedient zich van woorden en spreekwijzen in een *oneigentlijke* beteekenis, om, hetzij door vergrooting, of door verkleining, een sterker indruk te bewerken, dan door bewoordingen in *eigentlijke* beteekenissen kan verkregen worden, als: *Hij viel op hem aan* MET DE SNELHEID VAN DEN BLIKSEM; — *Hij stortte* EEN VLOED VAN TRANEN; — *Het is nog witter dan sneeuw;* — *Het is minder dan niets.*

2. De *lítotes* bedient zich van woorden en spreekwijzen in *oneigentlijke* beteekenissen, om het harde en stootende weg te nemen of te verzachten, als: *Hij is* GEEN SALOMO, = Hij is *dom;* — *Hij is* NIET VLUG, = Hij is *zeer traag van begrip;* — *Voor het geld is hij niet ongevoelig,* = Hij is geldgierig.

3. De *euphemísme* bedient zich van woorden en spreekwijzen in oneigentlijke beteekenissen, om een sluijer over het onaangename, onkiesche, walgelijke en te alledaagsche te werpen, als: *Hij is ontslapen;* — *Hij houdt Zaturdag,* = Hij verschoont zich, enz.; — *Hij doet een groote boodschap;* — *Hij is op de beste kamer.*

§ 7. *Oorsprong en waarde van de tropen.*

Uit de geschiedenis van de spraak blijkt, dat men,

(1) Mattheus, XXVII, 29.

bij het ontstaan van een *nieuw* begrip, niet terstond gereed was met een *nieuw* woord om dat begrip te benoemen. Geleid door de wetten, volgens welke de voorstellingen aaneengeschakeld worden, behielp men zich, in dat geval, met een van de bestaande woorden in een oneigentlijke beteekenis te bezigen. Nogtans moet men het aanwezen van de tropen niet aan de noodzakelijkheid alleen toeschrijven. Gevoel en verbeelding hebben op de wijs, waarop de mensch den zin van zijn gedachten uitdrukt, een vermogenden invloed; beiden maken het hem tot een behoefte om den zin van zijn gedachten krachtig en aanschouwelijk uit te drukken; beider werking, geleid door de wetten, volgens welke de voorstellingen aaneengeschakeld worden, heeft het aanwezen van de tropen niet slechts gehandhaafd, maar haar getal ook aanmerkelijk vermeerderd.

De tropen zijn derhalve een deel van de spraak, die de natuur aan den mensch heeft geleerd; zelfs bij de hoogst mogelijke vermeerdering van den woordenschat blijven zij onmisbaar, om den zin van de gedachten ongedwongen, krachtig en aanschouwelijk uit te drukken (1).

§ 8. *Misbruik van de tropen.*

Er is velerlei misbruik van de tropen. Past de *metaphora* niet voor de zaak, waarvan men spreekt; wekt zij een aanstootelijk of walgelijk beeld; is zij gedwongen, zoodat de overeenkomst tusschen het eigentlijke en oneigentlijke moet gezocht worden; is zij slecht volgehouden, zoodat òf het eigentlijke en het oneigentlijke ondereen gemengd, — òf de beelden, die den grondslag

(1) H. Blair, *Lessen over de Redekunst en Fraaije Letteren*, met de aanteekeningen van Mr. B H. Lulofs, Les VII en XV.

uitmaken, verlaten, — òf met betrekking tot dezelfde zaak verschillende *metaphoren* gebezigd worden; is zij tot vermoeijenis toe voortgezet, en heeft zij niet veel meer te beduiden, dan het eigentlijke, dat zij vervangt; — dan is zij misplaatst, en verdient afkeuring (1).

Omtrent de *metonymia* en *synecdoche* valt op te merken, dat het spraakgebruik vrijheid moet verleenen om eenig woord *metonymisch* of *synecdochisch* te bezigen (2).

Met betrekking tot de *ironie* is het, vooral bij de schriftelijke uitdrukking van den zin der gedachten, van hoog belang, dat de zamenhang of bijkomende omstandigheden den waren zin ontdekken (3).

Bij de *hyperbole* heeft men te zorgen, dat zij binnen zekere grenzen blijft, om niet buitensporig te worden (4).

EEN PAAR ONTLEDINGEN (5).

1. *Ongetwijfeld heeft zijn reis veertien dagen uitsteld*	Súbjectief gez.
2. *de oude heer, geen gelegenheid om te vertrekken vindende,*	Onderw. als súbj.
1. *Ongetwijfeld*	Zinwijzigend compl. voor de *assertorische* of *verzekerende* wijs van spreken.

(1) Zie boven, bl. 20 en 21, en H. Blair, t. a. pl., Les XVI.
(2) Lulofs, *Ned. Redekunst*, bl. 59 en 60.
(3) Lulofs, *Ned. Redekunst*, bl. 61.
(4) H. Blair, t. a. pl., Les XVII.
(5) De hier ontlede zinnen zijn opgegeven op de zomervergadering der prov. Commissie van onderwijs in Zuidholland (Julij, 1857).

2. *heeft uitgesteld*	Hoofdw. van 't gez.
3. *de oude heer,*	Hoofdbestanddeel van 't onderw., waarin *de heer* hoofdw., *oude* attrib. van hoedanigheid daarvan.
4. *geen gelegenheid om te vertrekken vindende,*	Préd. attrib. van omstandigheid van 3, waarin *vindende* hoofdw., *geen gelegenheid om te vertrekken* compl. van zak. óbj. daarvan, en daarin *geen gelegenheid* hoofdw. met ontkenning, *om te vertrekken* attrib. van hoedanigheid daarvan.
5. *zijn reis*	Compl. van zak. óbj. van 2, waarin *reis* hoofdw., *zijn* attrib. van hoedanigheid daarvan.
6. *veertien dagen.*	Objectief compl. van hoeveelheid, waarin *dagen* hoofdw., *veertien* attrib. van hoeveelheid daarvan.
1. *Uw beide letteren, mij deze week geworden,*	Onderw. als súbj.
2. *herinnerden mij de les om geen slapende honden wakker te maken.*	Súbjectief gez.
1. *Uw beide letteren,*	Hoofdbestanddeel van het onderw., waarin *letteren* hoofdw., *beide* attrib. van hoeveelheid daarvan, *uw* attrib. van hoedanigheid van *beide letteren.*

2. *mij deze week geworden,*	Préd. attrib. van hoedanigheid van 1, waarin *geworden* hoofdw., *mij* compl. van súbj. óbj. en *deze week* óbjectief compl. van tijd daarvan; *deze* attrib. van hoedanigheid van *week*.
3. *herinnerden*	Hoofdw. van 't gez.
4. *mij*	Compl. van súbj. óbj. van 3.
5. *de les*	Hoofdw. van 't compl. van zak. óbj. van 3.
6. *om geen slapende honden wakker te maken.*	Attribuut van hoedanigheid van 5, waarin *om* hoofdw., *geen slapende honden wakker te maken* compl. daarvan, waarin *te maken* hoofdw., en daarvan
a. geen slapende honden	Compl. van zak. óbj., waarin *geen honden* hoofdw. met ontkenning, *slapende* attrib. van omstandigheid daarvan.
b. wakker.	Compl. van óbjective gesteldheid.

Examen van toelating tot de Koninklijke Akademie te Delft.

Evenals in het vorige jaar, is ook in het loopende, in de maand Junij, te Delft het examen van toelating tot de Lessen van de *Koninklijke Akademie* aldaar gehouden. Met betrekking tot de Moedertaal is van

elken adspirant weder gevorderd een opstel over eenig hem bekend geschiedkundig onderwerp in zuiveren en duidelijken stijl, met inachtneming van de regels der spraakkunst en interpunctie. Het mondelijk onderzoek bepaalde zich hoofdzakelijk tot de *woordvoeging*, en daarvan inzonderheid tot het bepalen van den grammatischen vorm der verbuigbare woorden met behulp van de zinsontleding. Hierbij maakte men gebruik van de volgende zinnen:

1. Verleden week heeft Pieter zijn broeder de loef afgestoken.
2. Mijn leermeester heeft mij elken dag deze spreuk indachtig gemaakt.
3. De belasting meêgerekend, kost de wijn mij dertig gulden het anker.
4. Aanstaanden Vrijdag zal de uitslag u bekend gemaakt worden.
5. Ik kan u dit boek drie dagen laten houden.
6. Toekomende week zal ik u de rekening betalen.
7. Geef hem toch zijn boek terug!
8. Is uw broeder dat boek geweigerd?
9. Dat geluk schenke u de Hemel!

Het verdient opmerking, dat van niemand meer kennis van de zinsontleding is gevorderd, dan op den tijd van het examen uit dit Tijdschrift kon verkregen zijn.

BELHAMEL OF BELHAMER?

Hamel beteekent een *gesneden mannetje van een schaap*; *belhamel* is een hamel, die een bel om den hals heeft, dienende om de kudde, op het geluid daarvan, te doen volgen. Voor *belhamel* zeide men oudtijds ook *belleman*. Metaphorisch beteekent *belhamel* een hoofd of aanvoerder van zulken, die in opstand zijn, of andere wanordelijkheden bedrijven. Dat men veelal *belhameR* zegt, en ook

wel schrijft, is een gevolg van de onderlinge verwisseling, waaraan L en R onderhevig zijn. Zoo is *vondel* hetzelfde als *vonder*, *nikkel* als *nikker*, *stamelen* als *stameren*, *belhamer* als *belhamel*. Deze verwisseling brengt te weeg, dat de *frequentativen* zoowel op *eren* als op *elen* uitgaan, en *grimlach* hetzelfde is als *glimlach*, enz. Het verdient evenwel opmerking, dat de verwisseling van L en R zich in onze Moedertaal bijna uitsluitend bepaalt tot de uitgangen ER en EL, ELEN en EREN.

PROTEST.

Wanneer men aan de hand van onze achtbaarste schrijvers den gang van onze taal nagaat, dan zal men spoedig opmerken, hoe er meer en meer *grammatische* eenheid ontstaan is, waar er *logische* eenheid bestaat (1). Wie daaraan, ook op grond van de uitspraak, zijn bijval schenkt, zal geenszins als vasten regel willen aannemen, wat boven, bl. 159, wordt voorgeslagen, om *bijwoorden* (2), die zelf reeds zamengesteld zijn, nooit aan het werkwoord te hechten, en derhalve te schrijven: *aaneen voegen*, *bijeen stellen*, *overeen stemmen*, *terug brengen*, enz. Wil men voor dit geval een regel, dan moet die zijn: *Waar er logische eenheid is, en die bij de uitspraak gehoord wordt, behoort er ook, zooveel dit maar kan, grammatische eenheid te zijn.*

---

(1) Roorda, bl. 139—144.

(2) Op de aangehaalde plaats staat *voorvoegsels* ! ! !

BEDENKINGEN.

'tKomt ons voor, dat het opstel: iets over het voorzetsel *te* (d. I. blz. 297—299), voor misverstand of verkeerde gevolgtrekking vatbaar is, ja daaraan eene andere uitlegging zal gegeven worden dan Schrijver mogelijk zelve verlangt. Immers, hij zegt, dat het gebruik van *te* vroeger zeer algemeen was in plaats van ons *tot* en brengt daarvan een voorbeeld uit de statenoverzetting des bijbels bij: *sy sonden henen ten conninck*, hetwelk wij — het zij onder verbetering gezegd, — bij de Jager, in zijne taalk. handleiding tot dat werk, dus vinden opgegeven: *sy sonden henen ten coninck*, die ook nog, behalve de uitdrukkingen: *van dage te dage*, *van geslachte te geslachte*, vermeldt: „*van aver te aver*, d. i. van ouder tot ouder, *van eeuwen teeuwen*, d. i. van eeuw tot eeuw." Wie zal niet uit dit gezegde tot het besluit komen, dat voorheen *tot* niet gebruikelijk was in het geval, waarvan hij dat voorbeeld bijbrengt? gewis zijn aan 't oud- en middeldietsch onkundige lezer. Deze zou zich echter daardoor eene scheeve beschouwing maken, welke evenwel te verschoonen is, omdat ZEd. daarvan niet spreekt of die voorkomt; want hoe veelvuldig de Ouden ook van *te*, waar wij *tot* schrijven, gebruik maak-

ten, zij bezigden nogtans dit laatste dáár ook, maar niet zoo dikwijls; zoo vindt men b. v. in den Melis Stoke: „*toten* (d. i. tot den) *heilighen grave*, *toten broeder*, *tote hem*, *tote dese dinc*, *tote enen parlamente*, *tot ere stede*, *tote minen handen*, *tot sinen iaren*," enz. — Laat ZEd. nu daarop naderhand volgen, dat het woordeken *tot* „bij de aanduidingen van bepaalde plaatsen, 'tzij steden of dorpen," waar wij thans *te* gebruiken, gebezigd werd, en hiervan tot voorbeeld bijbrengt: „*gheprint tot Antwerpen; ghedruckt tot Amsterdam; hoegleeraar tot Leyden;*" zoo komt men — dit in verband met zijn gezegde over *te* beschouwende; — al ligt in verzoeking, den heer v. Riet het door ons afgekeurde gevoelen zelven toe te schrijven; doch evenmin als, in 't eerste geval, het gebruik van *te* voor ons *tot* algemeen kan genoemd worden, evenmin bezigde men voorheen altijd *tot*, waar wij ons van *te* bedienen. Dit blijkt uit vele voorbeelden; zoo vindt men b. v. bij den zelfden middeleeuwschen auteur: *te Haerlem*, *tEgmonde*, *tYcelmonde*, *te Wassenaer*, *te Vlaerdinghe*, *te Zirixe* (*Zierikzee*, mogelijk beter *Zieriksee* geschreven), *tUtrecht*, *te Leiden* (de spelling van dit woord met *ei* is dus al zeer oud), *tAmstelle*, *te Muden*, *tOutdorp*, *te Reimerswale*, *te Montforde*, *te Loenen*, *tHoechout*, *te Delf* (de *t* is er dus in later' tijd aan toegevoegd; nog hoort men, in de wandeling, *Delftshaven* — *Delfshaven* uitspreken en heeten de ingezetenen van *Delft* — *Delvenaars*, gelijk oudtijds), *te Dordrecht* (of, bij zamentrekking, *Tordrecht*) *tAken*, enz.: doch ook *tote Bladele*, *tote Dordrecht*, *tote Leiden*, *tote Egmonde*, *tote Rijswijc*, *tote Vorscoten*, *tote Nusen*, *tote Aken*, *tote Antwerpen*, *tote Ernemuden*, *tote Alcmare*, enz. Zou de lezer zulks uit het gezegde van ZEd. vermoed hebben? — En valt uit de woorden van onzen Schrijver ook niet te besluiten, dat het voorzetsel *te* alleen maar de beteekenis van *tot* had, zoo hij *te* alleen door *tot* verklaart — in het daarvan bijgebragte voor-

beeld is dit juist, maar het komt toch niet altijd zoo voor; — en geene andere beteekenis van *te* aanvoert? ZEd. zou, dunkt mij, deze meening hoogelijk afkeuren; het kan toch aan niemand, die dat vroegere en tegenwoordige gebruik van 't voorzetsel *te* nagegaan heeft, onbekend gebleven zijn, dat het o. a. ook veeltijds in de beteekenis van ons *met*, *in*, *op* en *naar* gebezigd werd. Alewijn toonde dit reeds aan in zijne treffelijke verhandeling over *te* (*ten* en *ter*), 7e dl der Oude Werken van de Leidsche Maatsch. van Letterk. 't Mag dus verwonderen, dat de heer v. Riet hier geen woord van rept — ik bedoel van de verschillende beteekenissen van *te*, — en toch, dunkt mij, moest hij 't ook in zijn „iets" gedaan hebben; door alleen de beteekenis van *te*, als *tot*, op te geven, doet hij 't voorkomen, alsof dit woord geene andere beteekenis had of hem geene andere beteekenis daarvan bekend is. Schrijver heeft zich, dunkt mij, al te zeer toegelegd op beknoptheid; van hier dat hij zich tot *enkele* waarnemingen bepaalt, die in den vorm van eenen regel gesteld en ook daar, waar hij eene of andere uitdrukking afkeurde, welke door vele taalkundigen nog voortdurend gebezigd wordt, de redenen niet genoegzaam ontwikkeld heeft. Zoo zegt hij, b. v., nadat hij heeft te kennen gegeven, dat *ten* voor *te den* staat en dit *te* — *tot* beteekent: „Verkeerd is het daarom *ten* te gebruiken, waar voor het substantief een adjectief geplaatst is.". Dit gezegde heeft den schijn, alsof Schrijver hieruit aanleiding zal nemen, het verkeerde, dat er, volgens hem, in TER *goeder ure* gelegen is, duidelijk aan te toonen: doch hij zegt alleen, dat het „dus TE *goeder ure* behoort te zijn." Rondborstig moet ik zelve verklaren, dit „dus" met hem niet te kunnen herhalen, omdat ik zijne redenen van afkeuring zelve niet besef, ze voor mij niet als een axioma gelden. Hetzij dit „daarom" op de zamentrekking van *te* en *den* tot *ten* of op de verklaring van *te* door *tot*

ziet; hij wil dat *ten coninck* kon gezegd worden, maar niet *ten goeden coninck*, b. v.: en toch, beteekent *ten coninck* — *tot den coninck* en is dit te verdedigen, waarom kon *ten goeden coninck*, d. i. *tot den goeden coninck*, dan ook niet gezegd, maar moest *ten* hier, integendeel, afgekeurd worden? Wij stemmen toe, dat deze laatste uitdrukkingen thans niet meer door ons gebezigd worden, dat wij hiervoor *tot den koning*, *tot den goeden koning* gebruiken; en begrijpen derhalve ook, dat hier slechts sprake kan zijn, of, zoo de laatste — even als *ten eeuwigen leven*, *ten jongsten dage*, enz., die ook in de genoemde statenoverzetting des bijbels voorkomen en tot heden behouden zijn, — in gebruik ware gebleven, *ten* hier misplaatst zoude zijn; omdat het adjectief voor het substantief staat; of Schrijver gelijk heeft, zoo hij zegt, dat *ten* hier *te* moest zijn: en dat meenen wij te moeten tegenspreken. Dunkt ZEd., dat TE *goeden coninck* — of, om liever eene nog gebruikelijke uitdrukking te kiezen, TE *eeuwigen leven*, — TOT HET *eeuwige leven* beteekent, of TOT *eeuwig leven?* — Waarom dan beweerd, dat *ten* te onpas wordt gebezigd voor een substantief, waarbij een adjectief geplaatst is? Verbiedt het adjectief hier het gebruik van *ten?* Dit woordeken ja is *te den* en *te* het voorzetsel, *den* de verbogen vorm van het lidwoord *de;* maar zegt men nu ook: *op groote heide, met lieve lente?* óf *op* DE (of EENE) *groote heide, met* DE *lieve lente?* Er *kan* dus voor een adjectief een lidwoord na het voorzetsel geplaatst worden; dit zal wel door niemand, ook niet door onzen Schrijver, ontkend kunnen worden; maar het is evenwel te verwonderen, dat deze TE *goeder ure* wil geschreven hebben, zonder deze alleszins gegronde tegenbedenking, die bij iederen nadenkenden lezer moet opkomen, uit den weg te ruimen, en eene andere reden te doen kennen, waarop hij zich genoodzaakt vond, *ter*, d. i. *te der*, hier te verwerpen. — Zou zijne bedoeling ook kunnen geweest zijn, dat TER *goeder ure* b. v. daarom TE *goeder ure* zou

moeten zijn, omdat *de* zich hier niet goed zou laten verdedigen? Maar hij zal dan toch moeten erkennen, dat deze bedoeling uit zijne woorden niet blijkt; hij sprak immers van *ten coninck*, dat hij, en te regt, door *te* (tot) *den coninck* uitleide, en liet daarop dadelijk volgen, dat daarom b. v. niet TEN *goeden coninck* — om mij bij 't woord *coninck* maar te bepalen, of wilt gij TER *goeder trouw* — te verdedigen ware. Dunkt ZEd. — wij willen nu eens aannemen, dat dit zijne bedoeling geweest zij; — dat hier het lidwoord *een* eer zou moeten geplaatst worden: hij zal dan toch ook moeten toestemmen, dat men mogt verwachten, dat die uitdrukking TERE *goeder trouw* luidde; *tere:* dit is namelijk eene aloude zamentrekking van *te ere* en dit *ere* eene oudtijds zeer gewone syncope van *eener* (bij metathesis *eenre*). Doch meende Schrijver, dat zoowel *een* als *de* hier te onpas ware: hij moest dan toch aangetoond hebben, waarom dit het geval is; waarom uit „*ten coninck*" volgt, dat *te goeder trouw* moest geschreven worden: want wij hebben straks opgemerkt, dat onze taal het lidwoord na 't voorzetsel niet verwerpt, en dat, zoo men TE *goeder trouw* moest schrijven, dit hier eene uitzondering maakt, die daardoor zou ontstaan, dat *goede trouw* het lidwoord niet vóór zich, en derhalve ook niet ná een voorzetsel als *te* is, zou dulden!!! En nu meen ik te moeten opmerken dat de door onzen Schrijver afgekeurde uitdrukkingen TER *goeder trouw*, enz. — dus: TER *zelfder tijd*, TER *kwader ure*, TER *regter stond* en dergelijke — nog al de kenmerken vertoonen van gevormd te zijn in dien tijd, toen de verbuigingsuitgangen van 't bijvoegelijk naamwoord in 't vrouwelijk enkelvoud nog niet afgesleten of verouderd waren; trouwens men zegt niet *ter goede*, maar *ter goedeR trouw*, *ter zelfdeR tijd*, *ter kwadeR ure*, *ter regteR stond*, enz., welke adjectieven *goedeR*, *zelfdeR*, *kwadeR*, *regteR*, in dezen vorm, nog hun voormaligen derdenaamvalsuitgang aanbieden:

zoodat wij — daar deze uitdrukkingen nog overblijfselen van dat vroegere gebruik zijn, — het moeten raadplegen, om te zien, of *ter* hier al, dan niet verkeerd is (volgens hun taaleigen). Wij klimmen daarbij tot de oudheid op en vinden er o. a. *teR tijt, teR stont, teR stede*, en dit *ter* ook dan, als er een bijvoegelijk naamwoord voor het zelfstandige komt te staan, b. v. TER *selveR tijt* (d. i. *ter zelfder tijd;* het woordje *zelf*DE vertoont eene in later' tijd ingelaschte *d*), TER *rechteR stont*, TER *selveR* (waarvoor thans *zelf*DER) *stede.* Zie b. v. onzen Melis Stoke, of, wilt gij, andere Schrijvers, overal vindt gij dit gebruik gevolgd. — Moet men nu ook TEN *allen tijde*, even als TER *goeder trouw*, TEN *eeuwigen leven*, enz., schrijven? Hier zou *ten* te onpas zijn; trouwens DE ALLE *tijd* wordt noch werd ooit gezegd, het lidwoord dus niet vóór *alle* gebezigd, zoodat het ook in den derden naamval, dien het voorzetsel hier bij zich vordert, wegvalt en *ten* (d. i. *te den*) *allen tijde* eene taalfout is; weshalve wij dan ook bij de Ouden niet TEN *allen tijde* — of liever TER *aller tijt:* want dit woord werd oulings doorgaans vrouwelijk genomen, — maar TE *aller tijt* (bij zamentrekking en metathesis *talre tijt,)*; niet TER *aller stont*, maar TE *aller stont* (bij zamentrekking en metathesis *talre stont*,) geschreven vinden. Men ziet dus, dat Schrijver verkeerd handelt met beide uitdrukkingen: TER *goeder trouw* en TEN *allen tijde* gelijk te stellen; de eerste behoort zoo te blijven, de laatste TE *allen tijde* — hier is het mannelijk geslacht ingeslopen; — geschreven te worden. Met dit TE *allen tijde* stemt overeen TE *zijnen huize*, TE *dezen aanzien*, TE *harer verantwoording*, TE *dier zake*, enz., daar *ten* en *ter* ook hier af te keuren zijn, wijl het lidwoord, dat in *ten*, d. i. *te den*, en *ter*, d. i. *te der*, aanwezig is, ook niet in den eersten naamval vóór „*zijn huis, dit aanzien, hare verantwoording, die zake*, enz. geduld wordt; zoo als onze Ouden reeds begrepen, en

daarom schreven zij *te* — niet *ten*, of *ter* — vóór een aanwijzend en bezittelijk voornaamwoord, door een zelfstandig naamwoord gevolgd, b. v. TE *deser stont:*

„Int naeste jaer TE DESER STONDE
Ghesciede een wonder tot Egmonde"

of door zamentrekking (van wege de zachtheid der *d* en de korte uitspraak van *te*) *teser stont:*

„Hem dede hi vraghen eñ vermanen
Wat men TESER STONT best dade?"

en *tsinen wille*, d. i. *te sinen wille*:

„De coninc besette TSINEN WILLE
Dat huys eñ toech opwaert."

Boven gewaagden wij er van, dat Schrijver maar ééne van de vele beteekenissen, die het woordje *te* heeft, deed kennen, namelijk die van *tot*: en hieruit is het te verklaren, dat hij verwantschap tusschen beide stelt en ter opheldering daarvan de etymologie aanhaalt, die Bilderdijk gaf, waardoor hij toont in diens gevoelen te deelen. Deze taalkundige zegt namelijk, dat *te* uit *tot* ontstaan is en dit woordje oulings *tote* was, en oorspronkelijk een participium praeteritum is van *to-en*, waarvoor wij tegenwoordig *togen* zeggen. Zoowel 't eene als 't andere meen ik te moeten verwerpen.

Primo: *te* zou uit *tot*, of wil men liever *tote*, ontstaan zijn. Moet dit nu *afleiden* heeten? *te* wordt tot eenen uitgebreideren vorm *tote* teruggebragt! Eer zou men verwachten dat *tot* van *te* afkomt, daarvan door zamenstelling met *to* (dat Dr. Brill, Holl. Spraakl., blz. 720, vermeldt en aan *te do* ontleend acht; gaarne wenschte ik hiervan voorbeelden) gevormd is, of dat *te* de laatste greep van *tote* is door aphaeresis van *to* uit *tote* ontstaan is; doch geene dezer afleidingen durf ik aanbevelen, zoolang ik mij van hare gegrondheid niet heb kunnen overtuigen.

Secundo: *tot* zou oudtijds *tote* geweest en dit dus de ware vorm des woords zijn. Ook dit achten wij bezijden de waarheid: want nevens *tote* komt ook *tot* bij de Ouden voor; zoo vind ik b. v. bij Stoke: TOTE het quam TOT zulken iaren; liet hi torse TOT hem lopen, enz., hetwelk dus, even als *ane* voor *aen*, *ave* voor *af*, *ute* voor *uut*, niet anders dan eene bloote verlenging van *tot* is. Doch zou het óók voor *tot de* gebruikt zijn? Mij is daarvan geen voorbeeld ooit voorgekomen, en ik kan mij dit ook wel verklaren, omdat *tote* den derden naamval beheerschte: zoodat, indien het uit *tot* en *de* ware zamengetrokken, de vorm *toter* of *toten*, d. i. *tot de*R, *tot de*N moest zijn, en dezen vinden wij in der daad oulings gebruikt, maar, zoo als wij zeiden, nooit *tote* voor *tot de*, in den vierden naamval. Slechts „*tote dese dinc*" heb ik bij Stoke aangeteekend, maar dit zal wel eene schrijf- of drukfeil zijn voor *tote dese*R *dinc*, of *tote dese*N *dinghen* (of *dinc*, als rijmwoord van „*coninc*.")

Tertio: *tot* zou een participium praeteritum zijn van *to-en*. Doch dit woord zou dan, althans in den ongeapocopeerden vorm *tode*, de *d* moeten vertoonen: want de participia praeterita van werkwoorden, wier wortel op eene vokaal uitgaat, b. v. *maaijen* — *maai* —, *stoeijen* — *stoei* —, enz., worden niet door *te*, maar door *de* gevormd; ook kan bij *tode* van *to-en* geene reden hoegenaamd bestaan, dat *de* zich tot *te* heeft verscherpt en dus *to*DE — *to*TE geworden is.

Quarto: dit *to-en* zou ons tegenwoordig *togen* zijn, dit woord dus van *to-en* door inlassching der *g* gevormd zijn. Uw bewijs? Het bestaan van het thema *to-en*, waarvoor wij nu *togen* zouden zeggen, is nergens bij ons aan te wijzen; evenmin als van *ta-en*, waarvan Bilderdijk *tand* — dat een participium activum daarvan zoude zijn — afleidt; en dus is *to-en* de oudere vorm niet van *togen*, hetwelk daarentegen bij de Ouden voorkomt als de zoogenoemde onvolm. verl. tijd van *tiegen* — trek-

ken —, b. v. „doe *togen* ghene ridders wt te velde waert." Een ander *togen*, hetwelk ook bij hen voorkomt, is een praesensvorm, die in den zoogenoemden onvolm. verl. tijd *togede* had — dit werkwoord was dus gelijkvloeijend, — en die een' frequentatiefvorm *togenen* nevens zich had, waarvan door syncope ons *toonen* ontstond, hetwelk de zelfde beteekenis heeft, als het oude *togen*, freq. *togenen.*

Schrijver vermeldt hierna het vroegere gebruik van *te*, voor ons *ge* of *ver*, bij deelwoorden, en vindt dit, gelijk het ook in der daad is, opmerkelijk; maar zal de aan het oud- en middeldietsch onkundige lezer uit zijne woorden niet gereedelijk afleiden, dat dit *te* niet anders dan bij deelwoorden gebezigd werd? dat de werkwoorden, waarvan die deelwoorden afkomen, dit *te* niet vóór zich hadden? Oordeelt ZEd. dit eene dwaze gevolgtrekking: waarom noemde hij 't gebruik van *te* bij deelwoorden alleen opmerkelijk? of zijn deze plaatsen b. v. zulks niet evenzeer: Ps. 102 der VII Boetps., hs. d. XIV. e.

„Mochtti hebben opghenomen
Alle mijn daghe, alle mijn tiden
Die *tegaen* als sonden, eñ *tegliden*"
„Als hoy ic *tega* ende droghe
Dat licht ghemaeit in driessche hoghe."

Waarom ZEd. echter van het gebruik van *te* bij deelwoorden gewaagde, wordt eerst regt duidelijk, wanneer men bedenkt, dat Schrijver wil, dat *te* in *te broken*, *te blouwen*, *te storet* nog behouden zij bij adjectieven tot uitdrukking van den door Roorda dusgenoemden excessief; gelijk uit Bilderdijk (Nieuwe Verscheid., dl. 2, blz. 15), die zijn Gids op het etymologisch gebied is, blijkt. Doch het moet ons wederom verwonderen, waarom Schrijver de gegrondheid daarvan, welke hij aanneemt, niet waarschijnlijk maakt. Zoo dit een DIEPZINNIG onder-

zoek vereischte, waarvoor men *de nederlandsche Taal* niet bestemd wil hebben; men zal toch moeten erkennen, dat zoodanige stellingen niet ONDIEPZINNIG zijn! Wij blijven gaarne schuldig, het bewijs te leveren van de identiteit, die tusschen *te* in *te broken* en *te gering*, b. v., zou bestaan, en gelooven dat de heer v. Riet desgelijks niet zal kunnen verklaren, dat aan *te* in *te gering*, *te voorzigtig*, *te vrij*, enz. de beteekenis van *ver* moet toegekend en dit *ver* genomen worden in den zin van „*tot verstorens of verdervens toe*"; zoodat *te gering* b. v. zoo veel zou zeggen als: *gering*, *tot verstorens of verdervens toe*"; eene beteekenis, die wij meenen, nooit ofte nimmer aan deze en dergelijke uitdrukkingen gehecht te zijn. De gewone opvatting daarvan is die, welke Dr. de Jager, in zijne Verscheid., blz. 224, vermeldt, namelijk: „*te gering*, *te voorzigtig*, *te vrij* zegt *geringer*, *voorzigtiger*, *vrijer* dan *behoort*, en *te* komt hier dus in beteekenis overeen met het fr. *trop* en het lat. *nimis*."

Wij besluiten deze bedenkingen met den wensch, dat men hierin niet anders moge zien dan onze belangstelling in de vaderlandsche taalkunde!

H. M. LABBERTÉ.

KORT WOORD OVER DE VERBUIGINGSUITGANGEN VAN HET NIET-BEPALEND LIDWOORD EN DE BEZITTELIJKE VOORNAAMWOORDEN.

De heer W. K. beweert, blz. 301 van den vorigen jaargang dezes tijdschrifts, dat „*ik bedoel een vrouw*" zinsstoornis verwekt en geeft te kennen, dat *eene vrouw* niet anders dan van het zoogenoemde niet-bepalend

lidwoord kan verstaan worden: doch is dit waar, dan is, door de weglating der *e* van *eene*, het woordje *een* eigenlijk telwoord en verwekt het als zoodanig geene stoornis; maar hoe is 't mogelijk dat hij, die dit van het woordje *een* vóór een vrouwelijk zelfstandig naamwoord te verstaan geeft, integendeel: „*ik bedoel een man*" goedkeurt en hier niet aan 't telwoord *een* wil gedacht hebben? — Zoodanige redenering moge hem geregtigen om „onzen grooten v. d. Palm, den grondlegger van ons hollandsch proza," tegen te spreken, al ware 't ook maar in één opzigt! Verhaalt ons Mr. J. van Lennep nu, dat „Gerard van Egmond, die in 1242 stierf, *een vrouw* getrouwd had"; zoo zoude genoemde heer den Schrijver van het zeer belangrijke „iets over de vrouwenamen, vroeger hier te lande in gebruik" vragen, of Gerard ook twee vrouwen tegelijk tot wettige echtgenooten had kunnen nemen? Misschien zou hij oordeelen, dat aan Gerard van Egmond de keus was gelaten, zoo vele vrouwen te kunnen huwen als hij verkoos; maar dat deze adellijke persoon er slechts ééne genomen had; en Mr. van Lennep daarom „*een vrouw*" — niet „eene vrouw" — had geschreven. Doch, indien hij nu, bij dezen taalkundige, kwam te lezen van „*een* soort van godlijke vereering", van „*een* onverschillige zaak", van „*een* kleine uitweiding"; zou hij het al zeer zonderling vinden, dat v. Lennep altijd van *een*, unus, sprak; en hem eindelijk vragen, of hij niet „*eene* soort van goddelijke vereering, *eene* onverschillige zaak, *eene* kleine uitweiding" bedoelde, en niet verkoos te schrijven: „Gerard van Egmond, die in 1242 stierf, had *eene* vrouw getrouwd; bij de Germanen genoot de vrouw *eene* soort van goddelijke vereering; niemand achte een naam *eene* onverschillige zaak; *eene* kleine uitweiding hierdoor zal, vertrouw ik, mijne lezeressen niet ongevallig zijn"; ten einde niet als een taalknoeijer of onkundige in de nederlandsche taal door hem aangemerkt

te worden, zoo als hij ongetwijfeld dengenen noemt, die geen geslachtsverschil bij de zelfstandige naamwoorden in acht neemt. Ik vrage u, waarde lezer, of zulke uitdrukkingen geschikt zijn om het pleit te voldingen; of die bewoordingen niet kunnen, ja veeleer behooren vermeden en door degelijke gronden vervangen te worden; of deze alleen niet in staat zijn om den taalknoeijer — zoo degeen, die *een vrouw* schrijft, dien naam reeds verdient en niet veeleer hem toekomt, die de taal misvormt; — te regt te wijzen?

Wij willen ons niet onderwinden aan de onze, die wij zullen voordragen, den naam van degelijke gronden te geven, maar gelooven toch, dat men ons zal toestaan, dat de bedenking tegen het schrijven van *eene vrouw*, die wij aan onze taalkundigen Nyloe en Bilderdijk ontleenden, niet gegrond was, namelijk deze, dat *eene vrouw* b. v. niet wel anders kan uitgesproken worden, of men denkt onwillekeurig aan *ééne eenige vrouw* (zie onze Beschouwing, blz. 7). Immers, indien dit alzoo ware, zoo zoude de genitief- en datiefvorm van *eene* — *eener*, b. v. *eener vrouw*, *eener moeder*, *eener zaak*, *eener uitweiding*, enz. — ook niet zijn aan te bevelen; want, toegestemd, dat het telwoord *een* die naamvalsbuiging niet, of niet ligt, zal aannemen, blijft het toch een waarheid, dat, zoo men vreest of beweert, dat *eene vrouw* — om ons maar tot dit voorbeeld te blijven bepalen, — als *ééne vrouw* klinkt, *eener vrouw* dan ook wel niet anders dan *ééner vrouw* zal uitgesproken worden. Kan dit niet ontkend of wederlegd worden, zoo hale men de pen door den vorm *eener*, indien men, des ondanks, het schrijven van *een vrouw*, *een moeder*, enz. nog grondt op het wanbegrip, dat *eene* hier op het telwoord *eene* zou zien en daarom *een* moet geschreven worden; want dat het dit in der daad is, toonen die plaatsen uit onze middeleeuwsche handschriften, waar *eene* vóór een vrouwelijk zelfstandig naam-

woord voorkomt, zonder dat daarbij aan *een*, unus, valt te denken, maar *eene* onmiskenbaar ons zoogenoemde niet-bepalend lidwoord is, dat zij de *e* aanhingen, omdat het volgende zelfstandige naamwoord tot het *vrouwelijk* geslacht behoorde. Trouwens, voor *mannelijke* zelfstandige naamwoorden, in den *derden* en *vierden* naamval, vinden wij niet *eene*, maar *eenen* — soms, bij apocope, *een*, — gebezigd: en deze apocope kan noch zal door eenig' hedendaagsch taalkundige kunnen afgekeurd worden, zoo men daarvan verkiest gebruik te maken. Er zijn er, die de apocope van *en* aan *een* door een' apostrophus aanwijzen, zoo dit lidwoord althans niet gevolgd wordt van een bijvoegelijk naamwoord, dat in zijn' verbuigingsuitgang het geslacht van het zelfstandige naamwoord doet kennen, en dus b. v. schrijven: *ik bedoel eenen man* of *een' man, ik ken eenen braven man* of *een braven man.* Wij zouden wenschen dat hun voorbeeld algemeen gevolgd werd: want dat de Ouden die apocope niet aanwezen, bewijst daar niets tegen, omdat zij het weglatingsteeken evenmin bezigden bij *s* voor *des*, b. v. *slants*, *t* voor *het*, b. v. *tkint* en *d* voor *de* (gevolgd door een naamwoord, dat met een' klinker aanving), b. v. *deer.* (Onzes inziens oordeelt men verkeerd door *de* voor eene vokaal niet te dulden, b. v. *de oude man ;* welke schrijfwijze wij bij onze Ouden nevens *doude man* gevolgd zien.) Vindt men echter een-en andermaal *een* voor *eene* bij onze Ouden: men beschouwe dit nog niet als eene verschrijving; want, ofschoon zij de verbuigingswetten trouw opvolgden — en de beste handschriften daaraan kenbaar zijn, — veroorloofden zij zich nu en dan de vrijheid dat te verzuimen: en dit wetende, wilde het v. d. Palm ook wel eens toelaten, zonder daarom, evenmin als de Ouden, die weglating van den verbuigingsuitgang ten *regel* te willen stellen; zoo als men meent, wanneer men hem hieromtrent wenscht tegen te spreken! Zou het beginsel van eenparigheid onder deze taalwet lijden? dan is

't waar, wat Bilderdijk daarvan zeide, dat zulke eenparigheid bekrompenheid maakt.

Doch eene andere reden weêrhoudt sommigen de bezittelijke voornaamwoorden (behalve *onze*) te verbuigen; deze, namelijk, dat men oudtijds ook *u man*, *u vrou*, *u kint* schreef en dus evenmin het geslacht van het naamwoord uit den vorm des voornaamwoords deed kennen, en dat *mine*, *sine*, *hare* door zamentrekking *mijn*, *zijn*, *haar* geworden zijn: zoodat het oude *mine nicht*, *sine moeder*, *hare suster* niet bewijzen zoude, dat men niet *mijn nicht*, *zijn moeder*, *haar zuster*, enz. mogt schrijven.

De opmerking, die daarbij gevoegd werd, dat, namelijk, de aanhanging der *e* door Weiland dezen woorden te veel nadruk gaf, deze opmerking, meenen wij, zou evenzeer moeten gelden van *mine*, *sine*, *hare*, welke voornaamwoorden toch eveneens tweelettergrepig zijn als *mijne*, *zijne*, *hare:* en nu doet *uwe vrouwe*, dat bij de Ouden ook voorkomt, evenzeer als *mine nicht*, *sine moeder*, *hare suster* kennen, dat zij gebruikt werden, zonder dat daaraan den rhetorischen klemtoon bij de uitspraak gegeven werd. Had Bilderdijk hierop gelet, hij zou niet geijverd hebben tegen de *e* van *uwe*, *mijne*, *zijne*, *hare*, *hunne*, b. v. *uwe dochter*, *mijne moeder*, *zijne vriendin*, *hare tante*, *hunne zwagerin*, enz., alsof deze voornaamwoorden, zoo geschreven, d. i. met de vrouwelijke *e*, den nadruk te zeer vorderden; en ware ook hoogst waarschijnlijk door dit inzigt tot erkenning gekomen van zijn misverstand — waaruit zich zijn ijveren hiertegen laat verklaren, —, dat *mijn*, *zijn*, *haar* uit het oude *mine*, *sine*, *hare* ontstaan zijn. Trouwens, hij had *mijn* — waarvoor men ook *miin* vindt geschreven, — *sijn*, *haar* als de OORSPRONKELIJKE en *mine*, *sine*, *hare* als de VERBOGENE VORMEN leeren kennen; evenzeer als *miner* — bij zamentrekking *mier*, — *siner*, *harer; minen* — soms, bij apocope, *mijn*, — *sinen*, *haren*. Schreef

men nog een- en andermaal *mijn* voor *mijne*, enz. en beriep men zich op het voorbeeld der Ouden, die dit bij wijlen ook deden: wij zouden er niet tegen zijn, evenmin als v. d. Palm, die dit wel eens wilde toestaan: doch van deze vrijheid gebruik makende, stoutweg te beweren, dat de *regel* is de verbuigingsuitgangen *e* en *en* weg te laten, ja degenen, die, de verbuigingswetten opvolgende, *mijne*, *zijne*, *uwe*, *hare*, *hunne*, of *mijnen* — soms, bij apocope, *mijn'* —, *zijnen*, *uwen*, *haren*, *hunnen* schrijven, daarover te berispen en hiervoor *mijn*, *zijn*, *uw*, *haar*, *hun* te bezigen — dat vind ik niet taalkundig, die mij eenmaal door Bilderdijk liet bewegen, de bezittelijke voornaamwoorden (behalve *onze*) onverbogen te laten. Wij zagen straks dat de apocope bij *mijnen*, *zijnen*, *haren* door 't voorbeeld der Ouden gewettigd is, en mogen dus daarvan gebruik maken: doch zouden hier evenzeer wenschen, dat men die door een ' aanwees, zoo althans geen bijvoegelijk naamwoord volgt, dat in zijn' verbuigingsuitgang het geslacht van 't naamwoord doet kennen, en dus schrijven: *ik sprak zijnen vader* of *zijn' vader*, *ik schreef mijnen waarden vriend* of *mijn waarden vriend.*

H. M. LABBERTÉ.

TAALKUNDIGE BIJDRAGEN.

I. DE VOCATIVUS.

Sedert Weiland ten jare 1805 in zijn Nederduitsche Spraakkunst het getal naamvallen van *zes* tot *vier* had verminderd, volgden alle schrijvers van spraakkunsten en spraakleeren zijn voorbeeld, ja sommige gingen wel-

dra zoo ver, dat zij er slechts drie stelden, waaraan zij den naam van *gevallen* gaven. Dit gevallen-stelsel deed in sommige opzigten groot nadeel, dewijl jonge lieden, die naar dit stelsel waren onderwezen, bij het aanleeren van vreemde talen, als ware het weder van voren af beginnen moesten.

Zeker onderwijzer, een ijverig voorstander van de drie gevallen, wist, bij de uitgave van Baudet's leerboeken voor de Fransche taal, den schrijver over te halen, om dat gedeelte, hetwelk over de verbuigingen handelde, om te werken en de drie gevallen aan te nemen. Een paar jaar later beklaagde zich de vermelde onderwijzer bij mij, hoe zeer het hem speet, zulks gedaan te hebben, dewijl hij nu in de noodzakelijkheid was, om zijn leerlingen, wanneer zij aan het Engelsch en het Duitsch begonnen, met de naamvallen bekend te maken, en zich alzoo een dubbele moeite op den hals had gehaald.

En wanneer nu knapen Latijn en Grieksch zullen leeren? In de stad mijner inwoning was voor een reeks van jaren een der onderwijzers, die op zijn school de naamvallen onderwees. Als er nu jonge lieden, welke bij hem de naamvallen hadden leeren kennen, op de Latijnsche school overgingen, maakten zij, ten minste in den beginne, veel sneller vorderingen, dan leerlingen van andere scholen, welke slechts de gevallen kenden.

Van de weggelatene naamvallen was de *vocativus* de eenige, welks gemis om meer dan ééne reden hinderde: de ablativus toch was noodeloos, schoon Bilderdijk hem behield en op bladz. 92 van zijn „Nederlandsche Spraakleer" te dien aanzien zegt: „Om nu aan de gewone „Latijnsche vorm te gemoet te komen, die toch ieder „in 't hoofd is geprent, stellen wy hier eene Buiging „voor, naar vijf van hun zes naamvallen (want hun „*vocativus* bestaat by ons niet, en is inderdaad een „bloot noemen), en daarby voegen wy den zesden [den „ablativus], aan onze taal eigen."

Aan Dr. Brill hebben wij het te danken, dat ons de *vocativus* eindelijk terug is gegeven. Hoewel hij in zijn Hollandsche Spraakleer van 1846 op bladz. 229 en 230 zegt: „De *vocativus* eindelijk, die in het Gothisch „gevormd wordt door weglating der *s*, waarmede de „stam in den nominatief is bekleed, is evenmin een „naamval, als, gelijk wij zien zullen, de imperatief eene wijze," schijnt hij later van gevoelen veranderd en tot betere gedachten gekomen te zijn; want in zijn „Nederlandsche Spraakleer" van 1853 toont hij met den verstooteling medelijden te gevoelen, dewijl hij op bladz. 23 zegt, nadat hij de beteekenis van den *nominatief*, den *genitief*, den *datief* en den *accusatief* uitmuntend heeft verklaard: „Bij deze naamvallen kan men nog „een *vijfden* voegen, den *vocatief*, die een voorwerp „voorstelt als tegenover den spreker aanwezig; bij voor„beeld: „*Mijn vriend, twijfel niet aan de waarheid* „„*mijner woorden.*" De vocatief staat buiten het ver„band der rede en kan derhalve slechts in oneigenlijken „zin naamval genoemd worden. Zijn vorm is één met „dien van den nominatief."

Dat de vocativus in het Nederlandsch gelijk zou wezen aan den nominativus, zoo als Weiland en andere schrijvers beweren, is in strijd met de waarheid, zoo als blijken kan uit: „*De man is goed.*" — „*Zeg eens, man, wat verlangt gij?*" In het eerste geval bezigt men het lidwoord, in het laatste *moet* men het weglaten. En wanneer een onzijdig zelfstandig naamwoord geen lidwoord voor zich heeft, bekomt het daarvoor staande bijvoegelijke naamwoord de *e* niet; behalve in den vocatief, als: *versch brood.* — „Hoor eens, brave kind." — „Goede Antje." — „Lieve Keetje!" — „Zoete Jantje."

Hierbij komt nog, dat de vocativus aan geen bepaalde plaats gebonden is, even als andere woorden, zoo als kan blijken uit: „Kom eens hier, Jan! — Jan, kom eens hier!" — Ook is de toon van den vocativus geens-

zins de zelfde als die van den nominativus, zoo als men hoort bij het lezen van: „Is Willem hier?" — „Zijt gij met uw lot tevreden, Willem?"

Om nu voor te komen, dat de lezer in dien eigenaardigen vocatief-toon mistaste, schrijven velen dien naamval met een hoofdletter, als: „*Zeg eens, Vriend, wanneer kan ik u te huis vinden?*"

De Heer G. C. Mulder zegt op bladz. 165 van zijn Nederlandsche Spraakkunst (1854): „Men schrijft met eene hoofdletter .... De namen van personen, die men in geschriften toespreekt: b. v. Beste Vriend! Waarde Broeder!" — Wij zien intusschen niet in, waarom men de namen van zaken in den vocativus niet even zeer met een hoofdletter zou schrijven.

II. SAMENGESTELDE WOORDEN.

Hoe rijk de Nederlandsche taal in samengestelde woorden is, kan blijken uit de volgende, die wij bij het lezen van een klein stukje opteekenden, en waarvan misschien geen enkel tot dus verre in eenig woordenboek een plaats heeft gevonden.

Aanmunten. — Beschouwingswijze. — Éénsoortig. — Geldmarkt, geldopnemer, geldsbedrag, geldschaarschte, geldverbindtenis, goederenhandel. — Handelsartikel, handelsbalans, handelsbelang, handelsmunt, handelsprijs. — Indeplaatsstelling, invoerhandelaar. — Kapitaalmarkt, koersdaling, koersnotering, koersstijging, koersverschil, koerswisseling. — Leenmarkt, leenverbindtenis, leenwaarde. — Metaalpariteit, metaalpariteitspunt, muntfractiën, muntgeschiedenis, muntmetaal, muntomwenteling, muntregeling, muntsoort, muntstandaard, muntverwarring, muntverzending, muntverzwakking. — Pasmunt, prijsstijging, prijsverandering, prijsverwisseling. — Rentestand, ruilbetrekking, ruilmiddel, ruilwaarde. — Schuldvordering, standaardgehalte, standaardgoud, stand-

penning. — Tijdschriftartikel. — Uitvoerhandelaar. — Vervoerkosten. — Waardedaling, waardeloos, waardepariteit, waardepeil, waardestandpunt, waardeverandering, waardeverhooging, waardeverhouding, waardeverlaging, waardevermindering, wereldhandel, wereldstreek, weeldemunt, wisselprijscourant. — Zijdevoortbrenging, zilvermarkt, zilveruitvoer, zorgwekkend.

Wij durven niet beweren, dat er onder deze woorden geene zouden voorkomen, die, buiten samenhang, alles behalve duidelijk zijn. Wij geven ze hier, zoo als wij ze gevonden hebben.

Zie hier nog eenige voorbeelden, die van 6 bladzijden afgeschreven zijn:

Bondsvolk. — Godsbewust (*e geest*), Godsbewustzijn. — Kunstdrift. — Levensbron, levensduur, levenskracht, levendmakend, lotsbedeeling. — Menschheidsbewustzijn, menschheids-godsbewustzijn, menschheidontwikkelend. — Schoonheidszin, stambroeder, statenvorming, staatsleven. — Tarwegraan. — Veraanschouwelijking, verwerkelijken, verwerkelijking, volksgevoel. — Wereldaanschouwing, wereldbeheerschend, wereldbewustzijn, wereldgeschiedenis, wereldhistorisch (*leven*), wereldorde, wereldveroverend, wereldziel.

Onder deze samenstellingen komen er eenige voor, naar welker beteekenis men raden moet.

III. IETS OVER HET SCHRIJVEN VAN DE BEZITTELIJKE VOORNAAMWOORDEN.

Dat men in den gemeenzamen spreek- en schrijftrant voor het bezittelijke voornaamwoord *uw*, wanneer het toonloos is, *je* gebruikt en bij v. *„Ik zie je hond niet"* zegt, is vrij algemeen bekend. Doch eerst zeer onlangs kwam mij in zeker tijdschrift *m'n* en *me* voor *mijn*, *z'n* voor *zijn*, *der* voor *hun* of *haar* en *Meneer* voor

Mijn Heer voor. Ik keek niet weinig vreemd op, toen ik las: „*'k Heb in m'n jeugd gewerkt, hard ook.*" — „*Ik heb me lucifers in 't logement laten staan.*" — „*'k Heb bij me ziel andere plassen gezien.*" — „*'k Ben blij dat ik m'n stok bij me heb.*" — „*Ik heb er eens met zoo'n kerel een standje gehad van belang. Hij woû m'n bed niet uit.*" — „*De Engelschen in Engelsch-Indië loopen er in der hemd. — Wat dragen ze der haar aardig!*"

Men ziet uit deze voorbeelden, dat men zich er op toe begint te leggen, om de *spreektaal* als grondslag van de *schrijftaal* te nemen. Het getal dergenen, welke zich hardnekkig daartegen verzetten, wordt met iederen dag geringer, en, hoezeer enkele geleerden hiertegen protestéren mogen, — eindelijk zullen z'er zich aan gewennen en toegeven moeten.

IV. ZELF IN SAMENSTELLING.

Het woord *zelf* wordt in een menigte van samengestelde woorden gebruikt. Doch onze geleerden zijn het tot dus verre nog niet eens, of zij er al of niet een *s* moeten tusschen plaatsen en *zelfsliefde* of *zelfliefde* behooren te schrijven. Diegenen, welke de *s* bezigen, kunnen zich niet op Weiland beroepen, dewijl al zijn samenstellingen de *s* missen, b. v. *zelfbedrog*, *zelfbehagen*, *zelfverloochening*.

In Siegenbeek's „Woordenboek voor de Nederduitsche Spelling" komt enkel *zelfkant* voor (1), hoewel de Hoogleeraar anders van het inlasschen der *s* niet schijnt afkeerig te zijn geweest. Ten minste in zijn „Taalkundige Bedenkingen (MDCCCXXVII) leest men op bladz. 34, „*zelfsverloochening*" en „*zelfsverwinning*" kort na elkan-

---

(1) Welligt heeft dit woord een andere afleiding. In 't Hoogduitsch vindt men intusschen ook *Selbende.*

der. Doch hoe dit ook zijn moge, het tegenwoordige gebruik pleit voor de weglating van de *s*. Men schrijve dus: *zelfbeproeving*, *zelfbewust*, *zelfhaat*, enz., enz.

V. IK PLACH.

Het heeft menigeen verwonderd, dat Bilderdijk *ik plach* en *hy plach* schreef, zonder dat iemand de reden daarvan kon bevroeden.

Misschien heeft de groote man zich laten verleiden door de gewone uitspraak, welke de *t* na *ch* of *g* niet laat hooren. Men zegt over 't algemeen, hoe verkeerd ook: *luch* (lucht), *ik kan het lig(t) doen*, *ach(t) menschen*, *ik zoch(t) goud*.

VI. VUILIGHEID.

Er is meermalen getwist over dit en dergelijke woorden op *heid*, welker adjectieven niet op *ig* uitgaan, zoo als *grilligheid*, *koppigheid*, *luimigheid*, *vadzigheid*, *zuinigheid:* zij werden vrij algemeen afgekeurd.

Huydecoper zegt: „WITTIGHEIT verschilt in zijn' beteekenis van *Witheid*, dat, om zoo te spreken, *de Witheid* zelve is: maar Wittigheid beteekent slechts een trek of zweeming naar de *Witheid*."

Ook Bernardus de Bosch toont zich geenszins een voorstander van *-igheid*, waar hij zegt: „Bij de beste „schrijvers vind men dus ook *kleinigheid*. Zelfs bij den „keurigen en doorkundigen Aristarch B. Huydecoper, „waarom zich niemand behoeft te verwonderen, dat ik „ook zoo geschreven heb:

„De grootheid van den Hemelheer
„Ziet ze in onzichtbre *kleinigheden*....

„Waarvoor ik nu liever had:

„In 't minst gewrocht, hoe zwak, hoe teêr,
„Beschouwt zij 's Heeren mogendheden.

„Want het komt mij voor, dat zoo lang men niet „zegt: *grootschzig*, *trotzig*, *onreinig*, *zoetig*, *vuilig*, *op-„rechtig*, *stillig*, *lossig* of *kleinig*, men *grootschheid* (1), „*trotsheid*, *onreinheid*, enz. behoort te schrijven."

Hierop maakte eenige jaren later Fr. van Lelyveld deze aanmerking: „In het tweede deel der *Werken van „de maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Ley-„den*, bl. 20, worden de woorden *kleinigheid*, *oprechtig-„heid*, *stelligheid*, *zoetigheid*, *onreinigheid*, en diergelij-„ken afgekeurd; dan met hoe veel regt, behoort nog „onderzocht te worden. Dit is zeker, dat het aan voor-„beelden van diergelijke woorden, zelfs bij onze ge-„achtste Schrijvers, niet ontbreekt."

Hoe het intusschen hiermede ook zijn moge, zoo veel is zeker, dat niet enkel in de taal des volks, maar tevens in de geschrevene nog gedurig onderscheiden woorden van dien aard voorkomen, doch niet ter aanduiding van de hoedanigheid, maar van iets hetwelk die hoedanigheid bezit, als: *flaauwigheid*, iets flaauws, *hardigheid*, iets hards, *kleinigheid*, iets kleins, *vuilig-heid*, iets vuils, *zoetigheid*, iets zoets, *zwartigheid*, iets zwarts.

VII. TEN DIENSTE.

Reeds voor het derde van een eeuw verklaarde Siegenbeek, dat het woord *dienst* van het vrouwl. geslacht was, even als de andere van werkwoorden afgeleide substantieven op *st*, b. v. *gunst* van *gunnen*, *kunst* van *kunnen*, *winst* van *winnen*. En evenwel gaat men voort, *ten dienste* te schrijven. Ieder weet toch, — behoort ten minste te weten, — dat *ten* samengetrokken is uit *te den* en *ter* uit *te der*, en dat *te* steeds een derden

(1) *Grootschigheid* wordt in de volkstaal dagelijks gehoord.

naamval regeert. Ieder, die aanspraak op netheid van taal wil maken, zal dus wèl doen, voortaan *ter dienste*, even als *ter gunste*, enz. te schrijven.

VIII. DE VERKLEINWOORDEN.

De Nederlandsche taal is welligt even zoo rijk in zoogenoemde *verkleinwoorden* of *diminutieven*, als eenige andere, ja oneindig rijker, dan bij voorbeeld de Fransche en de Engelsche, welke er zeer weinige hebben.

Deze zelfstandige naamwoorden geven niet alleen te kennen, dat de voorwerpen, daardoor uitgedrukt, als in omvang verminderd of in inwendige kracht verzwakt moeten aangemerkt worden, maar zij voegen aan zulke woorden meermalen een bijdenkbeeld van bevalligheid en liefelijkheid toe, zonder dat aan kleinheid daarbij gedacht wordt. Een kind zal bij voorb. liefkozend tot zijn moeder zeggen: „*Mag ik nu wat spelen, Maatje?*" al ware zij ook eene reuzin van meer dan zes voet.

De uitgangen, waarvan zich de ouden ter vorming van deze woorden bedienden, zijn *kijn* en *kin*, *windekijn*, *schepekijn*, *paerdekijn*, *hondekijn*, *ooghekin*, *wanghekin*, *mollekin*, *vriendekin*, *voghelkin*.

Dit *kijn* of *kin* ging later in *ken* over, en men schreef: *hoorneken*, *voetken*; of ook in *lijn*, dat men nog in het Hoogduitsche *lein* aantreft, als: *croeselijn*, *maagdelijn*, *nimfelijn*, *oogelijn*, welke drie laatste soms nog wel voorkomen. Ook woorden met *ken* worden nu en dan gebezigd, bij voorb. *boeksken*, door eenigen ten onregte *boekske* geschreven.

Dit *ken* is later in *jen* en *je* overgegaan, zoo dat tegenwoordig de diminutieven over 't algemeen op *je* eindigen, schoon velen voor een klinker *jen* schrijven, als: *Het knaapjen is aan de pokken gestorven. Het meisjen arbeidt zeer vlijtig.* Doch men zegt en schrijft over 't algemeen: *Een kopje thee. Een stukje suiker.*

Men heeft eenige verkleinwoorden, die enkel in het meervoud worden gebezigd, namelijk de zoodanige, welke achter den ouden meervoudsuitgang *er* jes aannemen, als: *eijertjes*, *hoendertjes*, *kindertjes*, *lammertjes*, *radertjes*. Het voorlaatste woord komt bij Weiland voor in *lammertjespap*.

Ter bevordering der welluidendheid voegt men:

1) soms een letter tusschen het grondwoord en den uitgang, als *) *p* na *m*, wanneer deze een langen klinker of een medeklinker voor zich heeft: *boompje*, *raampje*, *riempje*, *armpje*, *halmpje*, *schelmpje*; **) *t* na *l*, *n*, *r* en *w*, als: *staaltje*, *kooltje*, *kuiltje*, — *haantje*, *beentje*, — *haartje*, *boortje*, — *blaauwtje*, *nieuwtje*; ***) na een klinker, als: *mamaatje*, *papaatje*, *Naatje*, van *mama*, *papa*, *Na*, doch met verdubbeling van de *a*, om voor te komen, dat ze *ma-matje*, *pa-patje*, *Nat-je* worden uitgesproken; *reetje*, *zeetje*, *drietje*, *knietje*, (*zo* als verkorting van *zode* wordt *zoodje* gespeld,) *koetje*, (doch liever *koeitje*, om het te onderscheiden van *koetje*, verkleinwoord van *koet*), *vlootje*, (doch beter *vlooitje*, wijl *vlootje* ook verkleinw. van *vloot* is, b. v. *botervlootje*), *parapluutje*, (met verdubbeling van de *u*, om het niet *pa-ra-plut-je* te doen uitspreken,) *Truitje* van *Trui*, *bijtje* van *bij* (en *bijt*).

2. Vele woorden, die vóór een enkelen medeklinker een korten klinker hebben, verdubbelen den medeklinker, als: *balletje* van *bal*, *schelletje* van *schel*, *pilletje* van *pil*, *rolletje* van *rol*, *rummetje* van *rum*. — Sommige hebben beide vormen, b. v. *vlagje* en *vlaggetje* van *vlag*, *bedje* en *beddetje* van *bed*, *kipje* en *kippetje* van *kip*.

Er zijn ook bijvoegelijke naamwoorden, welke den verkleinenden uitgang *jes* aannemen, schoon wij ons niet herinneren, ergens, behalve in Dr. Brill's „Hollandsche Spraakleer", daaromtrent iets vermeld te hebben gevonden. Hoewel de meeste als bijwoorden voorkomen, ontbreekt het echter niet aan de zoodanige, welke

als praedicatieve bijvoegelijke naamwoorden gebruikt worden, zoo als blijkt uit: *De hoed is netjes.*

Zie hier eenige voorbeelden: *aardigjes*, *flusjes*, *knapjes*, *lekkertjes*, *liefjes*, *netjes*, *propertjes*, *stilletjes*, *strakjes*, *teedertjes* en *teêrtjes*, *warmpjes*, *zachtjes*, *zoetjes*, *zuinigjes*, *zwakjes*. — De meeste van deze woorden komen ook bij Weiland voor.

OVER DE ONJUISTHEID DER SPELLING VAN SOMMIGE WOORDEN IN DE NEDERLANDSCHE TAAL.

(*Vervolg van bladz.* 193.)

VII.

55.) Klandizie.

Dus gespeld komt dit woord bij vele schrijvers voor. Dewijl de *i* in de tweede lettergreep lang is en als de *ie* in *dieren* luidt, verdient *klandiezie* de voorkeur.

56.) Dolfijn.

In Weiland's „Taalkundig Woordenboek" leest men op het artikel Dolfijn onder andere: „Ook werd, weleer, de oudste zoon des konings van Vrankrijk *dolfijn* genoemd: *de bruiloft van den dolfijn*, Hooft."

De tijdgenooten van Hooft mogen dit verstaan hebben, wij zouden niemand aanraden, thans het woord *dolfijn*, in plaats van het Fransche *dauphin*, te bezigen.

57.) Ter naauwernood.

Meermalen kwam ons deze uitdrukking aldus gespeld voor, in plaats van *ter naauwer nood* of *te naauwer nood.* Doch welke van deze beide schrijfwijzen de voorkeur verdient, is moeijelijk te bepalen. Onze voorouders deden zoo wel het bijvoegelijke naamwoord als het lidwoord in den 3. naamval van het vr. geslacht op *er* uitgaan. Voorbeelden daarvan heeft men onder andere in: *ter goeder ure, ter kwader ure, ter goeder trouw, ter kwader trouw.*

Doch er is een ander bezwaar. Siegenbeek en Weiland (in zijn Handwoordenboek) kennen aan *nood* enkel het M. geslacht toe. In het Taalkundig Woordenboek en bij Bilderdijk wordt het als M. en Vr. opgegeven. De laatste zegt: „M. als wortel van NOODEN, dringen. „Maar in zich-zelve is het als praeteritum van het oude „*ik noo-e, ik noode,* V., en zoo blijft het nog in de uit„drukkingen TER *naauwer nood, in* DER *nood,* en in de „benaming van etlijke gestichten, als *het Huis* TER *Nood.*"

Weiland zegt in zijn T. W.: „Wat het geslacht de„zes woords aangaat, blijkt het uit de voorbeelden, dat „het mannel. en vrouwel. genomen wordt. Thans is „het mannel. meest in gebruik, alhoewel het vrouwel. „wel het oudste geslacht schijnt te zijn. In het hoogd., „fransch, angels. en ijsl. is het ook vrouwelijk."

58.) Ontzaggelijk.

Men vindt dit woord bij Siegenbeek en Weiland aldus geschreven, eene spelling, die geenszins met de uitspraak overeen komt. Voor ettelijke dagen vonden wij bij een schrijver van naam, die anders de spelling van Siegenbeek volgt, *ontzagchelijk.* Daar nu deze schrijfwijze beter met de uitspraak overeen komt, — het woord rijmt op *belagchelijk* en *hagchelijk,* — zal men wèl doen, ook

ontzagchelijk te schrijven. Waarom zou men hier de *g* niet even zoo goed in de verwantschapte *ch* mogen veranderen, als de *g* in de verwantschapte *k* in *aanvankelijk*, *afhankelijk*, *onafhankelijk*, *ontvankelijk*, *oorspronkelijk?*

59.) Goedschiks, kwaadschiks.

Dewijl men in *blootshoofds* en *goedsmoeds* ook aan het bijvoegel. naamw. de *s* toevoegt, zou men, volgens onze zienswijze, niet kwalijk handelen, *goedsschiks*, *kwaadsschiks* en *droogsvoets* te schrijven. Men heeft zelfs *heelshuids*, hetwelk in onze woordenboeken echter niet gevonden wordt, behalve in het T. W., doch *heels huids* geschreven.

60.) Allerwege.

Niettegenstaande Weiland en Siegenbeek *allerwegen* in hun woordenboeken hebben geschreven, leest men tegenwoordig, zelfs bij onze beste schrijvers, meermalen *allerwege*. Hoe verkeerd dit is, ziet men in het T. W., alwaar men leest: „*Allerwegen*, bijw. van plaats, betee„kenende allenthalve, overal, op alle wegen, aan alle „plaatsen: *men hoort allerwegen van hem spreken.*"

61.) Niemendal.

Dus wordt dit woord door Weiland gespeld. Het schijnt ons toe, dat *niemedal*, gelijk het in sommige streken luidt, de voorkeur verdient. Het woord toch is een samenstelling of, wil men, een samentrekking van *niet met al*, waarbij de snelheid der uitspraak de *t* doet verzwijgen. Wie het gebruikt, zal dus wèl doen, *niemedal* te schrijven.

62.) LANGMOEDIG.

De *ng* in dit woord luidt als *nk:* zou men derhalve niet wèl doen, *lankmoedig* te schrijven, even als men *koninklijk* in plaats van *koninglijk* schrijft? Wie dat voor een verwerpelijke nieuwigheid mogt houden, sla Huydecoper's „Melis Stoke" op, waar hij op bladz. 5 van het I. Deel zal lezen: „Zo schreeven de Ouden „noit anders dan *Coninc;* wy *Koning:* maar echter zeg- „gen wy *Koninkrijk;* immers alswe spreeken volgends „onze Landtaale of byzondere Dialect, zo schryven „wy *langmoedig*, maar men zegt *lankmoedig*."

63.) BEGEEREN.

Niettegenstaande de Heer te Winkel reeds voor eenige jaren op onweêrlegbare gronden heeft aangetoond, dat de *e* in dit woord zacht-lang is, gaat men nog steeds voort ten onregte *begeeren* in plaats van *begeren* te schrijven. Ook pleit de Geldersche uitspraak voor de enkele *e*.

64.) TOAST.

Dit Engelsche woord, hetwelk *toost* wordt uitgesproken, is sedert jaren bij ons in gebruik, doch wordt door hen, die de Engelsche taal niet verstaan, over 't algemeen *to-ast* uitgesproken. Men zou beter doen, dat men — gelijk men hier en daar sedert eenige jaren aantreft — algemeen *toost* schreef.

SPREEKTAAL EN SCHRIJFTAAL.

Het mag te regt als een zonderling verschijnsel worden aangemerkt, dât, terwijl in al het overige verandering en vooruitgang wordt bespeurd, in de taal alles op den ouden voet blijft, en dat de Nederlandsche sedert meer dan een halve eeuw schier als stationair kan beschouwd worden. Hetgene Siegenbeek en Weiland, hetzij met of zonder toereikende gronden, hebben voorgeschreven, daaraan houden velen, zoo niet de meesten, hardnekkig vast, alsof, bij de geringste afwijking van hunne uitspraken en regelen, het welzijn van staat en kerk met den ondergang bedreigd werd. Ja het ontbreekt zelfs niet aan dezulken, welke nog verder gaan, en het keurslijf, waarin de taal reeds al te zeer gekneld is, geenszins voor stevig genoeg houden. Zij snuffelen in eeuwen heugende schriften rond, om voor de taal nog stijver vormen op te sporen, en trachten ons zelfs bij vrouwelijke woorden in den derden naamval van het meervoud *den* als lidwoord op te dringen en ons te doen schrijven (en natuurlijk ook spreken): *Gehoorzaam den wetten des lands. Zeg het den vrouwen niet.* Dat andere bepalingswoorden, welke de verbuiging van het bep. lidwoord volgen, dan insgelijks op *en* moeten uitgaan, spreekt van zelf. Bij v. *Geef dezen vrouwen peren. Zeg dien meiden, dat zij zich moeten stil houden.*

Wanneer men de taal van welopgevoede en beschaafde lieden in den dagelijkschen omgang hoort, en de zelfde

taal in een boek leest, dan zou men haast tot het vermoeden komen, dat het twee geheel verschillende talen waren. Men spreekt: „*Mijn vaders tuin; mijn ouders nalatenschap; zijn broërs valies; zijn zusters rijtuig; uw grootmoeders graf; hun oudooms huis; haar tantes hoed;*" en men schrijft: „*De tuin mijns vaders, de tuin van mijnen vader*, of *mijns vaders tuin; de nalatenschap van mijne ouders* of *de nalatenschap mijner ouders; zijns broërs valies*, of *het valies zijns broërs; het rijtuig zijner zuster*, of *het rijtuig van zijne zuster; het graf van uwe grootmoeder*, of *het graf uwer grootmoeder; het huis uws oudooms*, of *het huis van uwen oudoom; de hoed van hare tante*, of *de hoed harer tante.*

Men is zelfs zoo ver gegaan, te schrijven: „*Gij hebt Zijner Majesteits krijgsdienst geschandvlekt,*" waarvoor men zou zeggen: „*Gij hebt de krijgsdienst van Zijn Majesteit geechandvlekt,*" of „*Gij hebt Zijn Majesteits krijgsdienst geschandvlekt.*"

Dit zoo groote verschil is welligt hieraan toe te schrijven, dat nog op den huidigen dag sommigen in den waan verkeeren, alsof hier de theorie ouder is, dan de praktijk, en dat de gesprokene taal voor een verbastering van de geschrevene moet gehouden worden, — en dat hij, die goed wil spreken, de geschrevene in zijn gesprekken, zoo veel mogelijk, behoort te volgen (1), en alzoo den „eersten en algemeenen grondregel voor de spelling: „*Schrijf zoo als gij spreekt,*" om te keeren en te zeggen: „*Spreek zoo als gij schrijft.*" Van hier de gewrongene en belagchelijke taal van zoo veel schoolonderwijzers, inzonderheid van de zoodanige, welke hun

---

(1) Zelfs Huydecoper schijnt tot dit gevoelen te hebben overgeheld, waar hij zegt: „Wij zeggen dikwijls, en herhalen hier „weder, dat het dagelijksche gebruik van spreeken een blinde „leidsman is in het regte gebruiken der woorden te bepaalen."

opvoeding op het land ontvingen en zich naar de stroeve en harde vormen van Weiland's Spraakkunst leerden rigten. Een van deze, voor het overige een zeer bekwaam en achtenswaardig man, drukte zich voor ettelijke jaren in een gesprek met zekeren Heer in een naburige stad aldus uit: „*Heden voor veertien dagen in de stad zijnde en met den timmerman L. sprekende, vernam ik van denzelven*, enz. Mogt dit tegenwoordig al niet zoo erg meer wezen, het valt echter geenszins te ontkennen, dat op de lagere scholen (1) over 't algemeen nog de stijve verbuigingen van Weiland en zijn volgelingen worden geleerd; bij voorb.: „*Kent gij eenen beminnelijkeren man, dan uwen gewezenen burgemeester* Leefregt? — *Ik weet geene bevalligere vrouw te noemen, dan de jongere zuster des overledenen geneesheers. — Hebt gij wel ooit eenen bitterderen drank geproefd? — Wilt gij eene gegotene kagchel in uwe voorkamer hebben? — De knaap had te veel van eenen gerezenen koek gegeten. — De vermoeide paarden konden den te zwaar geladenen wagen niet voorttrekken. — De bewoners des ongelukkigen lands verkeerden in eenen veel treurigeren toestand, dan hunne lang ontslapene voorouders.*" Zouden de aangevoerde uitdrukkingen niet oneindig welluidender zijn, indien men in plaats daarvan schreef: „*Kent gij een bèminnelijker man, dan uw gewezen burgemeester* Leefregt? — *Ik weet geen bevalliger vrouw te noemen, dan de jonger zuster van den overleden geneesheer. — Hebt ge wel ooit een bitterder drank geproefd? — Wilt ge een gegoten kagchel iu uw voorkamer hebben? — De knaap had te veel van een gerezen koek gegeten. — De vermoeide paarden waren niet in staat, den al te zwaar geladen wagen voort te trek-*

---

(1) „De beoefening der *moedertaal* behoort het voornaamste „doel van het lager onderwijs te zijn." Deze woorden van zoo veel beteekenis lazen wij voor eenige maanden in „*de Wekker*."

ken. — De bewoners van 't ongelukkige land verkeerden in een veel treuriger toestand, dan hun lang ontslapen voorouders."

Dat men evenwel nog voortgaat, deze oude en versletene vormen te behouden en voor te schrijven, kan men zien in de jongst uitgekomen spraakleeren, waaruit de aankomende onderwijzers de regels van hun moedertaal moeten putten en vervolgens aan hun leerlingen onderwijzen. Men raadplege onder andere Dr. Brill's Nederlandsche Spraakleer (1853) en G. C. Mulder's Nederlandsche Spraakkunst (1854), om zich te overtuigen, dat wij geenszins overdrijven, veel minder onwaarheid spreken.

In de laatste jaren heeft het intusschen niet aan schrijvers ontbroken, welke die versletene uitgangen en de, bij sommigen daarvoor gebezigde, afkappingsteekenen meermalen hebben weggelaten, ofschoon hun zulks door anderen meermalen als grove fouten werd aangerekend. Zie hier eenige voorbeelden daarvan: „*Het zoude in een geschiedenis van het eigenlijke tooneel behooren.*" — „*Het echte Fransche treurspel was in den jare* 1781 *nog in zijn volle kracht.*" — „*De Heeren bewijzen aan alle beoefenaren van onze geschiedenis een gewigtige dienst.*" — „*Terwijl men eindelijk niet ligt besluiten zal om zonder bepaald oogmerk een uitgebreiden schat van staatsstukken te gaan voorlezen.*" — *Ik blijf er op drukken, dat de stand van zaken mijn vorm uitlokte.*" — „*Een engel van een meid.*" — „*Broer Henri verklaart Roortje altijd voor een Madonna van Rafaël.*" — „*Paul maakt wel eens verzen op zijn zuster, waarin hij haar bezingt als een Venus en Diana.*

Ook Mr. C. L. Schüler tot Peursum schijnt deze veranderingen eenigermate op het oog te hebben gehad, toen hij schreef in „De Recensent" van Julij 1855, in een beoordeeling van: „Brieven en uitboezemingen van den Ouden Heer Smits. Tweede druk. Arnhem. D. A.

Thieme. 1854." „Het boekje is geschreven met meesterlijke handtering van den stijl, die sedert eenige jaren, door Klikspaan als ijsbreker met weelderigen overmoed, door Hildebrand met rijke bedachtzaamheid, door anderen, na hem, met meer of minder gelukkig gevolg de deftige boekentaal onzer vaderen heeft verdrongen."

Eindelijk heeft een uitstekend Taalgeleerde den moed gehad, zijn meening over dat onderwerp rondborstig uit te spreken in een redevoering: „Over het onderscheid tusschen Spreektaal en Schrijftaal, inzonderheid in onze moedertaal: door T. Roorda; voorgedragen den 18den Junij 1855, in de vergadering der letterkundige afdeeling der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, en vermeerderd met eenige aanteekeningen" (1).

Nadat de Schrijver heeft aangetoond, dat bij schier alle volken de spreektaal en de schrijftaal aanmerkelijk verschillen, wijst hij ons op de Fransche taal, in welke dit verschil bij de beschaafde standen in de hoofdstad ten uiterste gering is, en geeft ons den raad, hun voorbeeld in dat opzigt te volgen. Dit verschil is bij ons des te grooter, daar het zich niet enkel bepaalt bij eenige woorden en spreekmanieren, die wel in de gesproken, doch niet in de geschreven taal gangbaar zijn, maar vooral in grammaticale vormen en in de wijze van

---

(1) Reeds in November van het zelfde jaar 1855 verscheen er te 's Gravenhage bij Fuhri een brochure, ter wederlegging van Roorda's stellingen, door Dr. J. Pijnappel Gz., van de Delftsche Academie. Weinige dagen na de uitgave van Pijnappel's refutatie kwam er bij H. Koster te Delft een stukjen in 't licht onder den titel: „Het grondig taalonderwijs verdedigd tegen Dr. J. Pijnappel Gz. van de Delftsche Academie; door Dr. G. van Wieringhen Borski, Districts-Schoolopziener." De schrijver toont in weinig bladzijden aan, dat Dr. Pijnappel geenszins bevoegd is, om het werk van Professor Roorda te beoordeelen.

uitdrukking. Prof. de Vries zegt daaromtrent in zijn inaugurale rede over de *Nederlandsche taalkunde*, alwaar hij spreekt over den grooten omvang, waartoe het onderzoek van den beoefenaar der Nederlandsche taalkunde zich uitstrekt: „Zal hij [de taalkenner] niet verder zien, „dan die eenvormige boekentaal, in de stijve ban- „den van willekeurige regelen geprangd? Neen, voor „hem is de taal de uiting van het geheele volk: en „waar anders zal hij die uiting opvangen dan in de ge- „sprokene volkstaal, in de vrije spraak, gelijk zij in „ons aller dagelijksch leven, ongedwongen en onver- „valscht, ons van de lippen vloeit? De levende taal: „ziedaar dan het hoofddoel zijner opmerkzaamheid."

Dr. H. J. Nassau zegt in een stukje, getiteld: „*Studie der levende taal*," onder andere: „Zal de beoefe- „ning onzer „schoone moedertaal" *iets* beteekenen, dan „moet de studie niet éénig *boek*oefening wezen, maar, „vooral, studie der levende taal; dan moet onze gram- „maticale naauwgezetheid zich niet eenig, tot hetgene „gedrukt of geschreven wordt, bepalen, maar ook de „*gesprokene* taal met zorg en smaak omvatten. Inder- „daad, onze tegenwoordige taalstudie heeft veel onge- „rijmds: we voeren, is 't nood, een hevigen strijd b. v. „over 't geslacht van een woord; schrijven er bladzijden „over vol."

Nadat Prof. Roorda heeft vermeld, dat de stijve vormen, welke men onze taal heeft opgedrongen, bij de Ouden onbekend waren, die schreven: *siin moeder, hoer ogen, hoer (heur) oren, sloech met een stien to stucken, hoer mont ende hoer tanden, hoer hals, wt (uut, uit) hoer borsten, in hoer handen, om haer vingheren, hoer voeten, miin onreyne begheerten, miin man* (in den dativ.), *om miin middel, miin sulveren riemen, in miin oren, om miin onreyne ghesichten, op een tyt, mit zyn gesellen, alle syn gesellen, syn zonden, zyn sinnen, zyn leden,* — stelt hij voor in de eerste plaats, zoo als nog in de

spreektaal van de meeste dialecten (1) geschiedt, het niet bepalende lidwoord *een*, het woord *geen* en de bezittelijke voornaamwoorden, met uitzondering van *ons* en *onze*, onverbogen te laten.

(Later meer.)
M.

DE HOOFDLETTERS.

De hoofdletters zijn over 't algemeen grooter dan de gewone of kleine letters, verschillen van deze min of meer in vorm en worden tot onderscheiden einden gebruikt. Het zal geenszins noodig wezen, dat wij ze hier opgeven, daar zij aan ieder genoegzaam bekend zijn.

Omtrent haar gebruik valt intusschen het eene en andere op te merken, waaromtrent niet allen even goed ingelicht zijn. Nog voor weinige jaren was het een schier algemeene gewoonte, om de eigennamen van personen geheel met hoofdletters, en die van landen, steden, dorpen, gehuchten, buitenplaatsen, enz., van rivieren, meiren, zeeën, baaijen, enz., bergen, heuvelen, enz. cursief te drukken. Men las toen: „In die dagen was NAPOLEON Keizer van *Frankrijk*." — „LODEWIJK NAPOLEON was toen Koning van *Holland*.

Hierin is allengs een kleine verandering gekomen. Tegenwoordig volgt men over 't algemeen, — ten minste wat de eigennamen aangaat, — de manier der Engelschen en der Franschen, en schrijft en drukt slechts de eerste letter groot of kapitaal, namelijk:

(1) Behalve aan de grenzen van Duitschland, waar men zegt: *mijne moeder*, *hare kinderen*, *hunne paarden*, enz.

1.) aan het begin van een volzin, als: *Wie niet hooren wil, moet voelen.* — *Niet weêr doen is het beste berouw.* — *Wie aangeboden dienst versmaadt, die wenscht er om, als 't is te laat.* — *Het zijn niet alle koks, die lange messen dragen.* — *„Is Jan bij den brouwer geweest?"* — *„Neen."*

2.) van alle woorden, met welke men het Opperwezen aanduidt, zoo wel persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden als zelfstandige naamwoorden, als: *„Waar is God?"* — *„De Allerhoogste zit op Zijn troon."* — *„De Heere regeert de wereld en heeft al Zijn schepselen lief."*

3.) van alle eigennamen van personen, dieren, landen, steden, straten, stegen, dorpen, gehuchten, buitenplaatsen, rivieren, meiren, zeeën, schepen, enz., gelijk ook de daarvan afgeleide zelfstandige en bijvoegelijke naamwoorden (1), als: *„Willems."* — *„Thorbecke."* — *„Anna Poulowna is de grootmoeder van onzen kroonprins."* — *„Kent gij schooner paard, dan Calipso?"* — *„Diaan is een van de uitmuntendste jagthonden."* — *„Wij wonen in Nederland."* — *„Is Amsterdam niet de eerste koopstad van ons land?"* — *„Uw neef woont in de Ketelstraat."* — *„Er staat een huis te huur in de Vleeschhouwerssteeg."* — *„Het water in den Rijn is thans zeer laag."* — *„Hij weet, waar Oeken ligt."* — *„Het buitengoed Schoonheten is onlangs verkocht."* — *„De beurtman de Vlieger vertrekt om 9 uur."* — *„Het Haarlemer Meir is droog gemaakt."* — *„Zou men de Zuider Zee ook nog eens droog maken?"* — *„Hij is een Arnhemer."* — *„Zij verkoopt Deventer koek en Utrechtsche theerandjes."* — *„De Engelsche en de Nederlandsche taal."*

---

(1) Ypeij maakt hierop een uitzondering in het II. Deel van zijn *Beknopte Geschiedenis der Nederlandsche taal*, waar men leest: *galliërs, duitschers, grieksch, hebreeuwsch.*

AANMERKING. Omtrent het voorzetsel *van* voor familienamen bestaat — ten minste volgens sommigen — dit verschil: *a.*) geeft *van* den naam van een adelijk geslacht te kennen, dan schrijft men de *v* klein, als: „*Hebt ge van Heeckeren ook gezien?*" — *b.*) staat het daarentegen voor den naam van een burgerlijk persoon, dan schrijft men de *V* groot, als: „*Waar is Van Keulen gebleven?*"

Het zou niet kwaad zijn, om van burgerlijke namen, die uit meer dan één woord bestaan, elk woord met een hoofdletter te schrijven, als: *Willem Van Den Heuvel, Karel Ten Brinck, A. Ter Gunne, G. Op Den Dijk, G. Van Der Maten,* schoon velen het lidwoord klein schrijven, bij v. de boekhandelaar *van der Wiel.*

4.) van de namen der dagen, maanden en feesten, als: „*Zij komen den eersten Zaturdag in September en blijven tot Kersmis.*

5. van het eerste woord in elken versregel, behalve wanneer dit uit één letter bestaat, als:

'k Ontmoette Pieter Bult, en Jan Buyck op een' brugg',
En seide, siet toch eens of dat niet goed gerief en is,
d'Een draeght syn packsken voor, den and'ren op syn rugg',
't Is wyselick gesorght daer 't Land soo vol van dieven is.

HUYGENS.

Dat intusschen allen de *o* aan 't begin van een versregel niet klein schrijven, blijkt uit Staring's

O liefde, die mijn Wichards borst
Met al uw stroomen drenkt!
O kus, waarin Margretes mond
Hem trouw voor eeuwig schenkt.

6.) van elk woord, dat in den vocativus staat, als: „*Zeg eens, Vriend! waar gaat deze weg naar toe?*" — „*Ik ken u niet, Vrouwtje.*" — „*Hoor eens, Meisje.*"

AANMERKING. Sommigen beperken dit gebruik van de hoofdletter tot de namen van personen, onzes inziens ten onregte. Want daar het woord, door hetwelk de aangesprokene (persoon of zaak) wordt uitgedrukt, een eigenaardigen toon heeft, komt het ons voor, dat de hoofdletter zeer geschikt is, om tot aanduiding van dien toon te strekken.

7.) van titels, b. v. *de Hoogleeraar Scholten, de Heer Brandsen, de Jonker Sloet;* zoo ook: *Mevrouw Witsen, Freule van Ittersum.*

BLIKKEN IN MATTHIJS SIEGENBEEK'S WOORDENBOEK VOOR DE NEDERDUITSCHE SPELLING;

DOOR D. BOMHOFF, H. ZOON.

(*Vervolg van bladz.* 232.)

B.

BIJKOMEN, o. w., ongelijkvl.

Lees: onregelm., en zie AANKOMEN, AANZOEKEN.

BIJKRUIPEN, o. w., ongelijkvl., *ik kroop* (wij kropen) *bij, ben bijgekropen.*

Van dit werkw. zijn enkel de deelw. als bijv. naamw. in gebruik.

BIJLEGGEN, o. w., gelijkvl., *ik leide bij, heb bijgelegd, of bijgeleid.*

Lees: b. en o. w., onregelm. en gelijkvl., en zie AANLEGGEN.

BIJLIGGEN, o. w., ongelijkvl., *ik lag bij, heb bijgelegen.*

SPREEKTAAL EN SCHRIJFTAAL.

Het mag te regt als een zonderling verschijnsel worden aangemerkt, dat, terwijl in al het overige verandering en vooruitgang wordt bespeurd, in de taal alles op den ouden voet blijft, en dat de Nederlandsche sedert meer dan een halve eeuw schier als stationair kan beschouwd worden. Hetgene Siegenbeek en Weiland, hetzij met of zonder toereikende gronden, hebben voorgeschreven, daaraan houden velen, zoo niet de meesten, hardnekkig vast, alsof, bij de geringste afwijking van hunne uitspraken en regelen, het welzijn van staat en kerk met den ondergang bedreigd werd. Ja het ontbreekt zelfs niet aan dezulken, welke nog verder gaan, en het keurslijf, waarin de taal reeds al te zeer gekneld is, geenszins voor stevig genoeg houden. Zij snuffelen in eeuwen heugende schriften rond, om voor de taal nog stijver vormen op te sporen, en trachten ons zelfs bij vrouwelijke woorden in den derden naamval van het meervoud *den* als lidwoord op te dringen en ons te doen schrijven (en natuurlijk ook spreken): *Gehoorzaam den wetten des lands. Zeg het den vrouwen niet.* Dat andere bepalingswoorden, welke de verbuiging van het bep. lidwoord volgen, dan insgelijks op *en* moeten uitgaan, spreekt van zelf. Bij v. *Geef dezen vrouwen peren. Zeg dien meiden, dat zij zich moeten stil houden.*

Wanneer men de taal van welopgevoede en beschaafde lieden in den dagelijkschen omgang hoort, en de zelfde

taal in een boek leest, dan zou men haast tot het vermoeden komen, dat het twee geheel verschillende talen waren. Men spreekt: „*Mijn vaders tuin; mijn ouders nalatenschap; zijn broêrs valies; zijn zusters rijtuig; uw grootmoeders graf; hun oudooms huis; haar tantes hoed;*" en men schrijft: „*De tuin mijns vaders, de tuin van mijnen vader*, of *mijns vaders tuin; de nalatenschap van mijne ouders* of *de nalatenschap mijner ouders; zijns broêrs valies*, of *het valies zijns broêrs; het rijtuig zijner zuster*, of *het rijtuig van zijne zuster; het graf van uwe grootmoeder*, of *het graf uwer grootmoeder; het huis uws oudooms*, of *het huis van uwen oudoom; de hoed van hare tante*, of *de hoed harer tante.*

Men is zelfs zoo ver gegaan, te schrijven: „*Gij hebt Zijner Majesteits krijgsdienst geschandvlekt,*" waarvoor men zou zeggen: „*Gij hebt de krijgsdienst van Zijn Majesteit geschandvlekt,*" of „*Gij hebt Zijn Majesteits krijgsdienst geschandvlekt.*"

Dit zoo groote verschil is welligt hieraan toe te schrijven, dat nog op den huidigen dag sommigen in den waan verkeeren, alsof hier de theorie ouder is, dan de praktijk, en dat de gesprokene taal voor een verbastering van de geschrevene moet gehouden worden, — en dat hij, die goed wil spreken, de geschrevene in zijn gesprekken, zoo veel mogelijk, behoort te volgen (1), en alzoo den „eersten en algemeenen grondregel voor de spelling: „*Schrijf zoo als gij spreekt,*" om te keeren en te zeggen: „*Spreek zoo als gij schrijft.*" Van hier de gewrongene en belagchelijke taal van zoo veel schoolonderwijzers, inzonderheid van de zoodanige, welke hun

(1) Zelfs Huydecoper schijnt tot dit gevoelen te hebben overgeheld, waar hij zegt: „Wij zeggen dikwijls, en herhalen hier „weder, dat het dagelijksche gebruik van spreeken een blinde „leidsman is in het regte gebruiken der woorden te bepaalen."

BREIDEN, (breijen,) b. w., gelijkvl., *vlechten.*

Breiden wordt, behalve in de samenstellingen *uitbreiden* en *verbreiden*, zelden of nooit meer gebruikt.

BREKEN, b. en o. w., *ik brak, heb* en *ben gebroken.*

Lees: b. en o. w., ongelijkvl.

BRENGEN, b. w., onregelm., *ik bragt, heb gebragt.* Men begint hoe langer hoe meer, zelfs bij de volbloed Siegenbekianen, *bracht* en *gebracht* te schrijven, dewijl het grondwoord geen *g* heeft, de *ng* toch is een eigendommelijk letterteeken, waarin niets hoegenaamd van een *g* wordt gehoord. Toen Siegenbeek dit voor eenige jaren onder het oog werd gebracht, wist hij niets anders daartegen in te brengen, dan: „Dat „men *bracht*, niet *bragt*, zou moeten schrijven, omdat „zich de *g* voor het oog, en niet inderdaad, als ma„kende *ng* slechts een enkelen klank uit, in *brengen* „vertoont, geef ik gereedelijk toe; maar is het wel uit„gemaakt, dat *bragt* regelmatig tot *brengen* behoort, en „niet veeleer als het imperfectum van een verloren *bra„gen* beschouwd moet worden? Ik voor mij zou nog „al tot het laatste gevoelen overhellen, zonder mij ech„ter eene stellige beslissing aan te matigen." Wij zouden ieder aanraden, zoo lang *bracht* te schrijven, tot het verlorene *bragen* terug gevonden is.

BRIDSEN, b. w., gelijkvl.

Dewijl er in de afleiding weinig of geen reden voor de *ts* schijnt te bestaan, schrijve men liever *britsen* en *brits.* Weiland geeft enkel de beteekenis, doch geen afleiding. Bij Bilderdijk leest men: „BRITS of BRIDS. „Een woord uit het Engelsch verbasterd; en wel, in „de beteekenis van *broek*, uit *breeches*, en in die van „slaapstelling, uit *bridge* (een *brug*)." Dewijl *brits* vooraan staat, schijnt Bilderdijk aan de *t* in het woord de voorkeur te geven.

BRUI, z. n., V.

Dat *brui* als wortel van *bruijen* van het mann. geslacht

ken. — De bewoners van 't ongelukkige land verkeerden in een veel treuriger toestand, dan hun lang ontslapen voorouders."

Dat men evenwel nog voortgaat, deze oude en versletene vormen te behouden en voor te schrijven, kan men zien in de jongst uitgekomen spraakleeren, waaruit de aankomende onderwijzers de regels van hun moedertaal moeten putten en vervolgens aan hun leerlingen onderwijzen. Men raadplege onder andere Dr. Brill's Nederlandsche Spraakleer (1853) en G. C. Mulder's Nederlandsche Spraakkunst (1854), om zich te overtuigen, dat wij geenszins overdrijven, veel minder onwaarheid spreken.

In de laatste jaren heeft het intusschen niet aan schrijvers ontbroken, welke die versletene uitgangen en de, bij sommigen daarvoor gebezigde, afkappingsteekenen meermalen hebben weggelaten, ofschoon hun zulks door anderen meermalen als grove fouten werd aangerekend. Zie hier eenige voorbeelden daarvan: *„Het zoude in een geschiedenis van het eigenlijke tooneel behooren." — „Het echte Fransche treurspel was in den jare* 1781 *nog in zijn volle kracht." — „De Heeren bewijzen aan alle beoefenaren van onze geschiedenis een gewigtige dienst." — „Terwijl men eindelijk niet ligt besluiten zal om zonder bepaald oogmerk een uitgebreiden schat van staatsstukken te gaan voorlezen." — Ik blijf er op drukken, dat de stand van zaken mijn vorm uitlokte." — „Een engel van een meid." — „Broer Henri verklaart Roortje altijd voor een Madonna van Rafaël." — „Paul maakt wel eens verzen op zijn zuster, waarin hij haar bezingt als een Venus en Diana.*

Ook Mr. C. L. Schüler tot Peursum schijnt deze veranderingen eenigermate op het oog te hebben gehad, toen hij schreef in „De Recensent" van Julij 1855, in een beoordeeling van: „Brieven en uitboezemingen van den Ouden Heer Smits. Tweede druk. Arnhem. D. A.

Thieme. 1854." „Het boekje is geschreven met meesterlijke handtering van den stijl, die sedert eenige jaren, door Klikspaan als ijsbreker met weelderigen overmoed, door Hildebrand met rijke bedachtzaamheid, door anderen, na hem, met meer of minder gelukkig gevolg de deftige boekentaal onzer vaderen heeft verdrongen."

Eindelijk heeft een uitstekend Taalgeleerde den moed gehad, zijn meening over dat onderwerp rondborstig uit te spreken in een redevoering: „Over het onderscheid tusschen Spreektaal en Schrijftaal, inzonderheid in onze moedertaal: door T. Roorda; voorgedragen den 18den Junij 1855, in de vergadering der letterkundige afdeeling der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, en vermeerderd met eenige aanteekeningen" (1).

Nadat de Schrijver heeft aangetoond, dat bij schier alle volken de spreektaal en de schrijftaal aanmerkelijk verschillen, wijst hij ons op de Fransche taal, in welke dit verschil bij de beschaafde standen in de hoofdstad ten uiterste gering is, en geeft ons den raad, hun voorbeeld in dat opzigt te volgen. Dit verschil is bij ons des te grooter, daar het zich niet enkel bepaalt bij eenige woorden en spreekmanieren, die wel in de gesproken, doch niet in de geschreven taal gangbaar zijn, maar vooral in grammaticale vormen en in de wijze van

---

(1) Reeds in November van het zelfde jaar 1855 verscheen er te 's Gravenhage bij Fuhri een brochure, ter wederlegging van Roorda's stellingen, door Dr. J. Pijnappel Gz., van de Delftsche Academie. Weinige dagen na de uitgave van Pijnappel's refutatie kwam er bij H. Koster te Delft een stukjen in 't licht onder den titel: „Het grondig taalonderwijs verdedigd tegen Dr. J. Pijnappel Gz. van de Delftsche Academie; door Dr. G. van Wieringhen Borski, Districts-Schoolopziener." De schrijver toont in weinig bladzijden aan, dat Dr. Pijnappel geenszins bevoegd is, om het werk van Professor Roorda te beoordeelen.

uitdrukking. Prof. de Vries zegt daaromtrent in zijn inaugurale rede over de *Nederlandsche taalkunde*, alwaar hij spreekt over den grooten omvang, waartoe het onderzoek van den beoefenaar der Nederlandsche taalkunde zich uitstrekt: „Zal hij [de taalkenner] niet verder zien, „dan die eenvormige boekentaal, in de stijve ban-„den van willekeurige regelen geprangd? Neen, voor „hem is de taal de uiting van het geheele volk: en „waar anders zal hij die uiting opvangen dan in de ge-„sprokene volkstaal, in de vrije spraak, gelijk zij in „ons aller dagelijksch leven, ongedwongen en onver-„valscht, ons van de lippen vloeit? De levende taal: „ziedaar dan het hoofddoel zijner opmerkzaamheid."

Dr. H. J. Nassau zegt in een stukje, getiteld: „*Studie der levende taal*," onder andere: „Zal de beoefe-„ning onzer „schoone moedertaal" *iets* beteekenen, dan „moet de studie niet éénig *boek*oefening wezen, maar, „vooral, studie der levende taal; dan moet onze gram-„maticale naauwgezetheid zich niet eenig, tot hetgene „gedrukt of geschreven wordt, bepalen, maar ook de „*gesprokene* taal met zorg en smaak omvatten. Inder-„daad, onze tegenwoordige taalstudie heeft veel onge-„rijmds: we voeren, is 't nood, een hevigen strijd b. v. „over 't geslacht van een woord; schrijven er bladzijden „over vol."

Nadat Prof. Roorda heeft vermeld, dat de stijve vormen, welke men onze taal heeft opgedrongen, bij de Ouden onbekend waren, die schreven: *siin moeder*, *hoer ogen*, *hoer (heur) oren*, *sloech met een stien to stucken*, *hoer mont ende hoer tanden*, *hoer hals*, *wt (uut, uit) hoer borsten*, *in hoer handen*, *om haer vingheren*, *hoer voeten*, *miin onreyne begheerten*, *miin man* (in den dativ.), *om miin middel*, *miin sulveren riemen*, *in miin oren*, *om miin onreyne ghesichten*, *op een tyt*, *mit zyn gesellen*, *alle syn gesellen*, *syn zonden*, *zyn sinnen*, *zyn leden*, — stelt hij voor in de eerste plaats, zoo als nog in de

Noordbrabantsch.	*Nederlandsch.*	*Hoogduitsch.*
Lummel	Slechthoofd	Lümmel.
Lul	Pijpkan	Lülle.
Reek	Hark, rijf	Reche.
Recken	Harken	Rechen.
Ruk	Hort, stoot	Ruck.
Sabberen	Zeeveren	Sabbern.
Schapsel	Schraapsel	Schabsel.
Scharren	Scharrelen	Scharren.
Scheper	Schaapherder	Schäfer.
Schob	Schoof	Schob.
Slagen	Slaan	Schlagen.
Slecht	Eenvoudig	Schlecht.
Sompig	Moerassig	Sumpfig.
Telder	Tafelbord	Teller.
Triezakken	Afrossen	Triesachen.
Uitbedingen	Voorbedingen	Ausbedingen
Uitbescheiden	Uitgezonderd	Ausbescheiden.
Uit den aard slaan	Ontaarden	Aus der Art schlagen.
Uitwinteren	Overwinteren	Auswintern.
Veemen	Een draad in de naald doen	Fädemen.
Vorst	Nok van een huis	Forst.
Wammes	Wambuis	Wammes.
Wijer	Vijver	Weiher.
Wind	Dommekracht	Winde.
Zwetser	Snapper	Schwätzer.

(Met eenige verandering overgenomen uit *Reize door de Majorij*, 1798, 1799.)

ASPEREN. N. W. POSTHUMUS.

ROTTERDAM, 10 September 1857.

Wel Edele Heer!

In N°. 3, 2en jaargang van „de Nederlandsche Taal" las ik op bladz. 193 de aanmerking op *leidraad*. Hieromtrent verkeer ik met UEd. in zoo verre in dit gevoelen, dat het verkieslijker is dit woord, als zamengesteld uit den wortel eens werk- of zegwoords met een zelfstandig naamwoord, te schrijven *leiddraad*, schoon Dr. A. de Jager heeft bewezen, dat ook de eerste schrijfwijze allezins juist is, daar men in vroegeren tijd schreef *leijen*, *gleijen*, enz., dat ook nog over schijnt te zijn in: *breijen*, *vrijen*, *heijen*, enz. Maar hoe UEd. dit woord op ééne lijn kunt stellen met *gouddorst*, *gouddraad* en nog zes andere woorden, waar juist het eerste deel een *zelfstandig naamwoord* is, dit verklaar ik niet te begrijpen, en met de verklaring hiervan zou UEd. mij en vele mijner mede-onderwijzers ten hoogste verpligten, en dit is de reden, dat wij in een volgend nommer de ontcijfering daarvan met bescheidenheid verzoeken.

In afwachting hiervan met hoogachting,

UEd. Dw. Dienaar
N. N., *Hulponderwijzer*.

ANTWOORD.

Van twee gelijke medeklinkers na een langen zelfklinker of na een korten met een medeklinker wordt bij een ongedwongene uitspraak slechts een enkele gehoord, zoo dat er in de uitspraak van (zij) *haten* en *haatten*, (zij) *wenden* en *wendden* geen onderscheid wordt bespeurd.

Daar nu een letter minder of meer van weinig belang is, gaven wij aan *leiddraad* de voorkeur, zonder hierom *leidraad* onvoorwaardelijk af te keuren, daar toch niemand het ligt voor *leid-raad* (leidende raad) zal houden.

De op bladz. 193 gegeven voorbeelden hadden enkel en alleen ten oogmerk, om te doen opmerken, dat van de twee *d's* slechts een wordt uitgesproken.

VERBETERINGEN

DER

VOORBEELDEN VAN GEBREKKIGE TAAL,

UIT GEDRUKTE WERKEN ONTLEEND,

den liefhebberen van taaloefening ter verbetering aangeboden.

(*Vervolg van bladz.* 239.)

---

86. Is de Föhn nu uitgewoed, dan laat hij aan den anderen [wind] het veld, die alles het onderste boven keert. Wee dengene die

86. Heeft [1] de Föhn nu uitgewoed, dan laat hij het veld [2] aan den anderen, die alles het onderste boven keert. Wee dengenen [3],

[1] Reeds voor ruim een halve eeuw heeft T. Olivier Schilperoort ons (in zijn: Proeve van nieuwere Taalkunde. Bij J. Oomkens, te Groningen. 1806.) geleerd, dat alle niet overgankelijke werkwoorden, die een voortduring van toestand te kennen geven, met *hebben*, en die een verandering van toestand beduiden, met *zijn* worden vervoegd. Uitzonderingen van dezen regel zijn: *blijven*, *zijn*. Zoo spreekt men: *Hij heeft uitgedanst*, (danst niet meer,) en: *Hij is de kamer uitgedanst.*

[2] Men plaatse het antecedent zoo digt mogelijk bij zijn relatief.

[3] Voor hen, die met de verbuiging van het *bepalende* voornaamwoord *degene*, *hetgene* onbekend zijn, laten wij ze hier volgen.

tusschen die beiden heen en weder geslingerd wordt.	[4] welke [5] tusschen die beide [6] heen en weder geslingerd wordt.

Enkelvoud.

M.	Vr.	O.
1. Degene.	Degene.	Hetgene.
2. Dengenen.	Dergene.	
3. Dergenen.	Dergene, degene.	
4. Dengenen.	Degene.	Hetgene.

Meervoud.

M.	Vr.
1. Degenen.	Degenen.
2. Dengenen.	Dergenen.
3. Dengenen.	Dergenen, degenen.
4. Degenen.	Degenen.

Hieruit blijkt, dat het *dengenen* moet zijn.

[4] De meeste schrijvers plaatsen een comma voor een betrekkelijk voornaamwoord.

[5] Ter vermijding van *dengenen, die.*

[6] Dewijl *beide* altijd twee genoemde personen of zaken vertegenwoordigt, kan het in den 1. en 4. naamval nooit de *n* aannemen.

87. In de wereld zijn vele weduwen en wezen. Men ontmoet bij elke schrede hunne in het zwart gekleedde gedaantens.	87. Er [1] zijn vele weduwen en weezen [2] in de wereld. Bij elke schrede [3] ontmoet men hunne [4] in het zwart gekleede [5] gedaanten [6].

[1] Wij zien geene reden, om de bepaling *in de wereld* vooraan te plaatsen.

[2] *Wees* heeft de scherp-lange *e*.

[3] Hier staat de bepaling juister vooraan.

[4] Ofschoon wij anders de verbuigingsuitgangen der bezittelijke voornaamwoorden gaarne weglaten, meenden wij hier *hunne* te moeten behouden, dewijl er een korte rusting wegens den tusschenzin volgt.

[5] De eene *d* is overtollig.

[6] Zulke meervouden hoort men dagelijks in die streken, waar men de *n* op het eind niet uitspreekt. Men zegt daar: *groentes*, *hoogtes*, ja zelfs *ribbes* voor *ribben.*

88. „Leun op mij," zeide Rose, terwijl zij haar vriendelijk den arm aanbood; vervolgens voor haar nederknielende, trok zij voorzigtig de kous uit en waschte den beleedigden voet met koud water.

88. „Leun op mij," zeide Rose, terwijl ze [1] haar vriendelijk den arm aanbood. Hierop [2] knielde zij voor haar neder, trok haar [3] voorzigtig de kous uit en wiesch [4] den gekwetsten [5] voet met koud water.

[1] *Ze* is hier welluidender, dan *zij*; buitendien heeft het geen nadruk.

[2] Ter wegneming van het tegenw. deelwoord.

[3] Zoo dit *haar* weggelaten wordt, is het niet aanstonds duidelijk, of zij haar eigen kous of die van de vriendin uittrok.

[4] De verl. tijd van *wasschen* is *wiesch*, en geenszins *waschte*.

[5] Wat een *beleedigde* voet is, kunnen wij niet zeggen. *Beleedigen* toch beteekent: *leed* toevoegen door het schenden van pligt of betamelijkheid. — Welligt ware *verstuikten* of *bezeerden* ook goed.

89. Het mag als bekend verondersteld worden, dat de Perzen de leer van Zoroaster hadden omhelsd.

89. Dat [1] de Perzen de leer van Zoroaster hadden omhelsd, mag als bekend ondersteld [2] worden.

[1] Deze omzetting maakt den stijl vloeijender.

[2] Men treft nog dagelijks het onnederlandsche *veronderstellen* aan voor: *vooronderstellen*, *onderstellen*, *stellen*.

90. Deze vrouwen brengen altijd iemand op zulk eene wijze tot zwijgen, niet door eene vrolijke scherts, maar door zulk eene boven-

90. De [1] vrouwen brengen [2] iemand altijd op zulk een wijze tot zwijgen, niet door [3] vrolijke scherts, maar door een bovennatuurlijke redenéring [4],

[1] *Deze* kwam ons hier ondoelmatig voor, dewijl men de vrouwen in 't algemeen schijnt te bedoelen.

[2] Daar *altijd* tot *zulk een wijze* behoort, staat het vóór *iemand* niet op zijn plaats.

[3] Het lidwoord is hier ongepast.

[4] Men begint op den basterduitgang het toonteeken hoe langer hoe meer te bezigen, en te regt, dewijl het een verkeerde uitspraak voorkomt.

natuurlijke redenering als die van zoo even. Welnu — de natuur geeft ons krachten, hun list. Elk veronderstelt dat zij best weet, wat zij doen moet. Vrouwen is een noodzakelijk kwaad; zoo wij het met hen niet lang kunnen uithouden, buiten hen kunnen wij stellig niet; ik geloof dat het gelijk staat.

gelijk wij zoo even gehoord hebben [5]. Wel nu [6] — de natuur geeft ons krachten, haar [7] list. Elk vooronderstelt [8], [9] dat zij zelve [10] best weet, wat zij moet doen. De vrouwen zijn [11] een noodzakelijk kwaad; zoo wij het met haar [7] niet lang kunnen uithouden, buiten haar [7] kunnen we [12] stellig niet; ik geloof, [9] dat het gelijk staat.

[5] Het hier gestelde is duidelijker en vloeijender, dan *als die van zoo even*, dat buitendien tot de platte taal behoort.

[6] Men schrijft *wel* en *nu* gescheiden.

[7] Dat *hun* en *hen* enkel in het mannel. en onzijdig worden gebezigd, zal naauwelijks vermeld behoeven te worden.

[8] *Veronderstellen* is geen Nederlandsch woord.

[9] Hier moet een comma staan.

[10] *Zelve* behoort hier om den nadruk te worden gebezigd.

[11] Dewijl *vrouwen*, en niet *kwaad*, het onderwerp is, wordt het werkwoord in het meervoud gevorderd.

[12] *We* beviel ons hier beter.

91. Ik meende, dat een Hoofdbestuurder dit gewigtig werk beter dan iemand verrigten kon.

91. Ik was van meening [1], dat een hoofdbestuurder [2] dit werk beter kon verrigten [3], dan iemand anders [4].

[1] Ter vermijding van *meende dat*.

[2] Wij zagen hoegenaamd geen reden voor de hoofdletter.

[3] Was de *hoofdbestuurder* dan *niemand?* Zonder dit *anders* is het onzin.

92. Ik heb opgemerkt welk groot deel der burge-

92. Ik heb opgemerkt, [1] welk een [2] aanzienlijk [3] ge-

[1] Hier wordt een comma vereischt.

[2] *Een* kan hier niet wel gemist worden.

[3] Dit woord beviel ons hier beter, dan *groot*.

rij, die ver van den afgrond wonen moest, er al digter bij komt en er in wegvalt.	deelte [4] van [5] de burgerij, die verre [6] van den afgrond moest [7] wonen, er hoe langer hoe [8] digter bij komt en eindelijk [9] daarin [10] nederstort [11].

[4] *Deel* moet hier voor *gedeelte* wijken, omdat het laatste (een zekere hoeveelheid) de bedoeling van den schrijver duidelijker maakt, dan het eerste (een brok, stuk).

[5] Door het bezigen van den samengestelden 2. nv. wordt *d*eel *d*er vermeden, zonder eenig nadeel aan den zin te doen.

[6] *Verre van* beviel ons hier beter, dan *ver van.*

[7] *Moest* staat hier even goed op zijn plaats als na *wonen* en maakt de taal welluidender.

[8] Dit is, zoo wij meenen, de bedoeling van den schrijver.

[9] Deze bijvoeging kwam ons noodzakelijk voor. — Wie ergens digter bij komt, behoeft er nog niet in *weg te vallen!*

[10] *Er in* kwam ons te toonloos voor.

[11] *In iets wegvallen* — wat beteekent dat? *In iets nederstorten* zal de bedoeling van den schrijver ruim zoo goed uitdrukken. Had er nog gestaan *wegzinkt* — misschien zouden wij er vrede meê gehad hebben.

93. Ik heb mij bedroefd over de knellende zorgen van dezen, over de verregaande zorgeloosheid van genen en over de zonden van beiden.	93. Ik heb mij bedroefd over de knellende zorgen van dezen, over de verregaande zorgeloosheid van genen [1], en over de zonden van beide [2].

[1] Dewijl hier bij het lezen moet gerust worden, achten wij het comma noodig.

[2] *Beiden* kan enkel als 3de nv. m. en o. m.nv. voorkomen.

VOORBEELDEN VAN GEBREKKIGE TAAL,

UIT GEDRUKTE WERKEN ONTLEEND,

den liefhebberen van taaloefening ter verbetering aangeboden.

(*Vervolg van bladz.* 80.)

---

95. Niets verblijdt mij zoo zeer dan u van aanzigt te mogen kennen, die mij sinds zoo lang door geruchte en faam bekend en geliefd was.

96. Te midden van dezen woedenden storm liet zich een zacht geklop aan een der vensterluiken van de boven beschrevene hut hooren, welk geklop spoedig door een hevig gebons of liever door zware slagen achtervolgd werd, die de balken, uit welke de hut getimmerd was, tot op hare grondslagen deden schudden.

97. Het is eene oude gewoonte de Almanakken, die ten dienste van het algemeen worden uitgegeven, met teekens en figuren te overladen, die door de groote menigte niet worden verstaan en voor haar geene waarde hebben.

98. Vooral in hoofdstuk V en VI kwam het ons voor, dat tot weinig beteekende kleinigheden werd afgedaald, die wel met stilzwijgen hadden mogen worden voorbijgegaan.

99. Het staat te bezien, wat ... zij er van zeggen zouden, als zij in onze hoogst beschaafde landen eens rondzagen en elkander b. v. vertelden, hoe men hier

